AZIONALE
VITT. EMANUELE
12
4 I
15

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

LIBER Prognoſticorum Hippocratis Coi, Medicorum omniũ facilè principis, nuper è Græco in Latinum ſermonem tranſlatus, cum præclaris Expoſitionibus: additis Annotationibus in GALENI Commentarios, quæ ſingulas partes, quę in ipſis difficiles habentur, explicant. Autore CHRISTOPHORO DE VEGA, Medico, in Complutéſi Academia publico profeſſore.

BONA FIDE.

CVM PRIVILEGIO.

Lugduni, apud Godefridum & Marcellum, Beringos, fratres. M. D. LI.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM, AC REuerendiſsimum Præſulem D. dominum Ioannem Martinum Siliceum, Archiepiſcopum Toletanum, Hiſpaniarum Primatem, Regnorum Caſtellę maioré Cancellarium, Sereniſsimi Philippi Hiſpaniarum Principis ac Domini noſtri præceptorem, Chriſtophorus de Vega, medicus Cõplutenſis.

QVAM primũ has meas lucubrationes ad finem perduxi, Princeps illuſtriſsimè, eas tibi dicare cogitaui: in ambiguo tamen erat animus, cùm animaduerterẽ hoc meum opus indignum ut amplitudini tuæ offerretur. Verùm confiſus tua erga literarum amatores benigitate, ſperaui te ea, quã ſoles, humanitate labores meos, qualeſcunq; ij fuerint, ſuſcepturum. Nam quæ magni momenti, & illuſtria opera ſunt, tibi illuſtriſsimo Principi iure debentur: quæ uerò tenuia, nihil minus: quandoquidem hæc tuo ipſius egent fauore atq; præſidio

ſienſes nomen Ioannis Martini Silicei, apud quos commoratus, ingenium tuum acerrimũ, quod ueluti miraculum ab omnibus fertur, magnæ ſolicitudini circa literarũ ſtudia adeò coniunxiſti, ut & ſummus philoſophus, & profundiſsimus Theologus euaſeris: quo nomine adepto Salmanticenſis ſchola te ſummis honoribus euexit, te inuictiſsimus Cæſar ad filium ſuum Philippum Principem Hiſpaniarum ac Dominum noſtrum inſtituendum elegit, te tandem Toletanæ eccleſiæ Archiepiſcopum, ac Hiſpaniarum primatem conſtituit: quod maximè uniuerſo orbi terrarum arriſit, potiſsimum ſcholæ noſtræ, quæ te tanta lætitia uenientem excepit, ut non tantùm Grammatici, Rhetores, & Poëtæ ad animũ ſuum oſtendendum multa lepidè, ſapienter, & acutè dixerint, ſed & ſeniores ipſi patres, Theologiq; ſapientiſsimi, quorum magnam copiam alit noſtra Academia, facetias, & poëmata in tuo felici aduentu, componere non ſint dedignati. & iure optimo: ſiquidem te iuuente, artium liberalium ſtudioſi, philoſophiæ

& liberalium diſciplinarum ſummum magi-ſtrum habebunt fautorem. Theologorum uerò cœtus tuam celſitudinem ut profundiſſimum Theologiæ emporium ueneratur ac ſuſpicit, & ut patrem, patronum, ac mecœnatem colit. Sed uereor ne aut meis friuolis uerbis, aut incompoſita oratione, tantam dignitatis, ac ſapientiæ magnitudinem læſerim. Quid ſi magnanimitatem, liberalitatem, & erga pauperes miſericordiam referre uellem? multorum certè dierum ſpatiũ non ſufficeret. Huius rei cauſa ſuperſedēdũ eſſe puto, ob id maximè, quòd uniuerſa Hiſpania publicè & priuatim de tua amplitudine hæc omnia perpetuò prædicat. Ego uerò maiori quàm reliqui obligatione, qui in hoc oppido natus unus ſum ex tuis ſubditis ac ſuffraganeis, ſuſceperã annis abhinc tribus, librum Prognoſticorum Hippocratis publicè enarrãdum, qui potiſſimam partem totius artis medicæ cõpræhendit, breuiſſimis, conciſis, ac profundiſſimis ſentẽtijs, ita ut pauci admodum ſint noſtri temporis medici, qui huius libri doctrinam probè calleant:

ad quod nõ parum agit Laurentiani tranſlatio non ſatis integra, & quòd Galenus commentarios ſcripſit breues, & qui plurima difficilia comprahendant, & quæ multa egeant lectione: & in ſumma totus ipſe liber hominẽ exigit ualde uerſatum in doctrina Hippocratis, & operibus Galeni. Per id itaq; tempus plurimi ex amicis, & ex diſcipulis omnes, qui tũc temporis multi in hac aderant Academia, & nunc adſunt, efflagitabant, ut librum hunc exponerem, quem poſt Galenum nullus aut ex antiquis, aut iunioribus expoſuit, niſi fortè aliquis eorum qui Hippocratem comprobant, non ex his quæ ipſe alibi ſcripſit, aut Galenus de eiſdem pronunciauit, aut ex Græcarum ſcripturarum uigore, ſed ex Auicennæ, aut alterius eius claſſis medici uoluminibus. Acceſsit ad animum meum mouendum, quòd quo tempore ab inſigni Salmanticenſi ſchola mercede conductus medicinam publicè profeſſus ſum, omnes ferè huius artis ſtudioſi me uehementer precati ſunt, ut opus hoc, quod iam ſcribendum ſuſceperam, perficerem. Qui

bus omnibus placere uolens, non gloriæ aut honoris cupidus, ſed artem augere, atque ipſius ſtudioſis prodeſſe uolẽs, partẽ hanc artis difficilimam, ſummam ac propè diuinã, enarrare, ac typis mãdare decreui: cuius utilitatem, ne faſtidium mea ingerat epiſtola, prætermitto, in præfatione huius operis de his multa dicturus. Primum itaq; librum ipſum Hippocratis è Græco fideliter tranſtuli, quem per ſingulas ſententias breuiter expoſui, & plurimas dubitationes literam ipſam concernentes explanaui, ac patefeci. Demum circa Galeni cõmentarios quæcunq; difficilia explicaui: & ſi quid non adeò rectè tranſlatum inueni, ad Græcorum codicum ueritatem & integritatem reſtitui. Quod ſi tibi Principi ſapientiſſimo, & philoſopho maximo, hæc quæ tam philoſophiæ connexa, ac germana ſunt, placuerint, animo meo ad plura ſcribenda calcaria adhibebis, quem tuo obſequio perpetuo deuinctum habes. Vale, Princeps illuſtriſſime, literarum decus & ornamentum.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ.

*

HIPPOCRATIS PROGNOSTICVM.

TALI forma inſcribendi libros non nunquam utitur Hippocrates, dicẽs, *κατ' ἰητρεῖον*, hoc eſt, de chirurgi officina: & *προῤῥητικὸν*, id eſt, prædictio, ſiue liber prædictionũ. Sic etiam, *προγνωστικὸν*, id eſt, prognoſticum, ſiue liber prognoſticorum. Vtraque enim appellatione in huius operis proceſſu utemur. Cõſtat enim Laurentianum male pro eo quod Hippo. dixit, *προγνωστικὸν*, tranſtuliſſe Prædictionum. nam præter id quòd Græca litera id non ſonat, occaſionem præbuit cõfundendi librum ſpurium, *προῤῥητικὸν* appellatum, qui Hippocratis non eſt, ut ſæpiſsimè in eius expoſitionibus teſtatur Galenus, cum præſenti libro, quem nullus in alium retulit autorem. In quo breuiſsimas (uti ſolet) atque grauiſsimas ſcripſit ſententias, & quales nunquam medici permutare, aut perturbare ſunt auſi. Celſus nanque libro ſecundo in principio, dicit ſe uelle imitari Hippocratem, cuius curationẽ licet recentiores mutauerint, tamen hæc optimè illum præſagiſſe fatentur. Inutile uiſum eſt mihi in præſentiarum referre Hippocratis patriam, genus, & mores, quandoquidem hæc à noſtro propoſito ſunt aliena, & uolentibus patent in initio ſuorum operum, ſingula ex Sorano. Vſus huius libri in præfatione fertur ab Hippocrate. Liber ipſe nõ aliter quàm liber Aphoriſmorum nullum certum ordinem ſeruare uidetur, præterquam in quibuſdam particulis: quemadmodũ

Prognoſticorũ ſententias nunquã medici mutauerunt.

a 5 quum

Ordo lib. prog. ad lib. de mor. popular.

quũ de abſceſsibus, de deiectionibus, de urinis, & quibuſdã alijs loquitur. Ordinem autem ſeruat ad libr. de Morbis popularibus: quoniam liber de Morb. popul. ante librum Prognoſticorum ſcriptus eſt, ſed tamen apud Galenum poſtremo loco uenit legendus. Quòd nanque Hippo. priores ſcripſerit libros de Morb. popul. teſtatur Galenus 1. lib. de Diebus decretorijs, dicens, Siquid ex primo Epidemion coniectari oportet, ubi multos dies in unum congeſsit, quos in Prognoſtico, & Aphoriſmis repudiare uidetur. Demonſtratum nobis eſt alibi, nec iam minus ex ſequentibus clarum euadet, Hippo. ſcripſiſſe priores libros Epidemion, dum ſpeculationes adhuc experimentis exploraret, nec generatim ſententiã de his proferre auderet. Aliam rationem ſcripſit li. 2. de Diebus decre. Quare liber de Morbis popul. primò loco ſcriptus eſt, dicens, Frequenter nobis demonſtratum eſt Epidemiorũ libros Prognoſticis & Aphoriſmis prius ſcriptos eſſe, quòd Commentariorum, qui memoriam rerum prius obſeruatarũ ſuggerunt, uim habeant. Quòd tamen libr. Prog. ante libr. de Morb. popul. legi debeat, uult Gal. infrà in fine longę enarrationis, quum inquit, Quamobrem nonnulli expoſitores ſtatim ab hoc opere librum de Morbis popularibus merito enarrauerunt, & nos ſimiliter faciemus. Et lib. 3. Comm. 3. de cognitione conſtitutionis aëris loquens, inquit, Quanta uerò horum utilitas habeatur, quanquam uideantur comprehendi ſermonibus uniuerſalibus, explicabitur in Cõmentarijs de Morb. popu. ab his ordine præſcribendis. Et in principio ſuorum Commentariorum, in lib. de Morb. popu. ad librum eum legendum præcipit prius legi librum de Natura humana. lib. 3. Aphor, ubi de temporibus agit, lib. de Aëre, aquis, & regionibus. & addit, Neceſſaria quoque eſt & ipſa Prognoſtici lectio: nanque in libris Epidemiorum ſcripta ſunt, quæ in prædictis libris docuit conſequutura. Cauſa tamen huius diuerſitatis eſt, quoniam quo tempore ſcripſit lib. de Morb. popula. ſingularium experimenta capiebat: quibus iam acceptis, in uniuerſalem doctrinam deduxit, quæcunque experimento inuenit, & lib. Prognoſticorum ſcripſit. Verùm qui uelit docere, à libro Prognoſticorum incipere debet: eſt enim uia inueniendi à ſingularibus ad uniuerſalia: uia uerò docendi ab uniuerſalioribus & naturæ notioribus procedit: quem ordinem in dialectica, & philoſophia naturali rectè ſeruauit Ariſtot. in

lib.

lib. Itaque de Morb. popul. ſingula quæ in ſingulis euenerunt ægrotis, ſingulariter ſcripſit, ut in Anaxione, Pythione, Philiſco, Hermocrate, dicens, Sudauit, delirauit, uigil permanſit, noctu dormiuit. In Prognoſticis uerò præter id quòd doctrinam uniuerſalem ſcripſit, addit ad libri calcem: Rectè igitur noſſe oportet de tecmerijs, hoc eſt, certis coniecturis, atque alijs ſignis, nec latere quod omni anno, & omni tempore, & mala malum, & bona bonum ſignificant: quandoquidem & in Libya, & in Delo, & in Scythia quæ ſcripta ſunt, apparent ueridica ſigna. & li. 1. Prorrhet. par. 2. Com. 40. Gale. inquit, In ægris itaque utiliſsimum eſt omnia cõtemplari, nihilque prætermittere. quod utrunque fecit Hippocrates tum in Prognoſticis, tum in Apho. prænotiones per uniuerſalia ſcribens: in Epidemijs uero, quæ ægris contigerunt uniuerſalia. In hoc uero Prorrhet. ſæpius confuſa eſt doctrina, his omnibus, quæ in ægris uidentur, unam in congeriem ductis. & lib. eo. parte 3. Com. 7. confirmat. lib. Epidemi. & Prorrhet. eſſe doctrinas particulares: Prognoſt. uerò uniuerſalis ſatis probata eſt.

Prog. doctri. de ſignis eſt uniuerſalis.

ES T autẽ doctrina lib. Prog. de ſignis, ut inquit Gale. in principio Commentariorum. in lib. de Mor. popu. per hæc uerba, In Prognoſtico uerò quænam ſignorum, per quæ prænotiones fiunt, facultas cuiuſque ſit, tum in qualitate, tum in magnitudine declaratum eſt. Signũ uerò eſt quod ſenſui ſubijcitur, ducens nos in cognitionem alicuius rei ſenſui occultæ: ut color pallidus, qui bilis redundantiam in corpore oſtendit. & rubræ urinæ color, ſanguinis ſerum abundare. Tribus uerò membris omnia hæc incluſa ſunt, in qualitatibus, in exeuntibus à corpore, & facultatum actionibus. quibus addes, ut Gale. lib. 1. de Locis paſsis, tumores atque dolores. Sunt etiã hæc omnia in triplici genere. 1. de Criſibus, capi. 14. ſigna coctionis, ſigna ſalutis, & mortis, ſigna criſis, de quibus multa in hoc libro ab Hippo. ſcribentur. Signa coctionis, cùm de urinis, deiectionibus, & ſputis loquitur: ſigna ſalutis & mortis, ut quum faciem depingit exitioſam, aut de accubitu, aut reſpiratione loquitur: ſigna criſis, cùm uomitus aut fluxus ſanguinis narium futuri ſigna ſcribit: de quibus loco ſuo agemus, adijcientes ex antiquis comprobationes, alias ſimiles ſententias afferẽtes ex ipſomet Hippo. in alijs locis, aut ex Gale. aut alio magni nominis uiro: ſæpe etiam adiũctis rationibus ad idem comprobandum, ut ex horum omnium, aut plurium notitia habita,

Signum quid.

Modus ſeruandus ad ferenda præſagia.

habita, ad morborum, cauſarum, & facultatum notitiam deue niamus, intelligentes quod eſt ſecundùm naturam, & quod præter naturam, quantum etiam id quod ſecundùm naturam eſt, ſuperet id quod præter naturam, aut ab eo ſuperetur: & inde ratione & obſeruatione præhabitis, cognoſcere an mor bus ſalubris ſit, an ſecus; & an ſubito; an paulatim ſoluendus, qua etiam uia, quo itidem die, & qua diei hora. In ſumma, hæc omnia pendent ex integra facultatum notitia, animalis nempe, uitalis & naturalis: quarum officia ſiquis integrè nouerit, bonam quoque fecerit ad morbum collationem, erit in præſagiendo peritus. id enim eſt quod uoluit Gal. lib. 1. Com. 6. dicens, Summa totius præſagitionis in morituris conualiturisque eſt, quoties uis ægrotationis cum ægri facultate confe ratur. Id etiam eſt quod dixerat Hippo. Apho. 9. lib. 1. Coniectari autem oportet, an æger cum uictu ſufficiat perdurare, do nec morbus conſiſtat, & nunquid prius ille deficiat, nec poſsit cum uictu perdurare, uel morbus antè deficiat atque hebeſcat. Scire etiam oportet, quòd in hoc opere nõ de omnibus morborum indicijs tractabitur, ſed de his quæ pertinent ad morbos acutos, ut ipſe ſcripſit lib. 3. Prognoſti. trigeſimo octauo dicens, Hæc autem dico de morbis acutis & quicunq; fiunt ex ipſis. & in Prog. 1. huius libri, Cõſiderare autem oportet hunc in modum in morbis acutis. Videri autem poſſet alicui artem præſagiendi non uerſari circa omnia ſigna acutorum morborum, ſed circa difficilia tantùm, ea uidelicet quæ non cuiuis nota eſſe poſſunt, ut uult Gal. lib. 3. de Diffic. reſpirationis: dicens, Quæ enim iam morientibus fiunt, ea nullum magnum momentum in prænotionibus habent. Eſt autẽ bonorum medicorum opus, non quæ idiotis iam apparent, præſagire, ſed quæ ipſos latent. & quum nihil mali æger habere putetur, apparent. Sed tamen id non aduerſatur Hippo. qui in hoc uolumine ſigna quædam ſcribit, quæ ægrum iam moriturum oſtendunt, & non niſi in morti proximis apparent. Signa enim omnia tã facilia quàm difficilia cognitu animaduertere tenetur medicus. Verùm ſi artis ſuæ dignitatem atque excellentiam oſtentare uoluerit, non aſſequetur nominis ſui gloriam ex præſagitione eorum quæ pendent ex ſignis facillimis cognitu, & quæ uulgaribus etiã nota ſunt, ſed ex alijs altioribus: ueluti ſi ex ſignis prædixerit mortem futuram, quando apud uulgarium exiſtimationem morbus leuis habebatur.

Liber hic de morb. acutis eſt.

Ars prædicendi circa difficilia uerſatur.

Adde

Adde quód in allegata ſententia non omnino prohibet præſa gia cognitu facilia, ſed ea eſſe non magni momenti.lib.1.de Morb.popu.parte3.in principio, ſigna feré omnia, ex quibus quidpiam licet prænoſcere, ſcribit dicens, Morbos agnoſcimus ex communi omnium natura, & cuiuſq; propria edocti, ex morbo, ęgro, ex oblatis & offerente. Ad facilius ſiquidem & difficilius ex his ex tota conſtitutione & cœleſtium ſingulari, & unaquaque regione, & ex conſuetudine, & dięta, & ex uitæ inſtitutis, ſingulisq; ętatibus & ſermonibus, modisq;, & taciturnitate, & imaginationibus, & ſomnis, & uigilijs, & inſomnijs, quibus, & quando, uellicationibus, pruritibus, lacrymis, ex acceſsionibus, deiectionibus, urinis, ſputis, uomitibus: & quæ, ex quibus, in quos morborum ſucceſsiones, & qui abſceſſus in pernicioſum, aut iudicatorium: ſudor, rigor, refrigeratio, tuſsis, ſternutamenta, ſingultus, ſpiritus, ructus, flatus, ſilentes, ſtrepentes, ſanguinis eruptiones, hæmorrhoides: ex his autem, quæ per hæc ſunt cōſideranda. hæc Hippo. Gal. uerò in Com. inquit, Sunt hæc ſanè prognoſtica theoremata, quibus docet Hippo. uniuerſales ſcopos, à quibus prænotiones fieri oportet. Circa hæc ergo & ſimilia uerſatur liber hic. Quód tamē liber hic ſit Hippo. legitimus, teſtatur Gal. lib.3. de Morb. popu. par.1. in Com. Hermocratis. Accedit ad hoc, quod Celſus loco allegato dixit, & quód ſingulas libri ſententias Gal. approbat.

Signa omnia à quibus prædicimus.

HIPPOC. COI LIBER PROGNOSTICORVM.

PRAEFATIO.

MEDICVM (mihi videtur) optimum eſſe prouidentiæ operam dare.

NOVVM uidetur Hippocratem uti præfatione ad librū Prognoſticorū, quum id facere in alijs libris rarò aſſueuerit, properans ſemper ad ea quæ in libris utilia ſunt: uſu autem ur-

gente

Præfationibus utitur Hippo. ubi opus eſt.

gẽte præfationibus utitur,ut libro de Ratione uictus in morbis acutis.Contra Gnidios procœmio utitur,tribus partibus diuiſo à Gal.ut ipſe Com.decimooctauo eiuſdem, poſtquã duas alias procœmij partes definiuit,inquit, Tertia autem procœmij pars,quam hucuſq; percurrit,ad eam,quæ uictum morbis acutis præſcribit, ſpectat artẽ. Verum ex hac præfatione dociles reddit animos lectorum,in magnos uſus profuturam artem prædicendi promittẽs,ſi medicus ei operam nauauerit. Confutat quoq;,eadem præfatione uſus pro partis ſuæ comprobatione,ac confirmatione,Methodicorum opinionem,qui artẽ prædicendi futura,aut præſentia,& præterita,quæ ſenſibus occulta ſunt,ad uatem pertinere indicabãt:ſicuti & ſi quis ad Chiromãtiam,aut Necromãtiam,aut Phyſiognomiam,aut Aſtrologiam iudiciariam idem referret. Præſens Hippo. litera non eget longa expoſitione noſtra: ſatis enim exponitur à Gal.in præſenti,& longius infrà in longa præfationis enarratione, ubi ſingulas dictiones,quæ obſcuræ habentur in Hippocratis litera,patefacit lata oratione,prætermiſsis aliorum,qui diuerſimodè ſenſerunt,opinionibus.quod etiam in meis expoſitionibus circa librum præſentem facere propoſui. Hoc ſiquidem proprium expoſitoris officiũ eſt,ſingula quę in ſcriptura difficilia uidentur patefacere,etiam ſi uera non ſint:quod de ſententijs Hippo.minimè erit ſuſpicandum. Ne tamen quis ex ignaris, & barbaris,atque ineruditis medicis, & qui ſibi ipſis ualde placent, aliquando aduerſus Hippocra. obſtrepat, ego ex abundanti ſi quas animaduertero quæſtiones Hippo. literã concernentes,eas agitabo,ac breui admodũ diluam:quod etiam expoſitoribus ipſis conceſſum eſt, ubi cauſam eorum, quæ in autoris litera continentur,claritatis maioris gratia reddere uoluerint. Licet enim Gal.in longa huius præfationis enarratione,par.6.dicat,Non enim ſimpliciter dicendum eſt per enarrationes quicquid nobis uideatur uerum,ſed quod ſit ſecundũm ſententiam ſcriptoris, quanquam fuerit falſum.longiꝰ tamen progredi licere uoluit expoſitoris officiũ, lib.1.de Mor. popu.par.2.Comm.56. dicens, Tenentibus memoriã nobis quòd propriè uocata expoſitio, in obſcuris fiat dictionibus. Iam uerò & ex interpretum cõſuetudine cauſiloquia obſcurè dictorum per abuſum expoſitiones appellamus. Quod nos hoc loco uincentem conſuetudinem ſequuti facimus,nempè orationem, quæ manifeſta eſt, nullaque indiget expoſitione;

Expoſitoris officium.

profe-

proferentes cauſas eorum quę ab ipſa ſignificantur, apertè referre conamur. Et in 1. Commen. librorum de Morb. popu. inquit, Cùm interpretum officia duo ſint, & ut libri mentem ſeruent, & lecturos libri commentarios commoda doceant. & reliqua. In præfatione etiam ad librum de Fracturis, Facultas expoſitionis eſt, quæcũque in libro obſcura ſunt, patefacere: demonſtrare tamen quod uerum eſt, aut redarguere quod falſum, uel ſophiſti[...]s argumentis reſpondere, terminos expoſitionis excedit. Conſueuerunt tamen omnes, ut ita dixerim, commentarios ſcribentes, & per Iouem nihil obeſt huiuſmodi modicè tangere: decertare tamen ad extremum uſque de placitis ſcribentis, metas egreditur expoſitionis. Quod ego, etiam in hoc opere, conſuetudinem obſeruãs (ut inquit Gal.) faciam. Noſtrum igitur officium aggreſſus, in hac ſcriptura duo uocabula obſcura habentur. Primum eſt, Prouidentia, Grecè πρόνοια, quæ eadem eſt & πρόγνωσις, id eſt, præcognitio, ut latius patebit in longa enarratione: ad quem locum multa ex hac præfatione remittere oportet, quum ibi à Gal. latè enarrentur, & ego aliàs decreuerim quantum licuerit, non repetere in expoſitionibus meis quæ à Gal. in commentarijs ſcripta ſunt. Significat autem, πρόγνωσις, cognitionem futurorum antea quàm ſint, aut præſentium, & præteritorum antequam ſenſibus ſubijciantur. Dixi etiam, Operam dare, quoniam Græca litera habet, ἐπιτηδεύειν. Et lib. 1. de Morbis popu. par. 2. inquit, λέγειν τὰ προγινόμενα, γινώσκειν τὰ παρέοντα, προλέγειν τὰ ἐσόμενα, μελετᾷν ταῦτα. quod eſt, Dicere præterita, cognoſcere præſentia, prædicere futura, hæc exercere. Et Gal. in Com. inquit, ἐνταῦθα δὲ νῦν τὸ, μελετᾷν, ἀντὶ τοῦ ἀσκεῖν, εἶπεν. id eſt, Hoc in loco, μελετᾷν, pro, exercere, dixit, modo, μελετᾷν, in illo loco circa præſentia, præterita, & futura, idem eſt, quod in præſenti loco prouidentiæ: ἐπιτηδεύειν, quod eſt, circa prouidentiam exerceri, & prouidentiæ operam dare. Admonet tamen Hippo. tanquam optimum exerceri in prænotionibus: quoniam uſus, qui ab ipſo ſequentibus præfationis partibus ſcribuntur, non aſſequetur qui non fuerit exercitatus, & natura prudens. Hoc ſecundum etſi hominibus à natura datum ſit, non parum circa id proficiunt, qui diligentia, ac cura, attentoq; animo ſingula quæ ægrotantibus euenire ſolent proſpiciunt, antiquorum præceptis ad unguem ſeruatis. Qui uerò præter id quod uecors eſt (quod æſtimatiuæ facultatis hebetudinem appello) laborem ac ſtudium in euoluen-

πρόνοια.

πρόγνωσις.

ἐπιτηδεύειν.

μελετᾷν.

euoluendis Hippocrat.& Galeni uoluminibus detrectat, is uenia dignus non eſt, nec nomen medici meretur, tantum abeſt ut prognoſticorũ doctrinam aſſequatur, aut ipſorum fructum carpat. Verũ in hac artis parte exerceri, ſine parte artis diagnoſtica, eſt omnino inutile: quoniã tota medicina in Practicam & Theoricam diuiſa eſt, quæ tota ſcientia appellari poteſt, & ſimiliter ars: ſcientia, quoniam habet plures habitus ad unum ſcopum dirigentes, qui acquiſiti ſunt demõſtratione propter quid, & à priori: aut demonſtratione quia eſt, à poſteriori, ſiue ab effectu: ars quoq; dici poteſt, quoniam in opus dirigit mediatè, aut immediatè, uerùm ad librum artis medicinalis hæc magis ſpectant. Ad incœptum tamẽ redeundo, pars medicinę Theoricę, cuius theoremata non dirigunt immediatè in aliquod opus, diuiſa eſt in Diagnoſticam, & Prognoſticam. Diagnoſtica docet cognitionem elemẽtorum, temperaturarum, humorum, ſpirituum, facultatum, & actionum, item ſingulorũ membrorũ, item rerum omniũ nõ naturalium: ut cibi, potus, ſomni, uigiliæ, plenitudinis, inanitionis, motus, quietis, aëris, & animi affectionum: item rerum præter naturam, ut morbi, cauſæ, & ſymptomatis. Hæc omnia partim ſignorum uicem habent, partim ſignis depręhenduntur: uerùm horũ ſpeculatio primũ locũ habet inter partes artis. Prędicere enim quidpiã, aut prænoſcendum agnoſcere, uel ad curatiuam ſiue practicã accedere, ſine ſignorum notitia, quam nobis pars diagnoſtica accommodat, eſt omnino impoſsibile, aut inutile. Hanc ob rẽ Aëtius libro 5. cap. 2. inquit, Propoſitum eſt autem nobis partẽ eam, quæ de ſignis ac notis morborum tractat, primũ exponere: nã citra hoc, ut prænoſcas, in quid deſinit morbus, fieri non poteſt, ut modus diætæ tibi probè ſuppetat, & præſertim in acutis, & citum periculum adducentibus morbis. Galen. ſimiliter libr. 1. de Ratione uictus in acutis, com. 3. inquit, Curatio ſiquidem ob ſeipſam à medico exercetur: prænotio autem & dignotio propter curationẽ. Ex hac ſententia colliges ad partem artis curatiuam prognoſticam eſſe neceſſariam, ac meritò Hippocratem dixiſſe optimum eſſe, ei operã dare. Hinc etiã cõſtabit, quòd cùm ad curandum neceſſum ſit prænoſcere eã quæ in morbis aut adſunt, aut aderunt: & hæc non aſſequantur ſine notitia rerum naturalium, non naturalium, & præter naturam: quod in arte medica primo loco diagnoſtica eſt addiſcenda, ſecũdò prognoſtica, tertiò curatiua. Aliæ medicinæ partes

Medicina practica eſt & theorica.

Diagnoſtica.

Prægnotio & dignotio propter curationẽ ſunt.

Ordo partium artis.

ſcriptæ

ſcriptæ ſunt in lib. cui titulus eſt, Introductorius, ſeu Medicus, quæ ſunt quinque, nempe φυσιολογική, id eſt, naturæ rerum contemplatio: αἰτιολογική, id eſt, cauſarum notitia: ὑγιεινή, id eſt, quę ſanitatem tuetur: σημειωτική, id eſt, ſignorum ſciẽtia: θεραπευτική, id eſt, curatiua. Verùm iſtę omnes in tribus dictis continentur: nam naturæ contemplatio, & cauſarum notitia, in diagnoſtica continentur. quę ſanitatem tuetur, & quæ morbis medetur, in curatiua includuntur. ſignorũ ſcientia partim pertinet ad diagnoſticã, partim ad prognoſticã: quatenus enim notitia ſignorum nos adducit in cognitionẽ ſanitatis, aut ægritudinis, aut ſuarum cauſarũ, diagnoſtica eſt: quum tamen ex ſignorum notitia perducimur ad prænoſcendum aliquid, ad prognoſticam partem artis pertinet. Quòd igitur & tres ſint, & diagnoſtica omnium prima, conſtat ex Gal. ipſas in hunc modum referente lib. I. de chirurgi officina. Commẽ. I. Inquit enim, Mertò ergo Hipp. iuſſit, vt morborũ dignotiones, quas recentiores σημειώσεις, id eſt, ſignificationes, ſeu notationes appellant, ex ſimilium ac diſsimilium conſideratione ſumamus, ante alia artis opera, quæ uidelicet & præcognitione & curatione fiunt.

GALENI COMMENTARIVS
PRIMVS IN HIPP. PROGNOST.
Laurentio Laurentiano interprete.

PRO *præſenſione dixiſſe prouidentiam perſpicuum eſt. Igitur infert, Præſentiens enim, & prædicens coram ægro. Cæterum prætexuit operi præfationẽ, utpote neceſſariam (quanquam non admodum utatur præfationibus) ob quoſdam medicos, ut par eſt, qui illius ſeculo extiterunt, & item nunc ſunt, ſeſe nominantes Methodicos, medicorum officium eſſe dicentes, aut præſentem conſeruare ſanitatem in bene ualentibus, aut reuocare corruptam in ægrotantibus. Vaticinationis uerò intereſſe prædicere futura. Itaque docet Hippocrates ex præfatione quàm uſui medicorum præſagia habeantur, oratione in tria capita*

 diſtincta.

diſtincta. Aegri enim parent propenſius, ac medicus præſentiendo futura, de longinquo obuiam it, & demum crimine uacat internecionis. Porrò uoluit ut nihilominus ſalutis cauſa cenſeatur. Sed iam adijciamus dictionibus ea quibus ſingula capita adſtruat.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

πρόνοια. IN prima parte docet Hippocrates uſum fuiſſe hoc uocabulo, *πρόνοια*, id eſt, prouidentia, loco iſtius, *πρόγνωσις*, id eſt, præcognitio. Græcè enim ſic habetur: *ὅτι μὲν ἀντὶ τῆς προγνώσεως εἴρηκε τὴν πρόνοιαν, ἄντικρυς δῆλον, ἐπιφέρων γοῦν φησί, προγινώσκων γὰρ, καὶ* *πρόγνωσις.* *προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι.* quod eſt, Quod quidem pro præcognitione dixit, prouidentiam, manifeſtum eſt, inferens igitur dicit, præcognoſcens enim, atq; prædicens coram ægris.

SECVNDA pars incipit, *Cæterum prætexuit.* in qua cauſam reddit, quare Hippo. utitur præfatione, licet id rarò efficere ſoleat, nempe ob confutandã opinionem Methodicorũ illorũ, qui uolebant artem prognoſticam potius ad uatem quàm ad *Sectæ medicorum.* medicum pertinere. Tres fuiſſe ſectas medicorum conſtat ex Gal. lib. de ſectis: Empiricorum, Methodicorum, & Rationa- *Empirici.* lium. Empirici non aliter quàm ſolo experimento cõſtare medicinam uoluerunt, quoniã experimento inuenerũt aliquid, nocumentum aut utilitatem ægris, aut ſanis attuliſſe, nullius effectus cauſas inquirentes, hãc *μνημονευτικὴν*, quaſi memoratiuam appellabãt, ob id, ꝙ Empirici, & obſeruatores artem cõſtare uolebant ex his, quæ euidentia fuerant memoriæ manda ta. Hæc tribus uijs fuit inuenta, aut fortuna, aut natura, aut imitatione. Natura, ut ſi ſponte aliqua euacuatio à corpore erumpat, aut timor aliquis, quem iuuare aut nocere uiderint. Caſu & fortuna, ut ſi quis uulneratus fuerit, aut percuſſus, ac inde ſanguis emanauerit, aut aqua bibita ſine medici præcepto, ſudauerit, aut uẽter ſolutus fuerit, aut integrè refrigeratus. Tertia uia eſt imitatoria, ubi quod ipſi in quibuſdam uiderunt, in alijs quoq; fieri præcipiant, & ab hominibus in homines, & à membris in membra, & à medicamentis in medicamenta faciunt commutationem, indeq; theoremata colligunt. Quod igitur ipſi uiderunt, *αὐτοψίαν* appellant: quod ab alijs acceperunt, *Methodici.* hiſtoriam. Secunda fuit Methodicorum ſecta, qui cauſarum noti-

notitiam nihil ad curationem conferre dicebant,ſed quædam uniuerſalia ſolummodo conſiderari præcipiebant: An uidelicet morbus ſit aſtrictus,an fluens,an medius. Si igitur corpus adſtrictum eſſet,digerendum:ſi laxum ac fluidum,continendum:ſi medio modo,aliter occurrendum uehementiori malo,aut reſolutioni, aut compreſsioni obuiando. Negligunt autem tāquam inutilia ad curationem, cauſam, ætatem, tempus, regionem, uires ægri, naturam, habitum corporis,& conſuetudinem: diſſectionem quoq; inutilem eſſe putabant,ut lib. 5. de Mor.cur.inquit Gal. Rationales uerò ac dogmatici appellati,quorum princeps fuit Hippocrates, naturam omnem inſpici uolunt ægrotantis,morbi,cauſæ,& eorum quæ eis accedunt,ut temporis, regionis, ætatis,temperaturæ hominis, ac patientis particulæ. Ex euidentibus uerò procedit ad occultorum cognitionem:corpora item præcipit diſſecare,& conſtructuram corporum aduertere,itaque elementa, humores, temperaturas, facultates,membra,morborum ſpecies, cauſas, accidentia,regionem,& ſi quid in morbis fuerit diuinū. Dogmatici itaq; , qui omnium horum notitiam ſpernunt, meritò exiſtimarunt nihil poſſe medicum de morbis prænoſcere: qui enim non docet aliud conſiderare quàm aſtrictum, fluens & mixtum, nullo modo poterit peruenire ad cognitionē eorū quæ futura ſunt in morbis,ut quod ad ſalutem,aut mortem ſi uietur,aut citò,aut tardè,aut qua uia,ſed uatis potius officiū putabant. Hippo. uerò qui ſigna omnia animaduertere præcipit,quæ diximus,ac ſignorum ipſorū uires,poterit quoq; ſingula prænoſcere certiſsima quadam coniectura, atq; ratione, ut in ſequentibus apparebit, multò quoq; magis is qui in prædicendi arte ſe exercuerit. *Vaticinationis* Græcè, *μάντεως δὲ τὸ προλέγειν τὸ γινόμενον*, id eſt, Vatis uerò prædicere futurum. *μάντις* uerò uocabulū, poſt alias acceptiones explicatur à Gal. lib. 1. de Ratione uict. acutorum. Com. 16. dicente, nempe *μάντεις* uocantur & *ἱεροσκόποι* & *οἰωνισταί*: & qui appellātur *γενεθλιακοί*, & qui per coniecturas, & qui per uictimas, futura prædicunt.

Rationales.

μάντις.

IN TERTIA parte, quæ incipit, *Itaque.* recenſet tria capita, in quæ diuidit totam præfationem: nam ægri propenſius parent, & medicus malis obuiam it, & mortis ægri crimine uacabit. *Porro uoluit.* *Βούλεται δ' οὐδὲν ἧττον, ὑπάρχειν αὐτῷ τοῦτο, τὸ περὶ τῆς ὑγείας αἴτιον νομίζεσθαι.* quod eſt, Vult autem nihilominus ei conducere, quàm ut ſalutis cauſa cenſeatur. Mens uerò Gal.

Laurentianus notatur. quam Laurentianus ignorauit, eſt, Hippo. uoluiſſe tãti facere prædictionem, quanti curationem, ad medicorum æſtimationem, ad quam nihil minus facere uidetur prędicere mortem, quàm ut exiſtimetur ab hominibus ſalutis cauſa, licet ægro non parem afferant utilitatem.

PRAEFATIONIS Cap. I.

PRAENOSCENS enim atq; prædicẽs coram ęgris pręſentia, pręterita, & futura, & quęcunque pretermittunt ægrotantes expo nens, credetur magis cognoſcere quæ ad ægrotantes attinent: quare audebunt homines ſeipſos medico committere.

SINGVLAREM quandam utilitatem medico ſequuturam promittit Hippo. in hoc capite 1. Præfationis, ſi præcognoſcens primò, deinde prædixerit, præſentia, præterita, & futura, & quæcũque æger prætermiſerit, nempe quòd credetur cognoſcere quæ attinent ad ægrotantẽ: inde quoq; æger audebit ſeipſum committere medico, inde etiã alia utilitas maxima ſequetur in ſalutem ægri: quoniam ubi ſeipſum medico committat, facilius à morbo liberabitur. Medicus itaq; duo faciens credetur agnoſcere ægritudinem, & quæ attinent ad ipſam, nempe prædicere præſentia, præterita, & quæ æger prætermiſit. Hęc tamen in prima parte prædictionis continentur, hoc eſt, in prædictione præſentium & præteritorum. Exempli gratia, ſi medicus prædixerit ægro, antequam ab ipſo audiat, ipſum potaſſe frigidam aquam multam præterita nocte, aut fluxum uentris paſſum fuiſſe. Hippo. ergo non addidit hæc tanquam alia à præſentibus & præteritis, ſed tanquam inter alia digniora, & quæ magis ægrum ducere poſſunt in admiratione omnibus alijs quæ prædicere poteſt medicus. Quum enim talia ab ægro cognita iam eſſent, (de eis nanq; intelligẽda eſt litera Hippo. non de his quæ ab ęgro nullatenus cognoſcuntur, ut uult Gal. in Cõmen.) reticuerit autem ipſa, aut oblitus eorum, aut quoniam ad ſuæ ægritudinis curationem nihil cõferre exiſtimet, aut quoniam ex induſtria cupit medici ſapientiam

Aeger quando non omnia narrat.

tiam experiri, ſi interim ipſo tacente medicus tale quidpiam in medium protulerit, merito admirabilis ac fidus medicus erit, cui ſeipſum concredere nõ cũctabitur æger. Cognoſcere enim ſe oſtendit ea quæ attinent ad ægrum. Vnde quoq; facile fiet, ut obediens medico breui ſanitatẽ aſſequatur. Licet hic Hipp. laudet artem prædicendi ob id, quòd medicus prædicat cauſas procatarcticas, aut accidentia euidentia, quę præceſſerunt, aut adſunt, ipſe tamen ea prędicere non docet: ſed tantùm futura, ut longa enarratione Gal. uult, par. 5. ad finem, dicens, Quod enim cenſuit Hippo. exercere medicum, quãtum in hæc agitur, omiſit, nequaquam indicans quo pacto conueniat præterita, aut præſentia nõ perſpecta ſenſibus à nobis prę noſci. Quod ipſe obſeruauit in prog. 4. huius libri, dicens, Interrogare oportet uigilaueritne homo, uel uentris excremẽta uehementer humida fuerint, uel fuerit fame correptus. Gale. tamen in eodem Comm. id prædicere docet, par. 6. Ratio tamẽ quare hæc prætermiſerit Hippo. eſt, quoniam cognitio præteritorum non confert ægrotanti, ſed tantũmodo medico uolenti oſtendere artem ſuam. Prædicere uerò præſentia; potius ad partem artis diagnoſticam attinet, quàm ad prognoſticam, ut Gal. Com. 1. huius libri dixit. Sed pręſentium cognitione proprio & ſuo nomine Dignotionem nominare cõſueuimus. Gal. uerò Com. 4. huius libri docet ex pulſu quędã ex pręteritis prędicere: uerùm Hippo. eam uiã prædicendi nõ eſt aſſequutus in libris ſuis, quia nullam habuit de pulſibus mentionem. Dixi quæ ad ægrotantes attinent, hoc eſt, quæcunq; morbum concernunt, & quæ ad ægrotantes, quà ęgrotant, pertinere uidẽtur. Græcè enim habetur τὰ τῶν νοσούντων πράγματα. & Gal. eam partem explicans inquit, τουτέςιν, ὁποῖα ποτε τούτοις ἡ κατασκευὴ, τοῦ νοσήματ☉. ὑπάρχει. quod eſt, hoc eſt, qualiſnam morbi apparatus eis inſit. Eadem uerò ſunt quæ ad ægrotantem attinent cum morbi apparatu.

Cognitio præteritorũ ægro inutilis.

GALENI COMMENTARIVS.

PRIMVM *caput hac adſtruit oratione: audere dicẽs homines magis ſe cõcredere manibus medicorum, quoties prædictiones haudquaquam intercidant. Ita enim efficitur ut æger facile exiſtimet medicum agnoſcere con*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ditionem ægri,id eſt quænam ſit natura morbi. Atque ad hunc modum ſequela texitur demonſtrationis: Ex prædi- ctione exiſtimat æger medicum agnoſcere naturam ægro tationis; Porrò exiſtimãs medicum agnoſcere naturam æ- grotationis,ſe exhibet obſequentiorem: ac demum ſe exhi bẽs obſequentiorẽ, morbo facilius uindicatur. Quæq; in- firmi omittunt. Infirmi omittunt non quæ nullo pacto a- gnoſcunt:quemadmodum nonnulli interpretes inſcitè pro diderunt,ſedes in profundo corporis perpeſſas, aut cau- ſas, & item affectiones earum: ſed ex cauſis, procatarcti- cas nomine,id eſt prægreſſas:ex accidentibus autẽ, ea quæ euidentia circa corpus ſunt,ac ſenſibus uſurpantur. uerbi gratia:in pulmonia,maxilla rubicunda. nam quædam ho- rum,infirmi dicere refugiunt. Ergo quæcunque talia per enarrationem infirmi nequaquam dixerunt,ſimulatq; au- dierint à medicis relata, eos optima ratione demirantur. Cæterum quonam modo id fieri conueniat, procedente ſer mone docebo.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte utilitatem illam exponit, quę ex prædictio nibus ſequi ſolet,ubi ipſæ non fallant:quoniam credet æger medicũ morbi ſui apparatum cognoſcere,& ipſius naturam: & qui credit medicum morbi ſui naturam agnoſcere,propen ſius paret,& medicus propenſius parentes facilius curat. Vti- le igitur eſt prædicere ægro,& medico. *Quoties prædictiones.* Græcè, *διὰ τὴν τῆς προῤῥήσεως ἐπιτυχίαν. ἕπεται γὰρ ταύτῃ, τὸ πιστεύεσθαι γινώσκειν τὸν ἰατρὸν ἀκριβῶς ἅπαντα τῶν νοσούντων τὰ πράγματα, τουτέστιν ὁποῖα ποτὲ τούτοις ἡ κατασκευὴ τοῦ νοσήματος ὑπάρχει.* Hoc eſt,Propterea quòd in prædicendo finem eſt aſſequutus:ad id enim ſequitur ut credat medicum exactè cognoſcere omnia quę ad ægrótantem attinent,hoc eſt,qualiſnam morbi appara tus eis inſit. *Ex prædictione.* Græcè, *ὁ ἰατρὸς ἐξ ὧν προλέγει, πιστεύεται γινώσκειν τὴν φύσιν τοῦ νοσήματος. συπειθεστέρους ἔχει τοὺς κάμνοντας. ὁ τοὺς κάμνοντας συπειθεστέρους ἔχων μᾶλλον ἰᾶται τὰς νόσους.* Quòd eſt,Medicus ex his quæ prædicit, creditur agnoſcere

morbi

morbí naturam,& quoniam creditur agnoſcere morbi naturam,ob ſequentiore habet ægrotantes:qui obſequentiores habet ægrotantes,magis curat morbos.

IN SECVNDA parte quæ incipit, *Quæq; infirmi.* docet quæ ſunt illa quæ prædicere debet medicus ubi fuerint ab ægro prætermiſſa:non enim prædicere uult medicum ſedes affectas in profundo corpore,licet eas dicere prætermittat æger,neq; cauſas earũ affectionũ,ſed cauſas manifeſtas,præincipientes,& accidentia euidẽtia.Non enim prętermittit æger quæ nullatenus agnoſcit,ut internas affectiones:neq; eas prædicens medicus admirationi erit ægro,ueluti ſi dixerit,tu laboras iecoris inflammatione,aut uaſorũ plenitudine,aut malorum ſuccorum abundantia:bene tamen ſi dixerit, tu paſſus es profluuium uentris,aut angeris,aut triſtaris,aut amore correptus es. *Quæq; infirmi omittunt*,adde,Enarrans.Græcè enim habetur *ἐκδιηγούμενος*.Inſcitè abũdat,*Ac ſenſibus uſurpantur*,*Verbi gratia,in pulmonia,maxilla rubicũda,nam quædam horum infirmi dicere refugiunt.* Abundat tota hæc pars,præter id quod in ſe nihil habet uerum,aut Gal.dignum. Nam etſi uerum ſit maxillarum rubedinem eſſe ſignũ pulmoniæ, æger tamen neq; id cõſpicit, neq; conſpectum fortè in ſpeculo dicere refugeret: neq; etiam ad artem prædicendi pertinet,dicere quæ à uulgaribus omnibus deprehenduntur,non aliter quàm ab ipſo medico.Quod ſi uellet,ex maxillarum rubedine dicere pulmonis affectum,non eſt ad propoſitum:eſt enim pulmo ſedes occulta in corporis profundo,& modo non loquitur de huiuſmodi prædictionibus, ut dixit. *Talia*, Græcè, *τοίων*, ex his. *Procedente ſermone*.Com.4.huius libri.

Prætermiſſa prædicenda.

Error traductoris.

CAP. II. PRAEFATIONIS.

CVRATIONEM autẽ optimè molietur præuidens futura ex præſentibus paſſionibus:omnes nanque languidos ſanare impoſſibile eſt:hoc enim melius eſſet quàm euentura prænoſcere.

IN hoc ſecundo capite præfationis ſecundam ſcribit utilitatem,quæ ſequitur ad artem prænoſcendi:hæc autẽ eſt,quòd medicus prænoſcens quæ futura ſunt in morbis,ubi malũ aliquod

quod ſequuturum intellexerit, arte præueniet, aut ipſum omnino euitans, aut eius prohibens magnitudinem. Addit etiam rationem eius quod dixit in hac prima parte, 2. capitu. dicens, Namque omnes lãguidos impoſsibile eſt ſanare: dixerat enim medicum prudentem optimè moliturum curationem, non ipſum ſanaturum omnem morbũ, quoniã id impoſsibile eſt. Satis igitur factum eſſe putandum eſt, ſi curationẽ optima uia moliatur. Hæc ſecunda utilitas ſimul cum priore in commodum ægrotantis uergunt: uerùm primam non aſſequitur, niſi æger mente conſtiterit. Maior enim pars totius utilitatis ex ægrotantis conſenſu pendet: qui cognita medici ſapientia, ſe obſequentiſsimum præſtat, ac confidentem, & ſperãtem: confidentia uerò & ſpes de ſalute non parum mouẽt corpus & animum ad ſanitatẽ: obedientia uerò maximè medico adſtipulatur, ſeruat quoque Hippocrat. præceptum, ubi dixit, Oportet autem nõ ſolùm ſeipſum præbere faciẽtem quæ oportet, ſed ægrotantem. hinc ſequitur primum caput, Egere non tantùm prænotione, ſed & prædictione: præſens uerò, ſola eget prænotione. Tota enim ex mente medici pendet, à qua hæc ſecunda utilitas in totum procedit, ægro omnino huius rei ignaro, & adhuc ipſo delirante. Inſeruit itaq; quàm maximè ars prænoſcendi ad partem artis curatiuam, quæ in ſe prophylacticen cõprehendit. Quum enim medicus prænouerit aliquem æſtatis tempore ægrotaturum, ei uere ineũte aut ſanguinem mittet, aut uentrem purgabit. Sic ubi ex urina alba ac perſpicua in febre acuta intellexerit futuram phrenitidem, optimè molietur curationem, præuidens ne phrenitis eueniat, aut malũ non ſit adeò graue. Quòd ſi ars prænoſcẽdi adeò utilis eſt, ut quoſdã morbos omnino prohibere, quoſdam uerò hebetare ac reprimere eius cauſa medicus poſsit, meritò amplexãda eſt, tanquã neceſſaria: & medici eius ignari arcendi forent ab ægrorum curatione, quam exercent læſo animo à corrupta cõſcientia.

Præceptũ Hippocratis.

Ars prænoſcendi ad curationẽ neceſſaria.

GALENI COMMENTARIVS.

SECVNDAM *præſenſionis utilitatem hoc loco perſequitur. Etenim ubi medicus agnoſcit exquiſita ratione affectionẽ ægri: quoſdã prohibebit affectus qui per eam infeſtare aſſolent: quorundã prohibebit magnitudinẽ: omnibus uerò in commune rectè proſpiciet & præcauebit,*

quæ-

quēadmodum bonus gubernator per futurā tempeſtatem.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

HIC commentarius ob eius facilitatem non eget annotatione, præterquam ubi habetur, (*Quoſdam prohibebit affectus, qui per eam infeſtare aſſolent.*) Græcè, ἕνια μὲν κωλύσει τῶν ἐπιόντων αὐτῇ παθημάτων ἀπολαύειν. quod eſt, Quaſdā enim paſsiones prohibebit, earum quæ ad ipſum ſequi ſolent. Conſtat autem nō parum differre, paſsiones cum aliquo morbo infeſtare, aut ad ipſum ſequi.

CAP. III. PRAEFATIONIS.

QVVM autem homines moriantur, ex vi morbi, alij antequam medicum vocent: alij verò adhuc accito ſtatim deficiant: hi quidem diem vnum viuentes, illi verò paulò plus temporis: antequam medicus arte repugnet aduerſus vnumquenque morbum, oportet quidem cognoſcere talium paſsionū naturas, quantum ſuperent corporum facultatem: pariter etiam, & ſi quid diuinū in morbis ineſt, eius etiam addiſcere prouidentiam. Sic enim merito admirabilis ac bonus medicus erit. Etenim quos ſeruare poſsibile fuerit, hos poterit rectius cuſtodire, ex longiori tépore præmeditatus circa ſingula. Et morituros ac ſaluandos præcognoſcens, atque prænuncians, vacabit crimine.

AD confirmationem duarum utilitatum prædictarum, proponit quoddam experientia probatum, ad quod duo alia neceſsariò ſequūtur. Et inde concludit pręter duas prædictas utilitates aliam tertiam. Præſupponitur itaque ex ægrotantibus multos mori medico nō uocato, & quoſdā ipſo accito, uerùm

paulo poſt, ita ut medicus non poſsit arte uti aduerſus morbū. Tanta enim eſt morbi uis, ut quàm citiſsimè hominem arripiat. hinc ſequuntur duo. Primum, quòd opus eſt medico, noſſe morborum ipſorum naturam quanta ſit ſupra uires ægri. Secundum, quòd ſi quidpiam diuinum morbis inſit, id teneatur addiſcere. Suppoſitum Hippocr. ad id ſeruiet, ut non tantùm medicus intelligat artem ſuam non omnibus poſſe proficere, ſed & popularibus notum ſit quàm plurimos ſine medico mori, & alios non ſperantes artis beneficium. Medicus itaque cognoſcens quoſdam ſic mori, ut diximus, tenetur id prædicere: quod tamen non aſſequetur, niſi morbi magnitudinem & uirium robur perpenderit, ac nouerit quantū in huiuſmodi ægris morbus ſuperet uires: ſimiliter & ſi quid diuinum inſit in morbis, id eſt, ſi quam habeat morbus ex aëre dependentiam. Hæc ergo cognoſcere tenetur, ſi rectè prænoſcere cupit futurum morborum ipſorum exitum. Qui namq; rectè explorauit uires morbi ac uires ægri, mortē, modum mortis, & horam mortis prædicere poterit. Ad quod non parum confert aëris nos ambientis notitia. Quibus in animo habitis, tanquam ad prænoſcendum neceſſarijs, ubi aliquid eorum, quæ futura ſunt, prædixerit, duæ præfatæ ſequūtur utilitates, & alia tertia, quæ in præſenti loco ſuperadditur. Admirabilis nanque reddetur medicus: admiratur enim uulgus hominum medicum futura dicentem. Rurſus talia præcognoſcens, ex longo tempore poterit circa futura mala machinari remedia, quæ aut ipſa, aut eorum magnitudinem deuitent. Tertium etiam ſequitur, quòd circa morituros futurum prænuncians uacabit crimine: nihil enim medico imputabitur, ubi ipſe præcognoſcēs mortem, ipſam futuram prænuntiauerit familiaribus, & aſsiſtētibus. Has tres utilitates artis prædicendi percurrit Galen. lib. de Conſtitutione artis medicæ, dicens, ἡ μὲν γὰρ πρόγνωσις ἀναίτιον τὸν ἰατρὸν ἀποφαίνει τῶν θανάτων, εὐπειθεῖς τε παρέχει τοὺς κάμνοντας, ἐκ πολλῶν τε προδιδάσκει τὸν καιρὸν τῶν βοηθημάτων. Quod eſt, Prænotio namq; medicum oſtendit uacare culpa, ac præbet ægros obſequentes, atq; multò antè docet auxiliorum opportunitatem: ueruntamen etſi ex prædictione hæ ſequantur utilitates, quæ ab Hippocra. dictæ ſunt, imperiti & minimè exercitati medici non ſine magno dedecore id aſſequi tentabūt.

Artis prædicendi tres utilitates.

[Qui ergo in lib. de Criſibus, & lib. Prognoſticorum nō fuerit probè exercitatus, neq; in li. de Locis paſsis, ſatis eruditus, aut

omnino

omnino abſtineat à prædictionibus, aut cautè admodum loquatur, ubi ſæpe de morbo et de ægro interrogatus reſpondere cogatur, aut differens prædictionem in ſequentem diem, aut in aliquem ex decretorijs, et tandem cum quibuſdam additis ſentẽtiam ſuã proferens dicat, Sanabitur, niſi in aliquo erratũ fuerit, aut ab ipſo, aut à miniſtris: & ſi moriturũ exiſtimat, referat ipſum moriturũ, niſi interim notas alias meliores præbuerit. Quiſquis uerò de ſe bene ſenſerit in prædictis ſufficienter exercitatus, ac natura prudens, liberè admodum poterit futura prænuntiare. Quæ enim ex regulis Hippo. in hoc libro fiunt prænuntiationes, nunquam fallunt, etſi aliquandò (raro tamen) medicum aberrare in ipſis contingat: quoniam non ſatis nouit omnia quæ ad ægrotantem attinẽt, aut nõ admodum attentè ſingula ſigna ac ipſorum uires perpendit. neque hoc quidpiam detrahit à dignitate artis, ut inquit Galenus libr. 3. Comm. 41. nunquam enim aberrare plus eſt quàm pro captu hominis, quàm minime uerò ſolius artificis. Idem etiam uult in longa Enarratione, & lib. 4. de Ratione uict. in morb. acutis Comm. 59. ubi uult prædictiones magna ex parte ueras eſſe debere, ex medicis autem tantum unuſquiſq; erit altero admiratione dignior, quantò eius prædictiones minus fallant, prædictionibus alterius. Hippo. itẽ lib. 6. de Morb. popu. par. ſecunda, conſiderare præcipit œconomiam ægri. Si namque homo meticuloſus eſt, cogimur ei adhuc in letalibus morbis ſalutem promittere, uerùm aſsiſtentibus ueritas eſt detegenda: ſi tamẽ morbus ſalubris fuerit, poterit ſalutẽ prædicere, niſi morbum fallacem eſſe intellexerit. Qui enim (inquit Galen.) in morbis fallacibus ægros plus iuſto alacriores reddunt, triſtitiã ſequentibus aceruant, ipſis cumulatiorem, cùm ſcilicet morbus uideatur uel diuturnior, uel deterior, præter medicorũ promiſsiones. Sunt præterea pleriq; homines qui perinde atque abſq; periculo ægrotent confidentes, medicis non ualde obediunt.

Cautè loquatur imperiti.

Raro aberrare nihil detrahit à dignitate artis.

Celſus item lib. 2. cap. 6. artem prædicẽdi tutatur ab his, qui immeritò ipſam accuſant, quòd nunquam fallat, dicens, Illud interrogari me poſſe ab aliquo ſcio, ſi certa futuræ mortis indicia ſunt. Quomodo interdum deſerti à medicis cõualeſcãt, quoſdamq; fama prodierit in ipſis funeribus reuixiſſe, quinetiam uir iure magni nominis Democritus ne finitæ quidem uitæ ſatis certas notas propoſuit, quibus medici credidiſſent, adeò illud nõ relinquit, ut certa aliqua ſigna futurę mortis eſſent,

Celſus arti prædicendi fauet.

ſent, aduerſus quos ne dicam illud quidem quod in uicino ſæpe quædam notæ poſitæ nõ bonos, ſed imperitos medicos decipiunt, quòd Aſclepiades funeri obuius intellexerit quẽdam uiuere qui efferebatur, ne protinus crimen artis eſſet, ſi quod profeſſoris ſit. Illa tamen moderatius ſubijciam, cõiecturalem artem eſſe medicinam, rationemq; coniecturæ talem eſſe, ut quum ſæpius aliquando reſpõderit, interdum tamẽ fallat nos. Si quid itaq; uix in milleſimo corpore aliquando decipit, id notam non habet, quum per innumerabiles homines reſpondeat, idq; non in his tantum quæ peſtifera ſunt, dico, ſed in his quæ ſalutaria: ſiquidem etiam ſpes interdum fruſtratur, & moritur aliquis, de quo medicus ſecurus primo fuit, quæq; medẽdi cauſa reperta ſunt, nonnunquam in peius aliquid conuertunt: neque id euitare humana imbecillitas in tanta uarietate corporum poteſt: ſed eſt tamen medicinæ fides, quæ multa ſæpius perq; multò plures ægros prodeſt. Neq; tamen ignorare oportet in acutis morbis fallaces magis notas eſſe, & ſalutis & mortis. Hanc ſententiam longiorem ad hunc locum tranſtuli, quoniam in fauorem medicorum, qui artem prædicendi exercẽt, tota ſcripta eſt, qua ſolus Galen. uidetur nõ egere, qui lib. 1. de Mor. pop. par. 3. Com. 17. inquit, Vt autẽ cũ Deo loquar, nunquam in aliqua prædictione fuimus fraudati. quod etiam lib. 1. de Diebus decretorijs de ſe retulit, ubi medicum admonuit ſigna prius debere integrè cognoſcere antequàm quidpiam prædicat, etiam ſi à uulgaribus inſtanter expetantur prædictiones. Vult enim uulgus prædictiones tam certas eſſe, quã tum à uatibus non expetitur, quo tempore melius eſſe inquit tacere quàm pronuntiantem falli. Intellectis autem primò notis omnibus, tuto prædicere licebit. Ego ſanè (inquit) ex tali ſecuritate motus nunquam me in longo tẽpore erraſſe noui, etſi in primo ſtatim febris initio ſubinde de tota ipſius natura pronuntiauerim.

Gal. nunquam errauit in prædicendo.

Duo itaque, ut ad inſtitutum redeamus, præcipit Hippo. addiſcere ad has tres utilitates conſequendas, morbi magnitudinem ad uires facta comparatione, quam ipſe per totum librũ per ſigna cognoſcere docet: & diuinum contemplari, quod ipſe θεῖον appellauit. Quid autem ſit iſtud diuinum, ſatis monſtrat Gal. in ſequenti longa enarratione, ubi aërem nos ambiẽtẽ eſſe explicat, atq; contra diuerſas medicorũ opiniones probat. Et meritò quidem aërem nos ambientem diuinum appel-

lauit, quoniam uulgus aërem qui uſque ad nubes eſt, cœlum appellat, & ipſe 1. de Mor. pop. in ſecunda aëris conſtitutione, eodẽ uſus eſt uocabulo. Cœlum autem appellare diuinũ, nõ eſt præter rationem. Inquit itaque loco citato, καὶ οὐρανὸς λαιλαπώδης, καὶ ἐπινέφελος, id eſt, Cœlum procelloſum ac nubilum. Et Galenus in Comm. inquit, Cœlum ex uulgi cõſuetudine, qui ſupra nos eſt, aërem, ad nubium uſque regionem. de quo tamẽ Hippo. in præſenti uolumine non egit, præterquam breui commendans eius conſiderationem. lib. 3. Progno. 38. ubi dixit, Oportet autem impetus morborum populariter graſſantium conſiderare, & nõ latere temporis conſtitutionem. Nonnulli exiſtimarunt Hippocratẽ nullam doctrinam de ambiente ſcripſiſſe, in hoc libr. quoniã non confert eius cognitio ad predicenda quæ futura ſunt in morbis acutis, ſed falluntur. Ratio enim apud Galen. in longa enarratione ſequenti eſt, ne liber ad magnam perueniret magnitudinẽ, & quoniam in lib. de Mor. popu. multa ſcripſit, item 3. Aphoriſmorum ſectione, & lib. de Humana natura, & lib. de Aëre, aquis & regionibus, ad morbos namq; futuros ſeruiunt aphoriſmi, ab undecimo in quartumdecimum tertiæ ſectionis, ad præſentes uerò aphoriſmus 25. ſecundæ ſectionis. Aeſtiuæ quartanæ breues ſunt, autumnales uerò longæ, & maximè quæ hyemem attingunt, quia aphoriſmus non tãtum longis, ſed & breuibus morbis accommodatur. Nam Gale. in eius Comm. inquit, Aeſtiuæ quartanæ non tantum breues ſunt, ſed & aliæ ægritudines. Præterea libr. 3. Comment. 38. duo exempla ſcripſit, ex quibus conſtat aëris ambientis notitiam conducere ad ſudorem, aut fluxum ſanguinis narium futurum in aliquo ex acutis morbis præſagiendum: in præſenti item loco tanquam rem utilem ad artem prædicendi in morb. acutis, de quibus eſt liber aëris ambientis nos, notitiam commendauit.

Aër ambiens cœlum appellatus.

GALENI COMMENTARIVS.

HOC *ſermone, ad duo de prædictis capita in præſentiendo utilitatis prætereà adſtruens adiecit tertium: inſontẽ abolitionis crimine fore medicũ dicens, quoties cõualituros aut morituros ægros prænunciet. Igitur adoleſcentem medicus quidem nuper incipientem ſudare ratio-*

ne

ne accidentis,demiſit in balneum.tum autem ſudoris copia effluente medicus gauiſus eſt: tanquã ſcrutatus eſſet exquiſite tempus.paulopoſt intermortuus æger magna neceſſariorum indignatione eſt.Hactenus fecimus præfationis enarratione luce illuſtriorẽ, prӕterquã uerbũ diuinũ, breuiſsimis.quod inquam enarrationis genus congruit ijs qui periti ſunt circa principia,ſtudentibus utilitati commentariorum.Inſuetis uerò dictionibus autorum, aut ſequelæ in orationibus ignaris,aut utiliſsima contemnentibus,diuerſantibus etiamnũ in cauillis & argutiolis orationum,alius enarrationis modus proprius eſt, longioribus claudens,quem præterire omnem licebit utilitati ſtudentibus:in medio relinquentibus librũ, dum ad eam ueniamus dictionem,cuius tale eſt initium:Conſiderari conuenit huc in modum per morbos acutos.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte refert Gale. Hippocratem addere tertium caput prædictis duobus,nempe quòd medicus morituros prænuntians uacat crimine,& ſcribit exemplum quoddam ad oſtẽdendam utilitatem hanc. Quidam enim medicus hominẽ incipientem ſudare cum animi deliquio in balneum miſit,& ſudoris copia effluẽte mortuus eſt,accuſabaturq; à familiaribus de mortis crimine(ratione accidentis).Græcè *συγκοπ]ικῶς*, id eſt, cum ſyncope & animi deliquio, qui ſudor iudicatorijs cõtrarius eſt,ut Gal.3.de Cauſis ſymptomatum dixit de ſudoribus. Dictum eſt, *ὡς ἀναλυομένης γίνονται τῆς ἕξεως, καὶ καλεῖται τὸ πάθημα συγκοπὴ, τούτῳ δὲ ἐναντία κατάστασίς ἐστιν ἡ ἐν τοῖς κρισίμοις ἱδρῶσι ἐῤῥωμένην ἐνδεικνυμένων οὐ διαλυομένην τὴν φύσιν.* Id eſt, Quòd reſoluto habitu fiunt,& appellatur paſsio ſyncope. Cõtrarius huic ſtatus, eſt in iudiciarijs ſudoribus oſtendentibus nõ diſſolutã,ſed robuſtam facultatem. Non tantum ergo quòd ſymptomaticè, id eſt,in ratione accidentis factus erat ſudor,ut legit Laurentianus,ſed quòd cum animi deliquio,intelligere oportet.Præterea Aëtius lib.5.ca.101. ſyncopẽ diſtinguit ab animi deliquio, & cum ſyncope ſudorem cõiungi dicit, qui ſyncopticus appellatur.

Laurentianus notatur.

latur. *Paulò pòſt.* Græcè, *μικρὸν δὲ ὕστερον ἀποθανόντος, πρὸς τῶν οἰκείων ὡς αὐτὸς ἀποκτείνας ἐνεκαλεῖτο.* Id eſt, Pauló pòſt autem mortuo, accuſabatur à familiaribus ipſe tanquam occiſor. *Luce illuſtriorem,* abundat, *Breuiſsimis.* Græcè, *διὰ βραχυτάτων ὑπὲρ εἴδους ἐξηγήσεως λόγων ἁρμόττει τοῖς πεπαιδευμένοις μὲν τὰ πρῶτα, σπεύδουσι δὲ ἐπὶ τὸ χρήσιμον τοῦ βιβλίου.* quæ litera ſic legi debet, *διὰ βραχυτάτων λόγων,* & reliqua. quod ſic uertendum: Breuiſsimis ſermonibus, quæ enarrationis ſpecies cõgruit eruditis circa principia, feſtinantibus uerò ad id quod in libro utile eſt. *Quem preterire.* Græc. *ἓν ὑπερβαίνειν ὅλον ἔξεστι, τοῖς ἐπὶ τὸ χρήσιμον σπεύδουσιν, ἐπιλύξασι τὸ μεταξὺ τοῦ βιβλίου.* quod eſt, Quem totum prætermittere licet eis qui nihil ad id quod utile eſt properant, relinquentibus quod ad librum uſque continetur.

LONGIOR PRAEFATIONIS GALENI ENARRATIO.

NON *ſecundùm communem autorum conſuetudinem uidetur* Hippocrates *uſurpaſſe Prouidentiæ nomen. Etenim curam & diligentiam ita appellant: quemadmodum* Euripides *indicauit dicens, Hæc moriens tamen multum prouidit ut honeſtè caderet. Quinetiam uerbum prouidere, per omnes modos infinitum multitudine eſt iuxta autorum intellectũ, pro eo quod eſt curam gerere cuiuſdam rei, & præparare utilia. Præterea Prouidentia mundum gubernari, uulgata alioqui apud philoſophos & trita quæſtio, eam ipſam indicat ſignificationẽ. At uerò* Hippocrates *non ita: ſed de præſenſione prouidentiam dixit. Mihi uerò uidetur non ſimpliciter, ſed à communi quadã ſignificatione ſecũdùm utramq; appellationẽ. Quòd enim uideantur quædam antequam fiant, præuidere apud* Homerum, *& item præuidentiæ uocabulum factũ eſt: & ab ea ipſa præſentire & itẽ præſenſio. Quocirca quicquid natura ſenſibile ratiocinatione perueſtigamus, antequam* intuea-

intueamur, præuidere hoc merito dicimus: indicantes uerbo ut talia uideamus antequam fiant. & ob eam rem, quæ geruntur, ſi fiant, derepente, contra arbitrium & cogitationem: ſi conſulto, eum prouidentia fieri dicimus. id quod Soloni quoq; eſt proditum, hunc in modum: Interſtinguãt *perpendantq; iudices* Areopagitæ *conueniet, num cædes, uulnus, incendium prouidentia cõmiſſum ſit, & item medicamentum ſi quis adhibens interemit. Quinetiam rhetores antiquiores ſæpenumero talia uerba & nomina uſurpant: in quibus quæ prouidentia geruntur, diducũtur aduerſus ea quæ ſine ulla conſultatione & deliberatione cõtingunt: uerbi gratia, ſi quis inuitus alterum olæſit, aut ſi percuſsit obiratus, haudquaquam prouidentia extitiſſe dicunt.* Sed *ſi quis multo cogitauit antè aliquid tale committere, & conſiderauit quo pacto: prouidentia id cõmiſſum uolunt.* Id *ergo commune ſignificatur apud autores de prouidentiæ uocabulo, bonarumq; & malarum geſtionum: nec ut quidam exiſtimant, de bonis tantũmodo dici aſſolet.* Etenim *ea ipſa quæſtio, utrum fortuna quadam regatur mundus, an prouidentia: de communi ſignificatione relata eſt: quomodo ex oppoſito fortunæ dilucet.* Porrò *quidam non fortunam, ſed caſum aduerſum prouidentiam diuidunt, idipſum utraq; appellatione ſignificantes. Quinetiam ſæpenumero dicitur à philoſophis mundũ prouidentia gubernari, melioris appellationem adijcientibus, & item optimi: propterea quòd prouidentiæ uocabulum, meliores, deterioresq; notæ promiſcuum faciant. Atqui uidetur ut prouidentia exaduerſum dicta fortunæ, nõ ita dicatur ex ſignificatione communi.* Ita *enim uocata prouidẽtia, bonarum functionum tãtummodo nominatur.* Vniuerſi *enim prouidentia, haudquaquam eſt functionum malarum.*

rum. Si igitur prouidentia ſecundùm hanc communem ſi-
gnificationem dicta eſt: conſtat ut ita appelletur ea ratio-
ne, quòd aliquid antea fiat quàm uideatur. Pari modo præ
ſenſionis uocabulum factum eſt. Si enim quæ ſenſibus ſua-
pte ui & natura uſurpantur, quibuſdam perueſtigamus
indicijs: merito talia dicimus præuidere, perinde quaſi ui-
deantur antequam fiant. Ita efficitur ut rerū per quæ tria
accidant tempora, præſenſio cenſeatur. Vates enim nihi-
lominus demirandus eſt, qui tanquam præſentia dicat præ
terita, quæ non uidit ipſe: quàm qui futura prænunciet. pa
ri ratione, qui ea quæ nunc geruntur quidem, antequā ui
deat: nihilominus quàm ille, bonus uates eſt. Id igitur Hip-
pocrates indicauit dicens, Præſentiens & prædicens corā
ægro præſentia, præterita, & futura. Eiuſdē ergo faculta
tis intereſt, præterita quæ nō uideris, dicere ut extiterint:
& item præſentia, atq; etiam pòſt futura. Vſu uerò inter
ſe admodum diſsident. futurorum enim præſenſio utiliſsi-
ma eſt: præteritorum uerò inutilis quidem alijs, ſed utilis
uni medico, cui libeat artem ſuam oſtētare. Cæterùm hæc
quanquam non ſint medicinalis propria artis, tamen enar
rationi nimium concinunt explicanti in cōmentarijs im-
plicitas nominum ſignificationes. Illud ex ſuperabundan-
ti quidem relatum eſt ad enarrationem, utile uerò ad ali-
quid aliud, quod quidam dicunt expoſitores de moribus
ſcriptoris modeſtiam commendantes, etiam hoc loco dicen
tis, Vt mihi uidetur, optimum eſt. Potuit enim dixiſſe, Me
dicum uti prouidentia, optimum eſt. Ipſe uero hac quoq;
parte adiecit uerbum, Vt mihi uidetur. ſcripturus quidem
huius decreti demōſtrationē. At uerò quæ Herophili ſecta
tores dixerunt, diuidentes præſenſionem à prædictione, nō
ſolùm inutilia ſunt & impropria ſignificata, ſed ſophiſti-

ca & falſa. Atqui uidētur rerū diſcrimina docere, non de ſignificatis inſtitutiones tradere: primū in eo ipſo peccantes, quòd neſciant ſe de ſignificato facere ſermonem, nō de natura rerum utilium arti. Senſio enim præſenſionis nomine contenta dicitur magna ex parte ſi firma ſit: interdum uero & ſi quid deſit ne firmiſsima ſit, tantiſper ſimiliter nominatur. Quocirca nonnunquam cum adiectione dicunt ij qui talia enarrāt, interdum exquiſitam ſenſionem, interdum ratam, quandoq; firmam, aut etiam perpetuam, ex ipſa adiectione indicantes nequaquam ſignificari ſemper firmū de nomine ſenſionis. Pari ratione præſenſio duplex eſt: altera firma: uerbi gratia: ab hyeme futurum uer eſt, à quo æſtas, pòſt autumnus: nō firma altera, ex quibus Aratus uerſu cecinit de Luna, Si uero cornu ſublimius annuat illi, Vim Boreæ expectes: Auſtrum, ſi recta ſupinat. Ita enim fieri magna ex parte obſeruatum eſt, atqui interdum non ita cōtingit. At uerò Herophili aſtipulatores uolunt præſenſionem eſſe firmam & ſtabilem: prædictionem uerò nihil habere iſtiuſmodi. Multa enim prædici dicunt quæ non eueniant: perinde ut quis poſsit prædicere ea quæ nō præſenſit: aut aliud uoce eloqui, quàm quod eſt animo cognitum. quòd ſi nolint appellare cognitum, prorſus nominēt opinatum, ita ut antecedat in animo prædicentis. Sed ſi non dicāt præſenſionem, ſed præopinationem, non tamen autores uocant præopinationem: quomodo nec Herophili ſectatores, etſi parte plurima barbariſant. Aut igitur præopinationem lege ſanciant diſsidere à præſenſione, pariter ſuadentes hominibus recipere legis ſanctionem: aut ſi id facere non queunt, uocabula rerum ſecundùm conſuetudinem inaudiāt. At uerò in conſuetudine eſt medicis, ſpem de futuro magna ex parte & item firmam,

mam, nominare præſenſionem. At fidi medici intereſt non talia ueſtigare, ſed quo pacto quiſpiam in ægris prædicendo uentura, magna ex parte uerus ſit, raro falſus. Etenim uocula, magna ex parte, ſingularis quidem eſt, ſed rerum plicas multiformes agnoſcit, iuxta maioris minoriſq; ratione. Si quis igitur uiginti prædictionibus oberrat ſemel, interpellauit perpetuitatem: melior tamen eſt quàm qui bis à fine prædictionis intercidit: rurſusq; melior hic eſt quàm qui ter: quomodo rurſus ille quàm qui quater eluſus eſt. Atqui promiſcue tribuitur omnibus cõſequi finem magna ex parte. Talem ergo docẽdi uiam, ex qua auſpicatus quiſpiam ſæpius alio conſequatur finem, admittere: ſuperuacuam autem in ſignificationibus nominum operoſitatem, abalienare & defugere conuenit: quam Prodicus tantus ſophiſtes exoſculatus, peritioribus grauis moleſtusq; erat, ſubindeq; à Socrate mordebatur apud Platonem, in cæteris alioqui commendandus. Sed non rectè fortaſſe feci inter initia memorans Herophilum. Præſtat enim indicare uera præcepta medicorum ijs qui ſtudeant miniſterijs artis, neq; morari eos bifariam, partim docendo deliras fabulas ſophiſtarum, partim refutando. Rectius enim erit utilia in his commentarijs tantummodo perſequi, quæ rere uerò alio uolumine, & conſiderare in maiori ocio, quæcunq; Herophilus in præſenſiones Hippocratis obloquatur: quæq; infirmi omittunt enarrans, creditur magis agnoſcere ægri conditionem. Oportuit eos qui talia enarrare aggrediuntur, oſtendere ipſa re quam ob rem ita ſcribere audeant. Etenim promptiſſimum eſt quicquid libeat, ſcribere: difficile uerò talem indicare contemplationem ex qua magna ex parte conſequatur finem, dicendo ægris non futura ſolùm, ſed etiam antè facta, quibus ipſe nequa-

quam interfuit, & item præſentia circa ægros quæ nondum audiuit ab eis nec ipſe agnouit, quemadmodum nos in ijs quæ dicemus erimus merito credendi, quoties operibus ipſis præſtruamus contemplationis ueritatem. Cæterũ ne cogamur ſemel atque iterum eadem ſcribere, nunc in enarranda præfatione, & item poſt in enarrandis particulatim dictionibus, ſatius duxi hæc omnia ſeruare in enarrationibus dictionum medicinalium à nobis per hunc librum dicendis, maxime quia id nondum quiſpiam fecit ex ijs qui librum enarrauerunt, alioqui maxime neceſſarium. Quod enim cenſuit Hippocrates *exercere medicum, quantum in hæc agitur, omiſit, nequaquam indicans quo pacto conueniat præterita aut præſentia non perſpecta à nobis ſenſibus præſentiri. Et ſi quid in morbis diuinum habetur, illius quoque ediſcere prouidentiam. Quidnam ſit diuinũ illud, cuius fieri admonet præſenſionem, inter expoſitores diſſenſio eſt.* Nonnulli *putant ob iram quandam deorum hominibus accidere morbum, dicũntque teſtimonium huius opinionis, eos qui uocatus ſcripſerunt hiſtorias, citra rationis adminiculum, nequaquam indicantes, utrum fuerit* Hippocrates *huius opinionis. quod inquam erat officium boni expoſitoris. Non enim ſimpliciter dicendum eſt per enarrationes quicquid nobis uideatur uerũ, ſed quod ſit ſecundum ſententiam ſcriptoris, quanquam fuerit falſum. Conſtat enim ut* Hippocrates *nullo ſuo libro cauſam ægrotationis in deos refundat, qui et percuſſos, undénam ducti ueteres ita uocarint, uolumine* De *uictu acutorum morborum oſtendit. Hic igitur liber confeſſè uerus germanúsque eſt. At libro qui eſt* De *ſacro morbo, multa quoq; ſcripta ſunt ad obſtirpandam ſuſpicionem eorũ qui* Deum *mittere ægrotationes contendunt.* Non *igitur comitialem*

putamus

putamus diuinum haberi morbum, neque amoris affectum, id enim credentes quidam ſcripſerunt hiſtoriam, depræhẽdiſſe Eraſiſtratũ ob amorẽ ægrotare filiũ regis: diuinum tamẽ eſſe nequaquam docuerunt, neq; ab Hippocrate, neque ab Eraſiſtrato uocatũ, neque ab alio quodam medico amorem. Porrò eos qui gracilenti ſint, decoloréſue, aut inſomnes, aut febricãtes ex cauſis amatorijs, illo capite cõplectũtur maiores, quo de cauſis procatarcticis, id eſt prægreßis commemorant. Cùm enim hæ in plura diducantur genera, unum ex his triſtitia eſt. Triſtantur uerò hi quidem intermortuis liberis, aut neceſſarijs, aut cognatis, aut amicis: illi uerò expectantes ſeipſos uel ſuos affici, uel etiam patriam omnem fore euerſam. Itidem triſtantur ſtudioſi pecuniarum priuati pecunijs: uel etiã ambitioſi priuati glo ria: & item alij omnes ita afficiuntur. Ex his ergo ſunt qui ob amorem triſtantur, haudquaquam diuinam perpeßi, ſed humanam affectionem: niſi quis credat Poëtis: qui fabulantur dæmonem quendam puſillum, recens natum, gerentem faces ardentes, homines quoſdam in hanc agere affectionem. At uerò qui decretorium genus dierum diuinũ appellet, ſuum quendam comprobauit affectum. haudquaquam prodidit Hippocratis opinionem. Non enim ſimpliciter quæcunque cauſas habent incognitas aut inopinabiles, diuina uocamus, ſed ubi mirabilia habeantur duntaxat. Quanquam nec ignorauit Hippocrates cauſas decretoriorum dierum: ut in commẽtarijs De diebus decretorijs perpẽſum iam eſt. Igitur, ut docui, nequaquam memorare conuenit per has commẽtationes quæcunque prodita perperam ſunt: ſed quæcunq; uériſimilia & conſentientia uideantur. Et ob eam rem quæ ab Herophilo ſcripta ſunt in præſenſiones Hippocratis, dilata ad alium locum dißimu

labo,idq; nunc & toto deinceps uolumine ipſe efficiam: & item commoneo faciẽdum ijs qui in tales incidunt commentationes,quò minus culpẽt me multa expoſitorum errata de conſilio reticentem.Sed ſi diligẽter lecturi ſint quæ à nobis ſunt prodita,illa ex ſeipſis æſtiment atque arbitrẽtur licebit.Ergo omittentes nugas quæ de diuino circumferuntur, nitemur ipſi eam rem ſecundùm Hippocratem ueſtigare.Igitur,ut unũ aliquid ad artẽ medendi attinẽs, diuinum ſit, nec ſolũ ab Hippocrate commendari cognitionem eius,ſed etiam oſtenſam eſſe,cuius perſpicuum eſt. Scriptor enim deridiculus foret,commendans rei cognitionẽ,quam nullo pacto docuerit.Quare ipſa diuini præcognitio unum ex ijs ſit oportet,quæ ab Hippocrate dicta ſunt.Itaq; ſoluemus,fidentes iam non aliud haberi id præterquàm ambientis nos aëris conditionem, de qua ſcripſit in ſentẽtijs ita: Si hyems ſqualida & aquilonia fuerit, uer uerò pluuium auſtraléque,febres acutas fieri æſtate neceſſe eſt,& lippitudines,& inteſtinorum difficultates, maxime mulieribus, & ijs qui humidam habent naturam. Hæc & alia quæ deinceps ſunt prodita, præſenſiones ſunt eorum quæ in nobis ob circumflui aëris cauſam inſtant: de quibus per ſententias breui ſumma quaſi decurſu per capita cõmonuit,ſed libro De morbis uulgarijs latius docuit, in his uerò Prognoſticis omiſit,quanquam ad huius operis inſtitutum attineant. Itaque rectius erat quæſiuiſſe quamobrem dicere ſuperſedit quidnam diuinũ habeatur, quàm praue enarrare. Mihi uerò uidetur ob libri magnitudinẽ haudquaquam adieciſſe huic uolumini tractatum De uulgarijs morbis. & ob id, ſimul ac abſoluit librum, in calce hæc adſcripſit:Oportet impetum morborum uulgariorum cito conſiderari; necnon tenere temporis conditionem

nem. Ergo quàm neceſſe ſit agnoſcere medicum, & ſi quid aliud attinet ad præſenſionum ſolertiam, & item genituram morborum uulgariorum, indicauit: proprium uerò uolumen ſeorſum illis dicauit, per ſentẽtias inquam, ut eſt proditũ, breui ſumma: libro uerò De morbis *uulgarijs, fuſius tractatum excoluit. Quam ob rem nonnulli expoſitores ſtatim ab hoc opere librum* De morbis *uulgarijs meritò enarrauerunt: & nos ſimiliter faciemus.*

ANNOTATIO IN LONGAM *præfationis enarrationem Galeni.*

IN hac longa expoſitione præfationis ſingulas partes quæ in præfatione continentur, iterum exponit: primò eam in qua dicit, utile eſſe medico prouidentiæ operam dare, multas ſignificationes habere dicens uocabulum *πρόνοια*, id eſt, prouidentia. Significat nanque diligentiam quæ ad aliquid conſequendum apponitur, in quo ſignificato uſus eſt Euripides eo nomine. Accipit etiam pro eo quod eſt curam gerere, ut quum philoſophi dicunt mundum prouidentia gubernari. Accipitur item pro eo quod eſt, aliquid uideri antequam fit, quẽadmodum & *πρόγνωσις* dicitur de cognitione alicuius rei, antequam appareat. & inde fit, ut quæ repẽte fiunt, & inconſulto, cõtraria ſint eis, quę cum prouidentia & pręnotione. Dicitur itaq; prouidentia circa bonas & malas actiones, contra fortunam aut caſum diſtincta: non enim de ſolis bonis dicitur, ut quidam putabant, quod etiam hic maximè conſtat, quod philoſophi dicere ſolent, mundum optimi prouidentia gubernari: quod nõ eſſet, niſi de bonis & malis actionib⁹ diceret, prouidentia. Sed uidetur, inquit, quòd ſi prouidentia contra fortunã diſtinguitur, tãtùm de bonis ſit prouidentia, non de malis. Verùm hæ diuerſæ ſunt apud homines rhetores & philoſophos acceptiones. Id tamen uerum eſt, quòd quemadmodum prouidentia dicitur de his quæ uidentur antequã fiant: ita prænotio de his quæ cognoſcuntur quibuſdam notis antequam fiant, id eſt, antequã ſenſibus ſubijciantur. Et ita accipitur in præſenti ab Hippo. *Medicum*. lege ut in principio præfationis. *Quemadmodum Euripides indicauit*. Apud Euripidẽ Talthybias in Hecuba de Pyrrho loquens, qui Polyxenam gladio Euripides

confodit, inquit,

ὁ δ᾽ οὐ θέλων τε καὶ θέλων, οἴκτῳ κόρης,
Τέμνει σιδήρῳ πνεύματ⁊ διαρροάς,
Κρουνοὶ δ᾽ ἐχώρουν, ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ᾽ ὅμως
Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν. Quod eſt: Ille uerò uolens ac nolẽs miſertus puellæ, ſpiritus canales ferro ſcidit, ſcaturigines autem fluxerunt: illa tamen moriens adhuc, multum præuidit ut honeſtè caderet. Hu⁹ fœminæ honeſtatis exemplum ſeruauit Iulius Cæſar, qui in ſenatu uulneribus cõfoſſus, toga inter crura compoſita, ſimiliter præuidit ut honeſtè caderet. Eius meminit lib. de Theriaca ad Piſonem. *Iuxta autorum intellectũ.* Græcè, *παρὰ τοῖς ἕλλησι.* hoc eſt, Apud Græcos.

Et præparare. Græcè, *ἢ παρασκευάζειν ἀεὶ τὸ συμφέρον.* hoc eſt, Vel præparare ſemper utile. *Apud philoſophos.* abundat. *Sed de præſenſione.* Græcè, *ἀλλά γε ἀντὶ τῆς προγνώσεως εἶπε τὴν πρόνοιαν.* quod eſt, Verùm pro prænotione dixit prouidentiam. *Præſentiret.* Græcè, *προγνῶναι, καὶ ἡ πρόγνωσις.* quod eſt, Prænoſcere, ac prænotio. *Si ſiant.* Græcè, *τὰ μὲν,* hoc eſt, Hæc quidẽ. *Si conſulto.* Græcè, *τὰ δὲ,* hoc eſt, Illa uerò. *Dicimus.* Græcè, *λέγουσι.* hoc eſt, dicunt. Porrò quidam non fortunam, ſed caſum diuidunt aduerſus prouidentiam. An mundus prouidentia gubernetur, an omnia fortuna eueniant, dubium fuit antiquitus apud philoſophos, ut habetur apud Plinium lib. 2. naturalis hiſtor. ubi quoſdam refert multos Deos crediſſe, quibuſdam nullum eſſe Deorum reſpectum, quoſdam, in Deos omnia referre, quoſdam in fortunam. Fortuna uerò & caſus ut ex Ariſto. habetur lib. 2. Phyſicorũ cap. 5. Cauſę per accidens ſunt, ob id ꝙ ſunt extra ſemper, & frequenter, non ut cauſæ per ſe, quæ ſemper aut frequenter tales fiunt: ſunt autem in his quæ ſunt alicuius gratia: ſed differunt, ut inquit cap. 6. quoniã omnia quæ à fortuna eueniunt, à caſu euenire dicemus, nõ tamẽ econtra. Nam quæ belluis & inanimatis fiunt, à caſu euenire dicimus, non à fortuna. Empedoclis opinionem fuiſſe refert cap. 18. qui Iouem pluere dicebat, ex neceſsitate, non ut frumentum augeat. Eſſet ergo id à caſu, non ex Iouis prouidẽtia, ſicuti & quòd dentes anteriores ſint ad inſcindendum apti: non finis gratia, ſed ex materiei neceſsitate. Si tamen quis uelit idem ſignificare caſum & fortunã, nihil refert, an de caſu, an de fortuna ſit quęſtio: ſufficiet intelligere ea fieri ſine prouidentia circa futura. Cicero lib. 2. de Natura Deorum, ex Zenonis

Caſus.
Fortuna.
Empedoclis opinio.

nonis ſententia dicit, Ipſius uerò mundi natura, quæ omnia complexu ſuo coërcet, & continet, natura nō artificioſa ſolū, ſed plane artifex ab eodem Zenone dicitur conſultrix & prouida utilitatum opportunitatumq; omnium. & infrà, Talis igitur mens mundi quum ſit, ob eamq; cauſam, uel prudentia, uel prouidētia appellari rectè poſsit: Græcè enim πρόνοια dicitur. hæc potiſsimum prouidet, & in his maximè eſt occupata: primùm ut mundus quàm aptiſsimus ſit ad permanendū: deinde ut nulla re egeat, maximè autem in eo eximia pulchritudo, atq; omnis ornatus ſit. Hinc conſtat Zenonem uoluiſſe mundū prouidētia gubernari, & uſus uocabuli πρόνοια. *Mundum prouidentia.* Græcè, ὁ κόσμος διοικεῖται τῇ τοῦ βελτίστου προνοίᾳ, προσηκόντων αὐτῶν τῇ τοῦ βελτίστου. quod eſt, Mundus gubernatur optimi prouidentia. Corrigenda etiam in Græcis codicibus pars, διοικεῖσθαι, ſcribendum potius, διοικεῖται. *Atqui uidetur.* Tota iſta litera uſq; in illam partem, Ita efficit. tranſpoſita eſt in Grçcis codicibus: legitur enim, ἅπερ οὖν ἡ πρόνοια, κατὰ τοῦτο τὸ κοινὸν εἴρηται, δῆλον, ὡς ἀπὸ τοῦ πρὶν ἴσασθαι νοεῖν ὠνόμασται: τὴν αὐτὴν δὲ καὶ τὸ τῆς προγνώσεως ὄνομα γένεσιν, ἴσχηκεν. ὅσα γὰρ αἰσθητὰ κατὰ τὴν ἑαυτῶν ὑπάρχοντα φύσιν, ἐκ τινῶν σημείων ἂν εὑρίσκοιμεν: εἰκότως τὰ τοιαῦτα προνοεῖν φαμὲν, ὡς εἰ καὶ πρὸ τοῦ θεάσασθαι νοεῖν ἐφάμεν. καί μοι δοκεῖ ἡ ἀντιθέτως λεγομένη τῇ τύχῃ πρόνοια, μὴ εἰρῆσθαι κατὰ τὸ κοινὸν σημαινόμενον. ἡ γὰρ οὕτως λεγομένη πρόνοια τῶν ἀγαθῶν λέγεται μόνον. ἡ γὰρ τοῦ π.τοῦτος πρόνοια οὐκ ἔτι κακὸν ἔργον. legerem potius κακῶν ἔργων, ut Laurētianus. Sed tamē iſta tota litera legenda eſt tranſpoſita, ut legitur à Laurētiano, ita ut tota in duas partes diuidatur, prima uſq; ad illam partem νοεῖν ἐφάμεν. Secunda pars incipiet, καί μοι δοκεῖ, uſq; ad finem, & ſecunda pars primo loco legatur, ac obſeruabitur integra uerſio Laurētiani præterquam ubi legitur, Antè fiat quàm uideatur. Græcè enim habetur πρὶν ἴσασθαι, hoc eſt, cognoſcatur priuſquam ſit. **Codex Græcus corrigitur.**

IN SECVNDA parte, quæ incipit, Ita efficitur. infert Gal. artem prænoſcendi uerſari circa præſentia, præterita, & futura. Admirabilis enim uates nihilominus ob id quòd refert quę non uidit, etiam ſi præſentia, aut præterita ſint, quàm ſi dicat futura. pari ergo ratione & medicus. Cæterùm non eſt par uſus natura pręnoſcere prętenta tantummodo, prodeſt medico uolenti oſtētare artem ſuam: cognoſcere uerò futura atq; prçſentia prodeſt ægro ad ſanitatis cōſequutionem meliorē. Inde eſt quòd Hippo. in hoc libro nihil ſcripſit de præterito-

 rum

rum prenotione, neq; de præſentium preſagijs: quoniã id ad partem artis diagnoſticam pertinet, quatenus & eſt, & à Gal. dignotio appellatur. *Præſentiens.* Græcè, προγινώσκων γδ. hoc eſt, Præcognoſcens enim.

IN TERTIA parte quæ incipit (Illud ex ſuperabundãti) partem illam præfationis, (Mihi uidetur optimũ eſſe) ad autoris modeſtiam expoſitores referre inquit, ut mihi uidetur. Græcè, δοκέει μοι ἄριστον εἶναι. hoc eſt, Videtur mihi optimũ eſſe. *Vt mihi uidetur.* δοκέει μοι, Mihi uidetur.

Herophilorum opinio.

IN QVARTA parte quæ incipit (At uerò.) Circa primum caput præfationis declarandum, impugnat Herophili ſequaces, qui differre uoluerunt prænotionẽ, à prædictione: dixerat enim Hippo. Prænoſcens enim atq; prædicẽs. Prænotionem nanq; eſſe dicebant, atq; uerſari circa ea, quæ nunquã fallunt: prædictionem uerò circa ea quæ non ſemper obſeruant, ueritatem uolentes in re ipſa eſſe differentiam: ſed quũ neq; homines aliud ſentiant, & aliud prædicent, neq; has uocabulorum diuerſas acceptiones uulgus admiſerit: melius erit communem ſeruare conſuetudinem, ac medicum ita in prænotionibus exercitari, ut fere ſemper uerus ſit & melior, ac ſapiẽtior euadat eo, qui ſæpius quàm ipſe fallitur. abalienare uerò ſophiſmata, ac garrulitates Herophili. Vt enim inquit Plinius 26. lib. na. hiſt. Herophilo quidem quanquam ſubtilioris ſectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam paulatim uſu, efficaciſsimo rerum omnium magiſtro, peculiariter utiq; medicinæ ad uerba garrulitatemq; deſcendente. Sedere nãque in his ſcholis auditioni operatos gratius erat, quàm ire per ſolitudines, & quærere herbas, alias alijs diebus anni. In principio ſimiliter lib. Prorrheticon, Herophili ſectatores Galen. repræhẽdit. *Præſenſionem.* Græcè πρόγνωσιν, id eſt, prænotionem. Sic enim corrigi debet, quoties aut præsẽtiri, aut præſenſionem ſcribit, prænotionem, aut prænoſcere. *Aratus uerſu cecinit de luna.* Plurimas prenotiones ſcripſit Aratus de lunæ apparentijs, quę non omnino ueræ ſunt, ſed magna ex parte. In Phęnomenis enim dixit,

Aratus in Phænomenis.

Εἰ δέ κεν ἐκ κεράων τὸ μετήορον οὖ ἐπινεύει, οἱ
Δεῖ δίχθαι βορέω: ὅτε ἢ ὑπτιάησι, νότοιο.
Αὐτὰρ ἐπὴν τριτόωσαν ὅλος περὶ κύκλος ἑλίσσοι
Πάντῃ ἐρευθόμενος, μάλα κεν τότε χείμερος εἴη. Quod eſt: Si cornu ſublimis annuat, Boream expectare oportet: ſi tamẽ ſu-

pina eſt, Notum. id eſt, Si inferior lunæ cornu ad ſuperiora uergens annuat, Auſter eſt ſperandus. Si uero quum tertiam à coniunctione diem pertranſierit, circulus totus ipſam deuoluens rubens fuerit, tunc fient tẽpeſtates & procellæ. Vbi ſcribitur *μετέωρον*, Gal. legit *μετέωρον*: ubi habetur *ὑπάρχωσι*, in Gal. codicibus legitur malè *ὑπαντια εἰσι*. *Atqui.* Græcè, *καίτοι*, id eſt, quãuis. *Singularis.* Græcè, *μία*, id eſt, una. *Prodicus.* huius fecerat mẽtionem Gal. lib. 2. de Naturalibus fa. & lib. 8. de Placitis Hippo. & Pla. Ipſe quoque Plato in lib. cui titulus eſt, Meno, aut de uirtute, in uoce Socratis, Socratem, & Gorgiam male fuiſſe eruditos à Prodico refert. Et in dialogo, Hippias maior, ſeu de pulchro, poſt initiũ, Socrates, inquit, probè ô Hippia, & ſentire, & loqui mihi uideris: ubi Gorgiam repræhendit, & Prodicũ ſophiſtã, quòd magnũ quæſtũ fecerit apud uulgus cõcionatus, ac diſputãs. *Præcepta medicorum.* ὅτι τάχιστα τοῖς σπεύδουσι ἐπὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα. id eſt, Quàm celerrimè properãtibus ad artis opera.

IN QVINTA parte, quæ incipit (Quæq; infirmi) legẽdum potius, Et quæcunq; prætermittunt ægrotantes exponens, credetur magis cognoſcere quæ ad ægrotantes attinẽt. Admonet medicum qui tẽtauerit huiuſmodi librum exponere, ut prius ſe exerceat in prænotionibus & prædictionibus, ut opere poſsit oſtendere quæcũque dixerit eorum quæ non uidit: quod ſe facturum promittit in præſenti opere, maximè id faciens in Com. 4. huius libri, etſi Hippo. nihil prænoſcere doceat circa pręſentia & pręterita, propter rationem iam dictam. *Oſtendere ipſam.* Græcè, ἔργῳ πρότερον ἐπιδειξαμένους αὐτοὺς τολμᾶν ἀπογράφειν. id eſt, Ipſos prius operibus oſtendentes, ſic ſcribere aggredi. *Conſulta.* abundat.

IN SEXTA parte quę incipit (Et ſi quid morbis) legendum potius ut in 3. cap. præfationis, Pariter etiam ſi quid diuinum in morbis ineſt, eius etiam addiſcere prouidentiam. Primò repræhendit eos qui malè expoſuerunt id quod Hippo. Diuinum appellauit: quidam enim ob id diuinum dixiſſe putant, quoniam morbos exiſtimabant hominibus euenire ob iram Deorum, afferentes ad id probandum appellatarum hiſtoriarum autores: non enim ſunt hiſtoriæ, ſed poëtarum fabulæ, ut apud Homerum Iliad. *α*. *Diuinũ ad irã Deorum nõ refertur.*

> *Λητοῦς καὶ Διὸς υἱός. ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς*
> *Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί.* Cùm tamen non

non omne quod uerum nobis uidetur, in expoſitionem duci debeat: ſed quod mentem explicat autoris, etſi fuerit falſum. hoc autem non eſſe de mente Hippoc. probatur. Primò quoniam βλητὸς, id eſt, percuſſos, ipſe non retulit ad iram Deorum, de quibus maxime poſſet putari. nam lib. I. de Ratione uictus in acutis, ſectione 35. de his loquens quibus ptiſana exhibetur ſputo exiſtente uiſcido ac crudo, quorum etiam dolor non ſedatur fomentis, aut miſſo ſanguine, aut uentre purgato, maxime ubi tota utatur ptiſana, inquit, Nõ perperam autẽ hos anti qui βλητὸς, hoc eſt, ſideratos eſſe exiſtimarunt, tum maxime ob id, tum non minime quòd mortuis ipſis latus liuidum, plagæ aliquatenus ſimile uideatur. Ob mortis ergo celeritatem atque ob plagam ſideratos eſſe credebant: uerũtamen cognitam in his interioribus cauſam ſcripſit Hippocr. Secundò, etiã ſi quis ſacrum morbum in Deorum iram referret, nõ obſeruaret mentẽ Hippocr. qui multis argumentis confutat opinionem eorum, qui morbum comitialem in Deos referebãt, lib. de Sacro morb. inquit, De morbo ſacro appellato ſic ſe res habet, nulla re uidetur mihi alijs diuinior eſſe morbis, neque ſacratior: uerũ naturã habet quam etiã reliqui morbi, unde fit. homines uerò naturã eius & cauſam diuinam eſſe putauerũt, præ inexperientia & admiratione, propterea quòd reliquis morbis nulla re ſimilis eſt, & per inopiam quidem quòd non cognoſcunt, diuinitas ipſi conſeruatur. Per abundantiam uerò & parabilem modum ſanationis medentur. Exoluuntur enim aut expiationibus, aut incantamentis. contra quos Hippo. con ſequenter arguit, quia febres tertianæ & quartanæ nihil minus diuinum habere uidentur. Item delirantes & inſanientes, & multa importuna facientes abſque manifeſta cauſa, quorum alij plorant, alij uociferantur, alij ſuffocantur, alij dormientes foras exeunt, & delirant, donec expergiſcuntur. quos omnes nõ minus poſſes diuino morbo appręhẽſos dicere. Quod nõ eſt. Tertiò, quoniam quod de Eraſiſtrato fertur, amorem filij regis depræhendiſſe, diuinum etiam foret, quum tamen ad id neque Hippoc. neque Eraſiſtratus talia retulerint: ad cauſas enim procatarcticas refertur ab autoribus ea diſpoſitio, per quam aliquis languet, aut pallet, & uigilat, ſiue ob amores fœminarum, aut pecuniæ cupiditatem, aut utcunque conflictetur, atque animo perturbetur. Non ergo diuinum eſt amãtem conflictari, ac pallere, quemadmodum neque auarum cupiditate

Sacer morbus in Deorũ iram non eſt referendus.

tate angi. Eraſiſtratus enim ad filium regis Syriæ (erat is Antiochus rex) curandum adductus, cùm ipſum pallere, uigilare, ac cõflictari intelligeret, plures fœminas coràm uocari præcepit, inter quas & nouerca Stratonica nomine regis uxor acceſsit, qua inſpecta mirum, quantum pulſus ægri fuerit immutatus: quod Eraſiſtratus (qui pulſum inceſſanter tãgebat) cùm noſſet, cauſam ægrotandi regi detexit, quibuſdã habitis apud regem præfationibus: cuius rei mentionem fecit Gal. libr. de Prænotione, ubi de ſe quoque refert fœminam Pyladis amore deprehenſam cognouiſſe. Cùm enim ipſam ſine febre inueniſſet, in lecto ſe ab accubitu in accubitum proijcientem, ac uigilantem inquit, Nam cùm prius noſſem nulla corporis parte mulierem affligi, uerùm animi moleſtia quapiã tantùm conturbari, contigit, ut quo tempore fœminam inſpicerem, illud ipſum quod eſſe ſuſpicabar, mihi cõfirmaretur. Nã quidã tũc è theatro cùm ueniſſet, narraſſetq; Pyladem ſaltantem conſpexiſſe, ſtatim mulieris uultus & faciei color immutatꝰ eſt: quod cùm uiderem, brachio manum ſtatim admoui, pulſumq; uarijs modis agitatum inueni, id quod animi perturbati indiciũ eſt. Ecce ubi Gal. Eraſiſtratus quoq; à cauſa cognita huiuſmodi affectus originem habere intellexerunt, neque diuinum quid piam tale exiſtimarunt, niſi quis credat poëtis. Poëtæ fabulantur Venerem Cupidinem peperiſſe, ac eum depingunt in manibus portantem facem ardẽtem, qua in amorem homines incendit, ut Moſchus inter Græcos, in Eidylio, ἔρως δραπέτης, hoc eſt, amor fugitiuus, probe Cupidinẽ depingit, quod pariter recte tranſtulit Angelus Politia. lib. 7. Epiſto. ex Latinis Vergilius inquit,

Antiochus Syria Rex.

Eraſiſtrati ſapientia.

Gal. de ſe.

Cupidinis pictura.

Occultum inſpires ignem, fallasq; ueneno.

Naſo in elegia de morte Tibulli,

Ecce puer Veneris fert euerſamq; pharetram,

Et fractos arcus, & ſine luce facem.

Quidam uerò fuerunt, qui diuinum in dies decretorios tranſtulerunt, uolentes Hippo. commendare notitiam dierũ decretoriorum: quoniã horũ cauſam Hippo. ignorare credebãt: ueruntamen quàm falſum id ſit, hinc conſtat, quòd non omne id cuius cauſam ignoramus, eſt appellandum diuinum: ſed id quod admirabile habetur. Præter id quòd Hippo. dierum iudicialium cauſam nõ ignorauit, ut in Commentarijs de Diebus decretorijs, lib. 3. de dieb. decret. de uigeſimo die loquens inquit

Diuinum non eſt referendum ad dies decretorios.

quit Gal.) quare potius indicet quàm uigeſimus primus, deinde quòd ſeptimana non integris ſeptem diebus cōſtet: ueluti prius expoſitum eſt. Nouit hoc quoque Hippocr. ſic in opere prognoſtico, inquiens, Hæ igitur acceſsiones per quatuor in uiginti auctæ finiuntur. his ſubiungit uerbum huiuſmodi, Supputatio per integros dies nimirū fieri non poteſt, quippe quū nec annus nec menſes ipſi integris diebus numerentur, concludit in fine, aliorum erratis dimiſsis, quia non eſt propoſitū in præſenti opere ea confutare, id diuinum non eſſe aliud quàm aëris nos ambientis conſtitutionem, de qua tertia ſectione Aphoriſmorum egit, & in li. de Mor. popula. potiſsimū primo. Rectius tamen eſſet quęrere, quare de tali diuino mentionem non fecit in hoc libro. Videtur enim id prætermiſiſſe, ne liber ad magnam creſceret magnitudinem, & quia in libro de Mor. popu. & Aphor. id percurrit. *Conditionem.* Græcè, *κατάστασιν*, id eſt, cōſtitutionem. *Ergo quàm neceſſe ſit.* Græcè, *ὅτι μὲν ἦν χρὴ γινώσκειν τὸν ἰατρὸν εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν εἰς τὰς προγνώσεις διαφερόντων, οὕτως καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων γενέσεως, ἐδήλωσεν.* quod eſt, Quòd quidem medico opus ſit cognoſcere morborum popularium generationē, ſi quid aliud eorum quæ ad prænotionem attinent oſtendit.

PROG. PRIMVM.

CONSIDERARE autē oportet hoc modo per morbos acutos: primùm quidem ęgri uultum, ſi ſanorum ſimilis ſit, maximè uerò ſuijpſius: ſic enim optimus erit. ſummè autem contrarius ſimili peſsimus eſt.

Liber Prognoſticorū de morbis acu. eſt.

IN pręſenti primo prognoſtico antequam uiam aliquam prænoſcendi aggrediatur circa morbos acutos uerſari, huius libri ſententias proponit, quod etiam repetit lib. 3. Prognoſtico 36. dicens, Hęc autē dico de morbis acutis, & his qui fiunt ex ipſis. Per acutos tamen morbos non tantùm eos qui ſimpliciter tales ſunt, intelligere oportet: ſed & acutos ex decidentia, ut in commentario 21. huius libri, & commentario 1. libro 2. explicat Gal. Ex morbis enim quidam ſunt diutini, quidam breues. Diutini ſunt, qui lento motu uigeſimum diem præ-

Morborum diuiſio.

prętergrediũtur, ut declarabo lib 3. in expoſitione 26. prognoſtici. Morbi breues quidam ſunt acuti, quidam non acuti. Non acuti ſunt, qui ſine periculo finiuntur, ante uigeſimum diem, ut febris diaria. Acuti uerò ſunt aut ſimpliciter tales, aut acuti ex decidentia, qui ad quadrageſimum, ſexageſimum, octogeſimum, & centeſimum uigeſimũ prorogantur. Ex acutis ſimpliciter, quidam ſunt acuti exactè, qui finiuntur quatuordecim diebus cum periculo. Acutus non exactè finitur ad uigeſimum. Peracuti, quidam ſunt exactè tales, quidam non exactè. Exactè tales finiuntur quarto die, aut citius, non exactè tales finiuntur à quarto in ſeptimum, utcunque tamen morbus acutus eſt is cuius motus eſt uelox, & cito pericula adueniũt. De acutis igitur eſt liber Prognoſticorũ, ſiue ſint ſimpliciter tales, ſiue ex decidentia. Quod ſi quis interrogauerit, quare Hippo. non ſcripſit uiam prędicẽdi circa morbos diutinos: reſpondebimus, quoniam morbi diutini non faciunt ſubitas mutationes ad ſalutem, aut mortem, in quibus maximè exitus, ac præſagia ſperantur. Verùm morbi diutini non iudicantur, ſed coctione paulatim finiuntur: non ergo tam utiles erunt in ipſis prænotiones. Præterea quoniam in longo temporis proceſſu ægri ſæpe errores committunt, quorum cauſa prædictiones fallere ſolent, ac deficere. Præterea quia ex his quæ ſcribuntur ab Hippo. de morb. acutis, & alijs quæ fiũt ex ipſis, poterit medicus plura ad prædictiones circa morbos diutinos trãsferre.

Hippo. quare non ſcripſit in morbis diutinis prænotiões.

In huiuſmodi itaq; morbis præcipit Hippo. ut in primis medicus uultum ægri animaduertat, accomparet ipſum dupliciter: aut ſuo ipſius, dum erat ſanus qui ęgrotat: aut ſi ipſum non nouit, ſaltem reliquis ſanis hominibus faciat collationẽ. Itaq; ſi facies ægri ſanis hominibus ſimilis fuerit, non opus habet alia collatione, aut inquiſitione circa faciem. Si tamen ſanis diſsimilis ſit, ipſi ſano comparationem faciat, ſi ipſum aliàs nouit: ſin minus, alia ſigna cõſiderabit, quæ ſi bona fuerint, conſtabit faciem illam non eſſe præter naturam. Verùm maioris certitudinis gratia, interrogabit præſentes, & aſsiſtentes, & familiares. nam fortè à natura ſua faciem habet reliquis hominibus diſsimilem. ſin minus, tãtò erit deterior, quãtò proprię diſsimilior fuerit: itaq; maxime contraria, peſsima erit. Incepit Hippo. à facie, & conſequenter ab oculis: quoniam facies atque oculi ſe primùm offerunt medico, & uia inquirẽdi, ſiue fuerit diagnoſtica pars artis medicæ, ſiue ꝓgnoſtica à notiſsi-

Ars diagnoſtica et prognoſtica à notioribus incipit.

mis

mis procedere debet, ex quorum notitia ueniemus in cognitionem occultorum. Talis eſt notitia quæ ſumitur ex facie, oculis, naſo, temporibus: quibus cognitis, ubi medicus eorum diſpoſitionem, alijs ſanis, & eiſdem, quum ſani erant, cōparauerit: facile cognoſcet quātū ſit id quod pręter naturā ei ineſt, quantū etiam ſecundū naturam. talē tamen obſeruauit uiam procedēdi, qualē in lib. de Chirurgię officina, ubi ab initio dixit, ἢ ὅμοια ἢ ἀνόμοια ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν μεγίστων, ἀπὸ τῶν ῥηΐστων, ἀπὸ τῶν πάντῃ πάντως γιγνωσκομένων. ἃ καὶ ἰδεῖν, καὶ θιγεῖν, καὶ ἀκοῦσαι ἔστι, ἃ καὶ τῇ ὄψει, καὶ τῇ ἀφῇ, καὶ τῇ ἀκοῇ, καὶ τῇ ῥινὶ, καὶ τῇ γλώσσῃ, καὶ τῇ γνώμῃ ἔστιν αἰσθέσθαι. ἃ καὶ οἷς γιγνωσκόμενα πᾶσιν ἔστι γνῶναι. quod eſt: Vel ſimilia uel diſsimilia à principio à maximis, à facilimis, ab his quę omni uia & omni modo cognita ſunt, quæ uidere, & tāgere, & audire licet, quæ & uiſu, & tactu, & auditu, & olfactu, & guſtu, & mēte ſentire licet, quæ & quibus cognoſcuntur omnibus licet cognoſcere. Placuit Gręcè & Latinè referre ſentētiā: eſt enim hoc totius artis medicæ procœmium, ut inquit ibidē Gal. Quemadmodū enim partis artis curatiuæ primū principiūm eſt, Contrariorum contrarijs ſunt curationes, à quo omnem curationem incipere decet: ita à ſimilibus, & diſsimilibus pars artis diagnoſtica incipit. Quòd ſi pars diagnoſtica hīc orſa procedit, & diagnoſtica prima eſt partium artis medicæ; conſtat ꝙ eius procœmium totius artis erit principium. quod confirmat ſententia Gal. in Com. dicentis, Non enim ſolùm ex his prænotiones inchoantur, uerùm etiam affectuum curationes. Hoc obſeruat Hippo. in huius libri initio, incipiens à ſimilibus & diſsimilibus, præcipiens conſiderare an facies ſimilis ſit ſanorum faciebus, an ſuæ ipſius: non enim unam tantùm comparationem facere oportet, inquit, ſed duas ad propriam ipſius naturam, & ad communem hominum ſimilitudinem, ac diſsimilitudinem diſquirendo, quod docuit lib. 1. de Mor. popu. par. 3. dicens, Morbos agnoſcimus ex communi omnium natura, & cuiuſq; propria edocti, id quod ad communem naturam attinet, quod etiam Hippo. in præſenti prognoſtico dixit, ſi ſanorum ſimilis ſit, intelligi debet, ubi non liceat ad propriam naturam facere collationem, quoniam ipſum ſanum non nouimus. Nam ubi licuerit ad propriam naturam comparare, non opus eſt ad communem tranſgredi, quemadmodum neq; Hippo. lib. 1. de Arti. cùm dixit, Nam cùm iuſtū habeant corpus homines, & manus, & crura, ſano membro uti debemus,

Artis medicæ primū principium.

Morbos comparatione cognoſcimus duplici.

debemus,ad non ſani,& non ſano ad ſani exemplum. Neq; a-lieni articuli inſpiciendi:alij enim alijs exarticulati magis natura ſunt,ſed ipſa eius,qui laborat,mẽbra attẽdenda, ſanúmne ægrotanti diſsimile ſit. Poterit autem peritus medicus exabũdanti poſtquam comparauerit ægrũ ad ſeipſum,quum ſanus erat,atq; diſsimilem inuenerit, alteram collationem facere, ad communem hominum naturam, & inueniet an tantũ ſibi-ipſi diſsimilis ſit,an & uniuerſæ hominum naturę. Nam ſi ita fuerit,ſummè contrarius erit,& ex doctrina huius prognoſtici,peſsima atq; exitioſiſsima erit diſpoſitio. A maximis etiam ac facilimis incœpit Hippo.ſunt autem eadẽ,ut uult Gal. maxima & facilima.Quãtò enim aliquid facilius cognitu eſt, tãtò euidẽtius eſt, & clarius indicat id quod ſignificare habet: hoc aũt eſt maximũ eſſe in ſignificando. Talis eſt facies ægri, quã ubi medicus ſemel inſpexerit,facilime intelliget quod habet ſignificare.Hæc etiam ſunt ſigna quæ omni uia & omni modo notiſsima ſunt,ſigna nempe quæ ſumuntur à facie,oculis, naribus,fronte, & auribus, de quibus conſequenter Hippo. dicet.Cùm enim,inquit,naſus compreſſus,oculi caui,ad ſenſum pertinent uiſus:aures frigidæ, ad tactum:adſtricta tempora,aurium lobi inuerſi,ad uiſum & tactum:ad auditum pertinet flatus qui cum ſonitu exierit,ac tuſsis:ad olfactum excrementorum fœtor,de quibus infrà.

GALENI COMMENTARIVS.

PERSPICVE indicauit ut hoc libro de morbis a- 1
gat acutis. Incepit autem ab indicijs quæ in uultu exi- 2.
ſtant:eò quòd in primis appareant,& uim obtineant maximam. Vt hæc igitur in primis appareant, cuiuis perſpicuum eſt. ut autem uim ad præſentiendum obtineant maximam,deinceps diſcas licebit. Atque in primis reuocetur in animum communis totius medicinalis artis præfatio, quam libro κατ' ἰατρεῖον prætexuit hunc in modum: An ſimilia,an diſsimilia ſint,ſtatim inter initia conſiderandũ de maximis:de facilimis,ex ijs quæ ex toto & uſquequaq; accedunt:& quæ contueri licet obtutu, tactu,auditu,lingua,& animo uſurpare,non enim præſenſiones ſolùm ex

bis, uerumetiam curationes affectuum inchoantur. Igitur
quonam modo curari debeant affectus, libro De curandi
uia & ratione, definitũ iam eſt. de præſenſione nunc agen
dum eſt, premonendumq; ut interſit præſentiendi artis, nõ
ſolùm futura, ſed etiam præterita ac præſentia, ex quibuſ=
dam indicijs in corpore inuenire. Sed *præſentium cogni=*
tionẽ proprio & ſuo nomine conſueuimus nominare de=
3 *notationem.* Itaque *conſiderandum admonet uultum ægro*
ti inter initia, ſimilisne an diſsimilis bene ualentium ſit,
ſed potiſsimum ſui. Hoc *enim ſignum ſecundùm decreta*
Hippocratis *intelligitur, ut non ſolùm de communi natu=*
ra omnium, ſed etiam de propria uniuſcuiuſque præcepta
artis conſiderentur. Quando *enim conferri partes affectas*
cenſebat cum beneualentibus: non alienas intueri conſule
bat, ſed eius qui affectus ſit. Optimus *igitur ægri uultus*
eſt, quoties ſimilimus ſui permaneat. econtrario deterri=
mus, ſi quam maximè in contraria uertitur. Ea *uerò quæ*
inter optimum & deterrimũ habeantur, tua intereſt con
ſiderare finitis extremis. nã ſi propiora ſunt optimo, me=
liora: ſi deterrimo propiora, deteriora exiſtunt. media ue
rò inter hæc ſunt quæ pari utrinque intercapedine circũ=
4 *aſiſtuntur.* Itaque *uultum optimum uno capite complexus*
indicauit. etenim ſimilimus ei qui ſecundùm naturam eſt,
optimus exiſtit: maximè uerò contrarium, utpote nobis ne
quaquam familiarem, particularibus indicijs explanauit:
quorum ſingula ſeorſum aggrediar, prodita deinceps ad
hunc modum.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte de morbis acutis eſſe præſentem doctri-nam refert.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Incœpit autem) docet Hip-pò. à ſignis, quæ ſunt in uultu, incœpiſſe, quia maximam habẽt

uim

nim in ſignificando, à quibus in proœmio artis incipere docuerat lib. de Chirurgiæ officina, in principio. *Ex ijs quæ ex toto & uſquequaque accedunt, quæ contueri licet, obtutu, tactu, auditu, lingua, & animo uſurpare.* Hæc omnia in Græcis codicibus non habentur: quæ ſi haberentur, non aliter eſſent legenda, quàm ut à me fuerunt adducta in expoſitione prognoſtici Græcè & Latinè.

IN tertia parte, quæ incipit (Itaq; conſiderandum) mentē Hippo. exponit, qui ſibi ipſi potiſsimum comparari præcipit ægrum, ut intelligamus, quantum boni aut mali habeat (ſecū dum decreta Hippo.) lib. 1. de Articulis. in ſententia allegata in expoſitione prognoſtici.

IN quarta parte, quæ incipit (Itaq; uultum) uno capite dicit, uultum optimum compræhendi: nempe ubi fuerit ſibi ſano ſimilis, exitioſum uerò multis ſignis ſequentibus.

PROG. II.

ERIT autem talis naſus gracilis in extremis.

Incepit enarrare quæ pertinent ad faciem exitioſam, quam medici faciem Hippocraticam appellant, ex omnibus his pranis ſignis conſtitutam. Primùm eſt naſus ſiue gracilis in extremis, ſiue compreſſus. Comprimitur autē naſus quoties cutis ſubiectis cartilaginibus adhæret: quod fit quoties deficiat id quod ſolet interponi, nempe ſanguis, & ſpiritus. Hæc autem deficiunt, aut quoniam abſumuntur, aut quoniam non tranſmittuntur à membris præcipuis, à quibus hęc tranſmitti ſolēt, & toti corpori: aliquando etiam quoniam non tantùm non tranſmittuntur, ſed & recurrunt ad præcipuas partes ea, quæ iam fuerant tranſmiſſa. Abſumuntur à calore uehementi, aut pororum apertione, cum humorum acredine, ac tenuitate, & ob imbecillitatem facultatis: id uult Gal. in Com. 4. ſequenti. Non tranſmittūtur ob inopiam, cùm uidelicet ſanguis & ſpiritus in præcipuis membris deficiunt, ut iecore, & corde. Recurrunt, ubi in partibus præcipuis fuerit inflammatio, quę ſanguinem & ſpiritum ad ſe trahat, ueluti cucurbita. Naſus ergo gracilis in extremis, ſiue compreſſus, malum ſignum eſt: quod poteſt duplici uia probari, aut epilogiſmo, aut analogiſmo. Epilogiſmo ab uniuerſalibus & communibus, ſic omne quod *Naſus gracilis.*

Ratio analogiſtica, & altera epilogiſtica.

eſt naturæ aduerſiſsimum, eſt peſsimum: naſus compreſſus eſt naturæ aduerſiſsimus: ergo peſsimus. Quæ ratio circa omnia quæ præter naturam ſunt, uerſari poterit, ac communis ratio erit. Analogiſticè uerò probatur, quoniam ex euidentibus, quæ oculis apparent, nempe ex compreſſo naſo, & facie extenuata, conſtat imbecillitatem adeſſe facultatis, ſolam, aut ſimul cum humorum tenuitate, & cutis raritate. Quod argumentũ in morbis acutis ualidum eſt, ubi id non eueniat à cauſa manifeſta, ut aliqua magna euacuatione, & ſimilibus, de quibus in Com. 4. ſequenti dicemus. Naſus ergo talis ſignificat imbecillitatem, & imbecillitas adducit corpus in talem diſpoſitionẽ. Dixi, gracilis in extremis: quoniã Gal. in Com. ſequenti dixit, καὶ γὰρ οὐκ ἄλλην τινὰ ὀξεῖαν ὀνομάζομεν ῥῖνα, πλὴν τῆς κατὰ τὸ πέρας ἰσχνῆς. quod eſt, Non alium uocamus naſum ὀξεῖαν, præter eum qui eſt in extremis gracilis.

GALENI COMMENTARIVS.

MALVM hoc indicium primum adſcripſit, naſum compreſſum. Sed oportet, ut docuimus, tanquam ad eum qui ſecundũ cuiuſque naturã eſt, cõferendo conſiderare. nam ſi natura ſimus eſt, naſus prorſus cõpreßior apparebit, quemadmodũ ſi aquilinus aut etiã ſubrectus eſt. Ita uerò conſiderandũ eſt, ut inquantũ à naturæ forma receſſit, intantũ ipſe prauus exiſtat. Itaq; cõpreſſus naſus planè apparet in iis qui longiore morbo extenuantur, aut labore cõflictãtur, aut quouis modo exſoluantur, aut animo linquãtur, & item omnibus defunctis. Et ob eã rem quis meritò colliget epilogiſmo, communi omnium hominum utens ratione, prauum eſſe indicium quod per malam exiſtat affectionem. Cæterum quænam ſit talis affectio per quam naſus comprimitur, dogmaticæ iam contemplationis munus eſt indicare, quam deprehendi tantũmodo analogiſmo conueniet. Analogiſmus uerò ratio eſt quæ ab euidenti auſpicatur, rei obſcuræ faciens cognitionem. Epilogiſmus uerò communis ratio eſt, & omniũ aſſenſu conſpecta.

ſpecta. Sed primum epilogiſticè de ſingulis conſideremus indicijs: rectius enim erit ex confeſſa communiq; omnium hominum ratione facere initialem doctrinam, quàm ſtatim inter initia uenire ad analogiſmum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte docet naſum acutum tantum mali ſignificare, quãtum à propria natura receſſerit, ad quam, collationẽ facere oportet.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaq; compreſſus) refert in quibus diſpoſitionibus talis naſus cõpreſſus appareat. Ex quibus licet eius malitiam epilogiſmo concludere: quoniam in his, qui admodum male habent, qui à Galeno recenſentur, inuenitur.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterum quænam.) ad doctrinam analogiſticam dicit pertinere, docet in quibus diſpoſitionibus & affectibus talis naſus appareat. quod dogmaticę, id ęſt, rationalis eſt contemplationis. *Analogiſmus uerò ratio eſt quæ ab euidentia auſpicatur, rei obſcuræ faciens cognitionem. Epilogiſmus uerò communis ratio eſt, & omnium aſſenſu conſpecta.* Omnia hæc abundant, quoniam in Græcis codicibus non habentur, etſi uera ſint. Epilogiſmus itaq; argumentũ eſt, quod à ſingularibus procedit ad uniuerſalia, & totum firmatur experimento, quo etiam Empirici utebantur. ueluti ſi quis uolens oxymel competere aduerſus pituitam, id probet, quoniam quotidianis febribus conuenit, & in tertianis notis, & in comitiali morbo. Analogiſmus uerò ratio eſt, quæ à prioribus & uniuerſalioribus procedit, ad inueniendum aliquod in cognitum, qua uia Dogmatici, qui & Rationales appellantur, medici procedebant: ueluti ſi uolens quis probare oxymel prædictis morbis competere, ſic procedat: Quod acidum eſt ac tenuium partium, id facultatem habet attenuandi, ac diſſecandi: oxymel eſt acidum tenuium partium: ergo diſſecat, & attenuat: præterea quòd diſſecat, & attenuat, cõpetit craſsis, & uiſcidis humoribus. Talis eſt pituita, à qua pendent prædicti morbi: ergo eis competit. Quòd tamen hæc ſit mens Gal. conſtat, quoniam dixit, Et ob eam rẽ quis meritò colliget epilogiſmo communi omnium hominum utens ratione, prauũ eſſe indicium, quod per malam exiſtat affectionem. Idem in

In Latino codice abundat.

Epilogiſmus.

Analogiſmus.

Com.ſequenti.In præſenti namq; promittit ſe primùm proceſſurum epilogiſticè,& deinde analogiſticè: poſtquam autẽ tationem epilogiſticam fecit in Com.ſequenti,ſtatim procedit ad inquiſitionem cauſarum eorum, quæ ſcripſit Hippo. Quod eſt analogiſtica(quam promittit) doctrina. Rurſus lib. 4.de Ratione ui.in acutis,Com.44.inquit,Cur autẽ purgare eos haud uelit,in quibus ſumma eſt cruditas, cauſam recenſuit epilogiſticam,quam recenſere ad eum ſpectat, qui quod fit ſola citra logicam demonſtrationem experientia nouit. Dogmatici autem uiri erat docere quam ob cauſam purgantibus ita habẽtes nõ coquatur urina,febriſq; ſine ſudore, & iudicatione perſeueret. Lib. itẽ de Optima ſecta, dicit analogiſmũ eſſe cõparationem & præceptionẽ cauſarũ iuuantiũ per ſimilitudinem.Et lib. de Subfiguratione empirica dicit, Empirici enim euidentibus, Dogmatici uerò rationi magis innitũtur. Pari modo dogmatica ratio hoc ab empirica differt, quòd hęc euidentium rerum,illa occultarũ eſt:quæ ut nomine quoque diſtinguerentur, rationem quidam empiricam epilogiſmum, dogmaticam uerò analogiſmum uocitauerunt. Analogiſmus ergo,& epilogiſmus non aliter differunt, quàm ratio quæ ſumitur à priori,& à cauſa, & ratio quæ ſumitur à poſteriori,& effectu.

PROG. III.

OCVLI caui,tempora collapſa, aures frigidę & contractæ,ac lobi earum euerſi, & cutis circa frontem dura, circumtenſa & arida exiſtẽs,& color totius faciei chlorus, vel niger,& liuidus, aut plumbeus.

Cauſæ faciei exitioſæ duæ in ſumma.

HORVM omnium ſignorum cauſas adeo clarè ſcribit Gal.in Com.ut non egeant noſtra expoſitione. Cauſæ tamen omnes in ſumma ad duas reduci poſſunt, nempe ad calorem abſumentem tanquam efficientem,& ad frigiditatem,quæ inde conſequitur,& quæ ſingulas partes in caloris defectu occupat.Intemperies uerò omnis quum tantam infert corpori alterationem,ut ſpiritum reſoluat,& ſolidorum membrorum temperaturam ſubuertat,languidam efficiet facultatem in eſſentia:quoniam eius robur in qualitate temperamenti ſolido

rum

tum membrorum conſiſtit,tum etiam in ſpiritibus,ut inquit Gal.lib.12.de Mor.cur.Sed cùm eſſentia uirium,quibus regitur corpus, tum in ſpiritu,tum in ſolidorum corporum temperamento conſiſtit.Et lib.1.de Mor.popu.par.2.Com. 46.robur facultatis refert ad temperamentum ſolidorum membrorum,& temperiem ipſorum ad elementorum ſymmetriam. Imbecillitas facultatis quæ ſequitur ſpirituum reſolutionem, aliquando ex inopia ſanguinis ac eius diſtemperaméto pendet,à quo ſpiritus,ſicuti ab aëre,fouetur.ſpiritum ergo reſolui,ac reparari facile contingit, ſolidorum autem membrorũ temperaturam ſubuerſam non facilè.ſubuertitur autem in lõgis morbis paulatim,in morbis etiam acutis nonnũquam ob uehementiam caloris abſumentis,ac permutantis.De eſſentia facultatis lib.3.prognoſti.7.in expoſitione latius loquar. nũc uerò ſatis eſt intellexiſſe nimiam caliditatem abſumendo faciem dictam ab Hippo.facere poſſe,& imbecillitatem facultatis in eſſentia oſtendere,ob ſpirituum & ſolidorum membrorum conſumptionem. Quoties uerò calor naturalis paruus eſt,non extenditur ad extrema membra,ſed ipſa à frigore occupãtur.Inde eſt,quòd ea quæ in facie,quam depinxit Hip. apparent,nonnunquam ad calorem conſumenté,ac colliquãtem referuntur,nõnunquam uerò ad frigiditatem. Lib. tamẽ 12.de Mor.cur.de febre loquens,quam ſyncope concomitatur frequenter niſi ſedulo medicus aduertat,tales ægros facile in faciem,quam depinxit Hippo.incidere,inquit, Naſus acutus,oculi caui,ſi multum excernant,uigilent,contriſtentur, non cito nutriantur.& ſubiungit, Non ſolùm autem extenuatis ad eum modum ſpiritu horum & ſanguine digeſtio ſæpe incidere aſſueuit,ſed etiam expultrice ui per uniuerſam corporis molem immoderatius concitata,id quod incidere maximè ex imbecillitate retentricis ſolet.Sequitur ergo,non tantùm hanc fieri faciem à calore, aut frigore, ſed ab iritatione expultricis facultatis,ſimul & ab imbecillitate retentricis. Verumtamen hæc omnia ad temperamentum reduci debet. Nã facultas expultrix ab humorum acredine irritatur,acredò autem ipſorum à nimio calore fit:imbecillitas etiam retentricis facultatis non aliter facit ſpirituum & membrorum occultam reſolutioné, quàm ubi nõ retineat, quod expultrix excernit, maximè quoniam in morbis acutis non alia uia efficitur retẽtrix,quæ eſt in habitu totius corporis, languida, quàm ob nimiam

Faculta.robur.

Cauſa faciei exitioſa.

miam pororum apertionem, quæ etiam à calore fit poros magnificante, aut cutim attenuante. Quòd ſi uelit quis pertinaciter tenere propter calorem & frigiditatem eſſe tertiam cauſam, & quartam, quę hanc faciem efficiant, nempe expultricis irritationem, & retentricis imbecillitatem, non inficiabimur.

Oculi caui. Oculi caui itaq; fient immodicè reſolutis humoribus tunicas oculorum & ipſarum ambitum exteriorem implentibus: accedit ad id quod ex ſententia Platonis, Empedoclis, & Gal. oculus eſt de natura ignis, & ſpiritus, qui in ipſo continet, ignis naturam repræſentat, qui à calore reſolutus oculos minores reddit, ac inde cauos, quod eſt, eorum cauitates non impleri.

Tempora collapſa. Tempora item collapſa fiunt, quoties cutis oſsi capitis hæret. quod fit reſoluta carne muſculorum temporum, quos medici crotaphitas, & maſtitiras appellãt, ut dicemus circa prog. 17. huius libri. Aures refrigerantur, ac inuertuntur earum lobi, quoniam calor abſumens refrigerat, atq; exiccat, & ex ſiccitate fiunt contractiones, quales ſunt in neruis conuulſiones ex inanitione. Contra hanc Hippoc. ſententiam obijciendum uidetur. Nam Ti. 2. de Ratione uictus in mor. acu. ſectione 24. de his qui cibum bis die ſumere conſueuerũt, inquit, Oculi cauãtur. quæ tñ diſpoſitio nõ eſt lethalis: quãdoquidẽ plurimi ex eis non moriuntur. Malè igitur modo inter lethales diſpoſitiones annumerat cauos oculos. Ad hanc rationem Antonius

Muſæ error. Muſa Braſauolus reſpondet loco citato, cauitatem oculorum in lib. Prog. eſſe intelligendam profundam & magnam. illam uerò de qua loquitur in lib. de Ratione uictus, eſſe paruam. Addit etiam in lib. Progno. multa alia ſigna coniungi ad malitiam ſignificandam, ſimul cum cauitate oculorum. Verùm utraq; reſponſio extra mentem Hippo. eſt. Primum, quoniam in hoc prognoſtico Hippo. de cauis oculis loquitur ſimpliciter, non de admodum cauis. quoniam loquitur de his qui apparent intra tertium diem, ut conſtat ex prognoſt. ſequenti. & caui admodum non apparent ante tertium, ut conſtat ex Gal. in Com. 6. ſequenti. ubi dixit, Itaq; tumentium oculorum accidens, inter initia quoq; fatigat ægrotationis, maximeq; uomentibus ex copia ingeſti uini cibiq;: caui uerò admodũ oculi nequaquam fiunt. Secundum etiam falſum eſt, quoniam ſola cauitas oculorum ſi ante tertium diem apparuiſſet ob malitiam ægrotationis, lethale ſignum eſſet. Ratio tamẽ quare cauitas oculorum, de qua loquitur Hippo. 2. de Ration. uictus in

acutis

acutis, non eſt lethalis, ea eſt, quoniam fit ob inopiā alimenti, non ob morbi malitiam. Quòd autem ea cauitas, quę ob alimē ti inopiā fit, lethalis nō exiſtimet ab Hippo. cōſtat ex progno. ſequēti, cùm inquit, Interrogare oportet uigilaueritne homo, uel uērer uehementer ſolutus fuerit, uel fames ipſum oppreſſerit. & ſi quidem aliquid horum confeſſus fuerit, minus malū eſſe exiſtimabit. Fit etiam ab immodico calore cutis circa frō tem dura, circuntenſa, arida. Nō tantùm id uerum habet apud Gal. in Com. de cute circa frontem, ſed & de cuti omni circa totum uultum. id eſt quod Paulus lib. 2. cap. 4. dixit, quum uultum exitioſum appellauit neruoſum. Quoties enim facies extenuatur, & cutis tota circa ipſam, dura, ac ſicca redditur, ac decolorata, merito facies neruoſa appellabitur: accedit ad id quòd cutis ipſa ex fibris neruorum ſenſui inſeruientium contexta eſt. Circa hanc partem aduertendum maximè, quòd calor qui abſumendo ſanguinem & ſpiritū, quæ continentur in facie, reddit cutim faciei aridam, ac tenſam, antequam tantam inducat ſiccitatē, cutim ipſam reddit laxam, atq; rugoſam. cuius contrarium efficit cauſa humectans, atq; reficiens talem conſumptionem. Primò nanq; cutim reddit tenſam, deinde uerò laxam, & mollem. Itaque contrariæ cauſæ eoſdem efficiunt effectus, contraria tamen uia. Nam cauſa exiccans, & cauſa humectans atque reficiens molliunt ſine laxāt, atque intendunt cutim: uerùm cauſa exiccans primùm laxat, deinde intendit: cauſa uerò humectans atque reficiens, primùm intēdit, deinde laxat. Quod Hippo. ipſe teſtatur lib. 6. de Mor. po. par. 3. dicens, Extenuatio omnis cutim laxat, deinde circumtē dit, recreatio cōtraria. Ratio eſt quæ ex Gal. in Com. ſumitur. Quum enim corpus inaniri incipit, primùm reſoluuntur, aut manifeſta euacuatione humores & ſpiritus euacuantur: quibus euacuatis cutis rugoſa & laxa redditur: quòd ſi euacuatio amplius durauerit, ſolidorū membrorum ſubſtantia colliquabitur, & abſumetur, quo tempore cutis circuntendetur. quòd etiam in utribus humore plenis contingit. Vbi enim euacuetur humor intus contentus, rugoſi redduntur: ſi tamen ipſis igni aut ſoli applicitis aliquid de ſua propria ſubſtantia abſumatur, duri reddētur, ac tenſi. Quoties ergo aliquis ęgrotat, ſolet cutis laxior reddi, humorib⁹ euacuatis, aut manifeſtis, aut ſenſum effugientibus euacuationibus. Cutis autem ipſa dura, ac circuntenſa non fiet, donec cauſa diſſoluens, ipſa etiam ſo-

Facies exitioſa neruoſa eſt.

Cutis antequā tendatur laxa fit.

lida membra tentauerit: quod in hac facie, quam depinxit Hippo. euenit: ad tantam enim ſiccitatem ac conſumptionem deuentum eſt, ut iam occupet ſolida mẽbra, & cutim ipſam, quæ non rugoſa, ſed circumtenſa apparet. Contrarium euenire in refectionibus, hinc conſtat, quod in refectionibus primùm recreatur ſanguis, & ſpiritus, implentes cutim: cutis autem plena, tenſa redditur, neque amplius rugoſa manet. Diſtenditur enim nõ aliter, quàm utres aqua pleni. Quoniam tamen nondum ſolida mẽbra humectantur, ſed poſterius, inde eſt quòd cutis ipſa adhuc dura manet in refectionibus, poſt morbos, ac conſumptiones, donec poſt humidorum refectionem ſolida quoque reficiantur, quod poſtremo loco fit: quum autem reficiuntur, humectantur omnia ſimul, & cutis, ac inde relaxatur. Ad finem Hippo. colorem depinxit in quatuor ſpecies diuidens: aut enim apparebit chlorus, aut niger, aut liuidus, aut plumbeus. Chlorum quidem dixi, quoniam non eſt Latinum uocabulum quod ſignificet ſimul uiridem ac pallidum colorem, quemadmodũ *χλωρὸν* Græcũ. ꝙ autem hos duos colores ſignificet, refert Gal. in Com. 4. li. 2. de Ra. ui. acut. & infrà Cõ. 22. apud Laurentianũ duo tantùm colores habentur, nempe chlorus, quem ipſe uiridem dixit, & niger. In Græcis tamen codicibꝰ præter hæc etiã habetur, *κατωχλὸν ἢ μολιβδῶδες*, quod eſt, & liuidus aut plumbeus. De chloro itaque colore Gal. in Com. agit, & infrà agemus circa prog. 2. & 47. lib. 2. De liuido colore conſtat ipſum demortuam ſignificare facultatem uitalẽ. Lib. namq; 2. Com. octauo, poſtquã Hippo. duo ſigna lethalia ſcripſerat, quorum alterum pertinebat ad animalem facultatem, nempe corpus graue eſſe: & alterum quod pertinet ad uitalem, quod eſt ungues ac digitos liuere, inquit Gal. Non ſimpliciter ait liuiditatem grauitati partium accedentem indicare mortem, ſed continuo, & ſine ulla cunctatione: propterea quòd utriuſque intermortuæ facultatis ſigna appareant. Et 7. ſect. aphoriſ. Com. 2. de liuido colore loquens, inquit, Non enim in mediocribus oſsium læſionibus, ſed fortibus pictulaginibus, talis ſpecies coloris circunſtantibus aduenit carnibus, extincto in eis ſcilicet calore natiuo: color eſt ſimilis moris, quæ integram maturitatem nondum ſunt aſſequuta, ſed prope accedunt. Qualis etiam in partibus percuſsis ſolet relinqui dolore ſedato, plumbeus color, qui in initio febris quotidianæ ſolet apparere in facie & labijs: liuido

Colores faciei exitioſi.

Liuidus color.

ſimil s

ſimilis fere eſt, & in ſignificãdo pariter, nigro. Nã color ipſe plumbeus ad liuidum & nigrum inclinat:ut 12.de Mor.cu.inquit Gal. de colore faciei eorum qui delinquunt animo, ob craſſos,ac frigidos humores:nonnullis etiam ad nigrius, aut liuidius,quos quidem medici plumbei corporis appellant.Sic enim habetur in Græco codice μολυβδοχρóοι. De nigro tamẽ colore dubitandũ uidetur. Nam Gal.in Com.nigrum colorẽ damnat,quoniam ſanguine fit refrigerato.cùm tamen nõ tantùm ad frigiditatem,ſed ad calorem referri poſsit. Non tantũ enim frigus congelans, nigram reddit aliquam particulam, ſed & calor adurens, ut conſtat in humidis omnibus cùm aduruntur,antequam in cinerem tranſeant: item carbones ex lignis fiunt uſtis, & fuligo nigra eſt:& in humano corpore gangrenæ ex magnis fiunt inflammationibus,in quibus pars demortua nigreſcit.Præterea Gal.in 21.Com.lib.2.inquit, Si quidem nigredo aut ob uehementem accidit frigiditatem, qua ratione ſanguis quoque nigreſcit congeſtis globis, & quicquid extinguitur in plenum refrigeratum,aut propter exuperantem calorem. Etenim ſanguis rurſum trahit nigrorem, ſi crematur,quemadmodum alia omnia corpora, & qui diutius in ſole morantur æſtiuo nigri redduntur. Non ergo ad unicã tantùm frigiditatem referri debet uultus color niger. Ad quę reſpondetur,quòd niger color,qui in ęgris apparet factus ex aduſtione,non ſignificat cutis ipſius aduſtionem, ſed humorum qui intra cutem continentur.Nam in uiuentibus maximè ſanis color quidam floridus apparet in cuti, qui ſanguinis & ſpirituum ſplendorem innatum oſtendit. Cum igitur ſanguis ob nimiam refrigerationem ſplendorem amiſerit, talis fiet qualis qui in exterioribus concreſcit, ac nigrum oſtendit colorem,ut in facie quam Hippo.depinxit.Calor etiam urendo nigrum colorem efficere poſſet, non tamen in facie eius qui acuto morbo laborat.Nam in ipſo à calore uehementi humores omnes & ſpiritus qui in facie continebantur diſsipantur, poſtea uerò re miſſo admodũ calore à frigore ſuccedente ſanguis ſuperueniens amittens ſplẽdorem turbidus, opacus ac niger redditus,cutim quoq; nigrã oſtendit.Quòd ſi quando calor nigram aliquam reddat particulam,ut in gangrenis, id euenit humore in eo loco detento, ac ibidẽ aſſato, non ut in prædicta facie reſoluto.Aethiopũ cutis nigra eſt,partim ob calorẽ ambiẽtis, qui ipſam aſſare poteſt,ac urere:partim quia alimen

Plũbeus color.

Color niger.

alimentum ad ipſam perueniens aſſatur. Nigri etiam quidam
fiunt ob id quòd in ipſis calor humores urit, quorum fuligo
cuti hæret, & alimentũ quod ad ipſam cutim alendã deuenit,
ſimiliter præaſſatum tranſmittitur: hinc omnes obiectiones
facile diluuntur. Calor enim febrilis in morbis acutis nõ aſſat,
aut urit humores uultus, ſed ipſos ſimul cum ſpiritu per cutis
poros diſcutit, ac reſoluit. Aliter autem fiet, ſi quando aut cu-
tis ureretur, aut humores, qui in parte aliqua continentur. Ta
li enim uia nigrum colorem à calore fieri poſſe, non eſt ne-
gandum.

GALENI COMMENTARIVS.

HAEC *quoque indicia omnia circa uultum exiſtũt
in morbis diutinis, & laboribus, & animæ defectio-
nibus, & multò magis in morte. Epilogiſtica enim ratio
facilima eſt, ut diſsimilia naturæ, mali cuiuſdam obtineãt
ſignificationem. ſubieci enim ſtatim ab initio, id quod cõ-
feſſum, conſpectumq́; eſt, ut maxime contraria naturæ, exi
tioſa: ſimilia uerò ſalutis indicia habeãtur. Itaq; hæc à no
bis de eis epilogiſticè dicta ſint. nam pòſt, exquiſita ratio-
ne de omni eorum natura conſiderabimus. Fiunt ergo ta-
les affectiones, aut ob aliquam cauſam conſumentem, &
corrumpentem partes animalium carnoſas, aut ob debili
tatem natiui caloris, qui non inſuper extendi in extremas
corporis queat partes: ſed in uiſceribus ſolis exiguus ob-
ſeruetur. Porrò huic ſcilicet comitatur affectui, ut nõ præ
terea affluat ad extremas corporis partes tantum ſangui
nis, aut ſpiritus, quantum antea affluebat habentibus per
naturam, & ob eam rem, in uultu maxima mutatio natu-
ralis habitus liquidò apparet. Cùm enim partes oſſeæ, &
itẽ carnoſæ, & humidiores inter ſe adiunctæ ſint: tum au
tem oſſeæ perſiſtant ſimiles, propter terreſtrem ſubſtan-
tiam: carnoſæ uerò humidioresq́; conſumantur facile, &
collabantur in eas ob inopiam ſpiritus, & ſanguinis: faci-*

limus cognitu affectus eſt. Naſi enim circa ſolas pinnulas nomine, ſubſtantia carnoſa: ſubſiduũ uerò omne oſſeũ eſt. Meritò igitur quoties pars carnoſa cõſumpta, aut uacuata conſidat, extremum eius tenue redditur: pari modo quoties uehementer refrigeratur: quod iam defunctis accidit. Stipata enim per refrigerationem ſubſtantia carnoſarũ partium, gracilẽtus in ſummis meritò redditur. Non enim alium quendam naſum uocamus cõpreſſum, quàm qui gracilentus in ſummis exiſtat. Igitur ad hunc modum naſus compreſſus apparet. Caui præterea fiunt oculi propter eas ipſas cauſas: ſed quantò humidiores mollioresq́; ſummo naſo ſunt, tantò citius cauantur. Quinetiam ſpiritus animalis copiam participant, & item caloris non parum habent: quibus deficientibus, meritò contrahuntur. Id uerò, cauum oculorum eſt. Tempora ſimiliter aſtringũtur, propterea quòd ſola reliqui capitis muſculos habeant, quos nominant à tẽporibus crotaphitas: reliquum uerò caput omne prorſus carne uacat. Aures frigidæ, & contractæ, quia cartilagineæ, carne uacant, exangues habentur. Itaq; celerrimè refrigeſcunt, ut quæ ſuapte natura ad affectum inſtructiores, paratioresq́; ſint. Sed quam ob rem fibræ earum uerſæ ſunt? An quia molliorem obtinent ſubſtãtiam, non quemadmodum ſubſiduum omne, quòd inquam tenuis cartilago exquiſite eſt tenuiore intecta cute? Quam ob rẽ de prædictis cauſis fibræ extenuantur, uertũtur, ſiccãtur, ſtipantur: ita uerò affectæ retrouerſus tenduntur magis ad originem præbentium illis ſenſum neruorum. Etenim conuelli, cunctis corrigijs exiccatis, commune eſt: propriũ uerò unicuiq; in corpore parti, eſt illò uerti, & cõuelli potius, ubi innexorum ei neruorum initium eſt. Id enim in digitis planè intueri licet. Si enim intimus tendo ab aliqua

cauſa

cauſa afficiatur, digiti perſpicuè inflectuntur: ſi extimus, attenduntur. Cæterum ob eam ipſam ſiccitatem, ſtipationemq́; cutis omnis circa uultum omnem duriuſcula appa-ret & intēta. Affectus uerò manifeſtius apparet circa frontem: quia carnoſa ſubſtantia tenuior hac in parte cuti ſubtēditur. De prædictis uerò cauſis carnoſa natura afficitur magis, quàm quæ cutis institutione conſiſtit. At uerò coloris mutatio peßima eſt, quoties ad nigrum exiſtat: utpote ſanguine refrigerato: quemadmodum ubi foras effuſus ſanguis conglobatur. moderatior uerò, quoties in chloron, id eſt, uiride fuerit. Veteres enim aſſolent ita nominare nonnunquam pallidum colorem interdum, ut pleriq; braßicā & lactucam chloros, id eſt, uirides nominant. qui quidem color nigrior eſt, quàm rubidus: eſt etiam tāquam initium quoddam nigri, liuidiq́;, quem frigus perinde quaſi nigrū efficit. Quocirca uultus, in quo omnia prædicta habentur, exitioſus meritò nominatur, isq; per morbos longiores ſæpenumero uidetur. Rarò uerò inter initia apparet: & ob eam rem cū maximo periculo eſt: ut qui nullam abs tēpore cauſam habeat. Longo enim interpoſito tempore cōſumi corpus, & itē refrigerari partes extremas, haudquaquam mirabile eſt. Inter initia uerò, præſertim acuti morbi, prorſus exitioſum cenſetur: niſi ob aliquam aliam cauſam talis extiterit. Cæterum quænam cōmittere cauſæ eam rem poſſint, ipſe procedente dictione docebit. Nunc uerò rem adijciēdam, quam uidetur Hippocrates omiſiſſe, prius audi. Vt enim per morbos diutinos talem fieri uultum non admodū exitioſum eſt: ita nec in terra frigida, hyeme, conditione frigida, ſenecta: quemadmodum per ſententias indicauit. Per morbos minus periclitantur ij, quorū naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tempori: quàm qui-

bus

bus non competit aliqua ex his ratione.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte omnia quæ in progno. continentur, unica cõprobat ratione epilogiſtica, quæ ab effectu procedit. Omne quod eſt naturæ maximè contrarium, peſsimum eſt: hæc facies eſt naturæ maximè contraria: ergo peſsima. Minor probatur, quoniam hęc facies in animi defectionibus, morbis lõgis, & in mortuis, & morti proximis inuenitur.

SECVNDA pars incipit (Fiſit ergo) In hac parte docet uno duorum modorũ euenire tales diſpoſitiones in facie aut corruptis ac colliquatis iis quę continẽtur in facie, nẽpe partibus carnoſis, aut ob nimium defectum caloris, cuius cauſa nihil poteſt ad extrema trãſmitti. Abſumptio ergo contentorũ inter cutim & oſſa ſubiecta, & cõpreſsio à frigore facta, naſum in extremis gracilentum efficiunt. *Conſumentem.* Græcè *συντήκουσαν*, id eſt, colliquantem, à uerbo *συντήκω*, quod colliquo eſt, & in liquidam ſubſtantiam conuerto. Laurentianus uerò ſæpe ſic tranſtulit uocabulum, ſed male: non enim idem eſt colliquari, & cõſumi. Nã ubi aliquid inſenſibiliter diſcutiatur, conſumi dicetur, non autem colliquari: abſumi enim poſſunt ligna, & in humano corpore oſſa, & reliqua ſolida membra, liquari tamen non poſſunt, quod eſt in liquidam ac fluidam ſubſtantiam conuerti. Ariſtot. lib. 4. Mete. cap. 7. inquit, Ligna uerò terræ ſunt, & aëris, quæ recolliquari ac molleſcere nequeunt, uri queunt. Et Gal. lib. 10 de Mor. cu. ad finem, de febribus colliquantibus loquens, inquit, Siquidem quoad materiam uberẽ habent, hanc colliquãt, ubi illis tum adeps, tum caro mollis deficit, duras & ægre liquabiles carnes ſiccant, à quibus propter ſiccitatem nihil defluit. Hinc igitur clarè conſtat, quòd id quod colliquatur, in ſubſtantiã fluidam uertitur, quo modo uſus eſt uocabulo Hom. *ὀδυσ. τ.* de Penelope maritum alloquente, inquiens,

συντήκω *Ariſtoteles.* *Homerus.*

Τῆς δ᾽ ἄρ᾽ ἀκουούσης ῥέε δάκρυα, τήκετο δὲ χρώς
ὡς δὲ χιὼν κατατήκετ᾽ ἐν ἀκροπόλοισιν ὄρεσιν. quod eſt, Ipſa uerò audiente fluebant lacrymæ, ac liquabatur corpus, quemadmodum nix colliquatur in ſummitatibus montium.

IN tertia parte quæ incipit (Caui præterea) reddit cauſam quare oculi excauantur, nempe quoniam humores & ſpiritus reſoluuntur.

IN quarta parte, quæ incipit (Tempora) reddit cauſam, qua re tempora fuerint collapſa.

Aures frigidæ. IN quinta parte, quę incipit (Aures frigidę) reddit cauſam, quare aures refrigerāt, ac lobi ipſarū inuertūtur. quarū primū ad frigiditatem, ſecundū ad ſiccitatem refert. Poſſet tamē quis obijcere: ſi enim uerum eſt quod Gal. inquit, aures celerrimè refrigerari, non erit admodum mala ſignificatio, quæ ſumitur ex aurium refrigeratione: quoniā quod celerrime efficitur, nō eget magna cauſa, ad hoc ut fiat. ſed non obuiat, quoniam non infertur magnum adeſſe malum, quoniam aures refrigerātur. Sed quoniam cum acuta febre tales fiunt, quod indicat tātùm caloris defectum, ut ad extrema extēdi non poſsit, neque etiā febrilis ipſe.

IN ſexta parte, quæ incipit (Cęterum ob eam ipſam) cauſam ſcribit: quare cutis circa frontem tenditur, quod ad ariditatem refert. & quia caro frōtis minor eſt, & quia à calore præter naturam caro magis patitur quàm cutis.

IN ſeptima parte, quæ incipit (At uerò) peſsimam dicit eſſe mutationem coloris faciei ad nigrum ob refrigerationem, quemadmodum ſanguini in exterioribus concreto euenit. Chlorus autem non eſt adeò malus: eſt enim ueluti uia ad nigrum. *Id eſt uiride fuerit.* abundat. præter id quòd non explicatur bene chlori ſignificatio per uiride: quandoquidē ut Gal. inquit, pallidum & uiridem colorem ſignificat.

IN octaua parte, quæ incipit (Quocirca) concludit hanc faciem ſæpenumero apparere in longis morbis, rarò uerò in acutis, maximè inter initia. Quare fit exitioſam eſſe quoties apparuerit, & non ob cauſam aliquam præincipientem, de quibus progn. ſequenti.

IN nona parte, quæ incipit (Nunc uerò) addit quod ab Hippocrat. hoc in loco prætermiſſum eſt. nempe, ætatem, regionem, anni tempus, eſſe conſideranda. Quemadmodum enim in longis morbis talem faciem effici non eſt mirandū: ita neq; in regione frigida, aut ætate ſenectutis. Verùm id alibi notauerat Hippocr. nempe 24. aphor. 2. ſectionis, ubi dixit, In morbis minus periclitantur ægrotantes, quorum propriæ naturæ. &c.

PROG. IIII.

SI IGITVR in pricipio morbi talis fuerit facies, & nullo modo poſsibile fuerit alijs ſignis

ſignis coniectari:interrogare oportet vigilauerítne homo, aut venter vehemẽter ſolutus fuerit,aut fames ipſum oppreſſerit: & ſi quidẽ aliquid horum confeſſus fuerit, minus malũ eſſe exiſtimabit.iudicantur autem hæc per diem & noctem,ſi ob has manifeſtas cauſas facies talis fuerit. Si tamen nihil horum eſſe dixerit, neque in prædicto tempore conſtiterit, noſſe oportet hoc ſignum lethale eſſe.

QVANTVM differant uires ſignorũ ubi à cauſis euenerint diuerſis,ex præſenti prog.docet Hippocra. quod in omnibus alijs ſignis obſeruabitur. Vnum enim et idem ſignum ubi à cauſa procatarctica habuerit originem,parum periculi adeſſe oſtendit: ubi tamen ſine tali cauſa factum,mortẽ ſignificat, ueluti facies prædicta, ubi talis apparuerit inter initia morbi, hoc eſt, in tribus primis dieb⁹ & ex ui morbi talis fuerit,lethale ſignum eſt.ubi uerò non,ſed ob cauſam aliquam manifeſtã, aliam ab ipſo morbo, minus periculum in morbo oſtendet. Ad diſtinguendum tamen an ęger ſit in tali periculo conſtitutus,alia ſigna à facie ſunt conſideranda,ſi apparuerint. ſi uerò alia ſigna non apparuerint,ſed cogimur ex tali facie coniecturam accipere,cùm talis à cauſa manifeſta euenire poſsit,id prius erit diſtinguendum,interrogante medico an ęger uigilauerit, an inediam paſſus fuerit, uel magnum uẽtris profluuium. Si namque aliquod horum fuerit in cauſa, nõ admodum exitioſa eſt diſpoſitio. Si tamen nihil horum paſſus fuerit,lethalis eſt diſpoſitio,quæ indicat nobis talem faciem ex malitia morbi eueniſſe. Si in principio morbi talis facies fuerit, dixit, per principium intelligens trium dierum primorum ſpatiũ, quod in ſequenti clàrius cõſtabit. Quòd ſi talis facies in longo temporis proceſſu appareret,nõ ſignificaret magnum malum:quãdoquidem morbus non admodum uehemẽs plurimis diebus infeſtans talem faciem efficere poteſt. Si tamẽ intra trium dierum ſpatium id efficiat,cauſam celeriter abſumentem oſtẽdit: quod enim cauſa debilis longo tempore efficit,fortis breui efficiet. Secundò addit, ſi non fuerit poſsibile ex alijs ſignis con-

Facies exitioſa a cauſa externa.

Facies exitioſa.

Signa alia ab his quæ ſunt in facie an appareant in principio.

iecturam accipere, ad prædicendum quidpiam de ſalute aut morte ægri: ſed tantum ex ſignis, quæ ſunt in facie, interrogare oportet an uigilauerit, & reliqua. Contra hoc uidetur quod ſcripſit lib.3.prog.8. quę uerò breuiſsimo tēporis ſpatio iudicari debent, facilè cognoſcuntur: maximas enim habent à principio differentias. Si ergo maximas habent differentias à principio, ita ut illi, qui quarto die iudicādi ſint, primo die notas eius, quod futurum eſt, præbeant. Et in hoc loco Hippo. de morbis acutis loquitur, ut in prognoſt. præcedēti. Male dixit modò, ſi alia ſigna non apparuerint: apparebunt enim neceſſariò. Sed intelligendum Hippocr. non uelle dicere alia ſigna à facie nunquam apparere, ſed ſi non appareant. Quoniam aliquando non apparent, & aliquando apparent, ſed quæ nihil certi habent indicare: aliquando uerò apparent ac certum aliquid indicant. In morbis nanque, qui intra primum quaternarium finiuntur, apparent, ac certum ſignificant: in morbis tamen acutis, qui ad decimumquartum diem prorogantur, in primis tribus diebus ſigna alia forte non apparebūt, aut ſi quæ appareant, non erunt ex certis: ueluti, ſitis, accubitus non bonus, capitis dolor, & ſimilia. Adde quod quàm plurimi morbi acuti primis diebus incedunt lento motu, in quibus ubi talis facies apparuerit, intra ſpatium trium dierum, non licebit ex alijs ſignis ſcrutari, ſed tantùm ex his, quę in facie apparent. Vbi itaque nō apparuerint, inquit in par.3. Hippo. interrogare oportet uigilaueritne homo, & reliqua. nam ſi alia ſigna apparerent, quæ ſimul cum tali facie, morbi malitiam oſtenderēt, nō cogeretur medicus quidpiam interrogare, ſed morbi malitiam intelligere fuiſſe cauſam: ſi tamen ipſa non apparent, interrogandus eſt æger. Interrogare præcepit circa cauſas primitiuas: quoniam ipſe non docet in præſenti libro prædicere præterita, maximè quoniam ad prædicēdum aliquod eorum, de quibus interrogare præcipit, oportet pulſuum habere notitiam, ut inquit Gal. in Comm. & ipſe in ſuis operibus de pulſibus nō docuerat, ut inquit Gale. libr.1. de differentijs pulſ. Omnium itaque quorū ad nos memoria peruenit, princeps Hippoc. nomen pulſus literis prodidit, atque artis quam amplectitur non uidetur ignarus eſſe, tamen hanc partē artis reliquit intactam. & 3. de Criſibus cap. ultimo inquit, Sed ſigna ex pulſibus ſumpta Hippo. uel quia non nouerat, uel quia nō magni momenti exiſtimauit, idcirco non eſt exequutus. Tria itaque

Hippo. pulſuū doctrinam prætermiſit.

que

que ſunt, quę medicus interrogare debet, an uigilauerit homo, an aluus uehementer fuerit ſoluta, an fuerit fame oppreſſus, per quæ omnes cauſas manifeſtas intellexit Hippo. Per uigiliam enim, ut uult Gale. triſtitiam etiam intellexit, ſiue quāuis animi perturbationem. Nam & 12. de Mot: cur: triſtitia una eſt ex cauſis, quæ citò faciem iſtam afferre poſſunt, præter id ꝙ huiuſmodi ſymptomata uigiliam adducūt. Per alui ſolutionem, omnem immodicā euacuationē, de manifeſtis intellexit. Dixit etiam Hippo. λιμώδης τι ἔχει αὐτὸν. hoc eſt, uel aliquis alimēti defectus ipſum obſederit. Hoc enim loco fames non ſignificat appetitum ad alimentum, neque triſtem uentriculi ſenſationem, ſed inopiam aut uoluntariam abſtinentiam, ut in apho. 16. ſecti. 2. ubi dixit, Vbi fames laborandum non eſt. Etſi Hippo. præcipiat ægrum interrogari de ſingulis cauſis primitiuis: Gal. unum eorum dici poſſe, aut unum ex duobus, aut unū è tribus, credit, ut cōſtat ex Com. Id enim eſt, cuius cauſa credit æger medicum agnoſcere, quæ attinent ad ipſum: quoniam enarrat quæ æger omittit, ueluti aut inediam, aut uigiliam, aut uentris fluxum. Quòd ſi interrogante medico aliquid horum æger fateatur, minus periculi imminet, quàm ubi nihil ipſorum conceſſerit. Cæterum nō omnino eſt ſine periculo: quoniam etſi ob cauſam aliquam ex prædictis euenerit, ſatis malum eſt, quum adeſt ſimul cum acuto morbo: quandoquidem talis facies ſine reſolutione magna non fiet. Quum tamē id faſſus eſt æger, adhuc aduertendum eſt, quoniam poſsibile eſt aliquid horum præceſsiſſe, & ægrum in maximo periculo eſſe conſtitutum: quoniam adhuc ui morbi poteſt fieri, ut æger in talem habitum incidat, ob malitiam morbi, non ob fluxum uentris, quamuis ipſum paſſus ſit: quo tempore diē ac noctem expectare docet: per id enim tempus iudicabitur. Quòd ſi intra id tempus finiatur, ſignum eſt ab illa cauſa manifeſta habuiſſe originē: ſin minus, non ab ipſa, ſed à morbi malitia, atque eam faciem lethalem eſſe. Videtur in cōtrarium poſſe adduci: non enim neceſſum eſt, ſi talis affectio euenit ob aliquam ex cauſis manifeſtis, quòd id iudicetur per diem & noctem: quoniam ubi morbi malitia coadiuuet, non reſtituetur facies ægri: quæ igitur erit uia ad id deprehendendum, ubi amborum cauſa euenerit talis facies? Rurſus, contra Gale. qui in Com. inquit, de cauſis eius faciei loquens: Si uerò ex affectione in corpore, aut permanebit talis, aut etiā deterior erit. Vbi enim

Triſtitia faciē efficit exitioſam.

Fames.

Facies exitioſa intra diem & noctem iudicatur.

eueniat talis facies, à morbi uehementia, ſimul & ab aliqua de
cauſis manifeſtis; ceſſante cauſa manifeſta poſsibile eſt ipſam
meliorem fieri: ubi enim malum à duabus cauſis fit, altera ceſ-
ſante, minuetur malũ. Siue ergo à morbi uehemẽtia fiat, ſiue à
cauſa manifeſta, cõtinget ægrũ in meliorẽ tranſire diſpoſitionẽ
intra diẽ & noctẽ. hæc tamen nõ tollunt ueritatem ſententiæ
Hippo. nec Gale. doctrinã. Vbi enim aliquis paſſus fuerit ab
aliqua de præfatis cauſis manifeſtis, ſi intra diem & noctẽ refi
cit, malũ ea cauſa ortũ habuit: ſi tamẽ nõ reficit, id effecit mor
bi uehementiã, aut ſe ſola, aut ſimul cũ cauſa manifeſta. primũ
ſine aliqua diſtinctione dici poteſt, æger intra diei & noctis ſpa
tiũ refectus eſt, ergo morbus non eſt talis faciei cauſa. Nam ſi
morbus cauſa non eſt, ceſſante manifeſta cauſa reficietur. ſi ta-
men non reficitur, diſtinguendum, aut intra diem & noctem
peior euadit, aut nihilo melior: ſi peior, fere nihil mali ad cau-
ſam manifeſtam referri debet, ſed totum ad morbi uehemen-
tiam: ſi tamen nihilo melior redditur, non tamen proceſsit in
deterius, quadantenus etiam ab ipſa cauſa manifeſta originẽ
habuit. Ad id uerò quod adduximus contra Hippo. dico quòd
ubi à morbi malitia ſimiliter eueniat, non reſtituetur ægri fa-
cies. Quod tamẽ dixit Hippo. intra diem & noctem iudicari:
id eſt uerum: quoniam intra id ſpatium cognoſcetur an à ſola
cauſa manifeſta euenerit: quoniam ſi ita fuerit, reficietur. Ad
aliud contra Gal. dico, quòd ubi duæ cauſæ coniunguntur, nem
pe manifeſta, & morbus, ſi cauſa manifeſta ceſſauerit, non ta-
mẽ reficietur: quoniam morbi malitia, quæ etiam eſt in cauſa,
prauam illam diſpoſitionem conſeruare ualebit, ac refectionẽ
Obiectio. impedire. Li. 3. de Diebus decretorijs, argumentũ ſcribit Gal.
contra id quod dixit Hippoc. hanc diſpoſitionem ubi à cauſa
manifeſta facta ſit, iudicari per diem & noctem: inde enim ſe-
quetur aliquem morbum in prima die iudicari, cùm tamen a-
pud ipſum primus ex iudicatorijs ſit tertius. Verùm tali ratio-
ne utentes reprehendẽdi ſunt, quoniã non nouerunt, inquit,
κρίνεται. quòd *κρίνεται*, id eſt, iudicatur, dictum eſt, *ὡς ἐπὶ τὸ δοκιμάζεται,
καὶ ἀναγνωρίζεται.* id eſt, loco eius quod eſt, probatur, ac cognoſ
πρόφασις. citur. Dixi manifeſtas cauſas, quoniã Grecè habetur *προφάσιας*,
& Gal. lib. 2. Comm. 6. inquit, *προφάσεις* aſſueuit Hippocr. nomi
nare manifeſtas cauſas, quas tamen Hippocr. manifeſtas appel
Cauſa manife lauit. Gal. in Commen. in part. 4. externas nominauit, dicens,
ſta externa. *περὶ τῶν ἔξωθεν αἰτίων.* id eſt, de cauſis externis. Explicat autem
eas

eas famem, uigiliam, uentris fluxum, ſicuti & libi 3. Com. 23. angorem ac ſolicitudinē, appellauit cauſas exteriores, non ob aliud, niſi quoniam extra morbum ſunt, etſi non extra corpus. Ad finem igitur inquit, Si nullum horum eſſe dixerit, neque prędicto tempore conſtiterit, ſignum lethale eſt: ac ſi dixerit, ſi cauſa manifeſta non præceſſerit, aut ubi præceſſerit non conſiſtat, ac reficiatur facies, lethalis eſt nota: Significatur enim tanta morbi uehementia, ut poſsit intra triduum tantam efficere colliquationem, quantam alij morbi longo tempore efficere ſolent.

Cauſa faciei exitioſa.

Quòd etiam æger breuiſsimo tempore in eam incidat diſpoſitionē, admodū languidā ſignificat facultatē, ut Hip. dixerat aphoriſ. 28. lib. 2. Febricitantiū nō omnino leuiter permanere corpus, nihil minui, aut plusquam ratio poſtulat contabeſcere, malum: illud enim, morbi longitudinem, hoc uero facultatis imbecillitatē ſignificat. Quod enim hic intra ſpatiū triū dierū ſiue in principio dixit, ſi talis facies apparuerit, hoc eſt, cum naſo gracili, oculis cauis, & reliquis: in aphoriſ. dixit, extenuari ac contabeſcere plusquam ratio poſtulat. In primis namque ſtatim diebus talia fieri, plus eſt quàm ratio poſtulat, quę ſumitur ex tēporis ſpatio. Quod autē in aphoriſmo dixit, de febribus nō omnino leuibus, idē eſt, & quod in propoſito de morbis acutis loquitur. Quod autem in Comm. præcedentis prognoſtici Gal. dicit talem faciem euenire ex imbecillitate facultatis, & à cauſa colliquāte, ac corrūpente, dixit in Com. aphoriſmi, non eſſe unam cauſam, quam Hippoc. ſcripſit immodicæ extenuationis, ſcilicet imbecillitatem facultatis: ſed etiam humorum tenuitatem, & cutis raritatem. Quæ tamen in idem concidit cum cauſa colliquante, ac corrumpente, quæ humores extenuat: cutis uerò raritas, accidit, ut ab ipſo calore febrili fiat: quod ſi fiat, ad cauſam ipſam colliquantem reducetur, eritq́; unica cauſa in ſpecie quæ humores colliquat, & quæ eos extenuat, & cutim rarefacit. Idem etiam uoluit libro 2. de Ratione uict. acu. Com. 47. ubi poſtquam ſcripſit cauſas manifeſtas quæ facultatem reddunt languidam in eſſentia, addit, Omnes igitur hæ uirium offenſæ ex manifeſtis quidem fiunt cauſis: ſed aliæ ex non manifeſtis, ut quando abſque manifeſta euacuatione, uel uigilijs, uel inedia, uel oris uentriculi ſenſu, ęgri ad talem ſubtrahuntur affectionem corporis, qualem in prognoſtico circa initium ſcripſit Hippo. inquiens: Naris acuta, oculi caui, collapſa tempora, & quæ deinceps ſunt. Nā hæc

corporis conditio,fit quidem & ob uigilias, & ob excretionē quandam,quæ multa ſit, & ob inediam: fit quoque & abſque his,cùm ſcilicet corporis humores tenues fuerint, & febris calor acris,nam euaporantur qui ita extenuantur per inſenſibilem euacuationem.Imbecillitas ergo facultatis,aliquādo anteçedit has inſenſibiles reſolutiones, & eſt imbecillitas retentricis,ſequitur autem ſemper ipſas immodicas euacuationes.

GALENI COMMENT.

1 SVMME exitialis,& inſanabilis morbus eſt,per quē ſtatim inter initia uultus exitioſus ſine exteriori cauſa extitit. Minori uerò cum periculo eſt,ſi propter aliquam cauſam euidentem acciderit:uerbi gratia,propter uehemētem inſomniam,aut inopiam alimenti,aut alui fluorē.Præſtare enim nec ex his cauſis quidem nimium exolui uires inter initia ægrotationis. Minori uerò cum periculo eſt, quoties ob aliquam talem cauſam extiterit,non ob maleficentiam ægrotationis.

2 Sed quænam ſit affectio corporis, in qua talis uultus efficitur ſtatim primis diebus,perſpicue breuibus tibi iam explicabo.

3 Vbi debilitas detentoriæ, in animalibus facultatis pariter ſit,atq; humores tenuiores,cum febre calida:præ debilitate excernitur ſubinde aliquid inuiſibile,propter paruitatem extra cutem,utpote tenuioribus humoribus effluentibus. At uerò febris etiam magis conſumit tenuiſſimos humores:mihus uerò tenues extenuat,ita ut nunquàm uacuatio deſinat,ſed ſimiletur continuis uomitionibus,aut alui fluoribus, aut ex urina immodicis uacuationibus.Verùm intereſt,quòd eæ ſenſibiles ſunt:ea uerò, quam nunc commemoraui,præ tenuitate fluoris inuiſibilis eſt.

3 Talis ergo nequaquam conſiſtit uultus in morbo pituitoſo, quemadmodum nec in plethorico, propter exuperantiam ſanguinis. Sed inopiam potius eſſe oportet in corpore,& dolorem præuenire,& angorem:

ex his enim humor colligitur bilioſus. At uerò ſi terra calida ſit, & anni tempus æſtiuũ, & cõditio calida, ſiccaq́; tunc ſanè tali affectione præhendi hominem uel promptius eſt, potiſsimũ quoties bilioſior fuerit ex natura. Quinetiam nonnulli facilè diſcutiuntur, atq; difflantur. alij uerò os uentriculi debile habent. quæ omnia quoties ſimul concurrunt, tale corpus propenſiſsime præhendi poteſt affectione, quæ uultum exitioſum committat. Si igitur hæc quiſpiam agnoſcit: non ſolùm præſenſionem, ſed etiam curationem poterit inuenire, habens intentionem firmare uires uentriculo idoneis alimentis. Sed hæc non parũ extra itineris propoſitum dicta ſunt. De cauſis exterioribus conſiderandum exquiſitius eſt. Hæ ſunt (quarum ipſe nominatim habuit mentionem) fames, inſomnia, fluor alui. Quibus adijcias licebit ſimilia horum, uacuationem immo dicam ſanguinis è naribus, aut uulua, aut mariſcis, aut uulnere, aut quouis alio modo. Et item mœſtitiam uehementem, quæ quibus libeat cauſis conſtiterit. Sed forſan rectà ratione aliquis dicet hanc dictam eſſe ab Hippocrate *poteſtate in ſermone, qui eſt de inſomnia. accidit enim inſomnia etiam ob alias cauſas: accidit etiam propter mœſtitiam: ita ut inſomnia uniuerſalior ſit, quàm mœſtitia: & ob id continere eam meritò dicetur. Itidem aluus admodũ fluis, exemplum tibi cuiuſuis immodicæ euacuationis erit. Si igitur diligenter uerſeris in operibus artis, perituſq́; ſis circa uniuſcuiuſq; rei formam, ſæpenumero apparebit cauſa, quæ talem uultum committat. Signa uerò earum dictu difficilia ſunt: & ob eam rem tradere ea ſermone, quãquàm plerique nouerint medicorum, refugiunt. Sed omnia proprijs, & ſuis locis à nobis explanata iam ſunt. Quapropter ipſe quoque poſtquàm didiceris ea, poteris inter*

dum ingreſſus ad ægrum pronunciare de cauſa, quæ talem uultum commiſit: ſed potiſſimum ubi præcedentē omnem uictus rationem noueris ægri: conſiderans præterea de tēperamento eius, & multò magis ubi peritiā habeas de motu arteriarum, præterea & qualitate febris. Subijciamus enim aliquem, gratia exempli, tempore æſtiuo, per conditionem calidam, & ſiccam, bilioſum ex natura adoleſcentem ex conflictatione, inopia, & mœſtitia, incepiſſe ægrotare: ſitq; calor eius, tangendi ſenſum admodum mordens: & urina bilioſa, & pulſus uirium indicans debilitatem: ſuſpicare hunc talem in relata fore conditione, ob quam uultum cito ſit habiturus exitioſum, niſi congrue nutriri anticipet. Itaque ſi non ſint talia circa ægrum, neque præceſſerint, neque primo die, uel ſecundo exiſtant: tertiò uerò ingredienti tibi uultus appareat, qualis nunc dictus ab Hippocrate eſt: ſcias hunc propter aliquā cauſam exteriorem ita affectum. Igitur apud te conſiderabis quidnam potius in eo extiterit, num ſecretio aliqua multa, an inſomnia. Ex inopia enim non erit talis uniuerſim, niſi præuenerint talia in morbo, qualia dicta iam ſunt, atq; ex natura fuerit talis, qualis dictus eſt. Si igitur pridie uideas ægrum, haudquaquam latebit multam fore ſpontinam ſecretionem. firmiſſima enim eius indicia habentur, quæ à nobis in commentarijs de Iudicationibus, & item libro de Præſagijs ex pulſibus explanata iam ſunt. Quapropter licebit ſtatim aſpicienti hominem, definire uehementem extitiſſe inſomniam. etenim uidebis oculos eius admodū ſqualidos: qui nō propter euidentes & immodicas euacuationes, perinde ut propter inſomniam tales redduntur. Porrò uidebis palpebras reſurgere difficulter, & item talem habere formulam in conniuendo, atque etiam & inſtabiles haberi, qua

les per ſomnum obſtupidum (ita enim Coma interpretor) exiſtunt. Quinetiam ubi nunc primũ tibi appareat æger, antea uerò nullo pacto eum perſpexeris: talia ſigna, atq; ea quæ ex pulſibus percipiuntur, aliquam indicabunt diſcretionem. Per immodicas enim excretiones ſeruabit aliquod adhuc (quanquam exiguum ſit) indicium formulæ, ſignificans eas. per inſomniam uerò chordulæ extentæ ſpeciem referret. At ſi propter inopiam duntaxat in talẽ uultus uenerit affectionem, ex dictis indicijs neutra adſunt, neq; inſomniæ, neq; excretionis. & ob eam rem potius ex accidentibus, quàm ex proprijs ſignis, in illis præſagire conueniet, propter inopiam alimenti deductum eſſe eum in talem affectionem & adhuc magis, quoties febris, proprietatem caloris diſcutientis, exquiſita ratione cõſideranti tibi nequaquam importet. Si enim talis appareat, ob illam potius, quàm ob exteriorem cauſam, gracilentum ita uideri uultum exiſtimandum eſt. Cæterum conuenit immorari diutius attrectando omnem manũ, non ſolùm carpum ægri, ſed etiam ſuperiores partes, diligenter animaduertentes, ſi non ſolùm acriorem, ſed etiam ſi ſubſtantiæ copiã unà ſecum, & quidem corpulentam reportet, ueluti flammulã quandam peruadentem cutem tuæ manus, qua cutem ægri cõtingis, ſeq; inſinuantem perſpicue in profundum. Tales enim febres ſunt, quæ uultum iſtiuſmodi committunt. Hæc igitur (ut docui) dici quidem poſſunt difficulter: non tamẽ omnino dici non poſſunt, neq; difficulter agnoſci ab ijs, qui circa ea exercitati ſint, quiq; uiderint talia ſæpenumero à me omnia prædici: ſed multò magis ſi ſtuduerint agnoſcere operibus ipſis quæcunque in cõmentarijs de Præſagijs edocti ſunt: eo quòd uideant quidem talia prædici, ut fieri poſſint, re ipſa dicentes, non reprobantes uerò prius quæ

us quæ ab initio uidentur cognitu difficiliora. Nam gemi= nos fratres ſimilimos quidem, ſemel, aut bis uidendo, ne= quaquàm interſtingues: ex neceſſarijs uerò nullus allucina tur. Hæc igitur dicta ſunt ad cohortandos iuniores: ſed po tiſſimũ eos, qui nunquã prædici hæc omnia à nobis perſpe xerunt: nõ enim ſolùm inſomniam dicere poſſunt, ſed eti= am ut propter mœſtitiam tale quid extiterit. Non *enim Eraſiſtratus uidens coruos, aut cornices uolantes, depræ= bendit adoleſcentis amorem, nec (ut quidam dixerunt) a= matorium pulſantes ſenſit arterias adoleſcentis (nullus enim pulſus proprius amoris eſt) ſed quẽadmodum appa= ruit interdum etiam mihi inijcienti manum carpo ægri, muliere uerò quadam uiſa earum, quæ in domo erant, ſtã= tim inæqualis pulſus, atq; inordinatus euaſit: paulò uerò poſt ad habitum naturalem, ſimul recedente muliere uiſa, rediuit. Ita enim mutatus pulſus, communem quendam ſi= gnificat perturbationis affectum in animo fuiſſe ægroti. Perturbationẽ uerò hanc interſtingui cõueniet ex ijs, quæ dicuntur ab eo pariter aut uidentur. etenim rurſus dictis quibuſdam, pulſus uertitur ad inæqualitatem, perturbato ægro ob ea, quæ audiuit. Sed de his ſeorſum à me ſcriptum iam eſt dicato opere, cui titulus eſt,* De *præſentiẽdo.* Nunc *uerò ad inſtitutum redeamus.* Illud *agitabatur, ut multa de præteritis, & item præſentibus coram ægro poteſt me dicus dicendo cõmendari, uelut ea, quæ nunc dicta ſunt hac oratione: inſomniã, alui fluorem, famem.* At *uerò interdũ ex his unũ definitè dicere difficile eſt: ſed è duobus alterũ, aut è tribus unum, prorſus poſsibile erit firmiter præſen= tire.* At *uerò id quoque laudem feret apud audientes, in= terrogando, præſenſione facta ad hunc modum:* Num *ob inſomniam uehementem, an alimenti inopiam attenuatus*

eſt?

eſt? Sæpe enim comprobant utrunq;, & demirantur biſari
am medicum: interdum alterum eorum reſpondentes ita
quoque demirantur. Hoc *igitur eſt quod ab* Hippocrate
dictum eſt: Interrogare *oportet, num uigilauit æger, an*
multa deiecit, an fameſcat. Deinde quid dicit? Et *ſi quid ho* 7
rum comprobet, minori cum periculo eſt meritò. Melius
enim eſt adeò fortem eſſe facultatem, ut à nulla cauſa exte
riori uincatur. Minori *uerò cum periculo eſt, ſi ob aliquã*
talem cauſam, nec ob ægrotationis maleficẽtiam talis cõ
ſumptio exiſtat. At *uerò quia poßibile eſt, ut ambo con* 8
currant, tum cauſa aliqua exterior (ut dixi) afficiens cor
pus, tum etiam febris conſumens, interſtitio erit tibi de
ſubſequenti die nocteq;. Si *enim ab exteriori cauſa ſo*
la, qualis dictus eſt, uultus extiterit, correctionem per
diem, & noctem adipiſcetur. ſi uerò ex affectione in cor
pore: aut permanebit talis, aut etiam deterior erit. Itaq;
conſtat ut hæc omnia ab Hippocrate *rectè dicta ſint.* Sed 9
quamobrem dixit, Si *igitur inter initia morbi talis fuerit*
uultus, necdũ ſcrutari alijs ſignis poßibile ſit, deinceps cõ
ſideremus. Duorum *enim alterum eſt, aut quia non acci*
dunt inter initia morbi, aut quia nihil firmum denũciant,
nequaquàm poßibile eſt talibus uti ſignis, ad res dubias de
finiendas. Ego *igitur dico non ſemper fieri talia: nec ſi fi*
ant, firmum aliquid indicare. Cæterum *quòd hoc ita ſe ha*
beat, in enarrandis illis docebo, per hanc ſubſequentem di
ctionem.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte talem faciem exitioſam eſſe dicit, ubi non
eueniat à cauſa exteriori, quam Hippoc. appellat manifeſtam:
min⁹ uerò periculi imminere, ſi fiat à cauſa tali, ut uigilia, ine-
dia, uẽtris fluxu: melius autẽ eſſet, ſi neq; à talibus fieret. *Exi*
tioſus. Græcè *νεκρώδης*. *Quidẽ nimiũ.* ἐσχάτως, id eſt, extremè.

IN

IN ſecũda parte, quæ incipit (Sed quænã) docet quam ob cauſam talis facies fit in primis ſtatim diebus, nempe ubi facultas retẽtrix ſit debilis, & humores tenues, & febris calida, intelligendum, uehemens: inſenſibiliter diſcutiuntur humores tenues, & craſsi attenuantur; ac iterum extenuati diſcutiuntur. ad quod ſequitur faciei extenuatio, non aliter quàm è manifeſtis euacuationibus magnis ac perdurãtibus. *Tenuitatem.* Græcè σμικρότητος. id eſt, paruitatem. Sed legendum, λεπτότητος, ut Laurentianus.

Græcus codex corrigendus.

IN tertia parte, quę incipit (Talis ergo) talẽ uultũ in corporibus pituita abundantibus, aut ſanguine, aut in plethoricis, non fieri inquit: ſed in cõtrario modo affectis, nempe ubi adſit inopia, dolor, cura: accedit ad id calida corporis temperatura ambiẽtis: ſimiliter ubi homo facile diſſolui ſoleat, & maximè ſi os uentriculi fuerit debile. quæ omnia non tantùm ad præſagiendum, ſed ad curandum etiam inſeruient. Conſimilẽ ſcripſit ſententiam li. 12. de Mor. cu. loquens de ſyncope, quæ incidit in corporibus refertis ſuccis tenuibus, quæ facile reſoluuntur, facile eos incidere in faciem hanc, quam depinxit Hippo. dicens, Si uigilent, triſtentur, ſi multum excernant, ſi non cito nutriantur. Sed ubi ſimul cum aliqua harũ cauſarum, non adeò malum erit, ſicuti ſi ſine ipſa, imo ex ſpiritu ipſo prõptè digeſto. Nõ ſolùm autem (inquit) extenuatis ad eum modum ſpiritu horum & ſanguine digeſto ſæpe incidere aſſueuit, ſed etiã expultrice ui per uniuerſam corporis molem immoderatius concitata, id quod incidere maximè ex imbecillitate retentricis ſolet. *Quemadmodum neque in plethorico.* Græcè, καθάπερ οὐδ᾽ ἐπὶ πληθωρικῶν, intellige νοσήματι: quod eſt; quemadmodum neque in morbo plethorico: eſt enim plethora ex ſola ſanguinis abundantia, pariter ac ex abundantia aliorum humorum. ut li. de Plenitudine, Solo ſanguine abundanti cõtingit plethoram fieri, ubi autẽ aliquis aliorũ, niſi ſimul ſanguis coaugeatur, plethora nõ erit, ſed cacochymia. Quoniam igitur in alijs plethorijs eam faciem fieri contingit, in hac quę euenit ex ſanguinis abundantia ipſam non fieri, explicat per hanc ſententiam.

Laurentianus notatur.

Plethora duplex.

QVARTA pars, quæ incipit (De cauſis exterioribus) cauſas manifeſtas, à quibus talis facies euenire poteſt, explicat, ut Hip. additis mœſtitia, & alijs euacuationib⁹ à fluxu uentris: uerũ mœſtitia ad uigiliã traducit, & oẽs euacuationes manifeſtè

ſè ad fluxum uentris. Si ergo quis exercitatus & doctus fuerit in cognitione ſignorum, poterit ſingula exponere, antequam ei referantur. hæc autē explicuit locis ſuis, ut li. 1. de Criſibus. cap. 12. de urinis. libr. de Cauſis & præſagitione ex pulſibus, eã quæ ad pulſum attinent: accedunt ad hæc notitia uictus ęgri, & temperaturę ipſius.

QVINTA pars, quę incipit (Subijciamus) docet qua diuiſione procedētes unum trium prædicere poſsimus. Ponamus enim aliquē ægrotare ex cauſis quæ poſsint adducere faciem dictam, ut mœſtitia, uigilia, inedia, dolore: hunc cito habiturū talem faciem credendum eſt. Si tamen ſine his cauſis egrotet, aut uidiſti ipſum antequam in talem incideret faciem, aut nō: ſi ipſum uidiſti ſine tali facie, & hodiè accedēs eam habet, cōſtat ipſam ob uigiliam eueniſſe. Nō enim euenit ob inopiam, quoniā ſupponimus hanc nō præceſsiſſe ante morbum, quod medicus iam nouit ex relatu & alijs, antequam talis facies eueniret: in ipſo autem morbo ſubito eueniſſe quod ἀδρεως dixit, non eſt poſsibile, niſi pceſsiſſet ipſa inopia, & in corpore aliæ diſpoſitiones de calida temperatura, mœſtitia, uigilia, dolore. Erit ergo aut ob uigiliam præcedentis noctis, aut euacuationē manifeſtam: nō ob euacuationem manifeſtam: nam ſi ipſā nocte præterita adfuiſſet, pcognouiſſet ipſam medicus doctus ex 3. de Criſibus, ubi futuræ iudicationes, antequam fiant, docentur cognoſci. Quòd ſi talia ſigna non præceſſerint, uigiliam fuiſſe certo dicet: accedet ad id notitia quæ ſumetur ex oculis & palpebris. Si tamen ęgrum nunc primum uides, & talem habet faciem, cognoſces magnam aliquam euacuationē pręceſsiſſe, ex pulſu, qui talis adhuc manebit, qualis antecedere ſolet illā euacuationis ſpeciē: ut pulſus undoſus, qui ſudorem antecedit, talis etiam ſolet apparere paulò poſt ſudorem. Si fuerit talis facies ob uigiliam, pulſus erit tenſus ut chorda. Quæ ſigna, ubi defecerint, oſtendent inopiam, ex accidenti, per abnegationem ſignorum, quæ ſolent reliqua oſtendere, maximè ſi diſtinxerit medicus febris naturā, ac intellexerit ipſam non eſſe talem, ut poſsit ſua magnitudine, ac uehementia, talem faciem adeò breui efficere. In his itaque decet medicum exercitari, ut quoties aliquod horum euenerit, poſsit id facile diſtinguere ab altero, quamuis ſit ei ſimile. In commentarijs, de Iudicationibus. libr. 3. capit. 11. docet ſingulas iudicationes futuras prædicere, quæ eſſet longum ad hunc locum adducere. In libr. de

Ex facie exitioſa unū trium prædicere.

Præſa-

Præſagijs pul. 4.lib.capit.ultimo. *Et ob eam rem potius ex accidentibus.* Græcè, ὥστε ἐκ συμβεβηκότων μᾶλλον ἤπερ ἐξ οἰκείων σημείων, ἐπ' ἐκείνων ἡ πρόγνωσις ἔσται. Quod eſt, quare ex accidentibus potius quàm ex proprijs notis, in illis pręnotio tibi erit. Sed hæc ſententia falſa eſt:uult enim Galen. quòd quoties ſigna euacuationis manifeſtæ aut uigiliæ defecerint, poteſt medicus prædicere inopiam alimenti. Id autem non eſt prædicere quidpiam ex accidentibus, ſed ex non accidentibus: eſt enim argumentum à priuatione ſignorum aliarum cauſarum. Quare Græcus codex ſic legēdus eſt, ὥστε ἐξ ἀποσυμβεβηκότων μᾶλλον ἤπερ ἐξ οἰκείων ἡ πρόγνωσις ἔσται. quod eſt, Quare ex his, quæ non eueniunt, potius quàm ex proprijs notis, erit tibi prænotio in illis. Quod etiam confirmat Galenus comment. 23. ſequenti: ubi poſtquàm Hipp. ſcripſit ſigna optimi hypochondrij ſignatim ex carentia doloris, inquit, Particulatim uerò docens eorum indicia Hippo. primùm ſcripſit ex his quæ non exiſtunt: hæc ſolent medici recentiores, ἀποσυμβεβηκότα, id eſt, non accidentia nominare. Ea ergo quę quum nō eueniunt, aliquid ſignificāt, non accidentia, aut non euenientia, appellantur. A quibus modò tanquàm à ſufficienti diuiſione concludemus, per negationem aliarum partium, ad affirmationem iſtius quam quærimus, argumento negatiuo, quod inopia fuit cauſa talis faciei.

Codex Græcus corrigitur.

ἀποσυμβεβηκότα.

Dicato opere. Lib. de Prænotione ad Poſthumū: ubi meminit mulieris illius, quæ amore Pyladis depræhēſa iacebat. Lib. etiam 4. de Cauſis pulſuum, multa habentur de pulſuum mutatione ex accidentibus animi.

IN ſexta parte, quæ incipit (Illud agitabatur) ſententiā Hippocr. explicat, qua dixit, Interrogare oportet uigilauerítne homo. Adhuc enim admiratione dignus erit, quamuis nō unum ſignatim dixerit: ſiquidem id difficile admodum eſt, ubi interrogauerit circa unum duorum, aut trium: quoniam tunc ægro reſpondente, ac concedente unum, aut duo, meritò medicus talia prædicens commendabitur.

IN ſeptima parte, quę incipit (Deinde quod dicit) explicat aliā partem, in qua dixerat minus malū eſſe, ubi aliquid illorū conceſſerit. Malum enim aliquo modo eſt, etiā ſi à cauſa eueniat euidenti: melius enim eſſet à nulla tali tantùm uinci, ſed minus malum eſt, quàm ſi fiat à malitia morbi.

IN octaua parte, quæ incipit (At uerò) explicat quare dixit Hippoc. Iudicantur autem hæc per diem & noctem: nempe quoniam

quoniam dato quòd æger fateatur aliquid horum præceſsiſſe: poterit etiam concurrere ad id faciendũ malitia morbi, ita ut ceſſante cauſa exteriori adhuc facies talis remaneat, quod oſtẽdet morbi malitiam. Ad id igitur diſtinguendum die ac nocte ſperare oportet.

IN nona parte, quæ incipit (Sed quamobrem) reddit rationem quare dixit Hippoc. Et nullo modo poſsibile fuerit alijs ſignis coniectari. Quoniam aut non apparent talia ſigna, aut ſi apparent, nihil certum oſtendunt: ut in fin. Comm. 6. ſequentis iterum clarè monſtrat.

PROGNOST. V.

SI TAMEN morbo antiquiore triduano exiſtente, talis fuerit facies, interrogare oportet de his, de quibus antè præcepi, & alia ſigna conſiderare, quæ in tota facie & in corpore ſunt.

IN Græcis codicibus addenda eſt pars, τοιῦτον, ubi ego dixi, talis: quoniã à Gal. in Cõ. ſic ſcribitur, τὸ πρόσωπον τοιῦτον. quod eſt, talis fuerit facies, antequàm tertius dies pertranſiret, tali facie apparente, ex ſola ipſa coniecturam facere licebat: interrogare tamẽ præcepit, circa tres illas cauſas exteriores. Quum uerò talis facies poſt triduum apparuerit, non tantùm interrogare oportet de cauſis prædictis, uigilaueritne homo, an uenter ſolutus fuerit, an inopia præceſſerit, ſed & alia ſigna ſunt aduertenda, quę inueniuntur in facie & reliquo corpore, quæ iam antiquiore exiſtente morbo apparebunt: de quibus dicet in ſequentibus. Quorum quædam dato quòd intra triduum apparerent, nihil certum oſtenderent, bene tamen poſt tertium, ut etiam dicit Galenus in Com. progn. ſequentis. Si ergo morbo antiquiore triduano exiſtente talis facies apparuerit, interroget medicus, an cauſa aliqua de manifeſtis pręceſſerit: quòd ſi id fateatur æger, minus periculum ſignificabitur: ſin minus, alia etiam ſigna conſiderabimus, quæ oſtendent quantum mali morbo inſit. Quandoquidem ipſa facies poſt tertium non adeò mala eſt, ut quæ ante tertium: quandoquidem longo temporis ſpatio ipſam euenire ſine magno malo ſæpe uidemus. Ex conſequutione literæ pręſentis prognoſtici ad

Græcus codex corrigitur.

ad præcedentem, conſtat quòd ubi Hippo. in pręcedenti dixit, Si igitur in principio morbi talis fuerit facies. per principium intellexit trium dierum ſpatium: quoniam addit, Si tamē morbo antiquiore triduano exiſtente. Antiquior ergo triduano, cōtra eum qui eſt in principio diſtinguitur: ergo principium, triduanū ſpatiū eſt. Qui mod⁹ principij ſatis explicat 1. de Criſib. ca. 6. & 7. & 8. quo in loco trib⁹ modis probat principiū accipi. Vno modo pro primo morbi inſultu: quomodo in nulla ſententiarum antiquarum accipitur ab Hippo. quum enim dixit aphor. 29. 2. ſectionis, Quum morbi incipiunt, ſi quid uidetur mouendum, moue. cōnſtat ipſum nō loqui de primo morbi inſultu. Neque quum 1. ſectione apho. dixit, Concocta medicari & mouere non cruda, neque in principijs. nulla enim horum in primo morbi inſultu facere poſſet medicus. Secundo modo accipitur principium pro tempore cruditatis, quod artificioſum admodum eſt, diuiſum contra augmentum, uigorem, & declinationem: quod ſimiliter in quibuſdam breue, in alijs longum habetur, appellatur quoque tempus cruditatis. Tali ſignificatione uſus eſt uocabulo Hippo. in duobus apho. citatis, & in penultimo ſectionis primę, dicens, In acutis paſsionibus rarò, & in principijs medicamentis expurgātibus uti, & id cum præmeditatione facientis. Et in aphori. 22. ſectionis 4. Morbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis ſurſum ac deorſum exierit, lethale. Et li. de Humoribus, ubi dixit, Decretoria non ſtatim appareant, oportet: id eſt, non appareāt crudo morbo. Tertio modo accipitur principium pro ſpatio trium dierum. qui modus ſatis etiā uſitatus eſt apud Hippo. ut in aphor. 12. primæ ſectionis, Acceſsiones & conſtitutiones morbi indicabunt. Veluti in morbo laterali, ſi ſputum inter initia appareat, morbum abbreuiat. Quod non ſignificat morbi primum inſultum, in quo ſpuere non ſolent homines: neque tempus cruditatis: quoniam repugnat, eſſe tempus cruditatis, & apparere ſputum, quod bonum ſputum ac coctum ſignificat, & morbum poteſt abbreuiare. Rurſus primo de Mor. po. part. 3. dixit, Statim continuę febres ſunt, quæ incipientes floreſcunt & uigēt. quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, Quædā febres continuę ſunt, quæ in primis tribus diebus floreſcunt, & in ſummo uigore conſiſtūt. Ad eūdē ſenſum dictū modo eſt, Si igit in principio talis facies apparuerit. contra quod diſtinguitur, quod nunc dixit, Si tamen morbo antiquiore triduano. Galen. uerò libro primo

Principium.

Principiū tempus cruditatis.

primo Prorrhe. Comm. primo. ad quartum quoque extendi uult principium latitudinem habens, dicens: Nempe principij nomen indicat quidē & primū morbi ingreſſum inſultumq́; & eum qui, ſecundùm latitudinem, ad tertium uſque uel quartum extenditur diē: indicat præterea & primū morbi tempus: quum morbum in quatuor diuidentes tempora conſtare ex principio, incremento, ſtatu, & declinatione pronuntiamus. In hac ſententia principium ſecundo modo acceptum ad tertium & quartum extendi dicit. Sed intelligendum eſt principium illo modo extēdi uſque in tertium, & uſque in quartum, id eſt, donec quartum diem pertingat: id autem non extenditur ultra tertium. Quare autem principium ſit appellatum ſpatium trium dierū, dubitandum uidetur: cuius cauſa eſt, quod morbi acutiſsimi ſunt bilioſiſsimi: ut 3. libr. Comm. 32. & morbi bilioſi omnes per tertium diem repetunt. Quare meritò principium dicetur tempus unius ac primæ periodi, quæ intra trium dierum ſpatium finitur. Accedit ad id quod Hippo. libr. 1. de Mor. pop. part. 3. primum omnium decretoriorū, tertium diem eſſe dixit: quod plurimum comprobat trium dierum ſpatium eſſe appellandū initiū, donec ad primum decretoriorū deueniamus. Poſtquam iam morbus erit extra principium, id eſt extra primam morbi acceſsionem, & poſt primū iudicandi terminum. Contra id poſſet aliquis obijcere Hippo. ſententiam lib. 3. prog. 3. ubi poſtquàm dixerat, ſimpliciſsimas febres cum ſignis ſecuriſsimis 4. die aut citius finiri, addidit, Primus itaque inſultus in hunc modum finitur: ſecundus in ſeptimum. Primus ergo morbi impetus eſt ad 4. non ad 3. eritq́; principium modo dicto, quatuor dierum ſpatium. Sed tamen nos modò principium nō definimus primo inſultu, qui à Græcis ἐφοδος appellatur, ſed termino primæ acceſsionis, qui terminus tribus diebus circunſcribitur.

Principiū ſpatiū 4. dierum.

Principiū triū dierum quare.

Obiectio.

GALENI COMMENTARIVS.

PRINCIPII *nomen ſignificat primariam morbi acceſsionem, quæ nondū ullam obtineat latitudinem: & item eam quæ ad aliquod tempus, non tamen multum extendatur: nec non primum ægrotationis tempus, à quo alterum numerant aſſenſum, deinde tertium conſiſtendi uigorem,*

gorem, & demum quartum inclinationem. Cùm itaque dixerit paulò antè, Si igitur inter initia morbi talis fuerit uultus: per illam dictionem nequaquam indicauit cuiuſnam de tribus principijs faciat mẽtionem. Nunc uerò ſcribens, Si uerò morbo antiquiori exiſtente, uel tertiano, talis fuerit uultus: clare docuit ut de eo agat quod habeat latitudinẽ. id enim ad triduum uſque porrigitur. Ergo tũc ijs quæ docuit antea ſignis, exiſtimauit addendam eſſe dictam ab alijs ſignis determinationem, de quibus dixerat, Nec dum poßibile ſit alijs ſcrutari ſignis. Ea autem enumerat per hæc ſequentia uerba.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

HIC commentarius non eget aliqua annotatione, quandoquidem totus clarus eſt. ubi tamẽ dixit, Quum itaque dixerit paulò antè. legendum, Quum itaque Hippo. paulò antè dixerit.

PROGNOST. VI.

ET EA quæ in oculis ſunt, ſi lucem effugiant, vel nolentes illacryment, vel peruertantur, vel alter altero minor fuerit, vel albas partes rubidas habuerint, vel liuidas, aut nigras venulas in ipſis habuerint, aut ſordes appareant circa pupillas, vel inſtabiles, vel eminentes, vel admodum caui facti, vel pupillę ſqualidę, ac ſine ſplendore, vel totius faciei color immutatus fuerit, hæc omnia mala atque exitioſa eſſe exiſtimandum eſt.

ACCEDIT Hippo. ad ſigna alia ab ijs quæ ſolent intra triduũ apparere, incipitq; à ſignis, quæ in oculis habentur. deinde perueniet ad alia, quę in toto corpore apparent. Ex ſignis autem his, quæ in præſenti progno. habentur, quædã non apparent

parent intra triduum, ut oculi admodum caui: quædam apparent quidem, uerùm nihil certum oſtendunt, ut oculi eminentes, qui ob alias cauſas frequentius, quàm ob malitiam morbi ſolent euenire, ut Gal. uult in Com. unico argumento epilogiſtico. Omnia quæ in progno. præſenti continentur, poſſent reprobari: quoniam contraria ſunt eis, quæ ſecundùm naturã. uerùm ſingula per ſe probare conabimur à priori, & ex cauſa, ſi primum, quoniam de oculis dicturi ſumus, eorum diſsectionem breui comprehendamus: quandoquidem anatome particularum huic libro non eſt accommodata. Ab intima oculi parte incipiẽtes, cryſtallinus humor exiſtit in totius oculi medio, tanquam potiſsimum uidendi organum, albus colore, mediocris craſsitudine: in anteriori parte ſphæric*, in poſteriori uerò acuminatus. A poſterioribus adiacet uitreus humor fuſcus, parum ad albedinem inclinans, cui inſertus eſt cryſtallinus, ueluti lapis in annulo, defertq; alimẽtum ipſi cryſtallino. Tertius humor à parte anteriori exiſtit, quem ad ſimilitudinem albi oui albugineum appellant, tenuis ſubſtantiæ, atq; aẽreæ, continetur in oculi pupilla, in cauitate rhagoidis, qui ſimul cum animali uiſorio ſpiritu ſuſtinet membranã corneã, ne rhagoidi concidat. Ex membranis à parte poſteriori humori uitreo coniungitur retina, quæ ex neruo optico tenuiſsime diſſeminato trahit originem, mollis admodum, ita ut putetur de cerebri ipſius ſubſtantia. Secunda eſt choroides, quoniam à chorio, id eſt, ſecunda aut tenui cerebri membrana oritur, cui etiam annexa eſt tertia, in anteriori exiſtens parte, arachnea dicta, quæ etiam retinę, primo loco dictæ, copulatur. Quarta rhagoides eſt, quæ etiã acinalis dicitur, ad acini uuę ſimilitudinem: hæc non integrè complet ſphæram, quoniam in ipſa anterius patet foramen dictum, pupilla, ne ſua craſsitie uiſum impediret. Quinta eſt dura membrana à parte oculi poſteriori, quæ originem trahit à dura cerebri meninga, cui aliquæ tenues apophyſes muſculorum oculum mouentium annectũtur, & ei firmãtur. Ab hac naſcitur ſexta, quæ cornea nũcupatur, continens, ac firmans reliquas internas mẽbranas, atq; humorũ & ſpirituũ effuſionẽ impediens. hæc etiã multas alias membranulas in ſe continet, ex quibus ego ſæpe duas, & tres ruptas uidi, in lippitudinibus ueſicis factis & ruptis, nondũ tamẽ cornea integrè perforata, neq; effuſis humoribus. Septima eſt coniunctiua, ſiue adnata, quæ habet originem

Oculorum anatome.

à pericraneo,quę totum id quod in oculo album apparet,continet,pertingitq; ad eam partem,quæ iris & corona appellatur. Prima itaq; neruorum coniugatio eorum qui à cerebro immediatè originantur,ad oculos peruenit,& eſt neruorum

Neruorũ à cerebro coniugationes.

opticorum uiſioni inſeruientium.Secunda peruenit ad mouendos oculos in muſculos diſperſa:tertia ad tempora,maxillas,& radices dẽtium:quarta ad palatũ:quinta ad aures: ſexta ad œſophagũ, uentriculũ, inteſtina, iecur, & internã linguæ membranã:ſeptima ad linguã mouendam, & ad fauces. His obiter dictis, & extra id quod facere in hoc opere decreui, ſi lucem effugiant,malum eſſe uult Hippo.uerũ,id non de magna, atq; excellenti luce intelligi debet,quam & bene habentes effugiunt:ſed de moderata luce,quam ſani homines ſuſtinent, ubi non laborauerint peculiari oculorum morbo. Magnum ergo facultatis languorẽ oſtendit, atq; inopiam animalis ſpiritus.Si nanq; talem habet lux modica ad oculos ægrotantis acuto morbo proportionem,qualem habet ſol, & reliqua excellentia ſenſibilia,ad oculos ſani,languidam admodũ eſſe oportet uiſoriam ægri facultatẽ:diſſoluitur enim à modica luce.Lux nanq; externa internam ad ſe trahit, & oculus de natura lucis eſt,& ſpiritus ipſius.Gal.namq; 10.lib.de Vſu par. uſum membranæ corneæ explicans, ac quare dura effecta eſt, dicit ab externo lumine multùm exolui uiſoriam facultatem. quomodo & magna lux,candelæ lumen obſcurat,ac lucem eius diſſoluit. Xenophontis quoque milites per niuem iter agentes oblęſi ſunt: ac Dionyſius tyrannus homines obcæcabat à carceribus obſcuris repentè educẽs in loca lucidiſsima, ac calce oblita,& cruſtata. Hanc ob cauſam languidi oculi modicum lumen non tolerant, à quo & ſpiritus diſſoluuntur, & humores colliquantur, ac defluunt in lacrymarum ſpeciem.

Lacrymæ. Quòd ſi nolentes illacryment, pariter ſignũ malum eſt. Litera

ἀπροαιρέτως. Græca habet,*ἀπροαιρέτως*.& idẽ eſt quod & 4. ſectione aphoriſ.52. dixit, *μὴ κατὰ προαίρεσιν*. & lib.4. de Mor. po. dixit, *ἀκουσίως*.

ἀκουσίως. Vbi ergo lacrymæ manauerint, aut id fiet ex electione, aut ſine ipſa.ſi ex electione,nihil mali nunciat:ſi ſine ipſa, aut adeſt aliqua cauſa manifeſta,ut aẽr,aut fum*, aut lippitudo,& *ſimilia:aut nõ.ſi aliqua ex cauſis manifeſtis adſit, eã ipſam oſtẽdent lacrymæ:ſi non, rurſus diſtinguendũ. Aut enim ęger bene,aut male habet:ſi bene habet, fluxum ſanguinis narium oſtendent:ſi uerò male,lethale ſignum eſt,ut in præſenti loco,

qui

qui febre acuta laborant, aut nolentes illacrymant. Oſtendit enim imbecillam admodum facultatem naturalē, quæ neque poteſt pauciſsimum alimentum, quod ad ipſum peruenit oculum, ſuperare, ac coquere, & uehementiam caloris colliquantis humores oculorum. De his multa dicemus lib. 3. in expoſitione prog. 33. *Vel peruertatur,* ἢ διαστρέφωνται. Peruerti autem ſolent oculi nobis nolētibus, ob cauſam aliquā conuellentem ac diſtrahentem oculum in aliquam partem. quod ſimiliter oſtendit cerebrum ſiccitatem ac conſumptionem pati uehementē, cui cōſentiunt proximæ partes. Sciēdum ex anatom. 10. lib. de Vſu partiū. muſculos mouētes oculos eſſe ſex uenientes à ſecunda coniugatione immediatè à cerebro, unus mouet oculum ad internum magnumq; oculi angulū, & unus ad externum, unus ad ſuperiora, & alter ad inferiora: duo etiā nigrum mouēt oculum, unus ad dextram, & alter ad ſiniſtram. Neque ſufficeret unus: nam unus ad unam tantùm mouet partem, cùm omnes non aliter quàm facta contractione, ad originem moueant. Præter hos tamen eſt ſeptimus, qui firmiter adhæret oculo à poſteriori parte, per quem & firmatur totus ipſe oculus, & neruus opticus, quem ipſe amplectitur. Prodeſt etiam ad ſubleuandum oculum, & in quauis parte firmandum ipſum, alijs muſculis fauens. Quoties ergo aliquis horū muſculorum conuellatur, oculus in eam diſtorquetur partem. ſi tamen duo ac contrarij ſimul conuellantur, aut in medio firmabitur oculus, ueluti membrum, quod tetanum patitur: aut ſi alter eorū fortius conuellatur, reliquum ſecum deducet. Si etiā alter oculorum minor altero fiat, regens facultas laborat, quæ non conſimiliter omnibus diſtribuit alimentum: aut in ipſis oculis inæqualis ac uaria diſtemperies, tantaq; alimenti & ſpiritus inopia, ut non poſsit utriq; oculorū ſatisfacere. Ad cerebrum autem non refertur ſolummodò hæc diſpoſitio: nam ſi cerebrum eſſet eius cauſa, utrique oculorum malum ęqualiter impartiretur. ſed ad naturalem regētem facultatem, ad quam refert corporis inæqualitas, hæc altrix appellatur. Lib. namq; 6. de Mor. pop. part. 5. Comm. 1. Gal. poſtquā dixerat quaſdam eſſe primarias, quaſdam miniſtras facultates, addit: Neque regentiū nos poteſtatū dignitates adijcere me piguerit. Primæ igitur ſunt, ſalubrem animali moderationem in qualia quāto conſecrantes. Conſequenter hanc regētem facultatem, dicit eſſe altricem, cui inſeruit ſanguifica, & ei coctrix uentriculi,

Muſculi mouētes oculos 6.

& oĩbus, quatuor miniſtrãtes. Per regẽtes autẽ facultates pręcipuas intelligit. 8. li. de Placitis, & ſępe alibi. Vel ſi albas partes rubidas habuerit, quod oſtẽdit nimiã ſanguinis abũdantiã, in partib⁹ cerebri, aut in ipſo inflãmationẽ & impotentiã cõtinẽdi, ac ſuperãdi ipſum, unde fit ut in oculos per uenas albo oculi inſperſas demittat. Quod ubi nõ euenerit ob cauſam aliquã manifeſtam, intelligendũ eſt, ueluti lippitudinẽ, per quã ſimiliter rubidum apparet album oculi. deterius autem fore conſtat, ſi uenulæ quæ ſanguinem deferunt, non rubidæ, ſed liuidæ aut nigræ fuerint: quod non ſolam abundantiam ac imbecillitatem ſignificat, ſed & ueram mortificationem naturalis caloris. De his tamen coloribus ſatis dictum eſt in expoſitione 3. prog. Sordes ſimiliter circa pupillam apparent ſępiſſime, his qui morti proximi ſunt, ubi nullo oculorum morbo infeſtentur, λῆμαι ab Hippo. appellantur: Celſus pituitam conuertit: ego uerò, Sordem, ne hoc excremẽtum cum humore confunderem. Oſtendit autem quàm maximam imbecillitatem, quoniam paucißimum humorem, qui peruenit ad oculum alendum, ſuperare nõ poteſt. Quòd enim in ophthalmia id eueniat, non mirandum, quum in ophthalmia ob ſanguinis multitudinẽ, ipſum ſuperare non poßit naturalis calor: quàm paucus uero ſit ſanguis qui ad oculos dictos confluit, cognoſcitur, quia ob defectum caui admodum fiunt. Similes ſunt huiuſmodi ſordes, ut conſtat eis qui ſæpe eas proſpexerint, mucoribus qui fiunt in dentibus per febres uehementes, de quibus dixit Hippo. apho. 53. lib. 4. Quibus circa dentes in febribus lentores naſcuntur, his fortes fiunt febres. Et Gal. in Comm. dicit fieri huiuſmodi diſpoſitionem, ob uehementiã caloris exiccantis pituitam. Nonnunquam uero à calore uehementi intantum aſſantur iſtæ λῆμαι, id eſt, ſordes aut lemæ, ut ſpumæ aridæ ſimiles fiant, de quibus Hippo. lib. 6. de Morbo. par. prima, dixit, κακὸν ἢ περὶ τὸ ἐπιξηραινόμενον οἷον ἄχνη. id eſt, malum autem & ſuperexiccatum eſſe, uelut ſpumam. Et Gal. in Com. inquit, Fieri in acutis morbis id uidetur, cũ ſupremè ſicci fuerint, cum uirtutis imbecillitate, paruis admodum lemulis, id eſt, ſordeculis, iuxta oculos inſidentibus, deinde rurſus ſuperareſcentibus. *Quod ſi inſtabiles fuerint*. Græcè habetur ἰλλαινόμενοι. & Gal. in Com. inquit, οἱ γὰρ ἰλλαινόμενοι. τουτέστιν, ἀστήρικτοι, καὶ κινούμενοι διὰ παντὸς ὀφθαλμοί. quod eſt, Enxorumeni, hoc eſt inſtabiles ac omnino cõmoti oculi. Hos etiã Hipp.

Sordes circa pupillam. λῆμαι.

Sordes oculorũ & dentium.

ἰλλαινόμενοι.

Hipp. lib 6. de Mor. po. par. prima, appellauit ἐνδιδινημένους, ac ſi diceret, intus agitatos: quo in loco Gal. dixit ſignificare delirium, aut tremorem muſculorum mouentium oculos, quemadmodum & in præſenti Com. addit tamen delirium ob inopiam, & tremorem, ob ſiccitatem, inſanabiles eſſe. Contraria diſpoſitio damnatur ab autore lib. Prorrhe. par. 2. lectione 11. cùm dixit, τὸ πεπηγὸς, id eſt, concretus ac immobilis oculus, immobilis autem inſtabili contrarius eſt. Et Gal. in Comm. dixit, Cõcretus oculus propter mouentium oculos muſculorũ immobilitatem fit: immobilitas autem eapropter omnium ipſius muſculorum uel reſolutionem, uel æquam, & quæ in neutram partem uergat tentionem, proficiſcitur, uel propter exactam mouentis muſculos potentiæ imbecillitatem. Talis conſtitutio contraria eſt τῶν ἐνδιδινημένων ὀφθαλμῶν, id eſt, oculis interius agitatis, nempe inſtabiles inconſtanteſque ſunt, non aliter quàm qui ἵππον, id eſt, equum appellatum habent, ita ut nunquam conquieſcant. Hippos uerò morbus oculorũ libro definitionũ deffinitur, eſt affectus ab ortu ipſo naſcens, propter quem inſtabiles ipſę ſemper palpebræ: aut affectus eſt muſculi firmantis, & corroborantis oculum, qui compræhendit baſim uiſorij inſtrumenti. Oculus ergo concretus & firmus, ac inſtabilis ab Hippo. uituperantur. ſicut & 6. lib. de Mor. po. par. prima, Oculi ferocitatem & inordinatũ proiectum. Primum θράσος, hoc eſt confidentia, ac ferocitas, quum ęger intentè ac inuerecundè conſpicit, ut in concretis oculis dixit. & ſecundum ῥίψιν appellat oculorum proiectum, quales ſunt inſtabiles: de quibus modo ἐνδιδινημένοι, & ἰλλαινομένοι. Eminentes item aut admodum caui facti mali ſunt: eminentes, aut tumeſcentes, qui à Græcis ἐξίσχοντες appellãtur, licet à cauſa manifeſta fieri poſſent, ut ebrietate, aut ictu, aut ophthalmia: hic de ea eminentia loquitur; quæ euenit à morbi malitia, quæ ſignificat plurimum ſanguinem in cerebro contineri, atque ipſius inflammationem. Poſſent tales ante tertium apparere, ueruntamen non adeò certam præberent ſignificationem. Caui etiam admodum magnam ſignificant colliquationem, ac conſumptionem, uerùm tales non apparent ante tertium: poſt tertium uerò, tantum mali poterunt oſtendere intra limites acutorum morborum, quantum caui abſolutè intra ſpatium trium dierum. Vtrum tamen licuerit inter ſignafaciei exitioſę anumerare, oculos eminentes, quum tamen hi

ἐνδιδινημένοι.

ἵππος.

θράσος.
ῥίψις.

Eminentes oculi.

 contra-

contrarij ſint cauis. Gal. explicat ſatis in Com. Non enim placet eadem ſæpius repetere, niſi magno urgente uſu. quod improbè faciunt aliqui ex noſtri temporis ſcriptoribus, qui ut magna ſcribant uolumina, non uerentur, cum magno legentium faſtidio, ſepties unum & idem repetere ſub eadem pagina, nunc quidem ex Gal. nunc uerò ex propria Minerua, iterū ex Philotheo, aliquando ex mentito Oribaſio, rurſus Græcè, atque Latinè. Remorantur enim inutiliter lectores, qui ſententiam aliquam Græcè allegant in libris Latinè ſcriptis, præterquàm ubi Latina uerſio in autoris codicibus, ſuſpecta eſt, aut quum uelimus uocabuli alicuius Græci ſynonymiam diſtinguere, ex uarijs ſignificationibus, loco congruentem eligentes: aut perſpicuam facere partem, quæ Græcè aut Latinè obſcura habetur. *Vel pupillæ ſqualidæ, ac ſine ſplendore,* ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπέες. Hæc pars non legitur à Laurentiano, neque à Gal. in nona parte Cōm. j. ubi Progn. ſcribitur. Verum in Græcis codicibus habetur. Similiter allegatī progn. præſens à Gal. li. 6. de Mor. po. par. prima, Com. illius ſectionis, & quæcunque talia adſunt. ueruntamen neque ibi legitur pars iſta. Veruntamen eodem loco Hippoc. ſignaq; ab oculis ſcribēs, dixit, καὶ τὸ ἀμαυρὸν κακὸν, καὶ τὸ αὐχμηρὸν κακόν. quod eſt, Oculus tenebroſus malum, & ſqualidus malum. Quod namq; in præſenti prog. dixit, ὄψιες αὐχμῶσαι. loco citato dixit αὐχμηρὸν, quod idem eſt, nēpe ſqualidus oculus, aut pupilla. Quod tamen in præſenti prog. dixit, ἀλαμπέες, loco citato dixit ἀμαυρὸν, quorum utrunq; obſcurum, ſine ſplendore, ſignificat. Quòd autem idem ſint, confirmat Gal. ſententia li. 2. Prorrhe. Com. 12. ubi uocabulum, ἀμαυρούμενον, quod eſt hebetatus oculus, interpretatur, dicitq; hebetatum oculū, ſuperiorem eſſe ad eum qui ἀχλυώδης appellatur: quoniam non tantùm qui hebetes ſunt, atq; turbulentiam ſentiunt, hebetes appellantur: ſed etiā qui ſine tali turbulentia obſcurè uident, quoniam internam ſubſtantiam ſplendidam amiſerūt. Inquit enim, Nēpe quum in utroq; obſcurè cernatur, ægris tamen ipſis ueluti ſenſio turbationis cuiuſdam, in turbulētis conſpectibus euenit. Extrinſecus uerò uidētibus oculus acie inertior hebeſq; nullā humidi præter naturam habere uidetur ſubſtantiam. perit autem ex eo tum ſplendidum, tum lucidum, quod in acutè uidentibus oculis ineſt. Hebetes item, imbecilliq; mortuorū oculis ſimiles exiſtunt, multiſq; morientium, atq; adhuc tamen uidentiū

Inutilis repetitio dānatur.

Græci codices quando allegandi.

αὐχμῶσαι.

ἀλαμπέες.

ἀμαυρούμενον.

tales oculi uidētur,ueluti & his quos extrema habet ſenectus. Hic ergo ſplendorem amiſiſſe dicit eos,qui ἀμαργάμασι appellā tur,quod etiam in præſenti prog. dixit. Mea igitur ſententia pars hęc in præſenti loco legi debet,quæ alibi etiam ab Hip. fuit ſcripta. Vnum aliud ſignum ſcribitur 6. de Mor. po. parte citata ab Hippo. dicente, καὶ τὸ ῥυτιδόμενον ἔνδοθεν. hoc eſt, intus rugoſe ,quod magnam ſignificat imbecillitatem, & frigiditatem,& humorum,ac ſpirituum conſumptionem: quandoquidem ea oculorum diſpoſitio ſenibus eſt familiaris. Vltimò in quit, Vel totius faciei color immutatus fuerit,id eſt,quod di xerat prog. 3. Et color totius faciei chlorus,uel niger, & liuidus,aut plumbeus. Eſt enim ſignum de his quæ poſſunt apparere,ante tertium,& poſt tertium diem.

GALENI COMMENTARIVS.

HAEC *omnia accidentia in cōmune præter naturam ſunt: ſed diſsident inter ſe, eò quòd quædam contraria ſimpliciter naturæ: alia uerò, ut ipſe antea dixit, maximè contraria exiſtunt: & ob eam rem ex communi epilogiſmo, omnia quidem exitioſa exiſtimabuntur: ſed pro quantitate contrarietatis, minusq́;, & magis id obtinebunt. At uerò affectiones ex quibus eueniant, ſecundùm ſequelam decretorum* Hippocratis, *rectius eſt deinceps conſiderare. Itaq; refugere lucem ,quod inquam eſt auerſari, propter debilitatem accidit uiſoriæ facultatis, quæ nonnunquàm propter opificiorum affectionem laborat, ueluti per lippitudines. interdum ipſa ex ſe afficitur, dum exitiale indicium eſt. Pari modo , ſi oculi illacrymant propter lippitudinem, aut fluxionem aliquam de capite decumbentem, præter naturam quidem affectus eſt, non tamen omnino ſignificat abolitionē. ſi uerò propter debilitatē detentoriæ facultatis, exitioſū indiciū lethaleq; eſt. Porrò peruertuntur oculi, cōuulſis muſculis eos cōmouentibus. quòd ſi fuerit illorum tantummodò affectus, nihil difficile ſignificatur. ſi uerò principij neruorum, (quòd quidē cerebrū eſt)*

ſumme exitioſum eſt.propinquantes enim muſculi,princi-pij affectũ prius quàm cæteri perſentiſcunt:interdũ ij qui in oculis ſunt,de quibus nunc dicit:quandoq; crotaphitæ, id eſt muſculi temporũ nominati, de quibus libro de Arti culis indicauit. Quinetiã fieri alterũ oculũ minorẽ, quàm qui conſtet ex natura,accidens exitioſum habetur.indicat enim extingui facultatem regentem eum. At uerò albamentum oculi apparere rubrum (quomodo per lippitudi nes quaſdam accidit,& item quaſdam temulentias)copiã ſignificat,quæ in cerebro ac mẽbranulis ſit:interdũ etiam inflammationem quæ in eo facta fuerit. Nã utrouis modo ſanguis ad oculorũ uenulas exprimitur: & ob eam rem pars in eis candida,rubra apparet,quæ corolla appellata ambit circiter:quam per diſſectiones docuimus omnium in oculis mẽbranularum,tunicularumq; copulam quandã haberi:et item docuimus,ut ambientis caluam mẽbranulæ terminus,ad eam unà cum uenulis permeet. Cæterum ut ob hæc dixerit candidum fieri rubrum, perſpicue indicauit ex ijs quæ ſubinferens ait: Aut liuidas,aut nigras uenulas habeant.id uerò perquàm exitioſum cenſetur. *Rubræ enim apparent uenulæ etiam propter nimietatẽ(ut dixi) uel inflammationem quandam eorũ quæ in cerebro ſunt. At uerò nigreſcunt,& liuent dum refrigerantur.refrigerantur uerò dum extinguntur.ita fit ut hi colores prorſus exitiales aſsidue exiſtant. Cæterum pituita oculorum fit,ut conſtat,tum ob affectum opificiorum, quemadmodũ & per lippitudines,& aliter,quæ nullo cũ periculo eſt: tum propter imbecillitatem regentis oculum facultatis na turalis,quæ impos ſit oculorum concoquere alimentum. pituita enim(ut oſtenſum iam eſt)excrementum ſemicocti alimenti eſt.* Ergo *per lippitudines præ copia humoris*

præter

præter naturam,& item propter affectionem opificioru̅, ueriſimile eſt nequaquam concoqui recte alimentum eoru̅. At ubi inopia perſpicua eſt, quam cauu̅ indicat oculoru̅: cauſa de nimietate prorſus recedit,ſed reſtat uirium debili tas ſola,non quælibet,ſed admodum uehemēs, quæ nec mi nimum quid alimenti oculoru̅ abunde concoquere poteſt. Quinētiam ſublimes oculi,id eſt inſtabiles & ſubinde cō= moti, ſignificant aut delirium,aut tremorem circa muſcu los eorum,è quibus alterutrum in relata affectione exitio ſum habetur. Profecto *deliriu̅ ex inopia, maximo cum pe riculo eſt:& item tremor propter ariditatem opificioru̅, inſanabilis eſt. At uerò tumidos oculos,aut admodu̅ cauos deteſtatur. Itaq; tumentiu̅ accidens oculorum,inter initia quoq; fit ægrotationis: maximeq; uomētibus ex copia in= geſti uini cibiq;: caui uerò admodum oculi nequaquam fi= unt:& ob eam rem neutrum cōmemorauit accidens inter initia,dum ait:*Na*ſus cōpreſſus, oculi caui.* Hoc *quidē ea ratione,quòd nullo pacto appareat in uultu exitioſo.nam quo pacto pariter caui tumidiq; oculi erunt? illud quia nullo modo tunc eueniat. Atqui uidētur ea quæ dicta ſunt de oculis tumidis,cum prædictis pugnare. cum enim dixe rit de uultu exitioſo, naſum compreſſum, cauos oculos: tum autem talia determinationem: ijs quæ poſt triduum appareant, tumidos nequaquam recte adiecit.* Sed *quod mihi uidetur ab* Hippocrate *factum hac oratione, iam ex plicabo, permutando omnem eius ſermonem in hanc dicti onem.* Si *uerò morbo antiquiori exiſtente uel tertiano ta lis fuerit uultus,de ijs interrogare oportet,de quibus an= tea monui: alia quoq; ſigna conſideranda,quæ in toto cor pore atq; etiam oculis exiſtant.in oculis uerò ſigna exiti oſa poſt triduum talia ſunt,ſi lucem refugiunt & lacry= mant,*

mant, ſi peruertuntur, ſi alter altero fuerit minor, & candida pars in eis rubra appareat, ſi uenulas habent aut nigras, aut liuidas, aut pituita ipſis inhæreſcit, aut ſublimes ſunt, aut tumidi, aut admodum caui, aut totius uultus color euariat. Hæc *enim omnia exitioſa ſunt: & quicquid horum exiſtat circa uultum prædictum, indicium nō paruum eſt futuræ mortis.* Igitur *ad hunc intellectum (ut mihi uidetur) numerantur cum cæteris ſignis, quæcūq; in uultu exitioſo pariter exiſtere queunt, atq; etiam tumidi oculi, qui ſimul exiſtere nequaquàm poſſunt: quia non ſolùm inſtituerat dicere quæcunque ſimul ſint cū uultu exitioſo, ſed etiam ex ſignis exitioſis quæcunq; circa uultū apparent.* Quocirca *ſi non unum ſolùm, ſed etiam plura de prædictis non poſſunt eſſe in uultu exitioſo, nulla pugna erit in ſermone eius, qui de prauis ſignis omnibus faciat mentionem.* Cæterùm *ut rectè dixerit, necdum poßibile ſit alijs ſcrutari ſignis, conſiderandum iam eſt uno capite communi tali.* Vnumquodq; *ex prædictis, aut non accidit inter initia, aut non ex toto exitioſum eſt.* Sed *ſeorſum ſingula conſiderāti tibi, uidebitur id quàm maximè uerū.* Igitur *ex multa uini potione, nonnunquàm & uomitione uehementi, inter initia morbi lucem effugiūt: itidem lacrymant, & peruertuntur oculi, aut ſublimes fiunt, aut tument, aut uenulas habent rubras.* At *uerò in colorem nigrum, aut liuidum mutatio uenularum nunquàm accidit inter initia, quo modo neq; inſigne cauum, neq; pituita oculorum, ſed triduum, aut quatriduum (quod minimū ſit) in genituram talium deſideratur.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, omnia accidentia quæ in progno. ſcribuntur damnat, tanquàm præter naturam: quædam autem magis, quædam uerò minus: quoniam non omnia æqualiter euariant à na-

à natura, quam dicit (ut ſuprà) eſſe epilogiſticam rationem.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaque) proſequitur ad redđedam cauſam ſingulorũ. Primũ quare oculi lucem effugiũt, nempe propter debilitatẽ uiſoriæ facultatis: etſi etiam in aliquibus, ob organorum lęſionem, ſoleat euenire: ut his quæ ophthalmiam patiuntur. argumentum eſt analogiſticum, quo etiam utetur in omnibus ſignis ſequentibus.

IN tertia parte, quæ incipit (Pari modo) lacrymas inuolũtarias, ubi non eueniant ob morbum oculi, ad imbecillitatem facultatis retentricis refert.

IN quarta parte, quę incipit (Porro peruertuntur) cauſam peruerſionis oculorum eſſe dicit, cõuulſionem muſculorum mouẽtium oculos. Quòd ſi læſio in ſolis ipſis exiſteret, parum mali ſignificaret: ſi tamen à cerebro originem traxerit, ſummè erit exitioſum. Compatientur enim cerebro, prius alijs, muſculi temporum, & oculorum. Aduertẽdum tamen eſt, quòd ſi conuulſio omnes muſculos pariter infeſtet, oculus non peruertetur, ſed firmus ac concretus manebit, ut dixit Gal. lib. 6. de Mor. po. part. 2. in ſententia allegata in expoſitione, circa partẽ illam τὸ πιπτογὸς. *Interdum hi.* Cerebro cõpati citò dicit muſculos proximos, ſed interdũ temporales, & interdum oculorum. quod etiam ſcribit infrà Comm. 17. ex hominum diuerſa præparatione euenire. Quidam enim paratiores habent muſculos temporales, ad compatiendum, & quidã eos qui ad oculos. *De quibus lib.* Lib. 2. de Articulis, ſectione 3. hos muſculos appellat κροταφίτας καὶ μασητῆρας. quos Latini temporales, aut maſticatorios dicunt. & ſectione 7. quare muſculi tẽporales, qui ſunt ad maxillas, citiſsimè conuellantur, ad aliũ locum dicendum differt. Non eſt autem ignorãdum, quòd etſi apud Hippo. muſculi temporales appellentur maſticatorij. Gale. ſynonymiam euitare uolens, eos diſtinguit lib. 4. de Anatomicis adminiſtrationibus dicens: Quemadmodũ alij quos à mandendo Græcè μασητῆρας nominant, latis maxillæ inferioris muſculis iniectiuarijs totam ipſam modis circumagunt. nam temporũ muſculi, qui Græcis dicuntur κροταφῖται, non circum agere maxillam nati ſunt, uerùm adducere, dum mordemus aliquid, uel edimus, uel os claudimus, qua de cauſa uocat & hos Hippo. μασητῆρας. Ego autem euitans homonymiam, temporales toto ſermonis proceſſu appellaui: maſsetiras autem qui toti buccæ ſuperpoſitæ ſunt, maxillam utrinque, ut dictum eſt, mouen

Muſculi temporales.

mouentes.

IN quinta parte, reddit cauſam quare alter oculorum efficitur altero maior, ex imbecillitate regentis facultatis iam explicitè.

IN ſexta parte, quæ incipit (At uerò album oculorum) reddit cauſam quare oculorum album, quod ad coronã & iridem appellatam pertingit, rubrum redditur: nempe quoniam ſanguis à cerebro exprimitur, per uenulas, quę ſunt ad membranam coniunctiuam, quod etiam de uenulis illis intelligatur. Rubedinem albo adferre, hinc conſtat, quod ſubiũxit Hippoc. uel liuidas, aut nigras uenulas, diſtinctas contrà rubras. *Inflammationẽ quæ in eo facta fuerit.* Gręcè, καὶ φλεγμονῆς ἐν αὐτοῖς γεγενημένης. hoc eſt, & inflammationẽ in ipſis factam, nempe in membranis. *Quæ coronam appellatam ambit.* Hãc partem Græci appellant, στεφάνην. 10. libro de Vſu partium: & iridem ipſam appellat, ubi ſimiliter hanc externam copulam eſſe aliarum inquit. cuius uerba ſunt: Septima autem ultra has omnino eſt alia, quæ eſt cataphyſis περιοστία, ſimul quidem colligãtis totum oculum oſsibus, ſimul autem & cooperientis mouẽtes ipſum muſculos: & ibi hanc membranam uidere iam licet etiam ante anatomen, albam quidem qualis & apparet: finiẽte uerò, ſicut & aliæ ſingulæ ſuppoſitæ in circulo ubi copulatur albũ nigro, uocatur autem ἶρις locus iſte ab hominibus harum rerũ peritis. quidam autem, στεφάνην, id eſt, coronam nominant.

στεφάνη. ἶρις.

IN ſeptima parte, quæ incipit (Cæterum pituita) ſordes oculorum, quas Hippo. λήμας appellat, ſignificare dicit imbecillitatem regentis facultatis, quum non poſsit pauciſsimum id alimentum quod ad oculos peruenit ſuperare. In ophthalmijs enim non mirandum, cùm abundet ſanguinis multitudo. Inopia uerò exiſtente, quod conſtat ex oculorum cauitate, admodum malum eſt: nutritiua enim uirtus, quæ reficere ſolet ex alimento deueniente partem amiſſam, non commutat ipſum in oculi ſubſtantiam, ſed in ſordem ſemicoctum prætermittit. Sordes namque quæ in ulceribus generantur libr. 3. de Morb. cu. imbecillitatem oſtendunt facultatis generantis carnẽ, quæ & partem regit, & nutritiua facultas partis eſt, ob cuius imbecillitatẽ, & id quod tenuiſsimum eſt, & inſenſibiliter diſcuti ſolet, craſſum efficitur ad ſordium ſpeciem.

OCTAVA pars, quæ incipit (Quin etiam) oculorum inſtabilium malitiam oſtendit: ſignificant enim aut delirium ob inopiam

inopiam,quod moleſtiſsimum eſt,aut tremorē ob ſiccitatem, qui etiam inſanabilis eſt,quemadmodum & de ſiccis conuulſionibus conſtat. *Quinetiam ſublimes.* Lege Quin etiã,*ἀκαταφερόμεναι*.& infrà ubi legitur ſublimes,lege inſtabiles, quos deliriũ ſignificare iterum ſcribit infrà Comm.24. *Profectò delirium.* Grçcè,*αὗται γὰρ μετ' ἐνδείας παραφροσύναι,χαλεπώταται.*id eſt,Deliria enim cum defectu,grauiſsima ſunt.

IN nona parte, quæ incipit (At uerò tumidos) reddit cauſam quare oculorum tumentium, ſiue eminentium,& admodum cauorum mentionem non fecit, ſuprà in prog.4. Ratio, inquit,eſt,præter id quòd oculi tumentes ob uini, aut cibi ingeſti copiam,euenire poſſunt, quoniam cum facie quam deſcripſit Hippoc.ſtare non poſſunt: repugnat enim oculos eſſe ſimul eminentes ſiue tumentes ac cauos. Non etiam meminit oculorum admodum cauorum, quoniam in principio non ſiunt.[Obijcit etiam contra Hippo.ſententiam ſic,Vbi facies dicta in progn.4,poſt diem tertium apparuerit, ſignis alijs eſt diſtinguenda eius malitia:quoniam tunc licebit alijs ſignis coniecturam facere. & addit ad id cognoſcendum, oculos cauos admodum,& eminentes,quod repugnat.]Cui reſpondet Gal. ipſum nõ tantũ annumerare ſigna,quæ ſimul cum facie, quam deſcripſerat apparent, ſed & alia quæ non coapparent. Rectè etiam dixit Hippo.progn.4.Si non fuerit poſsibile alijs ſignis coniecturam facere:quoniam ex his quæ ſcribuntur in progn. præſenti,quædam nihil certi indicant, ſed poſſent ex uehemẽti uomitione euenire,ut lucem effugere, illacrymari,peruerti oculos,aut prominere,& rubere uenulas oculorũ.Quædam uerò nõ apparẽt intra triduũ , ut uenulæ nigræ,aut liuidæ, aut ſordes,aut caui admodum oculi. *Tum autem talia.* Græcè, *ἔπειτα ἐπιδιοριζόμενος αὐτὰ τοῖς μετὰ τὴν τρίτην ἐρομένοις.*hoc eſt, Deinde definiens hæc per ea quæ poſt triduum apparent. *Caterũ ut rectè dixerit.*Græcè,*ὅτι δ' ὡς ἔφην ὀρθῶς εἶπε.*quod eſt,Quod autem ut rectè dixit. Saluauerat enim Hippocratem à præcedenti obiectione.

PROGNOST. VII.

CONSIDERARE autem oportet ſuſpectiones oculorum per ſomnũ.Si namque aliquid ex albo ſubapparuerit, non commiſsis

miſsis palpebris, non ob ventris fluxum, aut medicamenti potionem, vel non ſic dormire aſſueto, malum ſignum eſt, & lethale valde.

AD alia ſigna tranſit, quę ex oculis ſumũtur, ſiue ipſa ſimul cum facie, quã depinxit, apparere poſsint, ſiue nõ: in præſenti

Suſpectiones oculorum.

uerò progn. ſuſpectiones oculorum ſcribit lethale ſignum eſſe, dicens, Quoties alba pars oculi in ſomno appareat, quoniã non bene ac integrè conniuet (quam ſententiam ad literam ſcribit apho. 52. ſectionis 6.) quod ſi euenerit abſque cauſa manifeſta, lethale ſignum eſt. Hæc eſt prima diſtinctio, cauſas manifeſtas explicuit dicens, Non ob uentris fluxum, aut medicamenti potionem. idem etiam intelligere decet, de fame, uigilia, mœſtitia, & reliquis. Altera diſtinctio ſcribitur ab Hippoc. nempe ut nõ aſsueuerit ſic dormire. Nam in illis nihil mali ſignificatur, ut de multis alijs diſpoſitionibus dicemus in conſequentibus, quæ ubi à conſuetudine tales fuerint, pro naturalibus reputantur, ut aperto ore dormire. Quòd ſi nullum horũ fuerit, ad malitiam ægrotationis referenda eſt diſpoſitio: cauſa autem ſignificatur apud Gale. in Comm. aphor. citati. Nam

Euacuatio immodica omnis exiccat.

omnis immodica euacuatio exiccat, & palpebræ immodicè exiccatæ non poſſunt integrè claudi: exiccantur autem à cauſa manifeſta, ut ob magnam aliquam euacuationem, aut à febris uehementia. potiſsimum uerò palpebræ, quæ ex natura ſiccæ ſunt, & pauci admodum caloris, & humoris: cõtingit etiam id fieri, ob potentiæ mouentis imbecillitatem, & hæc duo ultima lethalia cẽſentur. Dixi, Nõ commiſsis palpebris: quoniam

Palpebræ commiſſæ & nõ cõmiſſæ eadẽ dici poſſunt.

in Græcis codicibus Hippoc. legitur τῶν βλεφάρων μὴ ξυμβαλλομένων. ſicut & in Galenianis codicibus, ubi etiã negatiuè legitur: item & Celſus libr. 2. cap. 6. negatiuam ſcripſit hanc ſententiã: in aphoriſmo tamen citato affirmatiuè legitur, in codicibus Hippo. & Gale. ſimiliter, & à Gal. in præſenti Comm. Hæc diſcordia parua eſt: uera enim eſt ſententia ſiue affirmatiua ſiue negatiua legitur litera. Nam ubi palpebræ nõ integrè claudantur, ita ut aliquid de albo oculorum conſpici poſsit, palpebræ commiſſę dici poterunt, & non commiſſę. Quæ enim nõ integrè commiſſæ ſunt, utranq; ſortiuntur appellationem.

GALE-

GALENI COMMENT.

DE VERBO ὑποφαίνεσθαι, id eſt ſuſpici, ὑπόφασιν, 1
id eſt ſuſpectionem fecit, cuius pluratiuū ὑποφάσεις, id eſt ſuſpectiones exiſtit: à quibus per diuiſionem Ionicam ὑποφάσιες, id eſt ſuſpectiones formantur. Cæterùm nō ſatis noui, qua ratione adducti Artemidori & Dioſcoridis ſectatores ſcripſerint ὑποφύσιας cū υ. Quod igitur eſt ab Hippocrate dictū, clarū eſt. Ipſe enim enarrauit quidnam appellet ſuſpectionem, dicēs: Si quid enim ſubapparet candidæ partis cōmiſſis palpebris. atque etiam adiecit definitionē ad exquiſitiorem ſermonis cognitionē dicens: Neq; fluor alui, aut medicamentum in cauſa eſt. Sed ſubaudiri oportet cætera quoque quæ uim eandem obtineant. Vno enim capite complexus, dixeris accidens id propter imbecillitatē fieri mouentis palpebras facultatis: quod inquam exitiale eſt, quoties ſine cauſa conſtiterit exteriori. Hæc uerò talia ſcilicet eſſe oportet natura, ut uires exoluant. Verbi gratia, alui fluor, aut purgatio ex medicamento purgante uehemens, aut mœſtitia uehemens, aut inſomnia, aut inopia alimēti, aut ſanguinis fluor multus, aut ſimpliciter quæuis alia immodica uacuatio. Cæterùm enumerare Hippocratem (ut paulò antè dixi) omnia exitioſa ſigna, non ſolùm quæcunq; in uultu exitioſo habeantur, indicauit hac parte, adijciēs, Nec alui fluor, aut medicamentum in cauſa eſt. Prædixerat enim in uultu exitioſo talem determinationem, an aluus admodum reſoluta fuerit. Reſoluta enim aluus, cōmune quoddam eſt fluoris alui, & item medicamenti. Sed quoniā rurſus aliunde orſus omnia exitioſa percenſet indicia, merito cuiuis eorum proprias definitiones apponit.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte exponit dictionem, ſuſpectiones, quas Hip-

pocrates appellauit ὑποφάσιας:id enim nomen à uerbo ὑποφαίνω & ὑποφαίνεσθαι,deriuatur,inde fit ὑπόφασις, & in plurali & Ionico modo ὑποφάσιας. etſi ſectatores Artemidori & Dioſcoridis nullo ſenſu dixerint ὑποφύσιας.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Quod igitur)mentem Hippocratis explicat,quid inquam intellexerit per ſuſpectiones, nempe ſi apparuerit aliquid albæ partis oculorum, cōmiſsis palpebris,quod ubi non euenerit ob cauſam manifeſtam, imbecillitatem facultatis mouentis palpebras ſignificat.

IN tertia parte,quæ incipit (Cæterum) oſtendit mentem Hippocratis eſſe annumerare non tantùm ſigna quę apparent in facie exitioſa, ſed & alia:quoniam addidit,ubi non euenerint ob uentris fluxum,aut medicamentum,quæ non repeteret,ſi hæc ſigna cum alijs:quæ de facie dixit,coniungere uoluiſſet.Iam enim ſcripſerat ſimul cum ſignis alijs,quæ ſunt in facie,talem diſtinctionem.

PROGNOST. VIII.

SI TAMEN retorta fiat, vel liuida, vel pallida palpebra, vel labrū, vel naſus, cum aliquo ex alijs ſignis:noſſe oportet morti proximum eſſe.lethale etiā eſt, ſi labia ſubſoluta, & ſuſpenſa, & frigida, & albicantia fuerint.

IN præſenti ſigna exitioſa ſcribit,quæ oſtendunt mortem proximam,quorum quædam ſumūtur ex palpebris,uel labijs, uel naſo.ex palpebris,ſi torqueantur, aut colorem demutent in liuidum,aut pallidum:idem etiam de labijs,& naſo.Intelligendum autem id uerum eſſe accedente aliquo alio ſigno exitioſo, ut imbecillitate facultatis. Ex labijs autem non tantū hæc ſigna aduerti præcipit,ſed & alia quæ ſequuntur, nempe ſi fuerint ſubſoluta,ſuſpenſa, frigida,& albicantia.hæc omnia ſi ſimul inuenta fuerint,magnum oſtendent malum:quoniam euenięt ex maximo facultatis naturalis lāguore,relaxatis muſculis mouētibus labia.Hoc cognoſcetur, quoniam ſunt ſubſoluta,& ſuſpenſa,& defectum caloris oſtendent: quoniam frigida & albicantia.Celſus lib.2 cap.6.inter alia ſigna mala ſcribit pallorem circa palbebras,labia,& naſum:licet tamen partem illam,uel pallida non tranſtulerit Laurentianus, in Græcis

Celſus.

cis codicibus habetur:& Celſus eam legit.Peruerti autem,ac retorqueri uult Celſus non tantùm palpebram,ſed & labia,& naſum,aut aliquid eorum,dicens,Eademq; labia,& nares,oculiq;,ac palpebræ,& ſupercilia, aliquáue ex his peruertantur. Quando ergo dixit Hippo.uel labium,uel naſus, intellige, fiant retorta,& liuida,aut pallida.In præſenti etiã additur pars, quæ etiam non creditur extitiſſe in codicibus Laurentianis Græcis.in noſtris autẽ ſic habetur, θανατῶδες ἢ καὶ τὰ χείλεα ὑπο λυόμενα καὶ κρεμασμένα,καὶ ψυχρὰ,καὶ ἔκλευκα,γινόμενα.quæ ad literã ſunt translata in progno. Hanc eandem ſententiam enunciauit Hippo.apho.49.lib.4.dicens,In febre non intermittente,ſi labrum,uel oculus, uel naſus, uel ſuperciliũ peruertatur, uel non uideat,uel non audiat,iam debili exiſtente corpore, quicquid horum euenerit,mors proxima eſt. Quod enim in progno.de Mor.acutis loquitur, in apho.dixit, In febre non intermittente. Quod autem in præſenti obſcurum uideri poſſet, quum dixit cum aliquo ex alijs ſignis, ſatis clare explicuit in apho.dicens,Iam debili exiſtente corpore.Vtrobiq; tamen dixit mortem eſſe proximam : quod oſtendit maximam uim habere ad ſignificandum.Signa enim,quæ proximã mortem apud Hippo.ſignificant,ex primo ordine peſsimorum ſignorum habentur,ut dicemus ſimiliter circa 20. prog. huius lib.Hæc tamen eſt differentia inter apho.& prog. quòd in prog.nullum ſignum ſcripſit,ſumptũ ab actionibus facultatis animalis ſentientis:in apho.tamen dixit, Aut non uideat, uel non audiat:quæ duo ad ſentientem facultatem ſpectant.Quoniam reliqua ſigna partim expoſita ſunt,& quoniam non ſunt obſcura,de primo omnium dicemus inquit Hippo.ſi tamẽ fiat retorta palpebra.καμπύλον enim dixit Hippo.quod retortã, aut inflexam ſignificat, licet alij aliter legant. ut Gal.in Com. recitat. Quod tamen in præſenti dixit, ἢν ἢ καμπύλον γίνεται.in Apho. citato dixit ἢν διαστραφῆ,id eſt,ſi peruertatur.peruerti tamen idem eſt quòd inflecti, aut retorqueri. Quo autẽ modo ipſam retortam fieri contingat, intelligẽt qui prius nouerint ex Gal.10.li.de Vſu partium,quòd à magno oculi cantho,ſiue angulo,muſculus tendit per palpebræ mediũ tarſum,is quum contrahitur,totam trahit palpebram, ac claudit ipſam:quoniã cùm dura ſit,ſimul tota trahitur.Alter muſculus ab exteriori parte ad aliam uſq; medietatẽ inſeritur in tarſo palpebræ,cuius gratia quãdo is contrahitur,ſecum trahit palpebram, atq; ocu-

Codex Laurentiani diminutus.

Addita pars.

Prog.apho.cõparatur.

καμπύλον.

Retorta palpebra. oculum aperit. Quòd ſi iſti muſculi conuellantur, retorta fiet palpebra, ſimiliter & ſi alter eorum relaxetur, ut apud Gale. in Com. Si enim uterq; cõuellatur, internus claudet oculum, externus uerò aperiet, ex qua motus inæqualitate, & contentione, retorta fiet palpebra, altera uidelicet parte ſuppreſſa, & altera eleuata. Sic enim dixit 10. lib. de Vſu par. de muſculis his loquens: Si igitur utriq; ſimul tempore tendantur, ſimiliter palpebra, ſurſum quidem pars eius, quæ eſt ſecundùm paruum canthum reuelletur, inferne autem trahetur ea, quæ eſt ſecundùm magnum canthum. Quo fit, ut non magis aperiatur oculus, quàm claudatur, idq; ipſum eſt, quod ab Hip. dictum eſt καμπύλον, id eſt, retorta palpebra: quæ res magni quoq; mali indicium in morbis eſſe ponitur. Et hanc conuerſionem uo-

ἴλλωσις. cat alibi ἴλλωσιν. Si uerò alter quidẽ muſculus agat ad ſeipſum trahens palpebram, alter uerò quieſcat, omnino aperiri tunc & claudi contingit totam palpebram. Simul autem ſemper attrahitur, tam altera pars tarſi, quæ unà cum eo mouetur, quàm reliqua. cauſa autem eſt ipſius durities. Hæc Gal. ſententia manifeſte oſtendit noſtrum primum intentum, nempe conuulſione facta fieri retortam palpebram. Secundum autem uidetur pugnare cum his, quæ in præſentis prog. com. dicit Gal. uidelicet altero muſculorum relaxato fieri ipſam palpebram retortam: cùm tamẽ in allegata ſentẽtia, ſi altero muſculo agente, atq; trahente alter omnino quieſcat, tota palpebra ſimul trahatur ob duriciem oportet: ueruntamen intereſt, quoniã lib. 10. de Vſu par. dixit altero tantùm operante, aut claudi, aut aperiri palpebram. De muſculo aperiente, aut claudente loquutus eſt, qui ad contraria loca mouent: altero enim ceſſante ab opere, reliquus ad ſe trahet palpebram. Nunc uerò quoniam in præſenti Com. dicit altero ipſorum relaxato retortã fieri palpebram, intelligit de duobus muſculis claudẽtibus palpebrã: ſunt enim duo qui hoc funguntur munere. horum itaq; duorum ſi alter relaxetur, ueluti fracta uidebitur palpebra. quod ẽtiam uoluit Gal. lib. 40. de locis pa. cap. primo, dicens, Igitur ſi muſculus ipſam ſurſum retrahens exoluitur, laxã efficiet palpebram, adeo ut oculus aperiri non poſſit. Si uerò detrahentes (gemini enim ſunt) reſoluuntur: oculum claudere non poterunt. quorum ſi alter duntaxat afficitur, ad oppoſitum muſculum palpebra deflectetur, ut fracta uideatur, in fine uidelicet circa mediam utriuſq; lineam. Quippe ea pars, quæ iuxta

muſcu-

muſculum affectum eſt,retrahi:quæ uerò iuxta illæſum eſt,de trahi uidetur.Hæc Gal. ubi clare monſtrat hanc palpebrarum torturam euenire per relaxationem unius ex muſculis,qui ipſam palpebram claudunt. ubi enim unus laxetur,alter ad ſe inæqualiter palpebram trahet,quemadmodum in unica conuulſione fieri ſolet,unica tantũ parte faciei relaxata. Duobus itaq; modis eueniet,fieri palpebram retortam,aut ob conuulſionem omnium muſculorum ſimul,aut ob relaxationem unius eorũ,qui ipſam claudere habent.Lib.etiam de Mor.po.6. par.prima,malã eſſe dixit,βλέφαρον περιτεταμένον.hoc eſt,palpebra circuntenſa,quam dicit Gal.in Com.fieri ex nimia ſiccitate,quemadmodum quum Hippo.dixit cutis circa frotem dura intenta, quæ diſpoſitio conſtat quantum mali ſignificet in morbis acutis.

GALENI COMMENT.

IN MVLTIS codicibus ita legitur initium orationis,in alijs uerò pro Peruertitur,Diſtrahitur ſcriptum eſt:ita ut ex uoce,palpebræ contractio,ſignificetur, uelut ea quæ propter algorem refrixerunt.Id igitur indicium eſt extinctionis,quẽadmodum liuida.Si uerò peruertitur,tentionem quandam conuulſificam, aut reſolutionem in altero ex muſculis oculos claudentibus indicat:utrunq; exitioſum cenſetur,quoties alia indicia ſuffragantur,quod indicauit dicens, tanquam hæc ſola nequaquam ſufficiant denuntiare mortem.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte dicit aliam fuiſſe ſcripturam huius prog. ubi enim legitur, καμπύλον,id eſt, retorta: legebatur ῥικνὸν, id eſt,rugoſa:quod etiam partibus immodice refrigeratis euenit.ſignificabit ergo caloris naturalis mortificationem.ῥικνὸν autem idem eſt quod ῥυσὸν,hoc eſt, rugoſa.libro de antiquis Hippo.dictionibus. *Pro peruertitur,diſtrahitur.* Græce,ἀντὶ τοῦ καμπύλον τὸ ῥικνὸν.quod eſt,pro retorta,rugoſa.

IN ſecunda parte palpebram retortam dicit fieri ex conuulſione muſculorum mouentium palpebram,aut ex relaxatione alterius eorum,qui ipſam claudunt,idq; ſignum oſten-

dere mortem proximam, ſi aliquod aliud ex malis accedat, ut in expoſitione explicui.

PROGNOST. IX.

CVBANTEM autem oportet inueniri ægrum à medico, ſuper latus dextrum, aut ſiniſtrum, manibus, ceruice, ac cruribus parum inflexis, & vniuerſum corpus molliter iacens. Sic enim ſanorum plurimi decumbunt: optimi verò ſunt decubitus ſanorum ſimiles.

PROCEDIT Hippo. ad alia ſigna, quæ bonum aut malũ oſtẽdere poſſunt. ex accubitu, & totius corporis inter cubandum figura: pertinent hæc ſigna ad animalem facultatem, quoniam oſtendunt ipſam languidam, aut ualentem. Primum enim inquit, bonum eſſe ægrum iacere ſuper altero latere, ſaltem per id tempus, per quod medicum habet præſentem: licet enim aliter cubare aſſueuiſſet, tamen illo tempore, medicum ſuſpiciens ſuper latus cubare debet. Secundò laudat bonam figuram extremorum, ubi manus, ceruicem, & crura modice inflexa habuerit. Tertiò, ſi totius corporis figura mediocritatem obſeruauerit. ὑγρὸν, id eſt, molliter iacẽs, ac ſi diceret ſolutum habens corpus, non diſtentum, aut contractum. Quartò argumento epilogiſtico concludit eum eſſe optimum decubitum: quoniam plurimi ſanorum ſic cubare ſolent, & decubitus qui ſunt ſimiles decubitibus ſanorũ optimi ſunt: id enim in omnibus optimum eſt, quod maxime eſt ſecundùm naturam. Quòd ſi dixeris, ſequitur ꝙ iſta non eſt uniuerſalis doctrina, qua docetur decubitum ſuper latus eſſe laudabilem: ubi enim ęger aliter cubare aſſueuerit, non erit ei melior decubitus ſuper latus. Reſpondemus quòd cubare in latus melius eſt, quàm ſuper dorſum, in illis qui non aſſueuerunt cubare aliter, qui pauci ſunt. Nam maior pars hominum ſolet in latus cubare. Præter id, quod & in illis qui ſolent ſuper dorſum cubare, laudandus adhuc eſſet accubitus in latus, quo tempore medicus præſens eſt. Ad intelligendum tamen quantũ boni, aut mali ſignificet decubitus in latus, aut decubitus in dorſum, & ueluti deciduo corpore, aduertendum quòd muſculi moueri

Muſculi 4. modis mouentur.

mouerí dicuntur(licet improprie)uno modo,quoniam mo-uentur,atq; operantur: ut quoties muſculus aliquis contra-hitur,aut diſtenditur ab animali facultate: tunc enim moue-tur,ſeruitq; ut inſtrumentum animæ. Aliter quoties trahenti facultati contrarij muſculi cedit:quod euenit internis muſcu-lis brachij,quoties ab externis brachiũ diſtenditur.tunc enim interni ueluti inſtrumenta cedunt,atq; mouentur,nõ tamen operantur. Tertio modo contingit moueri muſculos, non ta-men ut inſtrumenta,aut conſentientes partes,ut quoties pars decidit,aut manus,aut brachium,ita ut citra omne uoluntatis imperium decidat,quod pariter eis,& oſsibus,& carni eue-nit:quòd ſi toti eneniat,potius decidentia, quàm decubitus appellabitur. Quarto modo muſculi operantur ueluti inſtru-menta,uerùm non mouentur contrario modo ei, qui tertio loco dictus eſt:quòd euenit quoties natura firmum retinet in parte aliqua ſignata membrum,ut brachium in aëre extẽſum, quomodo & auis in aëre firmatur,quam ſi mortuam in aëre poneres,neque momento tẽporis firmã permanere uideres. Quos modos motus muſculorũ recenſet Gal.lib.1.de Motu muſculorum,dicens, Quoniam igitur ex motibus contractio quidem muſculi eſt tanquam inſtrumenti animæ actio, ex-tenſio tanquam inſtrumenti quidem, non tamen operatio quædam,ſed ſimpliciter motus,qui modo adiunctus eſt ter-tius motus,neque ut uiuentibus quidem muſculis ineſt omni-no,ſed ut inanimatis,ac penitus ex ſeipſis immobilibus. Ad reliquum & quartum motum trãſgreſsi conſideremus etiam modum iſtius,qui oppoſitus quodammodo tertio eſſe uide-tur. Tertio enim modo motus muſculi demonſtrati ſunt ceſſa-re ab operatione ſua, quamuis moueãtur. Quarto autem ope-rari demonſtrabuntur, quãuis moueri nequaquam uideãtur. Ex his motibus,qui tertio loco dictus eſt,non motus,ſed de-cidentia proprie appellatur à Gal.paulò ante ſententiam cita-tam. Qui uerò quarto loco dictus eſt, functio eſt ſine motu. itaque quoties corpus ægri in latus decumbit, functione ſua animalis facultas firmat corpus in tali figura,licet non moue-at corpus,quemadmodum per quartum modum fit, qui non proprie motus appellatur. Quum uerò corpus ſuper dorſum decumbit, nullam oſtendit naturæ functionem, aut motum à natura factum,ſed potius ipſius corporis decidentiam, qua-lis in tertio modo prędicto euenit. Quam ſententiam ſcripſit *Corporis decidentia.*

Gal.2.lib.de Motu muſculorum, dicēs,Hippo. inclinationem ad alterum latus laudat: cognoſcere autem maxime poſſes, quanta operatio huiuſmodi diſcumbentibus ineſt, ſi corpus hominis mortuum ſic inclinaueris:non enim uel minimo tē pore manebit, ſed ſupinum,aut pronum ſtatim fiet ad quancunq; partem extiterit grauitate uergens. Quoniam tamen ægri magis alijs amant figuram mutare,non ſemper oportet ipſum ſic decūbere,ſed quo tēpore medicus adeſt,niſi forte is eſſet,qui medicum parui penderet, quòd magnates facere ſo lent. Præterea dixit,Manibus, ceruice,ac cruribus, parū inflexis:ea enim facilima,magis amabilis,ac omnino citra laborē eſt,per quam modice inflexa membra figurantur. Sunt enim quinq; membrorum figurę apud Gal.1.de Motu muſculorum, paulò ante finem.Summa contractio,& contractio ei proxima:ſumma diſtenſio,& diſtenſio ei proxima:& omnium media poſitura. Exemplum erit de brachio,quòd omnibus corporis muſculis delegabitur.ſi externus muſculus brachij per tranſuerſum ſecetur,internus cōtrahetur.uerùm non ſumme, ſed paulò magis quàm in media poſitura,ob id quòd internus muſculus cùm non habuerit contrarium externum impedientem contractionem,magis contrahetur,quàm ubi ipſe aderit: ſumme tamen contrahetur,ſi præter id quòd muſculus abſciſſus eſt,animalis quoq; facultas contractionem imperet,maxime uerò ſi os ſimiliter abſciſſum extrudatur.Nam oſsis grauitas poſſet muſculorum contractionem extremam impedire. His contrariæ ſunt duæ aliæ diſtentiones, muſculo interno per tranſuerſum inciſo:ſtatim enim externus ad ſe trahit brachium,ac diſtendetur parum ultra mediam figurā,uerùm non diſtendetur in extremo,niſi acceſſerit uoluntatis imperium, & maxime dempto oſſe.Harum quatuor figurarum medium tenet quinta,quæ eſt omnium optima,per quam extrema medio modo figurantur,ut brachia,crura,& ceruix. Hanc figurā Gal.ἀκάματον,id eſt,ſine dolore appellat.Neq; tamen ſic eſt ſine dolore,ut omnino dolore, aut labore uacet: ſed quoniam per hanc membra minime laborant.quod cōſtat. Nā abſciſſo altero muſculorum,reliquus paulò ultra mediam figurā contrahitur:quod non eſſet, niſi gratia externi,internus paulò minus contraheretur,& externus interni gratia,& ob id ſani homines mutare figuram cogentur,& ægri multò citius,quantò magis ab oſsium grauitate in ægris muſculi grauantur, & labores

Figuræ membrorum.

ἀκάματον.

bores moleſtius ferunt quàm ſani. Quod ſimiliter teſtatur Galen. lib. 1. de Motu muſculorum, dicens, Quare & mutatione figurarum quidem, quæ triſtitiam afferunt, celeri indigemus: eius uerò quæ dolore caret, tarda. Cur autem omnino ipſam mutari deſideramus, cùm ſine dolore fit? Quia in hac etiam figura tenſionem quandam muſculi ſuſtinent, uerùm minorē quidem quàm in omnibus alijs, ſed eam dolore carere dicimus, nō quia nullo penitus dolore participat, ſed quia minimo, & hoc ferme inſenſibili propter breuitatem, & tūc ipſam mutare cupimus, quum congregatus paulatim fiat ſenſibilis. Decubitus ergo in latus, & ſub media figura meritò ab Hippocrate laudatur, tanquam optimus cubandi modus, & ſanis magis aſſuetus. De malis uerò cubandi modis conſequenter dicetur, ſi prius dixerimus, Ariſt. diuerſam admodum ſcripſiſſe cauſam, quare homines inflexo corpore cubare ſoleant, ſexta problematum ſectione, proble. 3. dicens, Cur inflexo corpore cubare melius eſt, quòd etiam plerique medicorum præcipiunt. An quòd uenter quum recaleſcit concoquere melius poteſt. Scripſit certe Ariſtoteles finem, & uſus talis decubitus: ſequitur namq; ex ipſo utilitas ab Ariſt. ſcripta. Verùm non ſcripſit, quam haberet uim ſignificādi, præter id quod de ſanis loqui uidetur, quibus præcipitur, ut ſic cubent ad coctionē uentriculi, & iecoris coadiuuandam. Cùm enim reducuntur mēbra uerſus uentrē, uenter ab ipſorum circunſtantia incaleſcit. Hippo. tamen de ægris loquitur, & de decubitu tanquam de ſigno. Bonus itaq; decubitus, ut cauſa, & ut ſignum bonus eſt.

Ariſtoteles.

Bonus decubitus ut ſignum & cauſa.

GALENI COMMENT.

ID quoque teſtatur numerari ab Hippocrate ſigna exitioſa hac tota libri parte: conſtat enim ut nobiliſſimus uir nunc non ab alio principio de ſignis in toto corpore doceat, ſed ea copulat prædictis. Cùm enim antea dixiſſet in uultu exitioſo etiam alia ſigna conſideranda eſſe, quæ in toto corpore atq; etiam oculis exiſtāt. deinceps omnia inter ſe copulādo perſequitur. [*Id uerò quod dicitur, oportere offendi ægrum à medico conſiderante non cubantem ſupinum, ceu quendam reſolutum, ſed in alterum latus,*

prout medicus illi adfuerit,idcirco bonum eſt,quia robur
indicat facultatis per muſculos firmantis corpus, quomo
3 *do rurſus debilitatē ubi cubare in latus non queat.*]Verùm
ipſe Hippocrates *adiecit orationi communē epilogiſmū,*
dicens:Ita enim plerique bene ualētium cubant.ſcilicet po
*tiſsimum tunc,cùm medicus ipſos conſiderat.*Rectius *enim*
eſt ſubaudiri in oratione proditum ab eo poteſtate per di=
ctionem,dum ait:Cubantem offendi ægrum à medico opor
*tet.*Non *enim ſimpliciter in latus ait oportere hominē cu=*
bare,ſed à medico offendi cubantem ita.Porrò adiecit: Ac
manus,ceruicem, & crura paulum reducta habentem. Id
4 *enim conſuetum pleriſque bene ualentium eſt*[Quinetiam
adijciens uerbum pleriq;, in memoriā tibi reuocauit diſtin
ctionem quandam alterum habentem caput alijs multis u=
tile præſagijs,cuius meminiſſe te conuenit, licet interdum
omittatur.[At *uerò quidnam illud ſit, iam explicabo.*
Q*uæcunque in ægris priuatim præter cæteros peculiaria*
ſunt: hæc haudquaquam ueluti ſuperuacua conſiderari
oportet. Si enim offendas ægrum ut plerique bene ualen=
tium cubantem,diliges talem decubitum.Si uerò econtra=
rio,non conuenit continuò horrere quaſi malum indiciū:
ſed requirere utrum in conſuetudine ſit talis ægro figura.
[*Cæterùm quod eſt dictum, molliter poſitū offendi corpus,*
5 *ex aduerſum intento proditum eſt.* Q*uatuor enim mem=*
bra,id eſt,crura ac manus paulum reducantur, & omne
corpus iaceat oportet,extra hyperbolicas figuras conſti=
*tutum.*Intelligo *figuras hyperbolicas, quoties aut ſumme*
extenduntur,aut immodicè inflectuntur membra, aut ſpi=
na,cuius partes uertebræ quoque in ceruice exiſtunt. Igi=
tur hyperbolicæ figuræ,extentis admodum neruis efficiun
tur, quomodo libro de Motu *muſculorum oſtenſum iam*
eſt.

eſt. Quæ in medio iam eſt hyperbolicarum, abſque tenſione eſt. Quocirca talem uocauit mollem, quia corpora molliora intendi non ſolent.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte continuata oratione uult Hippo. procedere ad ea ſigna de quibus ſe dicturum propoſuerat, quum de uultu loquens, de exitioſo dixerat, conſideranda eſſe & alia ſigna, quę in oculis, & toto corpore. Hæc igitur de ſignis in toto corpore ſunt. *Nobiliſſimus*. abundat.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Id uerò) rationem reddit quare Hippo. dixerit, oportere medicum inuenire ægrum in latus cubantem: nempe quoniam id arguit facultatis robur, quemadmodum ubi in latus cubare nequeat, imbecillitatem

IN tertia parte, quæ incipit (Verùm ipſe) Hippo. dicit uſum fuiſſe epilogiſmo dicentem: Sic enim ſanorum plurimi decũbunt, ſaltem per id tempus, quo medicum habent præſentem. Epilogiſmo autem utetur quoties ab eo, quod ſecundùm naturam eſſe probatum eſt, experimento proceditur ad alterius comprobationem, ut in præſenti: quoniam ſanorum plurimi ſic cubant, bonum accubitum probando. Idem etiã de manibus, ceruice, ac cruribus modicè inflexis interpretatur.

IN quarta parte, quæ incipit (Quinetiam) rationẽ reddit, quare dixit, Sic enim ſanorum plurimi decumbunt. Verbum enim plurimi, ſiue pleriq;, ut habet Laurẽtianus, uniuerſalem quandam uirtutem habet ad omnia, quæ poſſent ægris priuatim euenire. Vbi enim quis conuenieti modo cubet, bene cubare dicetur: ſi tamen cubet in uentrem, aut ſuper dorſum, nõ erit malum ſtatim, ſed ſub diſtinctione, nempe ubi non ſic cubare aſſueuerit, ſicut & infra prog. 17. dicet de dentiũ ſtridore.

IN quinta parte, quæ incipit (Cæterùm quod eſt dictum) docet quare Hippo. dixit, Molliter iacens: quoniã decet extrema membra quatuor, & uniuerſum corpus extra omnem extremam figuram conſtitui: quoniam figuræ extremæ, admodũ extẽtis neruis fiunt. Vbi legitur, Habitus, Figura legendum. Græcè enim σχῆμα, habetur. quocirca Græcè, διὸ καὶ προσηγόρευσεν αὐτὸ, ὑγρὸν, τῶν ὑγρῶν σωμάτων οὐ πεφυκότων τείνεσθαι. quod eſt, quamobrem, ὑγρὸν, id eſt, humidum, aut molle ipſum appellauit, quòd humida corpora inepta ſunt extenſioni. fortè li- ὑγρὸν.

quidũ

quidum magis,quàm molle, uocabuli ὑγρὸν ſignificationem exprimeret,quandoquidem mollia corpora ſatis apta ſunt extenſioni,non autem liquida.Quod autem ex lib.de Motu muſculorum citat lib.1.legitur,& loco citato in expoſitione.

PROGNOST. X.

Supinus accubitus.

SVPINVM verò cubare, manibus, ceruice,& cruribus extentis, minus bonum eſt.

POSTQVAM optimum cubandi modum laudauit,ad reliquos procedit,inter quos ille primo loco damnatur,qui minus malus alijs eſt,& quodammodo medium tenere uidetur inter præcedentem,& ſequentes:eſt enim præſens decubitus ſignum non bonum,nempe ſupino corpore cubare,manibus,ceruice,& cruribus extentis, mediæ nanq; malitiæ eſt decubitus,qui malus eſt aliquando,& nonnunquam eſt non malus:ubi enim ęger non ſic cubare ſoleat,& prudens ſit à natura,& medicum reuereatur,malus eſt:ubi autem cubare ſoleat, ſic,aut non adeò prudens ſit, aut non reuereatur medicum, non eſt malus.De hoc decubitu loquens Gal. lib.2.de Motu muſculorum dixit,Has res Hippo.ambas damnat,& ſupinum iacere,& hiare dormientem.& parum infrà ſubdit,Itaq; ſupinum iacere,& hiare dormientem,non abſq; actione ſtertēdi, aut exolutionis,aut ebrietatis,aut ignauiæ ſignum eſt. Quæ ſententia eadem eſt cum ea quæ in ſequenti prog.quòd enim aliquando homines ebrietatis cauſa ſupini cubant,non pertinet ad prognoſticum,in quo ſicuti & ſæpe ſuprà dictum eſt, ſignū quoduis,id quod Hippo. dixit ſignificat, niſi euenerit à cauſa externa.Vbi igitur ab ebrietate, quæ cauſa externa eſt, nō euenerit,aut fiet ob ignauiam,aut ob exolutionem. In prognoſtico tamen præſenti dixit minus bonum eſſe:quoniam ſignificat ignauiam, aut exolutionem:ignauiam,ubi ſic dormire conſueuerit,aut medicum nō magnifaciat,aut minimè prudens fuerit,quod non eſt malum.malum uerò erit,quoties ſine aliquo horum ſupinus cubet, quod ſignificabit langorem facultatis,ſiue animalis facultatis exolutionem.Quod iam intellectum factis diſtinctionibus manifeſtè indicat periculum aliquod,cuius gratia in ſequenti prognoſtico dixit grauius eſſe. Li.item 6.de Mor.po.par. 1.ſecti. penultima, Hip.dixit: Diſtentio corporis,articulorūq; durities, & æger ipſe diſſolutus

Supin⁹ accubitus quas habet cauſas.

tus,atq; articulorum κατακλάσεις, id eſt, confractiones, malũ. Et Gal. in Cõ.dixit,quoſdã legere pro,κατακλάσεις,κατακλίσεις, hoc eſt,decubitus: uerùm hanc lectionem ipſe non probat, ſed infrà inquit,Supinum uerò iacere,tum manibus,tum cruribus extentis,minus bonum,talem uerò decubitum imbecillitatem uirtutis oſtendere tibi demonſtrauimus , atq; hanc adhuc magis decubitum eum,qui deinceps dictus eſt,his uerbis:Si uerò procliuior fuerit, atq; à lecto ad pedes delabatur, graui⁹ eſt.Supino itaq; corpore cubare, ei qui nõ aſſueuit ſic dormire, oſtendit facultatis languorẽ, quæ nõ firmat corpus in aliqua poſitura,ſed quemadmodum corpus mortuum ſtatim delabitur in dorſum aut uentrem.

GALENI COMMENT.

TALIS decubitus omnino bonus non eſt: proindeq; nec minus bonus eſt. Si enim omnino bonus non eſt: ut minus eis bonus congruere dicatur,fieri qui poteſt? Cæterùm ut id bonum non ſit,ipſe poſtea docebit hunc in modum. Si uerò procliuior fuerit, & ſubinde ad pedes dilabitur,maiori cum periculo eſt. Tanquam enim prædictus decubitus cũ periculo ſit,ita dixit de eo: Maiori cum periculo eſt. At uerò mihi uidetur ut talis decubitus neutris adnumeretur indicijs, quæ nec ad ſanitatem uim habeant inſignem, neque ad mortem, ſed aut integre media ſunt, aut parum ad alterum tendunt,ita ut qui negligentius loquuntur de eis,cum utriſque conferre poßint,uelut hoc loco Hippocrates dixit minus bonam eſſe talem cubantis figuram,quàm quæ eſt antea prodita:deteriorẽ uerò quàm hæc ea quæ deinceps dicta eſt, admonens hoc loco finiri oportere in omnibus locis, nũm conſuetus ſit æger cubare ſupinus.Si enim ita fuerit, nec admodum magnifaciat medicum ingredientem:tunc neque in medio mali boniq; decubitus exiſtimabitur,ſed potius bonus. Si uerò neque hac ſoleat cubare figura,& admodum uereatur medicum, nõ

bonum

bonum indicium eſt:ſed potißimum ſi fuerit pudentior ex natura. Quocirca talis decubitus, in medio boni maliq; collocandus eſt:quantum in ſeipſo eſt,ſed utroque uerſum pro natura ægri transferendus eſt.

ANNOTAT. IN GALENI COMMENT.

IN prima parte,nō admodum propriè dici hunc accubitū minus bonum probat.Nam accubitus,qui bonus non eſt,non dicetur minus bonus:quòd autem bonus non ſit, conſtabit ex ſequenti prog.ubi eum decubitum,qui ſequitur,dicit eſſe grauiorem,ſiue difficiliorem.quod non eſſet,niſi hic etiam eſſet grauis,& difficilis. *Iacentis habitus.* Græcè,κατάκλισις,id eſt, decubitus. ſic & in alijs locis ſimilibus. *Si uero proclinior.* Lege ut in prog.ſequenti. *Tanquam enim.* Græcè, ὥσπερ γὰρ καὶ τοὺς προειρημένους δεινοὺς κατακλίσεως ὄντας, οὕτω περὶ τούτου ἔφη ὡς δεινότερον ἐστίν.quod eſt, Tanquam enim de prædicto accubitu grauem, ita de hoc grauiorem eſſe dixit.

IN ſecunda parte,quæ incipit(At uerò) definit huius ſigni uires,dicens ipſum eſſe ex his,quæ non habent inſignem uim in ſignificando, intātum,ut qui uelit non adeò diligenter uires ipſius perpendere,poſsit ipſum cum bonis,& malis comparare:quoniam medium eſt,neq; adeò bonum ut præcedēs, neq; adeò malum ut ſequēs. *Conferre.* Gręcè,παραβάλλειν,hoc
Laurentianus notatur. eſt,accommodare.Non enim uult Gal.hoc ſignum bonis, & malis comparari poſſe,ut Laurētianus:ſed annumerari inter bona,& mala.

IN tertia parte,quæ incipit (Admonens hoc loco) mentē Hippo.declarat:uoluiſſe inquam Hippo. diſtinctione uti, ad inueniendam huius ſigni bonitatem,aut malitiam. Vbi enim æger conſueuerit ſic dormire,neq; admodum magnificat medicum ingredientem,bonus eſt decubitus dictus.ſi tamen nō ſic cubare ſoleat,medicumq; magnifacit,ac fuerit prudentior à natura,non bonum erit.Vnde fit,ut talis accubitus in medio malorum,ac bonorum ſit.Hinc etiam ſequetur,Hippo. ſatis rectè dixiſſe,hoc ſignum minus bonum eſſe:quia minus bonū eſt,quàm præcedens, ubi bonus fuerit:quoniam ſimiliter in aliquo caſu iam dicto,bonus non eſt,licebit Hippo.in ſequenti prog.alium accubitum grauiorem hoc appellare.Hippo. ergo,qui hanc diſtinctionem boni,& non boni accubitus ſcribe

re

re ob prolixitatẽ uitandã prętermiſit, nõ potuit melius aut exquiſitius loqui.

PROGNOST. XI.

SI VERO procliuis ſit, ac delabatur à lecto in pedes, grauius eſt.

HANC ſententiã Laurentianus ſic tranſtulit: Si uerò procliuior eſt, ac deorſum delabitur ſubinde ad pedes, maiori cũ periculo eſt. Sicut & Celſus Meldenſis lib.6.de Mor.po.parte 1.com. penultimo.ſic, Si uerò procliuior fiat, atq; supernè ad pedes delabatur, grauius exiſtit. Sed tamen ubi in noſtra traductione habetur, Procliuis, Græcè προπετὴς, quod eſt idem quod πρηνὴς, id eſt, ꝓcliuis aut pręceps. Vbi dixi A lecto ad pedes: Græcè habetur, ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας. Vbi dixi grauius eſt: Gręcè, δεινότερον ἐστίν. Vult autem Hippoc. hoc tertium ſignum grauius eſſe præcedenti: peius enim eſt non poſſe in lecto continere corpus, ne decidat, quàm ſupino corpore cubare. Significat enim magnum languorem facultatis animalis: & in omnibus uerum habet citra omnem diſtinctionem. Decidere enim à lecto & ad pedes declinare, demortui hominis eſt, qui non aliter quàm lapis decidit aut cadauer: uiuẽtes enim omnes, & modicè ſaltem conſtantes, cubant parum erecto ſuperiori medio corpore. Quod comprobauit ſẽtẽtia Gal.2.lib.de Motu muſculorum, loco citato, in 9.expoſitione. Huius progn. ueritas experimento quotidiano probatur in corporibus mortuorum, quæ ad pedes ſtatim delabuntur: & in his qui morti proximi ſunt, à ſola grauitate corporis deorſum demiſſa, animali facultate nihil contrà operante, aut renitente. De hoc iacendi modo Gal. lib. de Palpitatione, tremore, rigore, & cõuulſione dixit, Viuentium autem more iacere non poſſe, ſed corporis mortui inſtar atque inanimis ad pedes ruere, malorum eſt nouiſsimum. Rem hanc in libro de Humoribus, ἔῤῥιψιν uocauit, quod non intelligentes qui literam ſunt interpretati, unà quidem multa fabulati ſunt: proſtratum eſſe, mortui corporis inſtar eſſe, omni uirtutis robore exactè perdito ἔῤῥιψιν uocauit: unde, ἐῤῥίφθαι, κατακεῖσθαι, minimè eſt idem, ſed rationẽ eam habet, quam cadere cum iacere. Similiter in auibus aliud uolare ad terram eſt, aliud cadere: unũ agere eſt, aliud pati: non ſecus κατάκλισις, actio eſt, ἔῤῥιψις paſsio. Aduertendum tamen, quod ubi ἔῤῥιψις.

ubi dixit, *κατάκλισις*, Gręcus codex habet, *κατάλυσις*. ſed corrigẽda eſt litera in Græcis codicibus, & Latinis Baſilienſibus. Hoc prognoſticum male excuſſum eſt in Græcis codicibus: inſeritur enim cum Gal. comm. tanquam pars ipſius.

GALENI COMMENT.

QVEMADMODVM *cubare in latus, quandã obtinet uim: ita erectius iacere, quo modo omnes cubamus. Et ob eam rem ſi in alterum colloces latus corpus defunctum, prorſus aut in partem pronam, aut ſupinam conuertetur: uelut ſi illud accliue figures, ita quoque in pedes delabitur. Merito igitur prauum id dixit haberi indicium: quòd quidem extinctionem quandam ſignificet regentis corpus facultatis.*

ANNOT. IN GALENI COMM.

VNICA collatione probat huius ſigni malitiam: quemadmodũ enim in latus cubare ſignificat efficaciam aliquam, ita erecto corpore iacere: & quemadmodum mortua corpora ſuper latus collocata ſtatim in dorſum aut uentrem decidunt, ita ſi talia corpora ſurſum uergentia ſtatuas: ſtatim ad pedes dilabentur. Significat enim talis delapſus animalem facultatẽ corpus regentem demortuam. *Quandam obtinet uim.* Græcè, *ἔχεται τινὸς ἐνεργείας*, id eſt, quandam obtinet efficaciam. *Ita erectius iacere.* Græcè, *οὕτως καὶ ἡ ἀνάῤῥοπος ὑπτία*, quod eſt, ſic & ſurſum uergens ſupinus dicubitus. *ὑπτία* namque non omnem decubitum, ſed ſupinum ſignificat, quod Laurentianus inconſideratè prætermiſit, cum in præcedenti commento parte 3. ubi Galenus dixit, *μήτι συνήθης ἐστιν, ὑπτία κατάκλισις τῷ κάμνοντι.* ipſe tranſtulit, num conſuetus ſit æger cubare ſupinus. Ecce ubi *ὑπτία* ſupinus accubitus uertit, modo uerò iacere tantùm dixit. Voluit autẽ Galenus ſignificare quod Laurentianus non aduertit, nempe quòd quemadmodum cubare in latus habet aliquam efficaciam: ita cubare erecto corpore ſiue ſurſum uergente, quandam habet efficaciam, quamuis homo cubet ſupinus, ob id ſolum quòd erecto corpore cubet. Vbi namque erecto corpore cubaret, ſimul & ſuper latus duplici ratione efficaciã ſignificaret, prima ex eo quòd in latus, ſecũda ex eo quòd erecto

Laurentianus notatur.

erecto corpore: quorum alterum alteri comparare uult Gale. ſcilicet ſurſum uergentem decubitum quamuis ſupinũ, ei qui in latus fit. Quod tamen ſtatim addit, Quomodo omnes cubamus: ad primam partẽ referri debet, hoc eſt, ad decubitum ſurſum uergẽtem, non ad ſupinum: quandoquidẽ non omnes ſupini cubamus, ſed erecti, corpore ſurſum uergẽte. *Regentis corpus facultatis*. In annotationibus circa 6. Com. explicui quid intelligat per regentes facultates.

PROGNOST. XII.

SI VERO inueniatur nudos habens pedes (vbi non fuerint admodum calidi) & manus, ceruicem, ac crura inęqualiter diſperſa, ac nuda, malum eſt. Inquietationem enim ſignificat.

DAMNAT ſimiliter Hippo. eum accubitum per quem æger extrema diſcooperiens inæqualiter proijcit. Nã uelle nudare pedes non admodum calentes, ſignificat implaciditatem & inquietationẽ, quę ex malitia ęgrotationis originatur. Cùm enim manus aut pedes non fuerint admodum calidi, non diſperget membra, aut nudabit æger ut refrigeret ipſa, quod faciunt homines quoties maximè calent in extimis, atque in intimis. Si ergo non ob id nudant extrema, interius ſentiunt cauſam, quæ ipſos mouet ad inquirẽdas frigidas partes in lecto, & proijcienda ſtragula, quod maniſeſtè oſtendit eas eſſe malimoris febres, & periculoſiſsimas. Siquidem extremis non admodum calentibus interiora ipſis uruntur, quod in omnibus lipyrijs febrib' fit, & in principijs acceſsionũ febriũ omniũ mali moris, acceſsiones habentiũ, & ubi plurima adfuerit imbecillitas facultatis, ut quæ non poſsit muſculi oſsium pondus tolerare. Dixit tamẽ, Si inueniatur: quoniam ſæpe fit ut æger medicum magni faciens ac reueritus extrema, interim dum medicus adeſt, cooperiat, etſi ipſe nudata habere cupiat, & talia antè haberet. Diſpergere quoque inæqualiter extrema, ac ceruicem non componere, malũ ſignum, atque inquietationis, anguſtiæ, & anxietatis eſt: quod ob dictam cauſam euenire putandum eſt. Galen. lib. 3. de Mor. pop. par. 2. in Comm. hiſtorię mulieris ex abortiuo fœtu, τὸ δ' ἀσώδης. id eſt, anxia & ĩquieta ἀσώδης.

malignitatis febris factæ indicium eſt. Talis uerò diſpoſitio eſt, per quam manus ceruicem & pedes inequaliter proijciunt ægri. Quod etiã in præſenti prog. dixit Hippocra. inquietationem enim ſignificat. ἀλυσμὸν habet litera Græca. Eſt autẽ ἀλυσμὸς, apud Gal. lib. de Antiquis dictionibus Hippoc. quod apellant ῥιπτασμὸν. hoc eſt, inordinatum, proiectum, quod etiam appellauit, ἄσην, libr. 2. de Ratione uictus acut. Comm. 22. de his qui prandent præter conſuetudinem, maximè ſi ſupercœnauerint, eos, inquit Hippo. alui leuitas exercet. quo loco σφακέλισμὸν, ſcribitur, in alijs uerò non, ſed ἄσην, inquit Gal. ut eo uocabulo ῥιπτασμὸν, id eſt, proiectum intelligamus corporis hominis huius qui iuxta cibatus eſt. Corporis inquam, ob cibi multitudinem, ἀσημένους, id eſt, grauiter moleſteq; habẽtis, atq; implacidi inquietiq; dum in lecto iacet, & ſeſe permutantis. Idem libr. 3. Comm. 14. de his qui aquam mulſam meraciorẽ bibũt. & lib. 2. ſect. 25. dixit, δυσχωρεῖσθαι, quod eſt malè in lecto iacẽt. Quoties ergo æger manus ac crura proijcit inordinatè, ἀλυσμὸν patitur, ſiue ἄσην, ſiue ῥιπτασμὸν, quæ omnia idem ſignificant, nempe moleſtiam, implaciditatem, & inquietationem: quæ eueniũt à cauſa grauante ac moleſtante præcipua membra, maximè os uentriculi, quod potiſsimum uerum habet, niſi æger ſit mollis ac impatiens. Tales enim contingit ex paruo morbo conflictari, ac ſtragula proijcere.

ἀλυσμὸς.
ῥιπτασμὸς.
ἄσην.

GALENI COMMENT.

1 OPTIME *determinauit orationem dicẽs, Nec admodum calidos. Per febres enim calidiſsimas unà cum cæteris partibus, etiam pedibus ardeſcentibus, nudare eos ægri coguntur. Si uerò febris nõ fuerit talis: nudare pedes,*
2 *malaciæ eſt ægri, uel inquietationis indicium.* *Porrò ſi manus quoque pariter cum ceruice, & cruribus non ex more componit, ut antea dixit, ſed inæqualiter tales diſpergit partes: malum indicium eſt. Dixit enim ſignificari inquietationem. Hoc uerò nomen indicat illos conflictari quauis*
3 *figura, necnon alium ex alio mutare.* *Quòd ſi te præſente (ut docui) iacens æger, ſtatim commũtet priorem figuram ad alteram, pariter & membra diſpergat inæqualiter, uel*

etiam

etiã ceruicis poſituram:ſcias talem aut propter uẽtriculi uitium,aut propter uirium debilitatem inquietari:colligens hoc etiam loco epilogiſmo ingenium eius,utrũ mollior ſit,& ad ſingula manus det promptius, licet perquã exigua,& peruincatur.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte exponit,quare ſententiam ſuam Hippocra. definiuit,dicẽs(Vbi non fuerint admodum calidi.) Quoniam per febres calidiſsimas,per quas extrema quoque admodum calent,ęgri cogũtur membra diſpergere:in alijs uerò non,niſi ob inquietationem,aut ægri mollitiem.Nam,ut dixi, leues ad huc morbos non tolerant. *Malacia.* Græcè,μαλακίης, id eſt, mollitiei.

IN ſecunda parte,quę incipit(Porro ſi manus)docet malitiam ſignificationis, quæ ſumitur ex proiectione manuum, & cruruũ,& ceruicis:hoc enim ſignificat ἀλυσμὸν, id eſt,inquietã tionem ,quod indicat omnem figuram malè ferre.

IN tertia parte,quæ incipit(Quod ſi te præſentę) docet talem mutationem figurarum & inquietationem oſtendere,aut ægri mollitiem, aut uirium languorem,aut os uentriculi pati uitium.Sed mollities communi epilogiſmo,id eſt,argumento ab experimẽto,quod uerſatur circa ſingularia, excluditur, ubi docetur,ueras eſſe ſententias Hippoc. ſi non fuerit æger talis ex cõſuetudine,aut à ſua natura.Quòd ſi nihil horum in cauſa fuerit, ſignificabitur lãguor facultatis non potentis corpus in certa figura diu ſeruare,aut os uẽtriculi pati.Quemadmodum *Inquietatio* enim in expoſitione dixi,ex li.2.de Ratione uictus acutorum, *quid indicat.* Com.22. quibus uentriculus alimentis grauatur, inquietatio ſuperuenit:ſic etiam illi,quibus os uentriculi ab humore confluẽte in ipſum cõſimiliter aut grauatur, aut mordetur,inquietationem patientur ob eandem cauſam. Id etiam teſtatur libr. 4.de Ratio.uict.acut.Comm.47.dicens,ἀσώδεις febres appel- *ἀσώδεις* lat,in quibus ægri ἀσῶνται, id eſt,grauiter afficiuntur,atque implacidè habent. Difficile autem ferre conſequitur interdum quidem fortem febrem æſtuoſamq;:ſæpius quoque & ſtomachi malitiam,id eſt,oris uentriculi,quod ſimiliter experimentum probat,quàm ſint inquieti hi qui uomere parati ſunt.Qua ratione Græci inquietationem ipſam, & faſtidiũ, quod paſsio eſt oris uẽtriculi , appellabant uno nomine ἄσην. Quod enim

h 2 ſigni-

ſignificet inquietationem, conſtat ex dictis in expoſitione pro gnoſtici: quod etiam ſignificet faſtidium, conſtat ex 4. libr. de Sanitate tuenda, ubi de his in quibus calidi ac mordaces ſucci abundant, inquit Gal. ſicut rurſus omnino non nutrire, & faſti dia ſtomachi, quæ Græci ἄσας uocant, creat. Et Leonicenus li. 2. aphor. Comm. 9. ubi Galen. dixit: ἀσηθῆ τινὸς πολλῆς, tranſtulit, Faſtidioq́; multo: licet ego potius, multa quoque inquietatione, tranſtuliſſem. & apho. 61. quintæ lectionis, nihil aliud po tuit ſignificare, quum Hippo. dixit, Si mulieri ceſſent purgatio nes, neque febris, neque rigor ſuperueniat, & ἄσην, id eſt, faſtidium incidat, iudica ipſam in u[illegible]o habere. Siue ergo ἄσην, inquietationem, ut in præſenti: ſiue faſtidium, aut febris implacíditatem, aut oris uentriculi uitium, aut facultatis languorem ſignificabit.

PROGNOST. XIII.

LETHALE autem eſt, hiantem dormire ſemper.

Hiare quid indicat per ſomnum.

DORMIRE ſemper aperto ore, manifeſtè indicat languorem animalis facultatis, quæ per muſculos maſticatorios comprimere os, ac claudere ſolet, nobis adhuc dormientibus. Eſt enim talis circa maxillam diſpoſitio, qualis dicta eſt de ſupino accubitu: utrunque enim euenit, animali facultate omnino ab operatione uacante, ac muſculis ſummè relaxatis. Gal. namque 2. de Motu muſculorum, poſtquam dixit Hippoc. damnare ſupinum accubitum, & hiare dormientem: ac dixit, hanc diſpoſitionem ſignificare ebrietatem, ignauiã, aut exolutionem, tres oris figuras diſpoſuit, quarum prima eſt, quum os plurimum eſt apertum: ſecunda quum eſt clauſum: tertia eſt media, quum modicè apertum tenetur. Ad oris extremam apertionem coadiuuant muſculi, qui ſunt in mento & collo: ad extremam alteram figuram, clauſionemq́; oris operantur muſculi maſticatorij, qui ex capite deſcendunt. Os igitur modicè apertum eſſe ſignificat, tam inferiores, quàm ſuperiores ab actione ceſſare: quomodo & in tertia cubiti figura, quæ minimè dolẽs eſt, brachio euenit. Si ergo dormiens ſemper hiet, non ſic dormire aſſuet, & id ebrietatis cauſa nõ eueniat, per qđ cauſę omnes externæ excluduntur, neque ignauia fuerit cauſa, exolutio ſignificatur. Dices forte, uidetur, quòd in dormientibus id non

Figuræ oris tres.

id non ſit certum ſignum, quandoquidem adhuc ualidi non ſo leant animali facultate uti dormientes. Secũdò dubitatur, qua re id in dormientibus, non tamen in uigilantibus dixit. Ad primum dicimus, quòd Galenus lib. 2 de Motu muſculorum parte citata multis uijs conatur probare dormientes fungi animali facultate, quod conſtat ex eo quòd dormientes reſpirant: nonnulli etiam ſtantes uiſi ſunt dormire, & plurimi ſedentes dormiunt, in quibus manifeſtum eſt animalem facultatem operari. Nam mortuum corpus, quod omnino priuatum eſt animalibus functionibus, non ſederet aut ſtaret. Gale. quoque de ſeipſo refert, fermè integrum ſtadium dormiendo peregiſſe. Inter reliqua argumentum eſt apud ipſum de dormientibus clauſo ore, quod non fieret niſi animali facultate per muſculos maſticatorios operante: quòd ſi apertum tenuerint, modicè ab hac ceſſabunt actione. Quæ diſpoſitio ſumma relaxatio eſt ipſorum muſculorum, in qua os tenere præcepit Hippocr. eum cuius maxilla exarticulata reponenda eſt. 2. libro de Articulis, dicens, χαλάειν χαλαρὴν τὴν γνάθον ἔχειν. hoc eſt, præcipere, ut laxam habeat maxillam: ac ſi diceret, ab omni functione ſolutam. Ad ſecundum reſpondemus, Hippoc. loquutum de dormientibus, in quibus conſtat minus malum eſſe laxam habere, ac diſſolutam maxillã, quàm in uigilãtibus: ueruntamẽ id ſcripſit de quo magis dubitari poſſet, & quod ſępius fieri uidemus, ut inde reliquum quiuis intelligeret. Si nãque dormiẽtem hiare ſemper malum eſt, uigilãtem hiare ſemper peſsimum erit, quum maiorem ſignificet noxam, ut Galenus inquit in fine commentarij.

Animalis facultas in ſomno.

Maxillæ reponendæ figura.

GALENI COMMENT.

DEBILITATIS *hoc quoque ſignum claudentium os muſculorum eſt, quemadmodum paulò antè de muſculis palpebras committentibus explanatum iam eſt: Codex quidem ita legitur, quemadmodum nunc dixi: antiquiq; codices ita habent. Dioſcorides uerò aliter legit, ad hunc modum: Difficile autem eſt & hiantem ſemper, dormire. ubi duplex concurrit ſignificatio: una quidem, ut ſemper hiet: altera, ut ſemper dormiat. Vbi igitur ſecundũ malum ſit, quanquam non hianti fiat ore, planius indica-*

uit per illam ſententiã, qua dixit: Somnus & inſomnia alterutrum ſi modum exceßit, malum eſt. Sed primum dictũ eſſe ueriſimile eſt, ut hiet tantiſper dũ dormit. Si enim hiet non dormiens, multò maiorem noxam ſignificabit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte ſignificationem hiantium explicat eſſe languorem muſculorum claudentium os, quod dixerat de muſculis mouentibus palpebras, nempe Comm. 8.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaque codex) prædictam prognoſtici lectionem dicit eſſe ex antiquis codicibus: Dioſcoridem uerò aliter legiſſe, ſic, Difficile autẽ eſt hiantem dormire ſemper. Quæ lectio duplicem habet ſenſum, aut difficile eſſe dormire ſemper eum qui hiat, aut difficile eſſe dormientem hiare ſemper. & primam lectionem non eſſe huius partis dicit: ratio eſt, quia de decubitu agitur. & quia hoc damnauerat ipſe in Aphor. nempe 3. apho. ſectione 2. dicens, Somnus & uigilia utraq;, ſi modũ exceſſerint, malũ. Celſus tamẽ lib. 2. ca. 6. in hac parte eam lectionem ſequitur inter reliqua mortis ſigna ſcribens, ubi hiat, ubi aſsiduè dormit. Et licet uera ſit ſententia, neque eſt huius partis, neque illius, quæ apud Celſum. Alteram uerò lectionem Gal. laudat, quòd difficile eſt ſemper hiare, dum dormiunt: id enim ſæpe euenit: uigilantẽ uerò hiare, maiorem ſignificat noxã. Vbi legitur, ut hiet tantiſper dum dormit: adde, οὕτως γὰρ ὡς τὰ πολλὰ φαίνεται γινόμενον. hoc eſt: ſic enim ut plurimum fieri uidetur.

PROGNOST. XIIII.

PARITER & crura ſupini cubantis vehementer reducta diſtractaque.

IS cubandi modus delirium ſignificat, ac mente turbari ægrum, ſi crura uehementer cõtrahat, ac diſtrahat. Non enim alij, quàm delirantes ſimul contrahunt crura, ac diſtrahũt: quod fiet, ſi quis calcaneos ad nates uſque contrahat, deinde genua ſegreget, ac diſtrahat. Id uerò ſignificare delirium hinc cõſtat, quòd de ſupine cubantibus loquitur, quos ex modo decubitus conſtat languidos eſſe. Contrahere uerò uehementer crura, ac ſeiungere, non fit abſque conatu & uiolentia: eſſe autẽ languidum, ac uehementi conatu figurare crura, delirantium eſt:

adde

adde quòd talis cubãdi modus abſurdus eſt, & extra omnium hominum conſuetudinem. Quòd ſi ſimul reducta uehemẽter ſint, & circumplexa, ut quidam legunt, pariter in Com. damnatur accubitus talis tãquam abſurdus: eſſet uerò talis, ubi quis crura ſimul contraheret, ac inuicem circumplecteretur. Et licet Gal. in Com. hunc cubandi modum dixerit, ſignificare delirium, ac eſſe abſurdum decubitum. lib. 6. de Mor. po. part. 1. Comm. penultimo, dixit ſignificare, articulos fractos: inquit enim, Si igitur tum manus, tum crura parũ inflexa habere commẽdetur, quod ulterius exiſtit maiorem oſtendit articulorum cõtorſionem. Sic enim appellauit eam in prognoſtico, his uerbis, Lethale autem & aperto ore ſemper dormire, cruraq; ſupini cubantis inflexa eſſe, & διαπεπλεγμένα, quod ſignificat, διεστῶσα μέχρι πλείονος, id eſt, plurimum diſſociata diſtractaq;. Siue autem inflexa ſcripſerit, ſiue diſſociata, ſecundùm utrunque fractos oſtendit articulos. *Articulos fractos quid indicat.*

GALENI COMMENT.

HAEC *uox διαπεπλεγμένα, id eſt, diſtracta, utroque ſcribitur modo, ſcilicet & per γ, & per χ. ſignificat autem crura, quæ plurimum diſperſa ſint. ac talis decubitus abſurdus eſt, ita ut indicet delirium: quandoquidẽ nullus ita cubare ſoleat. quemadmodũ neque ſi circumplexa, legatur. talis enim decubitus abſurdus eſt, ſi quis cubando ſupinus habeat crura reducta, & inter ſe circumplexa.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

DAMNAT decubitum ſupinum cruribus uehementer reductis, ſiue ſimul ſint διαπεπλεγμένα, id eſt, diſtracta, ac diſperſa: ſiue loco ipſius legatur, περιπεπλεγμένα, id eſt, circumplexa.

PROGNOST. XV.

SVPER ventrem verò cubare, eum qui nõ ſic aſſueuit dormire, dum ſanus eſſet, delirium ſignificat, vel dolorem partium quę ſunt circa ventrem.

VBI quis in uentrẽ cubet, non aſſuetus ſic dormire, unum duorum uult Hippo. ſignificari, aut delirium, aut dolorem. De

delirio conſtat, quòd hi qui delirant, quamuis figuram eligunt ſibi, etiãſi neque decens ſit, neq; ſaluti conueniens: qui enim mente non conſtant, ſeligere neſciunt. Significatur autem dolor, quoniam qui uentris dolorem patiũtur, melius ferunt ipſum in uentrem cubantes: per eum namque decubitum uentris partes comprimũtur, & ſi humor aliquis in eas confluebat quadantenus cohibetur leui compreſsione facta, quod omnibus dolentibus partibus accidit, cùm comprimuntur. Si flatus eum dolorem excitat, facilius diſcutitur: ſi à frigido humore, aut crudo dolor fit, moderato calore acquiſito ex uẽtris compreſsione in dicto decubitu, frigidus caleſit, & crudus coquitur. Circa uentrem dixi, quia Græcè habetur, ἀμφὶ τὴν κοιλίην. & κοιλία ſignificat uentriculũ & totum uentrem: hîc uerò de partibus circa totum uentrem potius intelligendum. Excipit Hippoc. ab hac ſentẽtia eos qui ſic dormire aſſueuerſit, quod omnibus dictis & dicendis commune eſt, ſine quo quidpiam rectè præſagiri eſt impoſsibile. Sunt enim plurimæ hominũ conſuetudines, mores, & proprietates, quæ licet ſint præter communem hominum conſuetudinem, in eis tamen nihil mali teſtantur: quæ omnia ad rectè præſagiendum medicum diligenter inquirere, & probè examinare oportet, ut Celſus ait lib. 2. cap. 2. Sunt enim quædam proprietates hominũ, ſine quarum notitia non facile quicquam futurũ præſagiri poteſt. facile itaq; ſecurus eſt in his aliquis, quę ſæpe ſine periculo euaſit: ille ſollicitari debet, cui hæc noua ſunt, aut qui iſta nunquam ſine cuſtodia ſui tuta habuit.

Partes cõpreſſa melius ferũt dolorem.

Conſuetudines & proprietates inquirẽda.

GALENI COMMENT.

CREBRO *commemorat adiunctam his omnibus determinationem, ut ſecundùm conſuetudinem aliquid accidat ægrotantis. Etenim nunc cubare in uentrem contra conſuetudinem, aut delirium ſignificat, quemadmodũ in prædicta cubandi figura: aut dolorem quendam, qui circa tales partes fatiget. conſtat enim ut multi talem eligãt figuram, quorum in uentre dolor infeſtat.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

CONSVETVDINEM ſæpe commemorare Hippoc. dicit, quoniam ſigna mala talia ſunt, ubi contra conſuetudinem eueniant, ueluti cubare ſuper uentrem. Significat namq; delirium

delirium,aut dolorem in partibus circa uentrem, ſiquidem multi tales eum eligunt cubandi modũ. *Crebro commemorat.* Cõſuetudinis fecit mentionem,ſuprà progno.7.& progn.9. quum dixit: Sic enim ſanorum plurimi decumbunt. & in præſenti progn.& infrà progn.17. *Vt ſecundùm conſuetudinem aliquid accidat ægrotantis.* Græ. τὸ κατὰ τὴν συνήθειαν τὸ νοσοῦντος γίνεσθαι. quod eſt,quod ſecundũ eius conſuetudinẽ ęgrotantis fit.

PROGNOST. XVI.

VELLE autem ęgrum reſidere vigente morbo,malum eſt, in omni acuto morbo:peſsimum verò in peripneumonicis.

VLTIMVM ſignum quod ex decubitu accipitur,malum eſſe inquit, ubi æger in morbi uigore uelit reſidere: quod in omni morbo acuto uerum eſt,ſignatim uerò in pulmonia, in qua non tantùm dicit eſſe malum,ſed peſsimum.In pulmonia enim ſignificat magnam anguſtiam in partibus thoracis, & pulmonis,ita ut recta ceruice reſpirare cogantur:in alijs uero acutis morbis unum trium,aut delirium,aut inquietationem, aut magnam ſpirandi difficultatem. In his igitur acutis morbis, ſi deliriũ adſit, ſatis malum eſt,quoniam indicat præcipuam particulã laborare:difficultas reſpirandi tanta,ut cogat hominem in lecto erigi,maximum incendium oſtẽdit: ob paruum enim non cogeretur reſurgere in lecto, eo tempore quo ægri magis amãt quieti manere. Hinc etiam ſequitur quàm malum ſit ubi inquietationem ſignificet: quoniam magna eſt inquietatio, quæ non permittit in morbi uigore hominem quieſcere ac iacere. Inquietatio uerò quid mali oſtendat, diximus circa Comm.12.Significat enim languorem aut febris implaciditatem,aut oris uentriculi uitium.Præſentis prognoſtici ſententia nõ tantũ pertinet ad ſigna, quæ ſumuntur ex decubitu, ſed ad ea quæ ſumuntur ex difficultate reſpirationis.In pulmonia namque uelle erecto corpore reſpirare,orthopnœa eſt: ſimiliter & in alijs morbis,ubi ægri ſe erigunt ad reſpirandum, non ob deliriũ, aut febri implaciditatẽ.(Languidi namq; non tentãt reſurgere in lecto,licet ſępe figurã demutẽt.) Oſtẽdet difficilem reſpirationem,quę nõ niſi recta ceruice exercetur.Sed de orthopnœa lib.3.dicemus in expoſitione prog.16. Contra

Reſidere in lecto orthopnœæ cauſa.

Notabile dubium.

huius prognoſtici ſententiam uidetur poſſe probari, non eſſe in peripneumonicis deterius ſignum uelle reſidere, in uigore morbi, quàm in alijs acutis morbis, quin potius in alijs eſſe deterius ſignum, cuius contrarium dixit Hippo. uolens in alijs morbis eſſe malum, et in pulmonia peſsimum. Sed propoſitum probatur, quando aliquod ſymptoma morbum aliquem cõcomitatur, non ſignificat magnum malum: ubi uerò ipſum non ſolet concomitari, ubi ſuperueniat, deterius erit, ſed non omnes acutos morbos concomitatur orthopnœa: & omnem pulmoniam concomitatur. ergo in pulmonia deterior erit orthopnœa, quæ eadem eſt, ut dixi, & uelle reſidere. In alijs quidem morbis non ſemper adeſſe orthopnœam conſtat: in pulmonia uerò ſemper adeſſe, probatur ex Gal. lib. 4. de loc. pa. cap. 8. dicẽte, Si uerò ſimul cõueniũt in ſpiritalibus inſtrumentis, calor & anguſtia, ut in peripneumonia, tum neq; maxima, neque frequentiſsima, neque etiam celerrima reſpiratio ſufficere poteſt, ſed ſurgere tentãt ſic laborantes. Si ergo peripneumonici taliter reſpirant, nõ erit in eis peſsimum ſignũ talis reſpiratio, neq; deterius quàm in alijs morbis. Ad quod reſpondemus duob⁹ modis. Primò, quòd Gal. aliter uidetur legiſſe literam Hippoc. nam in Com. explicat malum eſſe in pulmonia uelle reſidere in morbi uigore, in alijs tamen acutis morbis explicat id eſſe χαλεπώτατον, hoc eſt, peſsimũ, aut difficilimum. Vnde fit ut uelit mentem eſſe Hipp. in pulmonia eſſe malum, in alijs uerò morbis acutis eſſe peſsimum, eritq; talis lectio. Velle autem ęgrum reſidere uigente morbo, malum eſt in pulmonia, peſsimum uerò in omni acuto morbo. Aliter ſecundo dicemus, quòd in pulmonia, aut non in omni tempore & in omni ipſius ſpecie, æger adeò difficulter ſpirat, ut cogatur reſidere, ut apud Aëtium, lib. 8. cap. 66. ſi pelliculæ ipſius, quę thoraci connexæ ſunt ſecundùm longitudinem inflammatæ fuerint, dolor aderit in pulmonia & difficultas reſpirandi, & ſurrecti ſedere uolunt. In hoc caſu aut etiã dato quòd perpetuam orthopnœam æger patiatur, in uigore tamen, ubi non eſſet ad modũ mala diſpoſitio ægri, æger potius amaret cubare quàm erigi: quo dato ſi erigatur per id tempus peſsimũ ſignum erit. Significat enim extremam anguſtiam & intentiſsimum calorem, qui eum reſurgere ad reſpirandum coẽgerunt. In alijs tamen morbis non unum tantùm ſignificat uelle reſidere in uigore, ſed aut delirium, aut inquietationem, aut reſpirandi neceſsitatem

Solutio.

Pulmoniã patientes quando coguntur reſidere.

ceſsitatem: delirium, ubi non ſit per eſſentiam, ſiue uera phrenitis, non eſt magnum malum: tale eſt, quod euenit in morborum acutorum ſummis uigoribus: inquietatio ſimiliter nō eſt magnum malum, maximè quoniam talis ſolet antecedere iudicationes, quæ fiunt in ipſis ſummis uigoribus. Si tamen ob difficilem reſpirationem in acutis morbis alijs à pulmonia cogatur æger erecto corpore reſpirare, magnum ſignificabitur incendium, idque deterius erit quàm in pulmonia. Si ergo in alijs acutis morbis à pulmonia, ſemper hoc unum ſignificaret, peius ſignum eſſet, ad reſpirandū erigere corpus in illis, quàm in pulmonia: quoniam tamen non hoc tantùm, ſed unū trium dictorum oſtendit, non eſt adeò malum ſignum, ut in pulmonia, in qua unum ſemper ſignificat, nempe magnā anguſtiam, ac coloris uehementiam.

GALENI COMMENT.

QVI pulmonia infeſtantur, ij dicūtur ſentire magnā in thorace anguſtiam, dum ſupini cubant: reſidētes uerò, fieri ſpirantiores. Decumbit *enim ad ſpinam, per ſupinum iacendi habitum, pars in pectore thoracis, à qua pulmo arctatur, nec idoneum accipit aërem inſpirando. per alios uerò morbos, quoties uigent (id enim maximè conſiderandum eſt, tanquam non ſit temerè additum) exitioſsimum eſt uelle ægrū reſidere in ipſo cōſiſtendi uigore. Amant enim tunc maximè perpelli, immoti cubare: & ſi quis eos excitet, conflictantur. Itaq; arbitrare, propter uehementem ſpirandi difficultatem, aut inquietationem, aut delirium, reſidere, ægrum aggredi per conſiſtendi uigorē ægrotationis.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte refert id quod patientes pulmoniā ſe ſentire dicunt, id autem eſt, magna quædam anguſtia in thorace, dum cubant ſupini, cùm uerò ſe erigunt, facilius reſpirare. Ratio uerò quare ſupini cubantes difficilè ſpirant eſt, quoniam partes anteriores thoracis conſidentes pulmonem coarctant, & impediunt aëris conuenientem attractionem.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Per alios uerò morbos) reddit cauſam quare dixit, in alijs morbis à pulmonia eſſe malũ, uelle reſidere in morbi uigore: ratio, inquit, eſt quoniam unũ trium ſignificat, aut uehementem difficultatem reſpirãdi, aut delirium, aut inquietationẽm. non igitur temere, aut ſine cauſa dictum eſt, quod tamen in expoſitione prognoſtici aduertẽdum dixi, quòd Gal. in præſenti loco periculum in alijs morbis à pulmonia referens dixit, χαλεπώτατον, id eſt, exitioſiſſimum eſt uelle ægrum reſidere in morbi uigore: ubi tamẽ Hippo. non ſic, ſed πονηρὸν, id eſt malũ. *Inquietatione*, Græcè ἄλυος. eſt autem ἄλυς idem quod ἀλυσμὸς. cuius ſignificationem diximus in expoſitione prog. 12.

Ἄλυς.

PROGNOST. XVII.

STRIDERE dentibus in febribus, quibuſcunque id non eſt conſuetum à pueritia, maniam ac mortem ſignificat, verũ prædicere oportet ab vtriſque futurum periculum: ſi tamẽ delirans id efficiat, valde lethale iam eſt.

IN præſenti prognoſtico duo ſigna ſcribit, quæ ab animali facultate ſumuntur, quorum alterum ſignificat maniam, ſiue magnam mentis perturbationem, ac mortẽ: alterum uerò ſignificat mortem proximam. Primum ſignum pertinet ad animalem facultatem ſecundùm locum mouentem, quòd eſt ſtridor dentium, qui in acutis febribus (de eis enim intelligitur quod dixit in febribus) magnam mentis conturbationẽ oſtẽdit, & mortem. Qui enim ſtrident dentibus in acutis morbis, magnam aliquam læſionem in cerebro patiuntur, aut in eſſentia, aut per conſenſum, ad quam ſequitur tremor maxillæ inferioris: hæc autem contremiſcit ob læſionem, quæ accidit muſculis maſticatorijs ſiue temporalibus, ad quos pertinet maxillam inferiorem firmare ac loco uno continere, aut clauſo, aut aperto ore. claudere uerò, ac aperire os crebrò, & fere ſine mora, ut in ſtridore dentium, ſimilis eſt diſpoſitio, ut uult Gale. in Com. ei per quam oculi inſtabiles fiunt, de qua diximus circa 6. prog. Eſt quoq; tremor quidã qui imbecillitati facultatis & grauitati maxillæ referẽdus eſt: qui ergo dentibus ſtridet,

Stridor dentiũ quidã tremor eſt.

det,magnam mentis perturbationem patietur,& inde mortẽ. Nam qui magnam mentis perturbationem patitur, magnam cerebri læſionem patitur,& magna præcipuæ partis lęſio mortem prænunciat:id eſt quod Hipp.dixit,μανικὸν, καὶ θανατῶδες. hoc eſt,maniam,& mortem, ſiue furorem & mortem. furor uerò ſiue mania, inquit Gal.in Com. quaſi uehementem mentis perturbationem dixit. Quod tamẽ dixit Hippo. μανικὸν: Gale.in Com.uerſus finem,παρακοπτικὸν.id eſt ſignum magnę inſaniæ.μανῆναι uerò,& παρακόψαι,ualde inſanire eſt,ut uult Gal. lib.3.de Mor.po.par.1.circa Pythionis hiſto.dicẽs: Quantitatẽ ſiquidẽ deſipiẽtiæ aliàs alijs nominib⁹ aſſueuit Hip.oſtẽdere, ληρῆσαι & παραληρῆσαι,& παραφρονῆσαι,& παρενεχθῆναι.inquiẽs,id eſt,nugari,delirare, deſipere,mente trãsferri. uel rurſus,παρακόψαι,ἐκστῆναι,μανῆναι,& ἐκμανῆναι,ubi hęc tria,μανῆναι, ἐκμανῆναι, & παρακόψαι,in maiori gradu deſipientiæ,& perturbationis cõſtituit.Dixit autẽ: Quibuſcunq; id non eſt conſuetum à pueritia:quod enim à pueritia conſuetum eſt,morbi malitiam non oſtendit.Communis eſt hęc diffinitio,ut diximus circa Com. 15.omnibus indicijs:experimentum autem probat quàmplurimos homines ſtridere dentibus in ſomno ob imbecillitatem facultatis muſculorum mouentium maxillas.Quod potius in ſomno,quàm in uigilia fit: quoniam dormientes tenere tentant maxillam compreſſam,& cùm in ſomno ſit animalis facultas ferè in totum abſorpta,reliquum eſt,ut imperfectè,& cum tremore fiant eius functiones locales, maximè in his qui ſunt ſecundùm eaſdem partes à natura languidi:inde etiam fiet,ut ipſis ægrotantibus,facilime etiam in eãdẽ incidant paſsionẽ. *Stridor dentiũ cum delirio.*

Secundum ſignum,quod mortem proximam oſtendit,eſt ſi ſimul ſtridorem dentium patiatur æger in acuta febre,& delirium,quod ſignum à facultate animali ſentiente atq; mouente ſumitur:à ſentiente,quia delirat:id enim eſt,quod Hippo. dixit,ἢν δὲ καὶ παραφρονέων.eſt autem παραφρονεῖν non aliud, quàm deſipere,aut delirare.Alterum ſumitur ab animali facultate ſecundum locum mouente,quod eſt ſtridere, ſignificantq; ambo ſigna proximam mortem:ſi nanq; ſolus ſtridor, mentis magnam turbationem ſignificat futuram,& deinde mortem,ubi delirium adſit ſimul cum ſtridore, non tantùm futuram, ſed iam proximè futuram ſignificabit mortem.Si enim ſtridor ſignificat mentis pertubationem,& deinde mortem, cùm iam mentis turbatio euenerit,nihil reliqui eſt,niſi ut mors ipſa ſequatur.

quatur. Poteſt tamen delirium ſtridore coniungi duobus modis: aut quoniam ſtridor præceſsit, & in hoc caſu poterit medicus prædicere delirium, & adhuc maniam futuram, & poſtquã aduenerit, prædicere proximam mortem: aut fortè antecedit delirium, & deinde ſequitur ſtridor dentium, quo dato ſi delirium, quod præceſsit, magnum non erat, duo prædicere poterit medicus, magnam perturbationem mentis, & mortẽ proximam. Primum quoniam ſolus ſtridor in febribus ipſam magnam mentis perturbationem poſſet præmonſtrare, quantò magis ubi iam actu turbetur mens: ſecundũ uerò Hip. docet prædicere, ubi ambo adſint, ſtridor & mentis turbatio, mortẽ proximè futuram. Admonet quoque Hippo. in utriſq; prædicere futurum periculum, quoniam futuram mortem prædicere nihilominus putat conducere medico, quàm ſi ſalutis cauſa cenſeatur, ut circa initium præfationis dixit Gal. Dixit in febribus id uerum eſſe, quoniam acuti morbi febres habent cõiunctas ferè omnes: quod ſi in alijs morbis eueniat, aut ob læſionem neruorum peculiarem, ut in comitiali morbo, nihil horum ſignificaret dentium ſtridor. Dubitandum uidetur, quare de ſtridore dentium malam ſignificationem aſſumens Hip. non ſcripſit de oſcitatione, cùm oſcitationes eueniant læſis muſculis mouentibus maxillas. Similiter dubitandum quare non fiunt in ſomno oſcitationes: quandoquidem multas animales operationes fieri uidemus. Ad quę reſpondetur. Ad primum, quòd ſtridor dentium in febribus ſignificat cerebri læſionem, oſcitatio uerò ex ſolo flatu incluſo in muſculis maſticatorijs concitari poterit, & in principijs acceſsionum fiunt ſine aliqua noxa. quod pariter fit in ſtridoribus dentium. Vbi enim aliquis ſtrideat dentibus, incipiente aliqua acceſsione ob uaporum multitudinem, non ob febris maliciam exiccantem ac conſumentem humiditatem naturalem illorum muſculorum, neque ob eius magnitudinem, quæ poſsit cerebri ac neruorum naturalem temperaturam ſubuertere, ſed ob incluſos uapores, neque delirium, neque mortem oſtenderet. Ad ſecundum dicemus, quòd in ſomno licet uapores multi retineantur, non tamen ſentiuntur: retinentur quidem ut apud Gal. lib. 2. de. Cau. ſympto. illi nempe qui in uigilia & exercitatione diſcuti ſolebant, quo fit ut à ſomno excitati uapores in muſculis retentos ſentiẽtes pandiculentur. ſic etiam uapores in muſculis maſticatorijs detenti in ſomno, aut omnino ſenſum

Stridor dentiũ cum delirio.

Dubia.

Oſcitatio fit abſque cerebri læſione.

Oſcitationes nõ fiunt in ſomno.

ſum non mouent, aut adeo parum, ut ad oſcitationem cogere non poſsint.

GALENI COMMENT.

STRIDENT *dentibus, quoties muſculi in temporibus, & maxillis modo cõuulſionis commouentur, interdum affectis muſculis duntaxat, aut ab ortu naturæ, aut propter aliam aliquam cauſam poſteriorem, nonnunquã origine neruorum in eiuſmodi affectionem deducta, de qua maxime conuulſiones fieri ſolēt. Cæterùm agnoſcere oportet initialem uniuſcuiuſq; præparationē partis propriã: de qua alio loco fuſius explanatum iam eſt.* Nunc *uerò ſufficiet ſemel dicere, præcipientes hoc loco reuocari in animum reſiduum diſputationis, quo minus mireris fieri poſſe, ut communi neruorum origine affecta, muſculus aliàs alius tremore, aut conuulſione excipiatur.* Vt *enim clare uidemus in quibuſdam corporibus optimam ineſſe crurũ præparationem, in aliſs deterrimam ſtatim ab initio: ita ut hi currant ocyſsime, illi uix ſtent, & item partes alias ſimiliter affectas: ita facile offendi ab exiguis cauſis alios cruribus, alios ſummis pedibus, aut oculis, aut capite, aut alia aliqua parte, ſtatim à principio ſequitur opificiorũ præparationes.* Nihil *igitur mirũ uideri debet, ſi aliqui debiles habēt muſculos, qui oculos mouēt: alij uerò eos qui maxillas mouent. qua de re, nonnulli ſubinde ſtrident dentibus etiam propter exiguas cauſas: illi uerò ſubinde mouent oculos.* Stridere *enim dentibus ex natura, ſimile eſt affectui oculorum inſito quibuſdam, quem appellitant equum, cùm nullo tempore manere poßint requieti, ſed in modum intremiſcentium ſubinde nictant*] *Cæterùm per morbos febriculoſos, affectu originis fieri conuulſionem, ſimile eſt rurſus illi præparationi muſculorum in oculis,*

de

de quibus ait: Aut ſublimes apparent. In quibuſdam enim corporibus citius accumbunt originis affectibus muſculi oculorum: in alijs muſculi temporum, aut maxillarũ. Meritò igitur dixit accidens illud ſignificare inſaniam, aut mortem. Inſaniam quidem, quaſi mentis dixerit uehementem commotionem. Mortem uerò, quia neruorum origo affecta eſt. Illud inquiſitione dignũ eſt, quonã modo ſuprà dicẽs inſaniã ſignificari, mox dicat: Si uerò mẽte cõmotus ita efficiat: admodũ exitioſum iã eſt: etenim pſpicuũ eſt, ut ſi ſtridere dentibus prænuntiat deliriũ: adeo non deſinet, ut uehementius fiat accedente delirio, cum hoc quod alij quidam muſculi tunc in talem deducantur affectionem. Videtur ergo talis intellectus eſſe orationis: Stridere dentibus quibus ab initio non erat conſuetum, futuri delirij accidẽs eſt. Si uerò adeundo interdum ægrũ offendas utrũq; perpeti, delirare, & ſtridere dentibus: hũc iam eſſe prope mortem arbitrare. Quocirca in priore ſermone cùm nondum commotus mente ſtridebat dentibus æger: ſimiliter idipſum indicabatur duntaxat ut inſaniæ, ac mortis indicium haberetur. ubi uerò iam delirat pariter & ſtridet dentibus, in propinquo mors eſt: id uerò clare docuit adijciens uerbum, iam. ut enim exitioſum ſit accidens, priore docuit oratione. ſequẽte uerò, uerbum, admodum, & iam, adiecit dicens, Admodum exitioſum iam eſt, id eſt, ualde exitioſum: quod eſt quidem non multò pòſt, ſed cito moriturum ægrum.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte docet dentium ſtridorem euenire muſculis maſticatorijs conuulſionis modo motis atq; affectis: affici uerò aut ob læſionem in origine neruorum, hoc eſt, in cerebro, aut ob leſionem in ipſis muſculis: & id dupliciter: aut à natura contracta affectione, aut poſtea ob cauſam aliam. *Stridẽt dentibus.* Græ. αἱ πρίσεις τῶν ὀδόντων γίνονται, id eſt, ſtridores dentium

tium fiunt. *De qua maxime conuulſiones fieri ſolent.* Græcè ἀφ᾽ ἧς μάλιστα δύνανται γίνεσθαι τῶν ἀπ᾽ αὐτῆς πεφυκότων σπασμοί. quod eſt, à qua maxime fieri poſſunt conuulſiones, eorum quæ ab ipſa originem trahunt.

IN ſecunda parte quæ incipit (Cæterũ agnoſcere) admonet ſcire uniuſcuiuſque partis preparationem ad patiendum, quod modo in ſumma reuocat ad memoriam. Poſſet enim quis dubitare, quare in quibuſdam febribus læſo cerebro, læduntur muſculi mouentes oculos, ac fiunt oculi inſtabiles, nõ læſis muſculis temporalibus: in alijs læduntur tẽporales, & fit dentium ſtridor, non læſis his qui oculos mouent. Pro reſponſione uerò ſupponit quoddam ſimile de crurum præparatione: ut enim clare uidemus, quibuſdam crura ſunt adeo langui da, ut uix ſtare poſsint: quibuſdam adeo robuſta, ut celerrime currant. idem de pedibus, & oculis, & reliquis mẽbris dicere poſſumus. Quum ergo ita ſit, non mirandum eſt, quoſdam ex leui cauſa ſtridere dentibus, quoſdam inſtabiles oculos habere, & hippon pati. *De qua alio loco explanatum iam eſt.* In lib. Artis medicinalis. & lib. 3. de Cauſis ſympto. dixit: Etenim mirum incredibileq; uidetur corpore aliquo noxam perpeſſo uires ipſius omnes non ex æquo lædi, ſed aliàs magis, aliàs minus, aliàs nequaquam. *Opificiorum*, τῶν σωμάτων, corporum.

Nonnulli. Græcè, ἔνιοι μὲν, hi quidem. *Quem appellant equum.* Græ. ὃ προσαγορεύουσιν, ἵππον. manifeſtat autem ſtatim Gal. quid per hippon intelligat, dicens, Quum nullo pacto permanere poſsint requieti. Autor libri definitionũ, hippon dupliciter definiuit, & ſecundo loco melius ſic, Eſt affectus muſculi firmantis, & corroborantis oculum, qui comprehendit baſim uiſorij inſtrumenti. Et lib. 2. Prorrhe. Com. 11. Gal. de concretis & immotis oculis loquẽs dixit, Talis cõſtitutio ei qua oculi intus agitantur ex aduerſo pugnat, nempe inſtabiles inconſtanteſq; ſunt, non ſecus quàm qui equum appellatum habent, ita ut nunquam cõquieſcant. *Inſtant.* Græcè, σαλευομένων. hoc eſt, agitatis.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterũ per morbos) in febribus ſimiliter fieri oſtendit, ut in quibuſdam hominibus citius laborent muſculi mouentes maxillam, in alijs eos qui pertinent ad oculos, ut diximus in annotatione circa Cõmentarium 6. parte quarta. Et quemadmodum in quibuſdam ad cerebri læſionem ſequitur oculorum agitatio & inſtabilitas: ita in

 alijs

alijs ſtridor dentium. Meritò ergo dixit Hippo. inſaniam & mortem ſignificare: inſaniam quaſi uehementem animi perturbationem, & mortē ex læſione præcipuæ particulæ. *Sublimes.* ἀναιωρεύμενοι, id eſt, inſtabiles, ut diximus ſuprà circa 6. prog.

Inſaniam aut mortē. Græcè, καὶ μανικὸν εἶναι καὶ θανατῶδες, quod eſt, maniam oſtendere, ac mortem. utrunque enim ſignificat, non alterutrum, ut putauit Laurentianus.

IN quarta parte, quæ incipit (Illud inquiſitione dignum) docet qualis fuerit mens Hippo. quum dixit, ſtridorem ſignificare mentis perturbationem, & mortem, & quando iam adeſt mentis turbatio, ſignificari proximam mortem, quod manifeſtauit dicens, ualde, & addens, iam. Per hæc enim proximā ſignificauit mortem: ob id ergo ſignum eſt in extremo malorum. *Inſaniæ.* παρακοπτικὸν. quod eſt, magnæ dementiæ, ut in expoſitione dixi.

PROGNOST. XVIII.

VLCVS autem ſiue præfuerit, ſiue in morbo fiat, ediſcere conuenit: ſi nanque moriturus homo eſt, ante mortem liuidum & ſiccum erit, aut pallidum & ſiccum.

VBI aliqua pars fuerit exulcerata in acuto morbo, indiciū hoc appariturum eſſe dicit, ſiccum nempe reddetur ulcus, & aut pallidum aut liuidum: ſiue ulcus factum ſit in ipſo morbo, quod fit ubi in cuti ulcera erumpant, aut inflammatio quæpiā rupta fuerit, aut ubi tale ulcus ante morbum fuiſſet. Quod ad literam tranſtulit Celſus li. 2. dicens, Vlcus quod aut ante, aut in ipſo morbo natum eſt, aridum, aut pallidum, aut liuidum factum eſt. Prognoſticum præſens plura ſigna comprehendit, quæ ſumuntur ex ulceribus: quòd enim dixit ſiccū, ad primas pertinet qualitates, aut ad ulceris ipſius ſubſtantiam: quòd uerò dixit, liuidum, aut pallidum, ad colorem: ſiccitas imbecillitatem nutritiuæ uirtutis oſtendit, quæ non reficit quod reſoluitur, ſed interim contabeſcunt labia uulneris, quemadmodū in cuiuſuis particulæ atrophia fieri cernimus. Colorem uerò damnat Hippocrates: quoniam ſignificat humoris redundantiam, ut color pallidus bilē, liuidus melancholiā. Poterat quoque meritò damnare uiridem colorē, & multò magis nigrū, qui

Niger color.

qui non tantùm humoris redundantis naturam poteſt ſignificare, ſed & partis ipſius mortificationem, & caloris naturalis defectum. uerùm quoniam hi colores poſſent humorum naturam oſtendere, licet aliqui præter humores poſsint etiam mortificationem indicare: ad maiorem certitudinem, ſiccitatem cum prædictis coloribus coniungi uoluit. Sicca autem fieri ulcera contingit, uno trium modorum, aut quoniam caret excrementis, aut quoniam caro ipſa contabuit, & ueluti ſalita fit. Tertio modo, quū à cauſa aliqua externa exiccantur, aut ob cauſam quāuis: quę ſiccitas intẽperies ſicca eſt, in qualitate tantũ conſiſtens, non in ſubſtãtia. Si ulcera ſicca fiant, ob defectũ excrementorũ, languorem ſignificat facultatis naturalis nutritorię. Si enim particula alimentum acciperet, ac nutriretur, duo excrementa ſepararentur, quorum alterum eſſet tenue, alterum craſſum: tenue ichor appellatur, & craſſum ſordes. Quemadmodum enim in ſanitate ex alimento particulæ cuiuſuis duo ſeparantur excrementa: unũ tenue, quod inſenſibiliter diſcutitur: alterũ craſſum, quod ſordes eſt cutis ipſi⁹: ita quum pars ægrotat atque exulceratur, unumquodq; ipſorum ſeipſo craſsius redditur, nequeunte facultate, quę in particula laborat, tantũ attenuare ipſum, quantũ tempore ſanitatis, fitq; illud excrementum quod inſenſibiliter diſcutiebatur, ichor ſiue ſanies tenuis, & pars craſſa ſordes etiã fit, ſed craſsior quàm in ſanitate. Hui⁹ rei cauſa Gal. li. 3. de Mor. cur. omnibus ulceribus præcipit admouere medicamenta duorum generum, nempe quæ exiccent aduerſus tenues humiditates, & quæ detergant aduerſus ſordes. Quoniam ergo omne ulcus quãdoquidem alimentum accipit, excrementa huiuſmodi habere debet, inde eſt quod omne tale eget exiccatione, quæ eſt potiſsima intentio curationis ulcerum. His tamen excrementis deficientibus imbecillitas facultatis nutritoriæ ſignificatur: niſi aliqua magna adſit euacuatio, per quam ſanguis reuellatur in aliam particulam, aut à corpore defluat, quod contingit. Si igitur talis euacuatio non adfuerit, ſed ob defectũ ſanguinis boni, & caloris naturalis, membrum non alatur, ac ſiccum ea de cauſa fiat ulcus, mortem ſignificabit ob defectum caloris & ſanguinis. Si tamen talis ſiccitas non ſit ſubſtantialis, ſed qualitatiua, ueluti ea quæ euenit à cauſa externa, aut ob ſiccam intemperiem ipſius partis, quæ forte ante morbum aderat, ſolius particulæ ulceratę malum ſignificat. Quo tempore

Vlcera ſicca tribus modis.

Excremẽta alimenti.

Excremẽta ulcerum.

Vlcus ſiccum qualitatiuè.

pore præcipit Gale. humectantibus uti medicamentis, ut parti cula ad naturalem temperiem reducatur: neque enim aliàs ſanari contingit ulcera quàm prius curatis ſymptomatis, ſi quæ habuerint coniuncta, quorum unum eſt ſiccitas. Hac ratione ſoluitur dubium, quare cùm Galenus dixerit primam ac potiſſimam intentionem curationis ulcerum eſſe exiccationem, aliqua ulcera humectari præcipit, ut 4. de Morbis curandis, dicens, Ac carnis quidem intemperies ſi ſqualens ſiccaq; uideatur, aqua temperata fouens, humectansque corriges. Quando enim per humidos fotus ulcera fouere præcipit Gal. non intendit ulcera ipſa curare, ſed ſymptomata coniuncta ut intemperies. Quando uerò omnia ulcera exiccari præcipit, ulcerum curationem docet, quà ulcera ſunt. Quòd ſi dixeris cõtra ſententiam præſentis prognoſtici: Si ulcera ſicca eſſe, malum ſignum eſt, & ante mortem talia fiunt ulcera, quare Galenus omnia ulcera exiccari præcipit? Reſpondemus hanc eſſe obſeruationem omnibus diſpoſitionibus corporis cõmunem, tàm in ſanis, quàm in ęgris. In ophthalmia nanq; oculis adhęrere lippam, bonũ eſt: nihilominus ipſam detergere oportet. Lippis etiam carere, defectum ſignificat, & cruditatem, & nonnunquam oculorum mortificationem. Pariter in ſanitate, non fieri in inteſtinis fecem, malum eſſet. Ipſas uerò præſentes abluere oportet, ſicuti & in cuti ſordẽ eſſe oportet, ipſam quoque detergere oportet. Sic & in omni ulcere, carere excrementis malum eſſet, maximè ubi à morbi acuti malitia originem traheret. ipſa uerò excrementa cùm adſunt, exiccanda ſunt, intantùm, donec ſordes detergãtur, & ſanies tenuis, craſſior fiat, & à natura ſuppurationem admittat, & ipſa naturalis facultas ſine impedimento carnem generet. Tertio modo ulcus ſiccum dicitur ſuſtentificè, ueluti cùm caro contabeſcit, neque alitur, uerùm excrementis non uacat: quod non tantũ ſignificat recens alimentum ei deficere, ſed talem eſſe partis languorem, ut non tantùm non commutet alimentum præſens, ſed & priſtinum colliquatum & reſolutũ ſit, & ipſius carnis ſubſtantia diminuta, & contabefacta: quod tamen peruenit ad ipſam alendam, in ſordium naturam & putrilaginem mutatur. Cuius eſt exemplum apud Hippo. lib. de Vulneribus capitis, ubi de exitialibus loquens dixit, Quum quis os perfregerit, febris in hyeme plerunque ante 14. diem capiet, æſtate uero poſt ſeptimum: quo tempore diſcolor uulnus fit, ſaniesq;

Vlcera ſuſtentificè ſicca.

nieſq; non multa,& pars inflammata demoritur, & glutinoſa efficitur:& apparet ueluti caro ſalita, color ruffus & ſubliuidus.De his ulceribus cõſtat ſicca eſſe,nihilominus excrementis abundare, & humiditate extranea, etſi propria & innata careant. Aduertendum tamen quòd etſi de ulceribus primo loco dictis ſiccis,litera Hippo.in præſenti prognoſtico intelligi poſsit,de his tamen certiſsima eſt, talia nempe fieri ulcera ante mortem,qualia hoc tertio loco ex Hippo.depinximus. Talia ulcera ſi quam ſpem ſalutis haberet medicus,humectanda eſſent, & ſiccanda: ſiccanda per medicamenta quæ ulceribus ſiccandis ac detergendis proſunt: humectando uerò non aliter quàm reſtituendo ipſam particulam ad priſtinum ſtatũ per alimenta,& roborando naturalem facultatem particulæ, & totius corporis potiſsimum. Dixi hæc de curandi uia,ut magis exponerem horum ulcerum naturam, & eorum ab alijs differentiam. Lethalem etiam ulceris ſignificationem ſcripſit Hippo.lib.de locis in homine,dicens,Ex quacunque cauſa male affligente quis atram bilẽ reuomerit, moritur qui uulnus habet,& qui ab euacuatione detinetur,& debilis eſt,& tenuis exiſtens de repente ſiccus ſubſidit,moritur,quum à caliditate detento ulcuſcula eruperint,debili exiſtenti circum circa liuida moritur,quum à morbo quopiam detento debili iam exiſtenti liuida ulcuſcula ennata fuerint mortale.In præſenti tamen prognoſtico,cùm Hippo.intelligeret, coloris uariationem potius oſtendere qualitatem humoris peccantis, quàm mortificationem, ut certius efficeret pręſagium, coloribus mutatis adiunxit ſiccitatem. Siccum enim debet fieri ulcus ut cũq;,ſed aut pallidus aut liuidus color,ſiccitati coniũgendus: quoniã tamẽ nõ omnis ſiccitas ulceris lethalis eſt, ut ea quæ ſequit̃ cauſam exteriorẽ, aut ipſius partis ſiccitatẽ, aut eiuſdẽ ſolius languorẽ.Non dixit,ſi ulcus ſiccũ ſit,ęger morieť:ſed ſi æger moritur' ſit,(quod ex alijs ſignis depręhẽdet medicus) ante mortẽ tale fiet ulcus. Docet nanq; prædicere,ulceris futurã exiccationem,& inde mòrtẽ.In febre,gratia exempli,acuta,ubi ęger ulcus aliquod patiať,ſi ſigna defuerint lethalia,prędicere poterit medic⁹,ulcus id ante mortẽ,ſiccũ ac colore mutatũ futurũ,quibus iam uiſis mortem multò certius prædicet.

Vlcus ut caro ſalita.

Vlcerum lethalium curatio.

Vlcus lethale.

GALENI COMMENT.

SICCVM *erit omnino ulcus, quoties facultas nu*=

triens corpus debilis habeatur. nullus uerò color in eo ſemper erit, ſed pro diuerſitate humorum in corpore, & item pro menſura læſionis euariabit. Si enim bilioſus humor exuperet, croceus erit color. ſi nigribiliarius, aut liuidus, aut ſecundùm alteram ſignificationē uiridis erit. Antea enim docuimus ut chloron interdum pallidum colorē, interdum uiridem ſignificet: ex qua ſignificatione ſolemus braßicam uiridem nominare. Pari modo læſio quoq; maior liuidum ſolet efficere colorem, ut qui non longè diſtet à nigro: minor uerò, rubrum aut pallidum. Quocirca finem dictionis quidam legunt ita: Aut pallidum & ſiccum erit. alij uerò illo modo, Aut uiride & ſiccum erit.

ANNOT. IN GALENI COMM.

DOCET Gal. mentē eſſe Hipp. in omni euētu antè mortē ulcera debere fieri ſicca, colorē uerò poſſe uariari ſecundū naturā humoris peccātis, ita ut aliquādo appareat pallidus, aliquando liuidus, aliquādo uerò chlorus, id eſt uiridis, ſiue rubiginoſus. Significat enim chlorus, pallidū & uiridē, ut docuit, nēpe ſuprà Com. 3. In ſignificatione nanq; uiridis dicim⁹ braſſicam chlorā, id eſt, uiridē. Liuidus autē color, ad maiorē ſequitur læſionē quàm pallidus aut uiridis: ſic enim legi debet, quoniā & ipſe nigro magis ſimilis eſt. Sed ubi hîc legitur pallidus, Gręcè χλωρὸν, id eſt, uiridis habet. Quum autē chlori mentionē feciſſet, ſubiungit, quocirca finē dictionis quidā legūt ita, Aut ὠχρὸν, id eſt pallidum & ſiccum erit: alij uerò, Aut χλωρὸν, id eſt, uiride aut ſiccum erit. Quum enim pallidus per chlorum ſignificetur, & uiridis ſimiliter, Latina uocabula confuſionem parient, niſi Græca etiam apponātur, quod & alibi facere ſæpe cōuenit. Confundit pariter Laurentianus literam, dicens à principio Com. Croceus erit. Græcè enim ὠχρὸν habetur, quod in alijs locis pallidum trāſtulit, in pręſenti Com.

Vocabula Græca ſæpe interponenda.

PROGNOST. XIX.

DE MANVVM verò latione hęc noſſe oportet: quibuſcunque in acutis febribus, vel pulmonijs, vel phrenitidibus, vel capitis

tis doloribus,ante faciem feruntur,vel venantur fruſtra,aut colligunt feſtucas, aut ſtamina de veſtibus euellunt, vel ſtipulas de pariete carpunt,omnes malos eſſe atque lethales.

ETSI per diuerſa media ab Hippo. præſens ſententia declaretur, unicum ſignum eſt, quod ſcribitur in præſenti prognoſtico,quod ſumitur ab animali facultate ſentiente,interiori,immediate,mediatè uerò tanquam à re magis nota,à motu manuum in morbis acutis ab ipſo narratis,acuta febre, phrenitide, pulmonia, capitis dolore. Si æger tentet uenari aliquid ante oculos apparens,quod uerè non exiſtit,aut ſimile euellere,aut colligere, motus manuum oſtendit cerebri læſionem. in facultatibus internis ſentientibus exiſtentem, & hæc læſio mortem ſignificat. Aut enim talis exiſtit in eſſentia,ut in phrenitide,& id ſatis conſtat lethale ſignum,quoniam læditur princeps particula. ſic etiam & in capitis dolore,in quo non peruenitur ad imaginationis læſionem & apparitionem phantaſmatum,niſi ingens fuerit malum,aut per conſenſum,ut in pulmonia,& febribus acutis. In quibus cùm magnæ admodum fuerint,tales uiſiones fieri continget,& imaginatiuæ facultatis læſiones. Phrenitis ergo ex ſpecie lethalis eſt: reliqui uerò morbi de quibus Hippo. mentionem fecit, non niſi ob id quòd in ſpecie ſua magni fuerint. Quod eueniet quoties talibus apparentibus æger manus moueat ad uenandum aliquid fruſtra,aut colligat feſtucas,aut euellat de ueſtibus ſtamina,aut ſtipulas de pariete carpat. In alijs enim morbis à phrenitide ſignificat magnam uaporum copiam aſcẽdere in caput,& mentem turbare. Et in omnibus ſimul & in phrenitide oſtẽdet, malum nõ tãtùm cerebro, ſed & oculis cõmunicari. Quoties namq; phantaſia læditur,alicui ſenſui exteriori cõmunicatur malum, cuius gratia perturbantur phantaſmata: nam ubi cerebrum læditur,ſi læſio oculis non cõmunicaretur,nõ moueret æger manus ante os,ſed aut nulla phantaſmata apparerent,ut in illo cuius æſtimatiua læſa eſt, non læſa imaginatiua. Ille enim nullã læſionẽ in ſenſu exteriori paſſus eſt, ut infrà conſtabit. Aut ſi phantaſmate apparente talis eſſet læſio, qualis à phantaſmate dirigeretur:eſſet enim phantaſma quod ad aliquẽ ſenſum exteriorem pertineret:gratia exempli ad auditum,quod contingit

Phrenitis ex ſpecie lethalis.

Phantaſiam ſolam non contingit lædi.

illi, qui tibicines ab angulo domus expelli clamabat, in quo læſa erat imaginatiua, ut poſt dicemus, & læſio communicabatur auribus. In his tamen qui manus mouent, ut ab Hippo. dictum eſt, læſio imaginatiuæ facultatis oculis communicatur, & multitudo uaporum ad ipſos perueniens, uiſa antè oculis apparere facit: & læſa imaginatiua fit ut manus moueat ad uenãdum aliquid fruſtra, ſi muſcas ante oculos uolitare putauerit, & feſtucas colligere, aut ſimile aliquod aſſequi. Diuerſimode enim eis uiſa repræſentantur, ex diuerſa forma uaporum, qui à cerebro ad oculos perueniunt. Nam & Theophilus medicus, de quo poſt dicemus, tibicines & cantores quoſdam ſtantes, quoſdam ſedentes ſe uidere putabat. Huic ergo malum uiſui & auditui communicabatur, ſicuti etiã ubi noxa auribus communicetur, non omnes dicunt ſe audire tibicines, ſed me præſente contigit phreniticum quendam clamare, ac exorare, ut à domo expellerent diſputantes de legibus cõtradictoriarum: & ſimilia eis apparent. quod tamen Hippocrat. uult lethale ſignum eſſe, quoties facultas interior animalis ſentiens læditur in eſſentia, aut per conſenſum. Id autem manifeſtatur, quoties exit in aliquod opus, quod non tantùm oſtendit illius facultatis læſionem, ſed quòd talis læſio ſenſu exteriori communicatur, ut oculis per uaporũ trãmiſsionem ab ipſo cerebro, unde tales imagines phantaſiæ repræſentantur, quales in ſuffuſionibus, & in cruditatibus uentriculi, ut lib. 4. de Locis pa. ca. 1. ubi uiſa in ſuffuſionibus, à uiſis per ſtomachi cruditates diſtinguere docet Gal. Vtcunque tamen uapores tales delati intra oculum mouent imaginatiuam uirtutem læſam, ut potius circa uiſa erret quàm circa audita, putans talia extrà eſſe, qualia eſſe ſolent, quoties uidentur ſano homine. Quòd uerò manus moueant, non fit abſque læſione internæ facultatis: ipſa enim conſtãte ut in ſuffuſionibus, etſi uiſa appareant, non mouent manus iterum atque iterum, cognoſcentes id apparere, ueruntamen non exiſtere, id eſt, cuius gratia manus mouent illi, de quibus Hippo. Pro huius prognoſtici ampliori expoſitione, intelligẽdum eſt, præter quinque ſenſus exteriores eſſe facultates interiores in cerebro, qua parte reſidet rationalis facultas. Apud Ariſtotelem ſenſus cõmunis, quem dicit eſſe in corde ac probare nititur, libro de Somno & uigilia, & phãtaſia à qua diſtinguit ὑπόληψιν, id eſt, æſtimatiuam, quam etiã diuidit, in ſcientiam, opinionem, & prudentiam, libr. 3. de Anima. capit. 3. addit etiam

Phãtaſia quare potius circa uiſa quàm circa audita errat.

Ariſtoteles de ſenſu cõmuni.

etiam memoriam. Itaq; quatuor ſunt principes facultates ſentientes ſecundùm Ariſtotelem, quas qui ipſum ſequuntur, ex operationibus diſtinguunt. De ſenſu communi quemadmodum & Ariſtoteles 2. de Anima, ponendum eſſe dicunt, ut ſenſibilia diuerſorum ſenſuum cognoſcat, ſitq; unica potentia, quæ ponat differentiã inter album, & dulce. Nam duæ nullam ponent differentiam: quemadmodũ ſi duo ſic uiderent album & nigrum, ut unus album tantùm uideret, & alter nigrum tantùm, conſtat quòd nullam differentiam ponerent ambo, aut alter inter album & nigrum. Oportet ergo unã eſſe potentiam quæ utrunq; percipiat, (guſtabile nempe & uiſibile) quam ſenſum communem uocãt. Phantaſiam etiam, ſiue imaginatiuam, dicunt eſſe ponendam ab hac potẽtia diſtinctã, cuius officium eſt, recipere ſimilitudines rerum, atque ipſas inuicem componere: ueluti quum quis uiſo mõte & uiſo auro, componit formam auri cum forma montis, & imaginatur montes aureos. Reſeruat quoque hæc potentia imagines rerum tanquam præſentes, & non aliter: inde fit quòd quo tempore cerebrum nõ integrè oppletum eſt uaporibus, hæc facultas excitata, inſomnia facit, quæ omnia res nobis oſtendunt tanquam præſentes. Tertia facultas eſt cogitatiua, quam appellant in hominibus, aut æſtimatiua, quam in brutis, etiamſi quidam uelint cogitatiuam eſſe æſtimatiua perfectiorem. Ad hanc pertinet ſyllogiſmos componere, & complexa formare, & diſtinguere conueniens à diſconuenienti, & elicere intentionem amicitiæ, & inimicitiæ. Hæc immediatè ſeruit intellectui, ac ſuprema eſt omnium ſentientium facultatũ: hanc in medio cerebri uentre ſitam uolunt, ſicut ſenſum communem in prima parte primi uentris, & imaginatiuam in ſecunda: licet quidam uelint omnes in omnibus exiſtere, & operari. Quarta eſt memoratiua, quæ reſeruat tantummodo rerum imagines circa quas uerſata eſt cogitatiua facultas, & per modum abſentium, quod nõ facit phantaſia: hæc in poſtremo cerebri uentre ſita eſt. Has omnes non aliter diſtinguere docet Ariſtoteles quàm per functiones. Potentiæ, inquit 2. de Anima, diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta. Hinc Ariſtotelẽ ſequentes probant uirtutem unam ab altera diſtingui ſpecie, quia actus ipſarum ſpecie diſtinguuntur: hoc argumento, actus iſtius potẽtiæ differt ſpecie ab actu alterius potentiæ: ergo potentia differt ſpecie à potentia. Hoc autem argumentum inualidum eſt: non enim ſequitur,

Facul. interiores ſentiẽtes ex Ariſtotele.

Phantaſia.

Aeſtimatiua.

Memoria.

Facul. diſtinctio ex Ariſto.

quitur, uiſio albedinis diſtinguitur ſpecie à uiſione nigredinis: ergo potentia uidens albedinem diſtinguitur ſpecie à potentia uidente nigredinem.¶Melior autem modus probandi apud Ariſtote. quòd potentiæ diſtinguuntur ſpecie, eſt, ſi argumentum præfatum negatiuum fuerit. Hæc potentia poteſt aliquam efficere notitiam, quam non poteſt altera potentia efficere, neque ſimilem in ſpecie: ergo potentiæ iſtę ſpecie differunt.¶Veruntamen difficilis admodum & obſcura uia relinquitur uolentibus facultates cerebri internas diſtinguere. Quærere enim qua uia poſſet philoſophus probare, quòd facultas æſtimatiua non recipit formas & imagines rerum, ſimul & ratiocinatur, ac complexa format, maximè quoniam rationi conſonũ uidetur, quod ea potentia quę ratiocinatur circa aliquid, illius habeat phantaſma, & quæ phantaſmata recipit, poſsit circa ipſa ſyllogizare.¶Præterea quemadmodum ipſi concedunt phantaſiam poſſe rerum cognitionem habere, & reſeruare formas & imagines rerum, poſſem concedere æſtimatiuam poſſe ratiocinari, & cõſeruare rerũ ſpecies, & imagines, neq; opus eſſe memoria.¶Quamobrem mihi melius uidetur Gal. inſequi, tam circa ipſarum potentiarum numerum, quàm circa uiã diſtinctionis ipſarum, apud quem lib. De differẽtijs ſymptomatum, tres tantùm annumerantur, quum inquit, Porrò reliqua animæ functio, quæ à principe potentia prodit, per imaginationem, cogitationẽ, & memoriam diuiditur. Et li. 8. de Viu partium inquit, de cryſtalloide loquẽs, Sed neque ſenſus fiet, ſi hoc alteretur quidem, non cognoſcat autem alterationem eius phãtaſia, & memoria, & cogitatio, quod eſt ἡγεμονικὸν, hoc eſt, princeps animæ facultas.¶Imaginatio eadem eſt cum phantaſia, & cogitatio quæ διανοητικὸ, id eſt, cogitatiua appellatur à Gal. eadem eſt quæ apud Ariſtotelẽ, ὑπόληψις, id eſt æſtimatiua. Neque opus eſt ad ſaluandas omnes animales actiones in ſenſibus interioribus plures quàm tres potentias ponere, phantaſiam, ſiue imaginatiuam, quæ apud Gale. & Ariſtotelẽ phantaſia Græco uocabulo nũcupatur, & cogitatiua ſiue æſtimatiua, & memoria. quæ non dicitur propriè facultas, quoniã ucrè conſeruare non eſt agere, ſed eſt eſſe debitum ſubiectum ut in ipſo diu duret quod imprimitur.¶Ariſtoteles uerò ſenſum communem poſuit, de quo Gal. quoque mentionem fecit, loco citato, ubi poſtquam de reliquis læſionibus quæ contingũt, in prædictis potentijs egerat, dixit, Quibus præterea duo non

Philoſophus obiectatur.

Gal. doctrina de ſenſibus interioribus.

mediocris

mediocris notæ addi debent, nẽpe uigilia & ueternus, quæ in primo omnium ſenſu, qui communis quoque dicitur, conſiſtunt. Veruntamen per communem ſenſum, non aliud intelligit Gal. quàm principium ſentiendi, quod eſt cerebrum, & primum ſenſitiuum, ut inquit lib. 7. de Pla. Hippo. & Platonis. Vbi poſtquam retulit ſententiã Platonis ex Timæo de ſenſu communi, ad quem locum lectores remitto, inquit, In his igitur & ſequentibus, tum in alijs quoque dialogis de communi quadã facultate & potentia docuit nos Plato, quæ à cerebro per neruos in ſingula ſenſoria penetrãs alterationes ipſorum omnes perſentit. Id tamen non eſſe aliud ab ipſo cerebro docet, eodem libro infrà dicens: Alteratio uerò ipſa ab una eademq; facultate omnibus ſenſorijs communiter impartita à principio emanente dignoſcitur, quod quidem principium ſiue ſenſum communem ſiue primum ſenſorium appelles, nihil refert: hoc nos ſuperiori oratione cerebrum eſſe demonſtrauimus. Officium uerò quod philoſophi ſenſui cõmuni tribuunt, quod eſt ponere differentiã inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum, conſtat quòd pertinet ad potentiam imaginatiuam, quæ non tantùm poteſt imagines rerũ percipere quod eſt pati, ſed & agere, ſingula[illegible] rerum notitiam formando, & diſtinguẽdo rem unam ab altera. Gal. namque, ut infrà dicetur ex libr. de Different. ſympto. ille qui obſeratis ianuis ſingula uaſa per feneſtrã proijciebat, nõ habebat læſam imaginatiuam, quia ſingula uaſa propriis appellabat nominibus. Ad imaginatiuam ergo pertinet, proprijs nominibus ſingulã appellare, quod nihil aliud eſt quàm ſingula à reliquis diſtinguere, ſicuti ad memoriam nominum recordari. Ad cogitatiuam uerò facultatem pertinebit, inter res cognitas atque diſtinctas quod melius eſt, eligere. Via tamen certiſsima ad diſtinguendas has potentias, ſumitur ex Galeni doctrina, qui docet, aliquando unam earum lædi ſi[illegible]alijs, eſtq; ualidiſsimum argumentum ad intelligendam ipſa[illegible] diſtinctionem, ſi contingat lędi phantaſiam non læſa cogitatiua, & è conuerſo: illæ nõ ſunt unica, ſed duæ ac diuerſæ. Quòd autem id contingat, experimento probauit libr. de Differen. ſymptomatum. experimẽtum eſt de Theophilo medico ægrotante, qui cùm alioqui prudenter diſſereret, atq; eos qui præſentes erant exactè noſceret, tibicines quoſdã eſſe in angulo cubiculi arbitrabatur, eosq; tibia canere, atque pulſare, & ſe illos uidere putabat, alios quidem ſtantes, alios illic ſeden-

Senſus communis apud Gal.

Facultatũ interiorũ diſtinguendarũ uia certa.

Phantaſia læſa exemplum.

ſedentes, atque ita continenter canentes, ut neque temporis momento, aut noctu, aut interdiu, aut remitterent aut quieſcerent, proinde aſsiduè clamans iuſsit eos à cubiculo expelli. Is poſtquam conualuit, id quod ſinguli eorum, qui ipſum uiſitauerant, dixerant uel egerant narrabat, & phantaſmata quæ de cantoribus apparuerunt memoriter recitabat. Statim ſubiungit aliud exemplum eorum qui læſionem in cogitatiua patiuntur, neque rectè ratiocinantur, nulla eueniente læſione circa phãtaſiam, ut phrenitico illi contigit, qui obſeratis intus ianuis protulit per feneſtram ſingula uaſa quæ proprijs nominibus appellabat, interrogans prætereuntes an iuberent ea proijcere: unde conſtabat memoriam non eſſe læſam, neque imaginatiuam, ſed tantum rationatiuam, quoniam quod melius foret eligere nequibat. Quòd etiam memoriã ſine alijs lędi contingat, probat ex Thucydidis teſtimonio, qui nõnullos ex peſtilẽtia ſeruatos dixit adeò ſine memoria remanſiſſe, ut neq; ſuos familiares neque ſemetipſos agnoſcerent, lib. 4. de Lo. patientibus, cap. 1. lege Galeni exemplum, læſæ imaginatiuę ſine læſione cogitatiuæ de ſemetipſo: & exemplum læſæ cogitatiuæ ſine læſione imaginatiuæ, de illo, qui Romę cum lanifice puero domi continebatur. Exemplum quod refert de ſemetipſo, ſimile eſt exemplo adducto de Theophilo medico: exẽplum uerò phrenitici, qui cum lanifice puero continebatur domi, idem eſt quod adduximus de eo qui reſeratis ianuis ſingula uaſa proijciebat per feneſtrã. Verba Gal. ſunt, Quippe ſunt phrenitici quidam, qui de his, quæ oculis offeruntur, rectè (quantum ad ſenſitiuam notitiam pertinet) iudicant: cogitando uerò à naturali iudicio aberrant. Alij rurſus, cogitatione quidem falluntur minime, ſenſibus tamen difformiter mouẽtur. Sunt prę terea qui ſimul & ſenſus & cogitationis uitio laborãt. Itaq; cuiuſq; læſionis modum ſic accipe. Cùm Romæ quidam cum lanifice puero domi contineretur, ſurgens à cubili, [illegible] ad feneſtram, per quam & ipſe uideri & percurrẽtes uidere potuit: itaq; ex uitreis uaſis ſingula oſtendens interrogauit, imperaréntne ut ea proijceret: illi uerò ridentes plaudenteſq; ut ea proijceret rogabãt. Tũ ipſe deinceps omnia arripiẽs eiecit: at illi magnis acclamationibus riſerũt. poſtea iuberéntne puerũ quoq; proijci, cùm eos interrogaſſet, atq; id illi iuſsiſſent, ilico ipſum deiecit. quem ab alto cadentem uidentes, ſuppreſſo ſtatim riſu accurrerunt, & cõfractum iam puerum ſuſtulerunt.

Cogitatiuæ læſæ exemplum.

Memoriæ læſæ exemplum.

Thucydides li. 2. Peloponeſiaci belli.

Galenus.

At contrariam affectionem non ſolùm in alijs,uerùm in me ipſo,cùm puer adhuc eſſem,expertus ſum. Cùm enim per æſtatem ardenti febre laborarem, & feſtucas atro colore ex cubili eminere, & flocculos itē ſimiliter in ueſtibus eſſe putabam, quos auferre tentans, nihilq; ſub digitis eductum inueniens, accuratius uehementiusq; id efficere conatus ſum:audiens itaque duos ex amicis qui tunc aderant dicentes, uidésne hunc iā & floccos euellere,et feſtucas colligere?ſtatim intellexi id ipſum quod dicebant me feciſſe. Quum uero ſic animo conſtarē, ut rationalis in me facultas non uacillaret, rectè inquā dicitis,proinde ne phrenitis me arripiat,auxilio eſtote. Illi autem quum idoneis rigationibus caput fouerent, tota die, ſequentique nocte grauibus inſomnijs turbatus ſum, ut interim & clamare & exilire uiderer: uerùm poſterò die mitigata ſunt omnia accidentia. Ex hac ſententia & ſupradictis cōſtare poteſt,has facultates diſtinctas eſſe, & uia ad eas diſtinguendas. Ex quarum læſione diuerſa, Aëtius lib. 5. phrenitidis ſpecies diſtinxit. In caſu ergo explicito ab Hippocra. læſio eſt in imaginatiua uirtute,quæ oculis cōmunicatur, ut uiſa appareant,quæ non extra,ſed intra oculum ſunt, quibus manus admouere præcipit phantaſia. Poſſet autem cōtra dicta dubitari: ponamus quòd æger patiens pulmoniam, aut febrem uehementem,moueat manus ad euellendos pilos de ueſtibus, nihilominus motus ille conſtans ſit,ac perfectus. In caſu dato ille motus nullam læſionem animalis facultatis oſtendet: quoniam actiones quæ perfectæ ſunt, non oſtendunt læſam facultatem. Sed aduertendum, quòd actio perfecta poteſt eſſe ſignum lethale, quod oſtendit motus prædictus, qui perfectus & conſtās eſt, & indicat phrenitidem, aut pulmoniam, aut febrem uehementem. Ad ipſam namq; concurrit facultas exequens motum,& facultas imperans motū:facultas exequens motum à cerebro per neruos diſtribuitur:imperans tamē motum in cerebro exiſtit. cōſtat autē facultatem unam ſine altera laborare:nam ſtat cerebrum lædi,& læſionem non attinere ad corpus,ut quum imaginatiua aut cogitatiua læditur:& ſtat lædi facultatem cerebri,quæ muſculis & neruis diſtribuitur, aut ipſam non lędi,ſed non diſtribui conuenièti modo. Quo dato læſio erit in motu & facultate mouente,& non in facultate imperāte motum , ut in morbo comitiali fit. ſic etiam modo euenit,quòd lęditur animalis facultas imperans motum,non læſa faculta-

Galenus.

Phrenitidis ſpecies unde diſtinguendæ.

Dubium.

facultate quæ exequitur motum. Vnde fit ut actio ſit ſatis robuſta & perfecta, nihilominus quia incaſſum fit, & ſine cauſa indicat nobis facultatem imperantem motum eſſe læſam, nempe phantaſiam. Hinc ſequi uidetur quòd aliqua actio perfecta eſt ſignum lethale. Fit etiam nõnunquam ut aliqua læſio ſit in potentia imperante, & in exequente motum, ut in phrenitide: in qua non tantũ manus inordinatè & intẽpeſtiuè mouet æger, ſed etiam motus ipſe imperfectus & tremulus eſt, cùm tamen fiat, ut aliqui maniaci robuſtiſsimã habeant motiuã facultatẽ.

Actio perfecta eſt ſignũ lethale.

Cerebri læſiones aut in corpus aut in animam uergere.

Ratio huius diuerſitatis eſt, quoniam læſio cerebri aliquãdo uergit in corp⁹, aliquãdo uergit in animã. Si uergit in animã, corrũpit actiones ſenſitiuę facultatis: ſi uergit noxa in corpus, lædit actiones potentiæ animalis mouentis: ut declarat Gal. libr. 3. de Lo. pa. cap. 6. exponens quandam ſententiam Hippo. ex 6. de Morbis popu. Inquit ergo Gale. Porrò quẽadmodum hæ paſsiones quibus caput per conſenſum afficitur, ita quoq; illæ quæ primogeniæ ipſius affectiones ſunt, non parum inter ſe differunt. Igitur craſsi humores qui in cerebri ſubſtãtia abundant, interdum ei ut inſtrumẽtali, interdum ut ſimilari parti nocent. Quum enim meatus obſtruunt, ut inſtrumentali, cũ uerò temperamentum alteratur, ut ſimilari. Proinde totus hic ſermo in fine ſexti libri de Morbis popularib. præſcriptus eſt. Melancholici magna ex parte morbo comitiali afficiuntur, & contrà morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici: atque horum utrumlibet magis accidit, prout in hanc, aut in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: ſi uerò in mentem, melancholici redduntur. Hoc ſermone primùm quidem declarauit, quòd non ſemper, ſed magna ex parte horum affectuum alter in alterum tranſit: quippe non ſolũ atra bilis, ſed etiã pituita, comitialẽ morbum efficit. Igitur ea quam atra bilis conſtituit, in melancholiam trãſit: quæ uero à pituita parta eſt, in aliam affectionẽ, de qua paulò pòſt dicturus ſum, melancholiam uerò haudquaquam efficit. Altera uerò Hippocratici ſermonis pars non paruũ contemplandi locum deſiderat: quippe cum anima ſit aut tẽperamentum primarum qualitatum, aut ab ipſarum temperamẽto permutetur, bilem, cum cerebro ut parti inſtrumentali nocet, ad cerebri corpus conuerti ait: quum uerò temperamentum mutando, ei ut ſimilari nocet, ad mentem eam repere dicit. Hæc Gal. Quę ob id adduxi, ut oſtẽdam, in uera phrenitide merito

ſenſum

ſenſum & motum lædi, quoniam bilis in cerebro exiſtens, nõ tãtùm temperaturã alterat, ſed obſtruit etiam ipſius meatus, quæ læſio ad corpus uergit. In mania uerò ſolùs læditur ſenſus: in morbo comitiali motus: in pulmonia tamen & febre acuta, & capitis magno dolore, uapores in caput aſcendentes, non tantùm perturbant imaginatiuam, ſed & cerebrũ alterant ſatis magna alteratione. Dubitaret forte aliquis, quod nunquam fieri poſſe uidetur, lædi animalem facultatem ſentientem, non læſa mouente: quoniam facultatis robur conſiſtit in qualitate temperamenti. Si ergo in temperamento fit permutatio, non manebit integra facultas mouens, Reſpondemus quòd facultas nõ redditur languida, niſi ubi mutetur in facto eſſe membri temperies: lædi autem actionem corruptè cõtingit, ubi alteratio nõdum facta ſit: quo tempore continget corrumpi actionem animalis facultatis ſentientis, manentibus robuſtis principe ac mouente, læderurque cerebrum non omnibus actionibus ipſius læſis.

Dubium.

Cerebrum læditur nõ omnibus actionibus læſis.

GALENI COMMENT.

GESTICVLATIONES *manuum, id eſt, functiones & motus quos hoc loco commemorauit, ob imaginationem fiunt illi ſimilem, quæ per ſuffuſiones contingit. Aegri enim per ſuffuſiones, quæcunq; uidẽt in medio loco cryſtalloeidis (ita à glacie nominati humoris) & tuniculæ circa pupillam cornus ſimilioris, foris ſita eſſe exiſtimant: quia ſemper aſſueti ſunt dum haberent per naturã, res per medium aërem intueri.* Pari modo *ij de quibus* Hippocrates *agit in febre acuta, pulmonia, phrenitide, ac dolore capitis, intueri ſe tanquam foris ſita credunt ea, quæ intus in oculis habentur. Oſtendimus enim ut ſpiritus uiſorius, utpote ſplendens, ſibi medium aſſimilet cryſtalloeidis (ita à glacie nominati) & pupillæ humorem tenuem ac humidum, ſimilimum candido ouorum, quo per lippitudines utimur. Oſtendimusq; etiam ut ſpiritus per hunc feratur humorem ex pupillæ foramine ad aërem exteriorẽ una*

nà cum eo compactum. Quin etiam quòd aëre illuſtrato utatur tanquam inſito opificio, qui talis facultate exiſtit, qualis in corpore neruus habetur: id docuimus ſeorſum dicato opere, quo agitur de uiſu: necnon xiij. de Demonſtratione libro: atq; etiam ſeptimo de Decretis Hippocratis, & Platonis: & item decimo libro de Vſu partium. Vt ergo cerebrum per neruum ſentit affectionẽ digiti in pede, ita per aërem circunductum externa uiſibilia contuetur, quæcunq; modice ab ipſo diſtant. Itaq; ſuffuſiones fiunt in hoc humore ſub ſimili (ut dixi) candidæ tenuioriq; parti oui qui inter pupillã, & cryſtalloeiden (ita dictũ à glacie) incidit. Ita fit ut per cruditates quoq; nonnunquam uiſa ſimilia ſuffuſis contingant. Si enim reſtitit humor aut niger, aut craſſus prohibens digredi foras uiſorium ſplendorem, ibi uiſa pro natura humoris conſiſtunt: interdum pilorum quorundã, aut ſubtegminis, aut ſtaminis, quandoq; culicis nigreſcentis, aut muſculæ quæ uolitare ob os uideatur, quandoque rei ſimilis lenti, aut milio nigro. Ita accidit per febrem acutam ac pulmoniam, ualde exhalantibus ad caput in corpore humoribus, ut humor ille in pupilla mundus, concipiat exhalationem: ubi uerò & quodammodo perturbatur, prædicta uiſa apparent. At per uehementem capitis dolorem, quemadmodum & per phrenitidem, præ capitis repletione perueniens aliquis humor in oculos, eadem accidentia committit. Et κροκιδίζειν, id eſt euellere ſubtegmina, & καρφολογεῖν, id eſt colligere feſtucas (uerba ab omnibus medicis de phreniticis dici ſolita) nomen inde traxerunt. Itaque nonnulli tradiderunt nobis ſubtegminis & ſtipulæ uiſa tantiſper dum fiunt: & item qui poſtea meminerunt. At uerò duplex eorum differentia eſt. Quidam enim per ipſa ſenſibilia uiſa cœperunt delirare,

lirare, iudicãdi facultate cõſtante: alij uerò propter eximi am prudẽtiã, attamẽ affecti, parua ex parte iudicãdi facultate reſtiterunt retulerũtq; ut uincãt & repugnẽt, nec uiſis accedant. Hi igitur indicarunt nobis quibus uiſis mouerant manus, ut Hippocra. *ſcripſit. Sæpe enim uidebantur illis ſubtegmina ueſtium eminere: atque in pariete ſtipulas adiunctas eſſe: ſæpe uerò & feſtucas multas impoſitas ſtragulis, atque etiam uolare puſillas beſtiolas prope oculos. has igitur uenari aggrediuntur, circunferentes manus tanquam aliquid arrepturi. alia uerò quæ uidentur eminere, partim de ueſtibus carpere aggrediuntur, partim euellere de pariete. Merito igitur affectiones talia com-* 5 *mittentes accidentia, ſunt difficiles: quippe quæ à febre acuta, aut pulmonia, aut dolore in capite fuerint propter magnitudinem effectæ: à phrenitide uerò, quia ſedes princeps eſt affecta: cuius uniuerſum genus exitiale habetur. febres uerò, & item pulmonia, atque etiam capitis dolores, propter magnitudinem, quemadmodum dictum eſt.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte comparat diſpoſitionem, de qua Hippo. dixit, περὶ δὲ χειρῶν φορῆς, id eſt, de manuum uerò latione, ei quæ fit in ſuffuſionibus. Qui enim ſuffuſiones patiũtur, putãt quòd humor, qui continetur inter humorẽ cryſtallinũ & corneam, extra oculum eſt. Talem enim notitiam ſui præbebãt ea quæ foris continebantur, quo tempore homo ſanus erat: ſic illi de quibus Hippo. loquitur, quæ continentur in oculis, tanquam foris exiſtentia intuentur, cuius cauſa manus mouẽt. Ad quod declarandum adducit, quod multis in locis ipſe probauerat, nempe quòd ſpiritus uiſorius aſsimilat ſibi humorem cryſtallinum, & albugineum ſplendore ſuo: præterea quòd ſpiritus ipſe deferatur per humorem albugineum, & pupillę foramen uſque ad aërem exteriorem, quem illuminat, quo etiam utitur tanquam ſibi connato inſtrumento, quemadmodum & neruus eſt inſtrumentum, quo cerebrum utitur ad tangendas affectiones digiti, gratia exẽpli, pedis. *Geſticulationes manu*

um. Græcè, αἱ τῶν χειρῶν φοραί, id eſt, manuū lationes. *Aegri enim perfuſiones.* Græcè, ὑπόχυσις γὰρ, id eſt, illi nanq;. intellige ſuffuſionem patientes. Eſt autem ſuffuſio, quam Græci ὑπόχυμα, & ὑπόχυσιν appellant, de quo morbo Paulus li. 3. inquit, Hypochymata uerò humorum ſuffuſionem exiſtimauerūt, qui circa pupillam in medio corneæ & cryſtallini ſpeciem lucemq; impediunt. Quòd autem refert ſe mōſtrare ſpiritum uiſorium ad aërem uſque peruenire, & aërem inſtrumentum uiſionis eſſe, liber de Viſu, & libri de Demōſtratione nō extant, quod ſciam, referam tamen quæ habentur 7. de Plac. Hipp. & Plato. & lib. 10 de Vſu part. Lib. itaq; 7. de Placi. Gal. inquit, Eodem igitur modo uerisimile eſt, ſpiritum qui ad oculos fertur primo incurſu cum ambiente aëre uniri, atque ipſum contactum ad naturæ ſuæ proprietatem alterare, atque immutare, non tamen ulterius, latiusq; extendi. Atq; hoc ad hunc modum maxime fieri credes, ſi prius qua ratione par ſit intuitum noſtrū effici, didiceris, cuius quidē diſſertationis tale erit principiū. Corpus quod uidetur duorum alterum uel ex ſeipſo ad nos aliquid mittit, quo cum propriam ſui etiam dignotionem nobis oſtendit: uel ſi nihil mittit, uim aliquam ſenſiuam à nobis ad ſe uſque peruenire expectat. Vtrum uerius ſit, ita iudicabimus. Per pupillæ exiguum foramen inſpicimus, quòd ſi expectaret, ut partem aliquā, aut facultatem, aut ſimulacrum, aut qualitatē ex corporibus intrinſecus obiectis ad ſe accederet, rerū magnitudinē nullo modo perciperemus, puta uaſti alicuius montis, tum magnum ſiquidem ſpectrum quātus ipſe eſt, in oculos noſtros ingredi oporteret: quod penitus eſt abſurdum, ut omittam interim quod uel in uno eodemq; temporis momento, etiam ſi innumerabiles eſſent qui uiderent, ad ſingulos eædem imagines ferrentur. Si contra ſpiritus intuitus exiret, nulla ratione poſſet tanta diffuſione dilatari, ut omnes uiſui expoſitas res circumfuſus cōplecteretur. nam quid aliud eſſet quàm commentitia illa Stoicorum gutta, quæ cum toto mari commiſcetur? Reſtat igitur adhuc ut aër circunfuſus tale inſtrumentum nobis ſit quo tempore uidemus, quale eſt ſemper neruus in corpore. Siquidem eodē pacto aër nos ambiēs à ſpiritus uiſiui occurſu, quo à ſolis fulgore affici uidetur: nam & ille ſupremo aëris termino cōtacto ſtatim uim ſuam fulgidam in totum diſpergit, & noſtra per uiſorios neruos acies progreſſa ſpiritali ſubſtantia prædita cùm in aërē incidit,

ὑπόχυμα.

Viſio quomodo fiat ex Gale.

primo appulſu in eum alterationem inducit, quæ longè, lateq; in continuum ſcilicet nos ambiens corpus ſparſa repente in totum diffunditur. id quod liquidò etiam in ui ſolis ineſſe cõſpicimus. Nam ſi ſolidum aliquod corpus in medio opponamus, uidebimus confeſtim aërem interceptum fulgore deſtitui, utpote qui dum continuam accipit mutationẽ illuſtratur, non in ſemel accepta mutatione perſenerat. Nam ſi ita eſſet, aliquãdiu lux in eo ſublato etiam illuſtrante permaneret. Eodem modo quoq; ſi neruum præcidas, tota ea pars quæ à continuitate cerebri perfectione fuerit ſeparata, illico ſtupida efficitur. Patet igitur ſimilem quandam affectionem contingere neruo, & aëri. Hæc Gal. in quibus clare monſtrat uiſionẽ fieri, ubi ſpiritus uiſorius aërem attingat, & lumen ipſius cum lumine aëris uniatur: & lumen id, quemadmodum lumen ſolis, ad res ipſas uiſibiles perueniat, non quidem ſpiritus, aut ſubſtantia aliqua, quod falsò impoſuit Auerroës Galeno lib. 3. ſuarum collectionũ. cap. 38. ubi dicit Gal. uoluiſſe in oculo eſſe aliquod corpus, quod extrà mittitur in uiſione. Verùm fallitur ut in multis alijs, quæ ſophiſticè contra Gal. conatur aſſequi. Gal. nanque alterationem in aërem mittere dicit, non ſubſtantiam. Et uerſus libri finem Gal. iterum contra Ariſtote. probat ipſum non ſatis conſtare, unde uult uiſionem fieri per radios intus ſuſceptos. Nam aliquando dicit ipſam fieri per emiſsionem, atque finaliter ſubijcit. Nos porrò per aërem medium intueri euidens eſt, atque inter omnes cõſtat, ſed de eo quęſtio eſt, an per aërem tanquam per uiam quandam mediam aliquid ex rebus, quas uidemus, ad nos ueniat, an quale eſt neruus ad tactiles, tale inſtrumentum ſit nobis aër ad uiſiles res diſcernendas. & concludit Gal. tale eſſe nobis inſtrumentum aërem ad uiſionem, quale inſtrumentum eſt neruus ad tactionem. Quęmadmodum etiam neruus tanquam ramus à cerebro ortus, facultatem ab ipſo cerebro immediate coniuncto cum neruo, recipit, per quam ſentit: ita aër nos ambiens, illuminatus ab ſpiritu recipit quandam aliam illuminationẽ, ob quam redditur aptum, atque tanquam cognatum inſtrumẽtum ad uiſionem. Mens itaq; Gal. eſt, uiſionẽ extrà mittendo fieri debere, contra Ariſt. Quam concluſionem in hoc loco non agitabo, quoniam ipſam latè diſcutere conabor circa librum artis medicinalis, impræſentiarum tamen ſatis erit intelligere ex mẽte Gal. ſpiritum uiſorium eſſe fulgidum corpus,

Auerroës falſus.

Ariſtot. de oculi natura.

& oculum eſſe de natura ignis, contra mentem Ariſt. qui ipſũ uoluit de natura aquæ lib. 5. de Generatione ani. cap. 1. Attenditur enim ad quantitatem humorum, qui in oculis continentur, & ad naturam humoris albuginei, & ignem dixit olfactui reſpõdere inter elemẽta. Quòd igitur oculus de natura aquæ eſt, probat lib. de Senſu & ſenſato, ex humore qui oculo ſauciato effluit aquæ ſimili. Quòd uerò nonnulli arguunt ex eo, quòd oculi ſplendent in tenebris, & clauſis oculis, inquit ipſe: id euenit, quoniam oculi leuore participant, & leuia lucent in tenebris, ut conſtat de ſquamis piſcium, aut quia celeriter mouentur. Verùm contra Ariſto. eſt argumentum, quoniam leuia non ſplendent ſine externo lumine, oculi tamen clauſi ſi premantur, ſplendent. ad quod accedit autoritas Empedoclis, quę citatur ab Ariſto. lib. de Sẽſu & ſenſato. & à Gal. 7. de Plaquum inquit, Conſpicimus tellure terram, liquore liquorem, aëre natuiam aëream, igne cernimus ignem. ubi quatuor ſenſibus quatuor tribuit elementa: terram tactui, aquam guſtui, aërem auditui, ignem uiſui. olfactum autem dixit mediam naturam habere aëris, & aquæ, cuius propriũ eſt per uapores ſentire: ſunt autem uapores mediæ naturę inter aërem, & aquam.

Elemẽta 4. ſenſibus etiam 4.

Platonis ſententia de uiſus inſtrumento.

Plato quoque in Timęo inquit, Poſt hæc conſiderandum eſt, ignis genera multa extitiſſe, primum flammam quódque à flamma procedit, minime urens illud quidem, ſed lucem oculis exhibens: tum quód flamma extincta in ipſis ignitis corporibus reſtat. ex his tribus generibus quod non urit, ſed lucem oculis exhibet, in uiſus inſtrumento plurimum reperitur. Et rurſus eodem libro: Ex omnibus inſtrumentis primùm luciferos conſtruxerũt oculos talibus inditis cauſis, machinati ſunt ex igne, qui non urit, ſed lumen ſuaue exhibet. Ad id facit, quòd animalia, quorum oculi plurimo lumine participant, noctu quoque uidere poſſunt, ut cati maximè oculis ad naſum uerſis, rurſus oculi compreſsi fulgurant, quod lumen internũ atteſtatur. Rurſus 10. lib. De uſu partium, Gal. idẽ probat, quoniam animalis ſpiritus luce corrumpitur, quod fit quia ad ſimile exhalat. Milites, inquit, Xenophontis per niuem iter agentes obcæcati fuerunt, & Dionyſius in carceribus obſcuris detentos diu, ad domum lucidiſsimam calce illitam perducebat. Et uiſus à ſolis radijs corrumpitur, quemadmodum lumẽ paruæ candelæ à ſolis lumine. Adde quòd albedo, quatenus luce participat, uiſum diſgregat. Eſt igitur oculus de natura

ignis.

ignis. Gal. itaque tria uiſionis inſtrumẽta lucida eſſe teſtatur. Nam lib. Artis medicinalis inquit, Glaucus ergo oculus fit, uel propter magnitudinem, uel propter ſplendorem cryſtallo idis. Item inquit, Glauci quidem oculi, qui pura humiditate, ac non multa perfulgent, fiunt ob ſplendidi humoris abundã tiam. De uitreo humore li. 7. de Plac. Hip. & Plato. loquens de obſtructionibus, quæ in alijs ſenſibus factæ actiones ipſorum impediunt, inquit, Huiuſmodi obſtructionibus proportione reſpondet oculorũ affectio, quę ſuffuſio appellatur, in qua ful goris uitrei meatus, qui in acinali tunica eſt, obſtruitur: ut pro prium uiſus inſtrumentum, non amplius queat cum externo totum oculum ambiente copulari. Rurſus lib. 10. de Vſu partium inquit, Porrò non ſolius cryſtalloidis ſplendor, ſed cum eo ipſius quoque uitrei ex oculi natura diſcutiendus erat. De ſpiritu etiã uiſorio, quòd lucidus ſit, eodem li. dixit, Nam ſpiritum lucidum permeare per illos neruos &c. & uerſus finem libri Ariſt. qui uiſionem intus ſuſceptione fieri dicebat, cauens ne efficeret aërem ſenſus capacem, inquit, Quid abſurdi in ſe habet illud, ſi ſolarem fulgorem ſenſificũ ſtatuas? quũ talem maximè oculorũ ſpiritum, qui à cerebro deriuatur, eſſe liquidò pateat: fulgidus quippe ipſe eſt. & infrà: Anima etiã ſi ætherea ſit & fulgida, ſpiritum fulgidum efficere non mirandum docet. Humor itaque cryſtallineus, & uitreus, & ſpiritus uiſorius, fulgidi ſunt. Lumen ergo oculorum cum externo ambiente copulatur, non ſemper, ſed quoties aër ambiens à ſolis lumine præparatus eſt, quo pręparato ex lumine oculi, & lumine ambientis unum fit, & ambiens tale redditur uiſui inſtrumentum, quale neruus tactioni. Quoties uerò color aliquis, aut quoduis aliud uiſibile, aërem ſic præparatũ tetigerit, oculus ſentit hanc in aëre factam alterationem, quemadmodum cerebrum quum utitur neruo ad tangendum, ſi aliquod tangibile neruum tetigerit, cerebrum nerui alterationem ſen tiet, ac perueniet ad oculum uſque alteratio, quemadmodum tangibilis alteratio peruenit à neruo uſque in cerebrũ. Et quẽ admodum dicendum non eſt, in neruo non eſſe uim ſentiendi tangibilia, ita non dicemus in aëre non eſſe uiſoriam facul tatem ob ſolis fulgorem, quod Auerroës libro de Senſu & ſenſato, Com. 26. deteſtatur dicens, Gal. autem tantum applicabatur errori, ut crederet aërem habere uirtutem ſentientẽ. Gal. tamen id nõ putat eſſe falſum aut abſurdum, ſolarem ful-

Viſionis inſtrumenta lucida.

In aëre ſenſificam uim quomodo intelligẽdum.

gorem in aëre, ſenſificum. Ego crederem id poſſe ſaluari, quã uis Gal. id non teneatur cõcedere: licet enim aër ueluti quoddam connatum inſtrumentum ex ſpiritus uiſorij contactu efficiatur, quemadmodum & neruus, non in omnibus eſſe ſimilitudinem oportet, ſed concedẽdum eſt, quòd neruus qui eſt internum organum, poteſt ſentire, non tamen aër, qui eſt organum externum. Quòd ſi id conceſſerit Gale. abſurdum nõ erit uiſionem fieri in aëre concurrente fulgore ſolis, & ipſam ab oculo ad rem uiſam extendi: quoniam tamen aër animam non habet, talis uiſio, oculum, non aërem uidentem denominabit. Redeo igitur ad modum quo fit uiſio. Spiritus uiſorius ad aërem uſque peruenit, & ipſum irradiat, & nõ amplius progreditur, quum ſemel aërem attigerit. Itaq; lumẽ oculi radijs ſuis iunctis cum lumine externo peruenit ad rem uiſam, quãuis diſtantiſsimam. Hunc ergo aërem ſic illuſtratum ſiquę res alterauerit, oculus eius ſentiat alterationem, coloremq́;, magnitudinem, ac ſitum. Id uoluit Pla. in Timęo dicẽs, Cùm igitur diurnum lumen ad aciei effluxũ acceſſerit, tunc ſimile cum ſimili coniungitur, atque inde unum quoddam propriũ, cognatumq́; corpus conflatur ad rectum oculorum intuitum, qua nimirum ille interni externique luminis occurſus extiterit. Totum id igitur cùm ob ſimilitudinem ijſdem affectionibus obnoxium euaſerit, ſiquid attingit, aut à quopiam tangitur, illius motiones in totum corpus ad animam uſque diffundit, ſenſumq́; hunc præbet, quo uidemus. Gal. eandem proſerat ſententiam eodem lib. in ſentẽtia allegata. quo in loco Gal. duas ſubiungit rationes ad probandum uiſionem ab oculo ad rem uiſam procedere. Prima eſt, quia nos percipimus rẽ omnẽ per foramen pupillæ, quod exiguum eſt: ſed per foramen adeo exiguum ſpecies, & ſimulacra rerum magnarum ſubingredi non poſſunt. Ergo ſimilitudines rerum nõ perueniunt ad oculum. Secundò, quia contingit unam rem ſimul inſpici ab innumeris hominibus, quo dato innumeræ ſimilitudines rei ad oculos deferrentur. Neq; dicendum eſt, inquit, ſpiritum ad rem uiſam uenire, quum non poſsit tanta effuſione dilatari. Vnum aliud argumentum fortiſsimum facit Gal. ad id cõprobandum eodẽ lib. quod procedit ex modo cognitionis magnitudinis, & ſitus rei. Si nanq; rerum imagines ad oculum peruenirẽt, etiam ſpecies quãtitatis deueniret: quòd ſi illud eſſet, auditus ſimiliter perciperet magnitudinem, & diſtantiam

Viſio ex Platone.

Quòd uiſio nõ fiat per intus ſuſceptionem.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

ſtantiam rei,& ſimiliter olfactus. Quòd ſi ab his ſenſibus non percipiuntur, non ob aliud eſt, niſi quoniam magnitudo non producit ſuam ſpeciem per aërem: ſed ſi percipi debet, neceſſum eſt, potentiam peruenire ad ipſam percipiendam, quod tactus facit, qui præter calidum, & frigidum cognoſcit magnitudinem, quum immediate tangit ipſam, perueniente tactu ad magnitudinem, non tamen perueniente ſimilitudine magnitudinis ad tactum. Nec ualet, ſi dixeris id eſſe, quoniam magnitudo eſt ſenſibile commune, & non percipitur, neque immutat, niſi ſimul cum ſpecie ſenſibilis proprij, conſtat quòd ubi manus mea calefieret in loco diſtante ab igne, non tantū deberet deprẹhẽdere calorem, ſed magnitudinem ignis: ꝙ ſi id non fit, non ob aliud eſt, niſi quoniam magnitudo nullam imprimit ſpeciem per aërem. Si igitur ab oculo, & uiſoria potentia magnitudo & ſimiliter ſitus deprẹhenduntur, uiſoria facultas ad magnitudinem percipiendam deuenit. auditus tamen, & tactus, qui ad ipſam non perueniunt, non percipiunt ipſam. Accedit ad id, ut inquit Gal. quod in ſpeculo per reflexionem percipimus non tantū rei colorem, ſed etiam magnitudinem, & formam: modò licet colores per reflexionẽ poſſent peruenire ad oculum, magnitudo non perueniret, aut forma. Nam formam conſtituit uarietas figuræ membrorum, uarietas uerò talis nunquã perueniret ad oculum per refractionẽ ab ſpeculo, quod cõſtare poterit, de ſolis fulgore ingrediente per uitrum coloratum, per quem peruenit refractum lumen cum colore uitri, non tamen figura, aut magnitudo ſolis. Reliquum eſt uiſionẽ fieri extrà miſſo lumine, aut ſplendore ad rem uſque uiſam. Quòd ſi dixeris ex opinione Gal. uiſionem fieri intus ſuſcipiẽdo, quoniam lib. 1. de Mor. cu. dixit de cryſtallino humore loquens. Id enim eſt quod alterari debet ab aliquo extrinſecus occurrentium colorum ut animal uideat. Alterari uerò non potuit, niſi purum omnino perſpicuumq́; eſſet. Et primo de cauſis ſymptomatum ad initium, ſolum humorem cryſtallinũ à coloribus alterari dicit, & 8. de Vſu par. & 7. de Plac. Hippo. & Pla. Color ergo ſpeciem ſuam ad oculos tranſmittit, ſed hoc non obſtat: hanc enim colorum alterationem defert aër, quando factus eſt connatum uidẽti inſtrumentum: id autem fit per emiſsionem luminis, quod lumen mixtũ cũ lumine ambientis ad rem uſque uiſam peruenit, ſine quo magnitudinem non perciperet, uidẽs neq; figuram, neq;

 color

color oculum ipſum alteraret. Improbat etiã Gal loco citato Ariſto. tanquam uarium, quod ego ſatis declaraui circa ſecundum lib. Artis medicinalis, quo in loco quæſtionẽ hanc latius me ſcripturum ſpero. quãtũ uerò ad hunc attinet commentarium ſatis ſuperq; dictum puto. Quod tamen ex 10. lib. de Vſu partium citat, dicens, *Et item decimo lib. de Vſu partium.* Græc. λέλεκται, δ᾽ οὐκ ὀλίγα περὶ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ δέκατον τῶν περὶ χρείας μορίων. quod eſt, diximus autem nõ pauca de hac re lib. decimo de Vſu partium. Hæc uerò ſententia ab ea quæ inſinuatur in Laurentiani litera, non parum differt: dixerat enim, Viſus utitur aëre tanquam inſito opificio, & talem habere facultatem, qualem in corpore neruus. Verùm tamen id non docuit lib. decimo, de Vſu partium, quãuis docuerit multa alia, ad id attinentia, ſupponatq; ſæpe radios uiſorios ab oculis ad res uiſas peruenire, & oculos lucidos eſſe probauerit.

Laurentianus notatur.

IN ſecunda parte, quæ ita incipit (Ita fit ut) comparat hanc affectionem illi, quæ fit in cruditatibus uapore in oculos aſcẽdente: ubi enim in oculis humor craſſus aut niger interponatur, qui prohibeat uiſoriũ ſpiritum tranſgredi ad aërem uſq; ambientem, uiſiones fiunt rerum, quæ per talia interpoſita repræſentantur, aut muſcarum, aut pilorum, aut lentis, aut milij nigri, aut feſtucæ. *Viſa.* Græcè φαντασίαι. id eſt, apparentiæ. ſic & in alijs locis.

IN tertia parte, quæ incipit (Ita accidit) id euenire in diſpoſitionibus ab Hippo. narratis docet, ſed differenti modo. Nam in febre continua, & pulmonia, ob nimiam uaporũ multitudinem, qui caput turbare, & oculi pupillam confundere, ac phantaſmata oſtendere poſſunt. In phrenitide tamẽ & capitis dolore idem fiet per eſſentiam laborante capite, ac multitudine humorũ oppleto, de quibus dixerunt medici, κροκιδίζειν, & καρφολογεῖν. hoc eſt, euellere ſubtegmina, & colligere feſtucas.

IN quarta parte, quę incipit (Itaq; nonnulli) quoniam poſſet aliquis dubitare, undénam, aut à quo accepit Gale. quòd delirantes, & reliqui mouent manus, quia illis talia uiſa apparent, quum illi ad id referendum non conſtent mente. Reſpõdet quòd patientes ipſi id referunt: nonnunquam adhuc laborantes, aliquando uerò poſt affectionem reſtituit, memoria ſeruantes quæ ſentire uiſi ſunt. Hos autem in duplici dicit eſſe differentia. quidam enim laborant ſecundùm imaginati

uam uirtutem, cogitatiua exiſtente ſana, & iſti referunt quæ uident, poſtquam à morbo liberantur. Cuius rei exemplum eſt Theophilus medicus lib. de Differen. ſymptomatum, de quo Gal. refert, poſt morbũ retuliſſe uiſa omnia. Quidam uerò ſunt, qui laborante imaginatiua, & parum etiam cogitatiua, ob nimiam prudentiam inter ægrotandum admonuerunt medicos, ut malum ulterius procedere impedirent, quod de ſeipſo, ut in expoſitione dixi, refert Gal. 4. de Lo. pa. cap. 1. licet ibi rationalem facultatem in ſe non uacillaſſe dicat, quo in loco id expertum fuiſſe refert, non in ſe ſolo, ſed in alijs. *Sæpe enim.* Grç. ἐξέχειν γὰρ αὐτοῖς ἐδόκουν ἐκ τῶν ἱματίων κροκίδες πολλαχόθι. quod eſt, Imminere enim uidebantur ipſis ueſtium ſtamina multis in locis.

Apparētia quo tempore referunt ægri.

IN quinta parte, quæ incipit (Meritò igitur) differentem dicit eſſe rationem, quare lethales ſint iſtæ diſpoſitiones. Nã febris continua, & pulmonia, & capitis dolor ob magnitudinem: phrenitis uerò, ob id quòd laborat præcipua particula.

PROGNOST. XX.

SPIRITVS verò frequens dolorem ſignificat, aut inflammationem in partibus quæ ſunt ſupra ſeptum tranſuerſum. ſi verò reſpiretur magnus, & ex longo interuallo, delirium nunciat. frigidus verò expiratus ex ore, & naſo, valde lethalis iam eſt.

PRAESENTEM ſentẽtiam ſimul cum ſubſequenti ſcripſit Hippo. de ſignis, quæ in morbis acutis, uim habent bonum aliquod, aut malum ſignificandi: quatuor tamen ſolas ſpecies difficilis reſpirationis ſcripſit in præſenti prognoſti. Prima eſt frequens, in qua duas incluſit, nempe frequentem & magnã, & frequentem ac paruam: quoniam ex ſignificato ab ipſo Hippo. explicito, id ſatis conſtat, cùm inquit, dolorem ſignificare, aut inflammationem in partibus ſupra ſeptũ tranſuerſum. Tertium membrum eſt, reſpiratio magna & ex longis interuallis. Quartum membrũ eſt, frigida exiens ab ore & naſo. Ad cuius ſententiæ claritatem, notandum primò totam reſpirationem tribus cauſis contineri, ut uult Galen. lib. de Cauſis reſpiratio.

Reſpirationis cauſæ contentiua.

ſcilicet,facultate, inſtrumēto,& uſu,facultas animalis eſt,& arbitraria,ut probat Galen.libr.2.de Motu muſculorum. Et ego contra Auerro.circa librum artis medicinalis ſatis probaui, licet ob id quod affectibus corporis inſeruit, non ſatis ſit in hominis arbitrio ipſam cohibere.Sunt etiā inſtrumenta quę mouentur,uidelicet ſeptum trāſuerſum,thorax,& pulmo,per quē fit etiā reſpiratio,& aſpera pulmonis arteria,cum naſo & ore. Sunt etiam inſtrumenta quibus fit motus, quæ ſunt muſculi, qui ſunt in ſepto tranſuerſo,& muſculi intercoſtales, cum alijs qui à ceruice ortu ſupremis thoracis coſtis inſeruntur:muſculi ſepti ſeruiunt naturalibus inſpirationibus, & muſculi uentris qui ſunt in epigaſtrio reſpirationi naturali, muſculi intercoſtales interni ſeruiunt ad maiores inſpirationes, & externi ad expirationes. Ad maximas autē inſpirationes, & ubi admodum languida facultas eſt,concurrunt etiam muſculi qui per ſcapulas ueniunt ad thoracem. Vſus eſt duplex,qualis etiam in pulſu ut attemperetur naturalis calor, & generetur in cerebro animalis ſpiritus.Ex quibus notū eſt inſpirationis differētias,quę ſumūtur ex magnitudine,celeritate,& crebritate,non uariari, ad menſuram augmenti caloris, ſed etiam ad menſuram generandi ſpiritus animalis in cerebro. Quod conſtat in magnis & celeribus exercitationibus, in quibus ob ſpirituum animalium reſolutionem cogimur multò celerius,& magis inſpirare, quàm pro mēſura coloris. Rurſus inſpirationis duo ſunt uſus dicti,expirationis unicus tantùm, ut caloris naturalis conſeruetur modus.Conſeruatur enim naturalis calor per reſpirationem,non aliter quàm flamma candelæ,ut uult Galen. libro de Vſu reſpirationis. Sicut enim flamma candelæ ſurſum mouetur,& per eum motum expurgatur à fumorum copia,à qua facile extingueretur, niſi accenderet, ita expirat animal ut à fumis malis ac multis expurgetur:& ut flamma eget alimento, ob idq; deſcendit ad oleum,aut ſebum unde reficitur, ſic naturalis calor alimentum,& refectionem recipit ab inſpirato aēre:deinde ut flāma extinguitur aliquo horū deficiēte, ſic & naturalis calor. Secundo intelligere oportet ex Gal.li.3.de Diff. reſpirationis,quòd præter id quòd tota reſpiratio ex duobus conſtat,ſcilicet inſpiratione & expiratione, cùm tamen reſpiratio motus ſit,& non unus,ſed duo contrarij. Tres primæ differentiæ neceſſariò inueniuntur in omni reſpiratione. Prima magnitudinis & paruitatis, quoniam omnis talis per ſpatium fit.

Reſpirationis inſtrumenta.

Reſpirationibus diuerſis uarij muſculi.

Reſpiratio nō uariatur ad mēſuram caloris.

Calor naturalis flammæ cōparatur candelæ.

Reſpirationis primæ differentiæ tres.

ſit. Secunda celeritatis & tarditatis, quia de eſſentia motus tales ſunt differentiæ. Tertia raritatis & crebritatis, quæ differentia ex accidenti ipſi cõuenit reſpirationi, quia ex cõtrarijs conſtituta eſt. Tertiò intelligendum quòd conſtante facultate, & obediente inſtrumento in reſpirationibus aucto uſu augentur, magnitudo, celeritas, & crebritas ſicut in ipſo imminuto imminuuntur: de quib⁹ plura li. 1. de Diffi. reſpirationis. Magnitudo enim diminuitur etiam ob defectum in inſtrumentis, aut in ipſa facultate. Primum ergo membrum, quod ab Hippo. ſcribitur, eſt reſpiratio frequens: per ſpiritum enim reſpirationem intelligit, (ut in annotatione circa commentarium dicemus) quæ ſignificat dolorẽ aut inflammationem. Nam aut eſt frequens, & parua, & ſignificat dolorẽ: aut frequens & magna, & ſignificat inflammationem. Per dolores enim paruæ fiunt reſpirationes, non tamen raræ: quando enim paruæ fiunt reſpirationes, ipſas fieri frequentes neceſſe eſt, ubi nõ ſit uſus diminutus. Suffocabitur enim homo, ſi deficiente magnitudine, ita ut non trahatur per ſingulas reſpirationes quantitas aëris conuenientis, ille defectus non reſarciretur frequẽtia. Cauſa tamen quare per dolores parua ſit reſpiratio, eſt, ut inquit Gal. lib. 1. de Difficul. reſpirationis, quia ubi aliqua pars dolet, ab arterijs circumpoſitis uexatur, in diſtẽtionibus compreſſa parte dolente, & fluxione etiã cõcitata: quo dato ſi pulſus motus eſſet liber, ipſum omnino cohiberemus: ſin minus à magnitudine detraheremus. Sic etiam dolente parte aliqua, ut thoracis, aut ſepti tranſuerſi: aut peritonæi, aut iecoris, aut quodcunque eorum, quæ thoracis partibus compatiuntur, quia reſpiratio motus liber eſt, magnitudinem, quæ magis partes dolẽtes comprimere poteſt, coërcemus. Quod etiam in alijs, ſcilicet celeritate, & crebritate fieret, niſi uſus urgeret: quia tamen reſpiratio, præter id quòd arbitraria eſt, corporis affectibus inſeruit, ſimul cum paruitate accedit frequentia: fiet ergo parua & frequens: nam ſic magis corporis affectibus inſeruit. Hoc eſt igitur primum membrum, quod dolorẽ ſignificat in prædictis partibus. Secundum membrũ, eſt frequens reſpiratio cum magnitudine, quod ex affectu explicito ab Hippo. cognoſcitur: dicit enim, frequentem reſpirationem ſignificare inflammationem in partibus ſupra ſeptũ tranſuerſum, φλεγμονὴν, inquit Hippocr. Vbi idem uoluit, ac ſi dixiſſet φλέγωσιν, id eſt, incenſionẽ: quoniam, ut uult Galen. Hippo. temporibus φλεγμονὴ, ſiccam & humidam

Reſpiratio per dolores parua ſit quare.

Reſpiratio magna et frequẽs.

φλεγμονὴ.

humidam ſignificabat inflammationem, de quibus 2. de Arte curand.ad Glau. Eſt enim humida inflammatio tumor durus dolens,qui in primo membro incluſus eſt, quod dolorem ſignificabit: & ſicca, non eſt alia à calore incenſo, de quo dixit, Supra ſeptũ tranſuerſum:quoniam non omnis incenſa caliditas,quæ in alijs partibus exiſtat, frequentem & magnam efficeret reſpirationem. Quum tamen dolorem dixit, non oportet intelligere ſupra ſeptum,ſufficit ut ſit in partibus thoraci & organis reſpirationis compatientibus. Finaliter de frequenti reſpiratione loquens Gale.libr.3.de Diffi.reſpira.inquit, Hoc ſolo in memoria reducto,aut ob dolorem, aut locorum coarctationẽ, aut caliditatis multitudinẽ, denſus fit ſpiritus. Deinceps &c. Veruntamẽ quod dixit de locorum coarctatione, ad caloris augmentũ referẽdum eſt. Locis enim coarctatis pauc⁹ attrahitur aër,& calor augetur,& inde frequẽtia.Vel dic coarctationem non eſſe de acutis morbis de quibus modo agitur. Vbi tamẽ frequens ſcribitur, celerem fieri oportet: quoniam ſi magna ſit & frequens,quæ differentiæ extremæ ſunt,media etiam fiet quæ eſt celeritas:hæ enim differentiæ per caloris augmentum fiunt.1.de Difficul.reſpirat. Tertium membrum explicitũ ab Hippo.eſt magna reſpiratio,& ex longis interuallis, quam etiam delirium ſignificare dicit:ſed contrà,ubi in facultate & inſtrumento nulla facta fuerit uariatio, magnitudo adueniet reſpirationi,ob uſum adauctum:ſi tamen uſus adauctus eſt,reſpiratio non fiet rara. Quomodo igitur ſimul rara fiet & magna?non aliter quã ſi animalis facultas perturbata ſit, & fortibus imaginationibus impedita,quæ poſſint ipſam à conuenienti operatione diſtrahere.Simile exemplum ſcribitur à Gal. libr.1.de Diffi. reſpirationis. Quemadmodum, inquit, ſi quis ad opus aliquod obeundum concitato progrediatur motu: medio tamen itinere fortiter aliquid meditetur, multum remittet motus celeritatem, deinde ceſſante meditatione tanquam à ſomno excitatus diligentius ad iter perficiendum redit:ſic is qui animi perturbatione laborat, uehemẽtibus imaginationibus detentus plurimum à frequentia reſpirationis deficit:deinde irritatus ab uſu plurimum aucto,quem non impleuit,quoniam raro admodum reſpirauit, cogitur uſum breui tempore implere,magnam faciendo reſpirationem. Hæc ergo reſpiratio & magna erit,& ex longis interuallis.Idem autẽ eſt ipſam ex longis interuallis fieri,quam hic appellat διὰ πολλῶ

Reſpiratio frequens.

Reſpiratio magna rara.

Gal. exemplũ de magna & rara reſpiratione.

λοῦ χρόνου,& quam libr.2.de Mor.po.& 6.lib.part.2. ſectione 2. appellauit ἀραιὸν,id eſt raram.talem reſpirationem paſſum fuiſſe Philiſcum refert Hippo.1.libr.de Morb.populari.parte 3.de quo inquit,Spiritus huic perpetuò ueluti ei qui reuocatur, rarus magnus,quē tamē prorſus deliraſſe dixerat.Ibidē etiā in hiſtoria Sileni,quē dixit ſecunda die parū deliraſſe, & tertia die uerba multa,cum riſu & cantu habuiſſe: in fine dicit ipſum habuiſſe à principio in finem reſpirationem magnam & raram. Et in eodem lib.de Dromeadæ uxore, ſexta die dixit ipſam deliraſſe & habuiſſe ſpiritum magnū rarum. Quòd ſi quis in contrarium adducat argumentum,quod affertur à Gale. libr.2.de Diffi.reſpirationis, de Pythione cuius hiſtoria ſcripta eſt 3. de Morb.pop.par.3. hic eſt Pythion in Thaſo,non ille qui 3. de Morb.po.in 1.parte,& 1.hiſtor.qui propè Telluris ſacrum habitabat,de quo refert,ſecunda die circa meridiem extremitatum refrigeratio,& magis manus & caput refrigerabātur,mutus,& ſine uoce, breuiſpirus multo tempore.Et in die octaua, inquit, mane quidem parum dormiuit, celeriter uerò frigus, aphonia,ſpiritus tenuis, & qui imminuebatur: ueſperi autem recaluit,delirauit.Is utique delirus erat,ſed non habuit magnā & raram reſpirationem,ut conſtat:ſpiritus enim tenuis,& imminutus non poterat eſſe magnus. Quod autem dixit, de die ſecunda ipſum fuiſſe breuiſpirum:conſtat eius reſpirationem non fuiſſe magnam:utrum tamen fuerit rara an frequens hæc breuiſpira diſpoſitio, dubium eſt in Gal. ſcriptis. Quoniam 2.de Diffic.reſpirat. de Pythione loquens inquit,Breuiſpirum ipſum appellat. Breuis enim ſpiratio & actionem,& quietem ipſam breuem fieri indicat,quemadmodùm lōga ſpiratio contrà ambo eſſe producta.Quòd ſi Galen.breuem dicit ſpirationem, quæ talis eſt in actione & quiete:parua ergo erit & frequens illa,quam patitur, qui breuiſpirus appellatur, ſiue βραχύπνους.Contrarium tamen uult ipſemet Galen.lib.3.de Mor. popul.parte 3.in Comm.hiſtor.Pythionis,ubi ait:Nempe hos, βραχυπότους,dices, qui & parum & longo interuallo bibunt: ſi uerò quis parum quidem,ſed aſsidue bibat,hunc non ſimpliciter dixeris βραχύποτον,ſed κατὰ βραχὺ πίοντα,id eſt, ſenſim bibentem.Eodem itaque modo qui propriè appellatur βραχύπνυς,id eſt,breuiſpirus,non paucum ſolùm, uerum & multo interuallo aërem externum per guttur attrahit.Idem de breuiſpira,circa hiſtoriam Dealcis uxoris Gal.in Com.dicit, Vides ubi uult reſpi-

Pythion.

Breuiſpirus.

reſpirationem Pythionis paruam eſſe & raram, eiusq; cauſam infrà ſcribit, quod magis ueritatem huius ſententiæ declarat: quia cùm ſecunda die ipſum refrigeratum ſcribat Hippoc. illa reſpiratio illi conueniens uidetur. Niſi dicamus Gal. libr. 2. de Diffi. reſpirationis iuxta ſententiam allegatam dubium quodammodo fuiſſe, cùm dicat, Atqui etiam ſi alterum eorum indicaretur, tamen etiam ſic in confeſſo eſſet, quòd non omnibus delirantibus magnus & rarus ſpiritus fieret. Vbi uoluit innuere, quòd dato quòd per breuiſpirum nõ intelligamus eum qui habet hæc duo ſimul, nempe paruam & frequentem reſpirationem, ut ipſe explicuerat, ſed alterum ipſorum, uidelicet paruam aut frequentem: nõ erit magna & rara, quod uult probare argumentum. Multę etiam ſunt hiſtorię quæ habentur in lib. de Mor. pop. & à Galen. ſatis longo ſermone adducuntur, & declarantur libr. 2. de Diffic. reſpirationis, ut Dealcis uxor, quæ decimaquarta die habuit ſpiritum magnum rarum, & rurſus breuiſpira, quæ aliquando magnam, aliquando paruam habuit ſpirationem. Quibus omnibus reſpondemus, quod Gale. ibidẽ dixit. Nec uerò pugnat hoc cum pronũtiato de eiuſmodi ſpirandi difficultate lato. Rarus enim & magnus ſpiritus proprius eſt delirij, & propterea neceſſario ipſum ſignificabit. Non tamen ſi quis delirat, necesſario magnum & rarum ſpiritum habet: neque enim inſeparabilem, ſed proprium eſſe diximus delirij magnũ & rarum ſpiritum. Accedit ad ſolutionẽ argumẽtorum & defenſionem partis, quod dicit ibidem Gal. Dolor enim in partibus quæ ſunt in ſepto tranſuerſo, aut iuxta ipſum, paruam efficit reſpirationẽ, ut declaraui in primo membro, & ſimiliter frequentem: delirium tamen magnam & frequentem, ubi ambæ cauſæ coniunguntur doloris in partibus circa ſeptum, ut inquit Hippoc. progn. 24. ſequenti, Si pulſus in hypochondrio inſit, perturbationẽ ſignificat, aut delirium. Iam ergo cum hypochondrij pulſu, id eſt, dolore & inflammatione ponamus delirium adeſſe. Tunc ſic inflammatio & dolor reſpirationem habent efficere frequentem & paruam, delirium raram & magnam: aut ergo uincit delyrium & inclinabit reſpiratio in magnam & raram, plurimum diſtracta facultate ab uſu reſpirationis, uincente tamen dolore, magis ad frequentiam, & paruitatem inclinauit. Medio tamen modo ſe habentibus dolore & delirio: aliquando uincet una differentia, aliquando altera: ut in Dealcis uxore, de qua dixit, Decima quar-

Spiritus delirantium rarus et magnus quo modo.

Reſpiratio delirij & doloris in partibus ad ſeptum.

quarta, ſpiritus magnus rarus, & rurſus breuiſpira. In qua duæ complicitæ ſunt diſpoſitiones, ſcilicet refrigeratio, quæ facit raram reſpirationem, & paruã: & deliriũ quod facit ipſam magnam. Anaxion rurſus lib. 3. de Morb. pop. parte 3. cum morbo laterali delirauit, & difficulter reſpirabat. conſtat autem quòd illa reſpiratio nõ erat magna & rara. Quartum membrum eſt, ſpiritus frigidus ex ore & naſo expiratus ualde lethalis iam eſt: quoniã frigida reſpiratio parua eſt & rara. Differẽtia iſta nõ à motu, ſed à qualitate eius quod per reſpirationẽ expellitur ſumitur, uidelicet ab aëre. facile enim eſt inde intelligere motum, ſcripſitq; Hippo. non quam ſignificat affectionem, ſed quem exitum habiturus eſt morbus. Siquidem diſpoſitio ipſa, quæ talem efficit expirationem, ſatis facilis cognitu eſt: frigidum enim expirare, ipſam inſtrumentorũ reſpirationi inſeruientium, & cordis oſtendit frigiditatẽ. Dixit, Valde lethalis iam: quia proximam mortem oſtendit quod tamen dixit. Valde. Græcè habetur, *κάρτα*, quod lib. 3. de Ra. uict. acu. expoſuit dicens, *κάρτα*, id eſt, ualde, idem eſt quod *λίαν*, & *σφόδρα*, id eſt, ad modum & uehementer. Hunc ſpiritum eſſe lethalem declarat Gal. li. 3. de Diffi. reſpirationis. Cùm enim de acutis loquatur morbis, in eis lethalis eſt frigida expiratio: in longis tamẽ ob multas cauſas fieri poteſt, & non indicare mortem, ut in principijs acceſsionum, & in morbis alijs toto corpore refrigerato, & in uteri præfocatione, quæ diſpoſitiones non ſunt extra periculum, non tamen omnino pernicioſæ, ut inquit, cùm de morbis loquitur acutis, non eſt adeò integra ſententia quæ ſcribitur lib. 6. de Morb. po. par. 4. ſectione penul. ubi citatur à Gal. præſens prognoſt. Poſſet tamen quis inſtare contra præſentem ſententiam, ut Gal. lib. de Vſu reſpirationis, Si aër qui attrahitur per inſpirationem, utilis eſt ſui qualitate, quia calorem naturalem cordis attemperat refrigerando, quando aër expiratur frigidus, cor frigiditate abundanti laborat, ergo nõ eget refrigerio: non igitur opus eſt reſpiratione. Reſpondetur, quòd calor naturalis non tantùm attemperatur per refrigerationem, ſed & per mundificationem expiratione: quia tamen non poſſumus expirare niſi prius inſpiremus (niſi forte quid parum fumi expiremus) neceſſum eſt aërem ingredi per inſpirationem, qui ſecum excrementa fumoſa educat in expirationem. Rurſus reſpiratio non tantùm neceſſaria eſt, ad caloris temperamentum, ſed ad generationem animalis ſpiritus

Frigida expiratio.

κάρτα.

Calor naturalis duobus modis attemperatur.

tus

tus in cerebro,quæ generatio ut dicimus inſpiratione fit:quoniam tamen reſpiratio,quæ frigida eſt, ſtatim eſt parua & rara,ſequitur hanc eſſe paruam & raram,quod eſt quartum membrum declarandum.Non omnes differentias difficilis reſpirationis ſcripſit Hippo.in hoc loco,ſed reliquas addidit lib.2.de Morb.popu.& lib.6.Secundo libro dixit,Spiritus paruus denſus, magnus rarus, paruus rarus, extra magnus, intra paruus, alius quidem extendens,alius uerò urgens,dupla intrò reuocatio uelut ſuper inſpirantibus,calidus,frigidus.Libro tamen 6.de Morb.popu.parte 2.ſectione ſecunda,magis compleuit difficilium reſpirationum differentias,dicens,Spiritus parui denſi,magni rari,parui rari,magni denſi,extra magnus, intra paruus,intra magnus,extra paruus,alius extendens,alius urgens,dupla intrò reuocatio uelut ſuper inſpirantibus,calidus, frigidus.in hoc loco duo quæ deficiunt in 2. lib.de Morb.po. impleuit:in prima enim diuiſione quartum deficit membrũ, hoc eſt, magnus denſus,in ſecunda diuiſione deficit alterum membrum. Quum enim in 2.lib.de Morb.popu.dixit,extra magn⁹,intra paruus,deficit,intra magnus,extra paruus, quod in 6.libro ſcriptum eſt:quare non creditur Hippo.ſed ſcriptorum ignauia factum.Sicut etiam in libro 6.quum dixit,Dupla intrò reuocatio ueluti ſuper inſpirantibus, uidetur deficere contraria illi, quæ contineat conſimilem inæqualitatem in expiratione, qualem continet iſta in inſpiratione. Deſidiam autem ſcriptorum arguit,quod ipſe lib.2.de Rati.uict.acu.ſecti.44.de contraria mentionem fecit,ubi medici intempeſtiuè cibo adhibito ægrotantes opprimunt.Inter reliqua, quæ ſuperueniũt,accidentia,inquit Hippo.anxietates inquietationesq́;,& ſpiritus offendens in ea,quæ ſurſum fit,aëris latione, frequens uel magnus.Aëris ſurſum latio expiratio eſt:offendentem autem ipſam appellat tanquam intercidentem & inæqualem.De ea autem inquit Gale.in Com. Verùm ſpirandi difficultas,qua ſpiritus offenditur, ob cibum intempeſtiuum magis quàm ob indigentiam oritur.Nam ſpiritum inter inſpirandum,& offendere,& quaſi ſiſti,tum anguſtiæ,tum conuulſionis eſt nota.Latio etenim,quę ſurſum fit,expirationem facit.Tali autem ſpiritui contrariũ tum in 2.tum in 3. de Morb. popu. uagantib⁹ lib.percurrit,inquiens:Duplex intrò reuocatio ueluti ſuper inſpirantibus.In 6.ergo libro,de Morb.pop. methodo inuenit omnem differentiam difficilis reſpirationis,

Reſpirationis differen.

Reſpirationis diffe.methodo inuenta.

nis,quod latè probatur à Galeno,lib.3. de Difficul.reſpira. In hoc tamen loco tantùm eas quæ magis ad pręſagiendum in morbis acutis proſunt. Neque etiam tenetur Hippo.omnes differentias omni in loco ſcribere, ſicuti neque omnia præſagia ſcripſit in hoc libro, multis ſcriptis in libris apho. & de aëre,aquis,& regionibus. Quæ igitur addita ſunt in lib.6.de Morb.popu.hęc ſunt,ubi in tex.præſenti ſcribitur,Frequens, ibi habetur,Frequens parua & frequens magna : ambæ tamen ex ſignificato frequentis explicitæ ſunt hoc loco ab Hippoc. cũ dixit, dolorem aut inflammationem ſignificare. Rurſus cũ hîc dixit,Magnam ex longis interuallis. dixit, magnã raram ibi.Loco autẽ,paruæ & rarę, quæ illic ſcripta eſt:hîc ſcribitur, frigida ex ore & naſo: quæ enim reſpiratio euenit ob refrigerationem, qualis quæ frigida expiratur, rara & parua erit. Addit 6.lib.de Morb.popu.Intra magnum,extra paruum.Sumitur hęc diff.inter partes unius reſpirationis, ubi uidelicet inſpiratio magna ſit, expiratio uerò parua: uel ubi inſpiratio fuerit parua,magna exiſtẽte expiratione. Cùm dixit, Alius extendens,alius urgens,differentias tarditatis & celeritatis ſcripſit:extendẽs enim eſt qui longo tẽpore, urgens qui breui ſit. Cùm addit,Dupla intrò reuocatio, qualis ſuper inſpirãtibus, talis illa eſt, qualis ea quę medio itinere interſecatur, in aëris attractione.De qua etiam dixit apho.68.ſectio.4. In febribus ſpiritus illidens malum, conuulſionem enim ſignificat. & 6. ſectio.54.aphor. In acutis morb.qui cum febre ſunt,luctuoſa ſuſpiria malum. Vbi Gal.in Com.hanc reſpirationem fieri dicit,aut ob imbecillitatem facultatis,aut duritiem inſtrumenti, aut diſpoſitionem ſimilem conuulſioni. Quæ omnes ad hanc referuntur,ſiue ſingulæ,ſiue ſimul omnes infeſtent:quoniam natura tentat thoracem eleuare,neque tamen unica contentione finem aſſequi poteſt, qualis lugentibus fit, Huius etiam fecit mentionẽ Gal.inter cõuulſiuos affect⁹ numerãdos 2.li. de Cauſis ſympto.poſt initiũ, eius quoq; meminit 2.de Mor. po.in hiſto.Lycię fœmellę.De reſpiratione huic cõtraria,quę eſt dupla expiratio, diximus ſuprà ex li.2.de Ratio.uict.acut. Com.44.Contra ſententiã præſentis prognoſtici quæſtiones plures agitat Gale.lib.3.de Diffic.reſpirationis.Prima eſt, quare Hippo.de frequẽti reſpiratione fecit mentionẽ,nulla facta diſtinctione,quũ tamẽ cõtingat ipſam cũ magna & parua coniungi. Secũda,quare dixit magnã eſſe aliquam reſpirationẽ &

Reſpiratio intro dupla.

Illidẽs ſpiritus.

Circa reſpirationem dubia.

raram, & non adiunxit, contrariam raram & paruam. Tertia, quare in primis duabus differentijs, prima nempe quæ indiſtinctam continet frequentiam, & ſecunda quæ diſtincta eſt, magna & rara, affectiones in quibus eueniũt, præſagium autẽ de ſalute aut morte nõ ſcripſit. In tertio uerò membro, quum de frigida reſpiratione ſcripſit, non affectionem ſed præſagium ad malũ ſcripſit. frequentem namq; reſpirationem dixit ſignificare dolorem, aut inflammationẽ: magnam & rarã, delirium: frigidam tamen mortẽ. Quartò, cur de frigida mentionem fecit, non de calida. Quinto quare mentionem non fecit de aliquã ex inæqualibus reſpirationibus, de quibus in 6. de Morb. popular. dixit, Intra magna, extrà parua, extendens, urgens: & licet iſtę in differentijs primis reſpirationis includantur, quæ ſunt magnitudinis, celeritatis, & frequentiæ, tamen de illis expediret mentionẽ feciſſe, quæ ſunt in una parte reſpirationis inæquales: de quarũ altera fecit in 6. de Mor. popul. mentionem, cùm dixit, Duplex intrò reuocatio, ueluti ſuper inſpirantibus. Pro ſolutione Gal. ſupponit Hippoc. graui modo ſcripſiſſe & breui admodum, & ea nonnunquam reliquiſſe, quæ omnibus nota ſunt, ea dicens, quæ difficilẽ habent aſſequutionem. Neq; etiam omnia in omnibus locis ſcribere debet, tanquam in compendium ſcribens hęc in prognoſticis, ut eodem libr. 3. de Diff. r. reſpirat. inquit Gal. Nam & in libro aphoriſm. multas ſententias ſcripſit, ad artem pręſagiendi pertinentes, ut in lib. 3: de Aëris conſtitutionibus: & in li. 4. multa de Vrinis, & de Febrib⁹, & in 5. de fœminis, quæ omnia in prognoſticis relicta ſunt. Conſtat enim eius rei ipſum non fuiſſe ignarum, quam alibi ſcripſit, aut cuius manifeſtauit ſignificatum. Frequens itaque reſpiratio nota ſatis eſt, & quòd in his, qui dolorem patiuntur, ipſa eſt etiam parua, in quibus uerò calor ſuperat, magna. Cùm ergo ſignificationem magnæ & frequentis, & paruæ & frequentis ſcripſerit, ambas innuere uidetur, cùm dixit frequentem: quæ ratio ſoluit primam quæſtionem. Circa iſtum locum aduertendum, quòd ubi Gale. de frequenti reſpiratione loquitur, in traductione Iani Cornarij ſic habet litera, In pleuritide enim, & peripneumonijs, & anginis, & orthopnœis, denſus & magnus fit ſpiritus. Scribendum potius denſus & paruus, quoniam Græcè habetur, *πυγνὸν καὶ μικρὸν γίνεται*. Secunda quæſtio & quarta ſoluuntur, quoniam cùm frigidam dixit, paruam & raram dixit. Non enim, inquit

Gal.

Gal.alia eſt frigida à parua & rara, cuius contraria eſt, magna frequens:& ſicuti parua rara frigida eſt,ita magna frequens ca lida.Non enim aliam ob cauſam fiet,quàm creſcente calore in organis reſpiratorijs: de qua dixit quum explicauit eam frequentem, quæ ſignificat inflammationem ad modũ ſuprà expoſitum. Fecit ergo de parua rara & de calida mentionem, quod ſoluit ſecundam & quartam quæſtionẽ.Licet ergo ipſam raram & paruam appellare poſsit, ab euidentioribus auſpicatus eam frigidam appellauit.Sicut neque magnam & frequentem fieri continget,niſi calida quoq; ſit. Ad tertiam etiam uult Gal. quòd cũ reſpiratio frigida adeò mala ſit, opportunũ fuit non tantùm quòd mala eſt, ſed quòd iam moriturũ ægrum ſignificar,ſcribere. Affectio enim,quæ per ipſam ſignificatur,nẽpe refrigeratio organorum reſpirationis, non egebat ad ſui cognitionem interprete. In alijs autem reſpirationibus affectionem ipſam ſcripſit,ut quæ non omnibus nota eſſet.Et quoniam non erant ipſæ affectiones lethales, de earum ſucceſſu non ſcripſit:neque tamen uoluit ipſas citra periculum eſſe. Si enim,ut uult in ſequenti prognoſtico,bona reſpiratio tantam habet uim ad ſalutem,eius contraria non uacabit periculo,neque tamen de neceſsitate lethalis erit. Ad quintã quæſtionem reſpondet Gal.ꝙ Hippocra.non ignorauit illas ſpecies reſpirationum inæqualium, cùm de ipſis in alijs locis fecerit mentionem, potiſsimum de illa de qua in 6.de Mor.pop.in hiſto. Philiſci, & in Dromeadæ uxore, inquit, Spiritus magnus rarus,ſtatim reuulſus.& 4.ſectione,aphor.68. In febribus ſpiritus offendens,aut illidens,malum:conuulſionem enim ſignificat.Et ſectione 6.Aphor.54. in acutis paſsionibus, quæ cum febre ſunt,luctuoſa ſuſpiria,malum. Quoniam tamen iſte ſpiritus conuulſionẽ ſignificat,& conuulſio non eſt acutus morbus, inde eſt ꝙ in hoc loco de hac reſpirationis ſpecie mentionem non fecit, de morbis acutis loquens. Dicit enim 3.de Diff.c.reſp.conuulſionem poſſe accidere in longis morbis, & in acutis poſſe etiã ſine febre exiſtere. Quod morbis propriè acutis non poteſt conuenire, ut in annotatione circa Comm. ſequentis prognoſtici dicetur.

Conuulſio acutis & longis morbis communis eſſe poteſt.

GALENI COMMENT.

HANC *omnem dictionem, tertio de Difficultate ſpirandi libro, abſolutiſsimè enarraui: quocirca nunc*

duntaxat capita rerum attingam. Spiritum hoc loco uocat uniuerſam ſpirationem. qui ſi crebrior ſit (ait) interdum ſignificat dolorem, quandoque partium in thorace inflamen, quæ ſunt cor ac pulmo, poſitæ ſupra ſeptũ. Maiores enim præcordia ac ſeptum, idem appellauerunt. Itaque per dolorem ſpiritus, quemadmodum oſtenſum iam eſt, creber paruusq; eſt: per inflãmina uerò creber magnusq;. Hæc enim aſſolent nominare inflammationes. At uero rarus ſpiritus, hoc eſt multo interpoſito tempore, ſi magnus eſt, indicat delirium: ſi paruus, extinctionẽ natiuĩ caloris. ſed hanc affectionẽ ſignificauit ex accidẽte, dicẽs: Si frigidus de naſo & ore, admodũ exitialis iã eſt. Cæterũ ut de his ſpirandi difficultatibus fecerit hoc loco mentionem, tantummodo de morbis agens acutis: itemq; ut libro de Morbis uulgarijs plures citauerit ſpirandi difficultates: tertio libro de Spirãdi difficultate perpenſum iam eſt.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte proponit ſe uelle rerum capita tantùm percurrere, quoniam omnia late ſcripſit lib. 3. de Diff. reſpiratio. Primum ergo ſupponit Hippo. in hoc loco per *πνεῦμα*, id eſt, ſpiritum intellexiſſe uniuerſam reſpirationem, nempe inſpirationem, & expirationem, queadmodum & lib. 1. de Ratione uict. acut. ſectione 32. & idem uult Gal. in Cõmento dicens, Vocauit totam reſpirationem *πνεῦμα*. Et lib. 1. de Mor. popu. par. 3. in hiſto. Philiſci. & libro 3. de Morb. popul. par. 3. in hiſto. in Thaſo Pythiona, qui ſupra phanum Herculis iacebat. dixit Hippocra. Spiritus tenuis, & qui imminuebatur pro reſpiratione. & Gal. in Com. hunc allegat. Hæc ergo reſpiratio frequens ubi fuerit, dolorem, aut inflammationem ſignificauit: in partibus ſupra ſeptum tranſuerſum cum paruitate dolorem, cum magnitudine inflammationem. *Maiores enim.* Gręcè, *φρένας γὰρ καὶ διάφραγμα, ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ ταυτό.* id eſt, Antiqui enim phrenas, & diaphragma, idem appellabant. Id dixit Gal. quoniam Hippo. ad ſignificandum ſeptum tranſuerſum, uſus eſt hoc uocabulo, *φρενῶν*, non *διαφράγματος*, quod ma

gis

gis uulgare,& uſitatum erat. *Per inflamina uerò*.Grçcè, *κατὰ δ' τὰς φλογώσεις*, id eſt,per inflammationes uerò.Hæc enim eſt φλεγμονή, quam appellauit Hippo.in hoc loco, magis propriè uerò φλόγωσιν, ut Gal. appellaſſet: quæ eſt calida intemperies ſine humore,quam ſiccam inflammationem appellauit Gale. lib.2.de Arte curatiua ad Glauconem.Nam reliqua inflamma tio quæ ex humore fit,aut tumor durus,ac dolens eſt,& phlegmone propriè appellatur:aut eryſepelas,aut ex utriſque mix ta fluxio. φλόγωσις.

IN ſecunda parte,quæ incipit(At uerò)exponit ſignificationem raræ reſpirationis,ubi fuerit cōiuncta cum magna, & ubi cum parua.Vltimam autem ſpeciem diffi.reſpirationis ex poſuit per quoddam accidens,quod in ipſa fit:expiratur enim per ipſam aër frigidus ex ore,& naſo. Addit ſe explicuiſſe 3. lib.de Diffi.reſpirationis, alias ſpecies difficilium reſpirationum,licet in hoc lib.has tantùm ſcripſerit,quoniam de morbis acutis agit,hoc addit,Propterea quæ diximus in expoſitione circa quintam quęſtionem.

PROGNOST. XXI.

BONAM autem reſpirationem exiſtimare oportet, valde magnam vim habere ad ſalutem,in omnibus morbis acutis, quicũque cum febre ſunt,& in quadraginta diebus iudicantur.

POSITIS ſignificationibus,quæ ſumuntur à permutatis & difficilibus reſpirationibus,nunc de facili,& ſanę ſimili reſpiratione ſcribit;ipſam habere quàm magnam uim ad ſignificandam ſalutem ægrotantis, cum diſtinctione tamen. Non enim in omnibus morbis eam uim habere uult,ſed in acutis, & in his,qui 40.diebus terminantur:ac ſi diceret in acutis, ſi febrem habuerint,& in nō acutis,ubi ex acutis deciderint, in diem 40.non tamen in alijs qui longius decidunt.Veritas huius ſentētiæ explicatur à Gal. in Com.nam ſi bona adeſt reſpiratio,nō aderit dolor in partib' thoracis, aut ijs qui ipſi cōdolēt:ut iecur,uētriculus, lien.Lib.1.de Difficul. reſpirat.addit: Aut in peritonęo. neq; nimia caliditas, in partibus,intellige, ſupra ſeptum tranſuerſum:neque in ipſis nimia acciderit frigi

 ditas.

ditas,ita ut extinguatur calor:ſed nullo horum exiſtente,non adeſt periculum in acutis morbis.Ergo uera eſt ſententia Hippocra.hanc bonam reſpirationem ualde magnam uim habere ad ſalutem,in acutis morbis:quòd tamen cum bona reſpiratione nullum horum adſit, conſtat ex ſuperiori progno.ubi omnia hæc diximus,difficilem facere reſpirationem ſecundùm aliquam differentiarum dictarum. Acutus uerò morbus multis in locis à Gal.definit*, maxime in Com.19.2.ſectione aphoriſ.dicente, Acuti morbi præter id quòd celeriter iudicantur, ſtatim magnitudinem habent.Sed hæc definitio antè fuit ſcripta ab Archigene in 2.de Diebus decretorijs. Archigenes acutum morbum hunc eſſe ait,cui motus uelox eſt,& ſubito pericula adueniunt.Primũ ergo dixit Hippo.ſe loqui de morbis acutis,quoniam in longis adhuc bona exiſtente reſpiratione,per uirium tamen exolutionem temporis proceſſu factam continget ægrum mori.Vbi enim multus calor,aut multa frigiditas iecur uexauerit,bona poterit perſiſtere reſpiratio:paulatim tamen æger tendet in mortem. Quòd tamen ex multo calore in partibus iecoris non ſit neceſſe mutare reſpirationem,conſtat ex Hippo.qui in ſuperiori progno.dixit frequentem reſpirationem ſignificare dolorem, aut inflãmationem, id eſt,inſenſum calorem.addit tamen,in partibus ſupra ſeptũ tranſuerſum.Pariter dicendum,quòd intemperies frigida,aut craſſorum humorum redundantia,aut ulcus in inteſtinis,poterunt nõ mutata adhuc reſpiratione lethales eſſe,& ad mortẽ paulatim reſoluta facultate perducere.Secũdò declarauit ſententiã ſuã eſſe nõ de omnibus acutis morbis,ſed de his qui cũ febre ſunt.Sunt enim ex acutis morbis quidam qui febrem habent coniunctam,quidam febre carentes.febre carent conuulſio,diſtentio,cholera,morbus:quidam tamen febres habent coniunctas,ut phrenitis,pleuritis,pulmonia. Dixit enim Gal.lib.1.aphori.Cõm.7.& lib.2.Cõmen. 19.& lib.5.Cõmen. 30.& ſectione 7.Cõmen.1.cùm febres in morbis acutis dicit Hippo.eſſe inſeparabiles,non uult morbos acutos habere de neceſsitate coniunctas febres,ſed uult q̀ febres, quæ morbis acutis coniunguntur,ſunt continuæ,& nunquam deficiẽtes:quod maxime declarãt uerba Gal. lib.5.aphoriſ.30. Cõm. dicentis,Si enim ſit cum febre morbus,neceſſe eſt ipſum febres habere continuas,talis enim eſt morbus acutus.Cùm ergo Hippo.dixit eſſe intelligendum quod ſcripſit in morbis acutis

Acutus morbus.

Acuti morbi febrẽ continuã habent coniunctam.

cutis qui ſunt cum febre, non adiecit continua. Si enim febris adeſt, continua erit: quod explicuit Gal. lib. 2. de Diebus decretorijs, referens ſententiam præſentem dixiſſe Hippo. inquit, Facilis ſpiratio in acutis morbis magnum ad ſalutem momentum habet. Nunc autem cùm huiuſmodi dictionem ſimpliciter acutos morbos declaraturam ſciret, non tamen ita, ſed cũ ijs aliam complecti uellet, non ſine ratione appoſuit primũ, quibus febris copulatur, non adſcribens continua, quòd abſolutè acutorum erat propria. Voluit ergo propriam eſſe acutorum, continuam: quoniam ſi febrem habent, cõtinua erit. Hac ergo de cauſa dicit, Quæ cum febre ſunt: ſine additione continuæ. Aduertendum tamen quòd licet aliquis morbus acutus poſsit eſſe ſine febre, non tamen erit propriè acutus, ut uult Gal. lib. 3. de Diffi. reſpirati. reddens rationem quare nõ fecit Hippo. mentionem de inæquali reſpiratione, qualis duplex intrò reuocatio. Reſpondet, quoniam ſignificat conuulſionẽ, quæ longis aſsidet morbis, & ſine febre eſſe poteſt, ſine qua non eſt morbus proprie acutus, ut uoluit Hippo. lib. 1. de Rat. uict. acut. ſectione 8. dicens, Sunt autem hic acuti morbi quicunq;, nominãt antiqui pleuritim, phrenitim, & peripneumoniam, & cauſum, & alia quæcunq; ex his, continuis febribus omnino iunguntur. Qui ergo morbus continuam febrem nõ habet, licet acutus ſit, non erit proprie talis. Rurſus hanc ſententiam uerum habere uoluit in morbis qui 40. diebus terminantur: uoluit enim eos, qui quadraginta diebus iudicantur, acutos morbos eſſe, & ab ijs, qui proprie acuti nominantur, eos excludere. Intelligendum tamen quòd, ut inquit Gal. lib. 2. de Die. decreto. quidam non adſcripſerunt partem iſtam, Quicunq;: ubi litera habet, In omnibus morbis acutis quicunque. uolentes hanc literam Hippo. intelligi de morbis acutis, qui tales proprie ſunt, & de illis etiam qui cum febre ad 40. dies perueniunt. Nam, ut legitur litera Hippo. uidetur tantùm loqui de his qui morbos acutos habent, cum febribus extenſos ad diem 40. Verùm de utriſque ſermonem habuit Hippo. de acutis qui febrem habent, & de illis, qui perueniũt ad 40. diẽ. Aduertendum etiam quod dixit, Et 40. diebus iudicatur, ut uult Gal. lib. 2. de Die. decreto. quoniam aliqui ſunt, quorum iudicium ex morbis acutis ad ſexageſimum perducitur, quos in Com. præſenti Gal. ſimiliter excludit à ſententia huius prognoſtici. Sunt enim acuti morbi, ſunt etiã diutini: acuti tamen quidam

Acuti morbi ſine febre impropriè tales ſunt.

Morborum diuiſio generalis.

quidam ſunt ſimpliciter tales,quidam cum additione, ex decidētia ſic appellati. Acutorū morborū terminus 14. dies eſt, ut uult Hippo.aphoriſ.23.2. ſectione. Acuti morbi in 14.diebus iudicantur. Quoniam tamen contingit acutos morbos extendi ad diem uſque 20. cuius rei teſtimonium præbet Hippo.in multis hiſtorijs.ex lib.de Mor.popu. in quibus ægroti 17.aut 20.die iudicantur,de quibus etiam in 24.aphoriſ.2.ſec. dixit:rurſus uerò & 17.contemplabilis.& 20.in lib. 3. prog.3. ſcripſit iudicatorium.inde eſt, quòd aliquando appellat eum Gal.acutum,ex decidentia.& lib.3.Com.25.dicit, nullum eſſe certum limitem acutorum morborum.Quòd ſi quis dubitauerit,ut Gal.lib.2.de Dieb. decre. quare in aphoriſ. diem 14. ſtatuit terminum acutorum, cùm tamen in prog. ſcribat 20. Reſpondet primò,quòd Hippo.in apho.14. diem ſtatuit terminum,quia id magna ex parte contingit: uerùm profundiorem habet ſententiam Hippo.Voluit enim unum duorū eſſe neceſſarium,in omni acuto morbo, aut terminari intra 14. aut ſi terminetur extra id 17.aut 20.fieri non poſſe, quin antequam tranſeat 14.aliquam recipiat iudicationē,de his quæ ab Hippo.ſcriptæ ſunt,lib.1.de Mor.popu.parte tertia, uel ad ſalutem,uel ad mortem,uel ad bonum,uel ad malum.Hac ratione,20.dies quodammodo terminus acutorum ex decidentia dici poſſet:qui enim non integre iudicantur, tranſeunt ex acutis ſimpliciter in acutos ex decidentia,talis eſt trāſitus à 14. in 20.Rurſum,ſecundò uult,quòd cùm Hippo. dixit terminū morborum acutorum eſſe diem 14.idem eſt, ac ſi dixiſſet,non poſſe habere acutum morbum plures quàm 14. dies uehementiæ:quòd ſi aliquis ad 17.peruenit,iſte nō habuit fortitudinem uſque in quartum:qui uerò non floruit uſq; in ſeptimum,potuit extendi uſque in uiceſimum. Quòd etiam in exactè peracutis morbis uerum habere uult Gal.1.de Mor.popu. par.3.in hiſto.Eraſini,qui mortuus fuit die 5.cùm tamen in prog.dictū ſit 4.diem eſſe terminum ad ſalutem,& ad mortem in acutiſsimis morbis.Reſpōdet Gal.id eueniſſe,quoniam quatuor dies fortis morbi paſſus eſt Eraſinus:ut enim conſtat ex Hip.ſcriptura,primam diem quiete,& placide tulit,quatuor autem reliquis & fortis morbus fuit,& in ipſis iudicatus.Idem ergo fit in morbis qui ad 20.perueniunt:ſolùm enim 14.diebus acutū morbum paſsi ſunt.In acutis ergo omnibus terminus ex diebus uehementiæ,& afflictionis uenit definiēdus. Morbi uerò

Acutorum terminus 20.quomodo.

Peracuti exactè ex decidentia.

qui

quí ad 40.diem perueniunt, quidam motu lento incedunt, quos diuturnos appellat:quidam ſine remiſsione continua febre ad eum perueniunt terminum eis ſimiles: ſimiliter illos qui 20.diem pertranſeunt. Sed de diutinis morbis dicemus libro 3.in expoſitione 26.prognoſticj. Qui uerò uehementer affligentes ad diem perueniunt 14.& nõ integrè iudicantur, aut pari modo effugiunt 20.acuti fiunt ex decidentia, qui ad 40.aut 60.prorogantur,ut 2.lib.progn.57.ubi ſuppurationes rũpi dicit die 20.aliàs 30.aliàs 40.aliàs 50. ſicuti & ipſe Hip. li.de Diebus iudicatorijs ad finẽ,uſque ad 60.appellat eos acutos:quod etiam ex præſenti prog.declaratur, cùm dixit Hip. bonam reſpirationem ualde magnam uim habere ad ſalutem in omnibus morbis acutis,qui ſunt cum febre,40.diebus terminantur:quoniam ultra quadrageſimum terminari poſſent, ſed de illis non loquitur in præſenti. Dubitare poſsit aliquis contra Hippo.ſententiam,quoniam morbi acuti ex decidentia non traſcendunt diem 40.male ergo dixit de morbis acutis loquens,quaſdam ſuppurationes rumpi 60.die.& Gale.in cõment. huius prog.dicit,uertitur uerò per iudicationes imperfectas acutorum morborum non ſolùm in hos, ſed etiam in alios diuturniores. Quòd aũt acuti ex decidẽtia nõ traſcendant diem 40. Gal.teſtatur aphoriſ.23.2. ſectionis, dicens, Eſt autem & harum imperfectarum iudicationum terminus quidam exterior, poſt quem non amplius fieri progreſſus natura ſolet,dies quadrageſimus. Ad quod,reſpondemus, quòd Gal. in hoc loco non uult negare aliquos morbos acutos ex decidentia poſſe extendi ultra 40.diem,ſed uult aliquos eam habere naturam,ut poſtquam ex acutis deciderint,non tranſcendant 40.quales etiã ſunt,de quibus in præſenti prog.dixit, Et quadraginta diebus iudicantur.quoniam alij non iudicantur in 40.ſed in 60.aut 80.de quibus etiam ſunt,aqua inter cutim,& phthiſis, qui ſimiliter decidũt ex acutis. Antoni⁹ Muſa lib.1.de Rat.uict. acutorum,Com.32. exponens ſententiam Hippo.in qua dixerat, Si cibo ſtatim incluſo,& eo non euacuato ſorbitionem quis dederit,frequentior reddetur ſpiritus: quod malum eſt,inquit Hippo. in 1.prog.inquit, facilitatem reſpirationis habere magnam uim ad ſalutem in omni morbo acuto:è contrario difficultas reſpirationis magnum portendet malum in omni morbo acuto,& ſimpliciter in omni morbo. Quod quàm falſum ſit,ſatis conſtat mediocriter exercitatis,

Acutorũ morborum terminus ex quibus diebus definiẽdus.

Acuti ex decidentia nõ trãſeunt diem 40. quomodo intelligendum.

citatis,in dignoſcendis ſignorum uiribus:nam ſi bona reſpira tio ualde habet magnam uim ad ſalutem,non bona reſpiratio licet non habeat ualde magnam uim,non perinde erit ualde mala,ſed erit nō ualde bona.adde quód difficultas reſpiratio nis in morbo laterali non portendit magnum malum, cùm coniūgatur omnibus morbis lateralibus.Non ergo ſequitur, neque ita fit,ut quēadmodum bona reſpiratio ualde magnā uim habet ad ſalutem,ita mala magnum malum ſignificet.

GALENI COMMENT.

NATVRALEM *ſpirationem appellauit ſpiratio nis facilitatem,ſignificantem neque thoracem,neque cor, ac pulmonem,neque præcordia,doloris quandam ha bere affectionem. Quinetiam neq; partes quaſdam ijs ad= iunctas.Cùm enim mouentur per ſpirationem,dolore affi= ciuntur,& ubi præhēdantur inflammatione, & item quo uis modo doloris trahant affectionem. Hæ uero ſunt uen= triculus, lien, iecur. Si igitur nulla ex his afficitur, neque caloris infeſtat copia adeo, ut deuri inflammaríque uide= antur:ſed neque ecōtrario, ut iam extinguatur calor inſi tus (quo pacto non dixeris magnam ſpem ſubeſſe ſalutis in morbis acutis, in quibus propter magnitudinē febrium, aut propter inflammationē proprie nominatam, pericula imminent) At uero lōgi morbi,ſine his,eò quòd uires exol uūt, nō ſine periculo ſunt:proindéque eos ab oratione ex= cepit,ac de ſolis acutis definiuit.At uero cū duplex genus horum habeatur: ſiquidē nonnulli ſimpliciter ac primum uocantur acuti,quidam ex conuerſione: de utriſq; docuit dicens: Qui cum febre infeſtet, & quadrageſimo die iudi= cetur.Adiecit enim,Qui cum febre infeſtet,ut eum à con= uulſione & diſtentione neruorum, & bilari diſiungeret, & quicunq; alij morbi ſine febre acuti ſunt. Quod uerò dictum eſt: Et quadrageſimo die iudicetur: ut connume=*

retur

retur cum ſimpliciter propriéque acutis acutus ex conuerſione: talis fit quoties inter initia acute ægrotauerint, poſtea uero quartodecimo die, aut etiam ante, non integre iudicati fuerint, ſed ut morbi quædam reliquiæ ad quadrageſimũ extẽdantur. Vertitur uerò per iudicationes imperfectas acutorum morborum, non ſolùm in hos, ſed etiam in alios diutinos, maxime marcorem, quartanam, ſuppurationem, tabitudinẽ, aquam inter cutem. Verùm Hippocrates *excipit à præſenti oratione etiam illos: in ſolis ſimpliciter morbis, qui cũ febre infeſtent, & item ex cõuerſione in quadrageſimum ueniant diem, optimum eſſe indicium dicẽs ſpirationis facilitatẽ, non in omnibus qui ſine febri fatigent acutis, neque diutinis, ita ut tria ſint omnino genera morborum, quantum in ipſam agitur temporis differentiam. Aut enim acuti ſunt, qui quartodecimo iudicantur die, quibus diutini opponũtur: ambiguum uerò & uelut in confinio poſitum tertium genus, cuius terminus decretoriorum dierum quadrageſimus dies eſt.* Hæc *igitur dico confirmare ea quæ in ægris euidenter apparent: quòd ſi quis ea probet in illis, ita ſe habere naturã rerum agnoſcet.* At *uerò quicunq; uolunt ſignificari numerũ dierum decretoriorum ab* Hippocrate, *dum ait quartodecimo die iudicari morbos acutos, præter quàm quòd neſciũt ea quæ maxime oportet eos ſcire, dictiones quoq; uetuſtiſſimi medici nequaquam intelligunt. Si enim quartodecimo die finiri morbum, ſignificat dierũ decretoriorum multitudinem quanta ſit: quadrageſimo etiam die iudicari morbum, numerum ſignificabit decretoriorum dierum.* Quærãt *igitur ut quemadmodum quatuordecim efficiunt ad quadrageſimum uſq;, ita quadraginta nunc dies efficiant.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, docet quid ſignificat reſpiratio facilis, quã ipſe

ipſe dicit eſſe naturalem reſpirationem. Vnde ſequitur difficilem eſſe eandem, quæ non naturalis. Significat, inquit, neque partes thoracis dolore affici, neque partes eis coniunctas: quæ ſimiliter ubi dolent, reſpiratione læduntur. Merito igitur ſi neque dolor neq; calor ualde infeſtant ægrum, ne calor natiuus extinguatur, dicemus magnam ſpem haberi de ſalute. Quoniã in acutis morbis pericula ex inflãmationib. quæ plegmonæ appellantur, & ex febribus imminent. Sed tamen contra id uidetur eſſe, quòd non totum periculum imminet in acutis morbis ex inflammationibus & febribus, quod patet de morbo attonito & conuulſione, qui ſine febre, aut inflãmatione periculoſiſsimi ſunt. Reſpondemus, quòd in progn. Hippocra. non tantùm dixit in morbis acutis ualde magnam uim habere bonam reſpirationem, ſed addit. Quicunq; cum febre ſunt: de quibus non ſunt conuulſio neque attonitus.

Reſpiratio naturalis quid indicat.

Neque præcordia. Græcè, *μήτε τὰς φρένας.* id eſt, neque ſeptum traſuerſum.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaque longi morbi) reddit rationem, quare de morbis acutis id explicuit, bonum eſſe bonam reſpirationem habere, ualde magnam uim ad ſalutẽ: quoniam in longis dato quòd adſit bona reſpiratio, & cognitum ſit non adeſſe aliquod dictorum, nempe inflammationem, aut calorem, aut caloris extinctionem: tamẽ periculum imminet, ne temporis proceſſu morbus uires exoluat.

IN tertia parte, quæ incipit (At uerò) exponit reliquum prognoſtici, duo uerò reliqua ſunt, quę dixit in acutis morbis, qui ſunt cum febre, & in his qui 40. diebus iudicantur: utroſq; appellamus acutos, primos ſimpliciter, ſecundos ex decidentia. Primi cum febre eſſe debent: nam in diſtentione, conuulſione, & cholera, non intelligitur, in quibus bona reſpiratio non habet ualde magnam uim, in alijs etiam qui ſunt acuti ex decidentia, terminum explicuit 40. dierum. Quoniam in alijs qui ad 60. & 80. perueniunt, non ſic uera eſt prognoſtici ſentẽtia, ut in quartana, aqua inter cutim, marcore, & phthiſi, quos excluſit Hippoc. ab hac ſententia. Erit ergo bonum iudicium, bona reſpiratio in acutis morbis qui ſunt cum febre, & in acutis ex decidentia, qui perueniunt ad 40. diem, & non amplius procedunt. Quod ſimiliter confirmare uidetur experimẽtum in ægris ipſis. Erunt etiam tria morborum genera ex temporibus ſumpta differentia. Nam quidam ſunt acuti, quidam diuti

ni,

ni, nempe qui prorogantur plurimum, alij in medio conſtitu ti, qui decidũt ex propriè acutis. *Marcorem*. Græcè, μαρασμὸν. *Tabitudinem*. Græcè, φθίσιν.

IN quarta parte, quæ incipit (At verò quicunque) repręhẽdit eos qui exponentes aphor. 23. ſectione 2. quum dixit, Acuti morbi, 14. diebus iudicantur: dicunt ipſum per 14. intellexiſſe 14. decretorios: uerùm in comm. citati aphori. ipſos latius repręhendit, ubi præſens prognoſticus allegatur.

PROGNOST. XXII.

SVDORES optimi quidem ſunt in omnibus acutis morbis, quicunq; in diebus decretorijs fiunt, & integrè febrem ſedant. Boni verò quicunque ex toto corpore procedentes, fecere vt homo facilius morbum ferret: ſi verò nihil horum fecerint, inutiles ſunt. Peſsimi verò ſunt frigidi, & circa caput tantũ, & vultũ, & ceruicem facti: hi enim cum acuta febre mortem prænuntiant, cum leuiore verò morbi longitudinem.

SIGNA quæ in præſenti prognoſtico ſcribuntur, ad exeuntia pertinent: exeuntia uerò, ſiue excrementa multis uijs excernuntur à corpore, oſtendentia diſpoſitionem membrorum, à quibus ſecernuntur, & robur facultatum ipſorum. Ad quorum euacuationem, ordinauit natura inſtrumẽta, quæ expurgent, ac ſeparent, & quæ traducant, & quæ in unum ipſa colligant, & quæ expellant: ueluti pro fece uentriculum, & mẽbra circumſtantia, quæ expurgant ac ſeparant fecem ab alimento, & inteſtina quæ deducunt. & cœcum quod retinet ac colligit, ſimul cum recto, & muſculos uentris qui expellunt. Vrina à iecore & uenis expurgatur, per emulgentes & ureteras fertur, in ueſica colligitur, & à muſculis uentris & fibris ueſicæ excernitur. Sudor uerò receptaculum non habet in quo colligatur: eſt autem excrementum quod abundat ex alimento membrorum. Ab arterijs, & uenis ſeroſa pars per urinam excernitur. *Sudor non colligitur in aliqua parte.*

cernitur. Excrementa uerò carnis, & alimenta membrorum, duo ſunt: unum quod effugit integrã cõmutationem, & alterum quod penetrationis gratia, cum ſanguine ad ſingula perducitur membra. Craſſum excrementum ſordes eſt. Tenue uerò & aquoſum, aut inſenſibiliter diſcutitur, aut in forma ſudo-

Sudor. ris. Erit ergo ſudor excrementum alimenti membrorum, ac ipſius uehiculum: quod confertim uiolento motu per poros cutis ſenſibiliter excernitur. Cuius rationem explicuit Gal. li. 1. de Sanitate tuend. ubi poſtquàm de excrementis uentris, & renum ac uaſorum egit, de excremẽtis partium ſingularum animalis loquens, dixit, Reliquum excremẽtorum genus in ſingulis animalis naſcitur particulis, ex ipſo unde aluntur ſucco, aliud quidem ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ, quæ aſsimilari nutriendæ parti nequierunt: aliud quod tranſmittendi alimenti fuit uehiculum, nunc functum officio. Humidum tenueq; ſupereſt, quale nimirum ſeroſum illud iam dictũ, quod ex uaſis, id eſt, uenis & arterijs in ueſicam defluit. Huic excremento nullus certus à natura præſcriptus meatus eſt, expellitur tamen partim actum per ipſa molliora corpora, quæ fluentis eius uiolentiæ cedunt, potiſsimum quum à ſpiritu, maiore impetu irruente impellitur. partim etiam per exiguos omnes corporis molis meatus (poros Græci uocant) quorum non modo reliquum corporis uniuerſum, ſed etiam tota cutis plena eſt. Dictum autem nobis de generatione horum eſt, in libris quos de Temperamentis edidimus. Ergo tenuiſsimũ huius generis excrementũ facile ſanè eijcitur, partim in ſpeciem halitus ab inſito calore ſolutum, partim uiolento motu confertim erumpens: appellãt uerò quod ita excernitur, ſudorem. Hæc eſt ſudoris ratio, & locus à quo excernitur, cuius diſpoſitionem quemadmodum & reliqua excrementa oſtendere poteſt. ut etiam teſtatur Gal. lib. 4. de Sanitate tuend. dicens, At ſudor quidem ſuccorum, qui in toto corpore abundãt, nota eſt: urina uerò, eorum tantùm qui uaſis continentur. Et rurſus infrà ait, Sicuti uerò urina ſuccorũ, qui in uaſis ſunt, qualitatem prodit: ita ſudor aliaq; quæ per animalis habitum uniuerſum apparent, eos qui illic ſunt affectus demonſtrant.

EX ſudoribus tamen quidam iudicationis, quidam ſympto-

Sudor duplex. matis ratione excernitur, ſed utcunq; membrorum patientiũ humiditatem euacuat, ut apud Galen. Aphor. 28. ſectione 4. dicentem, Fiunt enim ſudores, uel natura humiditatem ſuperfluam

ani euacuante, quando & optimè iudicium fit, uel quando nõ cõtinetur in corpore, morbi ratione. ſed ſiue hoc, ſiue illo modo fiant, membrorum patientium humiditatem euacuãt. Qui ergo ſine ſignis iudicationis excernitur, ſymptomaticus eſt: de quo in commento ultimæ partis præfationis loquutus eſt Gal. qui cum ſignis talibus, iudicatorius. Erunt autem ſigna iudicatoria, quæ ſcribuntur à Galen. 1. aphor. ſectione, Com. 2. de quibus eſt humorem ipſum peccantem excerni, qui cognoſcetur colore, ſubſtantia, ſapore, odore, & finaliter ex bona tolerantia ægri. Color in linteo, quo detergitur, cognoſcitur, an albus, pallidus aut rubeus ſit: qualis ille de quo Ariſtoteles 3. de Hiſtor. anima. ca. 19. dixit, Si ſanguis immodicè humeſcit, morbus infeſtat, ſic enim in ſpeciem ſaniei diluitur, & adeò ſereſcit, ut iam nonnulli ſudore cruento exundarint. Redditur etiam craſſus, aut tenuis, quod attinet ad ſubſtantiam. Odor fœtidus, aut fœtore priuatus, putredinem oſtendit. ſapor ab ipſo ægro percipitur, ubi gutta aliqua in os inciderit. Diſtinguimus etiam quantitatem & locum à quo exit: quoniam ubi ſudor, ibi morbus, dixit Hippo. Diſtinguitur etiam ex primis qualitatibus, ut quòd calidus, aut frigidus ſit. In præſenti tamen progno. ſudorum omnes differentias ſcribit, quæ ſunt, optimus, peſsimus, bonus, & non bonus, ad quas aliæ ſequuntur: omnes docet diſtinguere ex die, ex loco à quo excernitur, & ex ſudoris qualitate, & in ſumma ex conferentia tanquam ab effectu. Ex die quum dixit, Quicunque in diebus decretorijs fiunt. Ex loco, quum dixit, Ex toto corpore procedentes. Ex qualitate, quum dixit, Peſsimi uerò ſunt frigidi. Ex tolerantia, quum dixit, Et integrè febrem ſedant. Membra omnia quæ in progno. continentur, quinque ſunt. Primum eſt ſudores optimi, qui eueniunt in diebus decretorijs, & integrè ſedant febrem. Secũdum eſt, ſudor bonus qui exit ex toto copore, & facit ut ęger facilius ferat morbum. Tertium eſt, ſudores qui nihil horum faciunt. Quartum, frigidus ex toto copore. Quintum, calidus ex ceruice & capite tantùm. Verùm aliqua membra nõ numerauit, quæ ſubintelligi debent, ut inter calidos, is qui exit ex toto corpore, ſed non facit ut æger ferat morbum facilius: aut qui facit ut æger ferat morbum facilius, ſed non exit ex toto corpore. Inter frigidos uerò diſtinguere oportet, eum qui exit à toto corpore, ab eo qui ex ceruice & capite tantùm. Eruntq; membra omnia octo, quæ

Humor ſudore excretus.

Sudorum differentia.

quæ in ſufficienti diuiſione ſic conſtabunt. Sudor aut eſt calidus aut frigidus: calidus aut ex toto corpore, aut non ex toto corpore. Si ex toto corpore, aut integrè ſedat febrem, aut nō: ſi integrè ſedat febrem, optimus eſt in prima ſpecie: aut nō integrè, & aut facit ut æger melius ferat morbum, uel non. Si facit ut æger melius ferat morbum, bonus eſt, & eſt ſecūda ſpecies: quæ duæ, ut uult Gal. in Cōmen. neceſſariò fient in diē decretorio. ſi tamen cum hoc quod ex toto exit corpore non facit, ut æger melius ferat morbum, inutilis erit. Si tamen non exit ex toto corpore, aut exit à ceruice & capite tantùm, aut ab alia quauis parte: ſi ab alia parte, aut facit ut ęger ferat morbum facilius, aut non. Si id facit poſt bonum locabitur, & ante inutilem quem prædixi. Si tamen præter id quod non exit ex toto corpore non facit ut ferat æger morbū facilius, inutilis erit, & poſt inutilem ſupradictum locandus. Quandoquidem ille exit ex toto corpore, iſte non, & uterq; inutilis eſt ad tolerandum morbum: ſi uerò circa ceruicem, & caput tantùm prodeat, malus eſt. Frigidus etiam ſudor aut exit ex toto corpore, aut ex ceruice, & capite tantū: ſi ex toto, peſsimus eſt, ſed adhuc ipſo deterior qui ex ceruice tantū frigidus prodit: ſignificat enim iam præſentem ſyncopen.

Hæc omnia clarè in tabella præſenti conſtabunt, diuiſionis integritas, & ordo bonitatis, & malitiæ.

Sudor	*Calidus*	*Ex toto corpore,*	*Integrè ſedat feb.*	*optimus.*	1
			Facit facil. ferre mor.	*bonus.*	2
			Nō facit facil. ferre mor.	*inutilis.*	4
		Ex parte corporis,	*Facit facil. ferre mor.*	*iuxta bonū.*	3
			Nō facit facil. ferre mor.	*inutilis.*	5
			Ex ceruice & capite,	*peſsimus.*	6
	Frigidus	*Ex toto corpore,*		*peſsimus.*	7
		Ex ceruice & capite,		*ſummè malus.*	8

Optimus

Optim' ſudor qui primo loco cẽſetur, tres habet cõditiones, quarum duas ſcripſit Hippo.ut uidelicet per diem eueniat decretorium,& integrè finiat febrem,ad quas tertia ſequitur,ut ex toto prodeat corpore. Qui enim integrè ſanat morbum uenoſi generis,qualis eſt febris,quæ per totum corpus expanſa eſt,à toto prodire debet.Quòd autem dixit per diem euenire decretorium,ad firmitatem iudicationis optime neceſſariũ eſt.Iudicationes nãque optimæ firmæ eſſe debẽt,id eſt,ꝙ redeãt nunquã.Hæc uerò firmitas ex die ſumit primo de diebus decretor js.Dies autẽ recenſenſ ab Hipp.aphor.36.ſectionis 4.dies 3.5.7.9.11.14.17.21.27.31.34. inter hos duo tantũ dies pares annumerãtur:quoniã morbi qui ſudore finiuntur, magna ex parte ſunt bilioſi,& per impares repetẽtes,& iudicationes in diebus acceſsionũ fiũt.Nec meminit 4.diei,quoniã rarò iudicat, uerũ meminit ipſius li.3 de Mor.po.par.3.in hiſto.Periclis dicẽs,Quarto circa meridiẽ ſudauit multũ calidũ per totũ corp',ſine febre iudicatus eſt,neq; febris reuerſa eſt. Intellige quoq; ſudorẽ hũc calidũ eſſe,quoniã frigidus omnibus bonis ſudor'bus oppoſitus eſt.Talis fuit ſudor Anaxionis patientis morbũ laterale in die trigeſima quarta.Secundũ membrum eſt,ſudor bonus, qui duas habet conditiones, quæ ab Hippo.ſcribuntur,quibus aliæ duæ accedunt.Prima eſt, apud Hippoc.ut exeat ex toto corpore: quoniam in febribus,quæ ſunt uenoſi generis morbi,euacuationes à toto corpore fieri debent,quæ prodeſſe poſſunt,cui coniungitur ſecunda.facit enim ut æger facilius ferat morbum:quod oſtendit manifeſtè ipſum fieri cum ſignis concoctionis:nam ſine ipſis nihil prodeſſe poſſet, ut teſtatur Gal. lib.1.de Mor.popul.par.2. Com. 27.dicens,Sudores adfuerunt,ſed qui nihil iuuarent. Cauſa autem manifeſta eſt,cùm dicamus ſudores in coctis morbis non conferre,neque ſignum bonum eſſe,nempe uel humidorum redundantiam, uel uirtutis imbecillitatem oſtendunt. Hinc ſequitur 3.conditio,ut fiat in die decretoria:nam extra ipſam non fiunt ſudores boni,& qui faciant ægrum ferre morbum facilius:quod uoluit Hippo.ubi ſuprà, dies in quibus boni ſudores fiunt,recenſuimus.Erit quoque calidus iſte ſudor propter cauſam quam diximus in optimo ſudore.Quòd ſi petas,quare cùm iſte ſudor exeat ex toto corpore & calidus, & in die decretorio , & cum notis coctionis , non liberat integre à morbo. Reſpondemus, unicum habere defectum,nempe ex

Sudor optimus.

Sudor in 4.

Bonus.

Sudor crudo morbo nõ confert.

Suderis multi cauſa. pe ex quantitate,quia non excernitur per ipſum tota quantitas humoris peccantis: quod conſtat intellectis cauſis, quæ faciunt multum,aut paucum ſudorem: de quibus Gale. lib.3.de Cauſis ſympto. Multus enim ſudor effluit,aut ob corporis raritatem,aut ob excrementi tenuitatem,aut eius abundantiã: detinetur ob cauſas contrarias,ubi fuerit excrementum paucum,ſi uiſcidum,ſi craſſum,& ſi meatus conſtipentur.Conſtipari uerò meatus contingit quia clauduntur, aut quia obturãtur: clauduntur ob inediam,aut mollitiem.nam inedia adducit alimenti defectum,& inde duritiem,& pororum defectũ, & mollitie concidunt pororum latera.Adde quòd quemadmodum in omnibus alijs euacuationibus,ita in ſudore contingit ipſum minui ex imbecillitate facultatis,& augeri ob robur ipſius.Quando ergo ob aliquam harum cauſarum à conuenienti quantitate defecerit,ſudor optimus non erit. Talis fuit ſudor Anaxionis in die uigeſima, & ſudor Nicodemi in Abderis in die uigeſima,& lib.eodem 3.de Mor. po.par.2. in hiſto.Cherionis.ſeptimo ſuperriguit,febris acuta,ſudauit per totum corpus iudicatus eſt.Poſſes obijcere contra dicta, pro*Indicatoria quæ non iudicant.* bando hunc non eſſe bonum ſudorem ex Hip. lib.2.de Mor. po.dicente, Indicatoria quæ non iudicant,quędam difficulter iudicant ,quędam uerò lethalia ſunt.Cùm ergo ſudor hic morbum non iudicet,quoniam non liberat ægrum,ſequitur ut oſtendat difficile iudicium,aut mortem:non ergo erit bonus talis ſudor.Reſpondemus hunc ſudorem,qui exit à toto corpore,& facit,ut æger facilius ferat morbum,eſſe bonum, & nihil mali oſtendere.Non enim eſt de iudicatorijs,qui non iudicant:iudicatur enim non tantũ qui integre liberatur,ſed etiã ille,qui ad melius facit mutationẽ.Hipp.enim quũ dixit, Iudicatoria,quæ nõ iudicãt:nihil aliud dicere uoluit, niſi iudicatoria quæ nõ faciunt ad melius mutationẽ,qualis eſt ſudor in 3. ordine ſequens. Tertiũ membrũ eſt, ſudor qui neutrum horũ *Sudor inutilis.* facit,de quo dixit,inutilis eſt:inutilis enim habetur ſudor,qui nõ exit ex toto corpore,neque facit ut æger facilius ferat morbũ.Exire à toto corpore robur facultatis expellentis oſtendit, niſi morbus in certa parte exiſteret.in febrib⁹ tamẽ non aliud quàm robur facultatis,ſicut exire à parte una tantũ imbecillitatẽ: proficere tamẽ morbo euenit ex bonitate iudicationis, quoniã humor peccãs excernit,& coctus.Si itaq; ſudor euenit,quoties grauat facultas à multitudine humoris tenuis in

partibus

partib⁹ extremis uaſorũ,& ipſa ex ſe lãguida eſt. Vbi enim ipſa robuſta eſſet,à toto corpore faceret expulſionẽ. Taliter ſudauit in Thaſo Parius,3. lib de Mor. popu.par.3.inquit Hippo. Vndecimo ſudauit,ſed nõ toto corpore circumfrixit,ſed mox recaluit:duodecimo febris acuta,& reliqua. Inter ſudorem bonum ſecundo loco dictum,& hunc quem appellat Hippo.inutilem,duo alij ſunt ſecundo peiores, & hoc tertio meliores, Alter eſt qui non exit à toto corpore,ſed reddit morbum meliorem,& hic iuxta bonũ collocatur,& appellabitur fere bonus,aut utilis. Alter exit à toto corpore,ſed non reddit morbum meliorem:hic poſt præcedentem collocatur iuxta inutilem,ac inutilis meritò dicetur. Ratio eſt,quoniam morbo nõ confert:eſt etiam præcedente deterior, quoniam præcedens ex uſu eſt. Talis fuit ſudor in Thaſo Parij loco citato,qui 18.ſudauit per totum corpus,inſomnis,deiectiones bilioſæ,ciborũ inappetens comatoſus. Quartum membrum apud Hippo. eſt ſudor frigidus,quem peſsimum eſſe dicit:ille enim ſudor ſignificat tantam eſſe craſsitudinem,ac frigiditatem humorum peccantium,ut nullatenus poſsint à febrili calore ſuperari:eritq; tantò deterior,quantò calor febrilis fuerit maior. A minori enim calore non uinci, non eſt adeo malum, ſicuti non uinci à maiori. Itaque in acutis febribus hic ſudor peior erit, quàm in alijs. Intelligendum tamen, quòd iſte ſudor frigidus ex toto corpore prodire debet. talem ſudorem paſſa eſt lib.3. de Mor. pop.par.2. Mulier quæ iacebat in Mendacium foro, quæ die ſeptima circiter occaſum ſudauit per totum corpus frigidum,quæ 14.die mortua eſt. Quintum membrum eſt,ſudor circa caput,uultum,& ceruicem factus. hic ſudor languorem facultatis oſtendit, quæ non poteſt ex alijs partibus ſudorem excutere,& ſyncopen futuram, à multitudine humoris grauantis: ſudor enim circa uultum,& caput, & ceruicem, in his qui confligantur,& à multitudine grauantur,ſolet apparere. Omnes enim qui anguſtiam patiuntur ſtatim circa uultum ſudorem effundunt. Corde itaq; oppreſſo, & uijs reſpirationis obſtructis,homines circa uultum ſudant,ſed aut corde oppreſſo à multitudine,aut uijs reſpirationis obſtructis facile incidunt homines in animi defectum,qui ſyncope appellatur. Ergo ſudor hic ſyncopen oſtendet. Talis fuit ſudor Pythionis in Thaſo lib.3.de Mor.popu.par.3.qui die 2.ubi inquit Hip. Nox quieta, ſudauit capite parũ, & decimo die mortuus eſt.

Sudor frigidus

Sudor circa caput.

Et eodem libro, par.1.in hiſto.eius qui in Dealcis horto iacebat,4.die ſudauit circa caput,& clauiculam,quartam, & quintam ſudoris ſpeciem paſſus eſt Silenus lib.1.de Mor.po. part.3.Hic ſudor calidus etiam eſt,quoniam in eodem ordine malitiæ conſtituitur ab Hippo. cum ſudore frigido. Et frigidus qui dictus eſt,ex toto corpore prodire debet, eruntq; ferē æquales frigidus ex toto corpore,& calidus ex ſolo capite, uultu,& ceruice.Nam qui ex utriſque compoſitus eſt,nempe frigidus,& ex dictis tantùm partibus exiens, peior eſt quouis eorum,& ſummam ſignificat malitiam,& ſyncopen,non quidē futuram,ſed iam præſentē. Talis fuit ſudor lib.3.de Mor.po. par.2.mulieris,quæ iacebat iuxta Mendaciū forū. Nam 2. die parū riguit febris acuta, parū circa caput frigidū ſudauit.Et in hiſtoria alterā ex abortiuo fœtu, 4.die ſudor circa caput paucus frigid9,extremitates frigidæ.Sed cōtra id intendet aliquis probare Hippo.male dixiſſe hos duos ſudores eſſe peſsimos, frigidum ex toto corpore,& calidum iuxta caput, & uultum. Nam alius eſt eis peior,nempe qui frigidus eſt,& circa caput tantùm,ut dixim9,& Gal.uult in Com. Ad quod reſpōdemus, quòd inter ſudores ab Hippo. ſcriptos peſsimus eſt frigidus, qui à toto corpore prodit,cum quo cōiunxiſſe uiſus eſt ſudorem calidum iuxta ceruicem tantùm,qui tamē pręter id quòd frigidus eſt,circa caput,& ceruicem tantùm prodit,is non tātùm peſsimus eſt,ſed omnium peſsimus,ut uult Gal. in Com. cùm de talibus loquens dixit,κάκιστοι πάντων εἰσὶν.id eſt,omniū peſsimi ſunt. Ad finem tandem prog. Hippo.frigidi ſudoris ſignificationes ſcribit,dicens,Cum acuta febre mortem,cum leuiore tamen morbi longitudinem prænunciat.quod ad literam ſcripſerat apho.37.lectione 4.frigidus enim ſudor cum febre lenta non ſignificat mortē:poſſet enim facultas durare uſque ad morbi coctionem,quāuis humores craſsi ac lenti admodum ſint,quales eſſe decet eos,qui frigidi excernuntur cū febre.Cum acuta uerò febre ſignificat mortē,quoniam morbi acuti breui termināt ur, & ad bonū terminari nō poſſunt morbi,qui breui non poſſunt coqui, reliquum eſt,ut finiantur ad malum,& mortem.Eſt enim talis ſudor cum acuta febre malū ſignum,& mala cauſa:cauſa quidem,quoniam diſſoluit inutiliter corpora:ſignum etiam malum eſt,quia ſignificat tantam humorum craſsitudinem, & frigiditatem,ut neq; à calore febrili poſsint ſuperari.Inde etiam fit, ut quāuis in longis morbis

Sudor frigidus circa caput.

Sudoris frigidi ſigna.

bis talis ſudor peſsimus non ſit, ſimpliciter dixit ipſum Hip. peſsimum, quoniam de acutis loquitur morbis. Poſſet tamen quis dubitare, quonam modo fieri poſsit, ut febre exiſtente acuta ſudor frigidus à corpore exeat. Ad quod reſpondet Gal. 4. ſectione, aphoriſ. 37. quòd febres acutæ ex humore putreſcente in uaſis fiunt, cui putreſcenti humori calor præter naturam inhæret. Si ergo tali calore exiſtente in humoribus, & uaſis, membra radicalia frigeant ob languorem caloris innati: pariter ſi internis calentibus cutis frigeat, ambo ſimul aderunt, hoc eſt, febris acuta in internis partibus, & uaſis, & ſudor frigidus, qui ex cuti, & à membris radicalibus prodit. Si uerò quis interrogauerit, quæ nam ſint iſtæ febres acutæ, cum quibus mortem oſtendit ſudor frigidus. Fuchſius uir alioqui ſapientiſsimus in Comen. apho. citati dixit, per acutam febrem intellexiſſe, idem quod per συνεχῆ, id eſt, continuam, quod teſtatur (inquit) Gal. lib. 1. de Mor. popu. conſtitutione 1. Com. 23. in eum ſcribens modum, Quæcunque febres manifeſtam habent remiſsionem, nunquã tamen febre prorſus uacant, acutę, & cõtinuæ uocantur Hippocrati. Verùm ipſe nõ ſatis obſeruauit mentem Hippo. in præſenti prognoſtico, & in aphoriſ. citato, quorum unica eſt ſententia. Gal. enim in loco citato ex lib. de Mor. popu. non uult confundere febres continuas cum febribus acutis, quas ſatis diuerſas eſſe conſtat: ſed uult oſtendere quales ſint febres, de quibus Hippo. in eo loco agit, cùm de ſemitertianis loquẽs dixit, Exercebant autẽ plurimos ipſorũ pathemata talia, horridæ febres, cõtinuæ, acutæ. Febres autẽ iſtæ, de quibus Hippo. loquiť, has duas habẽt conditiones: ſunt enim cõtinuæ, & acutæ: non tamẽ ob id acutæ, quia cõtinuę, neq; ob id cõtinuę, quia acutæ, ſed ut inquit Gal. in Com. Quæcunq; febres manifeſtam habent remiſsionem, nunquã tamen febre prorſus uacant, acutæ, & continuæ uocantur. Hemitritęus nanque febris acuta eſt, ac breui facit aliquã indicationem, licet cõtingat aliquãdo in longum tempus decidere, quemadmodum acuti morbi ex decidentia. Eſt etiam & febris continua, quoniam continuę febres appellãtur, ſiue ſynechis, quæ cum continuitate habent remiſsiones aliquas, ut hemitritæus: uelle tamen has febres continuas eaſdem eſſe, quæ & acutæ appellantur in prog. & apho. eſt falſum. Nam frigidus ſudor mortem ſignificat cum febre continenti, quæ nullam facit remiſsionem; ueruntamen illa non eſt continua, de qua

Dubium de frigido ſudore.

Fuchſius notatur.

diximus,quòd cum continuitate habet acceſsiones.Per febres ergo acutas non alias intellexit,quàm febres, quæ cum breui terminatione habent annexum periculum.Itaque cùm febres continuæ ſint in duplici genere,quædam,quæ cum continuitate habent acceſsiones,quædam nõ,de omnibus intelligitur Hippo.ſententia.Illę enim ob uehementiam accidentium nõ poſſunt prorogari,& ob temporis breuitatem craſsi admodũ, ac frigidi humores coctionem non admittent. Præterea quę trãſtulimus,ac expoſuimus ex Hippo.litera,ut refert Gale.in Com.quædã fuerunt meritò ſublata.ob idq; ego ea nõ ſcripſi in prog.neque hoc loco expoſui,'quæ ſic habet: καὶ οἱ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι τοῖσι περὶ τὴν κεφαλὴν. οἱ δὲ κεγχροειδέες, καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι πονηροί. οἱ δὲ μετὰ σταλαγμῶν, καὶ ἀτμίζοντες, ἀγαθοί. κατανοεῖν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἱδρώτων, γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' ἔκλυσιν σωμάτων, οἱ δὲ διὰ συντονίην φλεγμονῆς. quod eſt, Et illi qui facti ſunt per totum corpus conſimiliter eis qui circa caput,& milio ſimiles,& tantũ iuxta ceruicem facti mali: qui uerò ſtillant,& uaporoſi boni ſunt.Conſiderare autẽ conuenit de ſudoribus in ſumma : fiunt enim quidam, ob corporis diſſolutionem,alij ob inflãmationis uehemẽtiam.Huius prognoſtici ſententiam ſcripſit Hippo.lib. de Indicationibus,in principio,uſque ad frigidum ſudorem,de quo dixit ad mediũ libri.De ſudoribus tamen prænoſcendis antequam eueniant, nihil docet Hippo.Gal.tamen ubi morbus iudicandus ſit per excretionem,an ſudor futurus ſit,uel non,docet lib.3.de Criſibus.cap.ultimo.In febribus enim maxime ardentibus rigor ſolet antecedere indicationem,& tunc aut ſupprimuntur aluus atq; urina præter rationẽ,aut alterum eorum:ſi ambo,ſudor ſperatur:ſi urina tantùm, diſtinguendum eſt. Nam aut multa deſcendunt per uentrem,aut non:ſi non, ſudor eſt ſperandus:ſi deſcendunt,ſperabitur fluxus uentris.ubi igitur uenter non multa deijcit,aut adſunt ſigna uomitus,& erunt ſperandi ſudores,& uomitus. Si tamen ſigna uomitus non adfuerint,ſoli ſudores:& ubi utriuſque ſigna apparuerint,illud magis fiet,cuius ſigna præualuerint,& ipſis æquatis æqualiter.Ex pulſu etiam ſunt notæ,ut ſi fuerit undoſus,ac inſigniter mollis,maxime ſi habuerit cum altitudine uehementiam,& rubor partium cutis,& uapor.Hæc omnia tranſtulit Aëtius lib.5.cap. 50.ad literam ex Gal.

Sudores cognoſcere antequã eueniant.

Pulſus ſudoris.

GAL.

GALENI · COMMENT.

IN ſudore optimo duo ſcribens indicia, tertiū prætermiſit, tanquam neceſſario ſequatur ea quæ dixit. Qui enim die euenit decretorio, & integre ſedat febrē: is quoq; ex toto corpore it. In bonis uerò, non tamen optimis, pro dire ex toto corpore, & aliquid morbi tollere ſcribens, nihil præterea adiecit de diebus decretorijs, tanquā id quoq; bonum rurſus ſudorem neceſſario comitetur. Cæterum tertius ſudoris ordo eſt modice mali, de quo dixit: Si uerò nihil tale efficiat, nequaquā utilis eſt: *ut nec ex toto corpore eat, neque facit ut æger ferat facilius morbum. Sed conſtat ut ex his ipſis peior ſit qui ueutrum horum efficiat: modicus uerò qui alterum: & rurſus ex his ipſis qui efficit ut æger facilius ferat morbum, moderatior eſt: quāquam non ex toto corpore eat: peior qui grauiorē exhibet morbum, licet in omne extendatur corpus. Sed omnis eiuſmodi ſudor calidus eſt: & ob eam rem nullo de tribus ordine indicauit eum, ſolitus omittere quæcunque ſequuntur alia neceſſario, & item quæcunque ex oppoſitione eorū quæ deinceps dicenda ſunt, demonſtrantur. Omnibus uerò in hoc ſermone dictis ſudoribus opponit frigidos, dicens ita:* Peſſimus uerò eſt ſi frigidus egrediatur. *& itē cum eo malum eſſe dixit, ſi circa caput & ceruicem eueniat, licet frigidus non ſit.* Hic enim minatur *ſyncopen. Si uerò & circa tales partes, & frigidus appareat, peſſimus eſt, quippe qui non inſuper fore, ſed iam eſſe ſyncopen indicet.* Diſtinguūtur *uero uehementia febris.* Nam *ſi fuerit acuta, prorſus afferet mortem frigidus ſudor, licet ex toto corpore prodeat: & item ſi circa caput ceruicemq; calidus eueniat. Si uerò mitior febris eſt, poterit facultas non abſumpta prius ab acuta febre, ſpatio temporis prauos concoquere*

humores. Cæterùm de diebus decretorijs non inſuper docuit aliquid in alijs ſudoribus: & ſi de optimo docuit inter initia, quia eſt uim quandam decretoriorum dierum in eorum ſermone dicturus: in ipſa uerò dictione pariter demonſtrauit. Vna enim eorum uis eſt, reddere firmam iudicationem, ſiue in bonum, ſiue in malum finiatur. At uero agnoſci oportet prædictæ finē dictionis, quē Dioſcorides ſcripſit ita: Peßimus eſt ſi frigidus eſt, & circa caput ceruicemq; tantummodo prodeat. Hic enim aut mortem, aut morbi longitudinem præmonet. Sed conſtat ut hæc lectio ſit quàm prædicta conciſior, tamen eādem uim obtinet: atque addendū erit ab expoſitore id quod in prædicta ſcriptum iam eſt: Cum acuta febre mortem, cum mitiore longitudinē morbi. Cæterum deinceps alia quædam de ſudore ſunt ſcripta, non in omnibus codicibus, quæ merito illi quidam ſuſtulerunt, tanquā nō ſint Hippocratis, atque etiam Artemidori & Dioſcoridis ſectatores.

ANNOT. IN GALENI COMM.

IN prima parte de ſudoribus calidis agit, declarans ſingula membra quæ habentur ab Hippo. in litera, ſimul cum alijs calidis ſudoribus, quorum notitia ex Hippoc. litera conſtat, ad quam ſequitur, ubi dixit duas habere conditiones ſudorem optimum, ſcilicet ut in die fiat decretoria, & integrè ſedet febrem: non addidit ex toto corpore fieri, quoniam notum id eſt. Quod ſi integrè ſedat morbum, ex toto fiet corpore. In ſudore etiam bono dixit eum ex toto corpore prodire, & facere ut æger facilius ferat morbum, ad quod ſimiliter ſequitur ut in die fiat decretoria. Ratio eſt quoniam qui in alijs diebus fiunt, prodeſſe non ſolent: dies uerò ſunt, quos in expoſitione recenſuimus. Tertium ordinem habent ſudores, qui nihil horum faciunt apud Hippo. id eſt, qui neque exeunt ex toto corpore, neque faciunt ut æger facilius ferat morbum, ante quos ſunt duæ aliæ ſudorū ſpecies. Quidā enim, licet nō exeāt à toto corpore, faciūt ut ferat æger facilius morbū, qui inter alios omnes ſunt meliores: & ſunt alij qui licet ex toto corpore exeant

eant,nõ tamen faciunt ægrum facilius ferre morbum: omnes autem hi ſudores calidi ſunt neceſſariò,ob idq́ue non ſcribitur ab Hippo. *Vt nec.*Græcè,*τουτέστι τότι δι' ὅλου τοῦ σώματος γίνεσθαι.* ſic enim habent omnes Græci codices,quos legi.Sed corrigẽdi ſunt, ac ſic legendi, *τουτέστι τὸ μήτι δι' ὅλου τοῦ σώματος γίνεσθαι.* id eſt,quod eſt,neque ex toto corpore fieri. *Modicus.*Græcè, *μετριώτεροι*,id eſt,moderatiores. Vbi autem Laurentianus trãſfert,Modicus.& ubi paulò infrà transfert Moderatior, unico dicto uocabulo utitur Galen. *Peior qui grauiorem exhibet morbum, licet in omne extendatur corpus.*Contra quod uidetur dubitandum,quia Galenus dicit quòd ſudor qui neutrum facit,id eſt, neq; exit ex toto corpore, neq; facit ut æger ferat morbũ facilius, eſt peior alijs duobus, quorum unus exit ex toto corpore,& non facit ut æger ferat facilius morbum:& alter facit, ut æger ferat morbum facilius,ſed tamen non exit ex toto corpore.Sed tamen ex uerbis Galen.uidetur,quòd ille non ſit his duobus peior:nam de eo quem dixit eſſe peiorem, dixerat neque exire à toto corpore,neque facere ut æger ferat morbum facilius.Sed de iſto qui exit à toto corpore non ſcribit, ipſum non facere ut æger ferat morbum facilius, ſed reddere morbum grauiorem:peius tamẽ eſt reddere morbum grauiorem, quàm non facere ut ęger ferat facilius morbum.Ergo ex duobus illis qui alterum faciunt,unus eſt deterior eo qui neutrum facit.Quæſtio pendet ex uerbis Galen. qui referens ſudorem hunc qui alterum facit, & alterum non facit,dixit, Grauiorem reddere morbum:cùm tamen de ſudore neutrum faciente dixiſſet, Nõ facere ut æger facilius ferat morbum: quod minus malum eſt, quàm reddere morbum grauiorem:non ergo erit in peiori loco ordinis recenſendus.Ad quod reſpondemus, quòd quãdo Gal.dixit,quòd ex ſudoribus qui alterum faciunt, alterum non faciũt,deterior eſt qui exit à toto,ſed reddit morbum grauiorem:nihil aliud uoluit, quàm quòd poſt ipſum minus bene tolerat æger morbi magnitudinem, modo id etiam facit ſudor,qui neque exit ex toto corpore, neq; facit ut æger ferat morbum facilius.Nam facta euacuatione ſi humoris excretio non prodeſt,languidior reddetur facultas,& quæ minus poterit ferre morbũ: quia igitur imbecillitatur facultas ex tali euacuatione,ſi non prodeſt,grauiorem reddet morbum. Quo dato, ambo ſudores morbum reddent grauiorem,ſed minus malus erit,qui exit à toto corpore.Ratio eſt, quoniam ſignifi-

Codex Græcus corrigitur.

Dubium.

cat facultatem robuſtiorem, quàm ille qui non exit à toto corpore.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Omnibus uerò) ſudorem frigidum dicit eſſe oppoſitum omnibus prædictis, cum quo etiam annumeratur unus ex calidis: hic eſt calidus ex ceruice & capite. Hic autē ſignificat ſyncopen futuram, eſtq; minus malus quàm ſi circa caput & ceruicem eſſet frigidus: hic enim nō tantùm futuram ſyncopen, ſed iam præſentem oſtendit. Qui enim animo delinquunt, cum ſudore ſyncopen patiuntur. Eſt autem in ipſa ſyncope recedente calore ad intima corporis frigidus: habent autem id commune ſudor frigidus ex toto corpore, & calidus ex capite & ceruice, quòd cum acuta febre ſignificant mortē, & cum mitiori morbi longitudinem. Quod ſic oſtenditur: nam ſudor frigidus ex toto corpore oſtendit magnam humorum craſsitudinem, & frigiditatem, & calidus ex capite imbecillam facultatem: craſſus autem humor & frigidus coqui breui tempore non poteſt. Ergo ſi morbus breui tempore terminetur, qualis acutus eſt, mortem afferet. Si tamen longus ſit ac mitis poterit ſaluari in longo tempore, finita ac perfecta coctione. Sic etiam ſudor calidus ex capite oſtēdens imbecillam facultatem, hæc tamen morbum acutum ac fortem febrem non fert, feret autem mitiorem.

IN quarta parte, quæ incipit (Cæterum de diebus) reddit cauſam, quare Hipp. in alijs ſudoribus nullā fecit mentionē de diebus decretorijs, præterquā cū de optimo loquutus eſt, quē ſudorē dixit euenire in die decretorio. Ratio, inquit, eſt quoniam in lib. primo, de Diebus decre. referet uires decretoriorum, inter quas eſt facere firmam indicationem, id eſt, ut redeat nunquam: ſicut ubi fuerit mala, firmam etiam malitiam. Erit ergo hæc cōmunis ratio omnibus, etiam ſi optimi non ſint, ut dies decretorij firmitatē ipſis adiungat. Lib. de Iudicationibus, Hippocr. recidiuam fieri dixit, & quibus febres ſedantur, neque ſignis ſolutorijs fientibus, neq; in iudicatorijs diebus. quod etiam ſcripſit infrà lib. 3. Progno. 22. Ad finem commentarij aliam refert lectionem ex Dioſcoride illius partis, peſſimi uerò ſunt frigidi, & circa caput tantū, quam ſic legebat Dioſcorides, Peſſimi uerò ſunt frigidi, & circa caput tantùm, & ceruicem facti. Hi enim mortem ſignificant, aut lōgitudinem morbi. A qua lectione prior tantùm differt, quoniam ad huius integritatem addendum eſt quod in priore habetur, cum acuta fe-

Decretoriorū uirtus eſt facere firmū iudicium.

ta fe-

ta febre mortem, cum mitiore uerò morbi longitudinem. Addit etiam meritò fuiſſe ſublata à litera Hippocratis, quę retulimus in expoſitione: abſtulerunt etiam ea ſectatores Artemidori & Dioſcoridis.

PROGNOST. XXIII.

HYPOCHONDRIVM optimũ eſt, ſine dolore, molle, atque æquale, dextra ac ſiniſtra parte exiſtens: inflammatum verò, vel dolorem præbens, vel intentum, vel inęqualiter affectum, in dextris per comparationem ad ſiniſtras partes, hæc omnia vitare oportet.

HYPOCHONDRIVM optimum, ac prauè affectum cognoſcere docet, quoniam ex eius ſanitate pendet etiam ſanitas totius: & ex morbo ipſius, uniuerſum corpus ægrotare cogitur, maximè ſi per hypochondrium, non tantùm ſummas uentris partes, quæ muſculis epigaſtrij reſpondent, intelligamus, ſed etiam eas quæ ipſis ſubijciuntur internas. Quid tamẽ per hypochondrium intelligamus, dicemus prius intelligentibus, quòd ad uitandam uocabulorum confuſionem, nos in progno. & in commen. quoties interpres dixit Ilia, dicemus Hypochondrium, in numero ſingulari ut Hippo. & Gal. Seruabimus itaque Græcam uocẽ, quoniã Latina nõ extat una apud autores. Nam ilia non ſignificant idem quod apud Gręcos hypochondriũ, ſed imas uẽtris partes à lateribus iuxta pubẽ, quæ à Græcis appellantur λαγόνες. Præcordia etiam non propriè dicitur ipſum hypochondriũ: Nã Celſus præcordia appellat lib. 2. capite 3. idem, quod Hippo. modò hypochondriũ: tranfert enim præſentem literam. Sed Plinius libr. 11. cap. 37. dixit, Exta hominis ab inferiore uiſcerum parte ſeparantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellarunt phrenas. Appellat ergo præcordia ſeptum tranſuerſum: id enim uocant Græci phrenas, ut teſtatur Ariſtot. lib. 3. de Par. animal. cap. 10. ubi de ſepto tranſuerſo loquens dixit, Vbi enim propter uicinitatem attraxerint humorem calidum, atque excrementitium, continuo mentem ſenſumq; planè perturbāt

Ilia.

Præcordia.

turbant: quamobrem phrenes appellãtur, quaſi participes prudentiæ ſint. Gal. ſuprà Com. 20. & lib. 5. de Loc. pat. cap. 3. ubi poſtquam ex inflammatione ſepti tranſuerſi dixit fieri deliriũ ferè perpetuum: addit, Atque ob eãdem ſuſpicionem phrenas, id eſt, mentem eam appellauerunt, tanquam ſapiẽti parti conferat quippiam. Adde quòd ipſum uocabulum, præcordia, non unum tantùm habet ſignificatum apud Plinium. nam libro 30. cap. 5. dixit, Præcordia uocamus uno nomine, exta in homine. Hanc ergo confuſionem uitare uolentes, Græco utemur uocabulo. *Hypochõdriũ.* Hypochondrium uerò, ſignificat propriè uentris ſupremam partem à latere in latus ſub coſtis, nõ tantùm ipſa latera, ſed & mediam partem, quæ uentriculo reſpondet. Vt enim habetur Commen. 26. à Gal. intima hypochondriorum ſunt, iecur, lien, uentriculus, & peritonæum. Ergo hypochondrium non ſolùm ſignificat latera, ſed mediam etiam partem: quod *Medici notantur.* Medici non animaduerterunt. Nam & pars, quæ ſuperiacet uentriculo ſimiliter cartilagini ſubijcitur, nempe xiphoeidi, id eſt, enſiformi. Nõ propriè tamẽ hypochondriũ ſignificat nõ tantùm ipſam abdominis partem, quæ eſt à latere in latus ſub coſtis, ſed etiam intimas & ſubiectas partes, ut uult Gale. 3. de Mor. po. in principio Commentarij in ſecundam partem. Vbi poſtquam huius prog. ſententiam retulit, inquit, Si propriè quidem intelligamus hypochondriorum appellationem inter febres acutas leuiſsimæ ſunt: ſi uerò non propriè, ſed cum appellatione comprehendimus, uentrem, hepar, lienem, & ſeptũ tranſuerſum, nonnullæ quidem ipſarum malignæ, aliæ mites. *Hypochondrij ſigna bona & mala.* Hypochõdrij ergo ſigna ſalutifera ſcribit, & ſigna mala. ſalutaria, optimũ eſſe dicens hypochondriũ ſine dolore, quod ſignificat, ibi non adeſſe intemperiem, quæ ipſum efficiat. Dolor enim ex intemperie aut ſoluta continuitate ortum habet, ſoluta continuitas à cauſa quæ ulcus infert fit, aut tumore præter naturam, utrunq; ſimiliter excluditur, cùm dixit, Sine dolore. Molle item dixit, ut excluderet omnem duritiem, aut ſcirrhum. Quod autem dixit, æquale, ad ſingulas ipſius partes eſt referendum, quas oportet ſimilitudinem habere in calore, frigore, tumore, dolore, & depreſsione. Contraria ſigna his ſunt, inflammatum hypochond. id eſt, immodicè calidum, uel dolorem præbens, propter inflammationes, quæ ſunt tumores duri dolentes: aut intentum, quod poſſet flatum aut duritiem aliquam ſignificare. Quæ omnia ad totũ hypochond. referenda ſunt.

Quibus

Quibus addit, Aut inæqualiter affectũ in dextris partibus, per comparationem ad ſiniſtras: per quod omnem inęqualitatem notat, in calore, aut frigore, aut tumore, aut tenſione, aut duritie, aut gracilitate. Cæterùm id non refertur ad totum hypochondrium, ſed ad eius partes, quas inuicem comparari præcipit, ac aduertere, an ſint inæquales, quod dixit, ἢ ἀνωμάλως διακείμενον. Quod tamen in hoc loco dixit ἀνωμαλίαν, lib. 4. de Ratione uict. acut. ſectione 57. dixit Hippoc. σκολιότητα. Inquit enim: Deinde ſi hypochondria latusq; dolore infeſtetur, ſi uidelicet hypochondrium laboret, uel attollatur, uel σκολιότητα, id eſt, obliquitatem habeat. Et Galen. in comm. inquit, uel quandam habeat σκολιότητα, hoc eſt, ἀνωμαλίαν. In litera ergo Hipp. ubi Meldenſis tranſtulit obliquitatem, melius dixiſſet inæqualitatem. Obliquitas enim non ſignificat omnem inæqualitatem, quanuis ſit in qualitatibus: quam tamen Hippo. ſi ſignificari uoluiſſet, dixiſſet potius uarietatẽ. Quod autem dixi, Hęc omnia uitare oportet. Græcè habetur, ταῦτα πάντα φυλάσσεσθαι χρή. uerbum autẽ, φυλάττομαι, uito, & caueo ſignificat. Cùm ergo in ſecunda parte prognoſtici de ſignis malis loquatur, ea non ſolùm conſideranda eſſe conſtat, ſed uitanda. Scribens enim ſigna bona dixit optimum eſſe hypochond. quod talia ſigna habet. Cùm ergo ſcribit mala, non ſcribit ipſa eſſe cõſideranda, ſed tanquam mala damnanda, ac uitanda: ut enim inquit Gale. in Comm. Hippocr. oppoſuit hypochondrio, optimo, & æquali, ſigna peſſimi & inęqualis: quod autem tale eſt, uitãdum eſt. Tangenda itaque ſunt hypochondria, ægro ſupino cubante, cruribus modicè inflexis, ne ob diſtenſionem cutis ac muſculi uentris duri redditi ſenſum turbent, ac manu moderatè calida applicita, uentrem comprimere, quantum ſatis ſit ad cognoſcendum in abdomine & partibus ſubiectis, an adſit dolor, aut tumor, aut calor, aut frigus, aut inæqualitas, aut tenſio, & magis, aut minus comprimere manum, animaduerſa carnis mole, & internarum partium tumore, aut duritie: id autẽ facere ubi primum æger uentrem exonerauerit ante prandium.

ἀνωμαλία.

σκολιότης.

GALENI COMMENT.

OMNEM *aliquis orationem compræhendens, uno breuiſſimo capite dicet: Ilia ſi naturæ ſimilima ſunt, ſaluberrima ſunt. Particulatim uerò docens eorũ indicia* Hippo-

Hippocrates, primum ſcripſit ex ijs quæ non exiſtũt. Hæc
ſolent medici recentiores non accidentia nominare, duo
uerò alia ſigna accidentia ſunt in ilijs. Quocirca ilia do=
lore uacare, ex non accidentibus dictum eſt: mollia uerò
& æqualia eſſe, ex ijs quæ exiſtunt. Sed mollia cognoſcun
tur quoties modice renituntur. illis enim oppoſita, utpote
uehementer renitentia, dura ſunt. Cæterùm æqualia nõ ſe
cundùm unam intelliguntur qualitatem. fieri enim poteſt
ut ſimiliter æqualia ſint, ſed aut aliqua parte dolore ua=
cent, aliqua dolore afficiãtur: aut altera pars calidior, al=
2 *tera frigidior ſit: aut ſubleuatior, aut depreſsior. Opponẽs*
igitur ſaluberrimis et æqualibus ilijs peſſimorũ & inæqua
liũ ſigna, dixit: Si uero inflãmatione uexantur, aut dolore,
aut intenta ſunt, aut inæqualitate affecta dextra aut ſini=
ſtra parte. Itaque uexari inflãmatione, de totis ilijs dixit.
Significat uero uerbũ, inflãmari, uelut ſi peruri, ſuccendi,
igniriq́; proditũ ſit. Pari ratione dolore uexari, de totis
ilijs dictũ eſt: quomodo intenta eſſe: id enim totis etiã ilijs
tribuitur. At uerò inæqualiter affecta eſſe dextra ac ſini=
ſtra parte, quoties nõ tota ilia eandẽ habeant affectionẽ,
aut per caliditatẽ, aut per frigiditatẽ, aut per dolorẽ, aut
per indolentiã, aut per gracilitatẽ laxitatẽq́; & intentio=
3 *nẽ. Quandoq; enim intendũtur ilia ſine inflãmatione pro=*
prie nominata, aut propter uehementem ſiccitatem nõ ſo
lùm in illa parte, ſed etiam in ſuccingente coſtas membra
na, atq; præcordijs: aut propter inflammationem cum tu
more ipſorum in ilijs muſculorum conſiſtentem ſine inflã=
matione proprie nominata, quæ quidem tumor dolens eſt.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte ſignorum optimi hypochondrij rationem reddit, dicens poſſe omnia uno uerbo comprehendi, ſi dixerimus, Hypochondrium naturæ ſimile optimũ eſt, particulatim

uerò

uerò,quemadmodum Hippoc.fecit,primum ſcribens ſignum quoddam, quod eſt ex non euenientibus, quæ Græci appellant,ἀποσυμβεβηκότα.id eſt,non euenientia. tale ſignum fuit cũ dixit, Sine dolore.Alia ſigna ex accidẽtibus ſunt,ut mollities, quæ oppoſitam habet duritiem,& renitentiam.Aequale uerò non ob unam qualitatem dicitur, ſed propter omnes tam primas quàm ſecundas. *Non ſecundum unam intelligitur qualitatẽ.* Græcè, *οὐ κατὰ μίαν μόνην τήνδε ποιότητα.* id eſt, Non ſecundum unam ſolam hanc qualitatem intelligitur.Voluit nanque Gal. ad mollitiem dictam referre ſententiam,de qua immediàte dixerat:quoniam non in ipſa tantùm ęqualitatem ſeruare oportet,ſed in omnibus alijs,ob idq́ue ſubiũgit, Fieri enim poteſt, ut ſimiliter mollia ſint,ſed aut aliqua parte dolore uacent, aliqua dolore afficiantur.& reliqua.ubi enim litera habet, Fieri enim poteſt ut ſimiliter ęqualia ſint.Græcè habetur,*δύναται γὰρ ὁμοίως καὶ εἶναι μαλθακὸν ἅπαν.* quod eſt, Fieri nanque poteſt ut totum ſit conſimiliter molle.

In ſecunda parte, quæ incipit (Opponens igitur) declarat ſigna mala,quæ oppoſita ſunt optimo & ſaluberrimo hypochondrio:ea uerò ſunt ſigna peſsimi & inæqualis, ut inflammari,quod ſignificat igniri & peruri: tale enim eſt Græcũ uocabulũ φλεγμαίνειν,id eſt, inflãmari. Similiter dolore uexari,de toto hypochondrio dictum eſt,ſicut & intendi.Nam inæqua- φλεγμαίνειν.
liter affici de ſingulis hypochondriorum partibus dicitur, cũ inuicem comparantur,in calore,frigore,& dolore, indolentia, gracilitate,laxitate,& tentione. *Inflammari.* Græcè,*τὸ φλεγμαίνειν,ὡς εἰ καὶ διακαίεσθαι,καὶ φλέγεσθαι, καὶ πυροῦσθαι λέγοιτο.* hoc eſt,inflammari,ac ſi diceret exuri,incendi, ac igniri. *At uerò inæqualiter affecta eſſe dextra ac ſiniſtra parte.* Græcè, *καὶ τοῦτο τὸ ἀνωμάλως διακείμενον.* qđ eſt, & hoc inęqualiter affectum.

In tertia parte,quæ incipit(Quandoque enim)docet hypochondriũ intẽdi poſſe multis modis:aut enim intenditur ſine inflammatione propriè dicta,propter ſiccitatẽ,non tantũ ob eam quæ eſt in ipſo hypochondrio,ſed ob illam quę eſt in mẽbrana ſuccingẽte coſtas:aut ob eam quæ eſt in pręcordijs:Grecè,φρένας,hoc eſt,in ſepto tranſuerſo:aut ob illã quæ propriè nominatur phlegmone,ubi conſiſtat in muſculis hypochondrij,quæ eſt tumor durus dolens. *Aut propter uehementem ſiccitatem.* Græcè,*ἤτοι διὰ ξηρότητα τινὰ σφοδράν.*id eſt,aut propter uehementem quandam ſiccitatem. *Aut propter inflammatio-*

nem

nem cum tumore ipſorum in uillis muſculorum conſiſtentem, ſiue in-ſlammatione proprie nominata. Gręcè, ἢ διὰ τὰς μετ' ὄγκου φλεγμονὰς αὐτῶν τῶν κατὰ τὸ ὑποχόνδριον μυῶν, ἔξω τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης φλεγμονῆς καθεστώσας. quod eſt, Vel ob inflammationes cum tumore muſculorum ipſorum, qui ſunt in hypochondrio, phlegmone proprie nominata, in parte exteriori conſiſtente.

PROGNOST. XXIIII.

SI VERO pulſus inſit in hypochondrio, perturbationem ſignificat, aut deliriũ, ſed oculos talium inſpicere oportet: Si enim pupillæ frequenter mouentur, hos μανῆναι, hoc eſt, valde inſanire ſperandum eſt.

DE ſignis, quæ ſumuntur ex hypochondrij diſpoſitione, eſt præſens prognoſticũ, quod in duas partes diuiditur. Conſiderato hypochondrio, ſi per tactũ cõſtiterit, pulſum adeſſe, unum duorum ſignificabitur, nempe delirium, aut perturbatio: tactu uerò id inquirendum eſt. Nam uiſu non cognoſcetur talis pulſus, niſi in muſculis uentris eſſet. Secundum quod docet Hippo. eſt, ſi pulſus adfuerit inſpiciendos eſſe oculos ægri. Nam ſi pupillæ frequenter mouentur, non tantùm delirium erit ſperandum, ſed etiam inſania, quæ magnum delirium eſt. Vbi ergo medicus dubitauerit, an delirium futurum ſit, à priori illud inquiret, ex particula læſa, & deinde à poſteriori ex effectu: nempe ſi accidens de inſtabilitate oculorum acceſſerit, id enim manifeſte oſtendet futurum delirium. Pulſus itaque per ſe ſignificat delirium, ubi euenerit ex inflammatione uentriculi, aut ſepti tranſuerſi, quia hæc membra magnã habent cum cerebro connexionem. Si tamen in iecore, aut liene fuerit inflammatio, aut magna arteria uehemẽter pulſet, perturbatio ſignificatur, non neceſſario delirium: eſt autem hæc ueluti timor quidam de periculo mortis, & ipſius ægri turbatio, nempe corporis ipſius. Pulſus tamen talis ſimul cum oculorum frequenti motu, magnum delirium ſignificabit, ob magnitudinem læſionis cerebri, quæ cogit inſtabiles fieri oculos. Per pulſum autem intelligimus magnum pulſum. ſed nõnulli legebant palpitationem, & parum refert, ut dicemus in Com. De inflammatione, quæ eſt in ſepto tranſuerſo, conſtat ipſam

Iecoris & lienis inflammatio non neceſſario infert delirium.

ipſam non tantùm delirium efficere, ſed fere perpetuum, ac nunquam ceſſans, ita ut medici exiſtiment affectionem eſſe in cerebro: quam ob cauſam eam partem appellarunt phrenas, quoniam mente communicat. Hæc uoluit Gal. libr. 5. de Lo. pa. cap. 3. dicens, Ab aliarum uerò partium nulla perpetuũ delirium procedit, dempto ſolo ſepto tranſuerſo, cuius uitio excitatum delirium parum continuo diſtat, adeo ut ueteres putauerint hac parte inflammatione affecta homines phreniticos euadere, atque ob eandem ſuſpicionẽ phrenas, id eſt, mentem, eam appellauerunt, tanquam ſapienti parti conferat quippiam. Docet autem ibi Galenus hanc delirij ſpeciem à uera phrenitide diſtinguere. Poſſet aliquis obijcere. Si inflãmatio eſt in ſepto tranſuerſo, nõ ſentietur pulſus in hypochondrio: ſeptum enim tranſuerſum ſupra hypochondriũ eſt. Reſpõdemus quòd ſeptũ trãſuerſum, diſtinguit partes intra thoracẽ à partibus, quæ ſubijciũtur hypochondrio: eſtq; adeo proximũ ipſi hypochondrio, ut ſi inflãmatio fuerit in ipſo, facile poſsit tãgi cõpreſſo hypochondrio, ac percipi pulſus. Quòd autẽ ex uetriculi inflãmatione deliriũ ſequatur, cõſtat ob maximã cõnexionẽ, quã habet potiſsimũ os eius cũ cerebro, per neruos ad ipſum peruenientes, ut apud Gal. lib. 5. de Loc. pa. cap. 5. ubi narrat accidẽtia quæ uẽtriculus inferre ſolet, de quib[9] ſunt cõuulſiones, morbus comitialis, & melancholia. Et lib. 3. cap. 5. de delirio ſequente febris uigorem, inquit, Haud ſecus fit ea affectio, quæ ſuffuſioni in accidentibus ſimilatur, à uentriculi diſpoſitionibus ortum habens. nanque cerebrum uentriculo, & uentriculus cerebro ſuas affectiones tranſmittit: idq; propter neruorum à cerebro ad os uentriculi deſcendentium magnitudinem, per quos etiam ſenſus huic particulæ, quàm ulli reliquarum partium corporis acutior eſt. Neque tamẽ credendũ eſt omnem inflammationem oris uentriculi facere delirium, ſed tantùm eam quæ magna fuerit, ut uult Gale. in Com. Et argumentum Hippo. eſt ualidum in præſenti, ſi pulſus in uentriculo adſit, delirium ſignificat: nam non omnis inflammatio efficit pulſum, hoc eſt, magnum pulſum, niſi malum increuerit: quoniam pulſus non eſt de ſignis inflammationum, ſed magnarum tantùm, & maxime cùm tendunt ad ſuppurationem, ut Gal. inquit lib. 13. de Mor. cu. iuxta initium. Si ergo ad pulſum faciendum opus eſt magnam eſſe inflammationem, & magna inflammatio communicans cerebro infert delirium, me-

Septum tranſuerſum ferè perpetuũ efficit delirium, cùm inflammatur.

Ventriculus cerebro cõſentit.

Pulſus nõ omnibus inflammationibus cõmunis.

n ritò

ritò dixit, Si pulſus adeſt, delirium ſignificatur. Hæc de ſepti tranſuerſi, & uentriculi pulſu. In his autẽ ſicuti & in alijs omnibus partibus pulſus ex inflammationibus excitatur, quoniã partes inflammatæ immodicè calent, & calorem ſanguinis cõtenti in arterijs proximis, aut in ipſis ingredientibus augent, & inde coguntur magnas facere diſtenſiones. Si uerò præter id ꝙ in hypochõdrio pulſus adeſt, oculos habuerit inſtabiles: (idem enim eſt crebrò pupillam moueri, & inſtabiles eſſe oculos, qualem diſpoſitionem declarauimus circa prog. 6. huius libri) non tantùm ſignificat delirium, ſed magnum delirium, quod explicuit Hippo. per uerbum *μανῦναι*, quod ualde inſanire ſignificat. Mania etiam ſiue inſania, tripliciter accipitur ab Hippo. Vno modo pro magno delirio: alio modo pro delirio ſine febre, à calido humore: tertio modo pro delirio ſine febre, à frigido humore. Primo modo accipitur in præſenti loco, ut inquit Gal. in Com. uerùm hoc loco non ſimpliciter ait fore delirium, ſed maniam, indicans uehemens quoddam delirium. Et ſuprà in prog. 17. dixit ſtridorem dentium non aſſuetis à natura eſſe *μανικὴν*. id eſt, ſignifcare maniam. & Gale. in Comment. maniam, (ſiue inſaniam) dixit quaſi uehementem mentis commotionem, ubi hanc acceptionem declaraui. Secũdò modo accipitur pro delirio ſine febre à calido humore. Primum, quòd accipiatur pro delirio ſine febre, cõſtat ex lib. 1. de Mor. po. par. 2. ad finem ſecundi ſtatus, ubi dixit Hippoc. Senioribus uerò, & quibus iam calor uincitur, paraplegię, aut maniæ. Et Gal. in Com. explicans uocabulum, dixit, maniæ autẽ ſine febre deliria. & lib. 1. Prorrhe. Com. 1. *μαίνεσθαι* ſiquidẽ id eſt, inſanire omnes homines dicunt, eos qui deſipiunt citra febrem: *φρενιτίζειν* uerò, qui cum febre id patiuntur. intelligitur autem cum continuitate delirij propter deliria, quæ fiunt in febrium uigoribus. & lib. 3. de Mor. po. par. 3. ubi dixit Hip. Nec phreniticorum ullus ualde inſaniuit. ibi Hippo. hoc uerbo, *ἐξεμάνη*, uſus eſt. & Gal. id explicans in Com. inquit, In hoc enim ſolo quòd continue inſit cum febre, phrenitim intelligimus, nullo alio à mania differentem, præterquam febre. Sola ergo febre diſtinguntur mania & phrenitis, & phrenitis fit à calido humore, fiet ergo & mania. Et lib. 3. de Lo. pa. cap. 5. ad initium inquit, Interdum uerò ubi principales actiones læſæ ſunt, febris quoque accedit, ut in phrenitide, & lethargo: interdum ſine febre uitiũ eſt, ut in mania, & in melancholia. Quòd autem

Mania tripliciter.

Phrenitis.

autem mania à calido humore fiat,probatur ex Galen.lib.2.de Cauſis ſympto.dicente,Porrò omne delirium deprauatus eſt principis facultatis motus,à prauis ſuccis,aut cerebri intempe rie ortum hàbens,ac phrenitis nominatur, ſi febris acceſſerit. Mania uerò ſi citra febrem accidat,hæc interim mordaces ſequitur ſuccos,qualis eſt præcipue flaua bilis:interim à calidiori cerebri imtemperatura naſcitur. Sola autem melancholica (ut uocant)demētia à frigidiori ſucco,ut cauſa euenire ſolet. Hæc eſt,de qua Paulus lib.3.cap.14.dixit,Si quando uerò præaſſata plus æquo flaua bile,in atram facta iam fuerit permutatio, maniam inferre aſſolet,in qua ferocius quàm in melancholia deſipiunt.hanc itaque Latini furorem appellant. Inſania uerò nō tantùm hunc morbum ſignificat, ſed phrenitidē, & melancholiam apud Celſum lib.3.cap.18.Tertio modo accipitur ab Hippo.mania,pro uera melancholia,quæ eſt delirium à frigido humore.ut in apho. 21.lib.6. Furore correptis ſi uarices,aut hæmorrhoides ſuperueniant,furor ſoluitur.& Galen.in Com.inquit,Maniam hoc loco appellat eam, quæ eſt proprie melancholia,non eam quæ à bile. Varix enim dilatatio eſt uenarum,quæ ſunt in femoribus,& cruribus à craſſo,& melancholico humore facta.

GALENI COMMENT.

IN *quibuſdam codicibus non pulſus, ſed ſubſultio legitur:ac perſpicuum eſt ut tale accidens ob ſpiritum fiat flatuoſum. Sed in multis codicibus legitur pulſus: aut qui ſimul cum magnis fatiget inflammationibus, aut inſenſibilis ægro motus arteriæ in ſpina maioris: quemadmodum libro de Morbis uulgaribus ſecundo dixit: Vbi uena in cubito pulſat,inſanum furibundumq; eſt. Conſtat enim ut pulſare de magna adeo & uehementi afferat motione arteriarum,ut antequam contingatur,innoteſcat,interdum ægro duntaxat,quandoque etiam de foris intuentibus. Sed quodcunque horum fuerit accidens,ſignum non bonum eſt. Maior enim arteria pars eſt maxime principalis: & item uenter,ac iecur:quomodo ſeptum traſuerſum. At ex his pror* 2

ſus unũ afficitur,ſiue ſubſultio,ſiue pulſus legatur. Septum uerò tranſuerſum, delirium infert promptiſſimum: quam ob rem maiores id præcordia nominauerunt; & item os uentriculi,quoties inſigni afficiatur inflammatione. Aliæ uerò partes,ibi quæ aliquam ex prædictis affectionem traxerunt, in periculoſam incidũt affectionem. Quapropter merito Hippo.dixit,uel perturbationem,uel deliriũ ab eo accidente ſignificari. perturbationẽ quidem uno cõmuni accidenti omnium periculoſarũ affectionum;ex quibus nõ ſolùm ægri,ſed etiam medici perturbantur. delirium uerò ob ſeptum tranſuerſum,& itẽ os uentris. Cæterum de muſculis in ilijs,conſiderandum eſt. neq; enim neceſſario delirium,neque periculum pulſantes ſubſultãtéſue inferunt. Non igitur magis proprie inaudire oportet uerbum,inſit, per dictionem qua dixit Hippocrates, Si uerò pulſus inſit in ilijs. quippe qui uelit præalte in ilijs pulſum ſubſultionémue de uocula,inſit, ſignificari. Verùm conſpicari talium oculos oportet. Si enim crebro obtutus mouetur, expectanda inſania eſt. Cùm perturbationem,aut delirium dixerit ab eo accidẽte ſignificari:nunc determinat, docetq; quando delirium,quando perturbatio ſola futura ſit. Determinatio uerò ab oculorum ducitur motione, Quos non ſolùm hac in re,ſed etiam in alijs morbis omnibus,in quibus inſpexeris fore delirium, exquiſita ratione conſiderabis. Si enim inſtabiles apparent,indicatur delirium. Verũ hoc loco non ſimpliciter ait fore delirium,ſed inſaniam, indicans uehemens quoddam delirium ex prædictis indicijs affuturum. Porrò ut oculorum crebra motio delirij firmet ſuſpicionem,patere arbitror ex ijs quæ à nobis explanata iam ſunt,ubi muſculos oculorum diximus primos ſentire cerebri affectiones. ipſum uerò cerebrũ ſepto trãſ-

uerſo

uerſo & ori uentriculi conſentit, quemadmodum cæteris omnibus neruoſis membris. Cùm enim ex illo omnes naſcantur nerui, quæcunq; pars plurimis aut maximis participat, hæc meritò in cõſenſum originem eorum perducit.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte dicit partem illam (Pulſus) ab alijs legi palpitatio, quam conſtat fieri etiam ab ſpiritu flatuoſo: ſed in multis codicibus legi pulſum, & intelligi pulſum qui in magnis inuenitur inflammationibus, aut pulſum magnæ arteriæ, quæ dorſo adhæret. Quemadmodum & ſecundo de Mor. po. dixit, Si uena in cubitu pulſat, inſanum, furibundumq; eſt. Eſt autem in eo loco pulſus, magnus motus arteriarum, qui innoteſcit uel ipſi ægro antequã tangatur, uel foris conſpiciẽtibus nondum tangentibus. *Sed ſubſultio.* Græcè, *ἀλλὰ παλμὸς*: hoc eſt, ſed palpitatio, ſicq; in alijs locis. Sed non poteſt intelligi ſententia præſens de uera palpitatione: quoniam fit ab ſpiritu craſſo flatuoſo, & abundantia ipſius non oſtendet delirium, *Palpitatio.*
aut perturbationem, neque ſi cum tali palpitatione oculi inſtabiles eſſent, uehemens ſperaretur delirium, niſi ex ſola oculorum motione id poſſet ſequi. Gal. lib. de Palpitatione probat ipſam fieri à craſſo ac uaporoſo ſpiritu, diſcurſu carente, quã affectionem contra Praxagoram conſimiliter probat non eſſe referendam ad ſolas arterias, ſed cutim, ac muſculos palpitare uiſos. Largo tamen modo ſumendo palpitationem, aut pro *Palpitatio lar*
uehementi motione arteriæ maioris, & magno pulſu, poſſet *go modo pro*
legi palpitatio: quemadmodum legitur apud Hippo. lib. 1. de *magno pulſu.*
Mor. pop. par. 3. in hiſto. Sileni, de quo ſcripſit, Hypochondrij palpitatio continua. & Gal. in Com. inquit, Præterea & hypochõdrij palpitationem tremoremq; continenter illi fuiſſe ait, quod in prognoſtico uel turbationem, uel maniam ſignificare dicebatur. Viſa eſt autem homini fuiſſe quædam in ſepto tranſuerſo phlegmone. In hoc loco Hippo. palpitationem appellauit eum pulſum, qui prædictam ſequebatur inflammationem. Vtroque modo legi præſentem ſententiam pulſum, aut palpitationem, refert Gal. lib. 3. prorrhe. Com. 52. *Lib. de Morb. uulgarib. ſecundo dixit.* Adde *ὁ ἀνὴρ.* id eſt, uir. ſcribitur autem lib. 2. par. 5. cui uena in cubito pulſarit, inſanus, & iracundus eſt.

IN ſecũda parte, quæ incipit (Sed quodcunq;) probat me-

ritò Hippo.dixiſſe,ſi adſit in hypochondrio pulſus,ſignificare perturbationẽ,aut deliriũ. Nã ſiue magna arteria, ſiue iecur, ſiue uentriculus,ſiue ſeptum tranſuerſum afficiatur, aliquod tale ſignificabitur. Si ſeptum tranſuerſum inflammetur, conſtat, quòd inferet delirium ob connexionem cum cerebro: quare ipſum, *φρένας* appellarunt: uentriculi quoque inflammatio idem faciet. Si fuerit magna aliarũ partiũ affectio, perturbationem oſtendet.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterùm de muſculis) docet Hippo. loquutum de pulſu, qui exiſtit in intimis partibus hypochondrij: quoniam in muſculis exterioribus uentris fieri poteſt pulſus,& non ſignificabit delirium, neque perturbationem, ſiue periculum. Quòd autem loquatur de intimis partibus pulſantibus conſtat, quia dixit, *ἰνεὸν*, quod ſignificat, intus exiſtere. *Non igitur magis proprie inaudire oportet uerbum, inſit.* Græcè *μήτι οὖν ἰδιώτερον ἀκοῦσαι χρὴ τοῦ ἰνεὸν ῥήματος.* quod eſt, Nõ igitur inconſideratius accipi debet uerbum, inſit. Litera tamẽ Laurentiani nullum facit ſenſum.

IN quarta parte, quæ incipit, (Verùm conſpicari) docet quo pacto diſtingui debet, an futurum ſit delirium, an perturbatio. Delirium enim oſtendunt oculi inſtabiles, qui non ſolùm in præſenti diſpoſitione, ſed in multis etiam alijs, quum mouentur & agitantur, delirium oſtendunt. Cæterùm in præſenti, ubi cum pulſu adfuerit talis oculorum diſpoſitio, non tãtùm ſignificabitur deliriũ, ſed mania; hoc eſt, uehemẽs quoddam delirium. Quòd autem oculorũ frequens motus atteſte-
Oculorum frequẽs motus oſtendit deliriũ.
tur delirium, ob id eſt, quòd oculorum muſculi tanquam cerebro proximi, cerebro ſtatim compatiuntur. Quòd autem cerebrum conſentiat ſepto tranſuerſo & uentriculo, ob neruorum multitudinem fit, quemadmodum & in omnibus neruoſis particulis contingit. Contra Gal. ſententiã poſſet quis inſtare. Non enim uidetur quòd oportet medicũ uti hoc ſigno de inſtabilitate oculorum ad cognoſcendum futurum deliriũ: quoniam id ad maniam ſignificandam, id eſt, ad cognoſcendum uehemens delirium eſt conueniens: delirium autem futurum oſtendet, quòd inflãmatio ſit in ſepto, aut in uentriculi ore. Ad quod reſpondemus, ꝙ Hipp. in prog. tantũ pulſum ſcripſit, modò pulſus tantùm de ſe non magis oſtendit delirium, quàm perturbationem. Quia ergo ex ſolo pulſu id non poterat cognoſci, addidit aliud ſignum, quod oſtendet, quod ipſorum

ipſorum futurum eſt,aut delirium,aut perturbatio.Quòd tamen ſufficiat notitia partis patientis,ad id diſtinguẽdum,docuit Gal.non Hippo. Quòd uerò Hippo.inſtabilitatem oculorum ſcribat oſtendere uehemens delirium,ſiue maniam,nihil obſtat:id enim quod oſtendit magnũ deliriũ, ſimiliter oſtendit delirium.quia in magno delirio delirium ſimpliciter dictum includitur. *Sed inſaniam.* Vt dixi in expoſitione apud Celſum, inſania commune eſt uocabulum ad maniam, phrenitidem,& melancholiam:inde eſt, quòd melius dixiſſet Laurentianus maniam.

PROGNOST. XXV.

OEDEMA verò in hypochondrio durum ac dolens, peſsimũ eſt, ſi fuerit circa totum hypochondriũ:ſi verò in altera parte fuerit,in ſiniſtra minus periculoſum eſt.

IN præſenti progn. de phlegmone hypochõdrij loquitur Hippoc. ut docet in Comm.Gale.uerùm talis phlegmone aut erit in hypochond.propriè dicto, nempe in carne & muſculis abdominis,aut in hypochond.impropriè,hoc eſt, in membris interioribus ſubiectis abdomini. Vtroque modo uera eſt Hippocra.ſententia,ſed magis in ſecunda acceptione:ab ea namq; diſpoſitione maius imminet periculum, per quam iecur & lien inflammantur,quam ab ea per quam muſculi uẽtris.Si quis ergo uoluerit malitiã diſpoſitionis hypochõdrij diſquirere,tactu eam inueniet.Si enim in ipſo tumor aliquis durus ac dolẽs fuerit,aut occupauit totum ipſum hypochon.aut aliquam eius partem.Si totum,peſsima erit hæc diſpoſitio:ratio eſt,quia in compoſitione & temperatura laborat totũ ipſum. Vbi namq; plegmone adeſt,tumor adeſt,& calida intemperies, quibus durities eſt adiuncta. Quòd ſi in unica parte tantùm exiſtat talis plegmone,minus periculi imminet ex phlegmone quæ exiſtit in ſiniſtra,quàm ex illa quæ in dextra. Nam ſi intelligatur de phlegmone quę eſt in membris interiorib⁹,in iecore deterior eſt quàm in liene,quanto iecur liene magis præcipuum membrum eſt.Quòd ſi id fiat phlegmone in abdomine, quãdo fuerit in latere dextro iecur comprimet,ac alterabit. quando uerò in ſiniſtra abdominis parte, lienẽ. Bene ergo dixit. Si uerò in

altera fuerit,ſiniſtra minus periculoſa eſt. Quòd tamen in dextra parte exiſtat iecur,& in ſiniſtra hypochōdrij parte lien,ex anatome conſtat: etſi prodigioſè contrarium uiſum ſit, apud Ariſtot.lib.1.de Hiſtor.animal.cap.18.& lib.2.capit. 17. lien in dextra parte, iecur in ſiniſtra. An tamē exiſtat inflāmatio, & in quo loco facile eſt tactu deprehendere,quando fuerit in muſculis abdominis: difficile quando fuerit in partibus interioribus. Cùm enim in partibus his fuerit, tactus difficulter pertingit ad ipſam inflammationem cognoſcendam,cùm interponantur tot muſculi, caro, cutis, & peritonæum. Quamobrem dixit Gal.lib.5.de Lo.pa.cap.6. Conſtat autem iecur intra hos ſub peritonæo eſſe poſitū, quod cùm tribus contegatur muſculis,fieri non poteſt ut tactus aliquā ipſius notitiam præſtet, niſi magna in ipſo oriatur inflammatio,aut incumbētes ei muſculi extenuētur. Quæ ratio nō minus doceret difficilè deprehendi phlegmonas lienis. Veruntamen libro 6.de Locis pa.ca. 1.facilius dicit deprehendi lienis inflammationis, quàm iecoris,ob ipſarum duritiem. Quàm etiam difficile tangantur inflammationes,quæ ſunt in iecoris ſimis partibus,ſatis conſtat: licet ut uult Gale.loco citato ex libr.5.de Loc.pa. ſemper communicent inuicem ſimarum & cauarum partium phlegmonæ, ob id tamen quia difficulter tactu deprehenduntur, alia ſigna ad huius morbi inflammationes cognoſcēdas ſcripſit. Docet quoque quo pacto muſculorum inflammationes ab inflammationibus iecoris diſtinguantur,dicens, Cæterum quibus à natura uel à morbo extenuatum eſt abdomen,in his facile eſt uidere ingentem iecoris inflammationem, quæ propriam hanc à muſculorum tumoribus ſortitur differentiam, quòd moles ſub manibus ad coaceruatam circumſcriptionē definit. At muſculus quilibet cùm totus ſibi cōtinuus ſit,inflammationis ipſius moles ſenſim diminui conſueuit: quippe ſoli iecinori proprium eſt,ut tumoris cumulum comprehenſim habeat circumſcriptum. Sententiam ſecundæ partis progno. quòd minus periculum ſignificet inflammationes ſiniſtri hypochōdrij, quàm dextri. De intimis hypochondriorum partibus cōſtat ex Hip. lib.6.de Mor.pop.parte 2.ſectione 31. dicente, Conſiderandæ hypochondriorum exceptiones, ex qualibus ad qualia, atque aliç: inflammationum item uiſcera obſidentium qualia poſſunt,ſiue ex iecinore in lienem fiant, ſiue contra, & quæcunque talia.

Iecur à dextris lien à ſiniſtris.

Iecoris & lienis inflammationes difficile cognoſcuntur tactu.

Iecoris inflāmationes in ſimis & gibbis ſemper communicant.

Iecoris inflāmatio ab ea quæ in muſculis,quo modo diſtinguitur.

GALENI

GALENI COMMENT.

OEDEMA M ſolet Hippocrates nominare omnem molem præter naturam: recẽtioribus medicis uocantibus unam tantummodo molem, quæ premendo dolore uacat, & digitis cedit. Quam uerò rurſus medici recentiores propriè nominant inflammationem: hanc Hippo. compoſita dictione durum & dolens œdema appellitat. Inflammationis enim uocabulum de inflamine aſſerebat. Itaq; cõſtat ut talis affectio ſi dextra affligat parte, periculoſior ſit, propter iecur: indulgentior ſi ſiniſtra, propter lienem: exitioſiſſima ſi utraq; laceſſit.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte, explicuit ſignificationem huius uocabuli οἴδημα, dicẽs Hippo. appellare œdema omnem tumorem præter naturam, licet recentiores medici eum uelint ſignificari, qui eſt mollis ita ut digitis cedat, & dolore uacet. Apud Hippocr. itaque œdema tumorem omnem ſiue mollem ſiue durũ ſignificabat, ut libr. 5. Aphor. Cõm. 65. Gal. inquit, Omnes pręter naturã tumores Hippo. οἰδήματα nominat. Et lib. 6. de Mor. po. par. 1. Comm. 2. inquit, Oedematis nomen neceſſario conſiderare oportet, nempe uidetur Hippoc. perpetuò, ut ſæpius eſt demonſtratum, omnes præter naturam tumores ita nominare, ſiue abſque dolore & duri fuerint, quos propriè ſcirrhos appellant, ſiue dolorem habuerint, quos priuatim phlegmonas uocant, ſiue dolore caruerint & laxi fuerint, quos ſolos œdemata nominant. Et libr. eodem, part. 3. Comm. 12. inquit, Dixi autem iam ſæpius œdema uocare ipſum tumorem præter naturam omnẽ, ſiue plegmonoſus, ſiue eryſipelatoſus, ſiue ſcirrhoſus fuerit, recẽtioribus ſolùm qui laxus eſt, mollisq; tumorem œdema uocantibus, de qua ſignificatione in expoſitione prognoſtici 30. dicam. Conſequenter Gal. explicat, quare dixit Hippo. œdema durum, dolens, quoniam phlegmonen ſignificare uoluit. Ea tamen nõ propriè explicantur apud ipſum per hoc ſimplex uocabulum φλεγμονὴ, quoniam ſignificat id uocabulum, eam etiam quæ propriè appellatur φλόγωσις, id eſt, inflãmatio. Significabat quoq; eo tẽpore herpetes, & eryſipelata,

Margin notes: οἴδημα. — Oedema. — φλεγμονὴ.

& carbunculos,ut inquit Gale.lib.4.de Ratio. uict.acut.Com. 21. Quoties legitur *Molem*, Græcè habetur, ὄγκον, id eſt tumorem. *Inflammatio*. Græce φλεγμονὴ, id eſt phlegmone. *Inflammine*. Græcè φλεγμόνως, id eſt, inflammationis.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaque conſtat) concludit ſententiam Hippocratis.

PROGNOST. XXVI.

SIGNIFICANT autem huiuſmodi œdemata in principio periculum mortis breui futuræ.

Inflammationes muſculorũ hypóchondrij.

DE inflammationibus, quæ fiunt in iecore, liene, uentriculo, & peritonæo, uera eſt præſens ſententia, ab initio huiuſmodi inflammationes ſignificare mortem breui futuram, ob magnitudinem periculi imminentis ex ipſis. Repręhẽdendus tamẽ foret qui crederet id poſſe intelligi de inflãmationibus muſculorũ hypochõdrij. Nã tales rarò inducẽt mortis periculum, aut ob inſignem magnitudinem fiet id. Hanc ob rem lib. 2. Prorhe. Comm. ſectionis 21. Gale. repręhendit autorem libri qui dixerat, Febres ex hypochõdriorum doloribus malignæ: dicens, Orationẽ hanc, ſiue libri huius autor, ſiue alius ſcripſerit, non laudo: niſi etenim limitetur bifariã, falſa eſt, & gemina indiget limitatione. Cùm ergò non paucæ in hypochondrijs ſitæ ſint partes, febres non ſunt omnibus in his malignæ, ſed in ſepto tranſuerſo, uentriculo, & iecore. Scimus quoque & muſculos quoſdam qui inibi iacent, ſi inflammentur, febrem accendere. Quinimo neque ubi in iecinore, uel uentre, uel ſepto tranſuerſo phlegmone oriatur, febris hæc cõtinuò maligna eſt, ſed acuta forſan fuerit, quanquam neque hoc quidem perpetuò, nondum uerò maligna. Quod ergo de febris malignitate, quam non credit neceſſariam in hypochondriorum inflammationibus, dixit hîc Gale. ad periculum mortis tranſferri poteſt. Nam ex inflammationibus, quæ non ſunt in intimo hypochondrij, non conſurgunt febres malignæ, neq; etiam periculoſæ, niſi ut dixi, rarò: neque ex intimis inflammationibus conſurgunt ſemper febres malignæ neque acutæ. Quare neque etiam imminebit periculum mortis breui futuræ. Eandem repręhenſionem repetit lib. 3. de Morb popu. parte 2.

in præfatione dicens, Melius enim eſſet dixiſſe,febres ex cerebro affecto malignæ, febres ex cerebri membranis affectis malignę,febres ex pulmone & multò magis ex corde affecto malignæ: quàm febres ex hypochondrijs malignæ. Si propriè quidem intelligamus hypochondriorum appellationem, inter febres acutas leuiſsimę ſunt:ſi uerò nō propriè, ſed cum appellatione cōprehenderimus uentrem,iecur, lienem, ſeptū tranſuerſum, nonnullæ quidem malignæ, aliæ uerò mites:ut in commentarijs de Locis paſſ.eſt demonſtratum. Ex his conſtat non tantū nō omnes febres ex hypochondrio eſſe acutas, & graues,ac malignas,ſed neque eas quæ ſunt ex inflammationibus interiorum hypochondrij partium. Sed contra ſententiam Hippo.uidetur eſſe argumentum, ſi inflammationes hypochond.accepto propriè uocabulo, leuiſsimæ ſunt, male dixit, ex eiuſmodi pendere periculum mortis breui futuræ. Quòd ſi dixeris Hippoc.impropriè uſum fuiſſe uocabulo, ac intellexiſſe per hypochondrium intimas partes, ut iecur, lien, ſeptū trāſuerſum,& peritonęum,ac uentriculū, ut uult Gal.in Com. cōtra id eſt, quod dixit Gal. in duobus citatis locis, aliquas ex febribus,quæ ab intimis hypochondrij inflammationibus ortum habent, non eſſe malignas,ſed mites.& in Commentario allegato ex ſecunda Prorrhe.neque perpetuò acutam eſſe talem febrem dixit.quod manifeſtè eſt contra Gal. in Com.qui de inflammationibus intimarum partium dicit intelligendam ſententiam prognoſtici. Ad quod reſpondemus,quòd Hippo. in præſenti prognoſtico non uult omnem inflammationem hypochondrij adhuc interioris afferre periculū mortis breui futuræ,ſed eam tantùm,quæ præter id quòd in intimo hypochondrio fit, febrem atque acutum inducit morbum,aut quę cum acuto morbo coniungitur:quod de illis,quæ febrem continuam acutam coniunctam non habent, non eſt neceſſum, ut mortis periculum breui futurę immineat. Accipitur autem hypochondrium in hoc ſignificato pro partibus, quæ ſubiacent in intimo hypochōdrio apud Hippoc.in progn.28 ſequenti,ut uult Galen. in Com.& ſimiliter in aphoriſ.64.ſectionis 4.ubi dixit, Quib⁹ in febribus morb⁹ regius ſeptimo,uel nono,uel undecimo,uel quartodecimo ſuperuenerit, bonū, niſi dextrū hypochondriū obduruerit, id eſt,niſi aliquis malus affect⁹ ex ijs quos antea diximus; uiſceri, hepati uidelicet acciderit. De harum ergo partium intimarū hypochondrij inflammationibus

Hypochondrij inflammatio quando mortē minatur.

Hypochondriū apud Hippocratem.

bus uerum eſt quod dixit Hippo.ſignificari mortis breui futuræ periculum. Quòd ſi dicas, paruæ inflãmationes iecoris nõ oſtendunt mortis periculum, ut ſuprà ex Galeno diximus, uerum eſt, ſed Hippoc. de his loquitur, quæ febrem afferunt continuam, ut dixi. Præterea de eis loquitur, quæ tumorẽ durum dolentem efficiunt: qui magnus quoque eſſe debet, ſi tactu percipi poſsit. Talis autem merito afferret periculum mortis breui futuræ. Dixit autem futuram mortem indicare, nõ quoniam omnes mori neceſſum ſit, qui tales inflammationes in intimo hypochondrio patiuntur: ſed quoniam id eſt de lethalibus ſignis, & cum alijs mortem adducet, licet per ſe id non poſsit. quoniam ſignórum uires perpendendæ ſunt. Habent enim alias terminationes inflammationes iecoris, aut lienis, ut per fluxum ſanguinis narium, ut in prognoſt. 27. ſequẽti: aliquando etiam per ſuppurationem, ut in prognoſtico ſequenti 31. & 35. Dixit tamen à principio ſignificari periculum mortis breui futuræ: quoniam in primis diebus aliud ſignificat quàm in ſequẽtibus, ut alij ſimiliter morbi. In primis enim naturam oſtendit acuti morbi, & acuti breui tempore iudicantur: ergo cùm ex morbi ipſius natura periculum immineat, id erit breui futuri mali. Si tamen primos dies tranſgrediatur, cùm iam referat naturam longi morbi, non terminabitur cito, & id erit aut per coctionem & ſuppurationem, aut per reſolutionem: quam diuerſitatem ex temporibus ſignificandi ſimiliter explicuit Hippoc. libr. 3. progn. 11. ubi capitis dolores uehementes cum febre, aliud primis, aliud poſtremis diebus ſignificare dicit. & in prognoſt. ſequenti, poſt diem uiceſimũ dicit eſſe ſperandam ſuppurationem.

Mortem indicare quid.

Periculũ mortis in primis diebus.

GALENI COMMENT.

PRAEDICTVM *in ilijs œdema ſi durum, ac dolens eſt, à medicis recentioribus proprie nominatum inflammatio, periculum mortis cito futuræ ſignificat. At uerò id, niſi aliquid intimum afficiatur, mendacium eſt. Cõſtat uerò ut intimum ſit iecur, & item uentriculus, lien, & peritonæum.* Nam *muſculi in ilijs, ſi inflammatione laborant, inferre mortẽ qui poſſunt? niſi ſane raro, aut propter magnitudinem inſignem inflammationis, aut propter*

uirium

uirium debilitatem, aut etiam quia medicus male curet, aut quia æger aliquid committat. Itaque confuſius indefinitiusq; talem dictionem ſcripſit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN præſenti commen. explicat membra quæ attinent ad hypochondria, ex quorum inflammatione poterit mors ſperari, aut periculũ ipſius imminere, ut iecur, lien, uẽtriculus, peritonæum, de quorum inflammatione intelligi poteſt dictum Hippocr. de illis uerò quæ in muſculis fiunt, non niſi fuerint ingẽtes, aut ob uiriũ imbecillitatem, aut quia medicus eas malè curet, aut ob ægrotantis errorem: itaque indefinitè loquutum Hippoc. dicit. Poſſet certè Gale. tanquam ueram & ſatis manifeſtam ſaluare Hippo. ſententiam, ut dixit, & nos explicuimus ipſam de intimis inflammationibus intelligendo. Nam ut ipſe dixit li. 2. de Cauſis ſymptomatum, qui antiquorum dogmata enarranda ſuſcipit, amicè magis definire, quàm moroſè redarguere debet.

Dogmata antiquorum, quomodo accipienda.

PROGNOST. XXVII.

SI AVTEM febris perſeuerans vigeſimũ diem tranſgrediatur, & œdema non ſubſiſtat, in ſuppurationem vertitur.

PROSEQVITVR Hippocrates doctrinam ſuam de tumoribus hypochondriorum duris, dolentibus, quos phlegmonas appellant: & quoniã de periculo mortis egerat, quod in primis imminet diebus, plures autem ex eis contingit liberari, conſequẽter ſcribit alios duos modos terminationis ipſorum. Primus de quo in præſenti prognoſtico per ſuppurationem: ſecundus, de quo in 28. & 29. per fluxũ ſanguinis narium. Per ſuppurationem uero illæ phlegmonę hypochondriorum terminantur, quæ duas obſeruant cõditiones: prima ut tumor non deſiſtat ante uiceſimum diem: ſecunda ut ſimiliter febris non deficiat per id tempus. Tumor ſubſiſtere non debet, quoniam aut ſubſiſtet, quia omnino reſoluetur, & ſic non oportet alium finem ſperare: aut ſecundùm partem reſoluitur, quo dato tenuis reſoluetur, & craſſa manebit in ſcirrhũ uerſa, in qua diſpoſitione ſuppuratio non ſperatur. Quòd ſi non ſubſiſtat, neque reſoluatur temporis ſpatio à calore maximè febrili coadiuuan-

adiuuante, in pus uertetur humor: febrem autem durare per id tempus oportet, ſi plegmone ſuppurari debeat. Nam febrē deficere indicat, in ſcirrhum uerſum tumorem, & nōn adeſſe in parte calorem, neque in humore diſpoſitionem ad ſuppurationem recipiendam. Statuit uerò uiceſimum diem limitem, quoniam ut in expoſitione 21. progn. uiceſimus dies alter terminus eſt acutorum morborum, nempe externus, ut 2. libr. de Diebus decretorijs dixerat. Similem huic ſententiam ſcripſerat Aphor. 8. ſectionis 5. dicens, Quicunque morbo laterali laborantes quatuordecim diebus non repurgantur, in ſuppurationē uertuntur. Sed tamen futuræ ſuppurationis terminum in morbo laterali definiuit, diem decimumquartum: neque obeſt quippiam præſenti ſententiæ. Nam duplex eſt acutorum morborū terminus, 14. & 20. Ex acutis ergo uehemētiores & calidiores citiꝰ finiūtur, & breuiori termino: qui uerò ſunt his magis tepidi, in longiori. Quia ergo morbus lateralis inflammatio eſt ex calido humore, & iuxta cor ſita, citius quàm illæ, quæ exiſtunt in hypochondrio, meritò terminabitur. Similiter dixit, ſi uiceſimum diem trāſgrediatur. Nam inflammationes non incipiunt ſuppurāri ante uiceſimum, neque in ipſo uiceſimo, ad quem uſque poſſet aliqua indicatio ſperari, quemadmodum & in laterali morbo non ſperatur ſuppuratio ante diem decimumquartum, neque in ipſo, ſed poſt ipſum. Itaque ſi non repurget in quatuordecim diebus, is incipiet ſuppurari. Si ergo in uiginti diebus non fuerit indurata phlegmone hypochōdrij, aut reſoluta in die uigeſimoprimo, incipiet ſuppurari. Contingit etiam ob caloris copiā, & humoris tenuitatē, & multitudinem, & alia, quæ ſolēt coadiuuare, ſuppurationem ipſam ante uigeſimum incipere: quemadmodum & in laterali morbo ante diem decimumquartum. Veruntamen utrobique Hippocr. ſtatuit terminum certum, ultra quem non progreditur ſine ſuppuratione. Nam ex acutis morbis aliqui terminantur die undecimo, licet terminus ipſorū ſit dies decimusquartus. De huiuſmodi ſuppurationibus, quę fiunt poſt uiceſimum diem, dicemus lib. 3. progn. 11. & progn. 25.

Morbi laterales ante ſuppurātur quàm inflа. hypochond.

Suppuratio poſt uigeſimum ſperāda.

GALENI COMMENT.

OMNIS *tumor præter naturam diſiecto committente eum humore curatur.* Ergo *perſpicuum eſt, ut niſi deſiſtat,*

deſiſtat, cunctantur humores, ac ſpatio temporis prorſus mutatio futura eſt per qualitatem, interdum ad putredinem, quoties (ut in defuncto corpore) nihil ad eorum concoctionem natura molitur: interdũ ſi uires ualent, in pus. Itaque merito Hipprocrates *ait*: Niſi *deſiſtat inflammatio, & febris detinet ægrum, in ſuppurationem uertitur. Sedata enim febre, conſiderandum eſt num inflammatio aliqua ſcirrhoſa inſiſtet*. Nam *ſæpenumero euenit ita, ubi* morbum committentis humoris pars tenuior *diffletur, craßior uerò & ſequax in amplitudine corporis affecti depacta ſit. Cæterùm quam ob cauſam uigeſimum diem limitem ſtatuit talium abſceſſuum ſuppurationis libro ſecundo de* Diebus *decretorijs dicemus*.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, omnem modum terminationis tumorũm præter naturam calidorũ, de quibus hic loquitur, ſcribit, ut inde probet ueritatem prognoſtici. Tumores enim aut curantur, aut ſubſiſtunt reſoluto humore intus contento, aut ſi non diſcutitur longo tempore detentus, aut mala putredine afficietur, qualis eſt illa quæ in corporibus mortuorum, in quibus putredines nullum opus naturæ referunt, aut uincente & ualida natura in puris formam tranſeunt. ſed de his circa progn. ultimum huius libri plura dicemus. *Omnis tumor*. Græcè, ἅπαντες οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι, διαφορηθέντων τῶν ἐργαζομένων αὐτοὺς χυμῶν, θεραπεύονται καὶ καθίστανται. hoc eſt, Omnes præter naturam tumores diſcußis humoribus facientibus ipſos, curantur, ac ſubſiſtunt. *Interdum*. In primo loco, ποτὲ μὲν, id eſt, interdum quidem: In ſecundo loco, ποτὲ δὲ, id eſt, interdum uero.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaq;) concludit ſententiam prognoſt. Quòd ſi febris detineat, & inflammatio non ſubſiſtit, ſuppoſitio eſt ſperanda. Nam ubi febris deſinit, conſiderare oportet, an remaneat ſcirrhoſa phlegmone: id enim euenire ſolet, quoties inflammationis tenuior pars diſcutitur, craſſiore impacta manente in tenuibus meatibus patientis particulæ: de illa enim non ſperatur ſuppurarionem futuram. *Scirrhus* ex 2. lib. de Arte cura. ad Glauconem, aliquis eſt exquiſi- *Scirrhus.*

te

tè talis,qui eſt tumor durus ſenſu priuatus:aliquis eſt non exquiſitè talis, qui nõ eſt omnino inſenſibilis, qualis eſt de quo in præſenti Comment. dixit eſſe ſcirrhoſam phlegmonẽ. De modis autem generationis ibidem, fieri à craſsis humoribus & lentis indiſſolubiliter impactis,& induratis: aliquando quũ ſtatim à principio tales ſunt,aliquando etiã ubi inflãmationes & eryſipelata medici immodicè adſtringunt, aut refrigerant. & ſtatim docet ne quis duros tumores immodicè reſoluentibus curare tentet: licet enim manifeſtam faciant in tumore diminutionem,reſoluto tenui,reliquum lapidis duritiem aſſequetur:quod etiam in caſu à Gal.explicito euenit, diſcuſſa tenui inflammationis parte.Finaliter quare ſtatuat Hippo.uiceſimum diem limitem acutorum,rationem reddit lib.2. de Diebus decretorijs ad finem.& nos de hac re diximus in expoſitione prognoſtici 21.

Scirrhi generatio.

PROGNOST. XXVIII.

FIT autem his ſanguinis eruptio ex naribus in primo circuitu, & valde iuuat. Veruntamen interrogare oportet, ſi dolet caput, vel hebetantur oculi: ſi namque quippiam tale fuerit,eò tendet.

TERTIVM modum,quo finiri contingit inflammationes hypochondrij,ſcribit Hippo.per fluxum ſanguinis nariũ. laudat hanc iudicationem,tanquam ſalutarem, ubi in primo circuitu eueniat.docet quoque ipſam antequam eueniat prædicere duobus ſignis,quorum alterum eſt capitis dolor,ſecũdum eſt oculorum hebetudo.ut tamen docet Gal.in Com. de inflammationibus hypochondrij interioris, intelligitur Hip. ſententia:quòd conſtat ex eo,quòd tales ſunt,quæ fluxu ſanguinis narium ſolent finiri rectitudine ſeruata,quemadmodũ dixit Gal.lib.3.de Criſibus,cap.ultimo.Sic etiam uiſcerum ſub hypochondrijs exiſtentium inflammationes, cauſæ ſunt ac ſigna ſanguinis fluxuum,quando morbus per excretionem debet terminari. Quòd ſi ad latus diuerſum ſanguinẽ fluere nõ eſt bonum,ſecũdùm directum uerò eſt bonum,ut docet Hip. & experientia monſtrat:iam ubi facile eſt narem,ex qua fluxurus

Hypochond.inflãmatio quæ fluxu ſanguinis curatur.

rus eſt ſanguis,præſcire,ubi cauſam iam fluxuri ſanguinis inueneris:dextrum enim hypochon.ex dextra nare bonam criſim affert,ſiniſtrum ex ſiniſtra.Bona itaque indicatio eſt in iecoris, & lienis inflammationibus fluxus ſanguinis narium,ſeruata tamen rectitudine,quam in omnibus euacuationibus obſeruare oportet medicum,quemadmodum eam obſeruat natura: etſi aliquando fiat,ut medicus ignoret rectitudinē, quā natura ſeruauit.Fieri quoque ipſam decet in die decretoria, quod ſimiliter ad certitudinem,& firmitatem iudicij eſt neceſſarium.Per ipſum autem circuitum ſpatium ſeptem dierū intelligere oportet,intra quod commode ſolent tales fluxus ſperari,licet aliquando poſt ipſum euenire ſoleant,ſed rarò, quemadmodum Hippo.ſcripſit lib.3.prog.11.Signa uerò quæ ſcripſit de capitis dolore,& de hebetudinibus oculorum lib.3. in expoſitione progno.33.latius exponentur.

Fluxus ſanguinis narium in iecoris & lienis inflam.

GALENI COMMENT.

QVIA *inflammationes in ilijs indefinitius commemorauit, per hanc quoque dictionem definire ipſe uidetur.Sanguinis enim fluorem fieri dicit è naribus, qui ex uſu admodum ſit:id quod per inflammationes in iecore & liene fieri potiſsimum ſolet:de quibus aliubi, fluere ſanguinem recto itinere commendauit : econtrario uerò culpauit,docens ipſe quidnam econtrario intelligat : uerbigratia, liene grandiore fluere ſanguinem è nare dextra. Sanguinis fluorem in prima circuitione fieri dixit decretoriorum ſcilicet dierum:ac legitur dictio bifariam, ſingulariter & pluraliter.Singulariter quidem,in prima circuitione:pluraliter uerò,in primis circuitionibus.Si igitur legatur ſingulariter, ſeptenariam indicat circuitionem. Si pluraliter,conuenit quoque ſeptenariam intelligi circuitionem.In quibuſdam enim ſanguis ſecūdo ſeptenario effluit.Sed potius intelligi oportet in tali dictione quaternarias circuitiones. Nam in pleriſque funditur ſanguis primis ſeptem diebus:paucis nono & undecimo : rariſsimis*

quartodecimo. Cæterùm tendentibus ſurſum uerſus humoribus, ſanguinis fluorem fieri docuit, adijciens ſigna, capitis dolorem, & item hebetudines oculorum. Sed deinceps de eo latius docebit, quo loco nos quoque ſermonem omnem de ſanguinis fluore integrè abſoluemus.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte docet ex hac ſententia manifeſte declaraſſe Hipp. mentẽ ſuam eſſe loqui de intimis hypochõdrij partibus: quoniam id non declarauerat in ſuperioribus, quod tamen declarare deberet, in prog. 26. Conſtat autem mens ipſius, quoniam dixit, in ipſis prodeſſe ſanguinis fluxum è naribus, qui in inflammationibus iecoris, & lienis, recto tramite factus ab ipſo cõmendatur. *Sanguinis enim fluorẽ.* Græcè, *αἱμοῤῥαγίας*, id eſt, ſanguinis eruptiones. Corrigẽdus etiã codex Baſilięſis, qui habet, *αἱμοῤῥαγίαις*. *Alicubi.* Lib. 6. de Mor. po. par. 2. ſectione 12. ubi dixit, Secundùm rectitudinem fiunt lateris dolores, hypochondriorũ diſtenſiones, lienis tumores, & ex naribus eruptiones. Vbi in omnibus inflammationibus, & in ipſo laterali morbo oſtendit obſeruandam eſſe rectitudinem in euacuationibus, quam ipſa natura obſeruat. Quod ſatis poſſet barbarorum ſectam confutare, niſi fuerint prauè à pueritia inſtructi. Verùm ego neminem adeò inſanũ exiſtimo, qui non nouerit in morbo laterali ſanguinis miſsionem recto tramite eſſe exercendam, niſi à recto tramite diſcedere propoſuerit: uerùm ignoſcendum, quibus pudet recantare. Habetis de hac re quæ ſcripſi de ſanguinis miſsione in morbo laterali manu ſcripta, quæ excudenda dare non placuit, quia multorum ſapientium ſcripta traduntur hodie, quæ ſatis ſuperq; impugnant barbarorum doctrinam.

Morbi lateralis curatio contra barbaros.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Sanguinis fluorem) dupliciter legi literam Hippo. dicit. quidam enim legunt in primo circuitu, numero ſingulari, & ſignificat diem ſeptimum: quidam legunt in primis circuitionibus numero plurali, & ſimiliter ſignificat diem ſeptimum, qui continet duos circuitus quaternarios: nam duos ſeptenarios non comprehendet: quãdoquidem poſt ſeptimum rarò fiunt fluxus ſanguinis nariũ: ut in die 9. & 11. rariſsime in die 14. licet in prog. 11. lib. 3. aliquãdo, etſi rarius, dicat tales ſanguinis eruptiones euenire uſque

in 20.diẽ.Circuitiões ergo in plurali quartenari' ſignificabit.

IN tertia parte,quæ incipit(Cæterum)ſigna quædam addi diſſe Hippo.dicit,quæ oſtendunt humorem ſurſum tendere, de quibus latius ſe dicturum promittit.id erit in Com.33.li.3.

PROGNOST. XXIX.

SANGVINIS eruptionem magis expectare oportet in iunioribus trigeſimũquintum annum agentibus.

IN duobus prognoſticis præcedentibus duas terminationes in inflammationibus hypochondriorum ſcripſit,ex dierũ numero diſtinctas.Nam quæ ſperatur per ſanguinis è naribus eruptionem,diem 7.habuit limitem,quæ uerò per ſuppurationem,diem 20.Nunc diſtinctionem ſcribit ex ætatibus, illos aptos fluxui ſanguinis ſcribens,qui 35.annum nondum attingunt. quod etiam obſeruabit libr.3. prog.11.ubi de terminationibus doloris capitis cum febribus agens,ad 7.uſque dixit ſperari fluxum ſanguinis narium,uiceſimo uerò abſceſſus. In prog.12.ab ætatibus facit diſtinctionem dicens,ſanguinis eruptionem eſſe ſperandam,in natu minoribus 35. annorum: addit quoq; in alijs ſperandam potius ſuppurationem,quod ſimiliter in præſenti locum habet in inflammationibus hypochondriorum.Quemadmodum enim in morbi temporibus in primis diebus,in quibus magis ſapit naturam acuti morbus ipſe,oportet expectare fluxum ſanguinis:in alijs uerò temporibus,quando ſapit naturam longi,minus calido facto morbo ſperantur abſceſſus.Sic & in ætatibus,in quibus maior eſt calor,fluxus ſanguinis ſperatur,in alijs potius abſceſſus: quales ſunt quæ trigeſimumquintum tranſgrediuntur. In loco illo duæ cauſæ ſcribuntur à Gal.nempe ſanguinis copia, & calor: in hoc tamen tres,copia ſanguinis, calor,& robur facultatis, *Fluxus ſanguinis cauſæ.* Quòd autem dixit magis ſperandam in iuuenibus, ſanguinis eruptionem.ob id magis dixit:quoniam quemadmodum in progno. præcedenti dixit fluxum ſanguinis narium eſſe ſperandum in prima circuitione, id eſt,uſque in 7.diem, nihilominus Gal.in Com.cõcedit ipſum poſſe euenire 9.die aut 11. Ita modo licet iunioribus eueniant huiuſmodi ſanguinis eruptiones,non tollit,quin aliquando,ſed rarò poſſint euenire

Aetatum uniuerſalis diuiſio. poſt ipſam ætatem. Quoniam autem in hoc opere ſæpe de æ-
tatibus mentio fit, ſemel ætates omnes diſtinguere expedit.
Ex Gal. doctrina ætates omnes quinque ſunt, pueritia, puber-
tas, adoleſcentia, iuuentus, ſenectus. Pueri, παῖδες appellantur
à Græcis, quorum quidam ſunt ante dentitionem: ſecundo lo
co qui dentes edunt: tertio medij inter dentatos, & pubertati
proximos: quarto pubertati proximi, de quibus tertia ſectio.
apho. Com. 26. & 27. dixit, duodecimum, & tredecimum annũ
attingere. Secunda ſequitur pubertas, de qua Com. 27. addu-
cto dixit, incipere à 14. anno. & 5. ſectione, Com. 7. dixit ipſam
procedere à 14. anno in 25. hanc Græci uocant ἥβην. Diuiſa ta-
men eſt in duas, in eam, quæ proprijſsime eſt pubertas, quæ ex
tenditur à decimoquarto anno in decimumoctauum, & in
μειρακίων ἡλικίαν, id eſt, adoleſcentium ætatem, quæ eſt à 18. in
25. ut prima ſectio. Apho. Com. 13. & 5. ſectione Com. 9. dixit,
Ea quæ eſt à 18. in 25. adoleſcentia eſt. Tertia ætas eſt iuuẽtus,
quæ νεανίσκων & ἀκμαζόντων appellatur, id eſt, iuuenum & uigẽ
tium, quos etiam appellauit Hippo. νέους & νεωτέρους. lib. 3. prog.
14. ut ibidẽ latius declarabo. Sunt autẽ tales à 25. in 35. annũ,
ut 3. aphoriſ. ſect. Com. 30. Iuuenum ætas quinta ſeptimana fi-
nitur. Et quinta ſect. Com. 9. Quæ ætas à 25. in 35. eſt, iuniorũ
ætas eſt. Et prima ſect. Com. 13. hanc ętatem dicit eſſe mediam
inter adoleſcentes καθεστηκότας, id eſt, ſubſiſtentes. Quarta ętas,
ſubſiſtentium, quam appellauit Hippo. apho. 13. 1. ſectionis. &
καθεστηκότες. Gal. in Com. καθεστηκότων. Hæc ætas media eſt inter ſenes, qui
proprie ſic appellantur, & iuuenes: hanc nonnulli appellant
cõſiſtentem, & male, quoniam ętas conſiſtẽdi eſt uigor ætatis,
qui ἀκμὴ, & ætas, ἀκμαζόντων, appellatur. Leonicenus in aphori.
ἀκμή. citato ipſam appellauit conſtitutam ætatem. Fuchſius conſtan
tem. Ego uerò ſubſiſtentem, quoniam καθεστηκότες iam diminui
incipiunt, & à uigore ſubſiſtere. Conſtat autem tales eſſe, qui
poſt 35. annum ſtatim ſequuntur, aliquam in uiribus patientes
remiſsionem, etſi paruam, ut dixit Gal. lib. 6. de Sanitate tu-
enda. Initium præterea remiſsionis nonnulli habent ſtatim, à
30. anno, nonnulli poſt trigeſimumquintum, ac robur quidẽ
omnibus minuitur, poſt ipſam ſumi uigoris ętatem: non tamẽ
hi ſanitatem amittunt, tametſi minus hanc, quàm antè laudabi
lem habent. Meritò ergo tales non conſtituti, aut conſtantes,
ſed ſubſiſtentes appellãdi ſunt. Hæc ætas à 35. in 49. annum ex
tenditur apud Gal. 3. ſect. apho. Com. 30. dicentem, Nam quæ
ætas

ætas iuuenibus continuatur,ad duas ſeptimanas extenditur, in qua ætate omnia uitæ munia æquè atque illi,qui in uigore conſiſtunt,conantur peragere.non tamen eodem modo ad labores ſufficiunt. Vocabulum quoque καθεστικὸς,idem oſtendit. Gal.nanq; lib.2.de Arte cur.ad Glau.capite de œdemate dixit, καὶ γὰρ ἀνάτριψις μόνη μετὰ ὀξυῤῥοδίνου,καί ποτε δὲ ἁλῶν καὶ ἐλαίου κατέστησε τὸ πάθος. quod eſt, Nempe frictio ſola cũ oxyrrhodino, & nonnuquam cum ſale & oleo paſsionem ſubſiſtere fecit. Et in prog.27.pręcedenti dixit, Si autem febris perſeuerans uiceſimum diem tranſgrediatur, & œdema μὴ καθισταμένον, hoc eſt, non ſubſiſtat,in ſuppurationẽ uertetur.καθίστημι ergo,ſubſiſto ſignificat apud Hippo.& Gal.quemadmodum in prædicto apho.Iſti ſunt qui ὠμογέροντες,hoc eſt,crudi ſenes appellantur,non ut Fuchſius putauit,eos eſſe dicens in Com.13.1.ſect. apho.qui ab anno 50.ad 60.perdurant.quod probo:quoniam 3.ſect.apho. Com.30.dixit Gal.de ſubſiſtentibus, Qui à 35.in 49.perdurant.dixit etiam de crudis ſenibus lib.5.de Sanitate tuenda.Prima pars(inquit) ſenectutis, ὠμογερόντων,id eſt,eorũ qui cruda,uiridiq; ſenecta adhuc ſunt:dicitur propterea quòd adhuc obire ciuilia negotia poſſunt.Et loco citato dixit,Omnia uitæ munia æquè atque illi,qui in uigore conſiſtunt,conãtur peragere,non tamen eodem modo ad labores ſufficiunt. Item qui robur,nõ ſanitatem amittunt, uere crudi ſenes ſunt, nondum propriè ſenes. Tales uerò dixit eſſe eos,qui poſt ætatis uigorem ſunt.lib. 6.de Sanitate tuenda, loco allegato. Præterea infrà lib.2.Com.69.explicans Gal. uerbum Hippo. cùm dixerat, quòd ſuppurati ex pulmonia ſi fuerint, ſeniores potius intereunt: inquit, Seniores nõn ſimpliciter ſenes, ſed comparatiue aduerſus minores natu intelligi debent:nã qui per ætatem nimium iam proceſſerunt, ex nullo morbo magis quàm iuniores cõualeſcunt:ſed qui inter hos,& ætate uigentes interiacent, utpote ſemicani,crudiq; ſenes nomine, cõualeſcere uidere licet,interdum magis quàm uigentes.Ecce ubi Gal.ſenes ſimpliciter appellatos, non comparatiue,appellauit etiam eos qui nimium ætate proceſſerunt,inter quos & uigẽtes,dixit mediate,crudos ſenes.Crudi ſenes ergo poſt uigentes ſequuntur:ſed poſt uigentes ſequuntur καθεστικότες, id eſt, ſubſiſtentes.ergo ijdemmet ſunt.Hanc ætatem appellat Gale. lib.3.Com.28.παρακμὴν,quæ ſequitur poſt 30.aut 35.annum. Quod aũt Fuchſius in cõpendio dixit,Hippo.li.de Vict.ratio.

ὠμογέροντες. Fuchſius notatur.

Crudi ſenes poſt uigentes ſequuntur ætate.

appellaſſe hos πρεσβύτας, id eſt, ſenes, quum dixit, Vir ubi iam corpus conſtiterit frigidus, & ſiccus eſt, quòd nimirum caloris exceſſus impetúsue non amplius præpolleat, corpusq; qui eſcens augeri deſinat, ac frigidius factum ſit: ſiccitas enim prioris ætatis ineſt, neque à ſequentis ætatis, & humiditatis acceſſione aliquam humectationem habet) eſt falſum. hoc enim dixit de illis, qui ſtatim ſequuntur poſt uiros, ut cōſtat, quos ego ſubſiſtentes appello, & ὠμογέροντας. Verùm quod ipſe dixit de his, quos appellat πρεσβύτας, ſtatim ſcribit dicēs, οἱ δὲ πρεσβῦται. id eſt, ſenes autem frigidi ſunt, & humidi: quòd ſi frigidi & humidi ſint, nō erūt illi quos ipſe dixit, qui frigidi & ſicci ab Hipp. ſcribūtur. Eſt autem πρεσβύτης nomen generale ad hos & illos, nam lib. 3. Com. 14. eoſdem ſignificat, quos Hippo. appellat γεραιτέρους, nempe primos ſenes. Quinta ætas eſt ſenectus, quæ à quinquageſimo anno incipit uſque in 60. quæ propriè ſenectus appellatur. Nam ante ipſam fuit quam diximus crudam ſenectam, & poſt ipſam decrepita eſt: in has enim tres partes diuiſa eſt ſenectus, ut lib. 5. de Sanitate tuēda, ad finem inquit, primam eius partem eſſe quæ ὠμογερόντων, id eſt, eorum qui cruda uiridiq; ſenecta adhuc ſunt, dicitur propterea quòd adhuc obire ciuilia negotia poſſunt: ſecunda autem cui apte nomen ipſum inditur. Deinde eſt tertia ſpecies, de qua inquit: nomināt autem eum qui ad hanc partem peruenit, Grecè, πέμπελον, ſicut aiunt qui uocabulorum etymologijs gaudēt, ab eo quod eſt πέμπεσθαι εἰς τὴν ᾅδην. id eſt, mittendo in pompam, quę ducit ad manes. Omnes iſtæ ætates non annorum numero, ſed ipſis diſtinguūtur temperaturis, ut 6. de Sanitate tuenda, ubi dixit, Nec tamen eſt has ætates annorum numerò circumſcribere, quemadmodum nonnulli fecerunt, niſi forte in latitudinem quandam. Et lib. 5. de Sanitate tuenda, definiuit ſenectutem dicens, Quod omnes homines ſenectutem uocant, nō aliud eſt quàm frigidum & ſiccum corporis temperamentū annorum numero proueniens. Et lib. 2. de Temperamentis ex humiditate diſtinguit ætates. quòd ſi ſenectus frigidum, & ſiccū temperamentum eſt, & illi, qui ſunt poſt uigorem ſtatim frigidi ſunt, & ſicci, ut dixit Hippo. loco allegato. ex lib. de Vict. ratione. Sequitur quòd ſubſiſtentes, ſiue καθεστηκότες, erunt ſenes, & non alij quàm primi: ergo illi ſunt crudi ſenes, qui à 35. in 49. annū. Vſq; ad hanc itaque ætatem, quæ attingit 30. aut 35. annum, fluxus ſanguinis narium ſperatur: poſt ipſum uerò non,

πρεσβύτης.

Senectus.

Aetates temperamentis diſtinguuntur.

Senectus, frigidum & ſiccū tēperamentū.

quoniam tranſit iam corpus in habitum frigidiorē, ut in Com. 28. lib. 3. dicet Gal. Ante ipſam uerò iuuenum ætatem, in adoleſcentia quā maxime ſperatur. ut uult Gale. 3. apho. Com. 29. ubi de ea loquutus dixit, ſed hoc habet proprium & peculiare maribus è naribus, ſanguinis profuſionem de qua commeminit in illis, qui ſunt prope pubertatem. Nam hic caſus incipit illa ætate apparere, ſed maxime uiget in adoleſcētibus, deinde ſubſiſtit in uiris. In quo loco Leonicenus emendādus, qui ſcripſit, Sed hoc habet peculiare in maribus, ſanguinis è naribus profuſionem: Græcè enim habetur, *ἴδιον δ' ἐξαίρετον ἔχοντος ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων τὴν ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαν*: quod eſt, Propriū autem habet, peculiare in maribus, ſanguinis è naribus eruptionem, ut denotet fluxum ſanguinis narium eſſe proprium ætatis ſymptoma, ſed maribus peculiare: quoniam & ſi fœminis quoque fiat, non adeo frequenter, ob id quòd menſtruas habent purgationes.

Leoniceni locus in traductione corrigendus.

GALENI COMMENT.

DVCTAM *ab ætate definitionem in præſagiū fluoris ſanguinis docet. expectandum enim ſanguinis fluorem eſſe potius in iunioribus quintum & trigeſimum annum agentibus. etenim per hanc ætatem ſanguis plurimus eſt, & item facultas ualentior, atque etiam calor exuperans.*

ANNOT. IN GALENI COMM.

REDDIT cauſas quare in hac ętate, quæ eſt ante 35. annū, magis ſperatur ſanguinis fluxus. Sanguis plurimus, eſt prima cauſa, cōtra quā uidetur poſſe obijci. Nam in pueritia maior eſt ſanguinis copia, & in adoleſcentia: ergo non erunt tūc magis ſperandi fluxus ſanguinis. Reſpondemus, quòd ante 35. annum, ſimiliter eſt ætas adoleſcentię, in qua, ut diximus in expoſitione, magis adhuc ſperat fluxus ſanguinis, quàm in iuuētute, ſed tamen eos comparat Hippo. ad eos, qui ſunt poſt ipſos, nempe ſeniores. Neque negat in pubertate, & adoleſcētia ſanguinis eruptiones magis ſperari, quàm in his quę ſunt poſt annum trigeſimumquintum. Quòd ſi dixeris ſaltem contra Gal. 29. Com. lib. 3. Apho. procedit ratio. Nam ſi ob ſanguinis copiam talis fluxus ſperatur, maximam copiam habent pueri: quare ergo à pubertate dixit incipere in illis qui prope pubertatem,

Pueris fluxus ſanguinis non ſic ut adultioribus.

tatem,ut in apho.27.3.lib. Reſpondemus ante illam ætatem adhuc maiorem adeſſe ſanguinis copiam in comparatione ad uaſorum amplitudinem,etſi plurimi crudi ſucci in pueris acer uentur. Sed tamen non ſic erumpit ſanguis,ut in alijs adultio ribus:quoniam pueri celeriter admodum creſcunt,& in eo augmento plurimus ſanguis abſumitur,& commutatur in mē bra.Secunda cauſa eſt facultas ualidiſsima,quæ ad hanc iudica tionem eſt neceſſaria. Græcè autem ἰσχυροτάτη,id eſt,ualidiſsima habetur. Tertia cauſa eſt caloris copia, qui facit ſanguinē ebullire,quod etiam ad ſanguinis eruptionem eſt neceſſariū.

PROGNOST. XXX.

OEDEMATA verò mollia,& ſine dolore,& quæ digito cōpreſſa cedunt,diuturniores faciunt iudicationes, ac illis minus grauia ſunt.

DE œdematis loquitur Hippo. explicans eorum naturam per hoc quòd ſint tumores molles ſine dolore, & qui cedant preſsi digitis, de quibus inquit iudicationes tardius euenire, & minus periculum ex ipſis imminere.Comparat autem huiuſmodi œdemata tumoribus duris,dolentibus,quos œdemata dura dolentia appellauit in progn.25.quoniam ergo illa calida ſunt,quæ phlegmonas eſſe diximus, iſta uerò frigida,& ab humore frigido effecta,manifeſtum eſt quòd hęc œdemata mollia,tardius quàm illa dura ad iudicationem peruenient, ob id maxime quòd iudicationes poſt coctionem fiunt,& frigida tarde ad coctionem perducuntur.Quòd autem minus periculū ex ipſis immineat,quàm ex alijs duris,ac calidis, cōſtat, quoniam dolore uacant,quæ eſt una ſuarum conditionum.ſimiliter ſunt talia œdemata mollia:tertiò ſunt talia ut preſſa digito cedant.Neque tamen exiſtimare oportet talia eſſe exquiſita œdemata:nam illa ex ſimplici fiunt pituita,aut ſpiritu flatuoſo,quorum neutrum perueniet unquam ad ſuppurationem, niſi aliquam habeant calidi humoris mixtionem,aut à principio,aut quoniā ad locum attractus pituitæ commiſcebitur.Et in ſumma omnibus his concurrentibus,adhuc rarò ſperantur ex huiuſmodi tumoribus ſuppurationes. Quòd tamen œdema ſignificet apud Gal.non tantùm tumorem à pituita,ſed eū

Oedemata tardè ſuppurātur.

qui

qui ex flatu fit, conſtat ex 2. de Arte cu. ad Glau. cùm dixit, Oedema autem uocamus tumorem mollem doloris expertem, quem ex pituitoſa ſubſtantia, aut ſpiritu flatuoſo, uaporoſo fieri conſtat, qualis in cadaueribus euenit, nonnunquam etiam in pedibus & cruribus eorum, quos aqua inter cutim uexat, & in tabidis, & alijs, qui malo habitu laborant. Verùm tale œdema in periculoſis illis diſpoſitionibus accidens eſt, nulla propria, præcipuaq́; curatione indigens. Vbi dixit, *Compreſſa cedunt*. Græce habetur, *πιεζόμενα, καὶ ὑπείκοντα*. à quo, particula *καὶ*, expungenda eſt.

GALENI COMMENT.

HOC eſt quod propriè medici iuniores appellant œdema: de quo nonnunquam dixiſſe maiores ſufficere uolunt, molle œdema: quandoque etiam adijciunt, nec dolens. Quoties igitur id dicere ſuperſedent: tanquam unà cum molli ſignificetur, omittunt. Molle enim œdema dolore uacat. At uerò nunc Hippocrates non id ſolùm adiecit, ſed etiam ut digitis cedat: quod quidem in uerbo, molle, contineri uidetur: niſi uelit intelligi id quod preſſum cauatur in foueam: quod quidem non cuilibet cedenti accidit: at uerò id accidit cute in œdema ſe attollente. Et quia omne tale pituitoſum cenſetur, idcirco diutius immoratur, ac minori cum periculo eſt. Immoratur enim diutius, quia frigidius eſt. Calore enim concoctio fit. Porrò minori cum periculo eſt, quia dolore uacat. uires enim exoluit dolor.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte explicat Hippo. loqui de uero œdemate, & proprie ſic à iunioribus appellato. quod antiqui per additionem, mollis, dicentes, Mollis tumor, aut Molle œdema ſignificabant: adijciebant etiam nonnunquam, ſine dolore. Verùm Hippo. modo non tantùm dixit mollia œdemata, & ſine dolore, quod ſatis erat: ſed addit, Et cedunt preſſa digito. Quòd ſi intelligat Hippo. ea tantùm quæ preſſa cedunt: manifeſtum eſt, quòd omnibus his, quæ mollia ſunt competit. non ergo

opus eſt eam partem addere, cùm dixiſſet mollia, poſſet tamē intelligere ea, quæ preſſa cauantur. quod non omnibus œdematis competit. Ego crederem Hippo. hoc addidiſſe ad maiorem explicationem, & ut magis œdematum natura conſtaret. Cùm enim dixit, cedunt preſſa digito: non addidit, & tarde redeunt, quòd illis quæ cauantur proprium eſt: licet uerum ſit quòd pituitoſis conuenit cauari, quod eſt cedere, ac lente redire.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Quia omne tale) quoniam talia œdemata pituitoſa ſunt, diutius immorari, ac minus periculoſa eſſe dicit. Diutius immorātur ob id quòd frigida ſunt, & calore coctiones omnes perficiuntur. minori cum periculo eſſe dicit, quia dolore uacāt, & dolor uires exoluit: quod ſimiliter ſcripſit lib. 2. de Ratione uictus acutorum, Com. 48. Animæq; deliquia incurrunt, & nullo pacto queunt moueri. & lib. 3. Comm. 33. inquit, Scimus autem dolorem omnem uires exoluere. Dolor autem non ob aliud uires exoluit, niſi quoniam ſpiritum omnem uitalem ad partem dolentem natura tranſmittit, & cor relinquit ſpiritu priuatum. Animalis quoque facultas tam eſt intenta dolori, quòd conuerſa ad partem dolentem, & ad ſenſum uehementer contriſtantis, ceſſat ab omni functione, ita út neque ſentiat, neque moueat.

Dolor uires exoluit, & quare.

PROGNOST. XXXI.

SI VERO pertranſierit dies ſexaginta, febre detinente, & œdemate nō ſubſiſtente, ſuppurandum eſſe ſignificat, & hoc, & quòd fuerit in alio ventre ſimiliter.

DE laxis tumoribus proſequitur ſcribens eorum terminū diem 60. non tantùm ubi in hypochondrio fuerint, ſed etiā ubi fuerint in quauis alia de partibus totius uentris. poterat, certe (ut fit) ſperari ſuppuratio 40. die, ubi œdema exiſteret in ipſo hypochondrio: quoniam iſtæ partes alijs ſunt calidiores: ut tamen extremum limitem ſtatueret, ultra quem non prorogantur ſuppurationes, ob id 60. diem ſcripſit, ultra quem non prorogantur œdematum ſuppurationes, ſi febris adhuc perſeueret. quemadmodum tamē phlegmonæ in hypochondrio tranſacto 20. ſuppurantur, & œdemata quamuis in imo

Oedematū ſuppurationis terminus.

imo uentre ſuppurantur 60.ita œdemata, quæ ſunt in hypochondrio ſuppurantur 40.die. Phlegmonæ namque in hypochondrio duas cauſas habent breuis ſuppurationis, nempe calorẽ partis, & calorem humoris facientis ſuppurationẽ: œdemata uerò, quæ in imo uentre ſunt, duas habent cauſas prorogationis, frigiditatem humoris, & frigiditatem partis. Illa ergo œdemata, quæ fuerint in hypochondrio, medio tempore finientur, quia medias habent cauſas, frigida enim ſunt ex humore, calorem uerò habent ex hypochondriò: quia ergo phlegmonæ tranſacto 20. ſuppurantur, & œdemata in imo uentre poſt 60. œdemata in hypochondrio ſuppurant poſt 40. Quòd ſi dixeris, Hippocrat. 60. diem ſtatuiſſe omnibus œdematibus, qui dixit, ſuppurandum eſſe ſignificat, & hoc, & quod fuerit in alio uentre. ergo unum limitem ponit omnibus. Reſpondemus, quòd dies 60. ab Hippoc. ponitur terminus ultimus & maximus, poſt quẽ ſperatur ſuppuratio, in omnibus peruenientibus ad ipſum cum febre non deficiente. Quòd autẽ ante ipſum aliquot contingat ſuppurari, ſententiæ ipſius nõ obſtat, qui maximum terminum ſolùm ſcripſit. ſic etiam in morborum acutorum termino fit: nam etſi 14. dies ſit terminus, plures acutos morbos cõtingit in die 11. finiri & in 9.

GALENI COMMENT.

SVPRA de œdematis agens phlegmonoſis, utpote calidioribus: niſi febris deſinat, à die uigeſimo dixit fore ſuppurationem. Nunc uerò de frigidioribus, ſexageſimum limitem poſuit ſuppurationis. At uerò alia inter hæc media incidunt, quadrageſimum diem habentia terminũ ſuppurationis. Sed uniuerſum de his omnibus ſermonem ad librum de Diebus decretorijs diſtuli. Porrò non ſolùm œdemata quæ in ilijs fatigent ſuperſedentia ſuppuratura, ſed etiam in reliquo uentre dixit, tanquam ilia ſecundùm aliquam ſignificationem partes uentris exiſtant.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

GALENI commentarius perſpicuus eſt: breuiter tamen notãdum, quòd ubi dixit, Sermonem ad librum de Diebus decretorijs diſtuli. libr. 2. poſt medium de acutis ex decidentia,

loquens

loquens dixit. Pari modo, quum de ſuppurationibus tabidisq; affectibus. Item de his, qui ex abſceſſu in longum tempus progantur, uerba facit, clarè innuit propoſiti ſe non oblitum eſſe, morbos qui ex acutis diuturni fiunt commemorans. Sic ergo & illi dicti ſunt: reliquę autem ſuppurationes magna ex parte rumpuntur, ſed aliæ in die 20. aliæ 30. aliæ 40. nonnullæ ad 60. uſque perueniũt. Hæc tamẽ ſententia infrà habetur ab Hippocrat. lib. 2. progn. 57. rurſus eodem 2. lib. de Diebus decretorijs, dixit, Quod iam utilitatem huius diſciplinę inſpiciẽs Hip. ſimpliciter quidem acutos 14. diem habere terminum rectè dixit, ex decidentia uerò acutos, nunc 40. nunc 60. diem aſſequi abunde oſtendimus. *Superſedentes.* Græcè, *ὑποσίσοντα*, id eſt, cùm prorogantur. *Secundùm aliquam ſignificationem.* Suprà in expoſitione 23. progn. expoſui uocabulum hypochondrium, ac dixi duplex habere ſignificatum, & in altero ſignificare uentris partem quæ coſtis ſubiacet.

PROGNOST. XXXII.

QVAECVNQVE igitur dolẽtia, dura, ac magna ſunt, periculum mortis breui futuræ ſignificant: quęcunque verò mollia, ſine dolore, ac digito preſſa cedunt, diuturniora illis ſunt.

EA quæ in duobus prognoſticis prædixit Hippocra. modo etiam repetit. Primum eſt quod dixerat in prognoſt. 26. de tumoribus duris dolẽtibus, hoc uno addito, quòd in illo loco, à principio dixit imminere periculũ mortis breui futuræ, ex tumore duro dolente in hypochondrio. Sed ut dixit Gal. in illo Comm. non habet ueritatem ſententia de inflammationibus muſculorũ hypochondrij. In hoc tamen loco illud addit, quod ad integritatem deficiebat, nempe ut eſſet magna inflammatio, quoniam ubi talis fuerit, uerum erit quod dixit Hippocra. adhuc de inflammationibus muſculorum. Secundum quod dicit Hippocrates eſt, quod dixerat in præcedenti progn. 30.

GALENI COMMENT.

NIHIL *amplius hac docet dictione, quàm quod ſuperiore dictum iam eſt, præter quòd adiecit dolenti du*

roq;

roq; œdemati magnitudinem: quam nos antea diximus, dum doceremus non eſſe cum periculo inflammationes muſculorum in ilijs, niſi magnæ admodum fuerint.

HIC Comm. nulla eget annotatione. ubi tamen dixit, Dictum iam eſt: id dixit commentario 26.

PROGNOST. XXXIII.

OEDEMATA, quæ in ventre ſunt, minus faciunt abſceſſus, quàm quæ in hypochondrijs: minimè verò ſuppurantur quæ infra vmbilicum ſunt.

Suppurationes in quibus locis citius, aut tardius ſiunt.

DE œdemate duro ac molli in præſenti ſcribit Hippocr. ea quæ fiunt in diuerſis uentris partibus, inuicem comparans in facilitate, ac difficultate recipiendi ſuppurationem, primum locum habere dicens œdemata, quæ fiunt in hypochondrijs; ſecundum ea quæ ſupra umbilicum, aut circa ipſum: tertium locum habent quæ infra umbilicum: quæ omnia ad calorem particulę patientis ſunt referenda. Nam quæ in locis fiunt calidioribus, citius & frequentius ſuppurãtur: quę uerò in frigidioribus, tardius, & rarius. Ad quod etiam accedet loci patiẽtis mollities: ſunt enim partes uentris altiores, molliores, ut tactu dephręhenditur. Hanc tamen non parum facere ad ſuppurationem docuit Gale. libr. 2. Comm. 57. ubi de ſuppurationibus loquens inquit, Cæterum differentiæ communes omniũ duæ habentur, ob quas ſpatio temporis uariant inter ſe, affecta ſede, & item nocuo humore. Calidiores enim ac molliores particulæ citius ſuppurãtur, frigidiores uerò ac duriores tardius. Itidem ex humoribus calidior citius, frigidior tardius. Hanc Hippocr. ſententiam uoluit Celſus lib. 2. cap, 7. dicens, Cumq; omnis longus tumor ad ſuppurationem ferè ſperet, magis eò tendit is qui in præcordijs, quàm is, qui in uentre eſt: & is qui ſupra umbilicum, quàm is qui infra. Oedemata quæ in uentre ſunt, dixit Hippocrat. Græcè, ἐν τῇ γαστρί. Eſt autem γαστὴρ, totus uenter, à thorace uſque in pudenda, Latinè aluus appellatur, cuius ſuprema pars, quæ coſtis & cartilagini enſiformi ſubiacet, hypochondriũ appellatur, de quo in expoſitione 23. diximus. Hic comparauit ſupremam partem uentris, reliquo uen-

Mollities partis ad ſuppurationem iuuat.

Venter & eius partes.

tri,

ὀμφαλος. tri,cuiꝰ media pars eſt ὀμφαλος,hoc eſt,umbilicus:inferior pars à Græcis ἦτρον,appellatur,& ἥβης,ut Gale.lib.5. de Vſu partium, Latinis pubes,aut imus uenter.Partes uerò quæ pubi ſunt à lateribus,Græcis λαγόνες,apud Ariſtote.7.de Hiſtò.animal.cap.3. & apud Gal.li.5.de Vſu partiũ prope finem.Latinis partes iſtæ ilia dicuntur. Vult ergo magis ſuppurari partes ad hypochon. quàm ad umbilicum: & magis partes ad umbilicum, quàm ad pubem,& ilia. Quod autem in primo loco dixit: Minus faciũt abſceſſum:& in ſecundo dixit, Minimè ſuppurantur, nihil refert dicere tumorem aliquem abſceſſum facere aut ſuppurari. Nã quo tẽpore phlegmone ſuppurat,aut eryſipelas phlegmonodes,partes abſcedunt,quemadmodum quum à parte in partem humor tranſmittitur,lib.2.de Arte cur.ad Glauconem, cade abſceſsibus.Minimè ergo facere abſceſſus dixit,quia minimè ſuppurantur.Sed de abſceſsibus latius dicemus lib.2.in expoſitione 65.progn. Quòd uerò infra umbilicum minimè ſuppurari œdemata dixit,ſcripſerat lib.6.de Mor.popul.part.2.ſectio.40.,dicens, τοῖσι ἐμπυήμασιν ὀμφαλος ὅρος,ὅσοι μέλλουσι ἐκπυΐσκειν κοιλίαι ταράσσονται.quod eſt, Suppurationum umbilicus terminus eſt,quibus ſuppurationes rumpi debent,uentres turbãtur.quo in loco ſignum ſcripſit, quod oſtendit ſuppurationes quæ in uentre fiunt ruptum iri. ἐκπυΐσκειν enim rumpi ſuppurationem ſignificat,in hoc loco,non ut Fuchſius credit,uentrem turbari ſignificare, quando in pus uertuntur tumores. Nam quum Græcè habeatur μέλλουσι ἐκπυΐσκειν, ipſe uertit,ſuppuraturis,modo quæ ſuppuranda ſunt, etiam ſi iam prope ſint ſuppuratura,non mordent uentrem,neq; ab ipſis ea fumorum mordentium copia eleuatur, quæ irritet ad excretionem,id autem quum rumpi debent, fit quàm maximè. Irritat enim maximè pus quum rumpit ambientia corpora. Ad quod etiam probandum accedit quod Gale. in com.partem exponens dixit, Quibus autem ſuppuratio rumpenda eſt, uenter turbatur. Non minus errare uidetur Fuchſius in eius partis expoſitione, quum dicit Hippocr.eo loco uoluiſſe ſignum ſcribere, quo oſtenderet ſuppurationem fieri infra umbilicum.Id enim maiorem habet ueritatem de alijs,quæ ſupra umbilicum ſunt. Præter id quod Hippocr.loquitur de ſuppurationibus quarum terminus eſt umbilicus, modo de ſuppurationibus partium ſupra umbilicum rectè dicitur, quòd terminantur ad umbilicum: quoniam infra ipſum rariſsimè fiunt,& ferè nunquam. Meritò

Suppurationes uentris quum rumpunt, uentrem turbant. Fuchſius notatur.

Fuchſij error.

tò ergo dicetur quòd ad umbilicum terminâtur. Malè uerò di xerit aliquis, ab ima uentris parte incipiens, in qua rariſsimè fiunt ſuppurationes, terminum eſſe umbilicum, quoniam in ipſo non fiunientur, ſed multò magis ac frequētius ſupra ipſum fiunt. Quod igitur in illo loco Hippoc. dixit, idem eſt quod in præſenti progn. nempe infra umbilicum minimè fieri ſuppurationes. ἥκιστα enim idem ſignificat quod ἐλάχιστα, id eſt minimum, ut in Com. ultimo huius libri dicetur. & lib. 3. de Ratione uict. acut. Comm. 63. ἥκιστα.

GALENI COMMENT.

OEDEMA ſi non diſcutitur, non ſolùm citius, ſed etiam magis in ilijs ſuppuràtur, propterea quòd ſedes calidior eſt. Quod uerò longius abeſt: deorſum uerſus ſerius minusq; ſuppuratur: & ob eam rem, œdema ſubter umbilicum, raro in pus uertitur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

HIC Galeni commentarius nulla eget annotatione, quãdo ex ſe ſatis clara eſt litera. Omnes enim partes noſtri corporis tãto ſunt calidiores, quãto ſunt cordi & iecori propinquiores: & tanto frigidiores, quanto diſtantiores. Sed id intelligitur de temperatura, quę eis à corde & iecore influit: non membrana, quæ cor obuoluit, licet natura frigida ſit, de acititia calíditate plurimum continet.

PROGNOST. XXXIIII.

SANGVINIS verò eruptionem maximè de ſupremis partibus expectare oportet.

VERITAS præſentis progn. ex loci patientis temperatura conſtat. Partes, quæ ſunt ad umbilicum, medio modo calidæ ſunt inter partes uentris. In inflammationibus ergo quę ſunt ad ipſum eruptio ſanguinis ſperatur: ſed magis, ſi fuerint in partibus ſupra ipſum: ac maximè, ſi in ſupremis fuerint totius uentris. De his uerò quæ fiunt intra ipſum, aut non ſperabitur eruptio ſanguinis, aut rariſsimè. Quoniam tamen uidetur in præſenti prognoſtico loqui de inflammationibus, quę ſiunt in

in uentre, poſſet quis inſtare ex his quæ Galen. dixerat ſuprà Commẽ.28. ubi uidetur literam Hippo.tanquam indefinitam accuſare,dicens, Quia inflammationes hypochondriorum in definitius commemorauit.per hanc quoque dictionem defini re ipſe uidetur.Sanguinis enim eruptionem fieri dicit è naribus,quæ ex uſu admodum fit,id quod per inflammationes iecoris & lienis fieri potiſsimum ſolet. Vbi docet Gal. ex inflammationibus internarum partium hypochondriorum ſperari huiuſmodi ſanguinis eruptiones, non ex inflammationibus uentris.Sed tamen id non obſtat: quoniam Galenus ex internis inflammationib⁹ dicit potiſsimum ſperari, non tamen negat ex alijs aliquando etiam fieri,quę conſiſtunt in uentre.Sed tamen & in ipſis eſt diſcrimen: quibuſdam enim frequentius ſolent ſuperuenire,quibuſdam rarius,ut in præſenti prognoſtico.

Sanguinis è naribus eruptio ab externis inflammationibus ſperatur.

GALENI COMMENT.

IN quibuſdam codicibus dictio cum, &,copula perſcripta eſt: atque oſtenditur non ſolùm ſanguinis fluorem fieri ſi in ilijs infeſtet œdema,ſed etiam ſi in imis ſedibus affligat.In quibuſdam uerò ſine, &, copula:& oſtenditur quidem fieri ſi in his quoque infeſtet,ſed minus. In aliquibus uerò ſine uerbo, maximè, ad hunc modum: Sanguinis uerò fluorem de ſupremis ſedibus expectari oportet.Nam inferiores nequaquam afferre ſolent ſanguinis fluorem. Sed res ita ſe habet, ut ſi in umbilico fatiget, ſanguinis fluor eueniat,magis de ſede ſuperna, maxime de ſuprema. Sed de ſanguinis fluore deinceps ab ipſo agetur, ubi nos quoque toto repetito ſermone,abſolutius dicemus.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

TRIPLICEM dicit fuiſſe huius prognoſtici lectionem, prima cum hac particula, &;ſic ſanguinis eruptionem, & maxime de ſupremis partibus expectare oportet. quæ lectio docet,ex omnibus tumoribus,tam ſupremis quàm infimis ſperandam. Secũdo modo ſic legitur,ut tranſtulimus:& ſimiliter docet ex utriſque partibus ſanguinis eruptionem ſperãdam,& ex infimis minus. Tertio modo legitur ſine particula, maximè, ſic,

ſic, (Sanguinis uerò eruptionem de ſupremis partibus expectare oportet) ac ſi de alijs non ſperetur. Veritas tamen, inquit Galen. eſt, quòd ſanguinis è naribus eruptio in inflammationibus, quæ ſunt ad umbilicum, ſperatur, & magis ex locis ſupra ipſum, & maximè ex ſupremis partibus. *Sanguinis florem.* Græcè, *αἱμοῤῥαγίαι*. id eſt, ſanguinis eruptionem, ſic & in alijs locis. Differt autem fluere ſanguinem ab eo quod eſt erũpere, quod impetum quendam oſtendit. *Deinceps ab ipſo agetur.* Libr. 3. progno. 11. & 33.

PROGNOST. XXXV.

IN omnibus œdematibus, quæ prorogantur circa has partes, ſuppurationes conſiderare oportet.

SI tumores hypochondriorum calidi fuerint, ac febre detinente perſeuerauerint, ad diem uſque uigeſimum, ſuppuratio conſideranda eſt, ac ſperanda. ſi tamen frigidi fuerint, poſt diẽ ſexageſimum conſimiliter ſperabitur ſuppuratio. ſed de his ſatis dictum eſt in præcedentibus prog. Eſt enim hic ueluti concluſio eorũ quæ præceſſerũt. Vbi dixi ſuppurationes, in Græcis Aldinis codicibus habetur *ἐμπυήσιας*, & bene: licet in Baſili- *Codex Baſiliẽ*
enſibus habeatur *ἐκπυήσιας*, id eſt, puris eruptiones, ſed malè. *ſis corrigẽdus.*
quoniam ut uult Gale. hoc eſt caput eorum quæ dixit, cùm tamen antè de ſuppurationibus loquutus ſit.

GALENI COMMENT.

VNO compræhendens capite perſtrinxit, quæ ſuprà docuit particulatim: & ob eam rem dictio noua enarratione non indiget.

Annotatione non eget Galeni commentarius.

PROGNOST. XXXVI.

SVPPVRATIONES in hoc libro ſic oportet conſiderare: quæcunque enim foras vergũt optimæ ſunt, & paruæ, & quàm maximè foras inclinantes, & in acutum curuatæ:

quæ verò magnæ ſunt, & latæ, & minimè in acutum faſtigiatæ, peſsimæ.

CIRCA ſuppurationes quæ in uentre fiunt, quædam præcipit conſiderare ad cognoſcendum quantum boni aut mali habeant, eritq; præſens doctrina omnibus inflammationibus communis. Optimas dicit eſſe ex ſuppurationibus illas quæ foras uergunt, & paruæ ſunt, & quàm maximè foras inclinantes, & in acutum faſtigiatæ. Singulę harum conditionũ bonę ſunt: ſed omnes ſimul optimam oſtendunt ſuppurationem, ſicut cõtrariæ peſsimam: tales ſunt, magnæ, & latæ, & minime in acutũ faſtigiatæ. Foras uergentes dixit, & poſtea quàm maximè foras uergentes optimas eſſe, quoniam uult ex his, quæ uergunt foras, quaſdam magis, quaſdam minus uergere, utrunque tamen optimum ſignum eſt, foras uergere, & ab internis & nobilioribus partibus recedere. Paruas etiam dixit, ut paruum occupent locum, quod paucitatem oſtendet humoris peccantis: in acutum etiam curuari manifeſtè oſtendit humoris tenuitatem atque calorem. Quod conſtat ex Gal. lib. 6. Aphor. Com. 9. ubi dixerat Hippo. Latæ puſtulæ non admodum pruriunt. ipſe inquit. Sublimiores autem puſtulæ & tubercula à calidiore humore generantur, humiliores autem à frigidiore. Similiter etiam acuminati tumores robur ſignificant expellentis facultatis, & paruum locum occupant: minusque de parte laborante corrumpent, toto ipſo humore ad cutim uergente: ut uult Gal. in Commentario. Hanc ſententiam ſcripſerat Hipp. lib. 6. de Morb. pop. part. 1. ſectione 14. dicens, Phymata foras extumeſcentia, acutaq; & faſtigiata, & æqualiter commatureſcentia, & non circumquaque dura, & deorſum tendentia, & non bifida, meliora, contraria uerò mala: & quo plus ſunt contraria, eò ſunt deteriora. Et Gal. in Comm. Phymata dicit Hippocr. appellaſſe tumores præter naturam, abſque cauſa manifeſta, maximè ſi ad externum erumpant locum: & lata nonnunquam ſic appellant, quod & Hip. fecit, bona eſſe inquiens & extumeſcentia, hoc eſt, in quibus effatu dignus eſt tumor: uel quæ augmentum non intrò, ſed foras efficiunt, ueluti in prognoſtico ſcribens dixit, Quęcunque in exteriorem conuertuntur partem, optima ſunt, parua & quàm maximè foras tendentia, atque in acutum faſtigiata. Quo in loco Gal. à calidioribus & tenuioribus humoribus dicit fieri ea, quæ in acutum faſtigiantur,

Tumorũ ſigna optima.

Puſtulæ ſublimiores et latæ.

Phymata has habent conditiones, ſi bona ſunt.

Tubercula quæ foras uergunt, calidũ humorẽ oſtendunt.

antur,& ob id citius coqui:quæ uerò fiunt à craſsis,& uiſcidis, & frigidis,lata ſunt,& tardè ſuppurãtur. Veruntamen in illo loco Hippocr.aliquas conditiones ſcripſit, quæ in præſenti non habentur.nam dixit, bona eſſe æqualiter commatureſcentia, quoniam illa à calore naturali facilius & ſuperantur, & difficile curantur:quoniam ubi pars una eget ſuppuratorijs,alia pars eget ſarcoticis,aut alijs:qua ratione ſimiliter damnanda ueniunt, circumquaque dura,& bifida. Sunt enim circumquaque dura quæ in medio maturantur, & in lateribus dura manent: & bifida quæ maturationem in lateribus recipiunt, media parte exiſtente dura.Laudat etiam tubercula deorſum tendentia, ita ut habeant apicem in inferiori parte totius tumoris, eritq; pars inferior,aut in hominis naturali ſitu,aut ſaltem quæ in inferiori parte reſpondeat,poſt conuenientem decubitum, idq; ut melius pus excernatur ab ipſo tumore ſuperato.

Tubercula cõmatureſcentia æqualiter.

Bifida tubercula.

GALENI COMMENT.

APPELLARE *Hippocratem ſuppurationem,purulentiamq;,ubi pus uniuerſum conſtiterit,concocto tumore quopiam præter naturam,perſpicuum erit,ſimul uniuerſam hanc orationem eius euolueris,qua de œdematibus in ilijs habuit mentionem. At uerò colligitur pus in eis quandoque ſub cute, ſæpius in profundo, duplici de cauſa:aut quia purulenta pars intra peritonæum affecta eſt:aut quia licet muſculus affectus ſit,pus ab aliqua tunicula eius includitur,haudquaquam prius in exteriorem deductum ſedem, propter lentorem craßitudinémue, aut continentis membranulæ denſitatem. Etenim ſtudet natura ſecernere pus de affecto corpore, expellendo:ſæpiusq; finẽ adſequitur, quoties nacta ſit meatulos idoneos in ſecretionem, ueluti quoſdam aquæductus: nõ tamen ſemper eos adſecuta, pus in adiacentes compellit ſedes: quæ quoties exiguæ fuerint, derodit continens eas tegumentum,ſub eo amplificando ſedem. Conſtat igitur,ut ex his ſuppurationibus indulgentior habeatur, quæ foras non*

 intro

intro tendit:atque ex his ipſis, quæ non ampliorem prehendit ſedem in latitudinem extenta.in ſublime uerò reſurgit,cùm in uerticem quendam extenditur, coni formulam reddens:hæc autem ſimul robur foras expellentis indicat facultatis:& item non magnam corrumpit ſedem corporis quod erodit. Cæterùm ſiue in mucronem ſubducta, ſiue in gibbum legatur,nihil intereſt. Nam ex utraque lectione unus idemq; ſenſus eſt.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte docet Hippo. in his ſententijs uſum fuiſſe duobus uocabulis ad ſignificandum id, ubi pus aceruatum continetur,nempe ἐμπυήματα,& διαπυήματα,hoc eſt,ſuppurationes & purulentias. *Vniuerſum*.Gręce,ἀθρόον,id eſt,accumulatum,aut aceruatum.

IN ſecunda parte,quæ incipit(At uerò)docet puris collectionem aliquando fieri in partibus exterioribus, aliquando in interioribus.Hoc autem duabus de cauſis,aut quoniã uerè pars ipſa laborans eſt interna,aut quoniam in ipſis muſculis laborantibus contingit humorem intra aliquam muſculi tunicam immergi,& deinde non diſcuti foras, ob craſsitudinem ipſius,aut membranæ ipſum obuoluentis.Quoties ergo natura idoneas ad euacuationem uias adepta eſt,humorem per eas pellit:ſi uerò eas nacta non fuerit, partes circuniacentes pus rodit,& ſedem efficit ampliorem.Hoc dicit Gal.tanquam ſuppoſitum ad probãdum in tertia parte, quę ſequitur bonas, aut malas ſuppurationes.

Natura ubi nõ inuenit uiã euacuationi.

IN tertia parte,quæ incipit (Conſtat igitur)probat ueritatem ſententiæ Hippo.cauſas dictorum adiungens, de quibus in expoſitione dixi,ad finẽ,circa illas duas partes prognoſtici, in quarum altera dixit,In acutum curuatę:& in altera In acutũ faſtigiatę:utcũque legi poſſe,neque intereſſe quippiam dicit. Gręce tamen in primo loco legitur, ἐς ὀξὺ ἀποκυρτώμενα. quod eſt,in acutum curuata. in ſecundo loco legitur,ἀποκορυφούμενα. id eſt,in acutum faſtigiata.

ἀποκυρτώμενα. ἀποκορυφούμενα.

PROGNOST. XXXVII.

QVAECVNQVE verò intrò rumpuntur,optima ſunt, quæ nihil cum exteriore

teriore regione communicant, ſed ſunt contracta, & ſine dolore, & tota exterior regio vni color apparet.

VBI ſuppuratio in partem rumpatur exteriorem, minus malum erit, quàm ſi in interiorem. Verùm Hippo. in præſenti loco tantùm eas rupturas ſuppurationum comparat, quæ ad interiorem partem fiunt, ex ipſis dicens meliores eſſe, quæ non communicant cum cuti exteriori, ſed pars ipſa ſine dolore manet contracta, ac unius coloris. Quanto ſit deterior ruptio tumoris ad partem internam, quàm externam, de ſe conſtat, & à Gal. in Com. explicatur. Quòd etiã melius ſit ad partem internam tantùm rumpi, ſine eo quòd rumpatur in parte exteriori: ſimiliter duas ſcribit cauſas Gal. Prima, quia malum geminatur intra & extra: ſecũda, quia natura recipit initiũ recreationis, ubi ſaltem partem habeat exteriorem, à qua incipiat carnis appoſitio. Peſsima igitur eſt, quæ intra & extra rũpitur: minus mala quæ intra tãtũ: minime quę extra tãtũ. Quoniã tamẽ intẽdit Hip. ob id eſſe melius intrò tantũ rũpi, ut maneat pars aliqua à qua incipiat natura tanquam à fundamẽto, reficere corruptũ, addidit, ſit contracta pars exterior, non dolens, & unicolor: quoniam ubi aliquod horũ adſit regenerationi carnis non adminiculabitur pars illa. Contracta pars dicetur, ubi non afficiatur phlegmone aut alio tumore præter naturam, diſtendente partem. Non etiam dolere debet, quoniam dolor intemperiem oſtendet, aut continuitatis ſolutionem, quæ fit: non fiet tamen niſi ob humorem, qui decumbẽs in partẽ, ipſam ſoluet. Coloris præterea mutatio ſignificat humorum abundantium malitiam, corruptionem etiam carnis, & putredinem, & intemperiem: ubi autem aliquod horũ adſit, impoſsibile eſt moliri naturam carnis generationem, antequam hæc ſanentur. Quare idem erit carnem deficere, quẽadmodum quum in utramque partem erumpit pus: & ubi adeſt, ipſam praue affici: ubi enim prauum aliquod ſymptoma ulceri coniunctum eſt. Gal. lib. 4. de Morbis curandis, docet, non curare ipſum, niſi ſymptoma prius curetur, ſiue fluxio, ſiue intemperies, ſiue tumor fuerit præter naturam, quoniam id impoſsibile eſſe exiſtimat. Huius prognoſticij ſententiam ſcripſit Celſus lib. 2. cap. 8. dicens, Et è ſuppurationibus hæ peſſimæ

Suppurationẽ rumpi qua parte melius eſt.

Ordo ruptionũ ſuppurationũ.

Ruptæ intus ſuppurationes optimæ cũ conditionibus.

Vlcera non curãtur ante ſymptomatũ ablationem.

Celſus.

ſimæ ſunt, quæ intus tendunt, ita ut exteriorem quoque cutim decolorent, hinc ſequitur aliquam eſſe ſuppurationis rupturam, deteriorem, ea quæ fit ad partem interiorem, de qua loquitur Hippo. & ea quæ fit ad interiorem, & exteriorem partem ſimul: nempe ea quæ fit ad interiorem tantùm, & cũ ſede exteriori cõmunicat, quod cognoſcetur ubi exterior pars cõtracta nõ fuerit, aut doleat, aut colore uario ſit affecta: quod manifeſtè conſtat, quoniam hæc præter id quòd nõ habet carnem ſanam qua utatur, tanquam fundamento, ad carnis recreationem, medicamenta ad locum ulceratum nõ poſſunt permeare. Bene tamẽ ubi ſuppuratio intra & extra erumpat: intelligit prognoſticum de ſuppurationibus quæ fiunt in abdomine. Illæ enim tantùm ſunt, quæ cùm intrò rumpuntur, poſſunt cutis colorem mutare, non illæ quæ in uiſceribus. Vbi dixi, optima ſunt, quę nihil cum exteriori regione cõmunicant: Gręci Baſilienſes codices habent, ἄριστά ἐστιν μηδὲν ἃ τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει. in Aldinis codicib⁹ Galeni ſic ἄριστά ἐστιν ἃ τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει. Prima lectio articulum, ἃ, habet mutatum: ſecunda affirmatiua eſt, cùm tamen negatiua eſſe debeat, ut in Gręcis Aldinis codicibus Hippo. ubi rectè ſic legitur, ἄριστά ἐστιν ἃ μηδὲν τῷ χωρίῳ ἐπικοινωνέει, quod in prognoſtico tranſtuli. reliqui codices ad huius normam corrigendi ſunt.

Suppurationes tertio modo peſſimæ rumpunt.

Græci codicis erratum.

GALENI COMMENT.

NON ſimpliciter talis ſuppuratio optima eſt: ſed earum quæ intro foraſq; rumpuntur, optima eſt. Siquidem hæc deterior eſt quàm quæ foras rumpitur. Hec enim eruptio in partes multo nobiliores ſit, quàm ſit in ilijs cutis: & item non æquè medicamentum adhiberi curatorium poteſt, quoties introuerſus rumpantur, atque etiam ſecretum pus mordet & concerpit ea, difficultatemq; committit inteſtinorum: & ſi quando in ieiuno aut tenuioribus ſiat inteſtinis, alimoniæ uitiat diductionem: atque in uentriculo debilitat concoctionem. Itaque perſpicuum eſt ut peſſima ſit, quoties in utranq; rumpitur ſedem, introrſum atque extrorſum. Ita enim geminatur malum: nã nec ſedem nec uelut initium refectionis ullum obtinet natura reparandis

randis ruptis, quo tanquam ſolo firmiora iaciat fundamẽta repletionis.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

Rũpi ſuppurationem ad interiora quare peius.

IN prima parte deteriorem eſſe dicit, rupturam ſuppurationis, quæ fit ad partem interiorem, quàm quæ fit ad exteriorem, ob tres cauſas. 1. quia tendit ad nobiliores particulas. 2. quia medicamenta quæ ulceribus proſunt, non poſſunt rectè parti admoueri. 3. quia ubi per inteſtina pus excernatur, ipſa mordere debet, & ſolet difficultatem inteſtinorum efficere. Et ubi à ſupremis incipiat inteſtinis, uitiabit alimenti diſtributionem, atque coctionem. Sed dubitabis quo pacto ſuppurationes in abdomine poſſunt inteſtina irritare, & dyſenteriam efficere, & reliqua ubi rumpantur ad interiora. debet enim pus intra peritonæum recipi. Ad quod dicemus, quòd cùm fuerit intra peritonæum pus, poterit aut ſuperiora, aut inferiora inteſtina irritare, ac mordere, & tandẽ intus penetrare. Quòd ſi eroderit inferiora, efficiet dyſenteriam: quòd ſi ſuperiora, coctionem, & diſtributionem alimenti turbabit. Poſſet quoq; idem efficere pus mordens inteſtina, quãuis non penetraret ſolo morſu irritando, inteſtina ſuperiora ad excretionem: licet illud facere poſſit per poros inteſtinorum penetrando inteſtina, & nonnunquam iecur ipſum, quod fit in aſcite, quãdo aqua penetrat iecur, ac deijcitur. Quòd autẽ, dato quòd in abdomine ſit ſuppuratio, quum rumpitur, inteſtina irritet, dixerat Hippo. lib. 6. de Mor. popu. par. 2. ſect. 43. ſuppurationum umbilicus terminus eſt, quibus ſuppurationes rumpi debent, uentres turbantur, ubi conſtat Hippo. loquutum de ſuppurationibus, quæ fiunt in abdomine, quæ ruptæ mordent inteſtina, aut quum rumpi debent, ac deinde penetrant, & per ipſa purgantur. *Atque etiam ſecretum pus.* Græcè, *ἤ τ' ἔκκρισις τοῦ πύ διὰ τῶν ἐντέρων γινομένη*. quod eſt, & puris excretio per inteſtina facta.

Suppurationes in abdomine ruptæ, uentrẽ et inteſtina irritant.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaque) rationem reddit quare peſſimæ ſunt ſuppurationes, quę rumpũt intrò, & extrà, *Repletionis.* Græce, *σαρκώσιος*, id eſt, generationis carnis.

PROGNOST. XXXVIII.

PVS autem optimum album eſſe debet, æquale, ac lęue, & quàm minimè fœtidum:

huic verò maximè contrarium peſsimum eſt.

QVONIAM loquutus eſt Hippocra.de ſuppurationibus,& earum eruptione, in præſenti puris erumpentis naturã oſtẽdit,quantũ habeat bonitatis, optimũ, ac peſsimũ cognoſcere docens:ex quibus coniectura poterit quiuis aliud quod cũq; cognoſcere, quàm bonũ, aut malũ ſit ex acceſſu ad aliqđ extremorum optimi,& peſsimi puris. Optimi itaque puris cõditiones ſunt,ut ſit album,æquale,leue, & quã minime fœtidum.Peſsimum autem pus unico uerbo declarauit, dicens id eſſe quod huic optimo maxime contrarium eſt,nempe nigrũ, aſperum, inæquale,ac ualde fœtidum.Puris itaque ratio primum exponetur, deinde ſingulæ puris optimi conditiones. Ad quod intelligendum aduertere oportet,quòd duo inueniuntur calores in corpore humano,quorum alter eſt naturalis: alter uerò præter naturam,qui in ſpecie & eſſentia diuerſi nõ ſunt,etſi uarios demonſtrent effectus.Nam ipſe naturalis calor ubi modum exceſſerit,aut intenſione, aut ſiccitate, opera efficit caloris præter naturam.Eſt autem is calor principium, à quo omnes fere actiones,quæ apparent in humano corpore eueniunt.Ab hoc ergo calore tres fiunt in corpore alterationes:una omnino ſecundùm naturam,alia omnino præter naturam,alia inter has media.Alteratio omnino ſecundùm naturam fit,ubi calor naturam ſuam obſeruauerit,& materia circa quam operatur omnino ſecundùm naturam fuerit, aut quæ poſsit ad id quod ſecundum naturam eſt reduci,qualis eſt alteratio,& commutatio,circa bonum alimentum ſano homine, tam in uentriculo,quàm in iecore,& uenis. Alia alteratio eſt omnino præter naturam,ut quoties calor alterationem efficiens omnino præter naturam eſt,& ad nihil utile facit commutationem:quod nõ tantùm ex caloris ipſius malitia poſſet originem trahere,ſed etiam ex malignitate materiæ. Alia eſt media alteratio inter has,ueluti quum efficit in materia commutationem,per quam ipſam uincit,atque reducit ad quandã ſpeciem puris,ut in tumoribus præter naturam,& ulceribus. Has tres alterationes fieri,(ut diximus) teſtatur Gal. lib.5. de Simp.me.fac.cap.5.dicens,Etenim cùm tres in animaliũ corpore fiant alterationes,una plane ſecundùm naturam eſt, quũ uidelicet in uentre cibus coquitur,aut in uiſceribus,& uaſis, qui inibi generatur ſuccus,unde rurſus pars unaquæque nu-

Calor naturalis & præter naturã ſpecie non differunt.

Alterationes in humano corpore tres.

triatur.altera contrà planè præter naturam,nempe in putreſcẽtibus omnibus:atque hæ quodammodo inuicem ſibi contrariæ ſunt. Tertia ex utraque mixta & media eſt,partim ſecundùm naturam exiſtens,partim præter naturam: ſiquidem alterationi ſecundùm naturam hæc duo inſunt,ut ex familiari animantis natura fiat alteratio,& ab ingenito calore plane ſuperetur:ei uerò quæ præter naturam eſt,& ab aliena qualitate mutatio prouenit,& ad nihil utile:at media earum, quæ ſcilicet ſuppurationes comitatur,ab ingenito quidem fit calore, ſed non plane uincente: neque enim ex materia peragitur, quæ prorſus benigna ſit,neque tamen ex omnino maligna.In hac trimembri diuiſione puris generatio medium tenere uidetur,inter mutationem ſumme naturalem, & eam quæ eſt ſumme præter naturam. Veruntamen eas alterationes, quæ ſiuntà calore, quæ nõ ſunt omnino ſecundũ naturã,in triplici membro euenire docet Gal.lib.1.de Diffe. feb. cap. 6. Aut enim fiunt ſuperãte natura,aut ſuperata,aut medio modo ſe habente.In qua diuiſione pus non obſeruat medium,ſed unum extremorum,nempe quod fit natura uincente,ac ſuperante. Ratio eſt,quoniam in hac diuiſione omnibus membris commiſcetur,actio præternaturalis caloris,modo inter alterationes,quæ fiunt calore præter naturam concurrente, puris generatio optimum obtinet extremorum, licet in alterationibus ſimpliciter,quales quæ habentur in prima trimembri diuiſione,in medio conſtituatur.In hac igitur ſecunda diuiſione,quæ habetur à Gal.loco citato,calore operante circa humores contentos in tumoribus aut ulceribus,ſi ſuperauerit in ea actione,ita ut uictoriam aſſequatur, fiet puris generatio: quoniam hæc eſt coctio,quæ licet non ſit ad formam, & naturam,quemadmodum generatio carnis aut oſsis,contendit tamen ad certam quandam formã, nẽpe ad formam puris,quã etiam concoctionem appellauit Ariſt.lib.4.Meteororum,ca. 2.quemadmodũ & urinæ coctæ dicuntur,& deiectiones,quia ſunt à natura ſuperatæ,ad illam formam contendentes, quam aſſequuntur,etſi cocta & uicta alere non poſſunt:licet alter ſit apud ipſum coctionis modus,quum id quod ſuperatur à natura alit,quæ coctio ab ipſo appellatur perfectio,per quam cõtenditur ad formam,& naturam,ſiue ſpeciem.Cùm uerò calor naturalis admodum languet,ita ut id quod alteratur nullam ſpeciem referat naturalis caloris, ſed calor præter naturam o-

Pus mediũ obtinet, & extremum.

Puris generatio coctio eſt.

Coctio duplex.

mnino uincat,aut quoniam facultas in extremo languet, aut
Putredo. ipſa non adeo languente,ubi materia fuerit admodum depra
uata,hæc proprie eſt putredo atque corruptio. Contingit ta-
men facultatem non eſſe in extremo languidam,aut humorẽ
non eſſe admodum uitiatum, & putredinem quandam fieri
quodammodo mediam,quæ tamen non obſeruabit unicam
ſpeciem,neque unicum colorem,aut odorem: non ut euenit
natura uincente,ut in puris generatione,in qua ad unam pu-
ris ſpeciem,quæ optimum pus dicitur, fit permutatio eius q̃d
Puris generatio. ſimul putrefit,& coquitur.Puris ergo generatio alteratio quę
dam eſt,à calore naturali,circa materiam quæ extra uaſa con-
tinetur.In tumoribus præter naturam & ulceribus, quòd pu-
ris generatio ab utroq; fiat calore, teſtatur Gal.2.ſecti. Apho.
Com.47.ubi de tranſmutationibus quæ in corpore fiunt, lo-
quens dixit, At quę pus generãt,medium inter has obtinẽt lo-
cum,neque à ſolo calore extra naturam, neque à ſolo ſecun-
dùm naturam facta. mixtus enim quodammodo ex utriſque
eſt calor inflammationis. Idem cap.6. lib.1.de Differen.feb.
de duabus tranſmutationibus,quæ eueniunt rebus, quæ pu-
treſcunt, dixit, At duorum generum alterum quidem fit ſu-
perante natura,alterum uero ſuperata: & ſuperante quidem
ſicuti in inflãmationibus, & ſimilibus collectioni tumoribus,
Pus. pus,ubi ſimiliter Gal.explicat puris generationem fieri ex ma
teria,quæ continetur extra uaſa,ut in tumoribus,& ulceribus.
Accipitur tamẽ in pręſenti prognoſtico pus amplo uocabulo,
quo compræhenditur pus omne tam bonũ quàm malũ. Dixit
enim huic maxime contrarium eſſe peſsimum.id ergo quod
puri optimo quàm maxime cõtrarium eſt,pus peſsimum eſt,
Et lib.1.de Diffe.feb.cap.6.bonum pus deſcribit,& poſtea ma
lum, quod non obſeruat calorem, odorem, aut ſubſtantiam.
Pus apud Celſum de bono tãtum. Apud Celſum tamen lib.5.cap.16.de Sanguine,ſanie,& pure,
de bono tantùm dicitur. Nam inquit, exit autem ſanguis ex
uulnere recenti,aut iam ſeneſcente. Sanies eſt inter utrunq;
tempus,pus ex ulcere iam ad ſanitatem expectante. id autem
conſtat non eſſe malum:ergo ſolum bonum ſignificat.Sanies
Sanies. etiam quid diſtinctum à pure eſt,neque tamen eſt idem quod
ἰχὼρ. ἰχὼρ Græcis,quoniã ſanies aliqua eſt tenuis, aliqua craſſa: ἰχὼρ
autem ſemper eſt tenuis,ut conſtat ex Celſo loco allegato, di-
cente,Rurſus & ſanies,& pus,quaſdam habent ſpecies,Græcis
nominibus diſtinctas.eſt enim quædam ſanies, quæ uel ἰχὼρ,
uel

uel μελικηρία nominatur: & pus quod ἐλαιώδης ἰχῶρ, tenuis ſubalbidus ex malo ulcere exit, maximeq; ubi neruo læſo inflammatio ſequuta eſt. μελικηρία, craſsior & glutinoſior, ſubalbida melliq; aloo ſimilis fertur. Craſſum ergo excrementum in ſaniei genere continetur. Et lib. 4. de Ratio. uict. Com. 1. inquit, Quod Hippo. tenues humiditates appellet ἰχῶρας, liquido cõſtat omnibus. Et lib. 3. de Sanitate tuenda inquit, Quinetiam in ulceribus tenuius excrementum, ἰχὼρ appellatur: quod craſſum eſt, ſordes. Præterea Ariſt. lib. 2. de par. ani. cap. 4. inquit, ἰχὼρ eſt pars ſanguinis aquoſa, ob id quòd nullaten⁹ cocta eſt, aut putruit. Si ergo ut diximus ita eſt, quòd ſanies aliqua eſt craſſa, & ἰχὼρ, de tenui tantũ dicitur: ubi Græcè ſcribatur ἰχὼρ, non licebit ſanies transferre, ſed tenuis ſanies. ἰχὼρ tamen in præternaturalibus diſpoſitionibus inuenitur, pariter & in naturalibus. in præternaturalibus dixit de ulceribus, & tumoribus ruptis: in diſpoſitionibus tamen naturalibus, ἰχῶρες ſunt, qui omnibus humoribus commiſcentur, tanquam tenues quędam ſeroſitates humorum, quæ ipſis ſecundùm naturam commiſcentur. Dixerat enim Plato in Timęo, ἰχὼρ autem, qui ſanguinis ſerum exiſtit, mitis eſt, nigræ uerò bilis & acidæ agreſtis. ἰχῶρες ergo, & ſera in naturali diſpoſitione, quatuor ſunt quatuor humoribus reſpondentes, quod confirmat Gal. lib. 6. de Mor. po. par. 2. Com. 25. Hoc ergo pus, quod ex ulceribus & ſuppurationibus manat, cognoſcere docet, dicens album eſſe debere. Quod enim tranſmutatur, ubi integrè uictum fuerit, omnino tranſit in naturam tranſmutantis: ſin minus, ſaltẽ magnam cum tranſmutante recipiet ſimilitudinem. talis eſt humor qui manat ex ulceribus, & ſuppurationibus, qui omnino uinci non poteſt, ita ut alat, mutatus tamen ad colorem tranſiuit membrorum ipſum commutantium. Cùm ergo illa alba ſint, pus album eſſe debet, quemadmodum & ſemen albũ eſt, & ſedimen in urina contentum. Simili ratione uſus eſt Galen. lib. 6. de Pla. Hippo. & Pla. ad probandum ſanguinem generari à carne iecoris, non à uenis ipſius, quoniam ruber eſt, & à membro rubro generari debet, ut alba ab albis generantur. Aequale ac leue eſſe debere optimum pus, docet Hippo. quam partem interpretari prætermiſit Gal. in Com. etſi dixit, quòd calore naturali, aut præter naturam uincente, ſigna accedunt neceſſario tum coloris, tum odoris, atque etiam conſiſtẽtiæ. Lib. tamen 1. de Diffe. feb. cap. 6. inquit, Superante uerò integrè

ἰχὼρ in ſanis et ægris.

Pus album.

Albedo puris.

Pus æquale, ac leue.

integre ipſa natura optimum fit pus conſpectui album, & craſſum, & quaquauerſum ſibi ſimile. Lęue autem tangenti ac minime fœtidũ: dixit ergo quaquauerſum ſibi ſimile: loco illius quod dixit Hippo. æquale, quoniam omnes eius partes uult eundem colorem, odorem, & conſiſtentiam obſeruare. Lęue etiam dixit, ut ipſum contra aſperum diſtingueret, quod tactu diſtinguere docet. Eſt enim lęue, quod tactum lęuorem repræſentat. li. 2. Com. 21. Lęue in deiectionibus explicat Galen. id quod nos diximus æquale per totam materiam recipiens, aut naturę comptum, aut turpitudinis prauitatem. Celſus item loco citato dixit, Melius eſt, quo minus eſt, quo craſsius, quo albidius. Itemq; ſi lęue eſt, ſi nihil olet, ſi æquale eſt. Quòd autẽ dixit, quàm minime fœtidum, ſignum eſt quòd oſtendit in pure quanuis optimo aliquam adeſſe putredinẽ. fœtor enim ſignum putredinis eſt: ob id in ſedimento quod continetur, in urina nullus adeſt fœtor, quoniam non participat calore præter naturam. ſic enim fit, quæ continentur in uaſis magnis perfecte ſuperantur à natura. nam quòd exierit ab ipſis, tale eſt ſedimen: Quod cùm in uaſis contineatur, adeo ſuperatur à natura, ut nullam repræſentet putredinẽ. Pus autem quod emanat ex ulceribus & ſuppurationibus, quanuis optimum ſit, fœtore ſuo putredinem oſtendit: quoniam non ſic ſuperatum eſt à natura, ut nullo modo repræſentet calorem præter naturam. Tanto etiam magis pus omne fœtore participat, quantò magis participat calore præter naturam.

Puris fœtor.

Fœtor putredinis ſignum.

GALENI COMMENT.

VT *quàm minimè fœtidum pus eſſe debeat, propalam eſt. etenim ſuperans graueolentia, putredinis eſt, non cõcoctionis indicium. Vt autẽ candidũ quoq; eſſe conueniat, diſcas licebit, ſi genituram eius intelligas ex ijs quæ alibi demonſtrata inſunt. Omnia enim iam omnibus docere locis nugacitatis potius quàm doctrinæ propriũ eſt. Quæ uerò alijs ſunt commentationibus demonſtrata, talia ſunt: Libro de uiribus naturalibus dictum iam eſt unam ex ipſis eſſe uim alteratoriam, quæ & in uentriculo & in iecore molitur concoctionem, commutata alimonia in iecore quidem*

dem ad ſanguinem, in uentriculo uerò ad idoneum ſangui= ni humorem. & item uniuſcuiuſque partis animalium of ficium eſſe, ad propriam deducere naturam propinquan= tem humorem. Nouiſſima *enim concoctio fit propterea quòd alimentum in nutrito apponatur atque aſſimiletur.* Itaque *perſpicuum eſt ut ſpatio temporis longiore in ta= lem præparetur ſimilationem.* Porrò *proditum eſt libro* De *ſemine, ut in cõceptaculorum tuniculis, de quibus alun tur teſtes, ſæpe appareat liquido commutatus iam ſanguis ad ſeminis creationem.* Non *enim conuenit ipſas cõn= ceptaculorum tuniculas ab alio quopiam nutriri, at= que appellant eiuſmodi humiditatem, nonnulli medici ge= nitale uirus: & ob eam rem ſemen ipſum, genitale ui= rus nominatur. Sed potiſſimum ij qui uim eius dictitant ſe= men, non ſubſtantiam corpulentam.* Quinetiam *& decum bens ſanguis in partes laborantes inflammatione, commit tat inflammationes, ita ut ab initio quidem ſola concepta= cula repleat, diſtendatq́;, mox adiacentes ſedes inanes com plures atque exiguas in ſingulis membris: libro* De *tumo= ribus præter naturam definitum iam eſt, & item dictum quoque libro* De *inæquali intemperie.* Talis *igitur ſan= guis ad exiguas diſperſus partes in locis inflammatione affectis, utpote extra propria conceptacula poſitus, non inſuper remeare ad antiquam naturam poteſt: mutatur uerò ac putreſcit, quomodo omnia quæcunq; in alieno lo= co uehementius caleſiunt.* Si *igitur natiuus calor de pro= pria exorbitat temperie, plurimum, ut in corpore inani= mi, putreſcit ſanguis.* Si *uerò uim ſeruet quandam: permi= ſta quædam commutatio de cauſa per naturam, & item præter naturam efficitur. ſiquidem cauſa naturalis conco quit: præter naturam, putrefacit. utra earum magis exu= peret,*

peret, per eam ipſam neceſſario ſigna accedunt, tum colo-ris, odoriſq;, tum etiam conſiſtentiæ. Ex his igitur *(ut di-xi) demonſtratis in alijs commentationibus, ſeries eſt ut colligas ſanguinem qui probe ſit in pus commutatus: pri-mo quidem non putruiſſe, ſed potius concoctum fuiſſe: ſe-cundò uerò in ipſo ſimul quid putredinis præter naturam apparere, parum uerò illud eſſe, & ut* Hippocrates *dixit, quàm minime fœtidũ: etenim hæc uox, quàm minime, id pol let, quod quàm paruiſſime.* Ad *hæc, colorẽ eius reddi ſimi-lem ſemini, ratio eſt. candidum uerò non exquiſita ratione uelut nix eſt. Semen enim è natura ducitur in ſolidiorum corporum colorem, exquiſita ratione: modice, pus. Siqui-dem ſemen nihil habet præter naturam permiſtum : pus uerò non aſſiduè par, ut explanatum iam eſt. permiſcetur tamen omnino aliquid, quoniam ſanguis de proprijs opifi cijs exiliuit.* H*æc itaque cauſa eſt, ob quam candidum ſe-men ac pus eſt.* P*us enim quodammodo ſolidioribus aſſimi latur corporibus, quæ quidem ſunt conceptaculorum tu-niculæ neruiq́;, & copulæ, ac membranulæ, atque etiam cartilago, oſſaq́;.* E*adẽ cauſam eſt ob quam ſubſidet in uri na candidum ſedimentum. etenim id quoque obtinet gene rationem, quæ puri proportione reſpondeat, inter id & naturales humores iniectum. Quicquid enim alimenti in ſanguinis generatione naturæ refugit confectionem, ſubſi det in urina, neque ut ſanguis ab ea commutatum, neque ut pus, præter naturam cauſæ particeps.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte, exponit quare dixit Hipp. de pure optimo, quod eſſe debet quàm minimè fœtidum: quoniam ſuperans graueolentia, putredinis, non coctionis ſignum eſt. & intrà li. 2. Comm. 22. inquit, Graueolentia putredinis indicium eſt: & nullo certiori argumento putredo probari poteſt in exterio-ribus, niſi fœtore.

IN

IN ſecunda parte, quæ incipit (Vt autem candidum) incipit probare pus optimum debere eſſe album, ubi quis intellexerit eius generationem, non uidetur dubitandum. Hanc autem alibi ſe ſcripſiſſe refert, ut in libr. 1. de Differen. cap. 6. & 2. ſectio. Apho. Com. 47. Ad quod etiam modo probandum ſupponit quædam neceſſaria. Quorum primum eſt, quod datur una facultas alterandi, quæ circa alimentū uerſatur, quæ conuertit alimentum in uentriculo ad chylum, & in iecore ad ſanguinem, & in unaquaque particula animalis eius officium eſſe commutandi ſanguinem in partis naturam. Vltima enim coctio fit, quoniá alimentum corpori apponitur, & aſsimilatur. 2. lib. de Naturali facultate, dixit eſſe facultatē aliquam, quæ alterat atque commutat alimenta. Non enim ob id ex melle plurima bilis generatur, quoniam bilis in melle continebatur: ſed ob facultatem generantem, quæ in iuuene ex melle multam efficit bilem, in ſene bonum ſanguinem. Et li. 3. inquit, At quoniam particularum, aliæ uiribus ſunt firmioribus, aliæ magis imbecillis, uincent quidem omnes nutrimentum id quod animali eſt conueniens, non tamen omnes æquali modo. Ergo uincet etiam uenter ac nutrimentum alterabit, non tamen ſic, ut iecur, & uenæ, & arteriæ, & cor. Clarius etiam in libri tertij principio, ubi colligens quæ lib. 2. dixerat, inquit, Ac quod nutritio quidem fit, cum id quod nutrit alteratur, & ei quod nutritur ſimile fit, tum quód in quaque animalis particula facultas quædam inſit, quam ab actione ipſa generaliter alteratricē, membratim aſsimilatricem nutritoriámque nominamus, in proximo indicatum eſt libro. Hanc itaque actionem, quæ perficitur aſsimilatione, & appoſitione, aliquando appellat Gale. coctionem, aliquando nutritionem. Coctionem appellat utēs uocabulo generis, & nutritionem utens uocabulo proprio & ſpeciali: nam in præſenti Com. dixit, Extrema enim coctio appoſitione & aſsimilatione nutrientis ad nutritum fit. & 4. lib. de Sanita. tuend. ad finem inquit, Quód ſi quis dictorū cuiuſq; certam ex demonſtratione ſciētiam cepiſſe uelit, is librum de Naturalibus facultatibus legat. Vbi Gale. præfatam ſententiam ex libr. de Natura. facul. 3. allegat. Et rurſus 3. de Natur. faculta. inquit, Quando non aliud erat coctio quàm alteratio, in propria eius, quod nutritur, qualitate. Ex his conſtat, quód ipſam carnis generationem appellat coctionem. Si tamen quis exquiſitē uocabulis uti uoluerit, diſtinguet coctionem à nutritione, eritq;

Mel quare trāſit in bilem.

Nutritio.

Nutritio coctio eſt amplo uocabulo.

πέψις. eritq; πέψις, id eſt, coctio omnis alteratio circa alimentum, donec parti alendæ apponatur. Cõmutatio uerò eius quod appoſitum eſt, θρέψις, id eſt, nutritio, quod teſtatur Gale. li. 8. de Com- *θρέψις.* poſitione me. per loc. cap. de affect. iocinoris, ubi de natura facult. loquens inquit, Porrò oſtenſæ ſunt hæ facultates omnes *Naturalis fac.* ſingulis partibus per totum uitæ curriculum ineſſe. Omnes ſiquidem attrahũt quod ſibi eſt proprium, atq; excernunt quod alienum: alterant quod eſt attractum, & tãtiſper dum alterant, continent & ſtringunt. Cæterum hęc alteratio donec in ſimilitudinem particulæ alendæ trãſeat, uocatur πέψις, id eſt, coctio: ubi uerò iam apponitur particulæ, θρέψις, hoc eſt nutritio.

IN tertia parte, quæ incipit (Porrò proditum) in libris de Semine docuiſſe inquit, quòd in tunicis uaſorum, à quibus teſtes alimentum accipiunt, ſæpe apparet ſanguis commutatus ad generationem ſeminis. Nam non conuenit, ut ex alia materia tales alantur tunicę. Appellantur autem à nonnullis medicis, maximè ab his, qui tenent uim generatiuam, eſſe propriè ſemen, non ipſam corpulentam ſeminis ſubſtantiam, θορώδη, quoniam & ipſum ſemen uocant θόρον. Quod dixit ex libro de Semine. 1. li. ſcribitur, cùm aduerſus Ariſto. inquit, Sed nos inquiramus argumenta, quæ tum ex iam demonſtratis, tum ex diſſectione euidentibus adhibeamus, arteria & uena, quæ capiti teſtis committuntur, ſeminalem quendam humorem iam habere conſpiciuntur: & ipſe etiam teſtis totus huiuſmodi humore plenus reperitur. Et rurſus infrà inquit, Vnumquodque uerò ſibi ſimillimum alimentum reddit. Semen igitur efficiũnt teſtes, id quod efficere etiam uenas & arterias demonſtra- *Semen arteriæ & uenæ conficiunt.* uimus, ſed illæ paucum multò temporis ſpatio, hi non ſolum multum & cito, ſed exquiſitè etiam confectum. Quòd dixit, à quibuſdam dici ſemen θόρον, maximè ab his qui tenent ſemen *Ariſtot. opinio de ſemine.* eſſe facultatem, non corpus, Ariſtotelis fuit opinio 2. de Generatione animal. cap. 3. ubi dixit, Ineſt enim in ſemine omnium, quod facit ut fœcunda ſint ſemina, uidelicet quod calor uocatur: idq; non ignis, non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus qui in ſemine ſpumoſoq; corpore continetur, & natura, quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemento ſtellarum. Et infrà, Corpus autem geniture, in quo ſemen animalis principij contentum unà prouenit: partim ſeparabile à corpore, in quibus diuina pars compręhenditur, qualis eſt, quæ mens appellatur: partim inſeparabile, hoc inquam genituræ ſemen diſſolui-

tur

tur,uerſumq; in ſpiritum euaneſcit, cùm naturam humidam aquoſamq; habeat. Quo in loco comparat ſemen ſucco à quo lac coagulatur, dicens, Nam is quoque mutat, & nulla pars conſtitutæ magnitudinis eſt. Voluit ergo Ariſtoteles, ſemen non eſſe corpus, neque partem corporis animalis geniti. Et libr. I. de Genera. anim. capi. 20. inquit, Hinc etiam quemadmodum mas conferat ad generationẽ acceperis. Nec enim mas omnis ſemen emittit, & quibus emittitur maribus nulla pars fœtus, hoc eſt, ſicut nec à fabro quicquam ſecedit ad lignorum materiam, neque pars ulla artis fabrilis in eo quod efficitur eſt, ſed forma & ſpecies ab illo per motum in materia exiſtit. Semen uerò appellat Ariſtoteles θόρον, in piſcibus maſculis: quoniam credit facultatem generatiuam in ſolo ſemine maſculi contineri. Vocabulum uerò femini piſcium appropriat, ut lib. 5. de Hiſtor. animalium cap. 5. inquit, Sed binos meatus tum ſerpentes, tum etiam piſces maſculi continent, qui θόρῳ, id eſt, prolifico ſemine, cum coëundi eſt tempus implentur, & lacteum omnes emittunt humorẽ. Rurſus eodem capite inquit, Piſcium oua parientium coitus minus patet, quamobrem complures fœminas θόρου, id eſt, ſemen prolificum maris uorando impleri crediderunt. Et lib. I. de Generatio. animal. cap. 20. inquit, Hoc idem quoque in generatione ouiparorum piſcium euenit: ubi enim fœmina oua ediderit, mas θόρον, hoc eſt, ſemẽ prolificum aſpergit, & quæcunque attigit, fœcunda efficiuntur: quæ non attigit, remanent infœcunda: quaſi non ad quantitatẽ mas conferat, ſed ad qualitatem. Ecce ubi Ariſtotel. facultatem ipſam, quæ eſt in ſemine, non corpus θόρον, id eſt, ſemen prolificum appellat. Hęc uox in codicibus Galeni ſcribitur, accentu in ultima, θορὸν. in codicibus Ariſtote. accentu in penultima, θόρον. in lexicis etiam uario modo ſcribitur. *θόρον.*

IN quarta parte, quę incipit (Quinetiam ut) ſupponit phlegmonis generationem fieri ſanguine replente primum uaſa, deinde ſpatia inania mẽbrorum: & quod talis ſanguis extra propria uaſa poſitus, cùm non poſsit redire in propriam naturam, putreſcit, quemadmodum quæcunque in loco alieno, id eſt, non naturali plurimum incaleſcunt. quod ipſe docuit libr. de Tumoribus præter naturam, ubi inquit, Hæc igitur omnes notæ ſunt, partes phlegmone infeſtatas ſanguineo humore eſſe repletas, calidæ uerò immodicè non protinus ab initio, ſed temporis proceſſu fiunt, reſpiratione priſtina propter meatu- *Phlegmones generatio.*

um omnium obſtructionem retenta, neceſſarium ſanguinem diu immorantem computreſcere? Omnia ſiquidem calida & humida corpora in calidum collecta locum, ſi neque euentantur, neq; refrigerātur putreſcunt. Item lib. de Inæquali intemperie, inquit, Quippe calida fluxio ubi in muſculum procumbit, primum maiores arteriæ uenæq; opplentur ac diſtendun-tur, ab his minores, atque ita res procedit, donec ad minimas ſit peruentum: in his ubi ualenter impacta fluxio eſt, nec adhuc ſiſtitur, partim eius per ipſarum ora, partim per tunicas ueluti collatum foras tranſmittitur, tum uerò ſpatia ipſa uacua, quæ inter prima ſunt corpora, fluxione implentur, ſic omnia ab humore omniq́ue ex parte incaleſcunt, ac perfundūtur. & ſubdit: Appellaturq; morbus ipſe phlegmone. Quòd etiam ſanguis extra uaſa contentus putreſiat, dixit loco citato, ex lib. de Tumor. præter naturam, & ſic eſt intelligendus aphor. 20. ſectī. 6. Si in uentrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari. habetq; uerum aphoriſ. ubi in locum calidum effundatur, quemadmodum dixi ex Gal. lib. de Tumor. præter naturam, & in præſenti Com. ubi potius referenda eſt putredo ad incaleſcētiam, quàm ad exiſtentiam in loco præter naturam. ob id putandum eſt Ariſtote. dixiſſe lib. 3. de Hiſtoria animali. cap. 2. & cap. 19. non alibi contineri ſanguinem, quàm in uenis & corde: eum autem qui extrà effunditur, ſanguinem non eſſe putat, quoniam quum ſemel uenas exierit in aliam naturā corruptus mutatur.

Putrent quæ nō euentantur.

Sanguis extra uaſa putreſcit.

Sanguinem extra cor, & uenas nō eſſe uult Ariſtoteles.

IN quinta parte, quæ incipit (Si igitur) tria membra docet compoſitionis caloris naturalis cum calore præter naturam. Aut enim quo tempore calor operatur circa ſanguinem, qui extra uaſa continetur, plurimū calor naturalis diſcedit à propria temperie, & efficitur alteratio, qualis in corporibus mortuorum: aut non omnino langueſcit naturalis calor, ſed adhuc manet eius uirtus, & manifeſtatur actio caloris naturalis, & præter naturam, naturali calore coquente, & præter naturam putrefaciente, apparebuntq; ſigna, quæ oſtendent calorem uincentem, ex colore, odore, & ſubſtantia. Intelligēdum quòd ex corporibus mortuorum putreſcentibus ichores manant, ac uirulentiæ, quemadmodum & ex particulis demortuis fit, ubi tamen caloris naturalis aliqua actio repræſentatur, pus fit bonū aut malum.

Caloris naturalis & præter naturā actio mixta.

IN ſexta parte, quæ incipit (Ex his igitur) concludit Gale.

ex dictis, quomodo deprehendendum ſit pus bonum. Primò ex coctione, quod docebit ſubſtantia læuis, & æqualis, & modicè craſſa. Secundo etiam ſi putret, & quantum putret: putret enim quàm minimè pus optimum, quoniam & fœtet quàm minimè, ut uult Hippoc. eſt enim idem ὡς ἥκιστα. id eſt, quàm minimè, ac ſi diceret, ὡς ἐλάχιστα, id eſt, quàm paruiſsimè. quod etiam dixit lib. 3. de Ratione uict. acut. Comm. 61. per hæc uerba, Ait præterea balneum ἥκιστα, id eſt, minimè iuuare eos qui ſolo utūtur potu. ubi ἥκιστα, ἐλάχιστον, id eſt, minimum ſignificat. nō, ut quidā aiunt, οὐδαμῶς, id eſt, nullo pacto. Cognoſcetur etiam pus optimum, quia candidum eſt, quemadmodum & ſemē genitale, quia ſimiliter cōmutatur à radicalibus membris, colore albis, quemadmodum & ſemen: uerùm nō adeò exquiſitam aſſequetur albedinem, quoniam ſemen calorem præter naturam non recepit, pus uerò recepit quidem, ſed non ſemper conſimiliter, ſed quādoque magis, quandoq; minus: ſemper uerò aliquid, quoniam exiuit naſa, quæ ſunt ſanguinis naturalia receptacula. Membris itaque radicalibus ambo aſsimilantur, quæ ſunt tunicæ uenarum, nerui, ligamenta, oſſa, cartilagines: ſic etiam fit ſedimentum urinæ album, quoniam à mēbris radicalibus alteratur ad album colorem, uerùm nō repræſentat cauſam præter naturam, licet non adeò bonam, ut ſanguis recipiat commutationem. Nam ſedimen urinæ eſt alimentum quod effugit naturæ cōfectionem apud ſanguinis generationem, non ut ſanguis à natura commutatus, neq; ut pus particeps cauſæ præter naturā. *Præter naturam cauſa particeps.* Græcè, τῆς παρὰ φύσιν αἰτίας ἐν τῇ γενέσει μεταλαβόν: hoc eſt, cauſæ præter naturam particeps in generatione. Quòd ſi Gal. li. 1. de Diff. fe. cap. 6. dicit, ſedimentū album, læue, & ęquale, & quàm minimè fœtidū, eſſe optimū, quando talem mutationē à continentibus uaſis aſſequutum fuerit: ibi loquitur Gale. de ſedimento facto ex humore putreſcente: in hoc tamen loco de ſedimento ex crudo humore loquitur. An tamen hæc puris optimi forma generetur à calore naturali tantùm; uel à calore naturali coquente, & à calore præter naturam putrefaciente: quidam uoluit in generatione formæ puris optimi, nullum habere concurſum calorem præter naturam, quia putredinalis calor (inquit ipſe) non agit diſpoſitiones per ſe facientes ad formæ puris generationem. Nam hoc dato ageret coquendo, & eſſet naturalis. Poſtea ad ſaluandum concurſum præternatu

Albedo puris non æquat albedinē ſeminis.

Sedimen nō adeò bene alteratur, ut ſanguis.

Puris generatio à quo calore fit.

ralis caloris inquit: Quemadmodū in generatione fœtus præcedit actio iecoris in generatione ſanguinis matris, nō tamen coagit ad generationem fœtus iecur matris: & ut actio uentriculi antecedit iecoris actionem: ſic dato quòd ad puris generationem ſit neceſſum actionem præternaturalis caloris præceſsiſſe, non tamen coagit ad eius generationem præternaturalis calor. Mihi tamen dicendum uidetur ad puris generationem, non ſolùm naturalem calorem, ſed & illum, qui eſt præter naturam, concurrere. ſicut enim putredo, qualis eſt in corporibus mortuorum, ſit omnino à cauſis pręter naturam, & forma carnis, aut ſeminis omnino à calore naturali: ſic forma puris ab amborum concurſu. Quod dixit Gale. in præſenti Commentario, cùm ait, Siquidem ſemen nihil habet cauſæ præter naturam permixtum, pus uerò non aſsiduè par, ut explanatum iam eſt, permiſcetur ergo omnino quoties ſanguis de proprijs opificijs exiliuit. Vult igitur in omni tali generatione in ratione cauſæ calorem præter naturam concurrere in puris generatione, quoniam ſanguis de proprijs opificijs exiuit. Ratio etiā quę id probat eſt: quoniam diſpoſitio immediata propinqua, ad alicuius formæ generationem, eſt illa, qua poſita ſequitur generatio, & qua ſemota ſemouetur. Sed poſita actione caloris naturalis, & caloris præter naturam, ſequitur formæ puris generatio, & ipſis ſemotis non ſequitur, ergo amborum actio eſt neceſſaria ad formæ puris generationem. Si dixeris quantitatem eſſe diſpoſitionem immediatam propinquam ad formæ extenſæ cuiuſuis inductionem, non tamen concurrere ad generationem puris: uerum eſt, ſed illa non eſt forma actiua. Poſſes etiā dicere hinc ſequi, ꝙ ſi ex pituita generetur ſanguis, frigiditas pituitæ coaget ad formæ ſanguinis generationē: quoniam præſens eſt, & habet agendi uirtutem. Primò dico, quòd in ſanguine genito nullum ueſtigium manet actionis frigiditatis, ut in pure fœtor eſt caloris pręter naturam ueſtigium. Secundò concederē conſequens, & dicerē ſimile fieri in generatione mixtorum, in qua dato quòd mixtum quod generatur calidiſsimum ſit, ad eius generationē frigida coagunt elementa. Quòd ſi rurſus dixeris, calorem præter naturam non coagere ad formæ generationem, id eſt, libenter & ad placitum dictum, quoniam accidentia ſecundùm ueriorem opinionē non coagunt ad generationem formæ ſubſtantialis, ſed tantummodo diſponunt, quod non minus facit calor pręter naturā quàm

Puris generatio à calore naturali & præter naturā ſit.

Accidentia nō coagunt ad generationem formæ ſubſtantialis.

naturalis

naturalis. Quòd ſi uelis dicere caliditatem in generatione formæ ſubſtantialis ignis coagere: dicam tibi quòd caliditas præter naturam non minus coagit ad formæ puris generationem quàm calor naturalis. Non enim magis proprium eſt caloris naturalis generare pus, quàm caloris præter naturam, ubi uterque ſolus ageret. ſicut enim calor præternaturalis ſolus faceret putridum aliquod, non pus: ita calore ſolo naturali agente fieret caro, non pus optimum. Si dicas, loquamur modo de optimo pure, cuius generatio fit à naturali calore uincente. Verum eſt: ſed tamen quemadmodum calore naturali uincente, fit optimū pus: ita ipſo ferè uicto, fit peſsimum; ambobus coagentibus. Malum autem pus, pus eſt, & formam continet puris, ad cuius generationem calorem naturalem coëgiſſe non negauit aduerſarius, non tamē ſuperaſſe integrè. Vt igitur pus malum à calore naturali, ſic & à calore præter naturam: uincit autem præternaturalis, non tamen intantum, quin caloris naturalis ueſtigia appareant coagentis. Ita in generatione optimi ambo ſimul agent, & naturalis uincet pręternaturali coagēte: maximè quoniam ut dixi amborum actio nō eſt alia quàm materiam diſponere: forma autem ab alia forma ſubſtantiali introducetur, quæ eſt forma membri radicalis, aut membrorum partis inflammatæ. Quod autem ipſe dicit de generatione chyli, quæ præcedit generationem formæ ſanguinis, conſtat quòd non eſt ſimile. Actio enim uentriculi non coniungitur cum actione iecoris, ſed ipſam præcedit tēpore: ſed in generatione puris, naturalis & pręternaturalis caloris actiones, ſimul tempore ſunt in eadem materia. Idem ad id quod dixit de generatione ſanguinis in iecore matris per comparationem ad fœtus generationem. Hanc ob cauſam iſtam puris generationem, putrefactionem & coctionem appellat Gal. li. I. de Diffe. fe. cap. 6. dicens, Altera autem putrefactio, quam & coctionem eſſe diximus, ſemper ad unicam puris ſpeciem terminatur, nō tamen diceret putrefactio, niſi ageret aliquid in tali generatione calor putrefaciens. Conſtat etiam Gal. in fine huius commētarij dixiſſe, Neque ut pus cauſæ præter naturam particeps in generatione. uoluit ergo calorem putridum in puris generatione habere cauſæ rationem. In fine commentarij Galenus intulit ſimile contingere in generatione ſedimenti apparentis in urina. Id namq; album eſt, quoniam ſimilem puri habet generationem, quoniam à uaſis generantur, quæ membra radica-

Puris generatio, coctio, et putrefactio eſt.

Sedimenti urinæ generatio.

lia ſunt & alba. Cæterum non omnino ſimilia ſunt: pus enim cauſa præter naturam participat, nō autem ſedimentum, quod uerè medium continet inter pus & naturales humores. Alimētum enim quod naturalem actionem effugit in ſanguinis generatione, ſubſidet in urina, neque ut ſanguis commutatum, nec ut pus cauſæ præter naturam particeps. Hoc idem teſtatur Gal. lib. 1. de Differ. feb. cap. 6. dicens. Humorum autem putredo, quæ in uaſis fit, ſimilis eſt ei, quæ in inflammationibus atq; abſceſsibus accidit, alijsq; collectionibus. Vbi teſtatur ſimilitudinem puris & ſedimēti urinæ. Circa iſtam partem hoc maximè uidetur egere declaratione, an ſedimentum in urina apparens ſit pars humoris geniti in iecore, quæ à uirtute uaſorum coquitur in uenis. An pars aliqua quæ non fuit unquam aſſecuta formam humoris, quod ſit pars humorum qui exiſtūt in uaſis, quę ſeparatur per tertiam coctionem, quæ fit in ipſis, probatur. Primò, quia ſi eſſet pars chyli non cocta in iecore, neq; ad ſanguinem conuerſa in principijs febrium, maior ipſius copia appareret, quàm in ſanitate: quoniam in principio febriū magis languet uētriculus quàm in ſanitate. Plus igitur aderit crudi humoris inepti ad ſanguinis formam accipiendam, & contingeret ipſam in morborum initijs apparere, in quibus ex pręcedenti uictu cruditates uentriculi adhuc adſunt. Secundò, quia ſi ſedimentum eſſet pars cruda ex chylo, non ſignificaret robur uaſorum, nec prædiceret ſanitatem in morbis uenoſi generis. cuius contrarium uult Gal. 1. de Criſibus, & 4. de Sanitate tuenda. Tertiò, ſi ita eſſet, ſedimentum non oſtenderet diſpoſitionem & alterationem, quæ contingit in humoribus qui ſunt in uaſis: ſi enim eſſet ipſius humoris pars, ſignificaret nobis humorem reliquum ſimilem paſſum diſpoſitionem atque coctionem: ubi tamen fuerit pars chyli eius excremēti coctionem, non humorum, qui in uaſis ſunt, ſignificaret. Quartò uidetur dubium contra opinionem: nam ſi ſedimentum eſt pars cruda, quum conficitur ſanguis in iecore, non deberet plurimum eius ſeparari. Nam ſedimentum eſt album, & iecur non eſt album: ergo non conficitur in iecore. Quòd tamen in tempore coctionis, quæ in iecore fit, plurimum ſedimen appareat, docet Gal. lib. 1. de Criſib. cap. 12. dicens, Nam quum adhuc coquitur ſanguis, urina, quæ mingitur, læuē, & ęqualem, & albam ſubſidentiam, ac multam facit. Iam uerò perfecta coctione, & color quidem urinæ intenditur, minus autem ſubſidet. Quinto

Sedimentū urinæ an ſit pars humoris in febribus.

tô, ſi ſedimentum eſſet pars cruda ex uentriculo delata, non ap pareret multum ſedimentum tempore hyemis: quoniam eo tẽ pore calor maior eſt in uentre, quàm in alijs. quòd tamen tunc maior appareat copia, conſtat ex Gal. Comm. 15. primæ ſectionis Aphor. quum ait, In his enim plus eſt ſedimẽti quàm in æſtate, præter id quòd tota urinarum multitudo hyeme ſufficienter augetur. Si tamen quis uelit Galeni mentem ſequi, dicet ſedimentum & quoduis aliud bonũ contentum in urina, ſiue nebula, ſiue appendiculum, eſſe ſecũdùm partem de crudo humore, qui è uentriculo proceſsit ad iecur & uenas, qui in ipſis uaſis coctionis, quendam modum aſſequitur, demum cum uri na retrocedit ad renes & ueſicã. Talis ſuccus crudus in pueris multus eſt, quoniam uoraces ſunt, & intẽpeſtiuè edunt, & pluſ quam poſsit à uentriculo ipſorum ſuperari: quoniam non tan tùm nutritioni, ſed & augmẽto ſufficere debent. Rurſus membra ipſorum, quorũ naturales facultates robuſtiſsimæ ſunt, & celeriter trahunt alimenta, antequã integre perficiatur in uẽtriculo, ſuoque robore tale crudum excrementum ſuperant, ſi militer eius multum apparet in hominibus otioſis, in quibus etiam plurimum crudi ſucci cõgeritur, & alijs utcunq;, in quibus abũdat cruditas. In ſanis itaque corporibus pars cruda eſt, quæ non potuit à calore naturali iecoris uinci, & in ſanguinẽ commutari. In ægris tamen pars eſt de crudo humore ſimul tẽ dente cum humoribus morbum facientibus, pars etiam eſt de ipſo humore malo putreſcẽte, quæ partes à naturali calore uin cuntur in uaſis, demum cum urina excernuntur. Quòd igitur ſedimentũ pars ſit cruda è uentriculo ueniens, quæ nõ eſt aſſe cuta in ipſo coctionẽ, patet ex Gale. in præſenti Commẽtario, quando dixit, Alimentũ quod naturæ refugit confectionem, apud conuerſionem in ſanguinem ſubſidet in urina, neque ut ſanguis ab ea commutatum. Quòd tamen tam in ægris quàm in ſanis poſsit inueniri huiuſmodi crudum excrementum, ex quo ſedimentum fit, probabo. Non enim uoluit Gale. hoc ſolum appellare ſedimẽtum, ſed dixit, quòd id quod habet hanc conditionem, in urina ſubſidet, & ſedimentum appellatur. In ſanis namque ex crudo humore, qui in uentriculo non fuit cõ fectus, fieri ſedimentum probat Gal. libr. 1. de Criſibus, cap. 12. ubi inquirens optimam urinam, ut aliàs intelligere quiuis poſ ſit, quantum ab ipſa recedũt, inquit, Nam ſi colorem exquiſitè ſeruauerit, ſubſidentiam uerò albam, & læuem, & æqualem, &

Vrina contentum.

Sedimentũ urinæ in ægris pars eſt humoris, et pars crudi ſucci.

multam fecerit,ſic quidem erit coctionis etiam ſignum, plus etiam de humore qui crudus nominatur,euacuari etiá demonſtrat.Præterea in pueris omnibus ferè perfectam ætatem agentibus,qui otioſam ætatem degunt,aut quouis alio modo pleni ſunt,ſatis multam habent urinæ ſubſidétiam. Quoniam in his omnibus plus eſt de inconfecto & crudo humore, his quidem propter deſidem uitam, illis uerò propter ſatietaté: quoniam magis uoraces ſunt,ſed ob id etiam quòd operatio non poteſt duobus ſimul ſufficere, augendo ſcilicet atque alendo. Antequam ergo in ipſo ſufficienter alimentum decoquatur, trahit ad ſe corpus,atque hinc fit ut plurimum crudi humoris coaceruet.Quòd etiam Gal.id uelit reſidere in urinis ægrorũ cõſtat ex litera ſequenti,cùm ait,Hæc quoque cauſa eſt,ut ijs ex ocio & repletione febricitantib.ſi ſanitati reſtitui debeant,neceſſariò plurimum ſubſideat.Hoc autem nõ fieret,niſi quoniá ſuccus iſte crudus,cuius plurimum colligitur in pueris & ocioſis, ſiue in ſanis ſiue in ægris ſeparatur,& cum urina tranſmiſſus ſubſidet in ipſá:ſi tamen ſani inedia & exercitijs utãtur, id crudum non erit ſedimentum , ſed ob paucitatem & tenuitatem nebula, aut appendiculum; aut omnino non aderit aliquod contentum in urina.Hinc conſtat falſam eſſe opinionem illorum,qui dicunt ſedimentum in ſanis eſſe crudam ſuperfluitatem,& in ægris partem humoris:quoniam in ęgris etiam eſt pars cruda. Veruntamen in ægris non ſolùm apparet in urina ſedimentum ex crudo ſucco prædicto, ſed etiam nonnihil de ipſo humore putreſcẽte. De crudo ſucco primo dicamus.crudus ſuccus enim non mutatur ad formam ſanguinis in iecore, tranſit tamen ad uenas cum ſanguine,& plurimum eius ad formam ſedimenti tranſit in iecore,quod ſimul cum urina deſcẽdit per emulgentes uenas tẽpore generationis ſanguinis,cùm interim etiá permeet & trahatur à membris. Non enim totus unico momento perficitur, ſed ut ſenſim chylus peruenit ad iecur,ſenſim etiam alteratur & perficitur , & quod perfectum eſt tranſit,reliquo nondum perfecto,quo toto tempore plurimum ſedimenti apparebit in urina,ut uult Gale.1.de Criſibus cap.citato dicẽs,Nam cùm adhuc coquitur ſanguis,urina,quæ mingitur,læuem & æqualem & albam ſubſidentiá ac multam facit:iam uerò perfecta coctione,color quidem urinæ intenditur,minus autem ſubſidet.Eo modo tamen quo non totum ſerum ſanguinis expurgatur per emulgentes uenas,ſed multum

Crudus ſuccus in urina ſubſidet.

cum ſanguine tendit, ſic etiam & aliquid de ſucco iſto crudo tendit ad uenas. Quòd ſi talis ſuccus in ſedimenti formam trã ſit in iecore, cum ea forma retrocedet ad urinam: ſi uerò crudus, nec à iecore ſuperatus tranſcendat, à uenis ſuperabitur, ut in ſanis, & iam perfecta coctione ſanguinis, deſcendet ſimul cum reliqua parte urinæ, aut crudus exiſtens in corporibus febricitantium aliquam contrahet putredinem, & in uenis ſuperabitur, & dealbabitur, non aliter quàm pars humoris peccantis, in ægris: nanque præter prædictam crudam ſuperflui, quæ formam ſuſcipit ſedimenti, eſt etiam ſedimentum aliud quod ex humore faciente morbum fit: de quo fecit mentionem Gal. lib. 3. de Præſagatione ex pulſibus, cap. 7. dicẽs, Atque is eſt uigor acceſsionum, ubi fuliginoſum natura excrementum, expiratione & contractione arteriarum expellit: quod uerò eſt ueluti cineritium, non perinde poteſt excernere, quia craſſum eſt, ſed per inſignes meatus educit, hoc in partibus inflammatis pus eſt, in ipſis uaſis ſedimentum urinæ. uides ubi cineritium, quod remanet ex humore in febrium uigore reſoluto tenui, ſedimentum urinæ appellat, id autem humoris peccantis pars erat, non cruda ſuperfluitas. Hinc cõſtat quare dato, quòd totus humor malus coquatur in uaſis, non totus tranſit ad formam ſedimẽti, ſed ille tantùm qui in extremis uenis exiſtens, quo tẽpore coquit à naturali calore, magna ex parte reſoluit, & ueluti cinis remanet, non potens cum reliquo exhalare per poros. Quod non fit in humoribus in magnis uaſis exiſtẽtibus, à quibus non exhalat tenuis pars, ſed totus humor unà concoquitur: oſtendit autem ſedimen tale naturam ualidam, quæ partem reſoluit, reliqua ſuperata & dealbata. Galenus etiam cùm intellexiſſet aliquod eſſe ſedimentum ex cruda ſuperfluitate, quod nunquam occupauit calor putrefaciens, ut in ſanis corporibus, quondam ex parte humoris, aut crudæ ſuperfluitatis, putreſcentibus, ut in febricitantibus, in Commentario præſenti dixit ſedimen non eſſe particeps cauſæ præter naturam, quod uerum eſt in ſanis corporibus. & lib. 1. de Differ. feb. cap. 7. uidetur uelle calorem præter naturam putrefacientem concurrere: comparat enim putredinem eorum, quæ continentur in uaſis, ei quæ fit in tumoribus præter naturam, & ſuperante natura in utriſq;, inquit, Et ſuperante quidem ſicut in inflammationibus & ſimilibus collectioni tumoribus pus: in humoribus aũt qui in uenis & arterijs continentur, quoddam quod

Sedimẽtum ex humore.

Humoris cinericium ſedimẽtum eſt.

Humores cocti non omnes trãſeunt in ſedimẽtum.

pari proportione reſpondet ſubſidens in urinis. Sedimentum ergo putredine participat, id uidelicet quod ex humoribus putreſcentibus generatur. Petet autem aliquis, quare non fœtet, quemadmodum & pus optimum, quod eſt quàm minimè fœtidum. Reſpondemus quòd in fine generationis ſedimenti omnino amittit caloris præter naturam notas, quoniam calor ualidus eſt in uaſis, quod in pure optimo non fit: quoniam extra uaſa generatur. Quod ergo dixit in præſenti Commentario, ſedimentum non eſſe particeps cauſę præter naturam: uerum eſt in fine actionis & generationis ſuæ: ad finem namque omnem amittit putredinem à natura integrè uictum. Ad argumenta in contrarium facta, reſpōdetur. Ad primum dico, non eſſe neceſſum in morborū initijs ſedimen apparere. Ratio eſt, quia crudum illud excrementum non generabitur ægro, recto conuenienti uictu. Dixit enim Gal. lib. 1. de Criſi. cap. 12. ꝙ in ijs qui inedia utuntur, & exercitio, nō neceſſum eſt hoc crudum excrementum in urina apparere: quanto magis id erit uerum in febrientibus, & tenui uictu utentib⁹, ob caloris copiā, & alimenti inopiam? Aut ſi quid generetur, non conficietur à iecore & uenis, nec ſegregabitur à reliquis humoribus: aut ſi quid parum ſeparetur, non perſeuerabit, quod ad coctionem eſt neceſſarium. Quod magis placet, eſt, quòd ſi quid crudum procedit à uentriculo in iecur, id erit paucisſimum, & non ſeparabitur in principio morbi in forma ſedimenti. Ad tertium dico, quòd pars cruda procedit cum ipſis humoribus, & pars alia ab ipſis humorib⁹ ſeparatur, quia pars ipſorū erat. Ad quartum dico quòd uerum eſt multum ſedimentum apparere. quo tempore ſanguis conficitur, quia ſedimen illud in urinis ſanorum eſt, de quo loquitur Gal. & in illis in iecore ſeparatur ex cruda ſuperfluitate uentriculi, quia excremētum uenarum in ſanis per poros diſcutitur. Ad quintū dico, quòd hyemis tempore licet melius perficiantur coctiones, plus apparet ſedimenti, quoniam cruditates temporum calidorum magna ex parte exhalāt inſenſibiliter per cutim: hyeme uerò cuti conſtipata reliquum retrocedit ad urinam.

Sedimentū urinæ quare non fœtet.

LIBER SE-CVNDVS PROGN.

Hippocratis, cum Expoſitionibus Chri-ſtophori de Vega, & Annota-tionibus eiuſdem in Ga-leni Commen-tarios.

*

PROGNOST. PRIMVM.

HYDROPES autem omnes, quæ ex acutis morbis fiunt, malæ ſunt, non enim à febre liberant, & valde doloroſæ ſunt, ac lethales. Incipiunt autẽ plurimæ quidem ex partibus inanibus, & lumbis, quædam autem à iecore.

IN hoc ſecundo lib. ſigna plurima prognoſtica ſcribuntur ab Hippo. nullo fere ordine ſeruato: quorũ quædam ſumuntur ex morbis, ut ab hydrope, empyemate, ueſicæ inflammatione: quædam ab actionibus animalibus, ut ſomno: quædam à qualitatibus, ut extremorum frigore: quædam ab excremẽtis, ut deiectione, urina, uomitu, excreatione. Nunc uerò ab aqua inter cutim incipit, quæ morbus acutus eſt, nõ ſimpliciter, ſed ex decidentia. Eſt autem aqua inter cutim Latinis, quę Gręcis ὕδρωψ, teſte Celſo lib. 3. cap. 21. licet Plinius nõ Latino, ſed Græco ipſo utatur uocabulo, hydropiſim appellans. tamen hydropum, & hyderon eundem morbum appellant: licet nonnulli diabetem etiam appellauerint hyderon, & hydropam, teſtè

Ordo non ſeruatur ab Hippocrate.

Aqua inter cutim.

ὕδρωψ.

Aëtio

Aëtio lib.11.cap.1.uerùm in propria ſignificatione non defini tur à medicis Græcis,ſed à Gal. & reliquis.Primum diuiditur, deinde diffinitur, quia analogum eſt. Nam nomen hydrops magis proprie de aſcite,quàm de alijs dicitur. per hunc enim morbum aqua abundat magis,quàm per alios.Latinum etiam uocabulum ei magis reſpondere uidetur,aqua inter cutem:licet Alexander Trallianus lib.3.cap.30.explicans cauſam ipſius,eam deſcripſerit dicens, Naſcitur magna ex parte, ex iocinore in tantum refrigerato, ut nequeat pro ſuo munere ſumpta cibaria concoquere, & in ſanguineam ſubſtantiam conuertere:ſed in aquam modo eſſentiam tranſmutare, uel in flatulentos ſpiritus,uel in pituitam denique transformare. Diuiditur autem in tres ſpecies à Gal.lib.4.de Rati.uict.acutorũ, Cõ.110.ubi autorem illius partis repræhendit, quoniam duas tantùm ſcripſit ſpecies hydropum,ſiue naturas. Repræhendit etiam eos qui fecerunt 4.ac ſubinfert, Nempe hydropũ unus humidi ſubſtantiã,tenuis copiã in tota inferiori thoracis regione aceruat, quam aliquando per purgantes humidum euacuamus. Alter locum hunc nõ aqua,ſed ſpiritu,& fere ſuperiora omnia tumentia:hunc tympaniam appellant. Qui autem habitum totum pituitæ plenum habet,eum hypoſarcidiũ nõnulli appellant.Rurſus Paul.lib.3.cap.48.inquit, Et appellatur morbus ille hyderus,in quo quandoque quidem multitudo ſpiritus cum exiguo aquoſo humore inter peritonæum,& partes ei ſubiacentes congregatur,ita ut ſi pulſetur uenter inferior,ſonitum inſtar tympani propemodũ edat.Proinde & tympanias hydrops appellatur. Aut inflammationibus quæ circa ſtomachum, aluum, & colon inteſtinum, & inueteratis febribus conſiſtunt,interdum adhuc etiam peritonæi,aut in mulieribus uuluæ, aut ſcirrho,nonnunquam è contrario ingens humorum copia cum perexiguo ſpiritu,in eiſdem locis coaceruatur,perinde atque in ἄσκῳ,id eſt,utre quopiam ſeruatur. hinc ęgritudo ἀσκίτης ὕδρωψ,id eſt aſcites,paſsio nomen habet. Qui utique etiam ipſe ex cauſis iampridem numeratis conſtans,à duritie uerò & ſcirrho,magna ex parte,quæ lienem atque hepar moleſtat, necnõ fluxibus circaq; inteſtina diuturnis,prę quibus uenter intumeſcere,reliquum corpus colligari cõſueuit. Qãdoque ſane in uniuerſæ corporeæ molis tumorem frigidius ac pituitoſius ſanguen cõtinetur. Partim quidẽ ab hepatis eiuſdem conſtitutione delatum, partim uerò ab uniuerſa

Aquæ inter cutim cauſæ.

Aquæ inter cutim tres ſpecies.

Tympania.

ἀσκίτης.

niuerſa corporis carne,tanquam aqua ſtillante natum,ut palli
dum atq; pituitoſum mortuo cõpar appareat,leucophlegma-
tias , & hypoſarcidis, hyderus,aut anaſarca nũcupatur. Rur-
ſus lib.10.cap.20.Hydropis differentiæ tres ſunt, alius enim
aſcites ab utre appellatur,alius tympanites à tympano,& ter-
tius ſarcites aut iuxta carnem,hoc eſt ſubtercus,à Græcis etiã
leucophlegmatias nominatus.Celius lib.3.cap.21. ſpecies eaſ
dem narrans inquit,Primum,τυμπανίτην:ſecundum leucophle
gmatiam , uel anaſarca: tertium ἀσκίτην,Græci nominant. Fit
hic morbus ſemper læſo iecore,aut primario affectu,aut per
conſenſum.Primarius ipſius affectus eſt intemperies, aut tu-
mor præter naturam.Conſentit autem lieni,tenuioribus inte
ſtinis,uenis meſeraicis,ſepto tranſuerſo,pulmoni,& renibus,
ſimiliter & utero. Conſentiũt enim quæcunque aut proxima
ſunt,aut magnis uaſis,aut neruis communicant,ut Gal.in Cõ.
Vtcunque ſit,neceſſum eſt facultatem ſanguificam laborare,
ut Gal.in Com.teſtatur.Itaque cuiuſuis aquæ inter cutim cõ-
munis genitura eſt,ubi ſanguificationis officiũ intercidat.&
lib.2.de Naturalibus fa.Eſt enim ea prima generandi hydro-
pis cauſa ex ſanguificationis defectu proueniens. Et lib.6.de
Lo. pa.ca.1.Hallucinant,inquit, qui indurato lieni aquã inter
cutim fieri credunt,nullam affectionem patiente iecore. Et li
bro 5.de Lo. pa.capit. 6. inquit, Quippe niſi hepar afficiatur,
haudquaquam fieri poteſt huiuſmodi affectus,non tamen ſem
per ob primariam eius affectionem excitatur, quanuis hoc ſit
quàm frequẽtiſsimum.Etenim quia ipſum eius facultatis quæ
ſanguinem gignit, inſtrumentum eſt,conſequens eſt ut uiti-
ato hoc uiſcere, actio quoque eius uitietur.Accidit autem(ut
dixi)cùm aliàs aliam partem frigida intemperies afficit, ut he
par quoque refrigeretur.Igitur ſi uel lienis cauſa,uel uentri-
culi,uel inteſtinorum uniuerſorum,maxime ieiuni, meſente-
ricæ uenæ,habituali intemperie afficiantur,facile etiam unà
refrigerare poſſunt omnes ſimarum iecoris partium uenas.
Quo fit ut ad hepatis quoque corpus intemperies ipſa perue-
niat.Si uerò uel pulmonis,uel ſepti tranſuerſi,uel renum oc-
caſione id accidat,in primis uenæ,quæ in uiſceris huius par-
tibus gibbis conſiſtunt per conſenſum afficiuntur, deinde tra
ctu temporis hepar quoque eadem diſpoſitione infeſtatur.
Hanc ſentẽtiam citare ad literam placuit,quoniam tria hæc ſi-
mul approbat in ipſa Gal.nẽpe quòd ſine iecoris affectiõe nõ
fit

Aqua inter cutum ſemper fit læſo iecore.

Conſentientia quæ ſunt.

Partes quarũ conſenſu fit aqua inter cutim.

ſit aqua inter cutim. Secundũ, quòd aliquando ſit ex primaria affectione iecoris, & aliquãdo per cõſenſum. Tertiũ, quoniã plura alia mẽbra explicantur, ex quorũ conſenſu ſit, quam hîc ab Hipp. Ipſe enim in præſenti de aqua inter cutim, quæ ſit ex morbo acuto loquens, non fecit mentionem de ea quæ ſit ex lienis inflammatione, aut ſepti, aut pulmonis, aut uentriculi: neque etiam de frigida intemperie harum particularum, ſiue ſequatur fluxum uentris, aut fluxũ ſanguinis, aut frigidę potũ, aut cauſam quãuis refrigerantem: quia hæc nõ niſi longo tempore adducunt morbum hunc. Iecoris tamen, aut uenarũ meſeraicarum, aut tenuiorum inteſtinorum inflammationes acuti morbi ſunt, & breui aquam inter cutim afferre poſſunt, deficiente iecoris ſanguiſica facultate: facto etiam ex acuto morbo, altero ex decidentia acuto. Is autem non ſedat febrẽ: quia ut ait Aëtius lib. 10. cap. 20. humor, qui detinetur, falſus eſt, & putrefactus: quare ſitis & febris augetur. Fere enim in totum, plurimi ex hydropicis febriunt, neque dolorem lenit. Adaugetur nanque humorum putredo languente iecore, & fumorum malorum multitudo aceruato humore: augetur etiam ex tumore diſtentioneq; afflatus, & aquæ multitudine; inde ſequitur ut lethalis ſit hæc diſpoſitio. Et ob id Celſus lib. 2. cap. 8. inquit, At aqua inter cutim ſi ex morbo acuto cœpit, rarò ad ſanitatem perducitur. Quòd autem dixi, ex partibus inanibus. Græcè habetur, ἀπὸ τῶν κενεώνων. & hæc eadẽ ſunt, quæ appellantur, τὰ λαπαρὰ, id eſt, flaccidæ partes, apud Gal. in Commentario. Hoc uocabulo κενεὼν, uſus eſt Homerus Iliad. ε. ubi Pandarus Diomedi dixit, βέβληαι κενεῶνα διαμπερὲς. hoc eſt, tranſfixit partem flaccidam. Appellat autem Homerus eo nomine partes, quas zona cingit. Libro eodẽ, ubi Diomedes uulnerauit Martẽ, inquit, νύξε δ' ἐς κενεῶνα ὅθι ζωννύσκετο μίτρην. quod eſt, ad extremum uentrẽ, qua parte cingebat baltheum: zona uerò partes ſub thorace cingebat tempore Homeri; ut Iliados λ. ἰφιδάμας δὲ κατὰ ζώνην θώρηκος ἔνερθεν. quod eſt, Iphidamas uerò iuxta zonã ſub thorace. Sunt ergo partes flaccidæ, aut inanes iuxta zonam ſub thorace, quo loco ſunt ieiunum inteſtinum & uenæ meſeraicæ.

Aqua inter cutim non omnes cauſas explicat Hippocrates, & quare.

Aqua inter cutim non ſedat febrem.

Aqua inter cutim non ſedat dolores.

λαπαρὰ.

κενεών.

GALENI COMMENT.

INTER *initia libri ipſe dixit: Conſiderari conuenit hunc in modum per morbos acutos: principiò uultum ægri,*

ægri, ſitne ſimilis benevalentium. Ita aliqui dicunt non ſolùm de uultu exitioſo per morbos acutos, ſed deinceps de omnibus ipſum facere ſermonem, cùm haudquaquam legerint finem ſermonis, ubi dicit: Hæc dico de morbis acutis, necnō quicunq; ex acutis morbis conſiſtunt. *Atqui conſtat ut de purulētijs docuerit, nō ſolū illis quæcunq; uigeſimo die rumpi ſolent: ſed quæ ad trigeſimū, quadrageſimum & ſexageſimū deuenerunt. atq; etiā antea de morbis, qui ad quadrageſimum uſque diem proceſſerunt, ubi dixit:* Spirationis facilitatem exiſtimari oportet perquàm magnam habere uim ad ſalutem in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtet, ac quadrageſimo die iudicetur. *Et item hoc loco ait, non de quauis aqua inter cutem facere ſermonem, ſed quæcunque ex acuto morbo exiſtat: atque etiam de purulentis tabidiſq; deinceps docebit: & ad hæc de quartanis, ut conſtat, etiā diutinis morbis. Igitur ut aqua inter cutem omnis ſi ex acuto morbo exiſtit, malo ſit, nequaquam ſedans febrem, ſed inferens dolorem: ipſe dixit. porrò docuit geniturā eius, iecoris nominatim faciēs mentionē: atque una cōmuni ratione partis inanis, quæ ſunt ieiunum, & lactes, & item inteſtina tenuiora. Nam in more eſt uocari illas partes inanes, quæcunque inter extremā thoracis coſtam, & femoris oſſa habentur. Atqui inanis uidetur omnis talis ſedes, ſi eam cum ſupernis inferniſq; partibus utriſque oſſeis conferas. At uerò omnis talis pars flaccida habetur, quoties non fuerit aliquis pauloante repletus eſculentis poculentiſq;. Ita mihi uidetur poēta has ipſas corporis partes, eò quòd flaccidæ ſint, appellare laparas. Itaq; cuiuſuis aquæ inter cutem cōmunis genitura eſt, ubi ſanguificationis officium intercidit. Etenim quemadmodum in uentriculo concoquuntur eſculenta, pari ratione*

tione in iecore & uenis præconcoctum in uentriculo alimentum. Quinetiam ut in uentriculo interdum minus intercidit concoctionis officium, interdum magis: ita in iecore. Nonnunquam enim iecur afficitur per ſeſe primum: quemadmodum etiam uentriculus: interdum per conſenſum aliarum partium. Itaque conſtat ut omnes ſibi inuicem conſentientes partes, aut quia uicinæ ſint, aut quia habeant ſocietatem magnam, per conceptacula neruosq; afficiantur. In hunc modum, iecur per magnas uenas copulatur & lieni, & uentriculo, & inteſtinis. Atque etiam poſitura eorũ ita uicina eſt, ut quædam cõtingant ipſum: quædam propemodum tangant. Itaque lienis nequaquam mentionem habuit Hippocrates. Siquidem de morbis acutis agebat. etenim hoc uiſcus quando per longos morbos traxerit ſcirrhoſam diſpoſitionem; ad conſenſum agit iecur, omniq; corpori per tale medium aquam inter cutem concinnat. Porrò iecoris, ac partis inanis mentionem facit, ac docet differentias aquæ inter cutem ex illis, quomodo procedente ſermone perſpicuum erit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte narrat quorundam occaſionem, qua uoluerũt dicere Hip. in hoc libro de morbis ſolis acutis agere, quoniã dixit, Conſiderari cõuenit hũc in modũ p morbos acutos principio uultum ægri, nolentes Hippo. non tantũ de uultu ægri uelle conſiderandũ eſſe in morbis acutis, ſed etiã de omnibus alijs ſignis: non aduerterunt tamen, quòd ipſe lib. 3. pro. [illegible]. dixit, ſe loqui de morbis acutis, & de his quæ fiunt ex ipſis. Preterea quòd libro preſenti prog. 57. fecit de abſceſsibus mẽtionem, qui 20. aut 30. aut 40. aut 60. die rumpuntur. Et libr. 1. prog. 21. dixerat bonam reſpirationem ualde magnam uim habere ad ſalutem, in morbis acutis, & in his quæ cum febre ſunt, & quadraginta diebus iudicatur. Rurſus non aduerterũt quòd in prog. præſenti agit de aqua inter cutim, quæ fit ex morbo acuto: & infrà prog. 60. agit de purulẽtis. & li. 3. prog. 27. de febribus quæ intermittunt, ac errabilem in modum accedunt,

Lib. prog. de quibus morbis eſt.

accedunt,quartanas futuras.Vult ergo Hippo. non tantùm lo qui de morbis acutis ſimpliciter,ſed de acutis ex decidentia. Sed de his ſatis dixi in expoſitione prog.21.libri primi.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Igitur ut aqua) refert Hipp. dixiſſe aquā inter cutim factā ex acuto morbo,malam eſſe, febremq; non ſedare,& ualde doloroſam eſſe:ac docuiſſe Hippocratem,eius generationem,à iecore ſignatim,& à partibus inanibus.Partes autem inanes compræhendunt totum id uentris molle,quod pertinet ad inteſtina tenuiora,ieiunium,& lactes,quæ uenæ meſeraicę appellantur.Sunt autem hæ partes, ab extrema thoracis coſta uſque ad oſſa ilium.Iſtæ autem partes meritò inanes appellantur,ubi ad ſuperiores & inferiores comparentur,quæ omnes oſſeæ ſunt,niſi forte aliquis ſe cibis impleuerit:tunc enim non dicentur proprie inanes: tenduntur nanq; in ea diſpoſitione. *Et fœmoris oſſa.*Gręce,καὶ τοῦ τῆς λαγόνος ὀστοῦ.id eſt,& ilium oſſa.Explicuimus nanq;,quas partes lagones,ſiue ilia appellant Græci,ſuprà libr.1.in expoſitione 23.progno. flaccida. *Ita mihi uidetur Poëta has ipſas corporũ partes eo quòd flaccidæ ſint, appellare laparas.* Homerus ἰλιάδος ξ.cùm Aiax Oileus Satnion Enopidē uulnerauit, inquit, οὖτα κατὰ λαπάρην.id eſt,uulnerauit in lapare.Hippo. ipſe multis in locis eodem uocabulo uſus eſt,ut lib.3.de Mor.popu.par.1. in Hermocratis hiſto.inquit,Hypochondriũ λαπαρῶς,id eſt, molliter intendebatur.& Galen.in Com.explicat idem eſſe λαπαρὸν,quod κενὸν, id eſt,inanis: nam inanis ex laparo ſighificatur. Et lib.1.de Mor.popu.par.3.in hiſtoria Sileni, Hypochondrij. contenſio ὑπολάπαρος,id eſt ſubmollis.& Gal.in Com.ὑπολάπαρος,ὑπόκενος,id eſt,ſubinanis eſt.Et lib.3.par.3.in hiſtoria, Adoleſcens in Melibœa inquit,Hypochōdrij contenſio ὑπολάπαρος, hoc eſt,ſubflaccida,aut ſubmollis.Et Gal.in expoſitione antiquarum dictionum Hippo. λαπαχθῆναι, proprie eſt κενωθῆναι, id eſt,inanire.

λαπάρην.

IN tertia parte,quæ incipit(Itaque cuiuſuis) docet omnē aquam inter cutim habere originem ex imbecillitate iecoris, nequeuntis ſanguinis generationem perficere, comparatq; imbecillitatem iecoris ad imbecillitatem uentriculi.Imperficitur enim aliquando operatio uentriculi circa chyli generationem,aliquando magis,& aliquando minus.Sic etiam iecoris facultas ſanguifica: & hoc aut per ſe,quod etiam uentriculo contingit,aut per conſenſum. Conſentiunt autem par-

Iecoris fac.ſanguifica læditur aut per ſe.aut per cōſenſum.

tes aut ob uicinitatem, aut ob connexionem per magna uaſa, aut neruos: quomodo iecur ob uaſorum magnorum communicationem, conſentit uentriculo, & lieni, & inteſtinis: habet etiam poſituram uicinam, ita ut ſe tangant, aut ferè. Quòd omnis aqua inter cutim habeat originem ex iecoris imbecillitate, docuimus in expoſitione. Quòd iecori inſit facultas ſanguifica, probauit Gal. 6. lib. de Placitis Hippo. & Plato. Quòd membrum aliquod alteri per magna uaſa conſentiat, & per neruos magnos conſtat intelligenti, quantum caput cõſentiat ori uentriculi, & ſepto tranſuerſo, ut dixerat Gal. lib. 1. Comm. 24. Cõmunicant itaque omnia præcipua membra ſuas offenſas membris exortis ab ipſis, & eorum læſionem pariter ſentiunt. Quibus tamen modis fiat partem aliquam alteri conſentire, dicemus in expoſitione prog. 30. lib. 3.

Membra præcipua quibus cõmunicant ſuas offenſas.

IN quarta parte, quæ incipit (Itaque lienis) excuſat Hippo. qui inter cauſas, quę per conſenſum adducũt iecur ad id mali, ut aqua inter cutim ſequatur, non numerauit lienem, quoniã aqua inter cutim, quæ ſequitur duritiem lienis, lõgo tempore conſentiente iecore in longis morbis fit. Hic uerò de morbis acutis agitur.

PROGNOST. II.

QVIBVS igitur ex partibus inanibus, & lumbis hydropum initia fiunt, pedes intumeſcunt, & alui fluor diutinus fit, nec ſoluens dolorem, qui ex inani parte efficitur, ac lumbis, neque molliens ventrem.

QVONIAM in præſenti prog. dixerat hydropem ex acuto morbo factam fere omnem incipere ex partibus inanibus, & lumbis, aut à iecore: nunc ad ſigna accedit, quæ oſtendunt, quando incipit ab altero horum, & quando à reliquo. Is tamen non eſt eius finis. ratio eſt, quoniam cognoſcere qua parte æger primario affectu laborat, non pertinet ad partem artis prognoſticam, ſed ad diagnoſticam. Voluit autẽ ſingula mẽbra de prædictis explicare per ſigna, ut procederet ad oſtẽdendum quod propoſuerat, nempe malum eſſe fieri aquam inter cutim ex morbo acuto, quia febrem non ſedat, & ualde

doloroſa eſt: quod in præſenti prog. concludit de ea, quæ fit ex partibus flaccidis, & lumbis, dicens, Neque ſoluere dolorē, qui fit ex partibus inanibus, ac lumbis, neque mollire uentrē. Ad quæ ſequi etiā febrē non euacuata cauſa ferè ſemper contingit, ut ſuperiori expoſitione adduxi ex Aëtio. Primum ergo ſignum, quo notat morbum ex inanibus partibus incipere, eſt, quoniam pedes intumeſcunt. Id ſignum inſeparabile non eſt, ſed neque proprium: conuenit enim & ijs quæ fiunt ex iecoris inflāmatione, ut in ſequenti prog. dicetur. Non eſt autē inſeparabile ob id, quòd perpetuo non durat: nam in aſcite, & tympania ſæpe pedes areſcunt, & extenuantur. Erit autem ex ſignis aſsidentibus, ut exponemus in annotatione circa Com. In utriſque ergo pedes intumeſcunt, ſicuti & manus, & oculorum palpebrę, maxime inferior, ob humorem pituitoſum, ſiue ſanguinem frigidum, ad membra uenientem, cuius uaporem craſſum non diſcutit calor. Languor etiam caloris naturalis ipſorum membrorum plurimum facit ad idem, ſicut & craſsi uapores aliunde uenientes, & cum excremento alimenti mixti. hac ratione in mēbris extremis & pauci caloris id magis fit, & in pedibus maxime. Cognoſcitur etiam, quòd incipiente morbo, uapor ſanguinis id efficiat: quoniā incipiēte hoc morbo, hora ueſpertina & maiori parte noctis inflantur pedes, & mane detumeſcunt completa coctione, & calore aucto, & coadiuuante calore lecti. Rurſus ad idem facit, quòd homine erecto, & ambulante, plus de ſanguine craſſo declinat ad pedes, qui poſt in uaporem uerſus, nō tamen diſcuſſus, pedes inflat, quod cubantibus non euenit. Hanc etiam ob cauſam fit, quòd reſurgentibus à ſomno oculorū palpebræ tumidæ apparent, magis quàm reliquo tempore. decumbētibus enim plus in caput inclinat ſanguinis, & uaporum, cui etiam accedit quòd ſomnus caput implere ſolet. Secundum ſignum eſt alui fluor diutinus, per partes flaccidas, inteſtina tenuiora, & meſeraicas uenas intelligit Gal. licet Celſus ilia ſcripſerit lib. 2. cap. 7. dicens, Vbi dolor in imo uentre, ac coxis eſt, aqua inter cutim inſtat. Sed hoc morbi genus ab ilibus oriri ſolet. in his tamen ſi inflammatio fiat, quæ morbus acutus eſt, aqua inter cutim fiet compatiente iecore, aderitq; fluxus uentris per totū morbum. Si enim fuerit inflammatio in ipſis uenis meſeraicis, nō tranſibit alimentum, ut à Gal. ſatis in Com. declaratur. Et lib. 5. de Lo. pa. cap. 7. docuit ex deiectionibus cognoſcēte inflammatio-

Aqua inter cutim ex partibus flaccidis ſigna.

Pedum tumor ſignum commune.

Vapor cauſa eſt ut pedes intumeſcant.

Oculorum palpebræ quare tument.

Fluxus uentris in hydrope.

mationem in meſareo. Erunt enim non tantùm ſimiles hepaticis, nempe ut lotura carnis, ſed apparebit, ueluti ab inflammatione ichor quidam admixtus, qui cocta inflãmatione craſſior redditur. Si ergo in iecore non exiſtente inflammatione, tale quid apparuerit, in meſareo exiſtit inflammatio, neque etiam penetrabit alimentum, ſi inflammatio fuerit in ieiuno inteſtino. Ratio eſt, quoniam à ieiuno maior pars alimenti rapitur à meſeraicis, quarum ora claudentur facta inibi inflammatione. Quòd ſi alimentum ad iecur non trahatur, per inteſtina deferetur, & fluxum uentris efficiet, eritque multa bilis cõmixta egeſtioni, quoniam præaſſabitur & torrebitur in eis locis alimentum, & in iecore accreſcet bilis, ex parte quæ ad ipſum perueniet. reditus etiam bilis à iecore ad ieiunum inteſtinum, ſecundùm naturã eſt, ubi iterum inflãmabitur, & mordens irritabit ac augebit fluxum. Diutinus etiam fiet talis fluxus uentris, quoniam inflammatio in ſcirrhum tranſit, & ipſo durante fluxus uentris perſeuerat. Ad hæc autem ſequitur, ipſam aquam inter cutim non ſoluere dolorem, qui oritur ex eis partibus, adhuc remanente tumore, & cauſa irritante, quæ eſt corruptum alimentum, & bilis ad locum ueniens. Accedit etiam flatus diſtendens partem, qui ex cibis corruptis generatur. Quamobrem non detumeſcet uenter, nec mollior redde tur, ob flatuum multitudinem, qui continentur in inteſtinis. Sed non tantùm in inteſtinis, uerum etiam in ſpatio inter peritonæum & inteſtina continentur. Quod uult Aëtius lib. 10. cap. 20. qui poſtquam dixerat locum, in quo continetur aqua, in aſcite eſſe intra peritonæũ, inquit, Tympanites uerò flatus aëre repleti ſuperflui, plurimam collectionem in eiſdem uentri incumbentibus locis facit. Tales autem diſpoſitiones letales eſſe merito in præcedenti prog. dixit. Ex partibus inanibus naſcitur hic morbus, & à lumbis. Lumbus Græcis, ἰσχὺς eſt, quę pars à thorace incipiens, ad os ſacrum terminatur, ut Gal. li. de Oſſibus, cap. 7. inquit: Ceruix capiti annectitur, huic deinceps dorſum, cui par ineſt quæ & pectori longitudo; quod ſubeſt reliquum, lumbi appellantur, quorum pars ultima, ſacro latóue (ut nõnullis placet) oſſe finitur. Eadẽ ergo eſt flaccidarum partium & lumborum altitudo. Sed flaccidæ partes anterius, lumbi poſterius ſiti ſunt: tenuia uerò inteſtina anteriora, & lumbos perreptant. Nam & Gal. in Com. præcedenti dixit, Nam in more eſt uocare illas partes inanes, quęcunque inter extremam

Aqua inter cutim dolorẽ non ſedat.

Lumbus.

Inanes partes.

mam thoracis coſtam & ilium oſſa habentur, ad quod ſpatium in poſteriori corporis parte lumbi extenduntur.

GALENI COMMENT.

INTVMESCERE *pedes, omnis aquæ inter cutem commune eſt: ſanè & quibus in iecore uitium eſt aßidere dicit. Sed conſtat ut uitio lienis, & ſimpliciter omnibus alijs comitetur. Sed alui fluor peculiare eſt aquæ inter cutem ex inani parte affligentis, ubi ieiunum & lactes inflammatione uexentur.* His *enim potißimum uenæ debiles fiunt, per quas iecur ad ſe trahit alimentum: ita fit ut nequaquam ſubſeruiant uiſceri ad diductionem, neque maneat in ieiuno tenuioribusq; inteſtinis alimentum. Quòd ſi grauentur ab eo, utpote debilia: ſtatim id omne pellunt deorſum. atque hæc alui fluoris cauſa eſt. Quinetiam corrumpi alimentum, bilisq; colligi copiam, ratio eſt: ob calorem partium, quæ inflammatione uexantur, & ob eam rem inteſtina admodum mordentur, proindeq; incitantur ad excernendum contenta ibi excrementa. atque hæc rurſus altera cauſa alui fluoris eſt. Quocirca merito ait neque ſedare dolorem ipſum, neque mollire, id eſt uacuare ac cõtrahere uentris œdemata: indicans ex his quòd cum dolore excernant, & quòd hypogaſtrium totum attollatur in molem. fieri enim dolorem neceſſe eſt ob inflammationem demorſicationemq;. uentrem uerò omnem ſubleuari, repletis inteſtinis ſpiritu flatuoſo: cuius genitura, optima ratione ſubſequitur cruditatibus: & tandem non manere intus ex imbecillitate compræhenſoriæ facultatis inteſtinorum.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, circa primum ſignum, quod eſt, pedes intumeſcere, dicit id ſignum eſſe cõmune aquæ inter cutim, quę fit ex partibus inanibus: & illi quæ fit ex iecoris inflãmatio

ne, accidere uult id ſignum & illis etiā hydropum ſpeciebus, quæ alienæ originantur, & omnibus alijs undecunque eueniunt, ſiue ex uentriculo, ſiue ex ſepto tranſuerſo. *Aſsidere.* Græcè συνεδρεύειν. ſunt autem ſigna aſsidētia diuerſa à pathognomonicis, id eſt, paſsionis ſignificatiuis, ut lib. 3. de Morb. po. par. 3. Com. 34. & lib. 1. Apho. Comm. 12. inquit Gal. paſsionis ſignificatiua ſunt, quæ unà cum morbo inuadunt: quæ uerò aſsident, aliquando ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniunt, nonnunquam uerò neque omnino ueniunt, neque enim ſunt à morbo inſeparabilia, neque eius ueluti ſubſtantiā conſtituunt, ſed proprias faciunt differentias. & infrà Comm. eodem exemplum poſuit dicens, In morbo igitur laterali, acuta quidem febris, unà cum ſpirandi difficultate, & tuſsi, & dolore lateris pungenti ſimili, ſigna paſsionis ſignificatiua nominantur. Quòd autem dolor, aut ad ilia, aut ad clauū perueniat, aſsidentia dicuntur, ſicuti & quòd facilius in latus patiēs, quàm in alterum decumbat æger, ad idem genus aſsidentium attinet. Ex aſsidentibus quoque quædā perpetuò adſunt, quāuis non ſint paſsionis ſignificatiua: quędam non perpetuò, ut inquit Gal. lib. 4. de Ra. uict. acu. Com. 4. ueluti in febre ardenti exquiſita, linguæ ariditas perpetuo adeſt, mentis aberratio aliquando adeſt, & aliquando deeſt. *Sed conſtat ut uitio lienis & omnibus alijs committetur.* Ex hac Laurentiani traductione mens Gal. non conſtat. Videtur enim uelle, quòd in morbis lienis, & in omnibus alijs, aſsidet tumor pedum, & primū non eſt neceſſarium in morbis quibuſuis lienis adeſſe pedum tumorem. Secundū etiam eſt falſum, in omnibus morbis adeſſe. Verum tamen Græcè ſic habetur, γινώσκειν δ' ὅτι τοῖς ἐπὶ σπλῆνι, καὶ ἁπλῶς ἅπασι τοῖς ἄλλοις. quod eſt: Notum autem eſt, quòd illis qui ex liene, & ſimpliciter omnibus alijs, (nempe hyderis) aſsidet tumor pedū. Voluit itaq; aſsidere illis qui à iecore, & illis qui à liene, & illis qui ex quauis parte originē traxerint.

Aſsidentia ſigna.

παθογνωμονικά.

Aſsidentia ſigna quædā perpetuo adſunt.

Laurentianus notatur.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Sed alui fluor) ſignū peculiare eſſe refert aquæ inter cutim, quæ fit ex partib⁹ inanib⁹, alui fluorem, ac reddit duas cauſas ipſius. Prima eſt, quia ſi uenæ meſeraicæ, aut ieiunum inteſtinum inflammētur, alimenti diſtributio impedietur, quo non tranſeunte in iecur, quāuis languida inteſtina ſint grauata, tamen expellēt alimentum deorſum. hæc eſt una cauſa fluxus uentris. Altera eſt, quoniam ob calorem partium, quæ inflammatione uexantur, alimentum

Ieiuno inflammato alimenti diſtributio impeditur.

corrumpi

corrumpitur,& bilis accreſcit,& inde mordentur,& irritantur ad excretionem eorum quæ in ipſis continentur.

IN tertia parte, quæ incipit(Quocirca)rationem reddit quare in huiuſmodi diſpoſitione neque dolor ſedetur, neque uenter molliatur:dolent enim quo tempore deijciunt,& quia inflammationem,& morſum patiuntur.Eleuatur etiam totus uenter in tumorem,ob id quòd inteſtina ſpiritu flatuoſo implentur,& non expellitur, ſed intus manet ob imbecillitatem conſtringentis facultatis. *Non manere intus.* Græcè habetur, *τὸ δὲ οὐ μένειν ἔνδον*.In aliquibus tamen Latinis codicibus Laurentiani legitur,Et tandẽ manere intus.& mihi uidetur ipſum inueniſſe literã Græcã affirmatiuã,*τὸ δὲ μένειν ἔνδον*.quæ litera magis conſonat ſententiæ. Intumeſcere enim uentrem uult ob id quòd implentur inteſtina ſpiritu flatuoſo ob cruditates, quæ etiam ex imbecillitate uentris,& inteſtinorum naſcitur, ad quod magis conducet manere flatum ipſum intus, quàm nõ manere.Præterea addit,ob imbecillitatẽ *τῆς περισταλτικῆς δυνάμεως*.quod eſt,conſtringentis facultatis. Conſtat autem,ꝙ ſi facultas conſtringens inteſtinorum imbecilla eſt, retinebitur flatus.Si enim aliqua imbecillitas cõſtringentis facultatis poſſet facere,ut flatus non cõtineretur,eſſet imbecillitas muſculi conſtringentis anum. uerùm Gal. de imbecillitate facultatis inteſtinorum loquitur.Ego itaque affirmatiuam legerem hãc literam:manere enim intus flatum conuenit cum tumore uẽtris:& ex imbecillitate conſtringentis inteſtinorũ id euenire rationi cõſonat.Antiquus quoque interpres ſic tranſtulit,Cauſa autem fixionis uentoſitatis in uentre eſt debilitas uirtutis expulſiuę.Hæc autem eſt uirtus conſtringens per fibras tranſuerſas,quales ſunt omnes,quæ in inteſtinis exiſtunt. Conſtat autem ex Gal.inteſtina duas habere mẽbranas, & in ipſis unũ tantùm genus fibrarum tranſuerſarum,à quibus alimenti excrementa excernuntur,ſola facta compreſsione.lib.4. de Vſu part. & libro 6. de Anatomicis adminiſtrationibus. & 3. de Natu.fa.Aquam hanc inter cutim tympaniam eſſe ſatis cõſtat: efficitur enim à multitudine flatus diſtendentis uentrem.Sed tamen ad finem Commentarij dixit Gal.uentrem omnem ſub leuari : & paulò antè dixit imum uentrem attolli, quod mihi ſatis dubiũ uidetur, cùm dixiſſet Hypogaſtrion . quare dixit totum,nemo enim crederet aliquam partem uentris inferioris eleuari in tumorem,maxime quoniam cùm inflammatio

Codex Græcus corrigitur.

Inteſtinorum facultas.

ſit in uenis meſeraicis, aut ieiuno inteſtino, conſtat quòd potius deberent ſuperiores partes eleuari in tumorem, quia partibus altioribus uentris membra hæc ſubijciuntur. Adde, ut dixi, quòd ſtatim totum uentrem ſubleuari inquit. quare ubi legitur Hypogaſtrion, ſic enim Græcè legitur: potius legendũ uidetur, ἐπιγάστριον, id eſt, abdomẽ, de quo meritò dicetur totũ. & totum epigaſtrium in tumorẽ eleuari, idẽ eſt & eleuari totum uentrem, quod dixit. & antiquus interpres uentrẽ legit, non imum uentrem. Ad finem quum inquit, *Inteſtinorum*. adde, γίνεται, id eſt, fit.

PROGNOST. III.

QVIBVSCVNQVE verò à iecore hydropes fiunt, tuſſes cupiditasq́; ipſis ineſt, & nihil excreant eſſatu dignum, & pedes intumeſcunt, & venter non deijcit niſi dura & ægrè, & circa ventrem fiũt œdemata, quædam in dextra, quædam in ſiniſtra parte exiſtentia, ac ceſſantia.

Aqua inter cutim à iecore.

IN hoc loco Hippo. de ſecundo membro cauſarum, quæ faciunt aquam inter cutim, quæ ſunt acuti morbi, agit. Eſt autẽ id, cùm iecur per eſſentiam laborauerit: quod fit, quoties inflammationem patitur. ſigna tamen quæ ipſam oſtẽdunt, ſunt quinque. Primum tuſſis, cum qua nihil excreatur eſſatu dignum: cuius rei cauſa eſt, quoniam in huiuſmodi inflammationibus fit aliqua ſepti tranſuerſi compreſſio, aut coſtarum notharum compaſsio: quo fit ut tuſsim, ut inquit Gal. in Commẽtario, eo modo quo per affectus partium reſpirationi ſeruientium euenit, nihil tamen excreant, quoniam cauſa comprimens ſeptum trãſuerſum, eſt extra thoracem, & pulmonem. Tuſsim eſſe ſignum inflammationis iecoris, dixit Ga. lib. 5. de Lo. pat. cap. 6. ubi inter ſigna reliqua dixit, In dextra hypochõdrij parte grauitas: dolor totum hypochondrium prompte retrahens, atque ipſius doloris uſque ad clauiculam extenſio, (nam & hoc nonnunquã euenit) exigua tuſsis. Et li. 5. de Lo. pa. cap. 7. in hiſto. Siculi medici, quem cũ Glauco philoſopho uiſendum acceſsit, hunc ob iecoris inflammationem pati dixit

Signa inflammationis iecoris.

Tuſsis ſignum inflammationis iecoris.

rit dolorem in dextra hypochondrij parte, ad nothas coſtas, ac prædixit ipſum tuſsiendi cupiditate uexari, ex interuallis, tuſſe exigua, arida, & qua nihil expuebat. Poſſet quis obijcere, quòd non in omni iecoris inflãmatione debeat adeſſe tuſsis: quoniam quæ fiunt in ſimis partibus, non communicant mẽbris ſeruientibus reſpirationi, quibus adiacet gibba pars, ſima autem uentriculo & inteſtinis. Ad quod Gal. reſpondet præcitato loco, dicens, Quæ in ſimis iecoris partibus eueniunt inflammationes, ut magis quàm illę, quæ in eius gibbo fiunt, faſtidium, nauſeam, uomitum bilioſum, ſitim ingentem inducunt: ſic è contrario hæ maiorem, quàm illę inter ſpirandum dolore (ut dictum eſt) laborantem afficiunt, magisq́; tuſsim excitant, & dolorem uſque ad dextram clauiculam, ita ut detrahi uideatur, extendunt. Porrò utriq; parti cùm dolor adeſt, nothę coſtæ nonnunquam conſentiunt: nam in hac re ambæ eius partes meritò communicare uidentur: quod paulò inferius declarat dicens, Igitur quemadmodum interdũ in gibbis duntaxat, ita & in ſimis huius uiſceris partibus inflammatio oritur, quãuis in neutra partium exquiſite diſtincta poſſit conſiſtere: nam omnium eius partium carnes inter ſeſe cõtinuantur. Ex ijs conſtat in omni iecoris inflammatione partes inſeruiẽtes reſpirationi cõſentire, magis autem eis quę in gibbo: nam & inflãmatio utrique partibus communicatur, quæcunque fuerit. Secundum ſignum eſt cupiditas, quæ Græ. θύμος. Eſt autem, ut uult Gal. cupiditas ad tuſsiendum, à qua ſtatim ceſſant experiẽtia ducti, quòd nihil tuſsis affert iuuamenti morbo. Tuſsis ergo unum eſt ſignum, & tuſsiendi cupiditas alterum: quamobrem corrigendus eſt Laurentianus, qui unum tantùm fecit dicens, Tuſsiendi cupiditas. non enim eſt idem tuſsis, & cupiditas tuſsiendi. Græce enim habetur, βῆχές τε καὶ θύμος. hoc eſt, tuſsis, cupiditasq́;. Quare tamẽ cupientes tuſsire aliquando non tuſsiũt, explicat Gal. in Com. Similiter quare tuſsientes nihil expuunt effatu dignum. Quòd ſi adduxeris in contrarium Hippo. apho. 35. ſect. 6. dicentem, Aqua inter cutim laborantibus, tuſsis ſuperueniens malum. Sequitur ergo quòd tuſsis non eſt de ſignis concomitantibus morbum, cùm ſit ſignum de ſuperuenientibus. Reſpondemus, quòd nõ omnes aquas inter cutim comitatur, ſed eas, quę ſunt à iecore, in quibus non erit malũ, niſi forte quoniã ſignificaret magnitudinem inflammationis. In alijs tamen, in quibus à princi-

Nothæ coſtæ utriq; parti iecoris cõſentiũt.

Iecoris inflammatio quæuis gibbis & ſimis ipſius communicat.

Tuſsis quibuſdam hydropicis ſuperuenit.

pio non adeſt, cùm ſuperuenit malum eſt. Ob id ergo Hippo. dixit Superueniens, ut non intelligatur de his, quæ ab initio inceperunt. Tertium ſignum eſt, pedes intumeſcunt: quod cõmune eſt omni fere aquæ inter cutim, ſaltem inter initia. Cauſa huius reddita eſt in ſuperiori Commentario. quando uerò calor non ſufficit uapores eleuare, aut non tranſmittuntur ad extrema membra, non fiunt in pedibus tumores. Quartum ſignum eſt, uenter non deijcit, niſi dura & ægre: dura quidem non ſimpliciter intelligi debet, ſed ut explicatur à Gal. lib. 5. de Lo. pa. cap. citato. Aluus quoque aſtringitur, niſi unà cum uiſceris huius imbecillitate, inflammationem excitari contingat. Pureſcit autem propter cauſam à Gale. ſcriptam in Com.

Dura deiectio in hydrope.

Aegre etiam excernuntur, quod Græcè, χρὴς ἀνάγκης. antiquus interpres dixit, cum uiolentia. alter etiam, cum anguſtia. utrunque ſignificat, quod ob duritiem non excernetur, niſi ipſe uiolentia cogat inteſtina, ac labore comprimendo excernat. Laurentianus trãſtulit, ac pro neceſsitate: neſcirem ego quo ſenſu. Celſus etiam lib. 2. cap. 7. ſic conuertit, cùm ait, Venter nihil reddit, niſi & ægre, & durum. Contra hanc ſententiam uidetur hiſto. ſuperiꝰ allegata, de medico Siculo: ille enim patiebatur iecoris inflammationem, uerùm non deijciebat dura, & ægre, ſed cruẽta ſimilia loturæ carnis. Ad quod reſpondetur, quòd quando inflammatio iecoris fit cũ ipſius imbecillitate, nõ fit dura deiectio: talis autem erat diſpoſitio Siculi medici. Ille enim cum iecoris imbecillitate inflammationem eſt paſſus. Quòd ſi dixeris, ergo ſigna quæ hic ſcribuntur ab Hippo. non oſtendent iecoris inflammationem, falſum eſt. Licet enim ſine ipſis poſsit exiſtere iecoris inflammatio, tamen ubi aqua inter cutim fiat cum illis ſignis, non fiet abſque iecoris inflammatione. Adduces forte in contrarium hiſto. Hermocratis ex 3. de Mor. popu. par. 1. ubi cum iecoris inflammatione inquit Hipp. Ex aluo exuſta non pauca deiecta ſunt. Male ergo modo dixit, Pauca, & ægre. Reſpondemus, quòd in aqua inter cutim præter id quòd dura eſt deiectio, pauca eſſe debet, quoniam plurimum tranſit intra peritonæum, in formam aquæ & flatus, quod in Hermocrate non contigit. Adde quòd potuit ipſe plurima excremẽta habere in uẽtre, & meſeraicis, quæ illo tempore exuſta excernebãtur. Quòd ſi adduxeris in cõtrarium Hippo. lib. 4. de Ratione uict. acutorũ. ſect. 4. in ſignis febris ardẽtis, ubi inter reliqua dixit, Deiectiones ualde liqui-

Aegrè deijcere.

Laurentianus notatur.

liquidæ,ubi tamen adeſt magna iecoris caliditas, quæ fecem adurat. Reſpondemus,quòd in cauſa non eſt locus,in quo recipiantur excrementa, ut in aqua inter cutim. Quintum ſignum eſt,tumores apparentes,qui nonnunquam etiam occultantur in dextra,atque ſiniſtra parte. Duplicem ſenſum habet præſens litera explicitum à Gal.in Com. Hæc igitur ſecunda ſpecies aquæ inter cutim mala eſt, per quam nihil excernitur de peccante humore,ſed totus intra peritonæum ſeruatur,tumores uentri inferens,ad quos etiam ſequentur dolores peritonæo diſtento. Aduertendum eſt,quòd non tantùm ob iecoris inflammationem euenit aqua inter cutim,tanquam ex acuto morbo,ſed etiam ob ipſius calidam intemperiem, quæ ſequitur acutam febrem ,ut uult Gal.li.6.de Lo.pá. cap.1. dicẽs, Haud ſecus hallucinari conſueuerunt,in ea quoque aquæ inter cutim ſpecie,quæ ad acutos morbos ſequitur: quippe ab his iecur,calida,& ſæpenumero ſicca quoque intemperie tam grauiter afficitur,ut cibum in ſanguinẽ tranſmutare nequeat. In hac affectione certum eſt quòd non aderit tuſsis ab initio, reliqua tamen aderunt.

Aqua inter cutim ex iecoris intemperie.

GALENI COMMENT.

CVPIDITATEM *dixit hoc loco propenſionem, quam quidem ad tuſsiendum obtinent, incitati quidem tanquam ad accidens, ſtatim uerò ab hoc deſiſtentes tantummodo tentantes initium tuſsiendi. etenim iecoris moles incidens præcordijs, facit anguſtiam in pulmone. Cùm ergo ſimilis reddatur affectio ueræ illius anguſtiæ, ob quam inflãmatione laborans decũbente ex capite materia afficitur: cupiunt tuſsire, ſperantes nocuã uacuando materiam, eſſe anguſtiam curaturos. Sed incipientes ſtatim deſinunt, ob experientiam ipſam deducti in notitiam diſpoſitionis exquiſitiorem, ſentiẽtes quàm temere ſperauerint. Quinetiam natura ipſa per ſe infert tuſsim, infarctiones expurgando pulmonis, quanquam ipſi nequaquam tuſsire cogitemus, ita ut difficile ſit ſæpenumero obſiſtere inhibereq; accidens. Nunc igitur quãdo ob anguſtiam ad tuſsim*

ægri

ægri ueniunt fruſtra, ceu auxiliaturam affectui, naturalis facultatis nequaquam habentes miniſterium, continuo deſinunt. Ergo *ob hæc propenſiores ita affecti ad tuſſim redduntur, ſed eos cito tale deficit munus, propterea quòd nihil dignum commentatione excreant, ſed tantùm quantum in aſperam materiam ſeroſum tenueq; ex conceptaculis ſanguinem continentibus ſeroſum, comprimitur in modum ſudoris cuiuſdã.* Igitur *hoc pacto aqua inter cutem, quæ de iecore exiſtit, à prælatis interſtinguitur, atq; etiam paucitate & ariditate deiectionum.* Incitantur *enim illi perpeßis ipſis uel inteſtinis, uel lactibus. per aquam uerò inter cutem, quæ à iecore exiſtit, utpote imperpeßis his, nec uitiato alimento, neq; grauatis ab eo partibus (etenim bene ualent) nec alui fluor infeſtat, manẽtq; diutius inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mittuntur ad intimam peritonæi ſedem, partim inflammatione iecoris torrentur.* Por*rò uniuerſa cutis, utpote quæ de pituitoſo ſanguine nutriatur, intumeſcit. quòd ſi premas eam digito, ſtatim apparet caua, ſed paulo pòſt ad priſtinam reuenit conditionem. nõ tamen ſtatim ab initio ſimul ut acutus uertitur morbus, ita fieri ſolet, ſed pedes intumeſcunt primi. quippe qui procul à calidißimis abſunt partibus: tum autem ſubrepens accidens circa uentrem omnem, eam ipſam quoque committit affectionem: itaque ſi premas œdema digito, cauatur, ac uelut foueam facit: tum autem paulo pòſt ad priſtinam remeat conditionem. quod* Hippocrates *ait:* Atq; *etiam circa uentrem œdemata fiunt, quæ conſiſtant deſinantq;.* At *uerò fieri poteſt ut id quoque dixerit de prima eorum genitura.* Nam *incipientia conſiſtere, ſæpenumero deſiſtunt: ita ut uideantur quidem integre deſtitiſſe, mox rurſus ſubleuantur, & rurſus deſiſtunt: & rurſus ſubleuantur:*

uantur: procedente uerò tempore permanent non inſuper deſiſtentia. Sanè diſtant à prædictis, quæ infeſtāt ex inani parte, eò quòd preſſa cauentur, pituitoſam habentia naturam, nec inſuper ſpiritu flatuoſo, quemadmodum illa conſiſtentia.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte exponit, quo pacto contingat in ipſis cupiditas tuſsiendi, & ipſa tuſsis, quare etiam ceſſant cùm tentauerint tuſsire ab incepto opere. *θύμος* ergo Latinè cupiditas, & promptitudo quędam ad tuſsiendū eſt: tumor namque iecoris inſidens ſepto tranſuerſo, pulmonem comprimit, quemadmodum in uera pulmonis inflammatione, credentes ſe curaturos anguſtiam. cùm autem fruſtra conari ſentiunt, deſiſtunt continuò. *Cupiditatē.* lege *θύμον.* *Præcordijs, ταῖς φρεσί.* id eſt, ſepto tranſuerſo.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Ergo ob hæc) reddit cauſam, quare auxilium non ſentiunt, nempe quoniam non expuunt aliquid effatu dignum, ſed id tantum quod in ſudoris modum reſudat in aſperam arteriam, ex uaſis ſanguinem continentibus. Cogitur autem aliquid reſudarē per leues tuſſes, in aſperam arteriam, & in fauces: ob id enim ſitis non admodum infeſtat in febribus ardentibus eos qui tuſsi non magna exercentur, ut Hippo. dixit apho. 54. ſectionis 4. Quibus plurimum ſiccæ tuſſes fiunt, leuiter irritantes in febribus ardentibus, non admodum ſiti infeſtantur. Et Gal. in Comme. inquit, Propter motum in tuſsi factū ex locis uicinis humor aliquis trahitur. *Tuſsis aliquid attrahit ex uaſis circūiacentibus.*

IN tertia parte, quæ incipit (Igitur hoc pacto) aliud ſignum explicat, quod eſt, deiectionem fieri duram. Addit autem Gal. paucitatem ipſius, licet ipſam non ſcripſerit Hippoc. ſed dixit ipſam ægrè deijci. Verum tamen deiectio quæ dura eſt, pauca eſſe debet: quia pauca deiectio fit, quoties plurimum reſoluitur, aut diſtribuitur de humido ipſius excrementi. hoc autem reddit ipſam duram. Torretur autem deiectio à uehementi iecoris calore, neque antequam ad ipſum ueniat corrumpitur, ut in aqua inter cutim, quæ fit ex partibus inanibus. Sed nō tantùm, quoniam torretur, deiectio dura redditur, ſed quoniam pars eius ad peritonęum mittitur.

IN quarta parte, quæ incipit (Porrò uniuerſa cutis) duobus

modis

modis explicat partẽ illam, Circa uentrẽ fiunt œdemata, quę-dam in dextra, quædam in ſiniſtra parte exiſtentia atque ceſſantia. Primò dicit cutim uniuerſam in tumorẽ pituitoſum eleuari, ob ſanguinem pituitoſum, ita ut ſi digito prematur cedet. at paulò poſt ad priſtinum redibit ſtatum. Sed tamen ante id ſolent tumores in pedibus fieri, quoniam longè abſunt à præcipuis & calidiſsimis partibus: deinde tumor peruenit ad uentrem. Quoniam tamen iſti tumores à pituita facti digito premente cedunt, & iterum redeunt, Hippoc. dixit exiſtere, ac deſiſtere. Secundò alterum explicat ſenſum, ut exiſtere ac deſiſtere ſignificetur in principio generationis ipſorum tumorum, quo tempore apparere ſolẽt tales tumores, atque occultari, & iterum redire. Differunt tamen huiuſmodi tumores ab his qui fiunt ex partibus inanibus: quoniã illi fiunt à flatu, & ob id nõ cedunt preſsi digito: illi uerò qui à pituita, cedunt. Hoc autem ſatis conſtat, quoniam œdema ex pituita fit, eſtq; tumor laxus. De flatuoſo tumore li. 14. de Methodo medendi, dixit, colligi ſub cuti, aut muſculis, aut ſub membranis, quæ oſſa circumſtãt, aut in uiſceribus, aut intra peritonæum, aut uentre, aut inteſtinis. Differũt huiuſmodi tumores ab œdematis, quòd et preſſa digitis non retinent ueſtigium & ſonitum ueluti tympanum reddunt: item quod in cauitate ſenſibili ſubinde continentur, atq; hæc nonnunquam maxima.

Tumores exiſtẽtes ac deſiſtentes.

Tumores flatuoſi.

PROGNOST. IIII.

SI CAPVT, manus, ac pes frigidi ſunt, ventre coſtisq; calentibus, malum eſt.

SIGNVM quod ſcribitur ab Hippoc. in prognoſt. præſenti, à qualitate mutata ſumitur, ac pertinet ad ſenſum tactus. Malum eſſe, inquit, ſi extremis refrigeratis partes uentris & coſtarum caleant: quoniam magna aliqua inflammatio in uiſceribus ſignificatur, quæ inſtar cucurbitulæ ſanguinem ad ſe trahens nõ permittit extrema caleſieri, aut calorem ad ipſa diſpergi. Multis in locis Hippocra. conſimilem ſcripſit ſententiam, cæterum nullibi adeò præcisè, atque diſtinctè, ut in præſenti prognoſt. Nam aphor. 48. ſectio. 4. inquit, In febrib⁹ nõ intermittẽtibus ſi partes exteriores frigidæ, interiores urunt, ſitim habeant, lethale. Abundat enim in hoc aphoriſ. pars illa, in febribus non intermittentibus. ut enim uult Galen. in Cõmentario

Extremorũ frigiditas in acutis.

Prog. ſententia integerrima.

tario eiuſdem aphor. nec uidit, neque animo concepit aliàs fieri poſſe, quàm in febribus non intermittentibus, quæ ſunt ardentes ualde malignæ, ueluti lipyrię, ut interioribus exuſtis extrema refrigerentur. Licet ergo Hippocr. non propoſuiſſet in præſenti opere ſe acturum de acutis morbis, adhuc eſſet integra ſententia literę præſentis. Quod etiam in illa parte dixit, Sitim habeant: cõſequens erat ad interiorum uſtionem, ubi à cauſa alia nõ impediretur. Ad aphor. itaq; ueritatẽ nihil addit pars iſta, Sitim habeant. Et aphor. 1. ſectionis 7. dixit, In morbis acutis frigus partium extremarum malum. Veruntamen non adeò integrè comprehendit ueritatem, ut in præſenti progn. Nam, ut uult Gal. in præſenti Commẽ. per morbos acutos interdum acceſsio cum rigore præhendens, aut frigore, non ſolùm extremas corporis partes, ſed etiam cutim circa coſtas ac uentrem frigidam reddit: quo dato talis extremorũ frigiditas non erit malũ ad mentẽ Hipp. in aphoriſ. in quo, ut uult Gal. ſignificari uoluit inflammationẽ cum uehemẽti calore trahẽte ad uiſcera ſanguinem, in quà diſpoſitione partes circa uentrem & thoracem calidæ manent, aut calidiores quàm ſecundùm naturam, quod in aphoriſmo nõ explicuit, modo tamen dixit, Ventre coſtisq; calẽtibus. Integerrima itaq; eſt præſens ſententia, ſi manus, pedes, & caput frigida ſint, uentre & coſtis calentibus ad tactum, ſignum eſt hanc extremorum refrigerationem non eueniſſe ex rigore, aut frigore, & principio acceſsionis. Significabitur tamen per frigiditatem extremorũ uel inflammatio magna in uiſceribus, uel languor naturalis caloris, quorum alterum tantùm explicuit Gal. in Commẽ. nempe inflammationis magnitudinem in uiſceribus affligentem. In morbis autem longis imbecillitatem caloris innati. Itaque in morbis acutis unum, & in longis alterum uult ſignificari: id enim eſt quod maxima ex parte contingit. Verùm in acutis morbis poſſe utrunq; ſignificare frigus partium extremarum, probatur primò ex Commen. 37. 4. ſectionis Aphoriſ. Nam dixerat Hippoc. Frigidi ſudores, cum acuta quidem febre facti, mortem. & Gale. in Commẽ. inquit, Quòd igitur in alijs partibus corporis ſit neceſſarium eſſe uehementem caliditatem, ex alijs uerò ſudores frigidos euacuari eſt manifeſtum. Eſſent enim calefacti, ſi ex partibus calidiſsimis efferrent. Euacuant autem ex cute ſudores, quam frigidam eſſe contingit: cùm tamen ea, quæ ſunt ſub ipſa, comburũtur. & parũ infra ait, Quum uerò

Prog. ſententia alijs magis integra.

Frigus extremorum unum duorum indicat in acutis.

uero hæc duo aliquando contigerint, & humores qui ſunt in uaſis putreſcere,& eam quæ ſolida corpora regit,naturã (quæ ſecundùm Hippocr.eſt calor naturalis) uel extingui, uel proximam eſſe extinctioni:quæ quidem ex ijs enacuantur frigida ſentiunt,eam uerò,quæ fit ex putredine,caliditatem nihil prohibet uehemẽtiſsimam eſſe.Ecce ubi frigus extremorum cum interiorum exuſtione innati caloris membrorum ſignificat languorem. Languido namq; exiſtente calore ſudor frigidus efficitur,quod non eſſet,niſi extrema cutis frigeſceret. Idem lib.3.de Morb.popu.parte 2.in hiſtor. Adoleſcentuli,qui iacebat in Mendacium foro, dixit Hippoc. Extremæ partes liuidæ & frigidæ.Gal.in Commen.dixit, Extremæ autem partes liuidæ & frigidæ tertio die factæ lethales, atque adhuc magis in hac ætate:hoc autem fit uel propter excedentem magnitudinẽ phlegmones,uiſcera obſidentis, aut naturali caliditate ad extinctionem properante. Vnam duarum cauſarum oſtẽdit Gal. frigiditatis extremorum,& de acuto morbo loquebatur. Obijt enim 7.die,ad quod ſpatium non perueniſſet, niſi ob ætatem, aut quia ipſe aliàs erat natura ualidus,tanta fuit eius morbi uehementia. Aduertendum etiam,quòd hoc ſignum in adoleſcẽtibus uoluit eſſe deterius ſignum, quàm in alijs, in præcitato loco:quoniam magis contrariam diſpoſitionem propriæ naturæ oſtendit.

GALENI COMMENT.

PER morbos diutinos, potiſſimum hyeme & ſenibus, non ſolùm per incurſiones febrium, quas nominant adnotationes,ſed etiam ex intermiſſionibus, nihil mirum uideri debet extremas corporis partes refrigerari,quippe quæ carne uacant ex natura,longeq; ſunt à uiſceribus poſitæ. Verùm *hoc libro nequaquam agit de morbis diutinis. Itaque per morbos acutos, tales refrigerantur partes: propè dixerim propter affectionem contrariam illi, quæ per morbos diutinos tale accidens infert.Per illos enim calor natiuus pro debilitate nequaquam permeat ad extremas corporis partes. in morbis uerò acutis,propter inflammationis magnitudinem in uiſceribus*

bus fatigantis, parum ſanguinis in omne permeat corpus, plurimum uerò eius in parte affecta inflammatione includitur: & ob eam rem mediæ corporis partes, quæ ſunt thorax ac uenter, admodum calent. At uerò per morbos acutos interdum adnotatio cum rigore præhendens aut frigore, non ſolùm extremas corporis partes, ſed etiã cutem circa coſtas ac uentrem, frigidam reddit. ea quidem circa uiſcera uitium non oſtendit. ſed ubi permanentibus partibus circa coſtas ac uentrem calidis, aut etiam calidioribus quàm ſoleant ex natura, ſummæ refrigerantur corporis partes: in uiſceribus magnitudo ſignificatur inflammationis. Ac forte melius eſt intelligere uentre ac coſtis calentibus ita dictum, ut planius calefiant quàm dum haberent per naturam. Cæterùm ut febris Lupyria nominata relegetur ad hoc genus, cuius perſpicuum eſt.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte dicit non mirandum aut magnifaciendum id accidens, ubi apparuerit in morbis longis maximè, hyemis tempore, & ſenibus. Refrigerant enim in ipſis extremæ partes corporis in principijs acceſsionum, & in tempore intermiſsionis inter diuerſas acceſsiones: quoniam partes extremæ carne uacant, & longè à præcipuis ſitæ ſunt, in quibus id frequenter fieri uidemus. Sed tamen de his morbis non agit modo, ſed de acutis tãtùm. *Per incurſiones febrium, quas nominant acceſsiones.* Græcè, ἐν ταῖς εἰσβολαῖς τῶν πυρετῶν ἃς ἐπισημασίας ὀνομάζουσι. quod eſt, In febrium inuaſionibus, quas appellãt annotationes. Itaq; εἰσβολὴ, ſimiliter appellat ἐπισημασία. Quod etiam indiuiſibile exquiſitè primum in acceſsionibus eſſe uoluit Gal. li. de Morborum temporibus, dicens, Appello autem εἰσβολὴν παροξυσμοῦ, id eſt, inuaſionem acceſsionis. primum exquiſitè tempus indiuiſibile, hoc autẽ ipſum ἐπισημασίαν conſueuerunt nominare. εἰσβολὴ. ἐπισημασία.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaque per morbos) docet contrarias eſſe diſpoſitiones, in quibus extrema refrigerant, per morbos acutos, & per morbos diutinos. In morbis enim longis id euenit ob imbecillitatem caloris innati, qui non po-

teſt ad extrema peruenire: in morbis tamen acutis id fit ob magnitudinem inflammationis exiſtentis in uiſceribus, quæ trahit ad ſe totum calorem, & ſanguinem, & non permittit ipſum extendi ad extrema, cuius cauſa partes ad uentrem & coſtas, calent ſatis. Poſſet aliquis obijcere contra ſententiam Gale. ex his quæ diximus in expoſitione. Nam ſi contingit in acutis morbis extrema refrigerari interioribus exuſtis, ſine inflammatione uiſcerum, malè inquit in Comment. eam eſſe differentiam inter morbos longos & acutos, quòd in longis talis extremorum frigiditas fit ob imbecillitatẽ, & in acutis ob magnitudinem inflammationis. Reſpondemus, quòd dato quòd in morbis acutis euenire poſsit prædictum accidens, ſine inflãmatione, poteſt tamen ob ipſam euenire. Quod tamen nõ contingit in morbis longis, in quibus ſemper euenit ob imbecillitatem caloris. Aut dices, quòd neq; in febribus lipyrijs, in quibus extrema frigent ob languorem facultatis, neque in adoleſcentulo ex libr. 3. de Morb. pop. interna exurentur, niſi ſimul cum frigore extremorum adfuerit in uiſceribus phlegmone, quod cognoſcetur ex calore in uiſceribus & in cuti partium

Viſcera. eorum. *Viſceribus*. Græcè *σπλάγχνων*. Sunt autẽ uiſcera, lib. 3. de Alimentorũ facult. iecur, lien, pulmo, cor, & apud quoſdam renes. *Sanguinis*. Græcè, *τῆς αἱματώδους οὐσίας*. id eſt, ſanguinolentæ ſubſtãtiæ. *Admodum calent*. Græcè, *ἱκανῶς φαίνεται θερμά*. hoc eſt, ſatis calida apparent. Refert autem non parum ad Gal. lectionem, qui infrà uult eſſe intelligendum uentrem, & coſtas calere manifeſtius, quàm ſecundùm naturam. quod tamẽ non eſt ualde calere.

IN tertia parte, quæ incipit (At uerò per morbos) reſpondet ad quandam obiectionem, quam poſſet aliquis in contrarium afferre. Ponamus aliquem in morbo acuto pati aliquam acceſsionem cum rigore aut frigore. conſtat quòd ille patietur extremorum refrigerationem. uerùm non ſignificatur inflammatio in uiſceribus, ergo non ſatis explicuit diſpoſitionem, per inflammationem. Reſpondet, quòd in tali diſpoſitione nerum erit extrema refrigerari, ſed tunc cutis quoque circa thoracem & uentrem frigida apparebit. Conſequenter addit duo Gal. primum, quòd cùm Hippoc. dixit, Ventre coſtiſq; calentibus: intelligi debet manifeſtius, quàm in naturali diſpoſitione. Secundum eſt, quòd nomẽ lipyriæ febris eſt de hac ſpecie. Eſt autem febris lipyria apud Aëtium lib. 5. cap. 88. illa, quæ fit

ex

ex uentriculi inflammatione iecoris fumoſa:& illa, quæ ex inflammatione pulmonis, algida. Sed tamen temporibus Hippocra. febris lipyria, & epiala, appellationes erant febrium, quæ non eueniebant ex inflammatione: nam eas quæ eueniebant ex inflammatione, non appellabant febres, ſed ſymptomata: ut apud Gal. 7. ſectione Aphor. Commen. 43. Vbi diſtinguens febres quæ eueniunt ex inflammationibus ab alijs, inquit, Verùm tales morbos aut laterum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis antiqui nominabant, uolentes febrem nõ eſſe morbum, ſed morbi ſymptoma. In quibus autem ſine partis inflammatione, qui in uenis putrent humores, febrem accendunt, in illis ſolis dicebãt hominem à febre moleſtari, & ipſum à febre haberi. In illis autem & febrium ſcripſere differentias, hepialon & lipyriam, elæodem, & typhodem, peſtilentem, & ardorẽ nominantes. Hepaticam uerò febrem, uel lienoſam, aut pulmoniam, aut lateralem nemo dixit eſſe. ubi Gal. ex antiquorum conſuetudine dicit inter eas febres, quæ non fiunt ab inflammationibus, annumerare lipyriam. Nec uideo Gale. uelle lipyriam febrem habere originem ex inflammationibus, licet ſit ex ſua natura talis, ut per ipſam interioribus exuſtis extrema refrigerentur, ut lib. de Inæquali intemperie Gal. de febribus, in quibus calor adeſt & frigus in partibus diſtinctis, manifeſtè dixit, Nam intus in ipſis uiſceribus calorem ſentiũt, in extremis partibus uniuerſis frigus. Tales perpetuò febres ſunt, & quæ Græcè lipyriç uocantur, præterea febrium ardentium quoddam pernicioſum genus. Et 4. aphoriſ. ſectio. Commen. 48. interiora exuri extremis refrigeratis dixit, in febribus, quæ ab incẽdio cauſi appellantur, pernicioſis, uel ſi aliter libeat appellare ualde malignis, uelut lipyrijs: malignam autem ardentẽ ſuperuenire, eryſipelatibus iecoris aut uentriculi, aut pulmonis dixerat 2. de Criſibus, ca. 7. An tamen temporibus Gal. ea tantũ appellaretur lipyria, in qua interioribus exuſtis extrema refrigerantia, & omnem talem debere ex inflammatione uiſcerum originem trahere, non ſatis conſtat. Licet enim in præſenti Comment. dixerit nomen lipyriæ febris eſſe relegandum ad ſpeciem prædictam, poſſet intelligi ipſum relegari ad febres, in quibus interioribus exuſtis extrema algent, licet id non eueniat ex inflammatione. Quòd ſi uelis eas tantùm dici lipyrias, quæ ex inflammatione ortum habent, non inficiabor, quamuis, ut probaui, temporibus Hippo.

Lipyria apud antiquiores Galeno.

Lipyrijs extrema refrigerantur internis calentibus.

alter erat uocabulorum uſus. Quo etiã dato ſciendum eſt non omnes ardentes malignas.

PROGNOST. V.

OPTIMVM verò eſt totum corpus calidum eſſe, ac molle ęqualiter.

AEQVALITATEM uult Hippo. in hoc prognoſtico obſeruari in calore & frigiditate, in humiditate & ſiccitate: rurſus & ſiccitatem non multum abundare, in caliditate & frigiditate æqualitatem uoluit, ut optimam diſpoſitionem peſsimę opponeret. Peſsima quidem eſt, ſi extrema refrigerentur exuſtis intimis, & medijs: optima ergo erit, ſi pari proportione per uniuerſum corpus calor extendatur, ita ut conſimiliter augeatur calor in manibus ſupra naturalem calorem, ut calor uiſcerum ſupra eum qui præfuerat. Aeque molle uerò, ne in aliquibus partibus fiat maior abſumptio naturalis humiditatis quàm in alijs: molle autem eſſe oportet, quod æquè molle eſt. Molle autem non erit, ſi ardentiſsima febris corpus exiccauerit: quod enim corpus ſiccum redditur, id etiam durũ fit, ſicut & humidũ molle. Quod ergo dixit Hippo. æquè molle: idem eſt, ac ſi dixiſſet, æquè humidum; quod probatur ex Gal. li. 2. de Temperamentis, dicẽte, Ergo calidi frigidiq; corporis ſolus factus eſt index, humidi autem & ſicci, unà cum tactu ratio: quippe quod ſiccum, durum prorſus eſt, at hoc tactu omnino dignoſcitur, quòd ſi corp' molle atq; humidũ eſt, febris non eſt de ijs quæ uehementer reſoluunt ac deurunt. Contra hæc poſſet aliquis obijcere: Nam iſti morbi acuti ſunt & febres continuas habent cõiunctas, tales autem febres fientes ſunt, nõ factæ, ut hecticæ: Sed febres fientes ſunt inęqualis intemperaturæ. Ergo tales inæqualem intemperiem per corpus patiuntur: non ergo continget corpus eſſe æqualiter calidum: eſſet enim talis diſpoſitio hectica febris. Quòd tamen inæquales intemperies non occupent æqualiter omnes partes eius, cuius temperies alteretur, ſcripſit Gal. lib. de Inęquali intẽperie. Ad quod reſpõdemus, quòd in omni febre fiente, quales ſunt iſtæ, de quibus modo loquimur, adeſt inæqualitas partium, quoniam calor non conſimiliter occupat partes, licet omnes occupet: quod non putabant neoterici. ſed tamen alio loco hanc & ſimiles opiniones ridiculas confutabimus. Dicemus

Optima corporis diſpoſitio.

Molle humidũ eſt.

mus itaque modo,quòd illa inæqualitas non eſt talis ut à medico,aut ab ægro percipi poſsit. Aequale ergo dicetur corpus, quod non eſt adeò inæquale,ut percipiatur partium inæqualitas,ita ut aliquæ partes maiorem acquiſierint proportionē caloris quàm aliæ notabiliter. Quòd ſi dixeris,æger ipſe ſentit inæqualitatem,quoniam tales febres dolorem efficiunt, qui fit ex partium inæqualitate, lib.de Inæquali intemperie. Reſpondemus,ipſam dolorem efficere,uerùm non ſentiri talem inæqualitatem à manu medici aut ægri tangentis partē ipſam inæqualiter affectam,neque ſi diuerſas partes tetigerit inter proportiones incrementorum intelliget differentiam. *Inæquale corpus quare.*

GALENI COMMENT.

CVM deterrimam prædixiſſet conditionem morbi, quoties medijs corporis calefactis partibus, refrigerentur partes extremæ:hoc loco opponit optimam in nobis,in qua corpus omne æque calidum,& item æque molle eſt:etenim uerbum,æque, commune utrique exiſtit. Igitur æque calidum corpus omne eſt in febribus ardentiſsimis,ſed mordens & ſiccum per eiuſmodi affectiones haud quaquam molle apparet.quòd ſi molle pariter,& calidū æque ſit,optimam indicat corporis affectionem.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

HIC commentarius non eget alia annotatione,præterquā quòd ubi legitur Aequè,in omnibus locis legendū eſt, Aequaliter.quemadmodum in prog. Præterea ubi legitur, Igitur æquè calidum corpus omne.Illa particula, Omne,abūdat.

PROGNOST. VI.

EVM qui dolet,vt facile conuertatur,ſitq́; reſurgendo leuis oportet.

LICET Hippo.in præſenti litera de his, qui dolent,tantùm mentionem habuerit, de omnibus tamen ægrotantibus loquitur.Omnes enim dolent ex decubitu, etiam ſi optimam in ipſo obſeruent figuram.In media enim figura,quam Hipp. (ut inquit Gal.lib.2.de Motu muſculorum,ad initium) appel-

ἀνάλγητοι. lat ἀνάλγητοι,non ſic ſunt ſine dolore,ut nũquam per eum decubitum iacentes doleant, ſed quoniam tardius. Omnem enim decubitum etiam optimum, mutare cogitur æger,talis eſt muſculorum contraria poſitura,ut in optima figura aliquã *Figura optima dolorẽ affert.* patiãtur uiolentiam,quæ temporis proceſſu dolorem infert. Accedit & oſsium ipſorum grauitas, à quibus membra premuntur,& muſculi dolent.Quamobrẽ in omni decubitu dolent ægri, & ad dolorem leuandum figuram mutare coguntur,quandam citius,quandam etiam tardius, & ex ægrotantibus ipſis quidam citius,quidam uerò tardius unam & eandem figuram corporis obſeruantes mutare coguntur. Nam languidi magis grauantur ab onere oſsium,quàm robuſti, & ex figuris quædam ſunt alijs meliores,minusque dolorem inferentes. Hanc omnem doctrinam complectitur Gal.libr.1.de Motu muſculorũ,ad finem, dicens,Media uerò iſtorum figura, & ab operatione & à nimia tenſione utroſque releuans merito iucundiſsima. Quare & mutatione figurarũ quidem, quæ triſtitiam afferunt, celeri indigemus, eius uerò quæ dolore caret,tarda. Cur autẽ omnino ipſam mutari deſideramus, quamuis ſine dolore ſit?quia in hac tenſionem quandam muſculi ſuſtinent.Verùm minus quidem quàm in omnibus alijs. Sed eam dolore carere dicimus,non quia nullo penitus dolore participat,ſed quia minimo,& hoc ferme inſenſibili, propter breuitatem,& tunc ipſam mutare cupimus,cùm congregatus paulatim fiat ſenſilis.Quòd autem & in hac figura tenſionem quandam muſculi habent, ſi meminimus ſermonum antea habitorum, non amplius demonſtratione egemus: tendi enim diximus eos à membris in quę inſeruntur, & propter hoc liberatos ab illa intenſione in abſciſsione tendinis contractionem ſecundũ naturam promptè reſumere. Nunquam igitur unus muſculus extra tenſionem eſt, neque quando in medijs figuris conſiſtit. Sed quia hanc quidem, ut breuẽ,contemnimus, cæteras uerò alias uehementes ut uiolentas non ferimus,hoc quidem eligimus,alia uerò fugimus. Cùm autẽ imbecilli extremè facti fuerimus,ut in ſtomachicis & cardiacis ſyncopis: tunc nec breuem quidem tenſionem mediæ figuræ ferentes toleramus,& propter hoc quamuis impotentes ſimus ad motus,tamen alias aliò proijciemus partes,deſiderantes aliquam quidem conſequi figuram dolore carentẽ, ſed nihil tale perfectè inuenire potentes. Vt igitur ſi quis no

ſtrum

ſtrum neceſſario haberet lapidem aliquem non magnum ex collo ſuſpenſum circumferendum, robuſtus quidem exiſtens abſque moleſtia ferret, infirmus autem factus ſtatim tanquam onus deponere deſideraret: eodem modo & muſculorum unuſquiſque quaſi quendam lapidem geſtans annexum os, donec quidem ualidius ſit contemnit, nẽ ſentiens quidẽ frequenter, uel parum grauitatem: cùm autem infirmus fuerit, tũc ſentit, & ægre fert, & quaſi quoddã onus excutere cupiens, aliàs aliam figuram appetit. Hæc Gal. quæ placuit hîc transferre, ut intelligatis illam partem literæ Hippo. de omnibus ægrotis intelligi: omnes enim in decubitu dolent, & figuram mutare conantur. Quòd ſi facile conuertantur in aliam corporis figuram, & alium decubitum, ſignum bonum eſt, quod robuſtam indicat animalem facultatem, quæ facile fert onus corporis de uno in alterũ accubitũ. Quòd autem dicit, Sit reſurgendo leuis. ad ſimilem cauſam referendum eſt: tentãt enim ſurgere à lecto nonnunquam ægri ad mingendum, aut egerendum, aut fortè reſidere in lecto uolentes. Leuem autem eſſe nihil aliud eſt, quàm facile poſſe id aſſequi, & ſine miniſtrorum adiutorio.

GALENI COMMENT.

SVMMA *totius præſagitionis in moriturìs conualiturisq; eſt, quoties uis ægrotationis cũ ægri facultate conferatur. Si enim morbus uehementior eſt, æger omnino morietur. ſi debilior quàm ægri facultas, haudquaquã morietur, ubi nihil committatur.* Hanc uerò ſummã *ipſe ſcripſit per ſententiam, cuius initium eſt: Colligendum etiam eſt an æger poßit eo uictu, quem præceperis, durare ad cõſiſtendi uigorẽ uſque ægrotationis. Hæc ergo ſumma præſagitionis habetur. Cæterùm cùm tres ſecundùm genus uires ex triplici pendeant origine, cerebro, corde, iecore: per earum miniſteria firmitas, atque infirmitas cognoſcitur. Præcipua uerò cerebri miniſteria ſunt, meminiſſe ac cogitare: ſubſeruientia uerò, ſentire & moueri ſecundùm deſiderium. Cordis uerò, motus arteriarum. Iecoris uerò,*

*generatio ſanguinis,& humorum.*Itaque *cùm præſenſionis contemplatio in hæc diuidatur capita,quodcunq; ſignum eſt ab* Hippo.*dictum,conſiderandum quo genere collocetur,uelut nunc ut facile uertatur æger,atq; reſurgendo ſibi leuis appareat.*Hæc *enim ſigna ſunt facultatis corpus ſecundùm deſiderium commouentis*. Cæterùm *conſtat ut in præſens nequaquam interſit dicere ſecũdùm deſiderium,aut appetitum,aut uoluntatem.*Ad *hunc modũ ſuprà de decubitu dictum eſt in dictione ,cuius tale eſt principium:*Cubantem *offendi ægrum oportet.* Indicatur *enim ut talis decubitus,quemadmodum etiam accliuis,fiat fungentibus officio muſculis,quem ſolent tonicon,id eſt, firmum nominare.Sed de eo,libro de* Motu *muſculorum fuſius dictum iam eſt.*Perhibuit *autem &* Diocles,*ut animalium corpora conſiſtant ex eo quod fert ferturq;. fert facultas:corpus fertur.*Ergo *quemadmodum ferentes onera,aut grauati ab eis uix mouentur,aut ſi leuius appareat onus,innocue ferunt:ita facultas.Si enim ualida eſt,facile corporis onus fert,ut haudquaquam mouendo offendatur.ſi debilis, utpote grauata,uix ſubleuat corporis partes.*

ANNOT. IN GAL. COMM

IN prima parte hanc dicit eſſe ſummam totius præſagationis,ac ſi diceret hinc pendere omnium prognoſticorũ ueritatem,nempe ex cognitione magnitudinis morbi, & roboris facultatis,& eorum collatione. Si enim morbus maior appareat,quàm ut poſsit à facultate ſuperari, lethalis habendus eſt: ſi tamen intelligatur facultas maior morbo, ſperanda eſt ſalus, ubi nihil erretur. Quando uerò medicus credit aliquem eſſe moriturum,quoniã facultas non poterit peruenire ad ſummũ uigorem:id intelligendum eſt, adhuc adhibita optima & conuenientiſsima uictus ratione: id enim eſt quod præcepit Hip. aduertendùm an æger ſufficere poſsit cum ea uictus ratione ad morbi uigorem,uel prius uirtus deficiat atque ſuccumbat.

Id

Id dixerat aphori.9.lib.1.Contra ſentẽtiam huius partis poſſet quis obijcere,& in uniuerſum cõtra totam ipſam artem medicam:dicit enim Gal.quòd qui facultatem habent morbo maiorem liberantur,qui uerò minorem moriẽtur. Non ergo opus eſt parte curatiua,ſed ſola parte prognoſtica artis. Ad quod reſpõdemus. Quòd ex hac ſententia Gal. nihil aliud uult,ut ipſe explicat,niſi ꝙ Hippoc.dixerat in aphoriſmo citato, Cõiectari oportet ægrotantem,ſi ſufficiat cum ea uictus ratione perdurare,donec morbus conſiſtat.& nunquid prius ille deficiat, nec poſsit cum uictu perdurare, uel morbus antè deficiat,atq; hebeteſcat.Medicus ergo collationem facere debet facultatis ad morbum.quòd ſi facultas maior eſt,ſanitatem prædicet:cognoſcet autem id ex ſignis omnibus,quę in hoc opere ſcribuntur,quæ oſtendunt, ex facultate conſtantiam,aut imbecillitatem,& ex morbo uehementiam. Quòd ſi morbus maior apparet facultate,aut ſimpliciter maior erit,ita ut omni adhibita diligentia impoſsibile ſit ipſam ad ſtatum uſque perducere,& in hoc caſu ſalus omnino deſperata eſt: ac tunc tenetur medicus mortem prædicere,& non aggredi curationem, niſi fortè rogatus,uictum tantùm inſtituat.Quoniam id eſt Galeni præceptum lib.2.Apho.Commẽ.29.dicentis,Victis non oportet adhibere manus.Et 10.lib.de Metho.med.inquit,In his quorum ſalus omnino deſperata eſt, imprudentis conſilij fuerit apud uulgus infamare præſidia quæ multis fuere ſaluti. Si tamen facultas minor morbo ſit ad hunc ſenſum,quòd non poteſt inediam conueniẽtem tolerare,neque eam humorum malitiam, niſi attemperentur,& euacuentur,& alia uictus ratio craſsior inſtituatur,is adhuc curari debet, ſanguine miſso ob morbi magnitudinem, & adaucto alimento. Quamuis ex ea uictus quantitate noxa manifeſta morbo ſequatur. Reficietur enim per ipſam facultas,& permanebit uſque in uigorem.Illi itaque quorum ſalus deſperata eſt,tales ſunt,ut nulla uia, nulla ratione perduci poſsint ad uigorem & tempus coctionis morbi. Cùm tamẽ facultas minor morbo cẽſetur,nõ autem ſimpliciter diſtinguẽdũ,aut enim ipſa eſt languida in eſſentia, aut per aggrauationem:ſi in eſſentia,ipſa uenit roboranda per uictum craſsiorem:ſi per aggrauationem,ubi plenitudo adfuerit, ſanguinẽ mittemus à principio:ubi uerò in cacochymia, morbo exiſtẽte magno pariter ſanguinẽ mittemus: ſi uerò nõ fuerit magnus,aut humor eſt ab initio turgẽs,& purgãdus erit, ſi tamen

Ars medica quibus proficit.

Medicus quos curare tenet, & quos non.

s 5 men

men nõ turget, nullatenus purgabitur. Quoniam ubi morbus magnus eſſet, ad humorem diminuendum ſatis faceret ſanguinis miſsio: ubi tamen non eſſet magnus, & ipſum adhuc non turgentem facultas non toleraſſet, deſperata ſalus eſſet. Hæc dixi propter quoſdam medicos noſtri temporis, qui putantes ſe poſſe humores minuere crudos non turgentes abſq; noxa magna facultatis, medicamenta propinant omnibus ferè diebus ægritudinis. A quibus ſi petatur, quare cõtra præceptum Hippocr. primæ ſectionis Aphoriſ. cùm dixit, Concocta medicari oportet, mouere non cruda, neque in principijs non turgeant, id exercentes. Referunt ſe id facere, quoniam intelligunt, in quanto diſcrimine ſit æger conſtitutus, oppreſſus à multitudine humorum, ac deſperatam ſalutem, niſi purgetur. Cùm tamen non aliunde poſsit maius imminere periculum, quàm ex tali purgatione. Adde quòd ob hanc cauſam neminem ad iudicationem permittunt deuenire, ſed bonam ſuſpendunt, & malam accelerant. Quòd ſi dixeris, ponamus facultatem eſſe languidam, & humores malos plurimos, & morbum magnum, nónne licebit eos minuere, ut natura ad ſtatum perueniat, facta potentia ſuper reſiduum, ut uoluit Gal. Commen. 29. 2. ſectionis Aphor. Reſpondemus diſtinguendo, aut enim facultas languida eſt in eſſentia, aut per aggrauationem: ſi in eſſentia, ipſa eſt roboranda: ſi per aggrauationem, ſanguis mittendus, aut ſi humores turgent, purgandus. Id enim eſt quod dixit Hippocra. Si quid uidetur mouendum, moue, cùm morbi inchoant. Poſſes dicere: ponamus ipſum non poſſe ſanguinis miſsionem ferre, & humorem non turgere. Certè talis erit lãguidus in eſſentia, & per aggrauationem, & qui talis exiſtit in morbi initio, nũquam perueniet ad ſtatum. Dices, fortè tolerabit purgationem, & ſi non toleret, ſanguinis miſsione & purgatione minor reddetur tumor. Hoc eſt quod eos decipit. Facultas enim adeò languida non poterit purgationem tolerare, quæ adeò uiolenta ſit, qualis exigitur, ad hoc ut crudi humores euacuentur, quando non turgent. Nam læuia medicamenta mouebunt tantùm humorem ipſum, & fortia nõ feret facultas ob maximam agitationem. Vbi ergo putant ſe reddere languentes exoneratos, ipſos deijciunt, atque peſſundant. Sed de his alibi latius dicemus. De comparatione facultatis & morbi dicemus lib. 3. circa Commen. 6.

Crudi humores nõ ſunt purgandi, niſi turgeant.

Contra uulgus medicorum.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterum quum tres) docet

ex functionibus uires ægri deprehēdere. functiones uerò ſunt in triplici genere, quoniam tria ſunt membra præcipua, à quibus originem trahunt, cerebrum, cor, iecur. Cerebri functiones ſunt, memoria & ratiocinatio: ſeruiunt autem his ſenſus & motus. Cordis functio eſt motus arteriarum: iecoris generatio ſanguinis & aliorum humorum. Quia ergo iudicium firmatur in cognitione harum facultatū, intelligere oportet in quo genere ſignorum, unumquodque eorum, quæ ab Hippoc. ſcribuntur, collocari debeat. Quod enim in præſenti progn. ſcribitur, inter operationes quæ fiunt ab una de facultatibus miniſtrantibus, rationali collocat. tres facultates eſſe dixit, ac tria præcipua membra, licet quatuor ipſa ſint. Nam teſtes inter pręcipua annumerantur. Quoniam hic de facultatibus corpus gubernantibus loquitur, à quibus etiam indicia in morbis accipi poſſunt, de his tamen non ſunt teſtes. hæc eſſe membra præcipua probauit in libris de Placitis Hippocr. & Platonis. & lib. 9. de Metho. med. hanc ſcripſit ſententiam, & ſæpe alibi. Sed id probare non attinet ad hunc locum, ſed ad lib. Artis medicinalis. *Meminiſſe ac cogitare.* Gręcè, *κατὰ μνήμας καὶ διαλογισμὸς*. hoc eſt, circa memoriam & ratiocinium. Sed de facultate animali ſatis dictum eſt lib. 1. Commen. 19.

Membra præcipua tria.

Facul. tres.

IN tertia parte dicit ſimilem eſſe hanc ſententiam ei, quod dictum eſt de decubitu lib. 1. Comm. 9. Quemadmodum enim ille accubitus, & erectio ad facultatem pertinēt animalem, ita facile conuerti ac leuiter reſurgere. *Acclinus.* Græcè, *ἀνάῤῥοπος*, id eſt, ſurſum uergens. De huius uocis ſignificatione lege in annotatione circa Commen. 11. libr. 1. *Sed de eo.* Libr. 1. de Motu muſculorū, ad finem, recitat ſententiam quam hic dicit eſſe Dioclis.

PROGNOST. VII.

SI ERGO graue videatur reliquum corpus, & item manus ac pedes, periculoſius eſt.

SIGNVM hoc malum contrarium eſt ſigno bono ſuprà ſcripto: ſicut enim facile moueri, ſignum eſt roboris animalis facultatis, ita grauitas ſignum eſt imbecillitatis facultatis. Quòd enim facultas non poſsit facile, quemadmodum in ſanitate aut leuibus morbis, corpus mouere, aut trāsferre, aut ob

Corpus non facile mouere quare.

ob id eſt, quoniam facultas minor multò eſt quàm in alijs morbis, aut quia corpus grauius, facultate non admodum diminuta, facultas læditur in eſſentia, uariata naturali temperatura partis præcipuæ, aut in inſtrumento, ut reſoluto ſpiritu, ut in morbis plurimis fit, in quibus hæc mala eſt ſignificatio, ſicuti & quoniam corpus grauius reddit. Reſoluta enim tenui ſanguinis parte, ac reſoluto ſpiritu animali, & uitali, corp⁹ magis terrenum remanet, quàm antè: & quod magis terrenum eſt, & minus de aëria ſubſtantia cõmixtum habet, grauius eſt. Quum igitur talis adfuerit corporis difficultas ad motum, ut totum corpus difficulter transferatur, aut crura figuram mutent, aut non facile manus miniſterio applicent, labor animalis facultatis ſignificabitur ſecundùm locum mouentis, ſimiliter & corpus magis terrenum factum eſſe, & minus aëreum. Dixitq; Periculoſius, ut inter ſigna quæ ſunt aliquanto magis periculoſa, hoc connumeretur: ut enim libr. 3. Comment. 41. per has denominationes, quæ apud Hippocr. habentur, in comparationem ueniunt cum alijs ſignis, ut ipſorum uires perpendamus: neq; oportet ut in præſenti ad aliud ſignum fiat comparatio.

GALENI COMMENT.

AGGREDIENTI *moueri ſecundùm deſiderium, grauitas partium conſpicua redditur, crurum quidẽ dum ſurgere & ambulare, aut etiam omnino transferre ea cubando æger tentet. Pari modo manuum, dum capere aliquid, ac dimittere, necnon transferre tentet. Simili ratione ceruicis ac ſpinæ, dum commutare corporis habitum ſecundùm eas partes experiatur. Eſtq; hoc maximum indicium, præcipuũq; debilitatæ facultatis, ipſa ſcilicet partium grauitas, non cuiuslibet (ut antea eſt proditum) ſed eius quæ in muſculis, ac neruis tantummodo eſt.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

EX grauitate partium maximum indicium accipi uult, ad ſignificandam imbecillitatem facultatis. & exempla ſubiũgit, in cruribus, cum quis tentauerit aut ſurgere aut incedere, aut crurum ſitum mutare. Ex manibus, ſi capere, aut dimittere, aut transferre ipſas tentet. Et ex ceruice, dũ uoluerit mutare corporis habitum.

PRO-

PROGNOST. VIII.

SI VERO præter grauitatẽ, vngues quoque, ac digiti liuidi ſint, expectanda mors ſtatim eſt.

CVM mala ſignificatione, quæ ſumitur ex animalis facultatis imbecillitate, aliam adiūgit, quæ ſumitur ex imbecillitate facultatis uitalis, ſcilicet liuorem in unguibus, & digitis. Quibus ſignis coniunctis mors ſignificabitur proxima, quoniam languor in duabus gubernantibus corpus facultatibus oſtenditur: liuidus enim color in acutis morbis damnatus eſt in facie, lib. 1. progn. 3. ab Hippocr. in pictura faciei lethalis, dicente, Et color totius uultus uiridis, aut niger, aut liuidus, aut plūbeus. Liuidum autem colorem à frigore fieri uult Galenus in Commenta. dicens, De colore uiridi eſt etiam tanquam initium quoddam nigri liuidiq;, quem frigus effecit, queadmodū & nigrum. In principijs etiam acceſsionum frigiditas, extremorum liuorem inducit. Et aphor. 19. libr. 5. Frigidum autem conuulſiones, diſtentiones, liuores, rigores febriles. Licet nāque μελασμὸς, liuores transferre. Cùm ergo à corde in totum corpus calor diſtribui ſoleat, quando ad eam peruenerit impotentiam, ut quamuis calore febrili coniunctus ſit, ad extremas tamẽ partes peruenire non poſsit, uitalem facultatem de mortuam ſignificabit. Inquit etiam Ariſtot. lib. 8o. Problematum, primo problemate, Qua de cauſa liuidi qui rigent efficiuntur. an quoniam ſanguis appulſu frigoris gelaſcit? gelatus autem nigreſcit propter caloris inopiam. albedo namque igni tribuitur. Quapropter his maximè, qui ætate proceſſerunt, caro liueſcit, eò quòd calorem minimum obtinent. Omnia nāq; quæ ex opaca & ſplendenti ſubſtantia concinnata ſunt, quanto in eis ſplendens pars abundat magis, ad album uergunt colorem: & quanto magis, opaca pars abundat & ſplendens deficit, ad nigrum uergūt. Fit autem hoc modo ſanguis, qui peruenit ad manus & ungues ex ſubſtantia aërea ſpirituoſa & craſſa, terrena ac melancholica conſtituitur, plurimum abundante ſpiritu, & aërea parte: color ſanguinis ad rubedinẽ claram uergit, qui magis proximus eſt albo, quàm rubeus obſcurus. Si uerò pars terrena opacaq; abundauerit, deficiat etiam pars ſplendida, totus ſanguinis color ad nigrū uerget, fietq; aut niger, aut liuidus,

Facul. uitalis lāguidæ ſigna.

Liuidus color.

Opacum ſplendori iunctum.

liuidus,qui ei proximus eſt. Quod in extremis refrigeratis, aut à frigore ambientis,aut ob caloris naturalis inopiam,ut in malignis febribus & lethalibus calore naturali cordis uicto cõtingit. Poteſt etiam calor liuidus partium extremarũ inflammationem in uiſceribus ſignificare,ut apud Gal.lib.3.de Mor. popu.part.2.in Commen. Adoleſcentuli in Mendacium foro, ubi dixit,Extremæ autem partes liuidæ & frigidæ tertio die factę,in acuta febre lethales,atque adhuc magis in hac ætate: hoc autem fit uel propter excedentem magnitudinem phlegmones uiſcera obſidentis,aut naturali caliditate ad extinctionem properante. Vngues dixit,quoniã illis ſolet ſuperuenire huiuſmodi liuor ob naturalẽ ipſarũ conſtructionẽ,uenis multis atq; arterijs ad ipſas terminatis,ut dixerat Hip.lib.de Natura infantis,cuius uerba ſic tranſtuli, Ex digitis autem tanquam habentibus oſſa denſa, parua, & uenas & neruos. Sic & ungues ex ipſis naſcuntur tenues & denſæ, & comprehendunt uenarum ſummitates,ut non amplius augeantur,neq; altera alterã præcedat.Cùm igitur uenarum multitudinẽ terminent, & uenæ etiam appellentur ab Hippo.illæ quæ proprie ſunt arteriæ,terminabunt etiam arterias. Quòd ſi uenarum & arteriarum ſanguis tenuis recedat,& craſſa eius pars remaneat,nigriores apparebunt ungues.Cùm itaque principalium membrorum propagines ungues excipiant,cùm liueſcunt,aut denigrantur,magnam uim habebunt ad ſignificandam inconſtantiam facultatum ipſorum,licet unguium coloris permutatio nullam uim habeat in genere cauſæ ad ſalutem,aut mortem: quod uoluit Gal.lib.de Pulſuum uſu, prope initium. ubi poſtquam monſtrauit ex ligatura arteriarum nullum fere damnum ſequi in animalis corpore,inquit,At uerò ſi cùm læſæ ſunt,nihil tamẽ efficiunt,conſtat arbitror ut cùm ualentes ſunt,nihil eas conferre:at quomodo igitur ex pulſu maxime præſagimus? At inquies,minime quidem ut ex cauſis id genus, quæ plurimum momenti habeant,imo ut ex opportunis ſignis:ita nimirum ut ſi quis mortem ex incuruis unguibus,& ijs nigricantibus coniectet.

Color liuidus internam inflãmationem oſtẽdit.

Vnguium ſtructura.

Vnguium color mutatus malũ ut ſignum,non ut cauſa.

GALENI COMMENT.

DIXIMVS *alio loco quonam modo gubernantes animal uires ſimul intereant, & ut animal prorſus uiuat quoad quæuis earum ſeruetur. Cùm ergo dixerit* Hippo-

Hippocrates languentis indicia facultatis, à qua muſculi mouentur, addit alia facultatis, quæ extinguitur, propria indicia. nam liueſcere ſignum eſt extingui calorem innatũ qui de corde emanat: & ob eam rem non ſimpliciter ait li uiditatem grauitati partium accedẽtem indicare mortem, ſed continuo & ſine ulla cunctatione, propterea quòd utriuſq; intermorientis ſigna appareant facultatis.

ANNOT. IN GAL. COMM.

DOCET quàm malum ſit, duarum facultatum gubernãtium languores coniungi, nempe animalis & uitalis: atque alio loco dixiſſe facultates gubernãtes ſimul deficere: nam una deficiẽte omnes deficiũt. Dixerat id li. 9. de Methodo me. his uerbis: Gubernant animal (ut in lib. de Hippo. & Platonis dogmatis eſt demonſtratum) tres diuerſi inter ſe generis facultates, toti corpori ex ſuo quodam ueluti fonte quæque diſtributa: eas Plato animas uocat, propriam cuiuſque ſubſtantiam inueniens. Eſt enim earum quædam ad nutriendum animal neceſſaria, ac ſtirpibus communis, quæ iecur ueluti pro fonte habet: canales uerò ad hoc in totũ corpus ſparſos, ipſas uenas. Hanc ſeu appetitricem, ſeu naturalem, ſeu altricem uoces, nihil intereſt: ueluti nec ſi animam, aut facultatem appelles. Altera eſt, quæ non modo in ſtirpibus, aut uita præditis, ſed etiam ut animalibus nobis eſt inſita. Hæc ſedem in corde habet, ipſo quoque inſiti caloris quodam ceu fonte. Ab hoc fonte canales arteriæ ſunt, uocaturq; hæc multis ſane nominibus. Nam & facultas ſiue uirtus uitalis, & facultas ſiue uirtus animoſa, & anima animoſa dicitur. Tertia ratiocinatrix in cerebro domiciliũ habet: ea uoluntarijs actionibus unà cum ſenſibus præſidet. Vtitur & hæc particulis quibuſdam ceu canalibus, nempe ipſis neruis: ſenſum motumq; per hos in totum animal tranſmittens. Ergo has facultates ſeruare, nihil plane eſt aliud, quàm uitam ſeruare. Siquidem monſtratum eſt, qualibet earum amiſſa neceſſe eſſe reliquas quoque perire. Ac propterea in opere de Sanitate tuenda, huc omne conſilium direximus. Verùm circa hanc ſententiam uidetur dubium. Non enim neceſſum eſt una facultate deficiente omnes deficere. Primò de facul. animali: in uterò namq; prefocatis deficit omnino nondum mortuo animali, ergo nõ omnes ſimul pereunt.

Facultates gubernantes omnes ſimul amittẽ.

Quod

Quod cōſtat ex Gal.li.6.de Lo.pa.cap.5. ubi de una ſpecierū utero præfocatarum dicit,alias quidē ſine ſenſu immobilesq; iacere cum obſcuro,paruoq; pulſu,adeo ut in quibuſdam ne percipi quidem pulſus poſſet,quas infrà uiuere dicit,ac uitam ipſarum ſolo tranſpiratu ſaluari,& motu cordis & arteriarum. Quod de animalibus in latebris degentibus conſtat: ea enim ob caloris paucitatem poſſunt ſolo tranſpiratu ſaluari. In his itaque nulla actio animalis facultatis conſtat,uerùm ut inquit Gal.ex ipſis aliquæ ſaluantur.Rurſus ſi quis alligauerit uenam quæ deducit alimentum in aliquam particulam, & impediat tranſitum facultatis,aut alimenti à iecore, adhuc ſeruabuntur reliquæ facultates:in ea parte ergo non habent eam, quam diximus connexionem,ut una ſine alia permanere non poſsit. Ad primum horum diximus,quòd in utero præfocatis nō deficit animalis facultas, deficit tamen operatio ipſius , aut quoniam ſpiritus reſoluitur,aut quoniam maxime opprimitur,qđ etiam in animi deliquijs euenit. Verùm in ipſis non eſt corrupta,ſed ceſſat ab operatione,quemadmodum in attonito morbo fit,aut ſi quid eius manet,percipi non poteſt. Ad ſecundū dicimus,quòd etſi alligata uena non perueniat ad particulam alimentum,poterunt animalis & uitalis facultas peruenire, quamuis lōgo tempore id foret impoſsibile , quoniam deficiente alimento deficeret calor,& temperies particulæ neceſſaria ad uitalem facultatem & animalem recipiendas.Sed tamē reliquum eſt de uniuerſali facultate naturali,quæ à iecore ortum habet:ubi enim hæc corrumpatur,quod fiet corrupta temperatura iecoris,eodē tēpore quo ipſa mutatur,in alijs præcipuis particulis tanta fiet permutatio, ut nulla aliarum manere poſsit ipſa corrupta. *Gubernantes*.Græce, *διοικοῦσαι*.has facultates li.1.Com.6.tranſtulit Regentes,quo loco quæ ſint regentes facultates diximus.

Vtero præfocatæ nō amittūt facul.animalē.

Gubernans facultas.

PROGNOST. IX.

SI DIGITI ac pedes omnino nigreſcūt, minus pernicioſi ſunt quàm ſi liueant. ſed alia ſigna conſideranda ſunt , ſi enim facile ferre malum videatur,& aliquod aliud ſignum ſalubre ſubindicet, morbum verti ad abſceſſum ſperan-

ſperandum eſt, ita vt æger conualiturus ſit, & corporis partes denigratæ caſuræ.

IN præcedenti malam ſignificationem oſtendit eſſe unguium & digitorum liuorem: modo uerò non ex ſolis ijs, ſed ex totis pedibus liuidis, aut nigreſcentibus uult accipi ſignificationem, dicens, Si digiti, ac pedes omnino nigreſcant, minus perniciosum eſſe, quàm ſi liueant. poteſt enim nigredo, quæ per totos pedes fit, aliquid boni ſignificare, ubi alia bona ſigna acceſſerint, nempe iudicationem per abſceſſum fieri ad extrema corporis, quo tempore non tantùm digiti, ſed totus pes niger redditur. Solis enim digitis nigreſcentibus non ſignificaretur iudicatio, cùm ipſi ſoli non poſsint peccantem humorem excipere. Non ergo abſque ratione additum eſt, Pedes omnino nigreſcunt: cùm bonis enim ſignificationibus, ut bona tolerantia, & ſignis coctionis in urina, & conſimilibus, quæ ſolent ſalutares præcedere iudicationes, minus malum eſt, quàm ſi liueant: liuere enim ſimiliter duobus modis fit, ut nigreſcere ob frigidam intemperiem, & innati caloris imbecillitatem: ut in aphori. 17. 5. ſectionis, aut ob humoris nigri melancholici præſentiam. Quiuis horum colorum ſi eueniat, ob imbecillam facultatẽ mortem ſignificabit: ſi ob melancholici humoris præſentiam, niger color poterit morbum, qui iudicatur per abſceſſum, oſtendere: quia ſignificat multum de humore melancholico tranſmiſſum ad pedes per modum iudicationis, maxime dictis ſignis accedentibus. Liuor autẽ non poterit talem ſignificare iudicationem bonam per abſceſſus: quoniam dato, quòd ab humore fiat melancholico, is erit paucus, & qui non ſufficiet ad iudicationẽ, ut ſufficit niger. Quòd tamen niger color multam, & liuidus paucam ſignificet melancholiam, docet Gale. in deiectionibus Com. 22. dicens, Nigra deiectio ab atra bile ſincera tingitur: liuida uerò, ubi modica bilis modice permiſcetur. Quòd ſi liuidus color non poteſt iudicationem ſignificare, ſed ſemper aliquod malum, & niger non ſemper ſignificat malum, ſed aliquando bonam iudicationem, pedes nigreſcere minus perniciosum erit, quàm liuere. Quòd autem dicit Hippo. nigras corporis partes caſuras: ob id dictum eſt, quoniam iſti abſceſſus ex humore nigro prouenientes ad ſimilitudinem gangrenarum fiunt, à quibus demortuæ partes non reuiuiſcunt. Sic & in ijs cutis corporis

Nigredo pedũ.

Liuere duabus cauſis fit.

Nigræ partes corporis cadũt.

t deni-

denigratur,& in conualeſcentia decidit.Parum autem,aut nihil,de ſubiecta carne corrūpet,quia coct⁹ excernitur,& à natura ſuperatus, aut inſenſibili euacuatione diſcutietur, mitiorq; multò eſt,quàm ſanguis,qui magnam inflammationē efficit, quæ tranſit in gangrenam,magisq; diſperſus,ut non ſic motū arteriarum ſupprimat,ut in gangrenis.

GALENI COMMENT.

NON *minus peſtiferi dixiſſe quàm ſi liueāt oportuit, ſed ut interdum nullo pacto,interdū ſumme peſtiferi ſint. ac forſitan exiſtimabit aliquis Hippocratem ignoraſſe id,propterea quòd non proprie utitur dictione: ſed adijciens determinationem deinceps,ac docens utrumque eorum quæ dixi, conſtat ut agnouerit ueritatem,ſed haud quaquam exquiſite locutus ſit.Nam interdum pars nigreſcit,quia materia eò decumbit,interdum quoniā moritur. Sed quoniam modo aliquis internoſcat eam rem,perſpicue indicauit.Si enim facile ferre malum appareat,id eſt,facile ſe habeat æger, & item aliquod aliud ſalutare affuerit ſignum,materiæ decubitus eſt:ſin ſecus,mortificatio.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

GALENVS in hoc Commentario Hippo.reprehendit, quòd improprie dixit,pedes omnino nigreſcere, eſſe minus perniciosūm ſignū,quàm liueſcere:quoniā nigreſcere pedes aliquando eſt bonum,uel ſaltem non eſt malum:aliquādo eſt maius malum,quàm liueſcere. Igitur nunquam proprie dicetur minus perniciosum:quando nanque bonum eſt, non eſt perniciosum,ergo non erit minus perniciosum.Quādo uerò malum eſt,ac ſumme malum,non dicemus eſſe minus perniciosum,quàm liueſcere.ergo improprie loquutus eſt Hippo. Conſequenter rationem reddit, quoniam nigreſcere contingit nonnunquam in uia decubitus, nonnunquam in ratione mortificationis,caloris naturalis. Quando fit in ratione decubitus,eſt bonum:eſt enim iudicium quoddam, etſi non optimum,bonum ſaltem,quia humor peccans in morbo acuto uſtus,& denigratus tranſmittitur ad membra ignobilia:quando

uerò

uerò nigreſcunt, indicantes caloris naturalis languorem, ſatis conſtat quantum mali ſignificent. *Quia materia eò decumbit.* Græcè, *ἀποσκήμματος λέγω*. hoc eſt, in ratione decubit⁹, de quibus infrà in expoſitione prog. 65. dicemus. uſus eſt hoc uocabulo Gal. lib. 1. de Criſi. cap. 14. & 4. aphor. ſect. Com. 44.

PROGNOST. X.

TESTES, ac pudendum contracta, fortes ſignificant dolores, & periculum lethale.

QVEMADMODVM à frigore externo membra genitalia contrahuntur expreſsis ſpiritibus, & ſanguine, ac refugiẽtib⁹, & fibris ipſorũ à frigore cõpreſsis: ita in ijs, qui morti proximi ſunt, ſanguine & ſpiritu reuocatis ad cor, contingit & uaſa omnia eundem ſequi motum, & ad cor reduci, unde habent arteriæ originem. Colis enim ſubſtantia neruoſa eſt, lib. 15. de Vſu partium. Et cauus ille, ſiue fiſtuloſus neruus, non ex cerebro, aut ſpinali medulla originem habet, ſed ex oſsibus pubis, ut durior eſſet, diſtenditurque: ut lib. 6. de Lo. pa. cap. 6. quia plurimus ſpiritus ex arterijs ibidem diſperſis (quarũ ora admodum lata ſunt) tranſit in neruum fiſtuloſum. Quando igitur ſumme inaniuntur arteriæ, ut in proximis morti, & refrigerantur extrema, plurimum contrahetur quoque pudendum, lateribus fiſtuloſi nerui inuicem concidentibus, & arterijs ipſis reductis uerſus cor, quod fit, quoniam à frigore magis conſtrictæ ac breuiores redduntur. Ad teſtes rurſus uenæ, & arteriæ perueniunt, ex 14. lib. de Vſu partium. Propter ſimilem ergo cauſam continget uaſis ipſis reductis, inanitis, & refrigeratis, teſtes conuelli, & ad interna reduci: cuius ſimile in doloribus fieri uult Hippo. non in omnibus, ſed fortibus: fortes enim dolores à ſoluta continuitate fiunt, quoniam intemperies, ubi non inferant continui ſolutionem, non afferẽt dolores uehementes. Vehemens ergo dolor animalem facultatem conuertit, & ſpiritum ad partem dolentem, & dolor fluxionem commouet. occurrentibus igitur ſanguine & ſpiritu ad internam aliquam partem dolentem, contrahentur teſtes, ac pudendum, uaſis ipſis contractis & exinanitis, quod in doloribus ab inflammatione euenientibus maxime fit, facta diſtentione particulæ dolentis, & contractione extremarum, quæ

Membra genitalia quare cõtrahuntur.

Colis ſubſtantia.

Dolor pudẽda contrahit.

illi per arterias,aut uenas,aut neruos cõmunicant. Seruit hęc pars ad prædicendos dolores in his qui morte non conſtant, quoniam tales non referunt dolores,quos patiuntur. Vbi tamen Hippo.dixit Contracta,Græce ἀνασπασμένα, & Laurentianus traduxit,Cõuellantur:placuit potius Contracta conuertere,ne quis putet hanc eſſe ueram conuulſionem,de qua Gale. lib.2.de Cauſis ſymp. inquit, Conuulſio neruos,ac muſculos ad eundem cogit affectum,in quem ab animali facultate, cũm naturalem habitum ſeruarent,ducebantur.Illa enim paſsio ad animalis facultatis inſtrumẽta pertinet,quæ ſunt nerui,ac muſculi à cerebro aut ſpinali medulla orti:pręſens autem pudẽdi & teſticulorum retractio ad uitalem pertinet:neque enim eis adſunt nerui motiui,ut ex anatome conſtat, quibus patientibus in ipſis fiant conuulſiones ueræ, ſed quædam ad originem contractiones ac reductiones.

Dolores prædicere in his qui non conſtant mente.

GALENI COMMENT.

CONSTAT *ut in quibus inſtat dolor,eæ conuellantur partes, quẽadmodũ in morictibus:idq; habet rationem.* Nam *ubi uitalis facultas intermoritur, proindeq; extendi ad fines uſq; corporis impos eſt, ſed accumbit,& ad ſuam cogitur originem,partes comitentur uiribus concurrantq;, & ad intermedia corporis copulentur neceſſe eſt.Cæterum ut dolor contrahi faciat uires ad ſeſe, perſpicuum eſt. Ita fit ut ob eam rem partes ad originem conuellantur.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN præſenti Commentario rationem reddit, quare ex his duabus cauſis contingit contrahi pudenda,nempe ex languore facultatis,& ob dolorem.Inſtrumenta enim inſeruientia alicui facultati,motum ipſius facultatis inſequuntur. Contracta ergo facultate contrahentur inſtrumenta *Conuellantur.* Græce *ἀνασπασμένα.* hoc eſt,contractæ,ut diximus in expoſitione. Et rurſus ad finem Cõmen.*Perſpicuum eſt.* Græce, *ἐμάθομεν ἤδη πολλάκις.* hoc eſt,ſæpe didicimus dolores ad ſe trahere. 5.ſectione apho.Com.23.dixit, Quum partes dolentes ſemper ad ſeipſas moueant fluxiones.idem lib. Artis medicinalis cap.95.rurſus 2.de Diffe.febrium cap.11.

Dolor fluxionis cauſa.

PROGNOST. XI.

DE SOMNO verò quemadmodum ſecundùm naturam nobis eſt in conſuetudine, interdiu vigilare, noctu dormire conuenit: ſi tamen hoc tranſgreſſum fuerit, deteri⁹ eſt. minimè verò nocebit, ſi dormiatur, prima luce ad tertiam diei partem. Somni tamen extra id tempus peiores ſunt.

DE ſomno conſequenter ſcripſit Hippo. in præſenti, & ſequenti prog. primo loco eum ſomnum, qui eſt ſecundùm naturam laudat, ſecundò alios diuerſorum tẽporum uituperat. Laudat ſomnum ſecundùm naturam, qui etiam in conſuetudine hominum erat, interdiu uigilare, ac noctu dormire: talis enim erat in conſuetudine: decet autem conſuetudinem non aliter, quàm ipſam naturam obſeruare. Vbi ergo id quod eſt ſecundùm naturam, idem eſt in conſuetudine, utrumque ſimul ac magnopere obſeruabitur, quod temporibus Hippo. ut inquit Gal. in Com. fiebat. Non enim erat diuerſum tempus dormiendi in conſuetudine, ab eo quod erat hominibus ſecundùm naturam. Id autem erat, noctu dormire, & interdiu uigilare. Quòd quidem naturale ſit hominibus uigilare interdiu conſtat, quoniam eo tempore uigilant homines, quo calor expanditur ad membra exteriora, ſed interdiu id fit, ergo tunc ſecundùm naturam uigilabunt. Præmiſſum conſtat, quoniam calor ſolis calorem noſtrum educit tanquam ad ſimile: præterea ex fine, quoniam quo tempore homo munia ſua obire debet, eo tempore debet etiam uigilare; ſed quo tempore ſol terram illuminat, homines munia ſua, & nõ alio tempore recte obire poſſunt: ergo tunc natura ipſa inclinante uigilare debent homines. Dormire etiam noctu ſecundùm naturã eſt: nam eo tempore ob frigus noctis, & ſolis abſentiam calor recedit ad partes interiores, & ab omni actione cõuenit ceſſare, lumine ſolis abſente. Quòd ſi quis conſuetudinem peruerteret, & contra ordinem naturæ ſomno uteretur, per morbũ conſeruare ipſam oportet. Conſuetudo enim praua conſeruanda eſt, quoad ægrotant homines. lib. 8. de Metho. med: &

Vigilare interdiu naturale eſt.

Conſuetudo ad huc praua.

2.de Ratione uictus acutorum, ſatis docet Hippo. quantum conſuetudines ſint obſeruandę,ac quantum noceant repentinæ mutationes à conſuetudinibus naturalibus. Quòd tamen in conſuetudine hominum fuerit Hippo. temporibus noctu

Noctu dormire hominibus conſuetum.

dormire :.conſtat ſimiliter ex lib.2.de Ratione uictus acu.ſectio.23.cùm loquens de his,qui cùm non fuerint aſſueti prandere,pranſi ſunt,præcipit eis dormire poſt prandium eo mo-

lib.2.456.

do,quo noctu à cœna dormire ſolent. Dixit enim, Conuenit autem his permutationem ęqua uirtute compenſare.Dormire ſiquidem eos oportet tanquam noctem à cœna,hyeme quidem citra frigus,æſtate uerò citra calorem.Paulus etiam lib.1. cap.97.inquit, Occaſio autē ſomni à cibo opportuniſsima iudicatur;nam meridianus non omnibus conuenit.& infrà, Nocturni ſomni omnium facile præſtantiſsimi ſunt:ſiquidem nocte,humiditate & quiete ſua ſomnum iuuante, coctionem omnibus numeris abſoluit.Rurſus inquit Hippo. Si tamen hoc tranſgreſſum fuerit,*κάκιον*,hoc eſt, deterius erit.non in omnibus id uerum habet,ſed tantùm in his, qui ſimul cum natura coniunxerunt cōſuetudinem.qui enim conſueuerunt interdiu dormire,ſic dormire debent cùm ægrotant: in illis uerò qui ordinem naturæ obſeruant,malum erit ubi id non ſeruauerint.Dixit tamē deterius eſſe, ut ſigni huius uirtutem exprimeret in gradu comparatiuo. Quòd ſi ab eo,quod ſecundùm naturam eſt,uariatio fiat, minime omnium nocebit ſomnus,

Dormire prima luce.

qui fit prima luce ad tertiam diei partem. Poſſet id ad conſuetudinem referri:conſueuerunt enim homines , quādo ob occaſionem aliquam ſomnum interruperint,mane dormire prima luce ad tertiam diei partem:uerùm tamen id cauſam habet, quare in illo tempore ſomnus minime nocet. Id enim ob id eſt,quoniam ille naturaliſsimo ſomno maxime ſimilis eſt.ſomnus enim poſt cibum conciliatur ob uaporem alimēti, qui in caput aſcendit,& obſtruit animalis facultatis uias, quo tempore coctio fit in uentriculo. Hac tamen perfecta, iecur ſanguinem generat,& tenuiorem partem tranſmittit ad cerebrum,cuius uapor perueniens ſimiliter obſtruit animalis facultatis uias, & ſomnū conciliat. Sōnus hic paulò minus naturalis eſt priore,& inde fit, ut ſecundū locum habeat:fit enim quemadmodum & primus ex uapore alimenti:id autē alimentum non eſt in uentriculo,ſed in iecore. Cùm tamen iam integre ſanguis diſtributus fuerit,animal à ſomno excitabitur,&

non antè, ſecundùm naturam, ut eſt apud Ariſt. lib. de Somno & uigilia, ad finem dicentem, Expergiſcitur animal, quādo abſoluta coctio eſt, & calor, qui ambientis frigoris opera ex amplo in arctum coierit, euicit, atque ſanguinem feculentum à ſyncero diſcreuerit. Eſt autem tenuiſsimus atque puriſsimus ſanguis, qui in capite continetur: contrà craſsiſsimus, & turbidiſsimus, qui partibus committitur inferioribus. Ecce ubi non uult animal à ſomno expergiſci, donec ſanguis confectus, & diſtributus ſit, ac coctio perfecta, quæ circa ſanguinem ſit, & uaporis ſanguinis cauſa, naturalis ſomnus fiet: quod erit coctione uentriculi iam perfecta, quæ incipiet ſex horis à cibo tranſactis: adde ꝙ qui interrumpit ſomnum nocturnum, non complet coctionem, neque integre reficit facultatem animalem, & ſtatim ipſam reficere bonum erit, id autē fiet prima luce, ſtatim ab hora ſomni conuenientiſsima. Quòd autē dixit ad tertiam diei partem conuenire ſomnum, id ſpatium eſt 4. aut 5. horarum. Nam dies ſignificat ſpatium temporis, quo ſol tranſit noſtrum hemiſphærium, ut etiam diſtinguitur contra noctem. Id autem in 5. climate, in quo Hippo. habitabat, erat aliquando 11. aliquando 15. horarum paulò plus aut minus: id enim eſt ſpatium à maximo in minimum diem. Tertia ergo pars erit ſpatium 4. aut 5. horarum. Poſſumus etiam intelligere id eſſe ſpatiū quatuor, quoniā antiqui dies omnes in 12. horas diuiſerunt, ſiue dies magnus, ſiue paruus ſit: quod modo ſeruat eccleſia Romana. Harum horarū tertia pars eſt horæ 4. diceturq; æger per id tempus dormire ad tertiam diei partem. id tamen non conſiſtit in puncto, ſed 4. horis, aut 5. perficietur, de horis naturalibus, ſic enim Celſus dixit lib. 2. ca. 4. Ex quo tamen peior eſt, qui inter quartam horam, & noctē eſt, quàm qui matutino tempore ad quartam. quod ſimiliter addit Hippo. quemadmodum & Celſus, dicens, Somni tamē extra id tempus peiores ſunt. In hoc loco Hippo. laudat ſomnum, qui ſecundùm naturam eſt, quoniam talis nec breuior, nec longior erit, quàm ſecundùm naturam. Nam reliqui ex Apho. 1. 4. ſect. ueniunt damnandi. Vbi dixerat ſomnus & uigilia, utraque ſi modum exceſſerint malum. Significat autē ſomnus conueniens quòd uapor alimenti nō eſt mordax, & acris, qui ſolet animal euigilare: neque adeo frigidus, ut ipſum camatoſum, ac ſoporatum reddat. Medius enim ſomnus uaporē ſuauem alimenti ſignificat. Plinius lib. 10. cap. 71. ſomnum ſic

Dormire ad tertiā diei.

Sōnus qui modū excedit, dānandus eſt.

Somni ratio.

diffiniuit:eſt autem ſomnus nihil aliud,quàm animi in medium ſeſe receſſus.Planius uerò Paulus lib.1.cap.97. ſomnum definiuit dicens,Somnus igitur (ut in formà oſtendam) requies eſt animalium facultatum,factus propter bonam humiditatem cerebrum irrigantem.quemadmodum & Ariſt. li. de Somno & uigilia,cap.3.dixit.Sed enim,uti iam diximus, non omnis impotentia ſentiendi ſomnus eſt,ſed ea ſolùm, quam diuaporatio cõmittit alimenti.Sciendum autem eſt medicos & philoſophos per uaporem alimenti, intelligere uaporem, qui eleuatur ad caput ex eo alimento,quòd in uentriculo cõtinetur,quo tempore prima coctio perficitur,& eum qui eleuatur ex ſanguine,& alijs humoribus,cùm in iecore conficiuntur.Nam multi ſine eo, quòd habeãt in uentriculo alimentũ, atque ipſo iam attracto ad uenas,dormiunt.Verùm tamen id non diſcordat à doctrina Hippo.qui lib.de Alimento, triplex dixit eſſe alimentum,primum quod nutrit, ſecundum quod eſt ueluti alimentum,hoc eſt proximum ad alendum,tertium quod futurum eſt alimentum.Primò modo dicuntur alimenta humiditates appoſitæ,non unitæ aut aſsimilatæ. Secundo modo ſanguis qui continetur in iecore, & uenis. Tertio modo,alimentum quod in uentriculo continetur. Itaque primo & ſecundo modo,accepto uocabulo dicemus ſomnum naturalem fieri aſcendente in cerebrum uapore alimenti, qui ſi mulcebres fuerint, ſomnos conciliabunt: ſin minus,euigilabunt hominem.quòd ſi frigidi, ac craſsi admodum fuerint, pro ſomno ueternos efficient,ac graues ſopores, quorum utrunque modum excedit.Neque fient quales ſecundùm naturam, & ſecundùm conſuetudinem: ſed aut interdiu dormiet homo,aut ſimul noctu,& interdiu,aut neque noctu, neque interdiu.Oſtendet autem ſomnus maior quàm ſecundùm naturam,hoc eſt longior,aut profundior,frigiditatem aut ſolam, aut iunctam humiditati,aut immodicam humiditatem.Habet enim in ſomno naturali humiditas,ac uapor alimenti, primas partes,in ſomno uerò præter naturam frigiditas habet primũ locum,humiditas ſecundum.In uigilia uerò calor primum locum,ac ſiccitas ſecundum.Quòd in ſomno naturali uapor alimenti,ac humor primum locum habeat,conſtat ex definitione ſomni apud Paulum,& Ariſt.ſuprà,quibus accedit Gal.lib. 3.de Cauſis pulſuum.cap.de pulſu expergiſcentium,ubi dixit, Nam ſomnus incidit,cùm natiuus calor aut ex fatigatione, &

Vapor qui ſomnum conciliat.

Cauſæ ſomni naturalis & præter naturã.

ex nimia ſiccitate,ad alimentum ſe conuertat,aut ob immodicam humiditatem foras nequeat progredi: quorum eſt ſalubris prim⁹ & naturalis:alter quē memorauim⁹, ueluti ſomn⁹ qui eſt in comatibus,& lethargis.& infrà,Nā cùm indigeat,ſimulq; deſideret naturalis animalium calor copioſam humiditatem,ideoq; in uiſcera conueniat & uentrem, fit ſomnus.Et lib.1.de Cauſis ſympto.dixit, Cæterùm quòd capitis repletio ſomnum conciliet,iam Ariſt.ſatis demonſtrauit,adeo ut nihil ſit opus hâc nos rationē perſequi. Ad ſomnos ergo præter naturā primū locū habere frigiditatem,& ſecundum humiditatē dixit lib.3.de Lo.pa.cap.4.ubi poſtquam docuit,quòd bilioſi, ac calidi morbi afferunt uigilias, deliria, ac phrenitides:& pituitoſi, ac frigidi,ignauiam,atque ſoporem: addit, Igitur omnia hæc argumento eſſe poſſunt,ad animi ignauiam inducendam,humiditatem præter naturam ſecundas partes obtinere, frigiditatem uerò priores. Proinde ut humiditas abundans, uel ſola,longos profundoſq; ſomnos:ita ariditas quoque ſola uigilias efficit.Finaliter lib.1.de Cau.ſympto.de medicamentis ſomnum conciliantibus dixit,Igitur ea,quæ duntaxat humectant,non ab re ſomnifera nominantur:quæ uerò refrigerant,ea neque ſomnum, conciliare nec indolentiam inducere recte dicentur,ſed pro ſomno,ueternum grauemq; ſoporē. Cùm ergo ſomnus ſuperfluit,aut eſt longior,aut profundior, aut utrunque,ſignificat frigiditatem,aut humiditatem abundare,aut utrunque.Sic & uigilia immodica calorem,aut ſiccitatem,aut utrunque.Naturalis uerò ſomnus ſignificat uaporē ſuauem alimenti, aut ſanguinis, à calore naturali eleuatum, cùm calor ad alimentum ſe conuertit ob ſiccitatem,aut imbecillitatem,ut ex alimento reficiatur.Vapor autem hic obſtruit uias animalis facultatis,quibus obſtructis ſequitur ut non poſſit facultas exire in actum aliquem ſentiendi,aut mouēdi.Hāc impotentiam & actus priuationem conſtat eſſe ſomnum, nō ut quidam putarunt eſſe reditum animalis facultatis,ab inſtrumentis ſenſus, & motus ad ſuum principium, is enim reditus motus eſt.Sed ſomnus non eſt motus,neque eſt frigiditas: nam ſomnus eſſet prima qualitas,aut forte aggregatum ex frigiditate, & humiditate. quod conſtat eſſe falſum: quoniam ſomn⁹ mera priuatio eſt.Apud Paulū enim loco ſuperius allegato,requies eſt. modo requies non eſt aliud quàm actionis priuatio. Ariſtoteles itē lib.de Somno & uigilia,cap.1. inquit,

Somnus priuatio eſt.

t 5 ac pri

ac primum quidem illud conſtare arbitror ad eandem animalis partem, ſomnum, & uigiliam pertinere: quandoquidem oppoſita inuicem ſunt, & ille ut priuatio quædam huius habetur. Et ad finem capitis inquit, Senſus uerò immobilitatem quandam, & quaſi modum, & uinculum ſomnum eſſe dicimus: contra exolutionem, atque relaxationem uigiliã. Sed rationibus facile probari poſſet ſomnum eſſe priuationem. Nam ſomnus & uigilia contraria ſunt: ſed uigilia nõ eſt aliud, quàm ſenſuũ actio, aut motus localis: ergo ſomnus non erit aliud, quàm priuatio ſenſus, & motus. Rurſus aut ſomnus eſſet obſtructio, aut frigiditas, aut aliqua naturæ actio. Non obſtructio, nam ſi ſomnus eſſet obſtructio, uigilia eſſet meatuum apertio, quod eſt falſum, quamuis uigilia ſequatur apertis meatibus. Neque eſt frigiditas, nam eo dato, uigilia eſſet caliditas, quod eſt falſum. Non eſt aliqua actio, quoniam aut eſſet facultatis naturalis, & eſſet aut attractio, aut retentio, aut coctio, aut expulſio, quorum nullum eſſe ſatis conſtat. Non eſt etiam uitalis facultatis actio, quoniam ad ipſam tantùm attinẽt pulſatilis, & iraſcibilis facultas, & uere iraſcibilis eſt, quæ arterias mouet. Non pertinet etiam ad animalem facultatem, quoniam non eſt ſenſatio, aut motus localis. Erit ergo, ut diximus, ab initio uera priuatio. Hæc dixi ad refutandas opiniones quorundam, de ſomni eſſentia.

GALENI COMMENT.

NON ſolùm rectè pronũtiauit de ſignis per ſomnum, ſed etiam cauſam eis adiecit, in habitum referens naturæ quæcunque utilia ſunt: contraria uerò damnãs, quia præter naturam exiſtant. Ad hunc modum res ex conſuetudine habet. Quod enim conſuetum eſt, bonum eſt: inconſuetum uerò, malum eſt. At uerò temporibus Hippocratis *nõ aliud fuit ex natura, aliud in conſuetudine.* Nunc uerò *diuites econtrario agũt, tum in quibuſdam alijs, tum etiã in ſomno, interdiu dormiẽtes, noctu uigilantes.* In *his igitur, ut qui ſoliti ſint uiuere præter naturam, doctrina ab* Hippocrate *dicta nequaquam uera eſt. etenim hoc tempore magis rata conſuetudo eſt, quàm natura, non in mulieribus*

bus ſolùm ditioribus, ſed etiam in non paucis uiris.

ANNOT. IN GAL. COMM.

LAVDAT Hippocrat. quod non tantùm rectè dixerit ea quæ ad ſomnũ attinent, ſed & cauſam reddiderit: uoluit enim noctu dormire, & interdiu uigilare, eſſe bonum, quoniam id eſt ſecundùm naturam & ſecundùm cõſuetudinem: erat enim eo tempore in conſuetudine id, quod erat ſecũdùm naturam. *Ad hunc modum.* Græcè, ὅτω ᾗ, hoc eſt, ad hunc autem modũ. *Magis rata.* Græcè, κυριώτερον, id eſt, potentior.

PROGNOST. XII.

PESSIMVM verò eſt, neque interdiu, neque noctu dormire: vel enim ex dolore, & laboribus vigilabit, vel delirium inde ſignificabitur.

QVANTVM mali ſignificet perpetuò uigilare, oſtendit Hippocr. per tria membra, quorum unum ex immodica uigilia ſignificatur. Aut enim uigilat homo ob dolorem, quod ſæpe contingit: nam dolor excitat animalem facultatem, ac conuertit ipſam in partem dolentem, non permittens ipſam recurrere ad originẽ, aut ibidẽ retineri. Aut uigilabit homo ob labores. Græcè, πόνων habetur: eſt autẽ πόνος, unũ quatuor, aut exercitatio, aut dolor, aut laſsitudo, aut nocumentum. In præſenti non ſignificat exercitationem, quoniam uigilia non ſequitur exercitationem, ſed potius ſomnus, excitati namq; pronio res ſunt ad ſomnum, ut dixit Gale. 1. de Cauſis ſymptoma. Neque ſignificat dolorem, quia iam explicuerat ipſum Hippo. Non ſignificat læſionem, quoniam id ad membrum ſequens pertinet, ut dicemus. Significat ergo in præſenti laſsitudinem. Nam laſsitudines non aliter quàm dolores dormire non permittunt, ſed cogunt ægrum ſæpe iactare corpus à parte in partem, ac figuram mutare. Quod autem ſequitur, *Vel delirium inde ſignificabitur.* ob id dictum eſt, quoniam ſi nimia uigilia non fit ob dolorem aut laſsitudinem, eueniet ob læſionem, quæ euenit à morbi malitia. Hæc autem læſio fit ab humoris calore & acredine: eadem autem ratione, quà humoris calor ac ſiccitas poſſunt hominem euigilare, poterunt irritare facultatem animalem ad delirandum, & formandas falſas imagines, quæ non

Vigiliarũ cauſa.

πόνος.

Vigilia magna deliriũ nũciat.

non exiſtunt. Non enim uerum delirium uult ſignificari, ſed παραφροσύνην, id eſt, mentis perturbationem. Vigilia itaque im modica unum trium ſignificat, aut dolorem, aut laſsitudinem, aut malam qualitatem quæ irritat cerebrum.

παραφροσύνη.

Vigilia unum triũ ſignificat.

GALENI COMMENT.

NE Q_V E *interdiu, neque noctu dormiunt ij, qui ex dolore ac labore contenduntur, & item qui incipiãt delirare.* Nam id *quoque committit inſomniam ob temperamenti in cerebro ſiccitatem.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

Contenduntur. Græce, κατατεινομένοις. ſignificat autem κατατείνω, in uoce paſsiua idem quod κατεργάζομαι, id eſt, conficio, aut rumpo, aut frango. ut Athenæus, κατατεινόμενος ὑπὸ τῆς ποδάγρας πλείους ἡμέρας, id eſt, fractus à pedum dolore multis diebus. Melius ergo dixiſſet, Fractis à dolore, aut laſsitudine euenit.

PROGNOST. XIII.

OPTIMA verò deiectio mollis eſt, & conſtans, & quæ eo tempore ſecernitur, quo per bonam ualetudinem, quantitas verò ſecundùm rationem ingeſtorum. Sic enim exeunte imus venter bene vtique ualebit.

QVAMVIS Hip. in præſenti prognoſtico ſigna ſcribat optimæ deiectionis: non tamen omnia, ſed in conſequentibus alia ſcribet, quemadmodum & malarum deiectionum notas. Hîc uerò tantùm ea ſigna ſcribit, quæ imum uentrem bene ualere ſignificare poſſunt. Sunt autem hæc tria, quorum primum ſumitur ex conſiſtentia, ſecundum ex tempore deijciendi, tertium ex quantitate: quę autem in his modum obſeruauerit, certè indicabit imum uentrem bene ualere. Iſtæ conditiones in optima deiectione inueniuntur, non tamen ſufficiunt ad optimam, ſed eis adiungenda ſunt duo alia ſigna, quorum alterum ſumitur à colore, & alterum ab odore, de quibus in prognoſti. 17. inquit, Subruffa uerò ſit, neque admodum male olens. Ad ſignificandum ergo imum uentrem bene ualere, ſigna ſcripta ſatisfaciunt: quorum primum fuit, ex conſiſtentia: quod diuiditur

Deiectionis optima conditiones.

ditur in duo, quorum alterum eſt, mollis. Deiectionem oportet eſſe mollem, ut diſtinguatur contra duram, & coactam, in ſpiras: talis enim ubi nõ euenerit ob ciborum qualitatem, manifeſtè indicat caliditatem exurentem, in partibus uentris, quę abſumit totum fecis humorem, & ipſam deiectionẽ relinquit aridam ac duram. Coniunxit autem Hippocrat. cum molli conſtantem: nam mollities non debet tanta eſſe, ut liquida reddatur deiectio: ſed quemadmodum per bonam ualetudinem fieri ſolet, quod liquidum eſt ſugi debet à iecore ad humorũ generationem, & reliquum per inteſtina deſcendere, molle quidem, ſed adhuc conſtans. Quanta autem debeat eſſe conſtãtia, explicuit Celſus libr. 2. cap. 3. ubi Hippocr. ſententiam tranſtulit dicens, At uenter ei qui à periculo tutus eſt, reddit modò mollia, figurata, eodem ferè tempore, quo ſecunda ualetudine aſſueuit: modò conuenientia his quæ aſſumuntur. Tantam utique uult eſſe conſtantiam, ut figurata ſit, hoc eſt, ut figurã propriam ſeruare poßit, ſimul cum mollitie. Nam quæ his adhuc molliores fuerint, non poterũt proprio termino terminari, ſed alieno. Talis uerò deiectio, quæ mollis ac conſtans, ſiue figurata eſt, uentris ſanitatem oſtendit, neque id tantùm, ſed etiam partes circumiacentes nullam inflammationem pati, ac diſtributionem probè fieri, ut inquit Gal. 1. de Criſibus, cap. 11. Poſſet tamen quis obijcere contra Hippocr. ſententiam, qui uidetur diminutus in explicanda conſiſtentia deiectionis optimæ. Non enim ſatis eſſe uidetur deiectionem fieri mollẽ atq; conſtantem, ſed deceret ipſam æqualem: quemadmodum de pure optimo dixerat ipſum eſſe æquale, & infrà de ſedimento optimæ urinæ, album, lęue, ac æquale eſſe debere inquit. Nunc tamen mollem & conſtantem dixit, æqualem autem prætermiſit, quod non minus uidetur concernere bonitatem deiectionis. Significat enim æqualitas omnia fuiſſe ad unam ſubſtantiam & conſiſtentiam perducta, naturalis caloris uigore. Ad quod reſpondemus, quòd cùm dixit Hippocra. mollem & conſtantem, æqualem compræhendit: omnis enim deiectio conſtans æqualis eſt: quæ namque inæqualia ſunt, conſtare nullo modo poſſunt. Veluti ſi deiectio in aliquibus partibus dura fuerit & aſpera, in alijs tamen liquida & aquea, conſtat talem deiectionem non poſſe in partibus ſuis conſiſtentiam obſeruare. Nam quæ partes duræ fuerint, à liquidis ſeparabuntur, & duris ac aſperis relictis aqueæ partes defluent, neque alligari inuicē

Deiectionis optima cõſiſtentia.

Figurata deiectio.

Deiectio æqualis.

inuicem poterunt. Si ergo deiectio conſtans eſt in partibus ſuis, aut figurata, ita ut figuram unam obſeruet, æqualis neceſſario erit.

Deiectionis optima tempus.

Secũda conditio eſt, ut eo tempore deijciatur, quo ſolet per bonam ualetudinem. Hæc conditio communi epilogiſmo eorum quæ ſunt ſecundùm naturam poſſet probari: quia quod ſecundùm naturam eſt, optimum eſt. Sed tamen à priori, quam bonam ſignificet uentris diſpoſitionem, oſtendemus. Deiectio namque, quæ conueniẽti tempore excernitur, trium facultatum uentris conſtantiam ſignificat, nempe coctricis, retentricis, & expultricis: nam ſi tempus uariat, aut anticipat tempus, aut poſtponit: ubi anticipet, ſignificabit imbecillitatem retentricis facultatis, aut celeritatem coctionis: ob celeritatem coctionis, deiectio non poterit anticipare deſcenſum, quoniã in morbis non eſt poſsibile coctricem facultatem robuſtiorẽ eſſe, quàm in ſanitate: bene enim actum erit cum ipſa, ſi ut in ſanitate conſtiterit. Referendum igitur erit ad retentricis imbecillitatẽ, ubi ob alimenti aut excrementi qualitatem id non euenerit, quod cõtingit ubi cum morſu deſcendãt, aut alimentũ lentore ſuo delabatur, aut nimia copia grauauerit: ſed hæc non uariant ſententiam Hippocr.

Deiectio quæ anticipat tempus.

Deiectio quæ poſtponit tempus.

Si tamen tempus poſtponat, aut ſignificat coctionis tarditatem, aut expultricis imbecillitatem. Libro 3. de Cauſis ſymptom. cauſas anticipationis & poſtpoſitionis ſcribit: anticipat enim, aut quoniam grauatur uenter, aut quoniam mordetur, & talia tanquam aliena expellere demolitur: aut quoniam alimentum glutinoſum eſt, & humidum, cui accedit motus corporis ad deſcenſum. Vbi id euenerit ob mordacem qualitatem, aut alimenti lentorem, id ad alimenti aut excrementi naturam referendum eſt, nõ ad uentris diſpoſitionem: quemadmodũ & cùm copiæ ratione grauat cogitq; ad celeriorem expulſionem. In ſumma ergo, ubi neq; ad excrementi aut alimenti quantitatem aut qualitatẽ referatur, citus deſcenſus deiectionis, ad imbecillitatem retentricis referetur. Quòd ſi dixeris in inteſtinis non adeſſe facultatem retinentem, quoniam retentrix facultas operatur per fibras obliquas, modo in inteſtinis non adeſt tale fibrarum genus, ergo non habent facultatem retẽtricem. Antecedens probatur: quoniam apud Gal. lib. 6. de Anatomicis adminiſtrationibus, & li. 4. de Vſu partium, in duabus membranis, quæ conſtituunt totam ſubſtãtiam inteſtinorum, unicum tantùm eſt fibrarum genus tranſuerſalium, per eas tamen expulſio exercetur, non

autem

autem retentio. Nam hæc per fibras obliquas perficitur apud Galen. 3. lib. de Naturalibus fac: cuius contrarium uidetur aſſerere lib. 3. Apho. Com. 22. de leuitate inteſtinorum loquẽs, quam dicit fieri ob ulcerationem in ſumma parte uentriculi, & inteſtinorũ, aut ob retentricis imbecillitatẽ, inquit, quorũ primum ex mordacibus & ſubſtantiam tenuem habentibus humoribus fit, ſecundum uerò ex magna uentriculi & inteſtinorum prouenit intemperie. Et loco allegato ex libro, de Cauſis ſymptomat. & rurſus imbecillam dicit eo libro eſſe facultatem retentricem puerorum, quòd ſępe tum uomunt, tum deijciũt. Quidam reſpondent ad quæſtionem, quòd in inteſtinis non eſt facultas retentrix, quemadmodum in alijs membris: ſed dicimus retineri feces, aut potiùs contineri ab inteſtinis, quemadmodum ſi ſuper tabula ponantur, à tabula continebuntur, non tamen per aliquam facultatem retinentem. & ad autoritates Gal. dicit, lienteria ex imbecillitate retentricis uẽtriculi fieri. Et ſi quando medici emplaſtra adſtringentia uentri applicant in fluxibus, non ad roborãdam facultatẽ retentricem inteſtinorum, id faciunt, quia talis non eſt, ſed ad roborandas uenas, per quas ex toto corpore ad inteſtina excrementa mittuntur. Et ad Galen. in Comm. 22. libr. 3. dicit, quòd cùm Gal. imbecillitatem facultatis retentricis retulit ad intemperiem uentris & inteſtinorum, noluit in inteſtinis eſſe retentricem, ſed intemperiem dictam extendi à uentre in inteſtina. Mihi tamẽ aliter ſentiendum uidetur. Apud Galenum namque libr. 3. de Naturalibus facultatibus, omne membrum 4. habet naturales facultates, attrahentem, retinentem, cõcoquentem, & expellentem: quare in inteſtinis nihilominus aderunt. Iſtæ tamen facultates duobus generibus inſtrumentorum utuntur: nam licet facultas attractrix fibris utatur oblongis, non negandum eſt, caliditatem eſſe attractionis inſtrumentum qualitatiuum. Quemadmodum etſi facultas expellens fibris utatur tranſuerſis, nemo negabit ad expulſionem humiditatem proficere: quemadmodum & ſiccitas, ad retentricis facultatis obeunda munera. Nam pueri, libr. 3. de Cauſis ſymptom. ſæpius uomunt ac deijciunt, ob facultatis retentricis imbecillitatem. Siccitas ergo aliarum ætatum retinendi inſtrumentum eſt. Prꝗterea ſi non alibi adeſſet facultas trahens aut retinẽs, niſi ubi adeſſent fibræ longæ, aut obliquę, oſſa nullum traherent ad ſe alimentũ, neq; attractum retinerent: quod conſtat eſſę falſum, & contra Gal.

Inteſtinorũ retentrix.

Inteſtinorũ retentrix probatur.

Inſtrumẽta facultatum.

Oſſa ſiue fibris trahũt alimentum, ac retinent.

qui

qui omnibus membris tribuit 4. facultates. Adde quòd niſi alimentum ab oſsibus traheretur, ipſum non ingrederetur oſſium ſubſtantiam ſuapte natura, neque hoc potius quàm illud deueniret, neque familiare potius quàm nocuum. Pariter ergo in inteſtinis fit, quæ licet fibras oblongas non habeant, calore ſuo alimẽtũ trahũt. Neque opus fuit eis fibras addere, quoniam alimentum inteſtinorum, partim trahitur per uenas quæ ſunt in ipſis, & uenæ illæ fibras habent oblongas: partim cum fece deſcendit, quod ſine eo quod trahatur à longè perueniet ad ipſa. Oſſa pariter non egent fibris oblongis, quoniam alimentũ ad extremas uenas perducitur ab attrahente uenarum, & inde ſudoris modo tranſit intra oſsis membranam, & inde appoſitum ab oſsis naturali facultate trahitur, ac intus ſugitur. Expellunt etiam oſſa excrementa ſine fibris, & alimentum retinent per naturalem facultatem retinentem, quæ conſiſtit in temperatura naturali ipſorum, maxime in ſiccitate qua utitur retentrix facultas. Sic & in inteſtinis, quoniam magna retentione non egebant, libro 4. de Vſu partium, & ad paucam ſatisfacere poterat moderata quędam ſiccitas, cum quadam aſperitate. Inde eſt, quòd natura nõ dedit eis fibras obliquas ad retinendũm: retinent autem parum per naturalem facultatem retinentem, quæ ſiccitate utitur, tanquam qualitatiuo inſtrumento. Quoties ergo inteſtina immodicè humectantur, laxa redduntur, & facultas retentrix languida. Quòd tamen retentio non tota pendeat ex fibris obliquis, ſed ipſas coadiuuare retentionem, dixerat Gale. libr. 3. de Naturalibus facultatibus, ubi de fibris obliquis loquens dixit, Hæ ſanè maximè auxilium præſtant retentricis facultatis actioni. Inteſtina ergo ſine fibris retinent. Ad propoſitum iam redeamus, ſi deiectio tẽpus poſtponat, ad paucitatem alimenti, aut eius acerbitatem, aut ſenſus hebetudinem, aut coctionis tarditatem, aut expultricis imbecillitatem referendum eſt. Adiuuat etiam ad id muſculorum uentris languor, quoniã ipſi ad excretionem ſimul cum ſepto tranſuerſo concurrunt. Quòd ſi ob alimentorum inopiam, aut acerbitatem, non eueniat, ad uentrem referenda eſt diſpoſitio. Habet etiam id uerum abſolutè, nec oportet ſemper addere, dummodo non eueniat ob ciborum qualitatem: nam id ſemper intelligitur, ut inquit Gale. libr. 1. de Criſibus, cap. 11. Tertia conditio eſt, quòd deiectio optima reſpondere debet quantitati ciborum ingeſtorũ. Nam ut uult Gal. li. 1. de Cauſis ſymp

Deiectio optima rationẽ ſeruat ad ciborũ quantitatem.

ſymp. minor ſit quàm pro ratione multitudinis ingeſtorũ deiectio, cùm ex ijs in corpus plus eſt diductum: contrà cùm plus quàm pro ſumptorum portione deijcitur, aliàs ob diductionis defectum, aliàs confluentibus ſupernè aliquibus in ea, quæ circa uentrem ſunt, loca. Vbi igitur deiectio minor fuerit, ſignum eſt plurimæ diſtributionis, ac iecur uehementer trahere: ſi tamen fuerit maior, aut parum diſtribui, aut multum confluere ad uentrem. Poſſet tamen aliquis obijcere, hanc conditionem non eſſe neceſſariam, ac inutiliter additam ab Hip. Si namq; plurimum diſtribuitur, dura redditur deiectio: ſi parum, redditur liquida. Pariter etſi aliunde in uentrem confluat aliquis humor, quòd ſi durior aut mollior fuerit, deiectio non erit mollis ac conſtans. Excludetur ergo per cõditionem, quæ ſumitur ex conſiſtentia, & non opus erit addere conditionem ex quantitate, ad ſignificãdam optimam deiectionem. Soluitur autem facile obiectio ex Gal. lib. I. de Criſibus. ca. II. ubi deiectionem aliquam uult eſſe mollem ac conſtantem, non tamen reſpondere rationi ciborum, neque poſſe ſignificare imum uentrem bene ualere. inquit ergo, Excrementum igitur molle atque cõiunctum, & quod horam, qua excernebatur ſanitatis tempore, ſeruat, niſi etiam ſeruauerit ad ea, quæ intus aſſumuntur, conuenientem proportionem, aliqua eius pars iuxta cæcum, & id, quod uocaſ colon, inteſtinũ retinetur, aut in alijs tenuibus inuolucris. Non eſt autem hoc, nec ueluti ſignum, nec ueluti cauſa bonum: ſicuti ſignum quidem, quoniam uim expultricem nominatam ac propulſoriam, debilem eſſe ſignificat: ſicuti cauſa autẽ, quoniã ibi quædã ſuperfluitates intus remanent, quas potius emitti oportebat. Aduertendum etiã quòd in hoc loco Gal. quantitatem deiectionis, definiẽs de ea, quæ minor eſt quàm debeat, mentionem facit, atque explicat eius malitiam: non tamen refert malitiam eius, quæ quantitatem conuenientẽ excedit. Et ratio eſt, quoniam loquitur de deiectione molli, ac cõſtante, quæ poteſt eſſe debito minor, non tamen debito maior. Nam ſi talis fuerit, ſignificabit, aut paucam diſtributionem, aut aliunde excrementum in uentrem deflue re, quorum utrunque reddit deiectionem liquidam, non permittens ipſam mollem, & conſtantem. Idem autem ſignificare deiectionem liquidam & abundantem, in ſequenti dicemus expoſitione. Si ergo tales adfuerint conditiones, neceſſum erit imum uentrem bene ualere: nam ſi imus uenter non ualeret,

Deiectio aliqua mollis ac cõſtans, eſt quã titate debita minor.

Deiectio quantitate abũdans nõ eſt mollis & conſtans.

Imus uenter.

ret, aliquam mutationem feciſſet in deiectione, quo dato non ſeruaſſet prædictas conditiones. Non tantùm autem per imũ uentrem intelligimus uentriculum, ſed inteſtina: imus autẽ uenter in comparatione dicitur ad thoracem, ac continet totum, quod eſt ab enſiformi cartilagine uſque in os pubis. Cuius pars, quæ eſt ab umbilico in os pubis, ſolet etiam imus uenter appellari ab Hippo. ut in Apho. 25. ſection. 2. cùm dixit, In omni morbo, partes ad umbilicum et imum uentrem craſsitudinem habere melius eſt. quo in loco, imum uentrem, ἦτρον appellauit, hîc uero τὴν κάτω κοιλίην. Quamuis tamen deiectio hæc imum uentrem bene ualere ſignificet, non tamen ſi imus uenter bene ualeat, neceſſum eſt talem fieri deiectionẽ. Nam ſtabit imum uentrẽ bene ualere: quoniam tamen ex alijs partibus excrementum aliquod uentri tranſmittitur, deiectionẽ uariari. Hanc ob cauſam Hippo. in præſenti prognoſtico non omnes notas optimæ deiectionis ſcripſit, ſed eas tantùm quæ imum uentrem ſignificant bene ualere. Si tamen ſcripſiſſet omnes optimæ deiectionis notas, non tantùm imum uentrẽ bene ualere ſignificaſſet, ſed neque aliquid mali in ipſum aliunde confluere, neque noxam aliquam in circunſtantibus membris adeſſe. Eſſet utique talis, ſi præter id quod prædictas habet conditiones, illud etiam habuerit, quod in ſequentibus dicet Hippo. ut ſubruffa ſit, & non admodum male olens: quorum alterum ad colorem, alterum ad odorem attinet. Nam talis imum uentrem bene ualere ſignificat, & ex alijs particulis nihil ad ipſum peruenire, quod colorem naturalem poſsit uariare.

GALENI COMMENT.

A CONSISTENTIA, *qualitate, & tempore, quo deiectiones excernuntur, dignotionem fecit optimæ deiectionis: non tamen deterrimæ ex his ſolùm, ſed adiecit eis indicia à colore atque ab odore, & ad hæc ſonitu per ſcreationem adiuncto.* Itaque *conſiſtentiam obtinet per naturam, ubi non omnino dura ſit, quemadmodum lapides, neque extreme humida ut diffluere queat, ſed intantum mollis quoad conſtans permaneat. copia uerò proportione reſpondeat ingeſto cibo oportet: ac tempus quo*

uacua-

uacuatur, aſſuetum ægro. Cæterùm addendum eſt ut color & odor naturalis ſeruetur: quæ quidem ipſe Hippocra*tes non adſcripſit, ceu ex ijs quæ ſunt prodita præter naturam, hæc quoq; intelligere poßis. id enim illi eſſe in conſuetudine, ſæpenumero docuimus, ut ex contrarijs indicet contraria, prætermißis appellationibus eorum.* At *uero bene ualere uentrem dixit inferiorem, tanquam conferens eum cum thorace, ut intelligamus uentriculum ipſum, & item ieiunum ſimul cum inteſtino omni, per uentrem inferiorem.* Non *tamen contraria deiectio continuo indicabit habere præter naturam.* Id *enim nec ipſe dixit, nec alioqui uerum eſt.* Itaque *conuenit bene ualere uentrem inferiorē: à iecore uero aut liene aliquid in eum confluens uariare nonſolùm colorem per naturam, uerumetiam conſiſtentiam atque odorem deiectionis.* Porrò *quandoque permutabitur copia illius permiſtione decumbentis humoris, neque ſeruabitur tempus ſecretionis aſſuetum.* Ergo *ſimillima naturali deiectio indicat non ſolum inferiorem bene ualere uentrem (id quod ipſe dixit) ſed etiam nihil in eum decumbere ex uiſceribus prædictis.* Quæ *uerò habet præter naturam, ſignificat uentrem interdum ſolum eſſe affectum, ſæpe uerò decumbentis aliunde materiæ in eum, indicia habet: atque hæc multiplicia ſunt, eò quòd iecur non ſolùm ſua ipſius excrementa ſaniemq; & humores præter naturam demittit in uentrem, ſed etiam corporis totius: quandoquidem uenter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excrementa earum: quæ quandoque decumbunt purgantia omne corpus, aut partem unam, aut duas, aut plures pariter: ſæpe uerò quæ accidentia ſint indicantia affectionem, aut corporis omnis, aut partis alicuius, aut aliquarum.* Sed *animaduertamus*

u 2 deim-

deinceps ſermonem eius de talibus docentem.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte conditiones optimæ deiectionis ſcriptas ab Hippo.refert Gal.Cùm tamen deterrimæ deiectionis ſigna ſcribet,inquit,Non hæc tantùm,id eſt,non ex his tantùm eam denuntiabit,ſed etiam ex colore,odore, & ſonitu.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Cæterum addendum)addendum eſſe uult his cõditionibus colorem ac odorem, quæ non fuerunt addita ab Hippo. quoniam ex malarum deiectionum coloribus & odoribus,boni conſtabũt,adde quod infrà prog. 17.hæc ſigna ſcribentur.

IN tertia parte,quæ incipit (At uerò)per imum uẽtrem,dicit uentrem inferiorem per comparationem ad thoracem intelligi. Hic autem continet uentriculi & inteſtina omnia, de quibus Hippo.intellexit.

IN quarta parte, quæ incipit (Non tamen) docet malam deiectionem,non ſignificare uentrem imum malè ualere. Id enim nec ab Hippoc.dictum eſt,nec uerum eſt.Non, inquam, ſequitur,mala eſt deiectio:aut non eſt optima.ergo imus uenter non ualet: contingit enim aliquando imum uentrem ualere.Sed deiectionem uariare,aut colore,aut copia, aut tempore,ubi ex iecore, aut liene aliquid in ipſum uentrem decumbat,concludit.Itaque Gale.deiectionem naturali ſimilem,uult ſignificare imum uentrem ualere , ac nihil in ipſum aliunde confluere:illa uerò,quæ præter naturam eſt,ſignificat aliquando ſolùm uentrẽ male affici,aliquando uerò aliunde in ipſum fieri defluxum,aut ex iecore & circumſtantibus,aliquando etiam ex toto corpore:quoniam per inteſtina uniuerſum corpus purgatur,ut etiam per urinam contingit, ut infrà dicet, Com. 37.huius libri. *Conuenit*.Græcè ἐγχωρεῖ,hoc eſt, euenit. *Quæ accidentia ſunt*.Græcè, ὡς συμπτώματα,hoc eſt,tanquam ſymptomata.

PROGNOST. XIIII.

SI AVTEM fuerit deiectio liquida,expedit ne ſubducatur cum ſtridore, aut crebro & ſenſim: laborans enim homo ex frequenti ſurrectione, vigilabit vtique,Si verò accumu-

latim

latim & ſæpe deiecerit, periculum eſt ne animo delinquat.

DEIECTIO liquida, de qua in pręſentiarum agit Hipp. non eſt abſolutè in numero bonarum aut malarum deiectio- num ponenda: poteſt enim eſſe bona, poteſt etiam eſſe mala. Bona erit ubi neque ſtrideat, neque deijciatur crebrò & paulatim: ſi tamen alterum eorum habuerit, non erit bona, ſiue uti lis, ut dixit Hippocra. Humida itaque deiectio, unum duorum ſignificat apud Galen. in Commen. aut paucam diſtributionē, aut aliunde in uentrem confluxum: quod ſimiliter dixerat lib. 1. de Criſibus, capit. 11. de deiectione maiori quàm pro ratione ciborum. Hæc itaque ſi cum ſtridore deſcendat, non eſt laudāda, nec ex uſu. Nō ſcripſit Hippocra. quantum mali ſignificet, ueruntamen Gale. libr. 3. de Cauſis ſymptomatum, τρυσμὸν, ſiue per υ, ſiue per ι, dicit ſignificare flatum cum humiditate commixtum, & inſtrumentorum anguſtiam: quod etiam ſcripſit libro 1. de Criſibus cap. 11. Flatum autem commiſceri ſignificat caloris imbecillitatem. Id igitur mali eſt, quod ex ſtridore ſignificatur. Si tamen ſine ſtridore deijciatur humida deiectio, diſtinguendum eſt, aut enim deijcitur crebrò, aut rarò: ſi crebrò, aut ſenſim, aut accumulatè. Si tamen rarò deſcendat, non erit ſenſim, ſed in magna copia: nam quæ fit rarò & pauca, non erit humida, quoniam deiectio minor quàm pro ratione ciborum humida non eſt, maximè rarò excreta. Ex his quatuor membris Hippo. duorū tantū fecit mentionē, nempe earum deiectionū humidarum, quæ fiunt frequenter, dicens, Si crebrò fiat, & ſenſim, uigilabit homo ob frequentem ſurrectionem: ſi tamen frequēs deiectio fiat atque in magna copia ꝙ dixit ἀθρόον, periculum eſt deliquij animi. De deiectione frequēti paulatim excreta conſtat malam cauſam eſſe, & malum ſignum: cauſam, quoniam adducit ad immodicam uigiliam hominem: nam qui frequenter ad deijciēdum ſurgit, euigilat, atque inquietus exiſtit, ac uires eius ex nimia ſurrectione, & ex labore deijciendi franguntur: adde quòd aliquando febres etiā cōcitantur diarię ex frequenti ſurrectione: ut Gal. lib. 8. de Metho. me. dicit, Febricitant autem nōnulli, & ex his quos diarrhœa poſt cruditates malè habet, quibus utique non minimè proritatur febris ex deſurgendi frequentia. Vt ſignum, pariter mala eſt, nam ſignificat imbecillitatem facultatis retentricis, aut eroſionem. Imbecil-

Liquidæ deiectiones.

Deiectio ſtridens.

Febris ex reſurgendi frequentia.

becillitas intemperiem oſtendit, roſio uerò, aut excrementi qualitatem, aut aliunde uenientis, aut geniti in inteſtinis, aut inteſtinorum ulcus. Poſſet etiam frequens deiectio euenire, ex relaxatione muſculi claudentis anum. Si tamen deiectio crebrò fiat, & in magna copia, non ſimpliciter ipſam uituperauit, ſed dixit periculum imminere deliquij animi. Et quemadmodum etiam lib. 4. de Ratione uict. acut. Commen. 62. dixit, Nempe ex repētinis deiectionib⁹ linqui animo periculoſum eſt, ueluti & uoce priuari, & grauiter habere. Verùm tamen aliquādo talis deiectio iudicatoriè euenit, magnā aliquā mutationē ſubito natura moliēte. aliquādo uerò ſymptomatis ratione euenit, quod ſæpius accidit, rarius autē in modū iudicationis. Sed tamē tā in illis quàm in alijs quæ ſymptomaticè eueniūt, animo delinquere ſolent homines, ut conſtat experimento in bonis indicationibus, quæ repēte admodum fiunt, ac cum magna & continua aliqua euacuatione. Quod ſimiliter in euacuationibus arte factis euenit, de quibus apho. 27. ſection. 6. dixit, Quicunque ſuppurati aut aquam inter cutim patientes uruntur, aut ſecantur, ſi pus aut aqua uniuerſim effluxerit, omnes moriuntur. Vnus ergo tantùm humidæ deiectionis relinquitur modus, & eſt deiectio rara & accumulata. Hæc eſt quæ ſolet in bonis iudicationibus euenire, & talis bona eſt, ubi nō ſtrideat, licet non explicetur ab Hippocra. ſufficit enim ei qui breuiloquijs utitur, ut malas uituperet: inde enim quæ bonæ fuerint, tales eſſe intelligentur.

Accumulata & rara deiectio.

GALENI COMMENT.

MADENTEM *fore deiectionem, propterea quòd non fuerit ex uentriculo diductio ad iecur, uel quia de iecore, aut liene aliquid defluxerit in eum, cuius perſpicuū eſt. Sed fieri poteſt ut id bonū ſit, quoties expurgetur iecur, aut lien, aut omne corpus per iecur. non bonū uerò, quoties accidentis ratione fiat diductione à finibus concidente, aut ijs quæ de iecore eunt in uentrē, bonæ affectionis ſigna non habentibus. Hæc interſtinguitur, ſi nec ſtridet. nomen enim de ſonitu confectum eſt. & item ſi nec crebro ac pedetentim deijciatur. Quæ ita enim deijciuntur,* acci=

accidentis obtinent rationem. Quæ uerò multo interpoſito tempore uniuerſim, ſæpenumero bonæ ſecretionis indicia erunt, quia natura expellat nocuã qualitate aut quãtitate materiã, omne corpus, aut aliquã eius partẽ uacuando purgãdóue. porro uacuationem appello propriæ materiæ, ubi quantitate exuperet: purgationem uerò alienæ per qualitatem. At uerò ſequuntur quædam alia talem deiectionem, quorum mentionem habuit Hippocrates *dicẽs: Frequens enim deſidendi labor inſomniam facit. Quinetiã ſæpe & multum excernere, ceu uires exoluens, criminatur: atque admodum raro tales ſecretiones bonæ ſunt. Namque eis adiuncta eſt exolutio uirium, quæ nequaquam bona eſt, quemadmodum decretorio quidem, ſed immodico ſanguinis fluori.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

LIQVIDAE deiectionis duplicẽ reddit cauſam: aut quoniam non fit à uentriculo diſtributio, quam appellant *ἀνάδοσιν*, aut quoniam aliunde confluit aliquid in uentrem. Talis autem deiectio poteſt eſſe bona, aut mala. Bona, ſi fiat per modum iudicationis, mala uerò quoties ob defectum diſtributionis talis fuerit, aut quando quod aliunde defluit, prauam ſignificat affectionem: diffinitio uerò an ſit mala, ſumetur ex ſtridore: quæ enim ſtridet, bona non eſt. Quantum uerò mali ſignificet in expoſitione dixi. Non autem putandum eſt, quòd ſtridor ſic ſignificat malũ, ꝙ nõ ſumatur aliunde indicium ad cognoſcendũ, quando deiectio nõ eſt bona. Sed tamen hoc unũ ſcripſit Hippo. in præſenti. Poterat enim liquida deiectio ex colore, odore, & alijs malitiã affectionis corporis oſtendere. Vbi litera habet *Stridet*, Græce habetur *τρύζει*. ſed tamen in Græcis codicibus quos legi preter id habetur, *γέγραπται δὲ καὶ μετὰ τοῦ σ, καὶ χωρὶς τοῦ σ*. quod eſt, ſcribitur autem & cum ſigma, & ſine ſigma. Verùm hæc omnino ſunt abijciẽda à Græcis codicibus, tanquã adiecta: uel ſcribi debet *γέγραπται δὲ καὶ μετὰ τοῦ υ, καὶ μετὰ τοῦ ι*. ut adduxi in expoſitione ex li. 3. de Cauſis ſymptomatum. *Græcus codex mendoſus.*

IN ſecunda parte, quæ incipit (quæ uerò) docet deiectionem, quæ in magna quantitate raro fit, ſæpe eſſe bonum indicium,

cium,quod ſignificat naturam expellere humorem quãtitate, aut qualitate peccantem,hanc purgationem,illam euacuationem appellat.li.2.Apho.Com.17.dixit,Quòd autem euacuationem ſimpliciter Hippo.dicere conſueuerit, quando humores omnes æqualiter euacuantur,purgationem autem quando praua affecti qualitate,meminiſſe oportet. & lib.1. Apho. Com.2.dixit.Eſt autem purgatio,humorum,qui ſua qualitate moleſtant,euacuatio. Fuchſius uerò in eius apho.Comm.per qualitatẽ dixit Hipp.non intellexiſſe primã aliquam qualitatẽ ſolã,ut caliditatẽ, frigiditatẽ, humiditatẽ, & ſiccitatẽ.Nã ubi ſola qualitas peccauerit,potiꝰ alterationẽ,quàm euacuationẽ requiret.Erit potius qualitas,inquit,idem quòd cacochymia, quę apud Ga.13.Therap.metho.accidit,ubi flaua bile,uel atra, uel pituita,uel ſeroſis humoribus corpus refertum fuerit. Et inferius inquit ſe abunde oſtẽdiſſe,qualitatem in illo 2. Aphori.1.ſectionis,ſignificare ſpeciẽ humorum redundãtium, corruptorum,ac corpus infeſtantium.Vult ergo Fuchſius, quòd cùm Hippo.dixit,Si talia purgentur qualia oportet,& cõfert, & leuiter ferunt.idem eſt,ac ſi dixiſſet,ubi humor eius fuerit ſpeciei,cuius eſſe debet,ipſius euacuatio & confert,& leuiter fertur. Erit ergo ſpecies bilis pituita, melancholia, eruntq; bonæ purgationes in bilioſis, ſi qualia oportet purgentur, id eſt,ſi bilis purgetur. Contra quam expoſitionẽ uidetur multis modis repugnandum:primò quoniam Gal. ſimiliter cùm Hippo.hoc uocabulo *ποιότης* utuntur,quod nunquàm ſubſtantiam potuit ſignificare,aut ſubſtãtialem ſpeciẽ.quòd ſi de ſpecie accidentali uocabulum intelligi poſſe concederet, immeritò accuſaret eos,qui per ſpeciem intellexerunt calidum,frigidum,humidum,& ſiccum,quum hæc ſint ſpecies accidentales:præterea ubi bilis,aut pituita corrumpantur, poſtea uerò excernãtur,ante coctionem ille humor erit qualis eſſe debet, id eſt,eius ſpeciei.Sed tamen non confert,& facile fertur:ſed potius abundantiam oſtendit,& in ratione ſymptomatis effertur.Quare ergo,non tantùm humorem dicit peccantem, ſed cum debitis conditionibus,ita ut inter qualitates,& conditiones bonæ purgationis,quæ omnes in qualitate ab Hippo.compræhenduntur,intelligere oportet coctionem,ut apud Gale. lib.1.de Ratione uictus acu.Com.23.ubi explicans quare Hip. dixit,Et quæ à pulmone expuuntur talia ſunt, inquit, Nempe uerba hęc, Qualia eſſe oportet,coctionis habẽt notas.Per qualitatem

Purgatio qualitati debet peccãtus humoris.

Purgatio ab euacuatiõe quo differt.

Fuchſij expoſitio circa 2. Apho.1.ſect.

Fuchſij expoſitio impugnatur.

litatem ergo adhuc ipſam coctionem compræhendit Hippo. Cùm ergo Hipp. dixit, Si qualia oportet purgari, purgentur: qualitas includit conditionem eius quod purgatur, ac includit humoris ſpeciem, & caliditatem, aut frigiditatem, humiditatem, ac ſiccitatem, craſsitudinem, tenuitatem, putredinem, ac coctionem. Hæc enim omnia concurrere debent ad hoc, ut id quod purgatur tale ſit, quale eſſe oportet. Erunt autem bonæ purgationes, quæ fiunt ſeruatis omnibus conditionibus in humoribus qui purgantur: & in præſenti loco purgationes dixit deberi qualitati, id eſt ubi fuerit peccatum in conditione ipſorum humorum. Quale peccatum in cacochymia reperitur, in qua competit purgatio: quoniam humores, quãuis ſunt quantitate peccantes, deprauati ſunt, ac corrupti: hi tamen ſi tales fuerint conditionis, qualis eſſe debent, purgationes conferent, & facile ferentur. Quantitati uerò, cui non coniungitur corruptio, aut praua cōditio, proprie debetur uacuatio. Quod tamē arguit Fuchſius, quale non ſignificare ſolam caliditatem frigidi, humidi, aut ſicci, ſatis clarum eſt. Verùm nemo dubitat an de ſolis primis qualitatibus quale dicatur. ubi enim in ſolis qualitatibus eſſet peccatum, alteratio eſſet debita curatio ſine euacuatione: ſed tamen quale non tantùm primas compræhēdit qualitates, ſed omnem peccantis humoris conditionem ad bonam purgationem neceſſariam, in quibus etiam ſunt primæ qualitates. Nam in tertiana, una de notis oſtendentibus purgationem eſſe peccantis humoris, eſt caliditas humoris qui excernitur. Quòd ſi dixeris, purgatio debet cacochymiæ, & cacochymia eſt peccatum humorum in quantitate: ergo humoribus quantitate peccantibus debetur purgatio. Maior oſtēditur, quoniam in ſententia allegata ex 13. de Metho. med. cacochymia fit abundante flaua, aut atra bile, aut pituita, aut ſeroſis humoribus: his autem purgationes debentur. Minor nota eſt, & docebitur lib. 3. circa Com. 15. Ad quod reſpondemus, quòd in cacochymia non tantū adeſt quantitatis redundātia, ſed etiam humoris corruptio. Corruptioni itaque debetur purgatio: nam ubi abundantia ſola quantitate conſiſteret, non opus eſſet purgatione: corruptio tamen quæ omnem cacochymiam comitatur, purgationem præcipit, corruptio tamen qualitati attinet.

Qualitas coctionem cōprahendit.

Qualitas apud Hippocratē coctionem dicit.

Cacochymia quantitatis redundantia cū corruptione.

IN tertia parte, quæ incipit (At uerò) explicat quæ mala ſequantur ad frequentem deiectionem, ubi fuerit frequens, in

magna,aut parua quantitate,ex Hippo.doctrina:licet aliquando frequens magna poſsit eſſe bona, ſed rarò. Aduertendum etiam,quòd dixit fluxum ſanguinis eſſe aliquando decretorium,ſed immodicũ.Id enim contingit ex errore naturæ, quæ impetu quodam trudit humorem,neque ſiſtit euacuationem quando oportet,quod etiam in fluxu uentris ſæpe fieri uidemus.fit etiam in omnibus euacuationibus id accidens, quãdo natura admodum cito finire,ac perficere tentat aliquam iudicationem.

PROGNOST. XV.

SED oportet pro quantitate ingeſtorũ deijcere bis aut ter in die, noctu ſemel: plurimum autem ſubeat primo mane, quemadmodum homini conſuetum eſt.

Deijciendi numerus. NVMERVM deijciendi definit Hipp. in præſenti, quãtitate eius quod deijcitur non uariata: decet autem aut bis,aut ter deijcere interdiu,& ſemel noctu:& decet ut maior quantitas prima luce deſcendat.Sic enim eſt hominibus conſuetũ. Crederem ego temporibus Hippo. homines pro maiori parte dictis uicibus deijcere ſolitos. Conſuetudo nanque hominum multum agit ad ſæpius aut rarò deijciendũ: nam ille qui aſſuetus eſt ter deijcere, quando tempus deijciendi accedit, ſi non deijciat, maxime grauabitur à fecis quantitate: aut ſi mordendi facultatem manifeſtam habuerit, mordebitur, quã ſi non deiecerit,tormina patietur. Bis aut ter dixit interdiu,& noctu ſemel: quoniam quando homines exercitantur, feces celerius deſcendunt,& quod per uentrem deſcendẽs grauat, aut mordet, in uigilia magis grauat, aut mordet, quàm hora ſomni:quoniã in ſomno animalis facultas ſopita eſt. Meritò ergo ſępius deijciunt homines interdiu,quàm noctu. Plurimũ etiam prima luce dixit,quoniã temporibus Hipp. cœna maior erat prandio,& coctio:atque expulſio uſque in auroram recte perficitur,inde eſt quòd tunc maior quantitas deijcitur, quoniam à pluri alimento maior fecis quantitas ſeparatur. Accedit ad id, quòd longiori tempore retenta deiectio, ac remorata,maior copia ſuccedit. *Fex alimenti quamdiu immoratur.* Cuius tamen alimenti ſit excremẽtum quod excernitur prima luce,dubium uidetur,an ſit fex alimen

limenti aſſumpti externa nocte,an eius quod in die externa. Hippo.docet lib.de Morbis 4.duplex eſſe alimenti excremẽtum:unum quod eſt fex:alterum eſt excrementum humorũ, qui tranſeunt ad uenas.Primum deſcendit poſt diem,& ſecundum poſt tertium diem,quod ſimul cum fece alimenti miſcetur,ut conſtat:fex enim à bile tingitur.multa de his ab Hippo. ibidem ſcripta ſunt,& præter reliqua inquit, Et cibi quidem ſemper poſtridie per aluum ſecedunt,humor autem ad tertiã diem.finaliter dixit,Quemadmodum homini conſuetum eſt. hanc referens hominũ conſuetudinẽ. Id enim quod hominibus cõſuetum eſt,quantũ debeat obſeruari,ſæpe docuit Hip. maxime lib.2.de Ratio.uictus acu.& ſuprà prog.11.quòd ſi id conſuetum non erat homini,quo tempore ſanus erat, neque in morbo exigetur. Temporibus noſtris, quamuis homines uoraciſsimi ſint,fere omnes bis in 24.horis deijciunt,pauciſſimi ſunt qui ter,& quàm plurimi ſunt,qui ſemel deijciant, & id eſt in conſuetudine fere omnibus qui modice uiuunt.Noui ego hominem ſeptuagenarium iuriſperitum, qui uſque in 45.annum ſemel deijcere ſolebat,inde uerò uſque in 70. ſemel tantũ in quinque,aut ſex diebus, & ſanus degebat. Noui alterum octogenarium,cui ab adoleſcentia fuerat in conſuetudine ſemel deijcere in 8.diebus.uerũ huic oculi perpetuo illachrymabant,& halitum emittebat fœtidũ:quod multis alijs euenit quibus fex diu retinetur.Noui ſimiliter multos homines ter,& quater quotidie deijcientes,& duos alios,qui ſani adhuc ſepties,& octies fecẽ deponebant,quibus parũ curæ erant,quę attinẽt ad Muſas, & philoſophiam. Laudo eam conſuetudinem,qua homines ſemel deijciunt in 24.horis, nec uitupero eam,qua bis.Signum enim eſt,quòd tales non ingurgitant ſupra modum,ita ut fex multũ grauet inteſtina, neque bilis confluens ad inteſtina ualde irritat ad excretionem. Objiciet forte aliquis contra ſententiã huius progno. In morbis nanque exacte peracutis,homines ualentes, cum omnimoda inedia perducimus ad iudicationem uſq;.in illis ergo non eſt ſperãda deiectio,bis,aut ter in die,noctu ſemel,quãuis illis fuiſſet in conſuetudine.Præterea ille qui aſſuetus erat bis deijcere,ubi alatur ſola ptiſana ordeacea, conſtat quòd non deijciet bis aut ter in 24.horis.Dices forte ex Hippo.2.de Ratione uict.acutorum, Qui bis in ſanitate comedere ſolebat, bis ptiſanam ſorbere debet in acutis morbis,poterit ergo bis de-

Numerus deijciendi in morbis acutis.

ijcere, aut ter, ſi ita erat ei conſuetum. Hoc non ſufficit, quoniam fex quæ ſeparatur ex hordeacea ptiſana, pauca admodũ eſt, & quæ non grauabit inteſtina neque deijcietur: accedit ad hoc quòd in acutis febribus tantus eſt calor uētris, & partium circunſtantium, ut feces exiccentur, & minorentur quantitate, &, in deſcenſu tardentur, quod experimentum comprobat. Rariſsime enim fit, ut in febribus acutis, quantumuis ſalubres ſint homines, ordinem, & numerum deijciendi ob[illegible]uent: ſed omnibus fere opus eſt clyſteria inijcere, ut fex deſcendat, antequam exuratur. Neque ſufficit, ſi dixeris in quibuſdam febribus aluum eſſe ſolutam, ac deiectionem poſſe reſpondere cõſuetudini: gratia exempli, in febri ardenti exquiſita apud Hip. lib. 4. de Ratione uict. acutorum, ſectione 1. unum de ſignis febris ardentis exquiſitæ eſt aluus ſoluta. Verùm in his neque id quod deſcendit reſpondet quantitati ingeſtorũ, neque numero conſueto deijciendi, ſed irritationi quæ fit ab humore bilioſo confluente ad inteſtina. Ad quæ reſpondemus, quòd Hippo. in præſenti non definit numerum deijciendi in acutis morbis in omni tempore morbi, ſed quando morbus declinat, & homo ad uictum ſanorum paulatim accedit. Tunc enim expedit deiectionem reſpondere quantitati ingeſtorum, & numero conſueto deijciendi. Hipp. ergo quo tempore id euenire ſolet non ſcripſit, ſed bonum eſſe quo tempore apparuerit, rectè dixit.

GALENI COMMENT.

ID quoque ſuprà docuerat, ſed rectius erat eum diſſeruiſſe: nunc de ſecretione decretoria quidem, ſed uniuerſa, quemadmodum ego proxime feci. Cæterùm damno tanquam ſuperuacuum, bis aut ter die, noctu ſemel, & quicquid aliud poſtea ſcripſit. Abunde enim fuerat dixiſſe, quemadmodum homini fuerat conſuetum. At uerò ſententiæ finis legitur bifariam: in quibuſdam codicibus cum uerbo Subeat, in alijs ſine tali uerbo, ad hunc modum: Plurimum uerò luce, quemadmodum homini fuerat conſuetum. Sed nihil intereſt, hoc an illo modo ſcribatur. nam utrouis modo ſeruatur optimum eſſe, quod quàm maxime fuerit conſue-

conſuetum.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, duabus cauſis damnat Gal. ſententiam Hip. Primò, quoniam non fecit mentionem de deiectione decretoria, quæ accumulatim deſcendit. De optima tamen dixerat reſpondere debere quantitati ingeſtorum. Secundò damnat id quod in præſenti dixit, præter id quod ſuprà dixerat, nempe bis aut ter in die. Satis enim fuiſſet dicere, Quẽadmodum homini eſt in conſuetudine: nam in hoc omne aliud includitur. Si tamen quis uellet Hippo. ſaluare, rectè poſſet. Quantum ad primum, quum dicit Galenus ipſum non diſſeruiſſe de deiectione decretoria accumulata, ſatis fuit Hippocrat. malas ſcribere deiectiones: inde enim poterit colligi, quæ erunt bonæ. Malas dixit frequentes accumulatas, & frequentes, quamuis ſint in parua quantitate. In parua non erunt: nam non erit poſsibile deiectionem liquidam fieri, niſi ob paucam diſtributionem, aut ob id quòd in uentrem aliquid confluit, utcunque talis erit abundans quantitate: non ergo erit rarò pauca. Reliquum ergo eſt, ut deiectio, fiat rarò multa. Quòd ſi alij duo modi deiectionum, quia frequentes uituperantur, iſte tanquam laudabilis relinqueretur. In criſibus namque quamuis ſubitæ fiant mutationes, ſi per uentris fluxum fiant, inter unam & aliam deiectionem tempus conueniens interuenire debet: frequentius enim ubi ſucceſſerint, animi deliquium afferent. Secundum quod damnat Gale. quoniam dixit bis aut ter eſſe interdiu deijciendum, pro copia ingeſtorũ, ac abundare id quod dixit de conſuetudine. Poſſet Hippocr. ſaluari: quoniam quamuis ſuprà dixiſſet, deiectionem debere reſpondere quantitati ingeſtorum, hîc non intendit loqui de quantitate, ſed de numero deijciendi. Addit autem id de copia, ut intelligatur quòd ille numerus eſt ſeruandus, non mutata copia, ſed ubi reſpondeat his quæ fuerunt ingeſta. Quod tamen dicit, ſatis eſſe dicere, quemadmodum eſt in conſuetudine: dicemus quòd ipſe non intendit aliud quàm conſuetudinem eſſe obſeruandam in numero deijciendi. Quod tamẽ dixerat prius, Bis aut ter interdiu: non fuit aliud à conſuetudine diſtinctum, ſed tantummodo conſuetudinem illam narrare, tanquam magis communem apud homines ſui temporis.

IN ſecunda parte, quæ incipit (At uerò) Partem illam, plurimũ

rimum prima luce ſubeat, dicit dupliciter legi: ſed nihil refer re.

PROGNOST. XVI.

INcraſſari autem oportet deiectionem, morbo eunte in iudicationem.

MVTATIONEM, quam facit deiectio à principio donec morbus iudicetur, ſcribit Hippo. laudans eam per quam, morbo ad ſummum uigorem tẽdente, craſsior redditur quàm antè: uerumtamen cõtingit, quòd deiectiones à principio morbi ſunt craſſæ, aut non tantùm craſſæ, ſed etiam duræ: & in talibus non oportet ſpectare incraſſationem, ſed potius tenuitatem, ubi uidelicet cauſa, quæ ipſam deiectionem exurit, atque indurat, remiſsior fiat, & humor criſi excernendus iam incipiat declinare ad uentrem, qui reddet molliorem ac magis liquidam deiectionem. Vbi itaque quis ab initio liquida deijciat, ſi æger ſaluari debet, coquendus eſt humor morbum faciens: coctio tamen perpetuò perducit id quod coquitur ad craſsiorem ſubſtantiam, ut dicemus in annotatione circa Commentar. 33. Hoc ſignum unum eſt de ſignis quæ oſtendunt morbum eſſe ſalubrem, quoniam oſtendit coctionem in deiectione. hanc autem craſsitudinem intelligendum eſt, non debere eſſe maiorem ea, quæ dicta eſt de optima deiectione, nempe ut ſit mollis ac conſtans.

GALENI COMMENT.

CORPVLENTA *ſcilicet redditur, ſi aquoſa ac tenuis, haudquaquã corpulenta duraq; exiſtat. Quocirca ſermo eſt de humida ſtatim inter initia deiectione. Id enim proprium eſt breuitatis, quam in dicendo maiores ſeruarunt, potiſsimum* Hipp. *ut ex oppoſitis interdum intelligantur quædam nequaquam prodita nominatim.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

HIC Commentarius non eget annotatione, præterquam quòd ubi legitur, *Corpulenta ſcilicet redditur.* Græcè habetur, παχύνεται δηλονότι, hoc eſt, craſſa nempe fit. Et ubi legitur, *De humi-*

humida ſtatim inter initia deiectione. Græcè, *περὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑγρὰ διαχωρούντων*. hoc eſt, de his, qui ab initio liquida deijciunt.

PROGNOST. XVII.

SVBRVFFA autem ſit, neque admodum graue olens.

IN 13. prognoſt. ea tantùm ſigna bonæ deiectionis ſcripſit, quæ poterant oſtendere, imum uentrem bene ualere: non tamen ea, quę ubi ſimul omnia inueniantur, conſtituent optimã deiectionem: de quibus ſunt duo, quæ in præſenti progn. ſcribuntur, quorum primum ſumitur à colore, de quo dixit deiectionem debere eſſe ſubruffam. Secundum eſt, quòd nõ ſit admodum graueolens. Hæc autem duo non ſunt neceſſaria ad hoc ut deiectio ſignificet uẽtrem imum bene ualere. Vbi enim deiectio fuerit mollis ac conſtans, & tempore conuenienti excreta, & reſpondens quantitati ingeſtorum, coctio rectè fiet: & ubi coctio rectè fit, calor naturalis ſuperat, quo ſuperante imus uenter bene ualebit, & non erit deiectio admodum graue olens. Quòd tamen ipſa ſubruffa ſit, aut non, parum agit ad uentris diſpoſitiones cognoſcendas, ut inquit Gale. li. 1. de Criſib. cap. 11. propterea uerò neq; coloris meminit excrementi, quoniam non magnam uim habet, ad inferioris uentris diſpoſitionem ſignificandam. Nam quòd id excrementum ſit bene coctum, ſufficiunt indicia prędicta. Complet itaque Hippo. per hoc duo ſigna omnia neceſſaria ad optimam deiectionem oſtendendam. Subruffam dixit debere eſſe deiectionem optimam: is autem color non euenit ei ex uentre, ſed aliunde deſcendẽte humore blioſo ad inteſtina, aut ex iecore, aut ueſica fellis: quorum diſpoſitionem oſtẽdet color deiectionis, ſimul cum diſpoſitione uiarum, quæ ſunt à ueſica fellis ad inteſtina, & nonnunquam oſtendet totius corporis diſpoſitionẽ. Libro quinto, de Vſu partium, ſatis latè probat Gal. uſum humoris bilioſi, quem tranſmittit natura ad inteſtinum ieiunum, ut pituitam, quæ in inteſtinis generatur, detergat, atque deducat per inteſtina. Hæc bilis modicè deſcendens cum fece, ipſam modicè tingit, ac ſubruffi coloris reddit. Quę ſi immodica fuerit, deiectio ruffa fiet, aut flaua: ſi tamen minoris quantitatis fuerit quàm decet, pallida reddetur deiectio: aut ſi nihil deſcendat cũ fece, alba, ſimilis ei, quæ deijcitur in his, qui ictericiam patiuntur.

Deiectionis optimæ ſigna.

Bilis per inteſtina deſcendens.

tur. Quod tamen modo de copia bilis dixi, idem eſt intelligendum de bilis colore intenſiori. Nam bilis flaua magis tingit quàm ruffa, & ruffa quàm pallida, ubi in quãtitate miſceantur æquali. Quamuis tamen alimentum, quod ſimul cum fece continetur, à iecore trahatur per uenas meſeraicas, bilis tamẽ, quę cum fece deſcendit, non trahetur: quoniam iecur non trahit niſi conueniens, id uidelicet circa quod propriam ſuam operationem efficere poteſt, ſanguinis nempe & aliorũ humorum generationem, cui bilis non præſtabit materiam, quandoquidem ex bili nullus humor naturalis poteſt generari. De colore ſubruffo in expoſitione prognoſt. 26. dicemus. Addit etiã, deiectionem non debere eſſe admodũ graueolentem: ſignificat namque calorem naturalem uincere ac ſuperare in coctione qua fex confecta eſt, licet aliquo modo à colore præter naturam occupetur. Ratio tamen, quare feces fœtore aliquo participant, in morbis & in ipſa ſanitate eſt, quoniam inteſtina exanguia ac frigida ſunt, & quæ in ipſis continentur ob defectum caloris, partim etiam quia non tranſpirant fœtore participant, licet minus in ſanitate, magis in febribus. Quare itaq; nõ admodum fœtere debeat deiectio, Gale. lib. 1. de Criſibus, cap. 11. hoc modo ſcripſit, Et quidem quod uehementer fœtet, ſi hoc etiam ex cibo non accidat, uehementem putrefactionem oſtendit.

Bilem non trahet iecur.

Deiectio nõ admodum graueolere debet.

Feces fœtore participant in morbis ſanitateq;.

GALENI COMMENT.

ID *inter initia dicendum erat, dum ageretur de deiectionibus ad hunc modum:* Deiectio *optima eſt, ſi mollis conſtansq; eſt, & eo tempore ſecreta quo ſecunda ualetudine aſſueuit, ac ſubruffa, nec admodum graueolens: ut (quemadmodum pauloante dixi) conditionem eius & quantitatem, atque tempus ſecretionis, & item utranque qualitatem, tum uiſilem, tum etiam olfactilem definiiſſet. Cæterùm naturalem deiectionem ſubruſam eſſe ſuſcipientem de iecore bilem decumbentem in uentrem, modicam quidem qualitate, paucam uerò quantitate, clarum eſt, & omnibus medicis conſpectum. Si enim ſyncera, aut multa decumbit bilis, ruſam reddit, aut flauam deiectionem. Si uerò nul=*

rò nullo modo permeat ad inteſtinum, ut in arquatis, candida deiectio erit.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte doctrinam de optimis deiectionibus integram reddit, componens hæc duo ſigna, quorum alterum ſumitur à colore, alterum ab odore, cum alijs quæ in progno.13. ſcripta ſunt. *Aſſueuit.* Adde, πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων. hoc eſt, quantitas uerò ſecundùm rationem ingeſtorum.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterum) deiectiònem dicit debere eſſe ſubruffam, ob bilem. quæ per inteſtina deſcendit, quæ ubi aucta fuerit quantitate, aut qualitate, reddet deiectionem ruffam, aut flauam: ſi uerò non deſcendat, fiet deiectio, qualis in ictericis. *Aut multa.* In Græcis Baſilienſibus codicibus legitur, ἢ χολὴ, id eſt, bilis. Verùm melius legitur ut in codice Aldino ἢ πολλὴ, hoc eſt, aut multa. ſicut etiã legit Laurentianus, & antiquus interpres, & litera hæc congruit cum præcedenti. Dixerat enim, bilem cum naturali deiectione deſcendentem, debere eſſe modicam qualitate, quantitate paucã. Modo uerò flauam aut ruffam reddi dicit deiectionem, ſi bilis aut ſincera, aut multa deſcendat: ut ſinceram opponeret ei quę eſt qualitate moderata: & multum, ei quę eſt quantitate pauca. In morbo autem regio deiectio bile priuatur, quoniam tota ad cutim tranſmittitur. Vtrunque extremum in colore, uel flauum, uel nondum ſubruffum, uituperauit Gal. libr. 1. de Criſibus, per hæc uerba, Si enim ruffum purum, uel nullo modo ſubruffum extiterit, ſed etiam ſecundùm ciborum colorem, alterum duorum ſignificat, ſcilicet plus flauæ bilis in uentrẽ decumbere, aut nihil omnino. Horum uerò primum quidem ſi circa initia fiat, bilioſiorem morbum oſtendit: ſi uerò declinationis tempore, corpus integrè expurgari.

Codex Græcus Baſili. errat.

PROGNOST. XVIII.

EXPEDIT autẽ lumbricos teretes cum deiectione exire, morbo ad iudicationem eunte.

IN inteſtinis lumbrici generantur in tribus ſpeciebus rotũdi, qui ἕλμινθες στρογγύλαι, appellantur, de quibus mentionem fecit Hippoc. aphor. 26. lib. 3. ubi etiam ἀσκαρίδας nominauit, qui

ſunt lumbrici paruiſsimi, has duas lumbricorũ ſpecies dicens generari in pueris poſt dentitionem, quod ſatis probat experimentum. Rurſus de aſcaridibus loquutus dixit, lib. de Fœminarum morbis, gigni in pudendis, & ano ipſarum. Rurſus de rotundis lumbricis libr. 4. de Morbis, ad finem, ubi etiam de tertia ſpecie fecit mentionem, quos appellat, ἕλμινθας πλατείας, id eſt, latos lumbricos, ubi etiam latos, & rotundos in inteſtinis infantium gigni dicit, in utero matris, cauſamq; materialem adiungit, humorem dulcem putridumq; diu retentũ: quæ non tantùm in infantibus, ſed etiam in adultioribus materia eſſe poterit generationis uermium. Quod etiam methodus curatiua docet, quæ per amara & acida, ac detergentia exercetur. Eaſdem ſpecies ſcribit Paulus lib. 4. cap. 57. & 58. & Aëtius lib. 9. cap. 39. 40. 41. Celſus lib. 4. cap. 17. de latis, & rotundis egit, & latos peiores dixit. ſed de his ſatis. De rotundis igitur loquens Hippo. dixit bonum eſſe ſi deſcendant, & ſimul cum deiectione, & morbo ad iudicationem tendente. De rotundis loquutus eſt, quoniam lati rarò admodum uidentur, & aſcarides in recto generantur inteſtino, & ſine deiectione ipſi fere ſemper deſcendere ſolent. Rotundi tamen, qui etiam & oblongi appellari ſolent, in cæco inteſtino magna ex parte, ubi feces, & pituita diu retinentur, generantur, qui poſtea inteſtina perrepant, & ad uentriculum aſcendunt. Hos igitur deſcendere melius eſt, quàm aſcendere. Cùm enim aſcendunt per uiam cauſę mali ſunt, uentriculum mordentes, & fumos putridos ad cor, & caput tranſmittentes, & inde animi deliquia & mentis perturbationes afferentes. Per uiam etiam ſigni, quia ſignificat in inferioribus partibus, non in ſuperioribus degere, quæ ignobiliores ſunt. Quòd autem dixit, cum deiectione exire, & ſimul addidit ἅμα, dicens, id eſt, quoniã ſine ipſa contingit ipſorum exitus, quod ſignificat ipſorũ abundantiã, aut ꝙ fugiũt humorum in corpore exiſtẽtium malitiam. Quod dixit Morbo eunte in iudicationem: id eſt quod Celſus dixit, Sub fine morbi, quo tempore uniuerſa excremẽta præter naturam excerni bonum eſt. ἐπιτήδειον, inquit Hippo. i. opportunum & decens, quod Celſus dixit, Nihil nocet. neque altiorem aliquam ſententiam uoluiſſe Hippo. exiſtimauerim, quàm quòd deſcendentes nihil mali afferunt, quod tamen aſcendentes afferre poſſunt.

GALE-

GALENI COMMENT.

SI natura pariter cum cæteris excrementis hos quoque pellit deorſum, melius eſt quàm ſi ſurſum, & quoties aliter pòſt appareat ratione accidentis. Sed de differentia eorum quæ decretorie pòſt apparent, libro De iudicatione latius explanatum iam eſt.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

DOCET bonam eſſe expulſionem omnem quæ fit à natura, omnem autem aliam fieri in ratione accidentis: cùm enim à natura fit expulſio, decretorie fit euacuatio. *Aliter*. Grece ἄλλοις, legendum potius ἄλλως, ut Laurentianus. *Differẽtia.* Grece ἡ διαφορὰ πᾶσα, id eſt, differentia omni. *Libro de iudicatione*. Lib. 1. cap. 14. ſigna decretoria duplicia eſſe dicit, quædã ut ſigna & cauſæ, quædam ut ſigna tantùm.

Codex Græ. corrigendus.

PROGNOST. XIX.

DECET autem in omni morbo ventrem flaccidum, ac bonæ molis eſſe.

IN prog. 13. ſcripſerat Hippo. ſigna bonæ diſpoſitionis uẽtris inferioris, de eodem etiam loquens in præſenti ſigna alia ſcripſit. Verùm ſuperius ſigna ſcripſit à poſteriori, nempe deiectione, quæ eſt ipſius uentris effectus: modo uerò ſigna ſcribit, quæ docent à priori bonam ualetudinem uentris. Quorũ primum eſt, ubi fuerit uẽter flaccidus, ſecũdum, ubi fuerit bonæ molis. Primam conditionem dixit Hippo. λαπαρὸν, id eſt, flaccidum. Dicitur autem pars aliqua, λαπαρὸν, ubi non fuerit plena, & uenter ubi non fuerit cibis, aut potibus repletus, quẽ admodum in 1. huius libri Com. de partibus inter thoracem & oſſa ilium loquẽs, dixit, Eſt autem & λαπαρὸν, id eſt, flaccidus, tota hæc pars, cùm non fuerit parum antè cibis & potibus plena. Quod igitur uacuum eſt, flaccidum meritò dicetur. Sic enim Gale. dixit lib. 1. de Mor. popu. par. 3. in Com. hiſto. Sileni, idem eſſe referens, ὑπολάπαρον & ὑποκενὸν, id eſt, Subflaccidũ, & ſubuacuum. Artificioſe admodum, & exquiſite uſus eſt uocabulo Hippo. nam uentrem hunc non appellauit μαλθακὸν, id

Bonæ ualetudinis uẽtris ſigna.

λαπαρὸν.

 eſt,

Laurentianus notatur.
eſt, Mollem, ut Laurentianus in ſua translatione. Nam mollis
duro oppoſitus eſt: & dura fiunt omnia, apud Gal. lib. 5. de Sim
plici medi. fa. cap. 4. aut concretione, aut repletione, aut cæci-
Durorũ cauſæ.
tate. Ea uerò quæ à repletione indurãtur, ueluti quæ phlegmo
ne laborat, non proprie dura dicuntur, ſed ἀντίτυπα, id eſt, re-
ἀντίτυπα.
nitentia. Si ergo quæ plena ſunt, non proprie dicuntur dura.
quæ uacua fuerint, non proprie dicentur mollia, ſed ut Hippo
cra. λαπαρὰ, id eſt, flaccida. Præterea illa ſunt proprie dura a-
pud Gal. citato loco, quæ à ſiccitate induruerunt, talis eſſet uẽ
ter ubi contabeſceret, ac ſiccitate induraretur. Modo hæc uen
tris diſpoſitio à ſecundo membro excluditur, ubi uentrẽ uult
eſſe bonæ molis: nam qui bonæ molis eſt, apud Gale. in Com.
non eſt aſſumptus. Si ergo per λαπαρὸν, mollem intellexiſſet,
nõ adderet, καὶ ἔυογκον, id eſt, & bonę molis. Nam qui talis eſt,
ἔυογκον.
durus proprie ob ſiccitatem eſſe non poterit. Damnatur itaq;
omnis durities uentri euenire potens: à concretione enim
uenter durus non fiet, quandoquidem uiuente animali, uen-
ter eam frigiditatem non patietur. Renitentiam autem dam-
nauit in ſigno præhabito, ubi flaccidum uentrem eſſe debere
uoluit, contra plenum, & renitẽtem diſtinctum. Dãnat quoq;
durum à ſiccitate, ubi laudat in ſecunda conditione præſenti
Bonæ molis uẽter.
uentrem bonæ molis. Quod ſignum ad bonam uentris com-
poſitionem, & carnis copiã pertinet, ſicuti & durities ad exte-
nuationem, & carnis paucitatem, ut Gal. ait in Com. Cuius e-
tiam mentionem fecit lib. 1, prog. 23, cum damnauit hypo-
chondria intenta. Quam etiam uentris diſpoſitionem lauda-
uerat in Apho. 25, li. 2, dicens, In omni morbo partes ad umbi-
licum & imum uentrem attinentes craſsitudinem habere me
lius eſt, multum uerò extenuari ac contabeſcere malũ. Quod
enim in præſenti prog. dixit, in omni morbo decere uentrem
eſſe bonæ molis. in aphoriſ. dixit, in omni morbo partes ad
umbilicum & imum uentrem craſsitudinem habere eſſe me-
lius. Venter enim pro imo uentre, & partibus ad umbilicum
cõmutatur. Et quod in prog. dixit, ἔυογκον, id eſt, bonæ molis:
rectè dixit in Apho. πάχος ἔχειν, id eſt, craſsitudinem habere.
Vbi aduertendum, quòd quemadmodum in Aphor. craſsitudi
nem habere, diſtinguit contra multum extenuari, ac contabe
ſcere: ita in progn. bonam molem uentris, diſtinguit contra
id quod bona mole caret: & bona moles ex carnis copia pen-
det, & defectus ipſius uera contabeſcentia eſt, & attenuatio.

GALENI

GALENI COMMENT.

MOLLIS opponitur intento, aut repleto, corporatus uerò abſumpto: ut principio de contentis in eo doceat, deinde de ipſo uentre: quaſi dixerit in hunc modū: At uerò in quouis morbo, modice uenter inanis ſit & corporatus ex propria ſubſtantia, haudquaquam tenuis, oportet.

ANNOT. IN GAL. COMM

DOCET Hippo. mentem eſſe, diſtinguere flaccidū uentrem, contra plenum: & bonę molis, contra liquatum ac diſſolutum. *Mollis.* Græcè, λαπαρὴν, id eſt, flaccidum. *Corporatus.* Græcè, ἔυογκον, id eſt, bonæ molis.

PROGNOST. XX.

VALDE tamen aquoſum, vel album, vel chlorum, vel vehementer rubrum, vel ſpumoſum deijcere. Omnia hęc mala ſunt.

IN prog. præſenti, & quibuſdam ſequentibus nōnullas malas deiectiones uituperat: ſed tamen quædam, quæ in ſequentibus ſcribenſ, multò deteriores ſunt, quàm quæ habentur in præſenti. De aquoſa conſtat ipſam cruditatem oſtendere potius quàm perniciem: nam ſigna cruditatis de ſe mala nō ſunt, niſi quatenus ad facultatem comparata, medicus intelliget facultatem non poſſe ad horam coctionis perdurare. Eſt autem cruda quæ tenuis: quoniam per coctionem omnia incraſſantur: oſtendit ergo cruditatem ac ſeroſos humores abundare. Appellauit hanc Celſus, perliquidam deiectionem, lib. 2. cap. 4. plures alias damnans deiectiones cùm dixit, Vtique ſi quod deſcendit, eſt perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut ſpumans. Album uerò ſi deijciatur, malum eſt: ſignificat enim, bilem totam per uenas tranſmitti, ut in cruriginoſis, & hoc aut quia adeſt obſtructio in meatibus bilem perducentibus ad inteſtina, aut in iecore inflammatio: tunc enim deiectio non tingitur. Nec tamen putandum eſt albam deiectionem ſic dici albam ut lac, aut alia alba alimenta, quæ ingeruntur: ſed dicuntur albæ per comparationem ad eam quæ in ſanitate excernitur

Aquoſa deiectio.

Alba deiectio.

tur, ut dixit Gal.lib.1.Prorrhe.Comm.13.ubi docet quòd quoties medici dicunt ictericos album deijcere, id collatione facta ad naturalem deiectionem intelligi debere. Chloron etiã damnauit. Chloron autẽ pallidum ſignificat, & æruginoſum, quod ſimilem colore bilem per inteſtina deſcendere oſtendet. quodcunq; horum fiat, malum erit. Nam pallida bilis cruda eſt, & multum ſerum commiſceri cum ipſa ſignificat. Nam quæ parum ſeri habet, ruffa & flaua redditur, ſicutí quæ multũ ſeri habet pallidior ſemper redditur. Si tamen æruginoſa fuerit, ubi non ſequatur ciborum naturam, humorum aſſationem ſignificabit. Sed de his in expoſitione 39. infrà dicetur. Placuit autem in præſenti chlorõ dicere nõ mutata Græca dictione, quoniã nõ eſt Latina uox quæ pallidum, & rubiginoſum ſignificet: ſignificat autẽ hos colores chlorõ apud Gal. in Com. præſentis prog. & in Com. 21. ſequenti. & lib. 6. de Mor. popu. par. 2. Com. 17. dixit chloron ſignificare herbaceum colorem, & ſimiliter ſignificare colorẽ pallidum. Herbaceus autem uerò uiridis eſt. Celſus tamen in ſententia allegata pallidum loco huius ſcripſit. Præterea dixi, uel uehementer rubrum, quoniam in Græcis codicibus legitur, ἢ ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, id eſt, uel uehementer rubrum. Gal. tamen partem illam, ἐρυθρὸν non legit, ſed aduerbium ἰσχυρῶς, cum parte χλωρὸν coniungit dicens, τὸ δὲ χλωρὸν ἰσχυρῶς, hoc eſt, uehementer tamen chlorum. Et erit ſententia ſatis perſpicua, malum eſſe dicens, ſi fuerit excrementũ uehementer pallidũ, aut uehementer rubiginoſum. Si tamen uehementer rubrum legatur, bilem rubram miſceri ſignificabit. eſt autem bilis aliqua rubra apud Gal. lib. de atra bile, dicentem, Pari igitur modo rubram nonnulli bilem nominant, cuius ſubſtantia tenuem prope ſanguinem oſtendit: at quod non concreſcit, bilem ipſam nominant. Actuarius quoque li. de Vrinis, cap. de urina rubea, bilem rubeam appellat. Spumoſum quoque uituperat ſi deijciatur excrementum, humiditatem flatui commiſceri ſignificat talis deiectio, aut uehementiam caloris: ut libr. 1. de Criſibus cap. 11. dixit, Spumoſum uerò (ueluti etiam in exterioribus accidit) cum ſcilicet feruor ineſt, uel aliquis flatuoſus ſpiritus humiditati comixtus, primum immoderatę caliditatis corpus colliquantis, ſecundũ uero eſt inæqualis perturbationis effectus. Magis autem explicuit ſpumæ cauſas, tam materialem quàm efficientem, ſecunda ſecti. Apho. Comm. 43. ubi materiam ſpirituoſam & humidam

Chlora deiectio. *Pallida bilis.* *Bilis æruginoſa.* *Chloron.* *Bilis rubra.* *Spumoſa deiectio.* *Spumæ cauſa.*

dam dixit componere ſpumam. Cauſam autem efficientem duplicem eſſe dixit, calorem, & aliquando motum. calorem monſtrat ſpumam efficere in lebete, ubi ſuccus aliquis efferueſcat, & in apris ira concitatis, qui ſpumam ore fundunt. Ex motu etiam ſpumam generari probat, in mari uentis agitato, & in morbo comitiali laborantibus uehementer cõmotis. Coniunguntur autem calor & motus in equis celerrimè currentibus. Et infrà Comm. 47. de ſpumæ generatione Gal. doctrinam completiſsimam ſcribit. Quantum autem mali ſignificet hæc deiectio, ſi ſimul biliosa ſyncera deiecerit æger, dixit Gal. lib. 3. de Ra. uict. acutorum, Com. 13. ubi poſtquã Hippo. dixit mulſam meraciorem, reddere deiectionem ſpumoſam, dixit Gal. ſpumoſas item deiectiones, & in prog. damnauit. Et infrà, inquit, Cũ uel ex mulſa epota, uel citra ipsã quis ſpumoſa ſimul & ſyncerè biliosa deiecerit, febrem ſcito eſſe, quæ liquefaciat, & ad tabem perducat. Per ſe tamen ſola ſpuma cauſas efficientes quas diximus ac materiales ſignificabit.

GALENI COMMENT.

AQVOSA deiectio, cruditatis indicium eſt. Candida uerò haudquaquam decumbere croceam de iecore bilem in uentris ſede ſignificat. Porrò admodũ chloron, id eſt, uiridis aut crocea (id enim utrouis modo uertas licebit) quia gemina ſignificat, ut antea dictum iam eſt, in altera ſignificatione, bilis croceæ copiam permiſtam eſſe, in altera rubiginoſæ, ſignificabit. Cæterùm ſpumans deiectio, interdum ſpiritum flatuoſum humore permiſtum eſſe ſolutu difficili, quandoq; caloris copiam indicat. Ita enim per exteriora corpora fieri cernitur, in mari incurſantibus flabris, in lebete ex polentis præ copia caloris.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

SINGVLA eorum quæ ab Hippo. damnantur, percurrit Gal. ſignificationes ipſorum explicans, præterquam rubri excrementi, & ad finem modum generationis ſpumæ ſcribit.

Aquoſa deiectio. Gręce, τὸ μὲν ἐν ὑδαρὲς; hoc eſt, aquosũ quidẽ.

Candida uerò. Græce, τὸ δὲ λευκὸν ὡς εἴρηται πρόσθεν ἤδη, hoc eſt, album uerò, ut dictum prius iam eſt. Dixerat autem id ſuprà

Com.17.in fine. *Croceum*.Græce,ὠχρὰν,id eſt,pallidam,& ſic in reliquis locis. Aduertendum,quod cùm pallida bilis, reddat pallidam deiectionem,non ob aliud damnatur à Gale. admodum pallida deiectio,& uult ſic legere Hippo.literam: niſi quoniam admodum pallida ſignificat bilem plurimum ſeri cõtinere,aut parum eius miſceri cum excremento.

PROGNOST. XXI.

MALA autẽ deiectio eſt,ſi fuerit parua,et glutinoſa,et alba,et ſubchlora,ac lęuis.

QVAMVIS Hippo.in præſenti prognoſt. uideatur damnare plures ſpecies deiectionum, duæ tamen ſunt in ſumma quas damnauit, nempe paruam glutinoſam,& albam, & ſubchloram ac læuem.Significant autem omnes colliquationem. ſed tamen parua glutinoſa,& alba,minorem ſignificat colliquationem,atque recentem pinguedinem colliquari,quod ſignificat color albus:præterea non plurimum occupatam eſſe pinguedinem à putredine. Subchlora uerò ac læuis deterior eſt, quæ non tantùm colliquationem,ſed pinguedinem uetuſtam colliquari ſignificat,atq; ipſam iã putreſcẽtem & caloris uehementiam; quod oſtendit coloris mutatio, ad pallidum aut rubiginoſum.Vtrunq; enim ſignificat chlorum,ut Gal.uult in Comment.præcedenti,& ſequenti. Quòd autẽ deiectio chlora cum læui iungatur:ad maiorem malitiam ſpectat: quamuis læuor in omnibus deiectionibus malis magnitudinem augeat malitiæ.Significat enim malũ omnes partes conſimiliter occupare.Celſus tamẽ li.2.cap.4.aliter cõiungit partes has dicens, Pręter id periculũ oſtendit id qđ excernit,ſi exiguũ glutinosũ, læue, albũ, idemq; ſubpallidũ. Vult enim cũ exigua glutinoſa ac læui, eſſe coniungendũ albũ,aut eſſe coniungendũ ſubpallidũ colorẽ,quam Hippo.appellauit,ſubchloram, ac ſi diceret exiguam,glutinoſam,læuem,utcunque malam eſſe, ſiue fuerit alba,ſiue ſubpallida,quę ſubchlora eſt.quo modo mihi uidetur eſſe legendum Hippocr.atq; ubi Gale.inquit, Subchlora uerò ac læuis,ipſum loqui de exigua glutinoſa ſubchlora, cùm iam locutus eſſet de exigua glutinoſa & alba.Nam ſubchlora & læuis nõ ſignificaret colliquationẽ niſi eſſet glutinoſa.Legit etiam Celſus unum tantùm ſignificatum ſubchlori coloris, aliter quàm

Albus color deiectionis.

Subchlora deiectio.

Celſus aliter quam Gal.legit Hippo.

quàm Gal.qui duos ſignificare uult,ac de utroque intelligi, ſicut etiam in prçcedenti prognoſt.Huiuſmodi deiectiones aut ſunt in parua quantitate,ut uoluit Hippocr. aut magna:in parua ſemper malæ ſunt, & colliquationem oſtendunt. Hanc ob cauſam Hippoc.cum dixit glutinoſas ac læues malas eſſe paruas ,etiam dixit, Si tamen magnæ ſint, poſſent ob ciborũ cruditatem euenire,poſſent etiam euenire ex uehemẽti colliquatione. Sed diſtinguũtur iſtæ duç ſpecies deiectionum,fœtore. Nam quæ eueniũt ob cruditatem,non fœtẽt: ſed illæ quæ ob colliquationẽ,fœtore participant. Omnes hæ deiectiones etſi pinguedine colliquata fiant, non ſunt omnino lethales. Nam ubi colliquatio pinguedinis colliquationem ſequitur,nõ carnis ipſius, non omnino eſt diſpoſitio exitioſa, cùm ſignificet moderatiorem eſſe caliditatem,ea quæ carnes colliquat.ut li. 3.de Mor.po.in hiſto.in Thaſo Pariũ,ubi dixit, Nã ſi pinguitudinem quandam urinæ habuiſſent,ueluti & deiectiones, prauas quidẽ ipſas exiſtimare oporteret,non tamen lethales prorſus,niſi idem ſit & carnem & pinguedinem colliquari : feruidiſsima quidem exiſtente caliditate quæ carnes colliquet, moderatiore quæ pinguedinem. Similiter in Comment.Gal.hãs colliquationes potius ad caloris uehemẽtiam, quàm ad ipſius malignitatem refert. *Pingues deiectiones.*

GALENI COMMENT.

DVPLICEM *hoc loco deiectionum formulam docet,ambarum euenientium propter abſumptionem, diſsidentium uerò inquantum exigua ac glutinoſa candidaq; deiectio pinguedine abſumpta ab igneo calore non tamen uehementer maligno efficitur:ſubcrocea uerò,ac læuis abſumpta quoque pinguedine conſiſtit,ſed aut propter caliditatem uehementiorem, aut quia pinguedo ipſa uetuſta,ac uelut ſemiputris exiſtat. Itaque exterior non ſolùm pinguedo,ſed etiam ſepum mutare ſpatio temporis priorem colorem,ac perſpicue ſubcroceum reddi perſpicitur.Si uero ſubuiridis ſit, de rubiginoſa bile (id enim ut antea dictum eſt,ſecundùm uoculæ chloras, id eſt, uiridis aut croceæ , ſignificatum eſt) uehementis conſumptionis*

indicium eſt. At uerò læue redditur quicquid de corpore excernitur, aut quòd habeat æqualem concoctionem, ut nulla eius pars effugerit naturæ alteratione͂, aut propter uehementem conſumptionem, ut nulla materiæ pars im= perpeſſa ſuperſit. Vt igitur quicquid ſalubre eſt, id omne ſalubrius redditur quoties æquale ſit: ita quicquid malum eſt, id omne euadit deterius ſi æquale exiſtat. Vtrunque e= nim per omnem materiam apparet, quæ aut naturæ com= ptum recepit, aut turpitudinem prauitatis. Cæteru͂ ut len tor ſæpenumero fiat ubi quædam calefacta admodum ſint, perſpicuum eſt. nonnunquam etiam qualitas eſculentoru͂ tales reddit humores. Sed hi quoties commouentur ad ex= cretionem, haudquaquam exigui ſunt: deiectio uerò ſen= ſim ſecreta, ſi glutinoſa ſit, ab his abeſt, tribuitur uerò mo dicæ conſumptioni. Sed interdum uehemens conſumptio deiectionem reddit uniuerſam, ſed talis admodum graueo lens eſt. ita interſtinguitur ab humore crudo, quippe qui graueolens non eſt.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, duas formas deiectionum damnaſſe Hipp. refert, quarum utraque euenit ob colliquationem, ſed tamen differunt: quoniam parua glutinoſa alba, fit colliquata pingue dine ab igneo calore, non tamen uehemente maligno: ſub- chlora uerò ac læuis aut fit à colore uehementiore, aut quia colliquatur pinguedo uetuſta ac ſemiputris. Mutant autem colorem temporis proceſſu non tantùm pinguedo, ſed & ſe- uum. Siue ergo per ſubchloram intelligamus ſubpallidam, ſi- ue ſubæruginea͂ (utrunque enim ſignificat uocabulum) mala erit talis deiectio, ac uehemētem colliquationem ſignificabit.

Abſumptionem. Græcè, ὑπὸ συντήξεως, hoc eſt, propter colliqua tionem. Sic & in alijs locis. *Subcrocea.* ἢ ὑπόχλωρος, hoc eſt, ſuchlora uerò. ſic & in alijs locis. *Subuiridis.* ὑπόχλωρον, id eſt, ſub chlora. Id enim, ut antea dictum eſt, ſuprà Commen. præce denti. *Id eſt uiridis aut crocea.* abundat.

IN ſecu͂da parte, quę incipit (At uerò lęue) læuorem in his

quæ

quæ excernuntur ad cauſas refert. Nam aut coctionem per totum ſubiectum æqualiter procedere indicat, & naturæ actionē per omnes partes æqualiter procedere. uel magnam colliquationem, ut nulla eius pars imperpeſſa remaneat. In ſalubribus ergo diſpoſitionibus ualde bonum, in malis ualde malum. Eſt autē læue in uniuerſum id quod aut per totū recepit naturę cō ptum, aut turpitudinis prauitatem. *Quicquid ſalubre*. Græcè, ὅσα χρηστὰ βελτίω ταῦτ' ἐστίν. hoc eſt, quæcunque bona uel meliora ſunt. *Laue quod appellat Gal.*

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterum) partem illam, glutinoſa explicat, dicens ipſam fieri aliquādo à caloris uehementia, cùm aliquid admodum calefit: aliquando ob ciborum naturam, qui glutinoſi ſunt. Sed quando fit à calore, deiectio parua eſt: magna uerò ubi à cibi natura. Contingit autem aliquando à calore talem fieri, ubi magna fuerit colliquatio: quo tempore deiectio non oſtendit ciborum cruditatem, ſed uehementē colliquationem, quam fœtor diſtinguit. Erit ergo ex doctrina Gale. talis diſtinctio in deiectionibus glutinoſis, aut enim ſunt paucæ, aut multæ quantitatis: ſi paucæ, colliquationem ſignificabunt non uehementem: ſi multæ, aut cum fœtore, aut ſine ipſo: ſi ſine fœtore, ciborum naturam oſtendent, quæ multum uiſcoſum humorem ac crudum aceruarunt: ſi cum fœtore, uehementem oſtendent colliquationem. *Vniuerſam*. Græcè, ἀθρόας γλίσχρας. hoc eſt, glutinoſam accumulatam. *Glutinoſa deiectio.*

PROGNOST. XXII.

HIS autem magis lethales erunt, nigræ, vel pingues, vel liuidæ, vel ęruginoſæ, vel fœtidæ.

DAMNAVERAT Hippo. in progn. præcedenti deiectiones paruas glutinoſas, albas, & ſubchloras, ac læues: in præſenti uerò alias damnat, tanquam magis illis lethales. Sunt autem 4. nigra, pinguis, liuida, æruginoſa ac fœtida. Nigra mala eſt, ut inquit Galen. in Com. quoniam ſignificat atram bilē ſynceram miſceri cum deiectione. conſtat autem omnem humorem ſyncerum eſſe malum, & bilem nigram ſynceram fieri ex aduſtione conſumpta tenui ac ſeroſa parte ipſius humoris. Cauſam materialem deiectionis nigræ explicat in Com. Gal. cùm ipſam referat ad commixtionem nigri humoris. Lib. tamen *Nigra deiectio.*

men 1. de Criſibus, cap. 11. cauſam efficiētem expoſuit, dicens ipſam ſignificare atræ bilis, aut ſanguinis peruſtionem. Deiectiones nigras dupliciter fieri ex comixtione cōtingit, aut ob fecem ſanguinis, quæ eſt uere humor melancholicus, de quibus dixerat Hippoc. apho. 21. ſect. 4. Deiectiones nigræ qualis ſanguis, ſponte uenientes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre peſsimæ, aut fient nigræ ex mixtione atræ bilis exquiſitæ, de quibus apho. 22. eiuſdem ſectionis dixit, Morbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis uel ſurſum, uel deorſum exierit, lethale. Iſtæ omnes nigræ deiectiones ab Hippo. damnantur, & in præſenti prog. ſimiliter. Sed tamen non omnes qui eas excernunt, moriūtur. Nam omne pernicioſum, quod à corpore ſecernitur, dupliciter ſecerni contingit, aut à principio, aut poſt morbi coctionem. Ante coctionem nulla euacuatio bona eſſe poteſt, ſiue humor qui excernitur melancholicus, ſiue atra bilis exquiſite fuerit, ſiue quiuis alter quouis modo deprauatus. quod conſtat ex Gale. 4. ſect. apho. Com. 22. cùm ait, Quando aliquis incipit morbus, ſi quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, ſed ſunt omnia hæc caſus præter naturam earum, quæ ſunt in corpore diſpoſitionum. Quo enim tempore à cauſis quidem morbū facientibus natura grauatur, adeſt autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari eſt impoſsibile. Ad quod comprobandum adducit Hippo. ſententiā ex lib. 1. de Mor. popu. ubi dixit, Coctiones criſis celeritatem & ſecuram ſanitatem oſtendunt: cruda uerò, & incocta, & ad malos abſceſſus conuerſa, criſis carentiam, uel labores, uel temporum longitudines, uel mortes, aut morborum conuerſiones. Talis ergo euacuatio in ratione cauſæ poterit eſſe bona, mala uerò in ratione ſigni. Iecoris enim languorem oſtendit ſect. 4. apho. Cō. 21. Si tamē humor niger, qualis fex ſanguinis excernatur, apparentibus ſignis coctionis, bonum erit in ratione cauſæ, & ſigni: in ratione cauſæ, quia malus humor à corpore euacuatur: in ratione ſigni, quia ſignificat naturam ualentem, & cocta, ac ſuperata excernentem: quod docuit in Com. citato, de nigris deiectionibus loquens, cùm dixit, Ad morbos conſiſtentes ſequuntur ſæpius, natura ſuperfluitates expurgante. Et lib. de Atra bile, de nigri humoris euacuatione loquens qui in peſtilētia illa, quā narrat in illo loco, excernebatur, inquit, Atque atrorum, uti uocant, per anum excretio, non paucis qui ſuperſtites manſerant, nono ut plurimum die, uel ſeptimo

Nigræ deiectiones duobus modis fiunt.

Morbo crudo nulla euacuatio bona fit.

Niger humor cum ſignis coctionis bonus eſt.

mo,uel undecimo contingebant.Si tamen deiectio nigra ab *Nigra deiectio*
atra bili exquiſita fiat,cum ſignis cruditatis,ut dixi, mala erit, *ab atra bili.*
atq; lethalis,apud Hip.apho.22.ſect,4.Morbis quibuslibet inci
pientibus ſi atra bilis uel ſuprà,uel infrà exierit, lethale. Si ta-
men exierit morbo exiſtente in ſummo uigore,ac notis cocti
onis apparentibus,bonum erit,ut ſignum,& ut cauſa:ut Gale.
in eodem Com.explicat.Contra dicta dupliciter uidetur repu
gnandum. Primò dato, quòd atra bilis exquiſitè excernatur
in principio,uidetur eam euacuationem eſſe proficuam,pro-
ficiet enim humorem adeo prauum à corpore excerni,potius
quàm retineri.Intelligo per atram bilem exquiſite,humorem
nigrum,acidi ſaporis,quem etiam odore repræſentat, qui nõ
concreſcit,ſed tamen eſt aceto craſsioris ſubſtantiæ, quod ad
perniciem ipſius multum agit. Adhæret enim uehementius
parti cuiuis,quàm acetum, terram fermentat,& muſcæ ipſam
deguſtare fugiunt, habet fulgentem nigredinem, generatur
ex ſanguinis,aut bilis atræ aduſtione:quibus deterior eſt quæ
ex bilis flauæ aduſtione generatur,quantũ flaua bilis alijs de-
terior eſt.Secundò uidetur repugnandum, quòd cum ſignis
coctionis non ſit bonum atram bilem exquiſite deijci,quoniã
nunquam deijcitur ad bonum: ut uult Gale. lib.de Atra bile.
ubi de atra bile exquiſite tali,& de non exquiſite tali loquens
dixit, Ego uerò ab adoleſcentia,cùm ex Pelope præceptore
meo utriuſq; humoris notas didiciſſem, dein ipſas per totam
uitam,in hunc uſque diem obſeruaſſem exacte, bilis atræ hu- *Atram bilem*
morem, ſemper in perniciem excerni conſpexi.Et rurſus in- *exquiſitè nun-*
frà narrauit peſtilentiam illam, cuius meminit 4.ſectio.apho. *quã uidit Gal.*
Comm.21. libr.1.de Diff.fe.cap.9.& libr.3.de Mor.popu. par. *ad bonũ deijci.*
3.in Com.hiſto.in Thaſo Parium.& lib.10.de Mor.cu. in qua
peſte plurium modorum nigra deijciebantur. ac,inquit, Iam
qui exactam bilem atram deiecerunt,omnes mortui ſunt.Re-
ſtat ergo ut nunquam ad bonum terminentur nigræ deiectio
nes ab atra bile exquiſite. Ad quæ reſpondemus, ad primum,
quòd deiectiones malorum humorum maxime atræ bilis ex-
quiſite, licet bonæ ſint in uia cauſæ,malæ tamen ſunt in uia ſi-
gni,oſtendentes maximam in humoribus aduſtionem,& natu
ralis facultatis imbecillitatem. Ad ſecundum dicemus, quòd
ſi atra bilis exquiſite cum ſignis coctionis deijceretur, bona
eſſet ſignificatio.quod Gal.non negat,ut in Comm.22.4.ſect.
Apho.Quod tamẽ dixit li.de Atra bile,eſt,ſe id n[illegible] uidiſſe,&

ob

ob id in illa peſte omnes, qui talia deijciebant, moriebantur: quoniam ſine ſignis coctionis talia deijciebantur. Euenit autem raró ut ſigna coctionis appareant in morbis ab atra bile exquiſite, in tantum ut Gal. id nunquam perſpexerit, ob humoris peccantis malitiam tantam, ut nunquam natura ipſum retineat, aut ſuperet. Proxime ad nigras deiectiones accedunt liuidæ, quæ tantum minus malæ erunt nigris, quanto color minus malus eſt, & minorem copiam atræ bilis abundare, ac miſceri deiectioni ſignificant. Oſtendunt quoq; caloris naturalis mortificationem, apud Gal. lib. 1. de Criſibus, cap. 11. dicẽtem, Si autem ueluti liuidum quoddam in excremẽto apparuerit, ubi non fuerit tale aliquid intus aſſumptum, frigiditatem quãdam, ac interiorum partium extinctionem non paruam oſtendit. De liuido colore diximus lib. 1. circa 16. prog. De pinguibus deiectionibus Gal. in Com. dicit ſignificare pinguedinem colliquari ab ignito calore. Et lib. 1. de Cri. cap. 11. effectum ſolùm explicuit dicens, Sicuti ſi aliquando pingue, ubi rei pinguis eſus non præceſſerit, colliquationis eſt ſignum. Et lib. 3. de Mor. popu. par. 3. in hiſto. in Thaſo Parium. Gal. in Com. de pinguibus loquens deiectionibus inquit, Hæc itaque fieri uidentur liquata ob febrem pinguedine. Sed contra ſententiam Hippo. dubitare poſſet quiſpiam. Primò, quia deiectio pinguis non uidetur eſſe magis lethalis, quàm præcedentes: quoniam in Com. præcedenti Gal. explicuit deiectionem glutinoſam & ſubchloram ſignificare colliquationem, hoc addito, ꝙ ſubchlora ſignificat calorem uehementiorem, quàm alba, & pinguis deiectio, ut diximus, ſignificat ſimiliter pinguedinem colliquari: ergo pinguis non eſt deterior, quàm glutinoſa, & ſubchlora. Ad quod reſpõdemus, quòd deiectiones pingues, de quibus in præſenti prog. fœtorem habent coniunctũ: quoniam in litera Hippo. pars illa, Fœtidæ, cũ omnibus præcedentibus, quæ ſolo colore differunt, coniungi debet, ita ut pingues, quæ fœtorem habent coniunctum, magis lethales ſint, quàm quæ habitæ ſunt in præcedenti prog. Ex fœtore ergo habent iſtæ maiorem malitiam alijs. Aduertendum autem, quòd deiectiones, quæ ſequuntur carnis colliquationem, adhuc sũt deteriores omnibus his, quoniã uehementiorem ſignificant caliditatem, & appellantur illæ à medicis colliquationes, non pingues deiectiones, ut Gal. inquit in hiſtoriæ allegatæ Com. feruentiſsima quidem exiſtente caliditate, quæ carnes colliquet,

Liuidus color deiectionum.

Pingues deiectiones.

quet, moderatiore uerò quæ pinguitudinem. Colliquationes quoque, quæ per uentrem excernuntur, ex communi uſu medicorum dicit differre à pinguibus deiectionibus, & meritò: quoniam colliquationes ſunt ſimiles ſubſtantiæ, quæ efflu it, & exprimitur à carnibus aſsis nondum exiccatis: & pingues deiectiones ſunt pinguedini colliquatę ſimiles, ſolo colore mutatæ, licet non ſemper colore mutentur, ut cùm recēs pinguedo non putreſcens à calore nō admodū uehementi liquatur. Sunt autē iſtæ colliquationes adeo peſsimæ, ſi fœtidæ fuerint, ut breuiter perducant ad mortem. Quod ſimiliter dixit loco citato. In longiſsima (inquit) apud nos peſte, omnes fere aliquid colliquationis excreuerunt, alij quidē exacte fuluæ, alij moderate, omnes uerò graueolentis. Verùm tales deiectiones lethales ſunt, & tēpus non perferunt. Secundò etiā dubitaret aliquis. Videtur enim, ꝙ glutinoſę deiectiones ſint pinguibus deteriores: quoniam pinguis ſignificat, ut dixi, pinguedinis colliquationem: uerùm glutinoſa ſignificat ſolidorū colliquationem, ut uoluit Gal. lib. 1. de Cri. cap. 11. dicens, Si uerò pingue, ubi non fuerit tale aliquod aſſumptum, pinguis colliquationis eſt ſignum. Quinetiam uiſcoſum, niſi & hoc ex cibi natura ſit, colliquationis eſt indicium. Sed quod quidem pingue eſt, ex pinguedine ſit liquefacta: quod uerò uiſcoſum, ex ipſis ſolidis animalis partibus contabeſcentibus: quare mul tò grauius. Quod non tantùm Hippo. contrauenire uidetur, qui has deiectiones, quæ habentur in præſenti prog. dixit magis lethales. ſed & ipſi Gale. qui in Com. præcedenti dixerat glutinoſas deiectiones fieri pinguedine colliquata ab igneo calore. Ad quod dicemus, quòd deiectio, de qua loquit Hip. in prog. præcedenti, eſt exigua glutinoſa, quæ tamen ex ſola pinguedinis colliquatione fieri poteſt, ut dixit Gal. Neq; tamē illa deterior eſt, quàm pinguis ſimul, & fœtida. Glutinoſa tamē, de qua Gal. li. 1. de Criſib⁹, ex colliquatione ſolidorū fit, & magna copia excernitur, hæc alijs deterior erit, & fœtorem habebit coniunctum. Tales colliquationes appellantur, ac fiunt ubi uehementer membra colliquentur, quę nondum fuerint, exiccata, aut contabeſcentia, ſed humiditate abundantia. Vbi enim ſicca fuerint ut in hecticis, quod ex ſolidis ipſis colliquatur, in uaporem tranſit, quemadmodum ubi ſyluestrium animalium carnes torrentur in craticulis. In hecticis ergo quamuis ſolida membra colliquentur, nihil in uentrem confluet,

lib. 10.

lib.10.de Morbis curandis Gal. Quod autem dixit, Aeruginoſam eſſe magis lethalem: conſtat id eſſe uerum, ubi ad ſimilem in præcedenti prog. cōparetur, quam ſubchloram dixit. Nam ſubchlora ſubęruginoſam ſignificat. modo æruginea peior eſt, quàm ſubęruginea. Adde etiam quòd ærugineæ cōiungit Hippo. fœtorem.

GALENI COMMENT.

NIGRA deiectio, ab atra bile ſyncera tingitur: liuida uerò ubi modica modice permiſcetur. Porrò opima deijcitur, quoties pinguedo ab ignito calore conſumitur. graueolentia uero, putredinis indicium eſt.

ANNOT. IN GAL. COMM.

GAL. Com. expoſitus eſt ſimul cū prog. ideo non eget annotatiōe, pręterquā ꝙ ubi legitur, *Permiſcetur*, addendū, fiunt talia. Gręcè enim habet, *γίνονται τοιᾶυτα*. De graueolentia uerò, quę putredinis indiciū eſt, diximus circa prog. ultimū primi libri, & Gal. 1. de Criſi. dixit uehementē fœtorē uehementē putredinem ſignificare: & uerè nullū ſignū putredinis adeò certum eſt ad cognoſcendam putredinem. Lege etiam progn. 17.

PROGNOST. XXIII.

VARIEGATAE tamen deiectiones, his diuturniores ſunt, ſed nihilominus lethales: ſunt autē tales, ramentoſæ, & bilioſę, & cruentæ, & porraceæ, & nigræ, nonnunquam quidem ſimul, nōnunquām uerò viciſſim procedentes.

Deiectiones uariegatæ. DEIECTIONES diuerſorū colorū malorum & ſponte uenientium uituperat tanquam diuturnas, & lethales. Verſi colores uerò ſunt quoties ramenta deijciuntur, & bilis flaua, & ſanguis, & bilis porracea, & nigra. Vbi enim tam uarij fuerint colores deiectionum, longus erit morbus ſimul & lethalis: longus, quia cum multis ac diuerſis cauſis natura pugnare debet, quas non niſi longo temporis ſpatio uincere poterit: lethales uerò ſunt, quoniam iſti colores mali ſunt, & quiuis eorum per ſe lethalem oſtenderet diſpoſitionem, quanto magis ubi omnes ſimul coniungantur? Hanc autem malitiam oſtendunt

dunt tales deiectiones,ſiue ſimul,ſiue uiciſsim excernantur ta les colores: uiciſsim uerò fiet,quoties in ſingulis deiectionibus ſinguli apparuerint colores:ſimul uerò,ubi in unaquaque deiectione plures fuerint colores,non tamen adeò commixti quin diſtingui poſsint uiſu,atque oſtendent diuerſiſsimam naturam humorum peccantium. Quibus accedit malitia quæ oſtenditur à malis coloribus dictis. Hanc ſententiam confirmauit Gal.lib.1.de Criſibus, capit.11.dicens,Varium autem uarijs affectibus corpus obnoxium oſtendit, ob hoc igitur & diuturnum,& malignum exiſtit. Multi enim affectus ad coctionem longiori indigent tempore, periculumq́; afferunt paſsioni æquale:nam ſimplex affectus facilius cōcoquitur, & minus eſt, quàm multiformis perniciosus. Intelligitur autem id de ſpontinis euacuationibus.Nam Hippocr.aphor.21.ſectio.4.de ſpontinis deiectionibus loquens dixit, Et quanto colores magis praui fuerint plures,peius. Vbi damnauit diuerſitatem coloris deiectionum,ubi colores praui fuerint.& Gale.in Com. huius rei rationem ſcribens dixit,;Siquidem multi deiectionū colores præter naturam,ſponte quidem uacuati,multarum atque malarum in corpore diſpoſitionum ſunt ſigna, ubi tamen ui medicamenti expurgantis tales euenerint,nihil mali ſignificant,ſed uim ipſius medicamenti,quæ poteſt multos humores diuerſæ naturæ euacuare. Quod etiam in aphoriſ.citato dixerat Hippo.cum medicamento uero melius, & quanto colores plures non male. Intelligendum autem eſt, quòd non omnes uerſicolores deiectiones adhuc ſponte uenientes malæ & lethales erunt,niſi quoties colores ipſi mali fuerint,ut dixit Hip. in aphor.citato, & quales ſunt colores qui ſcribuntur in prog. præſenti,& aphoriſ.14.ſection.2.In alui profluuijs mutationes excrementorū iuuant,niſi ad mala mutatio fiat.& Gal.in Comment. uarias deiectiones dicit ſignificare , corpus à uarijs humoribus expurgari exquiſitius , niſi ubi deiectiones colliquationem aut putredinem oſtendant,quales in prognoſt.Nempe quæ dictæ ſunt in prog.præcedenti,& quæ habentur in præſenti,quæ omnes malę ſunt,ut conſtat.Ramentoſæ enim ex bile fiunt admodum acri,quæ inteſtina abradit: & biliosæ bilem ipſam flauam oſtendunt,aut colore alio ſynceram:cruētę,ſanguinem excerni,quod iecoris imbecillitatem ſignificabit. Si fuerit cruor ſimilis loturæ carnis, aut erit craſſus ſanguis & ſplendens,& ſignificabit aduſtionem. Licet ſæpe fiat ut ſola bile acriore

Deiectiōes uerſicolores malæ ſi ſponte euacuant.

le acriore deſcendente per inteſtina, deiectio fiat bilioſa, ramentoſa,& cruenta, apud Gale. 4. ſectio. Aphor. Com. 24. dicẽtem, Ab illa quæ à quibuſdam pallida, ab alijs flaua bilis appellatur, magna ex parte incipit inteſtinorũ difficultas, abraſis quidem in primis ob humoris acrimoniam inteſtinis, poſtea uerò exeſis, ita ut exulcerentur, & fiat inteſtinorũ difficultas. In hoc caſu quoniam difficultas adeſt inteſtinorum, ſanguis excernetur, & quoniam à bile euenit, bilioſa erit deiectio, & ut conſtat ramentoſa, fient igitur omnes hæ ab una cauſa. Porracea uerò

Porracea deiectio.

ubi ob eduliorum naturam talis non fuerit, calorem ſignificabit præter naturam, ut Galen. in Comment. 39. infrà de nigris ſatis dictum eſt in præcedenti Commen. Celſus lib. 2. ca. 6. has

Colores deiectionum mali apud Celſum.

deiectiones uituperat dicens, Aluus quoq; uaria peſtifera eſt, quæ ſtrigmentum, ſanguinem, bilem uiridem, aliquid modo diuerſis temporibus, modo ſimul & in mixtura quadam, diſcreta tamen repræſentat. Veruntamen aphoriſ. 47. ſection. 4. dixit

Colores deiectionum.

Hippoc. excretiones in febribus nõ intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fœtidę, omnes malæ, & bilioſæ: & ſi bene exeunt, ſiue per alui excretiones, ſiue per urinas bonæ. Si uerò non aliquid eorum, quæ iuuant, per hæc loca excernitur malum. ubi Hip. colores omnes dictos damnat, ubi in eodem morbo exierint, hac adhibita diſtinctione, ſi bene exierint, aut ſi nõ aliquid eorum, quæ iuuant, exierit, quod idem eſt cum his quæ diximus de nigris deiectionibus. Et in uniuerſum de omnibus quæ à corpore excernuntur, ſi cum ſignis coctionis euenerint, bona ſunt: ſin minus, mala: maxime ubi talia à ſua natura fuerint mala. Poſſet tamen quis obijcere, quòd non ſignificent diuturniorem diſpoſitionem, ac longum morbum deiectiones diuerſorum ac malorum colorum: nam iſtæ deiectiones lethales ſunt. Ergo ubi cum plurimis natura pugnatura ſit, diſpoſitio magis lethalis erit, & cauſæ plurimæ prętet naturam citius hominem interiment, quàm unica. Gale. ergo in Comment. malè probat ex cauſarum diuerſitate morbum prolixiorem. Ad quod reſpõ

Verſicolores deiectiones duo ſignificant.

demus, quod apud Hippocr. in præſenti prognoſtico uerſicolores deiectiones duo ſignificant, ſub disiunctione tamen. Aut enim facultas languida eſt, ac ſigna alia bona non accedunt, & morieť æger: aut ſigna bona accedunt, quę ſumuntur ex pulſu, urina, & animali facultate: & tũc dato quòd tales deiectiones mortẽ ſignificent, ubi tale ſignum ab alijs uincatur, nõ morietur ęger, ſed longo temporis ſpatio ſaluabitur. & hoc eſt ſecun

dum

dùm ſignificatū ab huiuſcemodi deiectionibus. Qui ergo cùm his moritur, poſſet cito mori. Sed qui ſaluari debet, nō niſi longo tempore ſaluabitur. Secundò obijciet aliquis non eſſe diuturniores has deiectiones, quia cū multis pugnandū eſt. Nam hemitritæus breuior morb⁹ eſt, quàm quotidiana febris, ut li. 2. de Diffe. febrium dixit Gale. Verùm hémitritæûs fit ex cauſis diuerſis, cùm tamē quotidiana fiat ex unica tantùm cauſa, nempe pituita. Ad quod reſpondemus, quòd in hemitritæo componuntur diuerſæ ac contrariæ cauſæ, quarum una corrigit malitiam alterius, ut bilis, quæ corrigit craſsitudinē pituitæ & eius frigiditatem, & coadiuuat ipſius coctionem, & reſolutionem. In his tamen deiectionibus, de quibus loquitur Hippocr. tanta eſt prauitas, ut nulla poſsit alterā corrigere, ſed potius addere in malitiam. Quod tamen Hippoc. dixit, has deiectiones eſſe nihilominus lethales: non retulit ſententiam ad alias, ſed uoluit ipſas præcedētibus eſſe deteriores, & ſimiliter eſſe lethales, ac ſi diceret, utrunque ſignificare, & mortem, & diuturnitatem ad modum ſuprà dictum.

GALENI COMMENT.

DEIECTIO *uerſicolor multas haberi indicat affectiones, & ob eam rē tractu temporis eget ad concoctionē. Si enim multæ exiſtunt affectiones, aliquas earū diutinas eſſe ueriſimile eſt. ſi ſecus, at prorſus occurrunt naturæ, quæ tanquam cum multis pugnatura inimicis, multum temporis conſumat neceſſe eſt.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

HANC innuit Galen. diſtinctionem, qua probare uult has deiectiones eſſe diuturnas. Nam tales occurrunt naturæ ſeiunctim, & cùm ipſę ſint adeò diuerſæ, ueriſimile eſt aliquam earum cauſarum, quæ morbum efficiunt, diuturnum morbum cauſaturam, & cōſtat, quia aliqua ex cauſis erit frigida & craſſa. Si tamen cauſæ ſimul occurrant, conſtat quòd plurimos debellare, non fiet breui tempore.

PROGNOST. XXIIII.

FLATVM verò ſine ſonitu aut crepitu exire optimum eſt. Melius autem eſt cum ſo-

nitu exire quàm reuolui: quamuis ſic procedens ſignificet hominem aliqua parte dolere aut delirare, niſi volens ſic flatum emiſerit.

QVONIAM in hac libri parte de deiectionibus agit Hippocr. iure de flatu quoque agit, qui cum fece aut ſine ipſa deponi ſolet: flatus uerò apud Gal. lib. 3. de Cauſis ſymptoma. à calore languido generatur, quem ipſe minus ualentem appellat: quoniã qui ſatis ualens eſt, alimẽta conficit, & uaporem ac flatum diſcutit, & nimia frigiditas uaporem non eleuat, neque excitat flatum. Cuius exemplum eſt de aëre ambiente, qui neque æſtate feruẽte calore, neq; flante Borea nebuloſus aut uaporoſus eſt. Flatus itaque in uentre genitus aliquãdo expellitur per ſuperiora ructu: aliquando per inferiora, ſæpe uerò reuoluitur, ac cohibetur. Et ex ſonitu quem efficit acutiori aut grauiori, licet cõiectari in quo inteſtino deuoluitur: nam ſi ſonitus eſt acutus, flatus continetur in tenuibus: ſi grauis, in craſſioribus. Cùm etiam excernitur flatus, ſi ſonitum edit, ubi murmurilli ſpeciem referat, egeſtionem ſubſecuturam indicat: ſi uerò ſonus purus ac clarus fuerit, aut deiectionem non ſuccedere, aut in altioribus inteſtinis contineri duram oſtendit. Eſt alter ſonitus bomboſus, qui mediam inter dictas ſignificat affectionem. Qui uerò cum ſtrepitu emittitur, ab inſtrumentorũ anguſtia, inflante ſpiritu, & pauca humiditate procedit. In morbis acutis aliquando æger flatum hunc cum ſonitu mittit præſente medico, aliquando ſine ſonitu, & aliquando retinetur in inteſtinis, ac reuoluitur. De quibus omnibus Hippo. in præſenti loquitur progn. in tres partes diuiſa ſentẽtia, quarum prima eſt, Optimus flatus eſt ille, qui excernitur ſine ſonitu, ac crepitu: intelligitur ubi medicus præſens fuerit, aut alij quos ipſe ſuſpicere ſolebat. & quamuis Hippocr. rarò aſſueuerit dictorum rationem reddere, modo ſubiugit ipſam, Qui enim flatũ cum ſonitu excernit, aut dolore magno uexatur, in tãtum ut cogat ipſum cũ ſonitu expellere, quãuis inuitus, aut mente uacillare uidetur, neque ſatis noſſe quæ committat. Sunt enim nonnulli, qui quamdiu mente conſtãt, eligerent potius mori quàm tale quippiam facere. Secundum quod uoluit Hippoc. eſt, quòd ſi flatus ſponte emittatur cum ſonitu, nihil mali ſignificabit: ſignificat enim quòd uolens ac intelligens quæ committit id efficit

Flatus cauſa.

Sonitus locum flatus oſtendit.

Bomboſus ſonitus.

Flatus cum ſonitu.

Flatus ſponte cum ſonitu.

ſicit, aut quoniam medicum & aſsiſtentes parui pendet, aut quoniā magna eſt erga ipſos familiaritas, & hanc ob cauſā eligit potius cum ſonitu flatum emittere, quàm ab eo moleſtari. ſed in his adhuc foret melius ſine ſonitu flatū excerni. flatus enim cum ſonitu, ut uult Gal. in Commen. & libr. 3. de Cauſis ſympto. loco citato, ſignificat plurimum flatum & inſtrumentorum anguſtiam, aut alterum. Contrarium ergo ſignificabit ſine flatu exire, nempe flatus paucitatem, & meatuū laxitatem. Tertium, quod uoluit Hippoc. etſi ſecundo loco ab ipſo poſitū ſit, eſt melius eſſe flatū excerni quamuis cum ſonitu, quàm reuolui, uel quàm ſurſum deuolui. dixit enim ἀνειλεῖσθαι. quod utrunque poteſt ſignificare. Hanc partem non expoſuit Gale. quoniam ex ſe conſtat ægrotanti eſſe utilius. In ſumma igitur melius eſt excerni flatum quàm ipſum reuolui, & cum excernitur melius eſt ut excernatur ſine ſonitu, quàm cum ipſo.

GALENI COMMENT.

FLATVM *nōnulli cū ſonitu, deuorato pudore, excernūt. Alij uerò deligerēt prius mori quàm aliquid tale cōmittere. Hos igitur quoties audiētibus multis dimittūt flatū, ſcire oportet è duobus alterū: aut nō ſatis intelligere quæ gerāt: aut ꝓpter uehementiā doloris agere aliquid cōtra arbitriū & uoluntatem. In alijs uerò qui præſentes parui pendāt, nullū malū ſignificare flatū cum ſonitu, cenſendū eſt. Sed ſalutarius in his eſt, ubi ſine ſonitu excernatur, etenim prorſus indicat aut flatuoſi copiā ſpiritus, aut anguſtiam opificiorū. At uero quoties ſpiritus copia non admodū fuerit, & item opificia per quæ exernitur, laxiora, tunc ſine ſonitu in talibus flatus excernatur oportet.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

CIRCA Comm. ubi legitur, *Intelligere.* Græ. παρακολουθεῖν. *Arbitriū.* abundat. *Præſentes parui pendat.* Græcè, μηδ' ὅλως φροντίζωσι τῶν παρόντων. hoc eſt, omnino negligunt præſentes. *Laxiora.* Græcè, χαλαρὰ τελέως ᾖ. hoc eſt, perfecte laxa fuerint.

PROGNOST. XXV.

DOLORES autem atque tumores ex hypochondrijs, ſi recentes fuerint ac ſi-

ne phlegmone, ſoluit murmurium factum in hypochondrio, & maximè ſi exierit cum ſtercore, vrina, & flatu. Si verò non exierit, proficiet vbi ad inferas partes deſcendat.

3. PROGNOSTICVM de tumoribus à flatu cum aliqua humiditate coniuncto loquit. Nã ubi humiditas plurima in uentre cõtineatur, ac in inteſtinorũ inuolutionibus, calore accedente flatus generat, qui cũ humore per inteſtina delatus Borborygmos. murmuriũ facit, Borborygmos à Græcis appellat. Et ſic ab Hip. in præſenti loco. Hoc autẽ autore Gal. li. 3. de Cauſis ſympto. humidũ excremẽtũ excernẽdũ denuntiat. Inquit enim, Quòd ſi humor quiſpiam in his continetur, accedit huic quoq; bombo forma quædã, uocantq; omnes huiuſmodi ſonũ, uel potius murmuriũ, Græcè borborygmon, qui humidũ excrementum excernendũ denuntiat. Et 4. ſect. Apho. Com. 73. parte prima, ubi de murmurio loquens, inquit, Sic autem nominatur ſpiritus ſonus, cùm neque magnus, nec multus exiſtit, cum quadam autẽ modica humiditate ad inferiora motus. Inquit itaq; Hippo. Murmurium in hypochondrijs, ſoluit dolores, atque tumores, qui ſunt in hypochondrijs. Intelligitur autem ubi dolor, aut tumor non eueniat ob inflammationem, neque ob antiquum alium tumorem, ſed ob recentem diſpoſitionem. Ratio ſumitur à Gal. lib. 3. de Cauſis ſympto. parte allegata. Cùm enim hæc diſpoſitio fiat ab humiditate cum flatu commixta, & ſonitus ſignificet excrementum humidum excernendum, ſignificabit ſanitatem, aut meliorem diſpoſitionem. Aut enim, ut inquit Hippo. murmurium erit cum deiectione, aut urina, aut flatu, & ſic integre ſanabitur, & maxime ſoluetur, dixit Hippo. Si tamen non exierit deſcendens ad inferas ſedes, proficit: quoniam dolorem ſedat, atque tumorem hypochondriorum, qui non fuerit antiquus, ut œdema, aut ſcirrhus, neque fuerit phlegmone in ipſis: hæc enim nõ ſoluẽtur. De hac eadẽ hypochondriorũ diſpoſitione locutus eſt Hip. apho. 73. lib. 4. dicens, Quibus hypochondria ſuſpenſa murmurantia lumborum dolore ſuperueniente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant, aut urinæ multitudo proueniat, hæc uerò in febribus. *Quod hic ſuſpenſa.* Græce, μετέωρα, idem eſt, tumida, ſiue in tumorem eleuata, de quibus 5. ſecti. Com. 64. dixit eſſe μετέωρα.

μετεωρω

ἐμπεφυσημένα, & φυσώδη, id eſt, inflata, aut flatuoſa, Galenus. Qui tumores in præſenti κυρτώματα appellantur, & à Gale. in Com. œdemata, in amplo ſignificato, ut œdema cum tumore conuertatur præter naturam. Quòd in præſenti prognoſti. νεαρὰ, id eſt recentes dixit, & ſine phlegmone: uoluit excludere tumores omnes uentris qui ſunt, aut phlegmonæ, aut œdemata, aut ſcirrhi. Per recentes enim œdemata, & ſcyrrhi excluduntur, non tamen phlegmonæ. Hac de cauſa addidit, non cū phlegmone: quæ recens diſpoſitio & iam eſt. In aphori. ſimiliter tumores omnes excluſit, qui poſſent hypochondria ſuſpenſa facere, præter flatum, quia dixit, hæc in febribus. Nam ut uult Gale. in Com. febres quæ ob loci alicuius inflammationem originantur, non febres, ſed pleuritis, peripneumoneía, & talia nominantur. ob alios autem tumores febres non fiunt. Itaque totum hoc, recentes, & nō cum phlegmone: conuertitur cum illa parte, hoc in febribus. Nón ut Fuchſius qui lib. ϛ. de Mor. popu. par. 2. in expoſitione apho. 24. dixit idem eſſe quod dixit in prog. non cum phlegmone, & in apho. hoc in febribus. Nam illa pars, hoc in febribus, includit totum hoc, recens & non cum phlegmone. Qui enim dicit, hoc in febribus, excludit omnem phlegmonem, & omnem antiquum tumorem, quia alterum febrem non facit, alterum febris non appellatur, & Fuchſius non docet ex apho. excludere duros tumores, & œdemata. Male etiam Muſa in expoſitione huius partis dixit in febribus dixiſſe Hippo. quia febres imbecillitāt naturalem calorem, & coctio minus bene perficitur, & inde humidæ materiæ abundant. Hoc enim pro maiori parte eſt falſum. Calor enim febrilis humiditatē abſumere magis, quàm creare ſolet, ut etiam expoſui, multò alia eſt interpretatio Galen. in Com. illius apho. Dolores etiam ex hypochondrijs idē ſunt, & lumborum, qui in aphor. quoniam hypochondrij ſub coſtis ſunt, & lumbi uertebris quinque ſub thorace definiuntur apud Gal. lib. de Oſsibus. modo ubi dolor ex hypochondrijs procedit per inteſtinorum inuolutiones, ad lumbos defertur. Hic etiam tales tumores ſolui dicit, ubi murmurium exeat, cum ſtercore, urina, aut flatu. illic uerò uentrem humectari dicit, quod eſt cum ſtercore ſolui, niſi flatus erumpant, aut urinæ multitudo: quoniam ſic etiam ſolui poſſent, ut in præſenti prognoſtico, aut humore per inteſtina deſcendente cum ſtercore, aut ſi per iecur deferatur humiditas uſque in ue-

νεαρὰ. *Fuchſius notatur.* *Muſa notatur.* *Ventrem humectari.*

ſicam,aut flatu ſolo per inteſtina exeunte,humore toto in ſpiritum flatuoſum uerſo. Hac tamen in re ſolummodo differt ſententia prognoſtica ab aphoriſtica,quòd in aphoriſ.dixit,dolore ſuperueniente ſolui tumores, qui cum murmurio ſunt, hîc uerò tumores & dolores ſolui dicit murmure ſuperueniente. Idem autem eſt in re,quoniam dolor non ſanaret tumorem,niſi murmurio deſcendēte,hoc eſt,humore ac flatu. Quēadmodum enim murmurium, deſcendente flatu,& humore, ſanat dolores ex hypochondrijs, & tumores: ſic etiam dolor lumborum ſanat tumores hypochondriorum,quoniam deſcēdit dolor ab hypochondrijs ſimul cum flatu, & humiditate, Quādo enim ab hypochondrijs ad lumbos peruenitur, deſcēditur per inteſtinorum reuolutiones. is etiam deſcenſus cum murmure fiet,qui dolores,& tumores ſanabit. Lib.6. de Mor. popu.par.2.ſect.40.narrat Hippo.iudicatorium fuiſſe per urinam ſimilem geniturę: & credit Gal. in Com. talem fuiſſe diſpoſitionem in hypochondrijs ipſorum, qualis in præſenti prognoſtico,cùm dixit,Hypochōdriorum dolores,atque tumores. Talis autem urina ſignificabat uitream pituitam expurgari. ſed tamen caſus erat ille particularis in Perintho,& uitrea pituita abundante. Prog. uerò doctrina uniuerſalis eſt, de tumorib⁹ à flatu,& humiditate, qui ubi ſine febre cœpiſsēt, febre ſuperueniente ſanarent.ut inquit Hipp.40.apho.ſect.6.

Iudicatorium per urinā genituræ ſimilem.

GALENI COMMENT.

CYRTOMA, *id eſt tuberculum in ilijs appellauit, quem antea nominauit œdema. Talis eſt omnis moles præter naturam. hæc ubi ſine inflammatione eſt, flatuoſa exiſtit: potiſſimum ubi recentior fuerit. At uerò ſolui dolorem ait, ſi murmur acceſſerit circa ilia. Talis enim ſonitus non ſolum ſpiritus indicium eſt, ſed humore permiſti, & corpore ſolidiore. Quoties igitur aut permeet deorſum ſpiritus ille flatuoſus flatus effectus, aut nequaquam permeans ſubdeſcendat deorſum ad aliquam inferiorem ſedem, ilia uindicantur utroq; accidente, tum dolore, tum etiam œdemate, ſed potiſſimum ſi cum urina, & ſtercore uacuetur. Talis enim uacuatio nullum præterea relinquit*

in

in ilijs excrementum.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

κύρτωμα.

EXPONIT uocabulum *κύρτωμα*, dicens idem eſſe quod œdema, amplo ſignificato, ita ut compræhendat omnem tumorem, etiam ſi ſit à flatu. nam & hunc ſignificat *κύρτωμα*. Deinde explicat, quo pacto murmurium ſoluat hypochondriorum dolorem. Quoniam, inquit, murmurium ſignificat flatum deſcendere ſimul cum humore, & ex tali deſcenſu, aut euacuabitur flatus efficiens tumorem, aut ad partes inferiores delatus, dolorem ſedabit, & tumorem diſſoluet. *Illis*. lege Hypochōdriorum. & ſic in alijs *Talis eſt*. Græce, *ἐστι δὲ ταῦτα, πάντες οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι, χωρὶς μὲν φλεγμονῆς ὄντοι γινόμενοι, πνευματώδεις.* quod eſt, Sunt autem hæc omnes præter naturam tumores flatuoſi, ubi ſine phlegmone fiant. Vult nanque Galen. omnes tumores hypochondriorum præter naturam, eſſe à flatu, ubi non ſint phlegmones, quod declarat ſubiungens, maxime ſi fuerint recentes. Antiqui enim poterant eſſe aquoſi, aut pituitoſi, aut ſcirrhoſi: recentes tamen, qui non ſunt phlegmones, flatuoſi ſunt.

PROGNOST. XXVI.

VRINA verò optima eſt, quando ſedimentum fuerit album, & lęue, & ęquale, per totum tempus, donec morbus iudicetur: ſecuritatem enim ſignificat; ac morbum futurum breuem: ſi verò intermittat, ita ut aliquando pura mingatur, aliquando verò ſubſideat album ac lęue; morbus diuturnior ac minus ſecurus eſt.

Excremētorū tria genera.

AD facultatem naturalem pertinent ea, quæ ab Hippo. in ſequentibus de urinis ſcribuntur, quemadmodum & ea quæ de deiectionibus dicta ſunt. Et naturalium potiſsima concoctrix eſt, cuius conſtantia, aut defectus, excrementis dignoſcetur. Sunt autem huiuſmodi excrementa, ut lib. 1. de Cri. ca. 14. urinæ, deiectiones, & ſputa. Deiectiones oſtendunt uentris diſpoſitiones: ſputa thoracis & pulmonis: urinæ iecoris & totius

Vrina iecoris & uenarũ indicium. uenoſi generis. Vt enim inquit Gal. 4. lib. de Sanitate tu. eorũ humorum qui in uenis ſunt, nullum certũ aut euidens ſignũ haberi poteſt, præter urinam. In urina tamen multa ſunt conſi-deranda, nempe color, odor, ſubſtantia, ſpuma, cõtentum. De *In urina conſideranda.* ſpuma nihil ſcribitur ab Hippo. in hoc loco. odore fœtidam dã-nat prog. 32. De colore, ſubſtantia, & contento, reliqua ab ipſo *Vrinæ ſubſtantia.* ſcribuntur. De ſubſtantia ibidem, aquoſam uituperat, & craſ-ſam ſimiliter. & Gal. in Com. dicit, conditione debere eſſe me-diam inter tenuem & aquoſam, ac corpulentam, qualis iumen-torum. Et libr. 1. de Cri. cap. 12. inquit de urina optima, ſtatim uerò & hæc mediocrem craſsitudinem habet. Nam quæ ſeipſa craſsior eſt, atque tenuior, coctionem imperfectam ſignificat: ſiquidem altera nondum conſiſtit in humoris naturã, altera *Vrinarum colores.* uerò nuper conturbata eſt. De colore pariter optimus omniũ eſt, ſubrufus, aut ſubflauus, ſed potius ſubrufus. Talis enim ap-paret in urina, quoties flaua bilis modicæ quantitatis miſce-tur cum ſero ſanguinis: talis rurſus apparet coctione ſtatim fi-nita. Nam poſtea ſolet magis intenſa apparere in colore, & an-te magis remiſſa: bilis enim finita iam coctione ſemper auge-tur, & inde urina magis tingitur. Tranſit enim ſanguis in bilẽ excedente coctione. Erit igitur cruda quæ fuerit alba ſyncera. Et illa quæ ſubalbida eſt, quæ parum rufæ bilis cum urina a-quoſa commixtæ retinet, quemadmodum ſi cum ipſa alba a-quoſa urina, parum uini albi tenuis miſceas. Poſt hanc ali-quãto minus cruda eſt ſubpallida, deinde pallida. Hæc autem eadem eſt cum ſubrufa, quam magis omnibus laudat. Cruda etiam ſignificatur paſsio, ubi ruffa fuerit, ſed tenuis, ut in pro. 30. Talis etiam eſt, quæ turbida mingitur, ac ſupermanet, ut uult Gal. lib. 1. de Criſi. cap. 17. ſignificat nondum fuiſſe finitũ principiũ: quæ tales ſunt, cum imbecilla facultate mortẽ: cum forti uerò, longitudinem ſignificant, ut infrà prog. 31. De ſe i-gitur non ſunt ſigna cruditatis mala, ſed non bona, ut 1. de Cri-ſibus, cap. 5. Aliæ autem tanquam malæ damnantur, ut infrà cõſtabit, de quibus eſt nigra. De contento autem, quod à Græ-*Vrinæ contentum.* cis περιφιστάμενον appellatur, aut eſt in ſuprema matulę parte, & appellatur νεφέλη, id eſt, Nebula. aut in medio, & eſt ἐναιώρημα, qđ eſt, Appendiculum: aut in ima parte, & eſt ὑπόστασις, ſiue ſedi-mẽtum. In optimis urinis tale debet eſſe album, lęue; & æqua-le, ubi apparuerit. Non enim eſt neceſſum, ut appareat: nam ut inquit Gal. 1. de Criſi. cap. 12. de ijs in quibus multi crudi humo-

res aceruantur. Hæc quoque cauſa eſt, ut qui ex otio, & repletione febricitant, ſi ſanitati reſtitui debeant, neceſſario plurimum ſubſideat: cōtrà jis, qui ex inedia, & labore, ruffæ quidem, & biliotæ urinæ. Soluitur autem morbus priuſquam aliquid ſubſideat: plerunque enim ſufficit in ijs & nebula, & ſuſpenſio bona: talis autem eſt alba, læuis, & æqualis. Nam & ex ipſis ſanis his qui multum laborant, & pauciori cibo utuntur, ſunt urinæ biliofiores. Cauſa autem quare in morbis ad integritatem coctionis ſufficit nebula eſt: quoniam quæ coquuntur, omnia redduntur craſsiora, & cum æquali incraſſatione facta à natura coquente circa craſſos, ac crudos humores, & circa tenues, & bilioſos, ubi craſsi humores acquiſierint craſſitudinem, & grauitatem talem, qualem habet ſedimētum urinæ. Humor bilioſus ſolam eam craſsitudinem aſſequetur, quā habet nebula, aut appendiculum. In morbis itaque à craſsioribus humoribus pendentibus ſedimentum ſolet mingi in urina, idq; album, lęue, & æquale. Album probatum eſt 1. lib. Cō. ultimo: quoniam ut in puris generatione, ita in ſedimento urinæ ſuperatur à natura humor, qui ſimilem membris radicalibus acquirit albedinem, ac in ſubſtantia craſsitudinem. hæc enim eſt maxima ſimilitudo, quam poteſt natura in humore malo non reducibili ad benignum inducere. Læue etiam redditur ſedimentum, ubi ſimilem in omnibus partibus aſſequatur naturæ alterationem, ut explicitum eſt à Gal. ſuprà Com. 21. Sicuti ubi diuerſæ partes ſediminis in diuerſa parte urinæ exiſterent, & quædam craſſæ, quædam uerò tenues eſſent, quędam magis alijs albæ, nondum eſſet perfecta coctio. Aequale etiam dicetur ſedimentum, ubi tale fuerit ueſpere, quale fuit mane. Licet enim urinam inſpicere quauis hora diei, contra communem medicorum uſum, ut conſtat in Comm. Gal. aut ſi forte ueſpere ſedimentum habuit, mane diei ſequentis conſimiliter ſubſideat, neque intermittat, ut in ſecundo membro ſententiæ Hippo. lib. 1. de Criſibus. Addit etiam, nulla parte deuulſa ſint contenta. id ad lęuorem referri debet. Nam læue contentum nulla parte diuulſum eſt. Hæc ergo urina, quæ non intermittit, optima eſt, ſedimentum habens album, lęue, & æquale per totum tempus ad morbi uſque iudicationem. 1. de Differē. feb. cap. 6. Addit inter ſedimenti optimi cōditiones, ut ſit quàm minime fœtidum. quo tamen modo intelligi debeat, diximus li. 1. in annotationibus, iuxta Commētarium ulti-

Nebula in morbis bilioſis coctioni ſatiſfacit.

Album eſſe debet ſedimentū.

Sedimentum læue.

Sedimentum æquale.

ultimum. Tale ſedimentum ſignificat morbi ſecuritatem, ac breuitatem, quod dixerat lib. 1. de Mor. popu. par. 2. ſect. 44. & 45. Coctiones exeuntium omnes, omni ex parte tempeſtiuas, uel bonos & indicatorios abſceſſus, conſiderare oportet. coctiones celeritatem iudicij, & ſecuram ſanitatem oſtendunt. Quod etiam dixit 3. lib. prog. 2. ſimpliciſsimæ enim febres, ac ſignis firmatę ſecuriſsimis, quarto die, aut citius deſinũt. Itaq; ſi prima die ſigna coctionis apparuerint, 4. ſoluetur morbus: & ſi 4. in ſeptima. Sic enim inquit Hippo. 4. ſectione, apho. 71. quibus 7. iudicatur, iis nebulam rubeam habet urina, & reliqua ſecundùm rationem. Quòd ſi hoc uerum eſt, quantò magis ubi ſedimentum apparuerit, & id perſeuerans, quod eſt æquale? Quòd autem addit, per totum tempus, donec morbus iudicetur: ad maiorem claritatem ſcriptum eſt. idem enim ſignificat quod æquale. ob id Celſus uenam laudat, cuius ſedimentum eſt album, læue, & æquale, non addita parte alia. Poſſes etiam intelligere æqualitatem, non in duabus aut tribus tãtùm urinis eſſe accipiendam, ſed in omnibus ad iudicationẽ uſque. Secundum locum habere uult eam urinam, quæ ſedimentum habet præcedenti ſimile, non tamen perſeuerãs, ſed quod aliquando excernitur cum urina: aliquando uerò urina eſt ſyncera cui non ſubſidet, quod dictum eſt. Hæc, inquit Hippo. morbum ſignificat diuturniorem, ac minus ſecurum. Morbus enim is in augmẽto eſt, ſed morbus qui eſt in augmento, diuturnior eſt, quàm qui eſt in ſtatu, maior eſt. Galen. 1. de Criſi. cap. 12. cùm ait, Nam ſi alternatim mingatur pura, in ſubſidentibus, ſemicoctum eſſe morbum ſignificat. Talẽ urinam uiſus eſt habuiſſe Cleonactides, qui ſupra Heraclium habitabat, lib. 1. de Mor. popu. par. 3. de quo inquit Hipp. Die 40. trãſacto, poſt hæc uariæ fuerũt urinæ, ac interdum quidem ſedimentum habentes, interdum non. ſexageſimo, urinæ ſedimẽtum habuerunt multum, album, & læue, remiſſa ſunt omnia, febres intermiſerunt: urinæ iterum tenues, ſed boni coloris, his 80. die iudicatus fertur ab Hip. Et Gal. in Com. inquit, A 40. die ſcripſit uarias fuiſſe ipſi urinas, interdum quidem ſedimẽtum habentes, interdum uerò non, id quod errantibus acceſsionibus conuenit, illæ ſiquidem ex humorum morbos procreantium uarietate proficiſcũtur. Vrinæ quoque incoctio, & coctio, alternis apparentes, aliquos quidem coqui ipſorum oſtẽdebant, aliquos uerò incoctos permanere. Ecce tria quæ ſignificantur

Vrina cuius ſedimentum intermittitur.

ficantur ex hac intermittenti urina, morbi longitudo, errantes acceſsiones, humores quorum quidam cocti ſunt, quidam crudi, & in ſumma heterogenei. Talis aūt nō omnino uacat periculo, ut illa in qua ſubſidet lęue, albū, & æquale. Non enim eſt uehementia morbi cum ſignis coctionis, ut inquit Gale. 1. de Cri. cap. 17. Vbi tamen morbus in augmento eſt, ſiue ſemicoctus, non poſſet peruenire ad coctionis integritatem. Cum ſignis tamen coctionis lib. 3. de Cri. cap. 3. dixit Gal. Siquidem ego millies cùm, dum criſes fierēt, intereſſem, neminē unquā uidi intereuntem, qui cum ſignis coctionis criſim habuiſſet. Verùm hæc ſententia multò aliter accipitur à iunioribus medicis, putantibus non poſſe mori ægrum apparētibus ſignis coctionis in urina: cùm tamen iam cocto humore ob imbecillitatem expultricis poſsit mori. Gale. tamen non tantùm ſigna coctionis appoſuit, ſed etiam humorum expulſionem. Dixit ergo neminem uidiſſe mortuum cum ſignis coctionis, ubi criſim habuerit. Oſtendit etiam mentem ſuam lib. eodem, ca. 5. dicēs, Neq; enim uel animo concipi poteſt, quòd poſt morbi exquiſitam coctionem, criſis mala ſequatur. Vbi tamen contingeret in urina alicuius febricitantis per febres humorales apparere integras coctionis notas, pulſus autem eſſet malus: aut ubi pulſus bonus eſſet, urina tamen cruda, aut aliter mala, quod eſſet certius ſignum ſalutis, aut mortis, uertitur in dubium apud iuniores medicos. Ad quod reſpondemus, quòd aut ſigna ſunt in eodem ægro, aut in diuerſis. in eodem, aut ſimul ſignum ex pulſu & ſignum ex urina, ſunt ad bonum, aut malū: aut unum ad bonum, & alterum ad malum. Si ambo idē indicant, non oportet facere collationem, ſed ex ambobus firmiſſimum ferre iudicium. Aut oſtendunt contrarium. exempli gratia, urina ſalutem, & pulſus mortem, aut econtrà. In hoc caſu dicemus, quòd quantū uigorem habet pulſus ad ſignificandam ſalutem, tantum habet urina ad ſignificandam mortem: ſic etiā quantū poteſt pulſus malꝰ ſignificare circa mortem, poteſt bona urina ſignificare ſalutem. Quo dato, uiribus optimi pulſus & peſsimæ urinæ collatis, aut optimæ urinæ, & peſsimi pulſus. ex alijs oportet cōiectari quò uertet morbus. Aut dices id eſſe omnino impoſsibile in eodem ægro pulſu exiſtente in extremo peſsimo, urinam eſſe in extremo bonam: maius ergo dubium eſt, ubi fuerint duo homines in morbis conſimiles, & reliquis ex ętate temperatura, quorum alter habeat peſsimum pulſum

Cocto morbo æger moritur.

Signa ex pulſu ſignis ex urina conferuntur.

pulſum,& alter peſsimam urinam,quis certius morietur,& ubi contingat conſimiles,alterum habere optimum pulſum, alterum optimam urinam quis ſaluabitur certius? Dicemus quod ad ſalutem certius ſignum eſt,quod ſumitur ex urina,quàm ex pulſu:& ad mortem certius ſignum eſt quod ſumitur ex pulſu, quàm quod ſumitur ex urina.Primum probatur,nam conſtante facultate naturali in morbis materialibus,ac uicto humore, quod indicat urinæ coctio,rariſsimum eſt mori hominem.Cũ bono autem,& conſtanti pulſu,ob defectum facultatis naturalis concoquentis peruentum eſt tandem temporis proceſſu ad mortem,& oſtenderet talis pulſus cum urina mala aut mortem, aut longitudinem morbi.Si tamen ambo indicauerint mortem,certius ſignum eſt quod ſumitur à pulſu,ubi in proprijs ſpeciebus pulſus & urina fuerint æque mala. Ratio eſt, quoniam ubi pulſus adeo malus fuerit,etiam ſi facultas naturalis non ſit in extremo languida,nunquam ipſa poterit malũ facultatis uitalis reſarcire,quæ maiori robore,& maiori eget calore quàm facultas naturalis.Verùm tamen facultas uitalis poterit naturalẽm fere in extremo languentem reficere,& ob id indicium ad mortem ex naturali facultate ſumptum non erit adeo certum.

GALENI COMMENT.

QVEMADMODVM *paulò ſuprà diximus ex uoluntarijs functionibus agnoſci uim unã,quo pacto,& robore,& imbecillitate prædita ſit, quam ſuperioris originis eſſe docui,quam alio loco in cerebo domicilium ac ſedem habere indicauit:ita nunc alterius facultatis naturalis* Hippocrates *indicia partim expoſuit, partim hoc ſermone exponit.*Hæc *uerò facultas, de qua dico fieri ſermonem, alterãs & concoquens appellatur.Igitur facultatis in uentre indicia agnoſcuntur ex ijs quæ quotidie deijciuntur:facultatis uerò in iecore ac uenis,ex urina.* In *his enim indicia clara ſunt partim exquiſitioris, partim parcioris,partim irritæ in plenũ cõcoctionis:quẽadmodum in uentris indicijs:& ad hæc, extrinſecus,quẽ=*

admo=

admodum illic quædam indicia ſimul aliarum diſpoſitionum, pari modo hic excernuntur. Exorditur ergo tractatum. Hippocrates *ab indicijs concoctionis, deinde cum eis cætera copulabit.* Igitur *& nos in primis dicamus ea quæ ipſe principio docuit in præſenti dictione, ſedimentum urinæ conſiderari præcipiens,* Si *candidum, læue, & æquale ſemper, nec interdum tale, quandoque diuerſum exiſtat.* Id *enim ſæpiſsime euenit, ut aliquis emittens urinam ſecunda die inculpabilem, alteram ſequenti nocte culpabilem emittat, deinde rurſus inculpabilē tertia die prima luce, poſtea ueſpera culpabilem.* In *tali enim urina alius concoctus deuictusq; à natura conditus in conceptaculis humor, alius incoctus apparet.* Si *uerò incoctus humor nequaquam interponitur concocto, talis urina optima eſt.* Si *igitur urina habeat ſedimentum: id candidum, æquale, ac læue ſit, quoad diſſoluitur morbus, neceſſe eſt.* Si *uerò non habet, prorſus aliquam nubeculam candidam obtinebit.* Neceſſario *uerò colore erit modice crocea: & conditione media inter tenuem & aquoſam ac corpulentam, qualis iumentorum habetur.* Cæterum *urina nullo pacto ſedimētum habet ſi tenuiter, copioſum uerò ſi largius, exiguum uerò ſi modice uiuitur.* Quinetiam *in morbis bilioſis ad colorem croceum, in ijs uerò quos crudi committunt humores, ad candidius tendit.* Porrò *ſedimentum habet copioſum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget. nullo uerò modo, aut omnino minimum, quoties ex bilioſis fatiget, ſed ſatis erit ſi habeat ſublimamentum.* Intelligo *ſublimamentum id, quod corpulentius candidiusq; in urina, neque in ſummis eius, neq; in fundo uaſis, ſed in media ſede ſublime, uel exquiſite medium, uel deorſum potius quàm ſurſum exiſtat.* Id *igitur ſolitus ſum nominare ſublimamen-*

mamen-

*mamentum.Sed ab Hippocrate id quoque nubecula nominatur,eandem obtinens proportionẽ circa urinam, quam ueræ nubeculæ ad aërem præferunt: etenim hæ humore qui circiter eſt,corpulentiores:& item illæ,aëre ſunt.*Itaque *ſæpenumero (ut dixi)ſupernatat in urina deſuper, quam ego nubeculam proprie ſoleo nominare. Sed hæc tibi ſint in primis cognita atque in animo poſita,mox animaduerte ea quæ* Hippocrates *ſcripſit. Vrina enim aßidue faciens ſedimentum,quale dixit, ſecuritatem ſignificat,id eſt morbum eſſe ſine periculo,atque integre exoluendum, ita ut non ſit præterea repetiturus:& item celeriorem fore ſolutionem,ita ut ſi prima die aut proxima nocte apparens, perſeueret ſimile, die ſecunda aut nocte primæ circuitionis decretoriorum dierum, non ultrà procedet ægrotatio.* Porrò *hæc dixit ſcilicet de morbis febriculoſis.* Q*uicunque enim ſine febre affligunt, aut in cerebro, aut membranulis,aut in thorace,ac pulmone, ex alijs indicijs agnoſcuntur,ſiue mitiores breuioresq́; ſint,ſiue periculoſi diutiniq́;.Cæterùm quam ob rem urinæ ſedimentum candidum eſſe conueniat:dum ageretur de pure,in calce primi uoluminis explanatum iam eſt.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit Hippo.in hac parte ſigna ſcribere quę pertinent ad facultatem naturalem, quorum partem expoſuit in præcedentibus prognoſt.de deiectionibus. Quemadmodũ etiam ſuprà docuit ſigna quæ oſtendunt conſtantiam facultatis animalis,nempe Comment.6.huius libri.Quemadmodum ergo facultatem naturalem uentris docet cognoſcere ex ijs, quæ deijciuntur: ita ex urina facultatem iecoris, & uenarum. In his enim ſunt indicia bonæ,diminutæ,aut omnino deficientis coctionis. Et quemadmodum ſimul cum deiectione contingit alia expurgari,per uentrẽ, ita aliquid ſolet cũ urina miſceri,ut ex uetica, aut renibus, aut ſi aliunde aliquid cum urina mittatur *Alio loco.* Nẽpe in libro de Placitis Hippo.& Plato.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Exorditur) Hippoc. exordiri inquit tractatum à ſignis coctionis, & deinde ſigna alia his coniungere. Vult tamen à ſententia Hippocra. incipere Gal. quæ uerſatur circa urinæ ſedimentum, quod uult Hippoc. debere eſſe album, læue, & æquale ſemper, hoc eſt, donec morbus iudicetur. Nam aliquādo euenit, ut urina mingatur modo cum ſedimēto albo, læui, & æquali, & craſtina die ſyncera: aut mane cum tali ſedimento, & ueſpere ſine ipſo, eritq; hæc urina indicium quod aliquis humor eſt coctus ac uictus, & aliquis nondum coctus, quemadmodum & ipſe lib. 1. de Criſibus. capite 12. hunc in modum ſcripſit, Nam ſi alternatim mingatur pura in ſubſidentibus, ſemicoctum eſſe morbum oſtendit. Ex hac ſententia Commentarij docet Gale. inſpicere urinas in febribus quauis hora diei, tā ueſpere quàm mane. Quēadmodum & li. de Præcognitione, in hiſtoria Eudemi. Nam ſub ortum ſolis urinā inſpexit, & ſi quid interim meieret, ſeruari iuſsit. Debet tamen aduerti quod Gal. ſcribit lib. 1. de Criſibus, capit. 12. de mutatione coloris, poſtquam perfecta eſt coctio: & de quantitate ſedimenti. Intenditur enim color urinæ proceſſu temporis, longè ab alimenti coctione, & minuitur ſedimentum. Optima uerò urina erit, ubi ſedimētum dictum habuerit donec morbi iudicētur, uel ſaltem albam nebulam cum colore modicè pallido, & media inter aquoſam tenuē, & craſſam ueluti ſubiugalium. *Quoad diſſoluitur morbus.* Græcè, *διὰ παντὸς τοῦ χρόνου μέχρι λύσεως τοῦ νοσήματος ὁμοίως γινομένην.* hoc eſt, per totum tempus donec morbus ſoluatur cōſimiliter factum.

Vrina intermittens quid indicat.

Vrina quauis hora inſpicienda eſt.

Crocea. Græcè, *ὠχρὸν*, pallida.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterum urina) docet diuerſitates urinarum circa contentum: nam ex hominibus quidam largè uiuūt, hoc eſt, lautè comedentes, & illi copioſum habent ſedimentum in urina, quoniam in illis crudus ſuccus abundat, qui in ſedimentum tranſit. Quidam parcè uiuunt, & tenui utūtur uictu, quorum urinæ ſedimento carent. Quidam modicè uiuunt, qui ſedimentum mittunt cum urina, ſed exiguum. Hæc cùm ſani ſunt, in morbis tamen ſi bilioſi fuerint, ſedimentum, aut non apparebit, aut paucum. Satis eſt ſi ſublimamētum, hoc eſt, enæorema apparuerit in urina. & li. 1. de Criſibus, cap. 17. nebula ſola in morbis bilioſis oſtendit coctionem, eritq; colore ad pallidum inclinante. Si tamen fuerit ex crudis humoribus, plurimum aderit ſedimentum, idq; ad album inclinabit.

Sedimentū urinæ quibus copioſum.

Declarat etiam quid intelligat per ἐναιώρημα, id eſt, appendiculum. Quare autem in morbis bilioſis ſufficit appendiculum ad coctionem oſtendendam, eſt, quoniam humor coctione incraſſatur, & tenues qui ſunt in bilioſis morbis per incraſſationem perueniunt ad nebulæ ſubſtantiam, neque craſsiorem, neque grauiorem: & craſsi ad ſubſtantiam craſsiorem & grauiorem, qualis eſt ſubſidentia, ut in expoſitione dixi. Vbi itaque urina fuerit bene colorata craſsitudine mediocris, Galenus lib. 1. de Criſibus, cap. citato, ſignificat finitum fuiſſe principium, quod eſt aliquam adeſſe coctionem. Nebula in urina ſupernatans ſecundum locum habet, adhuc melior eſt illa, quæ appendiculum habet in medio urinæ, magisq; deorſum quàm ſurſum. In illis uerò morbis, qui à craſsis pendent humoribus, ſedimentum ſperatur, & hoc eſt in urina optimum ſignum, ut apud Hippo. in præſenti progn. *Ad colorem croceum.* ἐπὶ τὸ ξανθότερον ῥέπει κατὰ τὴν χροιὴν. hoc eſt, ad flauius uergit in colore.

Sublimamentum. Græcè, ἐναιώρημα, id eſt, appendiculum. *Sed ab Hippocr.* Hippocr. id quod in urina inuenitur appellabat nubem, ut dicemus infrà prognoſt. 29. *Nubecula.* Græcè, νεφέλαι, id eſt, nebulæ, ſic in alijs locis. Similitudo quæ ſcribitur de nubibus in aëre ad ſignificandam nebulam, ſcribitur à Galen. lib. 3. de Morb. pop. par. 1. in Commen. hiſtoriæ Pythionis.

Vrina cuius ſedimentum non intermittit, quæ bona ſignificet.

IN quarta parte, quę incipit (Sed hæc tibi) explicat mẽtem Hippocr. fuiſſe, urinam quæ aſsiduè facit ſedimentum, ita ut non intermittat, ſignificare ſecuritatem, & morbum ſine periculo, in totum ſoluendum, ita ut nunquam ſit repetiturus, & quod citò ſoluetur: ita ut ſi apparuerit tale ſedimentum primo die, morbum non eſſe prorogandum ultra primam circuitionem, id eſt, non ultra quartum diem. Omnia hæc nota ſunt. Securus enim morbus eſt, in quo coctionis notæ apparent, quoniam oſtendunt uictoriam naturæ ſuprà morbum, quòd integrè ſit ſoluendus, ita ut non redeat. Conſtat, quoniam quæ ſoluuntur cum ſignis coctionis non ſolent reuerti, quia illi ex ratione melius ſe habent. Breui tamen finiendum morbum dicit, quoniam ex celeri coctione ſignificatur breuitas morbi: ut in 2. progn. lib. 3. conſtabit, omnia compræhendit Hippo. lib. 1. de Mor. popu. dicens, Coctiones chriſis celeritatem, & ſecurã ſanitatem oſtendunt. Addit ſimiliter Gal. ad finem huius Commẽt. Hippo. loqui de morbis, qui ſunt cum febre. Nam in alijs aliũde quàm ex urina ſumitur certitudo de ſalute aut morte:

ut in morbis thoracis ex ſputo, & in morbis uētris ex deiectio ne. Nihilominus & in his ipſis conſiderandæ ſunt urinæ, quam uis humores peccantes ſint extra uenas, queadmodū Hippo. fecit lib. 3. de Mor. popu. parte 2. in hiſtoria apud Tiſameum. Illa enim mulier ileum patiebatur, id eſt, in inteſtino tenui inflaminationem: & Hippoc. urinas inſpiciebat, ac Gale. in Commen. explicuit, quantum in illis morbis urinarum notitia proſit, dicens, Parua igitur ex urinis, ubi bonæ ſunt, ut ita habentes ſeruentur, eſt ſpes: nō parua uerò in exitium uergentia, ſi malę fuerint. idem lib. 3. de Criſib. cap. 3. ad initium. *Vrina in morbis extra uenas.*

PROGNOST. XXVII.

SI VERO vrina fuerit ſubrubra, & ſedimentum ſubrubrum, ac lęue, diuturnior quidem hæc quàm prior eſt, valde tamen ſalutaris.

EX ſubrubentibus urinis, quarum ſedimentum eſt ſubrubrum, Hippocra. ſicut ex duabus præcedentibus, docet duplici uti pręſagio, quorum unum eſt de ſalute, alterum de morbi diuturnitate, ubi urina fuerit ſubrubra & ſedimentum ſubrubrū, dicens, hunc morbum eſſe diuturniorem priore, admodum tamen ſalutarem. Salutarem quidem, quoniam humor peccans mitis eſt, & qui non ſolet prauitate ſua magna pericula adducere, & diuturnior: quia humidus ac ſeroſus eſt humor, qui peccat, & qui talis eſt tempore, eget ad coctionem. Hęc ſunt ex Gal. Comm. Facere autem oportet comparationem in diuturnitatem, ad eum morbum qui in præcedenti ſecundo loco ſcriptus eſt, in quo mingitur urina intermittens, nonnunquam ſyncera, aliquando uerò cum ſedimento albo, læui, & æquali. Seroſa enim ſanguinis ſuperfluitas cum rufa quoq; bili mixta magis crudam ſignificat affectionem, quàm ubi aliquid reſidet candidum & læue, magisq; imbecillam ſignificat concoctricem facultatem, quare & longiorem morbum. Quod Gal. dixit lib. 1. de Criſibus. cap. 12. ſed & de ſubrubentibus urinis, & ſtatim habentibus ſubſidentiam ſubrubentem, ac læuem, rectè dixit, quòd ſunt quidē ſatis ſalubres: ſed diuturniores his, quas paulò antè ſemicoctas nominaui, ſanguinis enim tenuis ac ſeroſa ſuperfluitas iſtas tingit: oportet autem nō modo hanc, ſed *Vrinæ ſubrubra cauſa.*

etiã aliquid ruffæ bilis admiſceri. ſi uerò calor naturalis adeò eſt imbecillis,ut neque flauam generet bilem, nec ſanguinem exquiſitè coctum,ſed adhuc ſero ſimilẽ, atq; humidum, quod quidem ad ſui robur tempore egeat,eſt manifeſtum. Quòd uerò hæc diſpoſitio ſine periculo ſit,natura oſtẽdit materiæ, quæ neq; tenuis aut aquę ſimilis eſt,neq; integrè craſſa,ſed neq; acris quędã ac putrida,optima uerò exiſtẽs & iuxta naturã ſanguinis. Hæc litera Gal. eſt totius textus Hipp. expoſitio. ſimiliter Actua. lib.1. de Iudicijs urinarum,cap.15. refert rubeum colorem ad rubram bilem, & ad feream ſanguinis ſuperfluitatẽ.

Notandum ergo,quòd iſtæ urinæ tertium locum habent bonitatis,ſecuritatis, ac breuitatis. Primò namque loco ſunt, quæ optimæ ab Hippoc. appellantur. Secundo loco quæ intermittũnt,ita ut aliquando mingantur ſynceræ, & aliquando cum ſedimento albo,læui,& æquali. Tertiò ſubrubræ, quarum ſedimentum eſt ſubrubrum. Hinc fit,Laurentianum non parum erraſſe,qui ubi Hippoc. dixit, πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ πρώτου γίνεται. tranſtulit, diuturnior hic morbus quàm primus: dicturus potius,diuturnior quidem hic quàm prior eſt,ut per priorem intelligat præcedentem:ut Galen. loco allegato non primum,qui primo uidelicet loco ſtatuitur. Et li.2. Prorrhe. Commen.25,loco illius partis πρώτου,legit Gale. πρόσθεν. Meldenſis item,male tranſtulit libr.3. de Morb. popul. parte 1. in hiſtoria Hermocratis,in Comment. hunc locum Hippocrat. Eſt autem diuturnior quàm ſubrubra rubra,& adhuc magis perrubra. Hæ ſiquidem ſunt urinarum diuerſæ rubedines, & peſsima eſt perrubra,ſecundum locum rubra, earum melior quæ ſubrubra,ut inquit Galen. lib.2. Prorrheticorum, Comm.25. ubi etiam præſentis progno. mentionem fecit,dicens, Volo autem te memoria tenere,ea quæ in prognoſticis dicta ſunt de ſubrubentibus urinis,ad hunc modum, Si autem fuerit urina ſubrubra, & ſedimentum ſubrubrum,ac læue,diuturnior hæc quàm prior eſt,admodum uerò ſalutaris. Quæ igitur in prognoſtico dicitur ſubrubra,plurimum differt ab eis quas modo dixit perrubras. Quòd enim perrubra ex crudis eſt prius oſtendit. ſubrubram uerò laudat ut ſalutarem,multi uerò temporis ſignum eſſe dicit. Quoniam autem rubra in medio ordine eſt perrubræ & ſubrubræ, manifeſtum eſt,quod in medio quoque erit ipſarum in laude & repræhenſione. Vbi rubram ἐρυθρὸν, ſubrubrã ut etiam in præſenti prognoſtico ὑπέρυθρον, perrubram uerò

ἔξερυθρον

ἐξέρυθρον, quod uocabulum apud Gal.libr.6.de Morb.pop.par. 1.Com.30. interpretatur dicens, Colores uerò ἐξέρυθροι, quod eſt, σφοδρῶς ἐρυθροί, id eſt, impensè rubri. Damnauerat autem urinam perrubram autor libri Prorrheticon, li.1.ſection.31.ubi Galen.cauſam ipſius explicat dicens; perrubra uerò urina differt quidem à ſubrubra, de qua in prognoſticis dictũ eſt, tempus ſignificare, non quidem periculum. Quam autem aliam intelliget quis urinam perrubram, præter eam quæ ab omnibus ſanguinolenta appellatur, quam plurimi ex nephreticis mingunt. Quòd ſi hoc uult oſtẽdere, ſimile quid ſignificat ei quod prius dictum eſt, uentris περίπλυμα, id eſt, proluuies perrubra. Quemadmodum enim illam diximus iecore languente fieri: ad eundem modum renibus male affectis urinam perrubram fieri dicemus. Dixerat autem de tali proluuie eodem libro ſectio.2. De perrubra igitur in hoc loco fecit autor li.mentionem, & Gal.in Commẽt.de ſubrubra in præſenti prognoſtico. De rubra uerò 3.de Mor.pop.par.1.in hiſto. Hermocratis, qui minxit craſſa rubentia: ubi Gal.huius prognoſtici mentionem fecit, & de urina rubra ſcripſit, quale præſtet ſignificatum. Vbi dixit, quòd ſi Hippoc.dixit in prognoſticis ſubrubras eſſe diuturnas, multò magis id uerum erit de perrubris, longius tempus ſignificare, non tamen mortem ex ſe, neque deſipientiam. Et infrà, de rubris inquit, Quapropter rationi conſentaneum eſt, ut cùm ſanguis copioſior & ſemicoctus, per urinas expurgetur, rubras has efficiat. Atq; ob id quòd longus futurus quidem ſit morbus, ſanguine ad coctionem longiori tempore indigente, ſi ex tempore coctiones fiant, ac neque unquam futurus ſit lethalis talis morbus, quantum ex ijs ſit urinis, neq; phreneticus. Preterea lib.1.de Mor.pop. part.3.in hiſto. Cleonactidis, Hippo.dicit ipſum minxiſſe urinam die 40.ſubrubrã, cum ſubſidentia multa rubra. & Gal.in Commen.inquit, Die igitur 40.minxiſſe ipſum ait ſubrubra, & quæ rubentẽ ſubſidentiã haberent multam. talem uerò urinam in prognoſtico ait longè diuturniorem quidem eſſe ea quæ album habet ſedimentum, ſed ualde ſalubrem. De nebula uerò rubra iterum dixit Gale. aphori.71.4.ſectio.ubi ſimiliter huius prognoſtici ſententiam retulit, urinam ſubrubram ac rubram tẽpus. ſignificare dicens. Poſſemus itaque omnes has quinque urinarum differẽtias ſic ordinare, optimam ex Hippo. dicentes eſſe, cuius ſedimentum album, læue, & æquale, ſine intermiſſione: ſecundo loco

ἐξέρυθρον.

Vrina perrubra quid indicat.

Vrina rubra.

Vrina ſubrubra quid indicet.

Ordo colorum urinarum.

eã quæ intermittit: tertiò ſubrubram: quartò rubram: quinto perrubram, quam etiam ſanguinolentam appellat Gale. lib. 1. Progn. Commen. 31.

GALENI COMMENT.

QVOTIES ſanguinis ſerum pariter cum urina excernitur, colore ſubrubra apparet. Indicat autem exuperantiam ſanguinis non exquiſita ratione confecti. Igitur quia integerrimi humoris exuperantia eſt: idcirco ſine periculo eſt. Sed quia humidioris & item ſeroſioris, eget concoctione. Si igitur ſpatio temporis concoctio fit, meritò talis urina ſignificat, ut diuturnior quàm primi, morbi ſolutio futura ſit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

CIRCA Gale. Comment. notandum, quòd ſanguis confectus exquiſitè mediocrem aſſequitur craſsitudinẽ ex coctione, ſeroſus autem inconfectus eſt, atque tenuis. Cùm autem talis fuerit urina, colorem recipit ſeri ſanguinis, ſiquidem ipſa omnium humorum eſt ueluti ſerum: atq; abundantium & peccantium humorum colores in ipſa manifeſtantur. Cùm tamen ſanguis perfectè confectus eſt, modicè craſſus redditur, & urina ſubruffa colore mingitur.

PROGNOST. XXVIII.

SVBSIDENTIAE verò in vrinis ſpeciem farinæ craſsioris referentes malę ſunt: his autem peiores ſunt ſquamoſę: tenues verò & albę, valde malę: his verò peiores ſunt furfuracęę.

LAVDAVERAT Hippocr. ſedimentum album, læue, quod ſemper conſimiliter apparet, id etiam quod intermittit, & tertio loco ſedimẽtum ſubrubrum & læue. In præſenti uerò quatuor ſpecies ſedimentorũ damnat. Prima eſt κριμνώδης: ſecũda eſt ſquamoſa: tertia tenuis alba: quarta furfuracea. Crimnodes ſimilis eſt partibus craſsioribus hordei, quæ cum farina hordei deferuntur, quæ etiam exquiſitam effugerunt in mola tritura-

κριμνώδης ſedimentum.

triturationem, ut uult Gal. in Commen. etſi Dioſcorides lib. 2. capit. 81. craſsiorem farinę partem eſſe dicit ſiue ex hordeo ſit, ſiue non. Ex tritico enim & zea ipſam fieri dicit, & hordei mentionem non facit. Quantum autem mali ſignificet huiuſmodi ſedimentum, explicat Gal. in Comment. unum enim duorum ſignificat, aut ſanguinem craſsiorem aſſari, aut inæqualiter colliquari carnes. Vbi ſanguis aſſatur, aliquam rubedinem contrahet ſedimentum: ut Actuarius libr. 2. de Iudici. urin. cap. 10. ubi uerò carnes inæqualiter colliquantur, aut minorem, aut nullam: ut Silenus, qui tale ſedimen album minxit, de quo infrà duo ſignificata ijs ſimilia ſcribuntur libr. 1. de Criſi. cap. 12. à Gal. dicente. Nam farinæ hordeaceæ craſsiori ſimiles, duarum ſunt diſpoſitionum indicia, grandis ſcilicet colliquationis, & caliditatis æſtuoſæ, quæ ſanguinem adurit. Quod ergo dixit lib. de Criſib. ſanguinem aduri, dixit in hoc Comment. ſanguinem craſsiorem aſſari. Siquidem craſſus eſſe debet, ne in uaporem totus exhalet. Quod in li. de Criſibus dixit, Grandem colliquationem, in hoc Commen. dixit, Carnes inæqualiter colliquari. Ea eſt enim magnitudo colliquationis, quæ ex hoc ſedimento ſignificatur, ut ad recentem & uetuſtam carnem perueniat. Verùm nō ſic pernicioſum ſignū putādum eſt, ut nemi nem cum eo ſaluari poſſe exiſtimemus, ſicuti & ex alijs omnibus ſignis prognoſticis, quorum uires ſemper ſunt perpendendæ. Quoniam ubi robur facultatis acceſſerit, poſsibile erit ægrotantem liberari: uerùm non niſi longo temporis ſpatio, quo ad coctionem egebit: alter uerò cum ſignis malis cito morietur. Longitudinem ſignificari dixit Hippo. aphor. 31. ſecti. 7. Quibuſcunque febricitantibus in urinis fiunt ſedimina, ueluti farina craſsior, longam ægritudinem fore ſignificat. Quod in eo qui in Dealcis horto iacebat, expertus eſt Hippocra. libr. 3. de Morb. popul. par. 1. qui cum enæorematis ſimilibus farinæ craſsiori 40. die per ſudorem integrè iudicatus eſt. Muſa temerè uidetur arguere Gal. quòd in Commentario aphoriſ. citati, adduxerit hāc hiſtoriam, quoniā (inquit Muſa) de enæorematis loquitur Hippo. in lib. de Morb. popu. & in aphor. de Sedimine: non ergo licebit aphor. probare per hiſtor. ex libr. de Morb. popu. Conſtat autem, quòd & enæoremata & ſedimina ſimilia farinę craſsiori, unum & idem habent ſignificare, uel ſanguinis aſſationem, uel carnium colliquationem. Quare ſatis erit ad propoſitum demonſtrādum, aliquem uidelicet ab

Sedimētum referens ſpeciem farinæ craſſioris quid indicat.

Cum ſedimento referente ſpeciē farinæ craſſioris quidam temporis ſpatio liberantur.

Muſa reprehēditur.

ea affectione ſaluari temporis proceſſu, cùm in genere cauſæ nulla ſit differentia, præterquam quòd in ſedimine paulò maior aduſtio ſignificatur, ſicut & in nigro ſedimine maior malitia eſt, quàm in tali appendiculo, & minor adhuc in nebula. 1. de Criſi. Verùm hoc nihil detrahit à ueritate ſententiæ Gal. qui etiam lib. 3. de Morb. popul. part. 3. in hiſtor. in Lariſſã uirgin. in Comm. Gal. appendiculum magis ſurſum, aut deorſum mo ueri dicit ob flatus commixtionem. Nam hoc pacto loci diuer ſitas, ubi in alijs fuerit ſimilis diſpoſitio, nõ uariat ſpeciem, ſed flatum adeſſe, aut abeſſe ſignificat. Quod etiam ad ſedimẽtum referri poteſt. Præterea etſi nigrum ſedimentum deterius ſit, quàm nigra nebula, utrunque eſt lethale. Deceptus etiam mihi uidetur Actuarius lib. 1. de Differen. urinarum, capit. 15. ubi enæorema negat eſſe eiuſdem naturæ cum hypoſtaſi. Nam ab omni bono ſedimento coctio ſignificatur, ſimiliter & ab omni bona nebula, ſola ratione maioris & minoris differentibus. Al terum etiam mortuum dixit, lib. 1. de Mor. pop. par. 3. Silenum nomine, qui decimo minxit ſubcraſſum confertim, hypoſtaſin farinam craſsiorem repræſentantem albam, undecimo obijt. Accuſatur etiã Gal. à Muſa, quòd caſus nõ ſit ad propoſitum, quoniam in 10. minxit hoc ſedimentum, & in undecimo mortuus fuit: cùm tamen pluribus ex præcedentibus diebus, minxerit nigram urinam, in quibus urina non habet illud ſedimen tum: uerùm ſatis ineptè. Putat enim fortè Muſa, quòd ubi aliquod ſignum poteſt prçoſtendere aliquem moriturum, aut ſal uandum, tam firmum futurum eſt medico ex eo ſigno argumẽtum ad ſalutem, aut mortem, ut nullo alio fretus id euẽturum exiſtimet: cùm tamen Gal. in exemplo id tantùm oſtendere cõtendat, ut in illo morięti tale ſignũ apparuerit. Nemo enim dubitat nigrã urinam in morituris aliquando apparere, nec tamẽ ſolam, ſed & multa alia coniungi, quæ ad alias facultates pertinent, nihilominus & urina nigra & reliqua. ob id ab Hippo. & Gal. exitioſa putantur, quòd in morituris præappareant, non quoniam ea ſola appareãt in aliquo ex morituris, ut putat Muſa. In his enim quæ habẽt cauſæ rationem, ubi multæ cõiungãtur, non poterit medicus ex effectu unam aut alteram intelligere fuiſſe cauſam. Ex ſignis tamen, ſatis eſt ad malitiam eorum oſtẽdendam, intelligere quòd in morituris apparent, & quòd maiori ex parte moriuntur hi, in quibus apparent. Præterea qui in Dealcis horto habitabat, urinam minxit tertia die cum nigra

Muſa ineptè arguit Galenũ.

nigra hypoſtaſi, nihilominus liberatus eſt. merito ergo alia cõſiderantur. Præterea de hoc ſedimento urinæ Sileni Gal. libro eodem in hiſto. Cleonactidis inquit, Memoriæ hîc rurſus mandabis ſedimenti ſpeciem formamq́;, quę maximè poteſt: in urinis quidem album, ſed craſſum in iis, qui obierunt, fuiſſe ait. Nam in Sileno, qui ſecundus in libr. hoc ſcriptus eſt, ita dixit, Minxit affatim multum ſubcraſſum, ſubſidentiæ craſsiorem farinam repræſentabant albæ. Quòd igitur is moriatur, illæ uerò non, potius ad craſsitudinem contenti ſimilis farinæ craſſiori, quàm ad locũ eſt referẽdũ, quod nõ aſſequutus eſt Muſa. Secũdo loco ſquamoſum ſedimẽtũ eſt, quod πεταλώδης appellat Hip. quod etiam lamineum appellant. Id deterius eſt, quàm κριμνώδης, ſiquidẽ iam nõ carnẽ, ſed ipſorum ſolidorum membrorum intimas partes exuri ſignificant: ſicuti & ſedimentum furfuraceum, de quo fere idem ſignificare cum lamineo uult Galen. lib. 1. de Criſi. dicens, At quæ folia repræſentant, ſunt uaſorum partes ſuperficiales, quæ ſcilicet omnino ſunt reſoluta, ac contabuerunt, ita ut furfureæ. Quantum uerò hæ cum craſsitie habent paruitatem, tanto folijs ſimiles latitudinem, ac tenuitatem maiorem obtinent. Differunt ergo ſo[illegible] latitudine & anguſtia, craſsitudine, & tenuitate: nam lamineæ ſunt latiores, & tenuiores: furfureæ uerò, profundiores ac minus latę. Præterea ſimilis eſt amborum efficiens cauſa. Cùm enim in Comment. Gal. dixiſſet ſquamoſam ſiue folijs ſimilem fieri ſolidis partibus corporis colliquatis, ad finem Comme. loquens de furfureo dixit, Indicat enim quemadmodum primum ac ſecundum, flammeam febris caliditatem, & colliquantem. Fortè in contrarium adduces ſententiam Hippoc. lib. 4. aphoriſmo. 77. dicentis, Quibus in urina craſsa, furfurea quædam ſimul exeunt, ijs ueſica ſcabie laborat. Non ergo ſignificatur caloris uehementia, & membrorum colliquatio. Reſpõdemus quòd Hip. ſatis id diſtinxit, dicẽs, in urina craſſa, ut per craſſam mediocrem intelligamus: non enim aliunde quàm ex ueſica furfures educentur, urina exiſtente mediocris ſubſtãtiæ. Nam ſi uaſa in tantum laborarent, ut ex ipſis furfures educerentur, colliquatis, & exuſtis internis ſuperficiebus, cruda & tenuis mingeretur urina. Præter laminas igitur & furfures, urinæ conditio eſt conſideranda. Nam cum tenuitate ipſius prognoſtica ſententia ueritatem habet, licet non ſemper. Vbi enim cum ſcabie ueſicę crudus aliquis morbus in uaſis exiſtat,

Squamoſum ſedimentum.

Sedimentũ furfureum duo ſignificat.

Vrinæ furfureæ ſubſtantia conſideranda.

furfures cum urinæ tenuitate non indicabunt uaſorum colliquationem. Poſſent etiam utrinque excerni, ex uaſis & ex ueſica, ex quibus caloris præter naturam abundantiam, & ueſicæ morbum intelligere licet. Cum craſſa uerò urina citra omnem diſtinctionem uerum putandum eſt, quod dixit in aphor. à ueſica fieri ſecretionem, ſimiliter & quod non à uaſis. Quod etiam uult de laminea & furfurea, Actuarius lib. 2. de Iudicijs urinarum, cap. 10. ubi de orobea idem refert ad renes & uaſa, cum urina tenui aut craſſa: quod dixit de laminea & furfurea, ad ueſicam, & uaſa, cum craſsitudine urinæ, aut tenuitate. Quod autem dicit Actuarius ex febre etiam diſtingui, non eſt admodum certum. Nam poſſet aliquis ſimul febrire, & ueſica ſcabie laborare, neque ualeret affirmatiuum argumentum, Febris adeſt, & ſedimẽtum urinæ eſt furfureũ, ergo euenit ex colliquatione. Nam poteſt fieri, ut ſimul febriat, & ueſicæ ſcabiem patiatur. Negatiuum autem ualet, Non adeſt febris, ergo non euenit tale ſedimentum ex colliquatione. Adde his omnibus, quòd Gal. 4. ſectio. Apho. Comment. 77. furfuream urinã dicit, non tantùm ſignificare ueſicam laborare, aut uenarum tunicas, ſed aliquando euenire ex eo quòd ſanguis, qui in uenis continetur, ſuperaſſatur. Vbi tamen quis uoluerit, poterit diſtinguere, an ſit à ſanguine, an à uenarum ſubſtãtia, ex colore, quemadmodum Actuarius id docuit, circa ſimilaceã urinam, libr. 2. de Iudic. urinarum, cap. 10. dicens, Verum tamen hic eſt diſtinguenda ſimilacea hypoſtaſis ab aſſato ſanguine: namque ſi contenta fuerint alba, tunc ſignum eſt ſimilaceam eſſe: ſi uerò ſint rubea, ſignum eſt ſanguinis aſſati. Hoc eodem argumento nos in furfurea utemur. An à ueſica eueniant furfures, cõſulit aduertere Hippo. infrà prognoſt. 37. Tertia ſpecies malorũ ſedimentorum in ordine ab Hippocr. ſtatuta eſt, tenue album, quod ualde malum eſſe dicit. Sed eò deterius eſt furfureum, quod quarto ordine ſtatuitur. Malitiã autẽ albi & tenuis Gale. in Commen. explicat dicens, Generatio eius eſt de ſpiritu flatuoſo permixto tenacius ſemicocto humorum excremento. De quo etiam & Actuarius libr. 2. de Iudicijs urinarum, cap. 11. eiuſdem mentionem fecit dicens, Non latere nos oportet interdum humores quoſdam ad ipſum matulæ fundum iam ſubtiliatos & diſiunctos à craſſo ſpiritu, aſſatos uerò, atque conſiſtẽtes oſtendere ſimilitudinem quãdam talium hypoſtaſium. Aduertendum autem eſt, quòd apud Actuarium li. 1. de Differ. urin.

Actuarij argumentum inualidum.

Sedimentum tenue album.

urin. ca.15. quatuor ponuntur horum ſedimentorum differẽtiæ, orobinum, furfureum, laminoſum, & ſimilaceum. In ſedimento orobino & ſimilaceo aliquam habet à Gale. & Hippoc. differentiam: nam libr. 1. de Differ. urinarum, cap. 15. ſimiliter ipſum depingit, & quod in præſenti dicitur κριμνώδης: dicit enim, Similas omnes nouimus uocatas eſſe, quæ ex malè molito tritico, hordeóue cribrata uidentur, furfures. Quæ namque furfure ſunt pleniora, hæ ſimilę uocantur, non ut furfures tenues, ſed ut triplici ſpatiatæ. Et ob haſce uocãtur ſimilaceæ hypoſtaſes. Sed tamen libr. 2. de Iudicijs urin. cap. 10. ſimilaceam dicit furfurea, laminea, & orobea peiorẽ. Cùm tamen Hip. in pręſenti ſedimentũ lamineũ, aut ſquamosũ dicat deterius, cô quòd repręsẽtat farinã craſsiorẽ. Præterea li. 1. de Diff. uri. ca. 15. orobeũ ſedimẽtũ dicit eſſe ſimile orobo excorticato, & eſſe coloris uitelli oui. Et li. 2. de Diff. uri. c. 10. dicit ſignificare, pinguedine colliquata iã carnẽ colliquari. Qđ ferè dicit Gal. de ſedimẽto ſimili farinæ craſsiori, in pſenti Com. κριμνώδης. Igit̃ qđ apud Hip. ſimile eſt in pictura, cũ ſimilaceo, & ſimile in ſignificatiõe cũ orobino, quæ ſunt apud Actuariũ, poſſet dici, ꝙ ſedimẽtũ, quod eſt ueluti farina craſsior, ſi eſt ruffũ, eſt orobinũ, & eſt minus malũ quàm furfureũ, & laminosũ, quia ſignificat carniũ colliquationẽ. & ſi eſt albũ, eſt ſimilagineũ, & eſt deterius furfureo, & laminoſo, & ſignificat ſolidorũ magnas portiones colliquari, licet Actuarius à Gal. aliquo modo uarius ſit.

GALENI COMMENT.

CRASSIOR *farinæ pars appellatur, quæ effracto inuehitur hordeo grandiuſcula, refugiens ſcilicet molę confectionem exquiſitiorem. Hæc igitur quoties inuehitur urina ſedimento, indicium non bonum eſt. Si enim farina non affringitur in partes admodum tenuiores, ſpecies farinæ redditur craßioris. In urina uerò, quoties alimoniæ pars haud ſanè diducta inſuper duriuſcula permanet. Sed aſſato ſanguine craßiore, uel conſumptis inæqualiter carnibus, ita contingit. At uerò inæqualiter accidit, quoties à calore igneo, quæ recens eſt & nuper concreta caro, in ſaniem reſoluatur. duriuſcula uerò, ſi ijs quæ fri-*

guntur

guntur in ſartagine ſubſimilis, exiccata conſtiterit. Prima enim noua ac recens pinguedo conſumitur per huiuſmodi febres, deinde durior ac uetuſtior, & ab his deinceps noua, ac recens caro, mox dura, ac uetuſta, poſtremo ſolida iam corporis membra: quibus rurſus inæqualiter cõſumptis, ſquamulæ pariter cum urina excernũtur: & ob eam rem talis urina deterior eſt, quàm quæ tantummodo ſpeciem farinæ referat craßioris. Cæterùm aliud eſt tenue ſedimentum, id eſt, non habens corpulentiam, ſed (ut ita dicatur) ſubſimile ſpumæ. tale uerò continuo album exiſtit, propterea quòd recipiat in ſe totum circumflui ſplendorem aëris magis quàm quod craßius eſt. At uerò generatio eius eſt de ſpiritu flatuoſo permiſto tenacius ſemiconcocto humorum excremento. Proprium enim concocti integrè ſedimenti eſt id quod conſueuimus nominare æquale. id accidit quoties totum ſimilare exiſtat. Quod enim uario permiſcetur corpore, dißidentes obtinet in conditione & colore partes. Inæqualium uerò corporum, quæ ex partibus tenuioribus habeant inæqualitatem, deteriora ſunt, quàm quæ ex maioribus. Quæ enim ſunt partium maiorum, magnum indicant naturæ robur tantum, quanta fuerit ſubſtantiæ magnitudo exquiſita ratione confectæ. Quæ uerò tenuiorum ſunt, peruinci à materia indicãt facultatem, & ueluti pugnam haberi æqualem, atque ea res in omni inæquali corpore promiſcua eſt. Particulares uerò in eo differentiæ pro uirtute concoctæ materiæ, uitioq; non concoctæ, exiſtunt. Porrò ab his tribus ſedimentorum differentijs aliam quartam adiecit, furfureum ſedimentũ: quod inquam deterius quàm tertium eſt. Indicat enim quẽadmodum primum ac ſecundum flammeam febris caliditatem & conſumentem: quo quidem non quartum, ſed tertium

tium proditum eſſe oportet.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte uocabulum *κριμνὸν*, interpretatur, dicens ſignificare partes grandiuſculas ex hordeo, quę cum farina hordei deportantur, quæ effugerunt molæ integram confectionem. Hoc ſedimentum in urina non bonum ſignum eſſe dicit: non enim ſequitur defectum confectionis alimenti, ſed aut aſſatum ſanguinem craſsiorem, aut carnes inæqualiter colliquatas. Colliquantur autem carnes inæqualiter, quoties calor præter naturam recentem carnem conuertit in ichorem, hoc eſt, tenuem ſaniem, & uetuſtam exurit, ac ſi fricta eſſet in ſartagine. Ordinat etiam quinque conſumptiones, quas fieri contingit: à calore enim præter naturam, primo colliquatur recẽs pinguedo, deinde antiqua, deinde recẽs caro, deinde antiqua, & quinto ac ultimo loco ſolida membra, quibus colliquatis ſedimentum ſquamoſum excernitur. Hoc ſatis conſtat, quoniã unumquodque horum quantò minus reſiſtit, tantò facilius & citius colliquat. *Craßior farinæ pars.* Græ. *κριμνὰ.* *Sic enim farina.* Gręc. *ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀλφίτοις*. hoc eſt, in farina enim. *In ſaniem.* Gręce, *εἰς ἰχῶρα*. id eſt, in tenuem ſaniem. Vbi legit *Conſumptis*, Græce, *συντηκομένων*, id eſt, colliquatis. Sic & in omnibus locis. Colliquatur autem caro à calore, quemadmodum & pinguedo, ſolida quoque membra ſubſtantiam quandam habent inter fibras, quæ eſt carni ſimilis, quæ ſimiliter colliquari poteſt ut caro, ut lib. 10. de Mor. cur. Gal. inquit, Siquidem in ſingulis ſimplicium, ac primarum, quas uocant partium (ut in diſſectionibus contemplatus) alia portio ſubſtantiæ earum eſt, ueluti fibroſa, alia membranoſa, alia carnoſa: ſicut exempli cauſa cùm uena unicam tunicam habeat, & eam tenuem, licet fibras in ea inuenire multas, quæ ſint araneoſis quibuſdã interſitis contextæ, quibus utriſq; ipſa propria uenæ ſubſtantia adnaſcitur. Hęc alia in alijs partibus habetur, nec ullum commune nomen eſt nacta. Cæterùm docendi cauſã nihil uetat eam carnoſam ſubſtantiam uoces, uel certe huius particulæ carnẽ. Quando ergo Gale. in præſenti colliquari dicit ſolida membra, intelligere oportet ipſorum carneas partes: ſubſtantia enim fibrarum & membranarum non colliquatur, ſed ut uult Gale. 10. de Mor. cur. parte citata, nec fas eſt eiuſmodi ſingularum partium fibras à malignis febribus liquari, ſicuti & carnes

Ordo eorũ quæ colliquantur.

Colliquatur caro & pinguedo.

Caro ſolidorũ membrorum.

Fibræ nõ colliquantur.

nes. Et infrà ipſam duram carnem potius ſiccari, quàm colliquari uult, dicens, Vbi illis tum adeps, tum caro mollis deficit, duras & ægrè liquabiles carnes ſiccant, à quibus propter ſiccitatem nihil defluit. Si ergo à duris carnibus nihil defluit, quanto minus ab ipſis mēbranoſis, & febroſis partibus, & oſsibus. Quo tempore ergo caro ſolidorum colliquatur, ſubſtantia ſolidior exiccatur, & à partibus fibroſis, & membranoſis ſquamulæ, & furfures exiliunt. Ratio uerò quare pinguedo & caro colliquantur, non tamen ſolidæ particulæ, ſumitur ex eo quod dixerat Gal. lib. 7. de Mor. cu. Nam eſt & altera ſiccitas, utique cum ea quorum ſubſtantia ex humore concreto conſtat, ſicut caro & adeps ſunt liquata. Vult ergo ea liquari, quæ ex humore concreto ſunt, liquatur autem à calido, quod à frigido con creuit, apud Ariſt. lib. 4. Meteororum, ca. 6. Si ergo pinguedo & caro à calido liquantur, à frigido concreuerunt. & ſignatim de carne lib. 2. de Generatione ani. cap. 4. loquens de alimento, quod per uenas deducitur, inquit, Per uenas igitur & meatulos, quouſque alimentum reſudans, quemadmodū aqua per crudiuſculam ſutem, in carnem, aut carni proportionale conuertitur, frigore conſiſtens, ex quo fit, ut caro ab igne reſoluatur. Quòd ſi obſtiteris, dicens in humano corpore non eſſe adeo abundantem frigiditatem, ut poſsit concretionem efficere. Reſpondemus, paruam poſſe id perficere: nam in locis cordi proximis adeps concreſcit, quum tamen nemo neget adipē à frigore coaleſcere, licet & caro, & adeps à calore habeant generationis principium: ſolida uerò membra à calore, & ſiccitate in totum efficiuntur.

Caro & adeps à frigido concreta, à calido liquatur.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterùm) de tertia ſpecie ſedimentorum, de quibus loquitur Hippo. dicit generationē eſſe ex tenui ſubſtantia, quæ recipit aëris ſplendorem, quemadmodum ſpuma materia ipſius eſt, ſemicoctum excrementū, mixtum flatuoſo ſpiritu tenacius. Si enim coctum eſſet, inæquale non eſſet, neque ex diuerſis mixtum ſubſtantijs. Eſt autē deterius, quia ex paruis partibus conſtituitur. Quantò enim maiorem molem habet id quod præter naturam excernitur, robur oſtendit maius: quantò uerò minorem, maiorem pugnam naturæ & morbi. Contra hanc Gale. ſententiam poſſet quis obijcere probādo, quòd quantò maiores fuerint partes, quæ excernuntur, tantò contenta in urinis ſint deteriora. Nā quantò calor præter naturam magis occupat ſolida membra, tanto

Maiora maius robur oſtēdūt.

tãto ſquamæ, aut furfures exſilientes ſunt maiores, ergo maiores portiones minoribus ſunt deteriores. Primum probatur ex Actuario lib. 1. de Cauſis urinarum cap. 20. qui de contentis in urina ſimilaceis, lamineis, & furfureis loquens, dixit, Hãc ob rem quò febris magis attigerit ſolidiora membra, eò maiora, & euidentiora fruſtula abiciſſa conſpectabuntur: maiores ergo partes maiorem febrem oſtendunt. Ad quod reſpondemus, quòd eorum quæ ſunt præter naturam, quæ in urinis cõtinentur, quædam ſunt partes cauſarum præter naturam, ut humorum malorum, aut excrementorum, ut ſedimen album tenue, quod ſpumoſum dixit Gal. in Com. quædam ſunt partes membrorum, quæ ex materia erant ſecundùm naturam, & cauſam efficientem habent præter naturam, ut ſquamæ, & furfures. Contenta, quæ ſunt partes membrorum, quantò maiora, peiora ſunt, ut uult Actua. contenta uerò quæ ſunt excrementorum partes, quantò maiora, tantò meliora, & quantò minora, tãtò peiora: ut uult Gal. in Com. de ſubſidentia alba tenui, quam dicit fieri ex ſemicocto humorum excremento cum ſpiritu flatuoſo mixto, & idem uult ipſe Actuarius cap. citato dicens, Verùm non ignorare oportet, interdum humorum crudorum ſpiſſatorum effigiem quandam apparere uergentem ad ſpecies ſimiles prædictarum hypoſtaſium, quemadmodum accidere ſolet ijs quæ coquuntur in ſartagine. Hæc enim dum aſſantur, arctantur, atque quò magis uſtulantur, eò peiora rediguntur. Similia his conſiderare oportet, & hoc pacto ſe habere in urinis, atque coniectandum quò minora fuerint fruſtula, eò imminentiorem febrem eſſe. *Peruinci à materia*. Græcè, *νικᾶσθαι πρὸς τῆς ὅλης*, hoc eſt, in totum uinci. ſed tamen uerior eſt Latina litera, & codex Græcus legẽdus, ut Laurẽtianus ipſum legit, *νικᾶσθαι πρὸς τῆς ὕλης*. paruiſsimo nanque lapſu mutati ſunt, qui modo extant codices. Antiquus quoque interpres ut Laurentianus legit.

Contentorum præter naturã quanto maiora, peiora.

Codex Græc. corrigitur.

IN tertia parte, quæ incipit (Porrò) quartam ſpeciem ſubſidẽtiæ refert, nẽpe furfuraceã, quæ poti⁹ tertia eſſe deberet, ut coniungeretur cũ alijs, quæ ſequuntur aduſtionẽ & igneã caliditatẽ. Eſt tamen tertia deterior, nẽpe alba tenui, ut uult Hip.

PROGNOST. XXIX.

NEBVLAE verò, quæ vrinis inuehuntur, albę quidẽ bonę, nigrę verò malę.

Hippo.

νεφέλη. HIPPOCRATES νεφέλην, id eſt, nebulam ſolet appellare, non tantùm quod in ſuprema matulæ parte ſupernatat, ſed & quod in media ſuſpēditur, ut hîc, & infrà prog. 36. ut etiam refert Gal. lib. 1. de Criſi. cap. 12. licet Gal. claritatis gratia ſtatuat eam quæ ſupernatat appellare nebulam, & quæ ſuſpenditur, ἐναιώρημα, id eſt, appendiculum. Hippoc. quoque in præſenti loco de ſuſpēſione loqui uolens, nebulæ ἐμφερόμεναι, dixit, hoc eſt, nebulæ quæ inuehuntur, aut intus latæ. licet etiam in lib. de Mor. popu. ſæpe hoc uocabulo, ἐναιώρημα utatur. Hoc itaque appendiculum ubi album fuerit, laudabile eſt, propterea quæ de albedine ſedimenti, & puris dicta ſunt ſuprà, & in Com. ultimo 1. lib. Nigrum autem appendiculum malum eſt, quoniam ſignificat uehementem frigidi, aut incendentem caliditatem, ut uult Gale. in Comm. & oſtendunt eius exempla. minus autem malum eſt appendi nigrum, quàm ſedimen nigrum, & magis malum quàm nebula nigra. Gale. enim lib. 1. de Criſi. cap. 12. inquit, Atq; etiam earum quæ in ipſis (ſcilicet urinis) attolluntur, aut ſuprà uehuntur nebularum, ad eaſdē cauſas refertur, calorem ſcilicet immoderatum, aut mortificationem ex refrigeratione uehementi. Peſsima eſt igitur omnis urina denigrata, adeo ut neminem unquam ſeruatum uiderim, ex his qui talē urinam minxerunt. Minus uerò perniciosa, ſi ſolum id quod ſubſidet nigrum fuerit: atque adhuc minus, ſi ſolùm id quod in medio iacet, ac multò etiam minus ſi nebula. Intelligendum enim eſt, quòd quemadmodum bonū contentum quanto inferius, tanto melius, malum quanto inferius fuerit, tāto deterius eſt. Quod etiam ſcripſit Actuarius libro 2. de Iudicijs urinarum, cap. 13. dicens, Itaque bona contenta à ſuperioribus locis ad inferiora deſcendendo nolunt trāſferri: ab inferioribus uerò reuerti contrarium eſt. Praua uerò melius eſt ut à fundo abſiſtant, quàm ad ipſum concedant. Præterea eſt aduertendum, quòd hic de duabus nebulis extremis ſiue duobus appendiculis fecit mentionem, quarum alba bona eſt, bonum quæ indicat in morbis futurum iudicium: nigra uerò mala, quæ malam ſignificat iudicationem. Quædā tamen eſt media nō ſimpliciter alba aut nigra, queādmodum & in aēre ambiente aliquando nubes obſcuræ, nigræ, & tenebroſæ apparent, aliæ non adeo obſcuræ, ut nigræ dici poſſent, quales in aēre ſereno permeare uidentur, Quæ neque adeo bonæ ut albæ, neque adeo malæ ſunt ut ſimpliciter nigræ. Quale appendi-

Nigrum appendiculum.

Contentū malum quanto inferius, deterius eſt.

Appendiculum medium inter album & nigrum.

pendiculũ habuit Pythion lib.3. de Mor.po.par.1.hiſto. 1. ubi Hippo.de eius urina loquens dixit, ἴχοντα ἐναιώρημα ἐπινέφελον, id eſt,habentem appendiculum nebuloſum.qui iudicatus eſt: uerùm quarto die à iudicatione ſuppuratio facta eſt, & ſtrangurioſus abſceſſus,ut inquit Hippo.& Gale.in Com.hoc idem teſtatur dicens,Sic urinam & enæorema nebuloſum mihi uidetur appellare Hippo.quod neque album eſt colore, neque nigrum exacte,ſed inter hæc medium.Tale igitur enæorema Pythioni factum eſſe eſt ſuſpicãdum.Nam ſi album fuiſſet,im perfectam iudicationem non feciſſet, quemadmodum ſi nigrum,non probant:quoniam uerò inter album & nigrũ eſſet, ob id quidem bona effecta eſt iudicatio, ſed incompleta. Sed ex appendiculis quidam tẽdunt magis ſurſum, quidam magis deorſum,quod ad flatus mixtionem eſt referendum,ut Gal.libro 3.de Morb. popu.parte 3. in Com.hiſto. in Lariſſã uirginẽ.ad finem.

Appendiculi locus ad flatum refertur.

GALENI COMMENT.

CVM de diſcrimine docuiſſet ſedimentorum,deinceps ad nubeculas ſe confert, indicans, ut ſublimamentum appellitet nubeculam, adiectione uerbi inuehitur: è quibus ut nigram meritò criminetur, perſpicuum eſt:ſiquidem nigredo, aut ob uehementem accidit frigiditatem, (qua ratione ſanguis quoq; nigreſcit congeſtis globulis: & quicquid extinguitur,in plenum frigeſcit)aut propter exuperantem calorem.etenim ſanguis rurſus trahit nigrorem ſi crematur,quemadmodum alia omnia corpora. & qui diutius in ſole diuerſantur æſtiuo,nigri redduntur,

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit Hippo.uſque adeo locutum de ſedimento in urina,modo uerò loqui de nebula.Hæc autem appẽdiculum eſt,quod oſtẽdit per uerbum ἐμφερόμενα,hoc eſt, quæ inuehuntur.Nam quod inuehitur,appendiculum eſt,neque ut nebula ſupernatans,neque ut hypoſtaſis ſubſidens.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Siquidem nigredo)malum eſſe dicit appendiculum nigrum,quoniam ſignificat uehemẽtem frigiditatem,aut ſimilem calorem.

PROGNOST. XXX.

QVANDIV vrina fuerit ruſſa & tenuis, crudum ſignificat eſſe morbum.

Vrina ruffa tenuis cruditatē ſignificat.

EX ſubſtantia & colore argumentum accepit Hippo. ad ſignificandum morbi cruditatē. Vt enim explicui in expoſitione 26. ſi urina ſubruffa fuerit, bene colorata eſt, ac bilē ruffam modice commiſceri cum urina ſignificat. conſtat autem quòd ruffa aut plurimam bilem, aut ipſam admodum ſynceram & intenſam in colore ſignificabit. Quoniam tamē contingit ob laborem, aut inediam mingi urinam colore intenſiorē, quàm naturalis, & magis bilioſam, quæ tamen non erit cruda: ad ſignificandam cruditatem, addit Hipp. tenuitatem. Vbi enim ſimul cum ruffo colore coniungitur tenuitas, cruda ſignificatur ægritudo, maximè quoniam urina, quæ talis fuerit, nullum ſedimentū habere poterit. ſic enim inquit Gal. lib. 1. de Criſi. capite 12. Nam & ex ipſis ſanis his, qui multum laborant, & pauciori cibo utuntur, ſunt urinæ bilioſiores. quare neque ſimpliciter Hippo. uituperauit urinam ruffam, ſed quando ſimul cū ruffedine habuerit ſubtilitatem. Ita igitur inquit, Dum ruffa fuerit urina ac tenuis, morbum crudum ſignificat. Liquet autem quòd neque aliquid ſubſidet urinis huiuſmodi: neque enim contingit, ut quæ tenuis ſufficienter fuerit, uel ſi multo tempore quieta ſteterit, aliquam recipiat ſecretionem: adeo ut craſsior pars, quæ in ipſa pendebat, ſubſideat, tenuior uerò ſuperferatur. nam hoc ſolùm aduenit ijs, quæ aliquam craſsitudinē habent. hæc Gal. Micta igitur & ſtatim uiſa urina ruffa tenui, morbum eſſe in principio dicere licebit, neque expectare opus eſt, an reſideat, quoniam nunquam reſidebit. Quare autē de ruffis id ſcripſit Hippo. cùm tamen ſatis eſſet dixiſſe tenues urinas ſignificare cruditatem? Ratio eſt, quoniam poſſet aliquis putare ruffam coctam eſſe, quoniam in ea caloris oſtenditur abundantia. Nemo igitur putet ruffam urinam coctā eſſe, niſi ſimul habuerit craſsitudinem. Huius ſententiæ meminit Gal. lib. 3. de Mor. popu. par. 1. in hiſto. Pythionis, Com. 4. ubi πυῤῥὸν, quod nos ruffam, Meldenſis fuluam dixit. & libr. 1. de Criſi, cap. 17, dixit eſſe ſignum debilis, & occultæ coctionis urinam ruffam tenuem, quemadmodum quæ turbida mingitur & talis permanet.

Vrina ruffa tenuis non ſubſidet.

Vrina ruffa tenuis nō reſidet.

Vrina ruffa tenuis ſignificat debilem & occultam coctionem.

GALENI COMMENT.

VRINA *naturalis modicè crocea eſt, utpote ex humore conſiſtens concocto, qui flauæ bilis parum recepit. Hæc ubi modum excedat, aut admodũ ſyncera permiſcetur, urina ruffa apparet*. Ergo *ſi adeo talis colore eſt, ut etiam tenuis ſit, crudam eſſe, ſignificat ægrotationem. oportet enim, ut in colore diximus, modice croceam eſſe debere naturalem urinam, ita etiam modice ſe habere in conditione, nec ita tenuem eſſe, quemadmodum aqua, nec adeo craſſam, ut aſſimiletur urinæ iumentorum. Sed omnia ſunt integrè de natura urinæ, ac differentia prodita libro de Iudicatione: inde ea diſcas licebit, ſi uerus fueris præſenſionis amator. Intentio nanque in enarrationibus eſt, illuſtrare id quod obſcurum dictum uidetur. At uerò decernere quæ'nam uerè ſint prodita, & quæ ſecus, & item adijcere demonſtrationis fidem utriſque, ex ſuperabundanti exiſtit.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

PRIMO Gal. oſtendit qualis debeat eſſe urina naturalis, nempe modicè pallida, & in ſubſtantia modice craſſa: nõ adeo tenuis ut aqua, neque adeo craſſa ut iumentorum. Hæc enim duo ut extrema craſsitudinis ac tenuitatis ſtatuit Gale. *Crocea*. Græcè ὠχρὸν, id eſt pallida. *Libro de Iudicatione*. Græcè, ἐν τοῖς περὶ κρίσεων, id eſt, in libris de Criſibus. nẽpe 1. cap. 12. & 17. *Vrinæ extrema craſsitudinis ac tenuitatis.* *Præſenſionis*. Græcè προγνωστικῆς θεωρίας, id eſt, prognoſticæ cõſiderationis. *Intentio nanque in enarrationibus.* Quod ſit expoſitoris officium explicuimus in expoſitione præfationis: ac cauſiloquia ſiue rerũ demonſtrationes, ex abũdanti eſſe.

PROGNOST. XXXI.

SI autem diuturnus fuerit morbus, & vrina talis fuerit, periculum eſt ne homo ſufficere non poſsit, donec vrina concoquatur.

Medici generoſi officium.

VT inquit Gale. lib. 1. de Criſi. cap. 4. generoſi medici eſt, atque arte Hippocratica digni officium, futurum ſtatum præcognoſcere: cùm omnē uictus rationē ad ipsū inſpiciēs inſtituat. Ratio eſt, quia nemo ante ſtatum iudicari poteſt, aut non bene iudicabitur. Id enim eſt quod dixit Hippoc. aphor. 9. 1. ſecti. Coniectari autem oportet ægrotantem, ſi ſufficiat cum uictu donec morbus conſiſtat, & nunquid prius ille deficiat, nec poſſit cum uictu perdurare: uel morbus antè deficiat atque hebeteſcat. Quod etiam Galen. in præſenti Comment. ad memoriā reuocare præcipit ex aphor. Cùm igitur urina ruffa tenuis crudum ſignificet morbum, ſignificat morbum eſſe in principio, ac longè diſtare ab ſtatu: quòd ſi diu talis fuerit, multo magis conſequitur, ut cum periculo morbus ſit. Si enim finiri debet in ſtatu cum integra coctione, & cum urina ruffa tenui nulla nota adeſt coctionis, longè aberit ab ſtatu. Sed lōgo tempore durare facultatē nō eſt poſsibile, niſi fuerit fortis. Periculum igitur erit abolitionis. Verum tamen addit Hippoc. ubi in diuturno morbo talis fuerit urina. Nam ubi breui tempore talis apparuerit, & rurſus, gratia exēpli, poſt 4. aut 5. mingatur craſſa, aut cum aliqua nebula, nō longè abeſt tempus ſtatus, neque imminet periculum abolitionis, ante perfectam coctionem.

Tēpus quo apparēt notæ coctionis, cùm æquale eſt tempori complementi ferè.

Aequale enim, aut fere æquale tempus requiritur ad hoc ut coctio finiatur cum tempore ab initio morbi, uſq; quò aliqua coctionis nota manifeſtetur. Ob id dixit Hippocr. aphor. 71. 4. ſectio. Quibus ſeptima iudicatur, his nebulā rubeā quarta die habet urina, & reliqua ſecūdùm rationē. Aequale tēpus definiuit Hippo. ab initio uſque ad nebulæ apparitionem, & à nebula in coctionem integram. Velle enim in omnibus quatuor dierum ſpatium ſufficere ad integritatē coctionis, eſt contra id quod probauit Gale. qui in Comment. illud negat. Sed ubi in 14. apparuerint ſigna, in 20. finiri dicit: & ſi in 11. apparuerint, in 17. aut 20. Itaq; aut ęquale, aut paulò minus tēpus exigitur, ab hora qua apparet nota aliqua coctionis, donec coctio finiatur, cum tempore ab initio uſque in tempus, quo primùm talis apparuit nota. ſi ergo diutius mingitur urina ruffa tenuis, hoc eſt, cruda, aut in ipſa die, aut ſubſequenti, longū futurum morbum prædicere poteſt medicus, ſcilicet aut in die, in qua apparuit talis ruffa tenuis, aut in ſequenti, in qua notę coctionis forte iā incipiūt apparere, ubi diu nō apparuerint. Quo præſagio habito cōiectari oportet facultatē, an ſufficiat ad horā pfectę coti

coctionis,& morbi finem. Prędicere quoque periculum, quod pendet ex comparatione facultatis, ad ipſam morbi longitudinem,& nonnunquam etiam mortem. Qui tamen ſint morbi diuturni dicam circa progn.25.lib.3.

GALENI COMMENT.

QVOTIES *morbus diutius incoctus permaneat, periculum imminet abolitionis, niſi facultas morbo reſiſtens quàm maxime ualeat. Cæterùm conſtat ut ad hũc reuocari locum poßit ſententia, qua præcipitur conſiderandum eſſe quo pacto ſuperſint uires, & quantũ morbus concoctionis requirat, & utrum æger durare poßit ad conſiſtendi uigorem uſq; ægrotationis.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

HIC Commẽta. non eget annotione, præterquam quòd ubi legitur, *Sententia qua.* Græcè habetur, *τὸ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς.* id eſt, quod in aphoriſmis. *Quo pacto ſuperſint uires.* Græce, *πηλίκη μέν ἐστι ἡ ῥώμη τῆς δυνάμεως.* hoc eſt, quantum eſt facultatis robur. *Ad conſiſtendi uigorem uſq; ægrotationis.* Græcè, *μέχρι τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ.* hoc eſt, uſque ad eius ſtatum.

PROGNOST. XXXII.

EX urinis uerò magis exitioſę ſunt fœtidę,& aquoſæ,& nigræ,& craſſæ.

QVONIAM Hippocrates periculoſam eſſe dicit urinã ruffam tenuem, ubi diutius mingatur, ad eius comparationem magis exitioſas dicit eſſe, quæ ab eo in præſenti prog. ſcribunt. Quarum quædam ſubſtantia, quædam colore, quædam odore damnantur. Subſtantia damnãtur aquoſæ & craſſæ: aquoſę tamen in ſubſtantia ſimul & colore peccant: quæ uerò tales ſunt cruditatem oſtendunt ſummam in humoribus. Habent enim duas conditiones, quibus aquæ ſimiles ſunt, nempe ſubſtantiam ueluti aquã,& colorem album. Licet non propriè liceat albam aquam appellare, ſatis eſt ſi fuerit omni colore priuata,& ob tenuitatem & tranſlucentiam, alba uulgò appelletur. *Aquoſa urina.*

Sicut & uinum album dicimus, & ab Hippocrate appellatur 3.de Ra.uict.acu. Hæc itaque magis cruda eſt, quàm quæ mingitur turbida,& talis permanet:ſiquidem hæc aliquam ſignificat in humoribus factam agitationē, ut uult Gal.4. ſect. apho. Cō.70. & magis cruda eſt,quàm quę dicta eſt ruffa tenuis,ad quam uenit tanquam deterior comparanda. Quoniā hæc non tantùm cruditatem ſignificat, ſed adeò magnam, ut neque bilem generare, neque urinæ commiſcere ipſam poſſit naturalis facultas ruffa tum & tenuis.lib.1.de Criſi. cap.12. occultæ & debilis coctionis eſt ſignum.Dixit autem Gale. in Comm.ſignificare ſummam cruditatem,quia illa quæ præter id quòd aquoſa eſt,ſtatim mingitur,licet duarum facultatum ſignificet languorem, ut 1.lib. de Criſi. cap.12. non tamen ſignificat magis hac cōcoctricis lāguorē,ſed adhuc minus. Nā quæ ſtatim mingitur nō cōcoquitur,cùm non retineatur:hæc tamen de qua loquimur, nec detenta coquitur. Confirmatur hæc ſententia ex lib.1.de Criſi. cap.12. cùm de turbatis urinis loquēs inquit:Quæ uerò ad ſummum eſt incocta,has omnes ſuperat. eſt autem aquoſa exquiſitè, neque iam coqui incipiens,nec turbulenta, neque coquenda, ſicuti quæ paulò póſt perturbatur,ſed ueluti deſperatæ coctionis accidens. quæ talis eſt,uenoſæ naturæ paſsionem oſtendit, ſimilem ei quæ uētris cruditas nominatur. Contra ſententiam præſentem uidetur,quòd ſigna cruditatis non debeant eſſe mala,ut 1.libr. de Criſi.cap.5.ſed non bona,quæ potius ſignificant longitudinē quàm perniciem. Quod etiam lib.1. de Mor.po.par.3. in hiſtoria uxoris Philim, de ſignis loquens Gal.inquit, Augetur itaque ex his omnibus dignotio malitiæ morbi, non tamen quòd prorſus ex his morietur nobis conſtat,ueluti quòd ſitibunda eſſet,neque quòd urinæ eſſent tenues, & decolores. Nempe tales urinæ ut coquantur tempore egent,non tamen pernitioſæ prorſus exiſtunt.Si igitur tenues & decolores nō ſunt pernitioſæ,& tales ſunt aquoſæ,conſtat quòd aquoſæ nō erunt magis exitioſæ,ut inquit Hippo. quoniam non ſunt exitioſæ.Præterea Gal.1.ſectio.Apho. Cō.12.inquit, At uerò ſigna cruditatis,diutinum quidem ex neceſsitate morbum ſignificant,ſed quantum in ipſis eſt,neque moriturum,neque euaſurum è morbo hominem oſtendunt.Ad quod reſpondemus,quòd aquoſa exquiſitè neque coqui incipit,neque coquenda eſt: tollit ergo coctionem & ſpem coctionis. tenuis

autem

autem & decolor tollit coctionem, ſed non ſpem: quia quæ talis eſt, non neceſſario habet aquæ tenuitatem. Quare prima erit de qua loquitur Hip. in prog. ſecũda eſt de qua Gal. in locis citatis, ubi non pernitioſum, ſed diuturnũ oſtendere morbum inquit. Aliter dici poteſt, quòd intelligitur in acutis morbis: in alijs enim non eſſet exitioſior. Hæc enim urina aquoſa, 4. ſect. Apho. 72. appellatur alba perſpicua, de qua Gale. in Com. inquit, Vrinæ tales extremã cruditatem oſtendunt, quare & morbos longos faciunt. quædam uerò ex ipſis, cùm anticipauerint uires diſſoluere, ſunt pernitioſæ, ueluti in phreniticis. & infrà, Aquoſæ autem urinæ (tales autem ſunt albæ perſpicuæ) magnam cruditatem oſtendunt, & præterea flauæ bilis impetum ad caput factum eſſe. Intelliges itaque in morbis talibus urinam aquoſam admodum exitioſam eſſe: quia acuti ſunt, & breui ipſam coqui eſt impoſsibile. Fœtida item urina damnatur, quoniam magnam ſignificat putredinem in humoribus: fœtor enim putredinis indicium eſt, ut ſuprà dictum eſt de deiectionibus, Comme. 22. Vbi fœtidas deiectiones dixit magis lethales, ſicut hic fœtidas urinas. Quòd ſi ſimul eſſet fœtida, & prauè colorata, eo deterior eſſet, ut Actu. lib. 1. de Præuidentijs ex urinis cap. 17. inquit, Igitur urina male olens cum prauis ſubſtantia, & contentis profluens, arguit omnem corporis habitudinem malificatam eſſe: ita ut opinãdum ſit mortem uicinam eſſe. Nigra ſimiliter damnatur, ut in Comm. 25. quia ſignificat color niger frigiditatem internecãtẽ, aut caliditatẽ urentẽ. De hac dixit li. 1. de Criſi. cap. 12. Peſsima igitur eſt omnis urina denigrata, adeò ut nemınẽ unquã ſeruatũ uiderim ex ijs, qui talẽ urinam minxerũt. Contra ſententiam Gal. eſt Hippo. 3. de Mor. po. par. 3. in hiſto. in Abderis Heropytus. & in hiſto. in Abderis Nicodemus. qui nigras tenues minxerunt urinas, uerùm liberati ſunt. Sed aduertendum quòd Gal. in li. de Criſi. nõ negauit id eſſe poſsibile, ſed id ſe uidiſſe negat. & in hiſto. Heropyti dixit tempore longo egere ad coctionem. Præterea in longis morbis facta excretione per modum iudicationis, ut in quartana, lienis inflammatione, aut obſtructione, aut in morbis renum, poſsibile eſt cum urina nigra ægrotantem ſaluari, ut conſtat. Cæterùm in acutis morbis, de quibus modo loquimur, libr. 3. de Mor. po. par. 3. In Thaſo mulier auſtera urinam habuit tenuẽ, nigram, & liberata eſt, ut inquit Gal. in com. quia menſes retenti fuerunt

Aquoſa urina ualde exitioſa in acutis.

Fœtida urina.

ea affectione ſaluari temporis proceſſu, cùm in genere cauſæ nulla ſit differentia, præterquam quòd in ſedimine pauló maior aduſtio ſignificatur, ſicut & in nigro ſedimine maior malitia eſt, quàm in tali appendiculo, & minor adhuc in nebula. 1. de Criſi. Verùm hoc nihil detrahit à ueritate ſententiæ Gal. qui etiam libr. 3. de Morb. popul. part. 3. in hiſtor. in Lariſſa uirgin. in Comm. Gal. appendiculum magis ſurſum, aut deorſum mo ueri dicit ob flatus commixtionem. Nam hoc pacto loci diuer ſitas, ubi in alijs fuerit ſimilis diſpoſitio, nō uariat ſpeciem, ſed flatum adeſſe, aut abeſſe ſignificat. Quod etiam ad ſedimētum referri poteſt. Præterea etſi nigrum ſedimentum deterius ſit, quàm nigra nebula, utrunque eſt lethale. Deceptus etiam mihi uidetur Actuarius lib. 1. de Differen. urinarum, capit. 15. ubi enæorema negat eſſe eiuſdem naturæ cum hypoſtaſi. Nam ab omni bono ſedimento coctio ſignificatur, ſimiliter & ab omni bona nebula, ſola ratione maioris & minoris differentibus. Al terum etiam mortuum dixit, lib. 1. de Mor. pop. par. 3. Silenum nomine, qui decimo minxit ſubcraſſum confertim, hypoſtaſin farinam craſsiorem repræſentantem albam, undecimo obijt. Accuſatur etiā Gal. à Muſa, quòd caſus nō ſit ad propoſitum, quoniam in 10. minxit hoc ſedimentum, & in undecimo mortuus fuit: cùm tamen pluribus ex præcedentibus diebus, minxerit nigram urinam, in quibus urina non habet illud ſedimen tum: uerùm ſatis ineptè. Putat enim fortè Muſa, quòd ubi aliquod ſignum poteſt præoſtendere aliquem moriturum, aut ſal uandum, tam firmum futurum eſt medico ex eo ſigno argumē tum ad ſalutem, aut mortem, ut nullo alio fretus id euēturum exiſtimet: cùm tamen Gal. in exemplo id tantùm oſtendere cō tendat, ut in illo morięti tale ſignū apparuerit. Nemo enim du bitat nigrā urinam in morituris aliquando apparere, nec tamē ſolam, ſed & multa alia coniungi, quæ ad alias facultates perti nent, nihilominus & urina nigra & reliqua. ob id ab Hippo. & Gal. exitioſa putantur, quòd in morituris præappareant, non quoniam ea ſola appareāt in aliquo ex morituris, ut putat Muſa. In his enim quæ habent cauſæ rationem, ubi multæ cōiungā tur, non poterit medicus ex effectu unam aut alteram intellige re fuiſſe cauſam. Ex ſignis tamen, ſatis eſt ad malitiam eorum oſtēdendam, intelligere quòd in morituris apparent, & quòd maiori ex parte moriuntur hi, in quibus apparent. Præterea qui in Dealcis horto habitabat, urinam minxit tertia die cum nigra

Muſa ineptè arguit Galenū.

nigra hypoſtaſi,nihilominus liberatus eſt. merito ergo alia cō ſiderantur. Præterea de hoc ſedimento urinæ Sileni Gal. libro eodem in hiſto. Cleonactidis inquit, Memoriæ hîc rurſus man dabis ſedimenti ſpeciem formamq;,quę maximè poteſt:in uri nis quidem album, ſed craſſum in ijs, qui obierunt, fuiſſe ait. Nam in Sileno, qui ſecundus in libr. hoc ſcriptus eſt,ita dixit, Minxit affatim multum ſubcraſſum, ſubſidentiæ craſsiorem farinam repræſentabant albæ. Quòd igitur is moriatur,illæ ue rò non,potius ad craſsitudinem contenti ſimilis farinæ craſ ſiori,quàm ad locū eſt referēdū,quod nō aſſequutus eſt Muſa. Secūdo loco ſquamoſum ſedimētū eſt, quod πεταλώδης appel lat Hip.quod etiam lamineum appellant.Id deterius eſt,quàm κριμνώδης,ſiquidē iam nō carnē,ſed ipſorum ſolidorum membrorum intimas partes exuri ſignificant: ſicuti & ſedimentum furfuraceum, de quo fere idem ſignificare cum lamineo uult Galen.lib.1.de Criſi.dicens, At quæ folia repræſentant,ſunt ua ſorum partes ſuperficiales, quæ ſcilicet omnino ſunt reſoluta, ac contabuerunt,ita ut furfureæ. Quantum uerò hæ cum craſsi tie habent paruitatem, tanto folijs ſimiles latitudinem, ac tenuitatem maiorem obtinent. Differunt ergo ſola latitudine & anguſtia,craſsitudine,& tenuitate: nam lamineæ ſunt latiores,& tenuiores: furfureæ uerò, profundiores ac minus latę. Præterea ſimilis eſt amborum efficiens cauſa. Cùm enim in Comment.Gal.dixiſſet ſquamoſam ſiue folijs ſimilem fieri ſo lidis partibus corporis colliquatis,ad finem Comme. loquens de furfureo dixit,Indicat enim quemadmodum primum ac ſe cundum, flammeam febris caliditatem, & colliquantem. Fortè in contrarium adduces ſententiam Hippoc. lib.4. aphoriſmo.77.dicentis, Quibus in urina craſsa, furfurea quædam ſimul exeunt, ijs ueſica ſcabie laborat. Non ergo ſignificatur caloris uehementia,& membrorum colliquatio. Reſpōdemus quòd Hip.ſatis id diſtinxit,dicēs,in urina craſſa,ut per craſſam mediocrem intelligamus: non enim aliunde quàm ex ueſica furfures educentur,urina exiſtente mediocris ſubſtātiæ. Nam ſi uaſa in tantum laborarent, ut ex ipſis furfures educerentur, colliquatis, & exuſtis internis ſuperficiebus, cruda & tenuis mingeretur urina. Præter laminas igitur & furfures, urinæ conditio eſt conſideranda. Nam cum tenuitate ipſius prognoſtica ſententia ueritatem habet, licet non ſemper. Vbi enim cum ſcabie ueſicę crudus aliquis morbus in uaſis exiſtat,

Squamoſum ſedimentum.

Sedimentū furfureum duo ſimul ſignificat.

Vrinæ furfureæ ſubſtantia conſideranda.

z 5 fur

furfures cum urinæ tenuitate non indicabunt uaſorum colliquationem. Poſſent etiam utrinque excerni, ex uaſis & ex ueſica, ex quibus caloris præter naturam abundantiam, & ueſicæ morbum intelligere licet. Cum craſſa uerò urina citra omnem diſtinctionem uerum putandum eſt, quod dixit in aphor. à ueſica fieri ſecretionem, ſimiliter & quod non à uaſis. Quod etiam uult de laminea & furfurea, Actuarius lib.2. de Iudicijs urinarum, cap.10. ubi de orobea idem refert ad renes & uaſa, cum urina tenui aut craſſa: quod dixit de laminea & furfurea, ad ueſicam, & uaſa, cum craſsitudine urinæ, aut tenuitate. Quod autem dicit Actuarius ex febre etiam diſtingui, non eſt admodum certum. Nam poſſet aliquis ſimul febrire, & ueſica ſcabie laborare, neque ualeret affirmatiuum argumentum, Febris adeſt, & ſedimẽtum urinæ eſt furfureũ, ergo euenit ex colliquatione. Nam poteſt fieri, ut ſimul febriat, & ueſicæ ſcabiem patiatur. Negatiuum autem ualet, Non adeſt febris, ergo non euenit tale ſedimentum ex colliquatione. Adde his omnibus, quòd Gal. 4. ſectio. Apho. Comment. 77. furfuream urinã dicit, non tantùm ſignificare ueſicam laborare, aut uenarum tunicas, ſed aliquando euenire ex eo quòd ſanguis, qui in uenis continetur, ſuperaſſatur. Vbi tamen quis uoluerit, poterit diſtinguere, an ſit à ſanguine, an à uenarum ſubſtãtia, ex colore, quemadmodum Actuarius id docuit, circa ſimilaceã urinam, libr.2. de Iudic. urinarum, cap.10. dicens, Verum tamen hic eſt diſtinguenda ſimilacea hypoſtaſis ab aſſato ſanguine: namque ſi contenta fuerint alba, tunc ſignum eſt ſimilaceam eſſe: ſi uerò ſint rubea, ſignum eſt ſanguinis aſſati. Hoc eodem argumento nos in furfurea utemur. An à ueſica eueniant furfures, cõſulit aduertere Hippo. infrà prognoſt. 37. Tertia ſpecies malorũ ſedimentorum in ordine ab Hippocr. ſtatuta eſt, tenue album, quod ualde malum eſſe dicit. Sed eò deterius eſt furfureum, quod quarto ordine ſtatuitur. Malitiã autẽ albi & tenuis Gale. in Commen. explicat dicens, Generatio eius eſt de ſpiritu flatuoſo permixto tenacius ſemicocto humorum excremento. De quo etiam & Actuarius libr.2. de Iudicijs urinarum, cap.11. eiuſdem mentionem fecit dicens, Non latere nos oportet interdum humores quoſdam ad ipſum matulæ fundum iam ſubtiliatos & diſiunctos à craſſo ſpiritu, aſſatos uerò, atque conſiſtẽtes oſtendere ſimilitudinem quãdam talium hypoſtaſium. Aduertendum autem eſt, quòd apud Actuarium li.1. de Differ. urin.

Actuarij argumentum inualidum.

Sedimentum tenue album.

urin. ca.15.quatuor ponuntur horum ſedimentorum differẽtiæ, orobinum, furfureum,laminoſum,& ſimilaceum.In ſedimento orobino & ſimilaceo aliquam habet à Gale.& Hippoc. differentiam:nam libr.1.de Differ. urinarum, cap. 15. ſimiliter ipſum depingit,& quod in præſenti dicitur κριμνώδεις: dicit enim,Similas omnes nouimus uocatas eſſe,quæ ex malè molito tritico,hordeóue cribrata uidentur,furfures.Quæ namque furfure ſunt pleniora, hæ ſimilę uocantur, non ut furfures tenues,ſed ut triplici ſpatiatæ.Et ob haſce uocãtur ſimilaceæ hypoſtaſes.Sed tamen libr.2.de Iudicijs urin.cap .10.ſimilaceam dicit furfurea, laminea, & orobea peiorẽ. Cùm tamen Hip.in pręſenti ſedimentũ lamineũ,aut ſquamoſũ dicat deterius,cõ quòd repręsẽtat farinã craſsiorẽ. Præterea li.1. de Diff.uri.ca. 15.orobeũ ſedimẽtũ dicit eſſe ſimile orobo excorticato, & eſſę coloris uitelli oui.Et li.2.de Diff.uri.c.10.dicit ſignificare, pinguedine colliquata iã carnẽ colliquari.Qđ ferè dicit Gal.de ſedimẽto ſimili farinæ craſsiori,in pſẽti Com.κριμνώδεις.Igit̃ qđ apud Hip.ſimile eſt in pictura,cũ ſimilaceo, & ſimile in ſignificatiõe cũ orobino,quæ ſunt apud Actuariũ,poſſet dici,ꝙ ſedimẽtũ , quod eſt ueluti farina craſsior,ſi eſt ruffũ, eſt orobinũ, & eſt minus malũ quàm furfureũ, & laminoſũ , quia ſignificat carniũ colliquationẽ.& ſi eſt albũ,eſt ſimilagineũ,& eſt deterius furfureo,& laminoſo, & ſignificat ſolidorũ magnas portiones colliquari,licet Actuarius à Gal. aliquo modo uarius ſit.

GALENI COMMENT.

CRASSIOR *farinæ pars appellatur, quæ effractio inuehitur hordeo grandiuſcula,refugiens ſcilicet mole confectionem exquiſitiorem.Hæc igitur quoties inuehitur urina ſedimento, indicium non bonum eſt. Si enim farina non affringitur in partes admodum tenuiores, ſpecies farinæ redditur craßioris. In urina uerò, quoties alimoniæ pars haud ſanè diducta inſuper duriuſcula permanet.Sed aſſato ſanguine craßiore, uel conſumptis inæqualiter carnibus,ita contingit. At uerò inæqualiter accidit, quoties à calore igneo, quæ recens eſt & nuper concreta caro,in ſaniem reſoluatur.duriuſcula uerò, ſi ijs quæ fri*

guntur

guntur in ſartagine ſubſimilis, exiccata conſtiterit. Prima enim noua ac recens pinguedo conſumitur per huiuſmodi febres, deinde durior ac uetuſtior, & ab his deinceps noua, ac recens caro, mox dura, ac uetuſta, poſtremo ſolida iam corporis membra: quibus rurſus inæqualiter cõſumptis, ſquamulæ pariter cum urina excernũtur: & ob eam rem talis urina deterior eſt, quàm quæ tantummodo ſpeciem farinæ referat craßioris. Cæterùm aliud eſt tenue ſedimentum, id eſt, non habens corpulentiam, ſed (ut ita dicatur) ſubſimile ſpumæ. tale uerò continuo album exiſtit, propterea quòd recipiat in ſe totum circumflui ſplendorem aëris magis quàm quod craßius eſt. At uerò generatio eius eſt de ſpiritu flatuoſo permiſto tenacius ſemiconcocto humorum excremento. Proprium enim concocti integrè ſedimenti eſt id quod conſueuimus nominare æquale. id accidit quoties totum ſimilare exiſtat. Quod enim uario permiſcetur corpore, dißidentes obtinet in conditione & colore partes. Inæqualium uerò corporum, quæ ex partibus tenuioribus habeant inæqualitatem, deteriora ſunt, quàm quæ ex maioribus. Quæ enim ſunt partium maiorum, magnum indicant naturæ robur tantum, quanta fuerit ſubſtantiæ magnitudo exquiſita ratione confectæ. Quæ uerò tenuiorum ſunt, peruinci à materia indicãt facultatem, & ueluti pugnam haberi æqualem, atque ea res in omni inæquali corpore promiſcua eſt. Particulares uerò in eo differentiæ pro uirtute concoctæ materiæ, uitioq́; non concoctæ, exiſtunt. Porrò ab his tribus ſedimentorum differentijs aliam quartam adiecit, furfureum ſedimentũ: quod inquam deterius quàm tertium eſt. Indicat enim quẽadmodum primum ac ſecundum flammeam febris caliditatem & conſumentem: quo quidem non quartum, ſed ter-

tium

tium proditum eſſe oportet.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte uocabulum *κριμνὸν*, interpretatur, dicens ſignificare partes grandiuſculas ex hordeo, quę cum farina hordei deportantur, quæ effugerunt molæ integram confectionem. Hoc ſedimentum in urina non bonum ſignum eſſe dicit: non enim ſequitur defectum confectionis alimenti, ſed aut aſſatum ſanguinem craſsiorem, aut carnes inæqualiter colliquatas. Colliquantur autem carnes inæqualiter, quoties calor præter naturam recentem carnem conuertit in ichorem, hoc eſt, tenuem ſaniem, & uetuſtam exurit, ac ſi fricta eſſet in ſartagine. Ordinat etiam quinque conſumptiones, quas fieri contingit: à calore enim præter naturam, primo colliquatur recēs pinguedo, deinde antiqua, deinde recēs caro, deinde antiqua, & quinto ac ultimo loco ſolida membra, quibus colliquatis ſedimentum ſquamoſum excernitur. Hoc ſatis conſtat, quoniā unumquodque horum quantò minus reſiſtit, tantò facilius & citius colliquat. *Craßior farinæ pars.* Græ. *κριμνὰ.* *Sic enim farina.* Gręc. *ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀλφίτοις*. hoc eſt, in farina enim. *In ſaniem.* Gręce, *εἰς ἰχῶρα*. id eſt, in tenuem ſaniem. Vbi legit *Conſumptis*, Græce, *συντηκομένων*, id eſt, colliquatis. Sic & in omnibus locis. Colliquatur autem caro à calore, quemadmodum & pinguedo, ſolida quoque membra ſubſtantiam quandam habent inter fibras, quæ eſt carni ſimilis, quæ ſimiliter colliquari poteſt ut caro, ut lib. 10. de Mor. cur. Gal. inquit, Siquidem in ſingulis ſimplicium, ac primarum, quas uocant partium (ut in diſſectionibus contemplatus) alia portio ſubſtantiæ earum eſt, ueluti fibroſa, alia membranoſa, alia carnoſa: ſicut exempli cauſa cùm uena unicam tunicam habeat, & eam tenuem, licet fibras in ea inuenire multas, quæ ſint araneoſis quibuſdā interſitis contextæ, quibus utriſq; ipſa propria uenæ ſubſtantia adnaſcitur. Hęc alia in alijs partibus habetur, nec ullum commune nomen eſt nacta. Cæterùm docendi cauſā nihil uetat eam carnoſam ſubſtantiam uoces, uel certe huius particulæ carnē. Quando ergo Gale. in præſenti colliquari dicit ſolida membra, intelligere oportet ipſorum carneas partes: ſubſtantia enim fibrarum & membranarum non colliquatur, ſed ut uult Gale. 10. de Mor. cur. parte citata, nec fas eſt eiuſmodi ſingularum partium fibras à malignis febribus liquari, ſicuti & carnes

Ordo eorū quæ colliquantur.

Colliquatur caro & pinguedo.

Caro ſolidorū membrorum.

Fibræ nō colliquantur.

nes. Et infrà ipſam duram carnem potius ſiccari, quàm colliquari uult, dicens, Vbi illis tum adeps, tum caro mollis deficit, duras & ægrè liquabiles carnes ſiccant, à quibus propter ſiccitatem nihil defluit. Si ergo à duris carnibus nihil defluit, quantò minus ab ipſis mẽbranoſis, & febroſis partibus, & oſsibus. Quo tempore ergo caro ſolidorum colliquatur, ſubſtantia ſolidior exiccatur, & à partibus fibroſis, & membranoſis ſquamulæ, & furfures exiliunt. Ratio uerò quare pinguedo & caro colliquantur, non tamen ſolidæ particulæ, ſumitur ex eo quod dixerat Gal. lib. 7. de Mor. cu. Nam eſt & altera ſiccitas, utique cum ea quorum ſubſtantia ex humore concreto conſtat, ſicut caro & adeps ſunt liquata. Vult ergo ea liquari, quæ ex humore concreto ſunt, liquatur autem à calido, quod à frigido concreuit, apud Ariſt. lib. 4. Meteororum, ca. 6. Si ergo pinguedo & caro à calido liquantur, à frigido concreuerunt. & ſignatim de carne lib. 2. de Generatione ani. cap. 4. loquens de alimento, quod per uenas deducitur, inquit, Per uenas igitur & meatulos, quouſque alimentum reſudans, quemadmodũ aqua per crudiuſculam ſictem, in carnem, aut carni proportionale commertitur, frigore conſiſtens, ex quo fit, ut caro ab igne reſoluatur. Quòd ſi obſtiteris, dicens in humano corpore non eſſe adeo abundantem frigiditatem, ut poſsit concretionem efficere. Reſpondemus, paruam poſſe id perficere: nam in locis cordi proximis adeps concreſcit, quum tamen nemo neget adipẽ à frigore coaleſcere, licet & caro, & adeps à calore habeant generationis principium: ſolida uerò membra à calore, & ſiccitate in totum efficiuntur.

Caro & adeps à frigido concreta, à calido liquatur.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterùm) de tertia ſpecie ſedimentorum, de quibus loquitur Hippo. dicit generationẽ eſſe ex tenui ſubſtantia, quæ recipit aëris ſplendorem, quemadmodum ſpuma materia ipſius eſt, ſemicoctum excrementũ, mixtum flatuoſo ſpiritu tenacius. Si enim coctum eſſet, inæquale non eſſet, neque ex diuerſis mixtum ſubſtantijs. Eſt autẽ deterius, quia ex paruis partibus conſtituitur. Quantò enim maiorem molem habet id quod præter naturam excernitur, robur oſtendit maius: quantò uerò minorem, maiorem pugnam naturæ & morbi. Contra hanc Gale. ſententiam poſſet quis obijcere probãdo, quòd quantò maiores fuerint partes, quæ excernuntur, tantò contenta in urinis ſint deteriora. Nã quantò calor præter naturam magis occupat ſolida membra,

Maiora maius robur oſtẽdũt.

tanto

tāto ſquamæ, aut furfures exilientes ſunt maiores, ergo maiores portiones minoribus ſunt deteriores. Primum probatur ex Actuario lib. 1. de Cauſis urinarum cap. 20. qui de contentis in urina ſimilaceis, lamineis, & furfureis loquens, dixit, Hāc ob rem quò febris magis attigerit ſolidiora membra, eò maiora, & euidentiora fruſtula abſciſſa conſpectabuntur: maiores ergo partes maiorem febrem oſtendunt. Ad quod reſpondemus, quòd eorum quæ ſunt præter naturam, quæ in urinis cōtinentur, quædam ſunt partes cauſarum præter naturam, ut humorum malorum, aut excrementorum, ut ſedimen album tenue, quod ſpumoſum dixit Gal. in Com. quædam ſunt partes membrorum, quæ ex materia erant ſecundùm naturam, & cauſam efficientem habent præter naturam, ut ſquamæ, & furfures. Contenta, quæ ſunt partes membrorum, quantò maiora, peiora ſunt, ut uult Actua. contenta uerò quæ ſunt excrementorum partes, quantò maiora, tantò meliora, & quantò minora, tātò peiora: ut uult Gal. in Com. de ſubſidentia alba tenui, quam dicit fieri ex ſemicocto humorum excremento cum ſpiritu flatuoſo mixto, & idem uult ipſe Actuarius cap. citato dicens, Verùm non ignorare oportet, interdum humorum crudorum ſpiſſatorum effigiem quandam apparere uergentem ad ſpecies ſimiles prædictarum hypoſtaſium, quemadmodum accidere ſolet ijs quæ coquuntur in ſartagine. Hæc enim dum aſſantur, arctantur, atque quò magis uſtulantur, eò peiora redi guntur. Similia his conſiderare oportet, & hoc pacto ſe habere in urinis, atque coniectandum quò minora fuerint fruſtula, eò imminentiorem febrem eſſe. *Peruinci à materia.* Græcè, *νικᾶσθαι πρὸς τῆς ὕλης*, hoc eſt, in totum uinci. ſed tamen uerior eſt Latina litera, & codex Græcus legēdus, ut Laurētianus ipſum legit, *νικᾶσθαι πρὸς τῆς ὕλης*. paruiſsimo nanque lapſu mutati ſunt, qui modo extant codices. Antiquus quoque interpres ut Laurentianus legit.

Contentorum præter naturā quanto maiora, peiora.

Codex Græc. corrigitur.

IN tertia parte, quæ incipit (Porrò) quartam ſpeciem ſubſidētiæ refert, nēpe furfuraceā, quæ poti⁹ tertia eſſe deberet, ut coniungeretur cū alijs, quæ ſequuntur aduſtionē & igneā caliditatē. Eſt tamen tertia deterior, nēpe alba tenui, ut uult Hip.

PROGNOST. XXIX.

NEBVLAE verò, quæ vrinis inuehuntur, albę quidē bonę, nigrę verò malę.

Hippo.

pendiculũ habuit Pythion lib.3. de Mor.po.par.1.hiſto. 1. ubi Hippo.de eius urina loquens dixit, ἔχοντα ἐναιώρημα ἐπινέφελον, id eſt,habentem appendiculum nebuloſum,qui iudicatus eſt: uerùm quarto die à iudicatione ſuppuratio facta eſt, & ſtrangurioſus abſceſſus,ut inquit Hippo.& Gale.in Com.hoc idem teſtatur dicens,Sic urinam & enæorema nebuloſum mihi uidetur appellare Hippo.quod neque album eſt colore, neque nigrum exacte,ſed inter hæc medium.Tale igitur enæorema Pythioni factum eſſe eſt ſuſpicãdum.Nam ſi album fuiſſet,im perfectam iudicationem non feciſſet, quemadmodum ſi nigrum,non probant:quoniam uerò inter album & nigrũ eſſet, ob id quidem bona effecta eſt iudicatio, ſed incompleta. Sed ex appendiculis quidam tẽdunt magis ſurſum, quidam magis deorſum,quod ad flatus mixtionem eſt referendum,ut Gal.libro 3.de Morb. popu.parte 3. in Com.hiſto. in Lariſſã uirginẽ.ad finem.

Appendiculi locus ad flatum refertur.

GALENI COMMENT.

CVM de diſcrimine docuiſſet ſedimentorum,deinceps ad nubeculas ſe confert, indicans, ut ſublimamentum appellitet nubeculam, adiectione uerbi inuebitur: è quibus ut nigram meritò criminetur, perſpicuum eſt:ſiquidem nigredo, aut ob uehementem accidit frigiditatem, (qua ratione ſanguis quoq; nigreſcit congeſtis globulis: & quicquid extinguitur,in plenum frigeſcit)aut propter exuperantem calorem.etenim ſanguis rurſus trahit nigrorem ſi crematur,quemadmodum alia omnia corpora. & qui diutius in ſole diuerſantur æſtiuo,nigri redduntur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit Hippo.uſque adeo locutum de ſedimento in urina,modo uerò loqui de nebula.Hæc autem appẽdiculum eſt,quod oſtẽdit per uerbum ἐμφερόμενα,hoc eſt, quæ inuehuntur.Nam quod inuehitur,appendiculum eſt,neque ut nebula ſupernatans,neque ut hypoſtaſis ſubſidens.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Siquidem nigredo)malum eſſe dicit appendiculum nigrum,quoniam ſignificat uehemẽtem frigiditatem,aut ſimilem calorem.

PROGNOST. XXX.

QVANDIV urina fuerit ruffa & tenuis, crudum ſignificat eſſe morbum.

Vrina ruffa tenuis cruditatē ſignificat.

EX ſubſtantia & colore argumentum accepit Hippo. ad ſignificandum morbi cruditatē. Vt enim explicui in expoſitione 26. ſi urina ſubruffa fuerit, bene colorata eſt, ac bilē ruffam modice commiſceri cum urina ſignificat. conſtat autem quòd ruffa aut plurimam bilem, aut ipſam admodum ſynceram & intenſam in colore ſignificabit. Quoniam tamē contingit ob laborem, aut inediam mingi urinam colore intenſiorē, quàm naturalis, & magis bilioſam, quæ tamen non erit cruda: ad ſignificandam cruditatem, addit Hipp. tenuitatem. Vbi enim ſimul cum ruffo colore coniungitur tenuitas, cruda ſignificatur ægritudo, maximè quoniam urina, quæ talis fuerit, nullum ſedimentū habere poterit. ſic enim inquit Gal. lib. 1. de Criſi. capite 12. Nam & ex ipſis ſanis his, qui multum laborant, & pauciori cibo utuntur, ſunt urinæ bilioſiores. quare neque ſimpliciter Hippo. uituperauit urinam ruffam, ſed quando ſimul cū ruffedine habuerit ſubtilitatem. Ita igitur inquit, Dum ruffa fuerit urina ac tenuis, morbum crudum ſignificat. Liquet autem quòd neque aliquid ſubſidet urinis huiuſmodi: neque enim contingit, ut quæ tenuis ſufficienter fuerit, uel ſi multo tempore quieta ſteterit, aliquam recipiat ſecretionem: adeo ut craſsior pars, quæ in ipſa pendebat, ſubſideat, tenuior uerò ſuperferatur. nam hoc ſolùm aduenit ijs, quæ aliquam craſsitudinē habent. hæc Gal. Micta igitur & ſtatim uiſa urina ruffa tenui, morbum eſſe in principio dicere licebit. neque expectare opus eſt, an reſideat, quoniam nunquam reſidebit. Quare autē de ruffis id ſcripſit Hippo. cùm tamen ſatis eſſet dixiſſe tenues urinas ſignificare cruditatem? Ratio eſt, quoniam poſſet aliquis putare ruffam coctam eſſe, quoniam in ea caloris oſtenditur abundantia. Nemo igitur putet ruffam urinam coctā eſſe, niſi ſimul habuerit craſsitudinem. Huius ſententiæ meminit Gal. lib. 3. de Mor. popu. par. 1. in hiſto. Pythionis, Com. 4. ubi πυῤῥὸν, quod nos ruffam, Meldenſis fuluam dixit. & libr. 1. de Criſi, cap. 17, dixit eſſe ſignum debilis, & occultæ coctionis urinam ruffam tenuem, quemadmodum quæ turbida mingitur & talis permanet.

Vrina ruffa tenuis non ſubſidet.

Vrina ruffa tenuis nō reſidet.

Vrina ruffa tenuis ſignificat debilem & occultam coctionem.

GALE.

GALENI COMMENT.

VRINA naturalis modicè crocea eſt, utpote ex humore conſiſtens concocto, qui flauæ bilis parum recepit. Hæc ubi modum excedat, aut admodũ ſyncera permiſcetur, urina ruffa apparet. Ergo ſi adeo talis colore eſt, ut etiam tenuis ſit, crudam eſſe, ſignificat ægrotationem. oportet enim, ut in colore diximus, modice croceam eſſe debere naturalem urinam, ita etiam modice ſe habere in conditione, nec ita tenuem eſſe, quemadmodum aqua, nec adeo craſſam, ut aſſimiletur urinæ iumentorum. Sed omnia ſunt integrè de natura urinæ, ac differentia prodita libro de Iudicatione: inde ea diſcas licebit, ſi uerus fueris præſenſionis amator. Intentio nanque in enarrationibus eſt, illuſtrare id quod obſcurum dictum uidetur. At uerò decernere quæ'nam ucrè ſint prodita, & quæ ſecus, & item adijcere demonſtrationis fidem utriſque, ex ſuperabundanti exiſtit.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

PRIMO Gal. oſtendit qualis debeat eſſe urina naturalis, nempe modicè pallida, & in ſubſtantia modice craſſa: nõ adeo tenuis ut aqua, neque adeo craſſa ut iumentorum. Hæc enim duo ut extrema craſsitudinis ac tenuitatis ſtatuit Gale. *Crocea*. Græcè ὠχρὸν, id eſt pallida. *Libro de Iudicatione*. Græcè, ἐν τοῖς περὶ κρίσεων, id eſt, in libris de Criſibus. nẽpe 1. cap. 12. & 17. *Vrinæ extrema craſsitudinis ac tenuitatis.*

Præſenſionis. Græcè προγνωστικῆς θεωρίας, id eſt, prognoſticæ cõſiderationis. *Intentio nanque in enarrationibus.* Quod ſit expoſitoris officium explicuimus in expoſitione præfationis: ac cauſiloquia ſiue rerũ demonſtrationes, ex abũdanti eſſe.

PROGNOST. XXXI.

SI autem diuturnus fuerit morbus, & vrina talis fuerit, periculum eſt ne homo ſufficere non poſsit, donec vrina concoquatur.

Medici generoſi officium.

VT inquit Gale. lib.1. de Criſi.cap.4.generoſi medici eſt, atque arte Hippocratica digni officium, futurum ſtatum præcognoſcere: cùm omnẽ uictus rationẽ ad ipsũ inſpiciẽs inſtitu at. Ratio eſt, quia nemo ante ſtatum iudicari poteſt, aut non bene iudicabitur. Id enim eſt quod dixit Hippoc.aphor. 9.1. ſecti. Coniectari autem oportet ægrotantem, ſi ſufficiat cum uictu donec morbus conſiſtat, & nunquid prius ille deficiat, nec poſſit cum uictu perdurare: uel morbus antè deficiat atque hebeteſcat. Quod etiam Galen. in præſenti Comment. ad memoriã reuocare præcipit ex aphor. Cùm igitur urina ruffa tenuis crudum ſignificet morbum, ſignificat morbum eſſe in principio, ac longè diſtare ab ſtatu: quòd ſi diu talis fuerit, multo magis conſequitur, ut cum periculo morbus ſit. Si enim finiri debet in ſtatu cum integra coctione, & cum urina ruffa tenui nulla nota adeſt coctionis, longè aberit ab ſtatu. Sed lõgo tempore durare facultatẽ nõ eſt poſsibile, niſi fuerit fortis. Periculum igitur erit abolitionis, Verum tamen addit Hippoc. ubi in diuturno morbo talis fuerit urina. Nam ubi breui tempore talis apparuerit, & rurſus, gratia exẽpli, poſt 4. aut 5. mingatur craſſa, aut cum aliqua nebula, nõ longè abeſt tempus ſtatus, neque imminet periculum abolitionis, ante perfectam coctionem. Aequale enim, aut fere æquale tempus requiritur ad hoc ut coctio finiatur cum tempore ab initio morbi, uſq; quò aliqua coctionis nota manifeſtetur. Ob id dixit Hippocr. aphor. 71.4. ſectio. Quibus ſeptima iudicatur, hiſ nebulã rubeã quarta die habet urina, & reliqua ſecũdùm rationẽ. Aequale tẽpus definiuit Hippo. ab initio uſque ad nebulæ apparitionem, & à nebula in coctionem integram. Velle enim in omnibus quatuor dierum ſpatium ſufficere ad integritatẽ coctionis, eſt contra id quod probauit Gale. qui in Comment. illud negat. Sed ubi in 14. apparuerint ſigna, in 20. finiri dicit: & ſi in 11. apparuerint, in 17. aut 20. Itaq; aut çquale, aut paulò minus tẽpus exigitur, ab hora qua apparet nota aliqua coctionis, donec coctio finiatur, cum tempore ab initio uſque in tempus, quo primùm talis apparuit nota. ſi ergo diutius mingitur urina ruffa tenuis, hoc eſt, cruda, aut in ipſa die, aut ſubſequenti, longũ futurum morbum prædicere poteſt medicus, ſcilicet aut in die, in qua apparuit talis ruffa tenuis, aut in ſequenti, in qua notę coctionis forte iã incipiũt apparere, ubi diu nõ apparuerint. Quo præſagio habito cõiectari oportet facultatẽ, an ſufficiat ad horã pfectę

Tẽpus quo apparẽt notæ coctionis, cùm æquale eſt tempori complementi ſtre.

coćti

coctionis,& morbi finem.Prędicere quoque periculum,quod pendet ex comparatione facultatis, ad ipſam morbi longitudinem,& nonnunquam etiam mortem. Qui tamen ſint morbi diuturni dicam circa progn.25.lib.3.

GALENI COMMENT.

QVOTIES *morbus diutius incoctus permaneat, periculum imminet abolitionis, niſi facultas morbo reſiſtens quàm maxime ualeat. Cæterùm conſtat ut ad hũc reuocari locum poßit ſententia,qua præcipitur conſiderandum eſſe quo pacto ſuperſint uires,& quantũ morbus concoctionis requirat, & utrum æger durare poßit ad conſiſtendi uigorem uſq; ægrotationis.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

HIC Commẽta.non eget annotione, præterquam quòd ubi legitur, *Sententia qua*. Græcè habetur, *τὸ κατὰ τοὺς ἀφορισμούς*. id eſt, quod in aphoriſmis. *Quo pacto ſuperſint uires*. Græce, *πηλίκη μέν ἐστι ἡ ῥώμη τῆς δυνάμεως*. hoc eſt, quantum eſt facultatis robur. *Ad conſiſtendi uigorem uſq; ægrotationis*. Græcè, *μέχρι τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ*. hoc eſt, uſque ad eius ſtatum.

PROGNOST. XXXII.

EX urinis uerò magis exitioſę ſunt fœtidę,& aquoſæ,& nigræ,& craſſæ.

QVONIAM Hippocrates periculoſam eſſe dicit urinã ruffam tenuem,ubi diutius mingatur,ad eius comparationem magis exitioſas dicit eſſe,quæ ab eo in præſenti prog.ſcribunt. Quarum quædam ſubſtantia,quædam colore,quædam odore damnantur.Subſtantia damnãtur aquoſæ & craſſæ: aquoſę tamen in ſubſtantia ſimul & colore peccant:quæ uerò tales ſunt cruditatem oſtendunt ſummam in humoribus. Habent enim duas conditiones,quibus aquæ ſimiles ſunt,nempe ſubſtantiam ueluti aquã,& colorem album. Licet non propriè liceat albam aquam appellare, ſatis eſt ſi fuerit omni colore priuata,& ob tenuitatem & translucentiam,alba uulgò appelletur. *Aquoſa urina.*

Sicut & uinum album dicimus, & ab Hippocrate appellatur 3. de Ra. uict. acu. Hæc itaque magis cruda eſt, quàm quæ mingitur turbida, & talis permanet: ſiquidem hæc aliquam ſignificat in humoribus factam agitationẽ, ut uult Gal. 4. ſect. apho. Cõ. 70. & magis cruda eſt, quàm quę dicta eſt ruffa tenuis, ad quam uenit tanquam deterior comparanda. Quoniã hæc non tantùm cruditatem ſignificat, ſed adeò magnam, ut neque bilem generare, neque urinæ commiſcere ipſam poſſit naturalis facultas ruffa tum & tenuis. lib. 1. de Criſi. cap. 12. occultæ & debilis coctionis eſt ſignum. Dixit autem Gale. in Comm. ſignificare ſummam cruditatem, quia illa quæ præter id quòd aquoſa eſt, ſtatim mingitur, licet duarum facultatum ſignificet languorem, ut 1. lib. de Criſi. cap. 12. non tamen ſignificat magis hac cõcoctricis lãguorẽ, ſed adhuc minus. Nã quæ ſtatim mingitur nõ cõcoquitur, cùm non retineatur: hæc tamen de qua loquimur, nec detenta coquitur. Confirmatur hæc ſententia ex lib. 1. de Criſi. cap. 12. cùm de turbatis urinis loquẽs inquit: Quæ uerò ad ſummum eſt incocta, has omnes ſuperat. eſt autem aquoſa exquiſitè, neque iam coqui incipiens, nec turbulenta, neque coquenda, ſicuti quæ paulò poſt perturbatur, ſed ueluti deſperatæ coctionis accidens. quæ talis eſt, uenoſæ naturæ paſsionem oſtendit, ſimilem ei quæ uẽtris cruditas nominatur. Contra ſententiam præſentem uidetur, quòd ſigna cruditatis non debeant eſſe mala, ut 1. libr. de Criſi. cap. 5. ſed non bona, quæ potius ſignificant longitudinẽ quàm perniciem. Quod etiam lib. 1. de Mor. po. par. 3. in hiſtoria uxoris Philim, de ſignis loquens Gal. inquit, Augetur itaque ex his omnibus dignotio malitiæ morbi, non tamen quòd prorſus ex his morietur nobis conſtat, ueluti quòd ſitibunda eſſet, neque quòd urinæ eſſent tenues, & decolores. Nempe tales urinæ ut coquantur tempore egent, non tamen pernitioſæ prorſus exiſtunt. Si igitur tenues & decolores nõ ſunt pernitioſæ, & tales ſunt aquoſæ, conſtat quòd aquoſæ nõ erunt magis exitioſæ, ut inquit Hippo. quoniam non ſunt exitioſæ. Præterea Gal. 1. ſectio. Apho. Cõ. 12. inquit, At uerò ſigna cruditatis, diutinum quidem ex neceſsitate morbum ſignificant, ſed quantum in ipſis eſt, neque moriturum, neque euaſurum è morbo hominem oſtendunt. Ad quod reſpondemus, quòd aquoſa exquiſitè neque coqui incipit, neque coquenda eſt: tollit ergo coctionem & ſpem coctionis. tenuis

autem

autem & decolor tollit coctionem, ſed non ſpem: quia quæ talis eſt, non neceſſario habet aquæ tenuitatem. Quare prima erit de qua loquitur Hip. in prog. ſecūda eſt de qua Gal. in locis citatis, ubi non pernitioſum, ſed diuturnū oſtendere morbum inquit. Aliter dici poteſt, quòd intelligitur in acutis morbis: in alijs enim non eſſet exitioſior. Hæc enim urina aquoſa, 4. ſect. Apho. 72. appellatur alba perſpicua, de qua Gale. in Com. inquit, Vrinæ tales extremã cruditatem oſtendunt, quare & morbos longos faciunt. quædam uerò ex ipſis, cùm anticipauerint uires diſſoluere, ſunt pernitioſæ, ueluti in phreniticis. & infrà, Aquoſæ autem urinæ (tales autem ſunt albæ perſpicuæ) magnam cruditatem oſtendunt, & prætèrea flauæ bilis impetum ad caput factum eſſe. Intelliges itaque in morbis talibus urinam aquoſam admodum exitioſam eſſe: quia acuti ſunt, & breui ipſam coqui eſt impoſsibile. Fœtida item urina damnatur, quoniam magnam ſignificat putredinem in humoribus: fœtor enim putredinis indicium eſt, ut ſuprà dictum eſt de deiectionibus, Comme. 22. Vbi fœtidas deiectiones dixit magis lethales, ſicut hic fœtidas urinas. Quòd ſi ſimul eſſet fœtida, & prauè colorata, eo deterior eſſet, ut Actu. lib. 1. de Præuidentijs ex urinis cap. 17. inquit, Igitur urina male olens cum prauis ſubſtantia, & contentis profluens, arguit omnem corporis habitudinem malificatam eſſe: ita ut opinãdum ſit mortem uicinam eſſe. Nigra ſimiliter damnatur, ut in Comm. 25. quia ſignificat color niger frigiditatem internecãtẽ, aut caliditatẽ urentẽ. De hac dixit li. 1. de Criſi. cap. 12. Peſsima igitur eſt omnis urina denigrata, adeò ut nemінẽ unquã ſeruatū uiderim ex ijs, qui talẽ urinam minxerūt. Contra ſententiam Gal. eſt Hippo. 3. de Mor. po. par. 3. in hiſto. in Abderis Heropytus. & in hiſto. in Abderis Nicodemus. qui nigras tenues minxerunt urinas, uerùm liberati ſunt. Sed aduertendum quòd Gal. in li. de Criſi. nõ negauit id eſſe poſsibile, ſed id ſe uidiſſe negat. & in hiſto. Heropyti dixit tempore longo egere ad coctionem. Prætèrea in longis morbis facta excretione per modum indicationis, ut in quartana, lienis inflammatione, aut obſtructione, aut in morbis renum, poſsibile eſt cum urina nigra ægrotantem ſaluari, ut conſtat. Cæterùm in acutis morbis, de quibus modo loquimur, libr. 3. de Mor. po. par. 3. In Thaſo mulier auſtera urinam habuit tenuẽ, nigram, & liberata eſt, ut inquit Gal. in com. quia menſes retenti fuerunt

Aquoſa urina ualde exitioſa in acutis.

Fœtida urina.

runt melancholici,& erat per urinam à natura facta excretio. Nigra itaque urina nonnullos liberat, quemadmodum & nigra deiectio,per modum iudicationis. Craſſa rurſus urina damnatur,tanquam magis exitioſa. Vrina uerò craſſa ab Hippo. appellatur aliquando quæ mediocris eſt, ut contra tenuē diſtinguatur:ut in Apho.76.& 77.4.ſect. Quibus in urina craſſa exiſtente. & in illo, Quibus in urina craſſa furfurea. Galen. enim in utroque Commentariorum,de mediocri dictum putat. Sed impropriè craſſæ dicuntur tales, ut inquit ibidem Gal.Com.76.nec nos latet,quòd propriè quidem ſecundùm exceſſum oppoſitiones ita nominātur: per abuſionem autem, & medio,& mediocri,& extremorum nomina tribuuntur, cū & ad maximè craſſum,tenue: & ad maximè tenue, craſſum nominetur. Vrina item craſſa appellatur,quæ mediocri craſsior eſt,ut infrà prog.65.ubi admodum craſſa ſcribi non debet,ſed craſſa,ut cōſtat ex Græco codice:& Gal.in Com. explicat eam eſſe,quæ eſt naturali craſsior. Is etiam eſt communis hominū intellectus,quoties aliquid craſſum,aut tenue appellant, ut ad mediocre comparationem faciant. In præſenti tamen loco Hippo.craſſam eam appellat,quę mediocri craſsior multò eſt. Poſſet autem craſſa ſimpliciter eſſe admodum exitioſa, etiam ſi non eſſet admodū talis,ubi ſimul eſſet craſſa ac nigra. Quod credi poſſet eſſe ad mentem Hippo. Si tamen quis uelit nigrā à craſſa ſeparare,& craſſam adhuc naturalis coloris,magis exitioſam dicere,uerum dicet,ubi fuerit craſſa admodum, qualis iumentorum. Nam Com.26.dixit, optimam urinam debere eſſe conſiſtentia mediocrem,inter tenuem aquoſam & craſſam corpulentam,qualis iumentorum. Vbi in extremo craſsitudinis ſcripſit eam,quæ eſt ueluti iumentorum. Craſſa enim urina,ubi non eſſet admodum talis, poſſet morbum iudicare, ſi multa ſimul fuerit.ſicuti in prog.65.infrà. Verùm craſſa admodum agitationem ſignificat craſſæ materiæ,ac denſæ,factam à colore,ut in Com.70.ſect.4.Apho.quas paucas eſſe ſtatim ſequitur.Nam id uoluit Gal.4.ſect.Apho.Com.69.dicens: Non abſq; ratione autem craſſæ urinæ ſunt multitudine paucæ, ut quæ uix renes pertranſeant. Has etiam uituperauit Gal.libr.1. de Mor. pop.part.1. Com.26.dicens, De urinis quoq; didicimus,quòd tenues decolores & paucæ, aut craſsitudinem habentes & paucæ,ſunt prauæ. Ratio autem quare iſtæ ſunt eædem quæ in prog.præſenti, apud Hippo. eſt, quoniam craſſæ

a dmod

Vrina craſſa.

admodum,ſtatim ſequitur ut paucæ ſint, ut dixi ex Gale. Præterea tales ſubſidere nõ debẽt:nã ſi ſubſideret ex craſsis, fierẽt tenues:ſed debẽt tales permanere.Si tamẽ uelis dicere nõ neceſſariò eſſe paucã eam craſſam urinã,de qua loquitur Hipp. dices etiam, quòd ubi in magna quantitate mingatur,in ratione iudicationis euenire poterit. Et quòd cùm non euenerit,ſub tali ratione erit pernicioſa,& id ex coctione diſtingues,quæ præceſsit.

GALENI COMMENT.

VRINA *aquoſa,tenuis quidem conditione,colore uerò candida,eſt ſummam indicans humorum cruditatem,naturalis uerò facultatis debilitatem.At uerò de quauis urina fœtida antea eſt (quemadmodum de nigra quoque)perſcriptum.Hæ igitur iunctim ac ſeorſum per ſe exitioſæ ſunt. Cæterùm craſſa utrũ per ſe ſeorſum exitioſa cẽſenda ſit,an copulanda cum prædictis, aut nigra, dignum conſideratione eſt.Igitur quæ ipſi nouimus diligenter obſeruando,dicemus, ut ex illis orſus, ſimul ſcias ueritatem, ſimulq́; meliorem eligas enarrationem.Vrinam nigrã quo fuerit craßior,eò deteriorem haberi obſeruauimus. At ſi colorem habeat naturalem, duplicem habet euentum, interdum ad mortem, interdum ad ſanitatem propinquam, quemadmodum alia multa præter naturam, quippe corpus per illa repurgatur.Cæterùm conſtat ut ab Hippocrate craſſa dicatur urina, quæ per nimium talis habeatur. Quæ enim ſimpliciter craßior quàm naturalis exiſtit,non admodum exitioſa habetur.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte de urina aquoſa dicit ſummã indicare cruditatem,& fœtidam ac nigrã,ſiue iſtæ duæ notæ ſimul in eadẽ urina coniungantur,ſiue unumquodq; per ſe exiſtat. *Vrina aquoſa.* Græcè, *τὰ ὑδατώδη, λεπτὰ μὲν τὴν σύστασιν ἐστί, λευκὰ δὲ τὴν χροίαν, ἀπεψίαν μὲν ἐσχάτην ἐνδεικνύμενα τῶν χυμῶν.* quod eſt,aquoſæ urinæ, tenues quidem ſubſtantia ſunt, colore uerò albæ,

ſummam humorum cruditatem indicātes. Differt autē hæc litera à Laurentiani traductione, quoniam hæc eſt tanquam diffinitio urinæ aquoſæ, non tamen illa quæ in Laurentiani uerſione habetur.

In ſecunda parte, quæ incipit, (Cæterum) docet malitiam urinæ craſſæ. An tamen craſſa cum nigra & fœtida coniungi debeat, non declarat, id tamen quod obſeruauit, ſcribit: nempe, nigram quanto craſsior fuerit, tanto deteriorem eſſe: atq; ubi coniuncta fuerit craſsitudo cum colore naturali, aliquando perducere ad mortem, ac iuxta mortem apparere, aliquando uerò ad ſalutem, corpore per ipſam purgato. Intelligitur autem craſſa ab Hippo. admodum craſſa: craſsior enim quàm naturalis ſimpliciter, non eſt admodum lethalis. *Si colorem habeat naturalem*. Adde craſſa. Græcè enim habetur, παχέα, id eſt, craſſa.

PROGNOST. XXXIII.

VIRIS autem & mulieribus vrinæ nigræ peſsimæ ſunt, pueris verò aquoſæ.

QVVM locutus eſſet Hippo. de urinis admodum exitioſis, de quibus fuerunt aquoſa & nigra: modo eas comparat ad ætates: ſiquidem non habent æqualem malitiam in omnibus ætatibus. In pueris enim aquoſæ ſunt peſsimæ, & in adultis nigræ. Quod Gale. lib. 1. de Criſ. cap. 12. ſcripſit dicens, De hiſce igitur omnibus admirabilis Hip. primus omnium, quos ſcimus, optimè docuit, & quo pacto in uiris quidem, & mulieribus nigræ urinæ peſsimæ ſunt, in pueris autem aquæ ſimiles. Nam in his maxime conſuetæ craſsiores, imperfectis autem magis ruffæ. Quòd uerò maxime contrarium eſt, cōſuetis per microſum. Duo ſunt in præſenti expoſitione declaranda, ad uerificationem ſententiæ Hippocr. Primum eſt, quantam con ſtet naturalis concoctrix facultas in pueris: quātam etiam reli quas ſuperent ætates. Secundum eſt, coctiones omnia reddere craſsiora. inde ſequetur puerorum urinas debere eſſe craſsiores quàm aliarum ætatum. hoc ſecundum circa Gale. Com. declarabitur. Circa primum igitur intelligendum, quòd pueri, qui à Græcis παῖδες appellantur, ſunt omnes qui nondū 14. annum præterierunt, licet ex eis quidam ſint ante dentitionem, quidam qui dentes edunt: quidam medij inter dentatos

Aquoſæ urinæ quib' peſsimæ.

& pub

& pubertati proximos:quidam uerò pubertati proximi. Omnes igitur qui ſunt infra pubertatem,pueri appellantur. Pubeſcere autem incipiunt homines tranſacto 14. anno, aut paulò poſt,ut Gale.6.de Sanitate tuenda, cùm ait, Ergo pubeſcere quidem incipiunt aliqui ubi 14.annum impleuerunt, quidam uno poſt anno, aut etiã amplius.& li.3. Apho.Com.27.inquit, Incipiunt quidem pueri pubeſcere poſt annum 14. Vſque ad illam igitur ætatem pueri appellantur,deinceps uerò puberes. In his robuſtiſsimæ ſunt facultates naturales,ut inquit Gal. li. 6.de Sani.tuenda.Quum enim duplices actiones in animalibus ſunt,certe corporales pueri præcipuas obtinent: quæ animi ſunt,ea quæ à pueris ad remiſsionem uſque ſuccedit ætas.De alteratrice tamen id maxime uerificatur, quæ eadem eſt cum coctrice,ut 3.de Cauſis ſympt.Cùm inquit,igitur pueri(nam de his nobis ſermo eſt)ut alteratricis facultatis robore iuuenes ſuperant, ita in attrahendi facultate ſunt ipſis longè inferiores: quamuis ne in hac quidem deficiat eis quicquam, quod ad eius muneris functionem deſiderari poſsit.Præterea facultas alteratrix puerorum non tantum ſufficit refectioni, ſed etiam magno augmento. Ergo robuſtior eſt quàm alteratrix aliarum ætatum, quæ aut non ſufficit ad augmentũ, aut parum.Per uiros autem & mulieres intelligemus quemadmodum Gal.in Com.eos qui in uigore exiſtunt:quemadmodum in Comm.34.li.3.ubi dixit,In hominibus perfectis, quibus aſſolet tribuere uirorum & mulierũ appellationem . Cùm itaq; in ætatum proceſſu naturalis concoctrix facultas tendat in diminutionem, minus poterit humores & excrementa coquere,aut urinas craſſas reddere: quare per omnes alias ætates à pueritia minus malæ erunt urinæ aquoſæ. In uiris autem & mulieribus,hoc eſt, in adultis,ut contra pueros diſtinguũtur, cùm nec tenuis,neq; craſſa,neq; fœtida ſit è regione ętati aduerſa,qualis eſt aquoſa pueris : & iſtæ ſunt omnium peſsimæ, ut in prog.præcedenti:reliquum eſt,ut illa ſit eis peſsima,quę abſolutè peſsima eſt, hæc autem eſt nigra. Nec etiam putandum in adultis nigram eſſe peſsimam, quia ſit peior quàm in pueris:ſed quia in pueris eſt alia peior hac, nempe aquoſa, in adultis autem nulla. Contra id eſt argumentum. Nam data ætate,in qua urina tenuiſsima mingitur ſecundùm naturam, in illa urina craſſa erit exitioſiſsima, quoniam erit illi ætati maxime aduerſa:ſed in adultis urina eſt tenuior,quàm in alijs ętatibus,

Pubeſcere quãdo incipiũt homines.

Facul.naturalis in pueris robuſtiſsima.

tibus, igitur in illis craſſa erit peſsima. Sed tamen aduertendum, quòd in nulla ętate inuenitur urina tantum diſtās tenuitate ab optima mediocri, quantum puerorum urina labitur ad craſsitudinem. In adultis enim eſt omnium tenuior, & non eſt admodum tenuis, ſed mediocris in conſiſtentia, inter extrema craſsitudinis & tenuitatis, quæ per morbos inueniuntur: puerorum uerò ferè eſt in altero horum extremorum, quæ apparent in morbis & præter naturam diſpoſitionibus. Poſſet ſimiliter quis inſtare: Si humores puerorū craſsi ſunt, quare non percolantur in renibus, in quibus magna eſt meatuum anguſtia, quod etiam in adultis fit, & hanc ob cauſam lapides in renibus ipſorum concreſcunt? Dicemus cum Gal. li. 6. de Mor. pop. part. 3. Com. Illius lapis à mictu pueris magis. In pueris cùm naturales functiones ualidæ omnes fuerint, ſuccorum craſsities tum fuſa, tum diſſoluta eſt: in ſeneſcentibus uerò coaleſcit, id quod in externis apparet. Nam quęcūq; pertenuia colare uolumus, quæ quidem fuſa ob caliditatem liquataq; ſunt, ea facilè penetrant: quæ uerò neque liquefacta neque fuſa ſunt, ea nō pertranſeunt. Exempla huius modi materierum ſunt, pix, reſina, ſeuum, cera, & mel. Pueris itaq; qui calorem natiuum multum habent, & ualidas functiones, materiæ craſsities fuſa ad renes peruenit, atq; ob id facile ad ueſicam colatur, functionum robore non parum ad craſsitiei penetrationem conferente. Addit etiam in eodem Com. cauſas alias craſsitudinis urinarum puerorū, ut quòd uoraces ſunt, & à cibo mouentur, & ſaliunt, & ludunt, & in lactentibus lactis uſus. Cel. lib. 2. cap. 6. dixit in mulieribus, & uiris, peſsimam urinam nigram craſſam, mali odoris.

GALENI COMMENT.

IN omni ætate urina nigra & aquoſa, exitioſiſsima eſt: ſed in ætatis uigore conſiſtentibus inter exitioſas primum habet ordinem nigra, in pueris uerò aquoſa. Superius enim eſt ab Hippocrate dictum, ut maxime contraria naturæ, exitioſiſsima habeantur. Contraria uerò naturæ in pueris non ita nigra perinde, ut tenuis eſt. Per naturam enim in illis eſt urinam emittere corpulentam, ac ſediminis copiam habentem. In ætatis uerò uigore conſiſtentibus,

tibus,tenuiſſima eſt,& habet exiguum ſedimentum: & ob eam rem in eis urina nigra, exitioſiſſima eſt:in pueris uero ob aliam quoque cauſam, aquoſa peſtifera eſt. In eis enim omnia concoquuntur ocyſſime præ robore facultatis alterantis. At concoctio craſſiorem reddit non ſolùm urinam,ſed etiam deiectionem,quoties bene in uentre concoquatur,& item ſcreationem in pulmonia & coſtali, atq; etiam pituitam per deſtillationes & grauedines, necnon per lippitudinem, & pus in ulceribus. Si igitur in pueris manere uideas plurimum temporis urinam aquoſam, ita ut nullam habeat mutationem ad corpulentius, indicium exitiale eſt.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

GAL. in præſenti Comm. peſsimas dicit eſſe inter omnes urinas,eas quæ nigræ ſunt, aut aquoſæ. Verùm non in omnibus hominibus ſimiliter.Nam in uiris nigræ ſunt omniũ peſſimæ, in pueris tamen aquoſæ, quoniam maximè contrariæ ſunt eis,quæ ſunt ſecundùm naturam. Solent enim pueri, ſecundùm naturam mingere craſſas urinas, ac cum plurimo ſedimento.In conſiſtentibus uerò, qui tenues mingunt urinas, ac cum pauco ſedimento, urina nigra magis mala alijs eſt. Aliam ſubiungit rationem ad probandum quàm mala ſit urina aquoſa in pueris: quoniam pueri citiſsimè coquunt omnia ob robur facultatis:alterantis.& coctio omnia reddit craſsiora, & adiungit expēla. Harum duarũ rationũ prima ſuit epilogiſtica,quoniam quod maximè naturæ contrarium eſt,peſsimum eſt:& ſecunda ratio eſt analogiſtica, quæ procedit à cauſa:redditur nãq; craſſa urina in pueris ob id quòd robuſtiſsimam habent naturalem concoctricem facultatem, & coctio omnia reddit craſsiora. Quod etiam u[illegible] .n habet apud Ariſt. 4.li. Meteororum,dicētem, Quæ igit[illegible] natureſcunt, omnia ex aēreis aquea, ex aqueis terrea co[illegible]ſtendo fiunt, & ex tenuibus craſsiora ſubinde reddi aſſolent. Idem Gal.li.4.de Rati.uict.acu. Com.4.Habet autem [illegible] uerum in omni coctione tã ea quæ fit ab arte,quàm quæ fit à natura,tam in bonis quàm in malis ſuccis,tã in his qui alere poſſunt,quàm in alijs. Quòd enim

Coctio omnia incraſſat.

enim humores omnes ad expulſionem parentur per attenuationem non obſtat. Nam hæc præparatio, non eſt coctio, apud medicos, neque apud Philoſophos, quamuis nonnulli ex barbaris has duas coctiones diſtinxerint. Sed de coctione ſuo loco dicetur latius. *Exitioſiſſimè*. Græcè, ὀλέθρια. hoc eſt, exitioſa. Falſum enim eſſet de quacunque illarum urinarum, ipſam eſſe exitioſiſsimam in omni ætate. Senſum itaque literæ per-

Laurentianus notatur. uertit Laurentianus. *Ab Hippoc.* abundat. *Nec non per lippitudinem*. Græcè, καὶ λῆμαι ἐν ὀφθαλμοῖσι. hoc eſt, & in ophthalmijs lipa.

PROGNOST. XXXIIII.

QVIBVSCVNQVE tenuem ac crudam longo tempore mingentibus vrinam, ſi cætera, vt in conualituris, indicia fuerint, ijs abſceſſum ad partes ſepto tranſuerſo inferiores expectare oportet.

Vrina cruda longo tempore. VBI urina cruda longo tempore mingatur, periculum eſt facultatem non poſſe ad horam perfectæ coctionis peruenire, ut dictum eſt in prog. 31. nunc uerò appoſita conditione abſceſſus ſunt ſperandi, non mortis periculum. Conditio autem eſt, ut ea adſint ſigna, quæ ſolent in conualituris apparere. Tunc enim ſalus ex ſignis ſperatur, non tamen adeò perfecta, ut in optimis iudicationibus. Eueniet ergo media, & hæc eſt criſis per abſceſſus. Si enim ſalus ſperatur, & non cum ſignis coctionis, ipſa non erit perfecta: talis autem eſt quæ per abſceſſus. Vbi ergo urina longo tempore cruda mingatur cõſtante facultate, ſignum eſt crudos humores eſſe morbi cauſam, qui ſolent ſicuti, & longi morbi, potius per abſceſſus quàm per excretionem finiri, ut uult Gal. in Com.

Signa ſalutis. 65. ubi latius de his dicemus. Tenues enim per excretionem, & craſsi per abſceſſus finiuntur. Signa autem quòd homo ſaluari debet, ubi adſit cruditas, ſunt ea, quæ oſtendunt facultatum conſtantiam, ut appetitus in naturali, & in animali mente conſtare. Sic enim dixit Hippo. Conſtare mente & bene ſe habere ad oblationes bonum, contrarium uerò malum. Sic ſigna quæ ex ſomno, ac decubitu, de quibus 1. lib. dixerat, & ſimil

ſimilia. Dixit etiam ad partes infra ſeptum tranſuerſum: quia craſsi humores, maximè ubi non fuerit calor fortis, ad inferas ſedes deuoluuntur: tenues autem ad ſuperiores, ubi etiam calor fuerit fortis. In morbis autem longis neque tenues humores ſolent peccare, neque calor poteſt eos agitando ad ſuperiora mouere. Integra autem diſtinctio an abſceſſus futuri ſint ad ſedes ſuperiores, an ad inferiores, ſumitur apud Gale. libr. 3. de Criſibus, ad finem, cùm inquit, Si uerò ad abſceſſus conuertantur, communia quidem omnium indicia, quòd ubi de ęgri ſalute non deſperatur, neque morbus ſoluitur, neque urina multa, multam habens ſubſidẽtiam, ſed cruda & tenuis fertur: propria uerò ſi morbus non fuerit diuturnus, ſubita difficultas anhelitus ſuperueniens mox quieſcens, quã grauitas capitis ac dolor ſequitur, & grauis ſomnus ac ſurditas. Huic in glandoſa carne poſt aures neceſſe eſt abſceſſum fieri. Si uerò morbus diu durauerit, neque ullum ex ijs ſignũ affuerit, ſed in ęgroto ex locis inferioribus, uel grauitas, uel tentio, uel inflammatio, uel dolor apparuerit, huic abſceſſus ad partes inferiores eſt expectandus. Comprobatur huius prognoſtici ſententia in Pythione, de quo 3. de Mor. po. par. 1. inquit, Vrinę circa principia quidem ad octauum uſq; diem tenues, decolores, ſublime petentes, nebuloſum habentes: decimo ſudauit, ſputa ſubcocta, ſubiudicatus eſt, urinę circa indicationem ſubtenues: quadrageſimo à iudicatione die poſtea ſuppuratio facta eſt, & ſtrangurioſus abſceſſus. Et Galen. in Com. urinas tenues explicãs dicit, Vrinæ circa iudicationem ſubtenues, quæ in prognoſtico de tenuibus urinis ſcripſit indicantes, quæ geminæ ſunt, quoad ruffa tenuiſque fuerit urina, crudus erit morbus. Altero uerò hi qui tenues & crudas diutius mingunt urinas, atque alia qualia reſurgentium ſigna adfuerint, in his abſceſſum ad inferas ſepto tranſuerſo ſedes expectare oportet. Ob id igitur in calce eorum quæ Pythioni contigerunt, ad uerbum ita ſcripſit, Quadrageſimo autem à iudicatione die, poſtea circa ſedem ſuppuratio, & ſtranguirioſus abſceſſus factus eſt. Meminit rurſus huius ſententiæ Galen. 3. de Mor. pop. part. 1. in Comm. hiſtoriæ Hermocratis, qui prope nouum murum habitabat. In ſumma igitur, ubi urina cruda diu mingitur, cum bonis ſignis ſalus ſperatur, non per excretionem, ſed per abſceſſus, & non ad ſuperiores, ſed ad inferiores partes.

Abſceſſus ad inferas partes.

GALENI COMMENT.

ID quoque uerißime eſt ab Hippocrate dictum. Morbus enim concoctu difficilior, ut qui craßiore frigidioreq; humore conſiſtat, per abſceſſum iudicari aſſolet: qui uerò calidiore tenuioreq;, excretione. Quoties igitur plus maneat temporis urina nequaquam concocta, definiendũ utrum nequaquam duraturus longitudine ægrotationis æger ſit, an iudicandus per abſceſſum morbus. Definitio uerò ex alijs indicijs erit. Exitioſa enim indicant mortem, mitiora ſalutem. At uerò abſceſſus in ijs qui admodum immorantur, ad inferas erumpunt ſedes, ob frigus, craßitudinemq; materiæ, ac uirium ſpatio temporis languentium debilitatem. In acutioribus uerò, prope auriculas. Etenim per eos craßi minus humores exiſtunt, & item copia caloris, ac ualentior facultas. At morbi medij, inter hos obtinent abſceſſus, qui medio genere ambigunt. neque conuenit, quantum in ipſum agitur tempus, quærere ſintne ſurſum potius quàm deorſum erupturi: ſed ex alijs definiri ſignis oportet.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

MIRO modo ac perſpicuo docet, qui morbi iudicandi ſint per abſceſſum, & qui per excretionem, & ex his qui prolixiores ſunt, qui finientur ad malum, & qui ad bonum per abſceſſus. Et ex his, qui per abſceſſum finiri debent, qui ad ſuperiores, & qui ad inferiores futuri ſint. Sed de his libr. 3. in annotatione 24. dicemus latius.

PROGNOST. XXXV.

ET pinguedines ſupernatantes, ſimiles telis araneorum damnandæ ſunt: ſignificant enim colliquationem.

PINGVE ſimile telis araneorum ſolet in urinis ſupernata

natare, ad ſimilitudinem illius quod concreſcit ſummis iuſcu lis refrigeratis, quod à Græcis appellatur γραῦς. Significat autē unum trium, uel pinguedinem ſanguinis abundare, cuius pars per urinam excernitur, uel pinguedinis totius corporis colliquationem, uel quod ex pinguedine renum colliquata deſcē dit, diſtinguitur autē ex corporis diſpoſitione. Vbi enim corpus ſanum eſt, humorum coctionem, & pinguis in ſanguine abundantiam ſignificabit: ubi uerò adſit acuta febris, colliquationem oſtendet, ac deſcendet paulatim. Si tamen athrocos, id eſt, affatim excarnatur, renum ſignificat colliquationem. Neque neceſſum erit febrem adeſſe, ſed in renibus ardorem. In ſana enim diſpoſitione pingue urinæ ſupernatare uoluit Gal. libr. 4. de Sanitat. tu. ubi in ſanguine perficiatur coctio, dicēs, Ergo ubi crudus planè is eſt, utique tenuis & aquoſa urina cernitur, nihil neque quod ſubſidat, neque quod pendeat in ſe habens: ac ubi is concoctus eſt, hęc in urina apparēt, atque etiam nubeculæ quædam deſuper tenues ſuperſtant, ueluti quod in ſummo lacte colligitur, Græcè γραῦς dicitur, & quod in ſummo refrigerati iuſculi cōcreuit: habet enim, ut conſtat, ſanguis pinguē quandam partem, cuius aliquid percolari ſimul cum ſero ſanguinis contingit, licet non ſemper id fiat, ſed ubi in ſanguine tale pingue abundauerit. In febribus tamen ardentibus, calor præter naturam, qui ſanguinē occupat, quod tenue eſt, ac pingue in bilem mutat, ut uult Gal. li. 2. de Diffe. febriū. cap. 9. & 2. de Criſ. cap. 12. Si igitur pingue in talibus febribus mingatur, idque ſenſim, pinguedinis & adipis colliquationē ſignificabit ad uias urinæ recurrentium. Si tamen affatim mingatur pingue renum uitium, & pinguedinis ipſorum colliquatio ſignificatur, ut Hippocra. 7. Sect. Apho. 35. Quibus inſidēs pingue ac ſimul totum, his renum uitium acutum ſignificatur. Et Gal. in Commenta. inquit, Quod uerò mihi uidetur iam dicam: ſimul totum, ſermoni adiectum, mihi uidetur de tempore dictum: atque ideo adipis renum oſtendere colliquationē. In alijs enim partibus corporis adipes colliquati paulatim, & non uniuerſim cum urina exeunt, primum colliquatione recepta à uenis illi uicinis, deinde ab his quæ continuantur, & rurſus ab alijs, donec ad renes perueniat. Adipis uerò circa renes colliquati, tranſumptio ad urinas celerrima eſt, & non paulatim, ſed ſimul tota fit. Atque ideo in renibus ipſis diſpoſitionē eſſe monſtratur. Hanc eandem diffe. ſcribit Actu. lib. primo de

Pingue ſupernatans urina quid indicat.

Pingue affatim mictum.

Iudi.uri.cap.19. additque unam aliam dicẽs, Quibus quoque ſi dem faciet uehementia caliditatis præſentis. Nam hoc modo caliditas in renibus ſolis excitatur, illo uerò in toto corporear dere ſentitur. Hîc tamẽ quia de morbis acutis loquitur, unum tantum explicuit, nempe colliquationem. Dixit autem Hippo. pinguedines ſupernatantes, quoniam nunquam uiſum eſt tale pingue ſubſidere. Tale enim eſt, quod dixit Hipp. in apho. citato, & quod uult Galen. in Comment. dicens, Inſidet enim ſemper quod pingue eſt, non ſubſidet, neque uiſum eſt, neque pendere, aut totam urinam pinguem eſſe: ut uult Gal. lib. 3. de Mor. po. par. 3. in hiſt. in Thaſo Parium. in Com. ubi de pinguĩ urina citra malum aliquod micta, & de illa quæ colliquationẽ oſtendit, ſcripſit. Sæpius uerò urinam talem mictam uidi citra ullum laborantis malum, ſed interdum contrario modo prorſus in morbi coctione. Neque tamen uiſa eſt aliquando urina tota ita pinguis, ut oleum, nempe urina quam nuper percurri oleo ſimilem colore & ſubſtantia, minime pinguis uidetur, inquitque & in prognoſtico Hippo. pinguitudines quoque ſupra innatantes telis araneorum ſimiles conſiderandæ, ſunt etenim colliquationis ſigna. Suprà itaque innatantes ſæpius uidimus pinguedines; neque uerò totam emictam aliquando urinam talem, neq; in medio ipſo pinguitudines peruehi, neque (quod magis ſit) deorſum ſeparari. Naturam enim habet pingue omne, ut cæteris liquidis ſuperfundatur. Neque uerò quippiam de talibus urinis ſcripſit in prognoſtico Hippocra. quanquam omnia percurrerit tum exactè, tum euidenter, quæ morbis acutis contingunt. Has urinas depinxit Actuarius lib. de Diffe. urinarum, cap. 17. dicens, Apparent itaque in urinis aliquando innatantia quædam ueluti araneæ: quales ſunt maximè continuæ, atque uelamini ſubtili ſimiles: nõ quales ſunt illæ, quæ non omnino ſunt continuatæ, ſed cùm ſuper plures lineas plures tranſuerſæ ſunt lineæ; & has ſiue rectas, ſiue obliquas ſecuerint lineæ ortæ à centro, atque profectæ ad extremitates. Interdum autem fit, ut ferantur in ſuperficiem urinæ, puncta olei, nunc pauca, nunc plura, nunc tenuia, nunc craſſa, ueluti in pinguĩ iure refrigerato natare uidẽtur: quæ res à multis appellata eſt ſpuma: crederem in Græco codi. haberi γραῦς. Et libr. primo, de Præuidentijs ex urinis, cap. 17. inquit, Quinetiam ſi colliquamina continua innatantia & ueluti araneæ apparuerint, malum eſt, atque proferendum eſt, uel renes læſos

Pingue deſuper natat.

Vrina tota pinguis nunquam uiſa.

eſſe,uel corpus nō ali colliquatione præſenti. Vbi litera Latina habet,Damnandæ ſunt,Græci cod. habent μέμφεσθαι. Verùm libr.3.de Mor.po.parte allegata,Gal.referens Hippo. ſententiam, ἐπισκέπτεσθαι,id eſt,conſiderare,dixit.

GALENI COMMENT.

QVALE pinguioribus iuſculis refrigeſcentibus ſupernatat,uocata à multis uetula:tale in urina ex cōſumptione exiſtit:de qua ipſe diſputans cauſam adiecit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

DOCET ſimile eſſe pinguedines has ſupernatantes in urinis,ei quod ſupernatat iuſculis refrigeratis. Quod à multis appellatur uetula,Græcè γραῦς, habetur. Quo uocabulo uſus eſt Ariſt.li.de Generatione animalium, cap. 4. poſt medium, dicens, Cutis carne ſiccefcente efficitur, quēadmodum in polentis,ἡ καλουμένη γραῦς,id eſt,quæ appellatur Graus. Ab Hiſpanis ſimiliter graſſa uocatur.

PROGNOST. XXXVI.

CONSIDERARE autem oportet vrinas in quibus nebulæ ſunt, an ſurſum, an deorſum exiſtant,& colores quales habent, & eas quæ deorſum ferūtur cum coloribus,qui dicti ſunt,bonas eſſe ac laudabiles:quę verò ſurſum cum coloribus,qui dicti ſunt,malas ac dānandas eſſe.

QVEMADMODVM in prognoſtico 29.per nebulam appendiculum intellexit,quod per uerbum,inuehitur,declarauit:ita in præſenti nebulam appellat,quod nos,uerba Gal.& uocabulorum uſum apud ipſum ſequentes,appendiculum appellamus. Huius locum ac colorem conſiderare præcipit,ex loco id laudans,quod fertur deorſum:ex calore uerò ubi habuerit colorem dictum progno.29.nempe album , nam appendiculū album naturā præualere oſtendit: quod ſi fuerit læue & æquale, & deorſum deſcendat,iam ad optimi ſedimenti naturam accedere uidetur:bonitas enim coctionis urinæ maximè oſtenditur ex contento,& loco contenti:ut Actuarius lib.2.de Iudi-

cijs urinarum, cap. 13. contentum album quantum magis ad inferiora deſcendit, eſt melius: quòd ſi cum colore dicto, ſcilicet albo ſurſum fuerit, malum eſt, & damnandum. Deterius enim eſt, quod ſurſum continetur: quoniam flatus ſignificat commixtionem, qui ſurſum mouet appendiculum: quod tamen deſcẽdit, naturæ dominium. Rurſus appendiculum ſublime ſolet Hippo. damnare in lib. de Mor. po. ubi cùm ſcribit enæorema ſublime, ſtatim addit, delirauit. Quod Gal. li. 3. de Mor. po. par. 3. in hiſt. in Lariſſa uirginem. explicuit, quantum utique mali ſignificet ſublime appẽdiculum, dicens: Poſterius quoniã ubi in alijs ægris dixit, enæorema ſublime, ſtatim ipſe intulit, delirauit: dementiam conſequi talia enæoremata indicans, quanquam in Prognoſtico omnia de urinis percurrens, nullam de ipſis ad demẽtiam fecit prænotionem. Videtur itaque ſignum hoc per ſe quidem nunquam indicare deſipientiam: ſed interdum per accidens cõmonſtrare, quoniam flatuoſius eſſe indicat enæorema, nẽpe in eo quod prorſus flatu caret, ad fundũ uaſorum deferuntur enæoremata. Quod dixit de colore, qui dictus eſt, non poteſt intelligi de nigro colore: quoniam color niger in ſedimento magis malus eſt quàm in appẽdiculo, ut uult Gal. libr. 1. de Criſ. cap. 12. & quoniam cum colore qui dictus eſt laudatur contentum, quod deſcendit deorſum, & cũ nigro colore nullum contentum laudabile eſt. Voluit igitur Hippo. per colorem qui dictus eſt, in utroque loco album ſignificare, & laudare album contentum quod ſubſidet, & damnare album contentum ſublatum, ut expoſui à principio. Nã album contentum ſublatum non ob aliud damnatur, niſi quoniam flatum habet commixtum à Gal. in Commen. quòd ſi cũ hoc nigrum intelligeret, magis ob id damnandum eſſet, quàm ob id, quòd ſurſum fertur.

Appendiculum ſublime Hipp. damnat.

GALENI COMMENT.

QVOD à me libro de Iudicatione ſæpenumero ſublimamentum eſt appellatum, id ſolere Hippocratem nominare nubeculam, hac quoque dictione non obſcurè ſignificauit. Sed aliubi ipſe ſublimamentum genituræ ſimile dixit, ita ut è duobus alterum ſit, aut ut generalioris rei nomen exiſtat ſublimamentum, ſectionem habentis in nubeculam

beculam, & id quod genituræ ſimile eſt: aut nunquam nubecula ab eo ſublimamētum nominatur. Cæterùm ut quicquid inuehitur in urina, utile ſit, & quanto ſubſidet deorſum, tanto meliùs habeatur: antea definitum iam potentia eſt, ubi diximus tali interdum ſpiritum permiſceri flatuoſum. Quod igitur exquiſite concoctum ſecretumq́; eſt, æquale ac ſimilare, utpote nullum habens flatum, in fundū deſcendit uaſis urinam continentis. Quod uerò permiſtum eſt aëreo quodam & uaporoſo flatu, id ſubductum ab eo quod proportionale ſit quantitati ſubducentis, minusq́; & magis ſurſum fertur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte refert Hippo. appellare nebulam id quod ipſe in libro de Criſi. nempe cap. 12. appellat appendiculum. Quoniam tamen poſſet quis obijcere, quòd Hippo. non tantùm utitur hoc uocabulo, nebula, pro omnibus aut nebulis, aut appendiculis, ſed aliquando utatur hoc uocabulo, ἐναιώρημα, id eſt, appendiculum: quoniam ipſe aliquando dixit, ἐναιώρημα γονοειδὲς, id eſt, Appendiculum genituræ ſimile. Reſpondetur unum duorum eſſe neceſſarium in doctrina Hippocra. aut quòd ipſe appellat tam nebulam, quàm appendiculum, ἐναιώρημα. aut quod Hippo. non appellat hoc nomine, Enæorema, nebulam, quæ inuehitur in urina, quam Gale. appellat Appendiculum, ſed ſolùm id quod eſt genituræ ſimile. Conſtat autem Hippo. uti uocabulo, Enæorema genituræ ſimile, lib. 1. de Morb. popu. parte 3. in hiſto. Philiſei, ubi dixit, Vrinæ uariæ enæorematis rotundis genituræ ſimilibus. & libr. 3. par. 1. in Hiſt. eius qui in Dealcis horto iacebat, inquit, Vrinæ tenues uaria habētes enæoremata minutatim diſperſa, & ueluti craſsiorē farinā genituræ ſimilē. Et hoc modo enæorema dicetur de ſimili genituræ, cum additione gonoides: & nebula dicetur de contento de ſupernatante, & de eo quod apud Galen. appellatur appendiculum. *De iudicatione.* Græcè, περὶ κρίσεων. Id eſt, de criſibus.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterum) approbat magis ex contentis id quod inferius eſt, quoniam non eſt commixtum flatui: & id quod ſupernatat, tantò magis ab infimo lo

co ſublatum eſt, quãtò magis flatui commiſcetur, ſiue nebula ſiue enæorema fuerit. Magis aut minus ſurſum tendere, ad flatus commixtionem retulit libro 3. de Mor. popu. par. 3. in Commen. hiſto. in Lariſſa uirginem. *In urina.* adde, *κάτω.* id eſt, deorſum.

PROGNOST. XXXVII.

NEC te decipiat, ſi veſica ægrotans aliquã talem reddiderit vrinam: non enim totius corporis morbum oſtendit, ſed ipſius ſolius.

QVONIAM Hippoc. ſuprà prog. 28. ſedimentum ſquamoſum atq; furfureum damnauit, cùm tamen poſſet tale fieri citra morbum acutum, ex ueſicę ſcabie, quod diſtinguere docuimus in eius expoſitione. Et quia prog. 35. pinguedinem ſupernatantem damnauit tanquam colliquationem ſignificantem, cùm tamen poſſet ex renum pinguedine colliquata euenire, conſulit aduertere ueſicæ diſpoſitiones, ne fortè ab ipſis fiat urinę mutatio, putantibus nobis id mali aliunde euenire. Quando uerò dixit ueſicæ uitium eſſe aduertendum, omne uitium inſtrumentorum urinæ inſeruiẽtium intelligi uoluit. Pari enim ratione renes, ut dixi, urinam immutare, ut ueſica, ualent. Quemadmodum enim in expoſitione prognoſtici 13. diximus, ubi deiectio bona ſit, ſignificari imum uẽtrem bene ualere: non tamen ex mala deiectione male: ita modo bona urina ſignificat renes & ueſicam bene ualere, non tamen mala, male. ratio eſt, quia cùm urina excernitur, ſi inſtrumenta inſeruientia praue affecta fuerint, neceſſum eſt in ipſa aliquod ueſtigium reportari: quòd ſi tale non adſit, bene ualent talia inſtrumenta. Si tamen urina mala eſt, non eſt neceſſum inſtrumenta urinæ praue affici. ſiquidem potuit hæc immutatio aliunde euenire, à ſuperioribus uidelicet partibus, quæ per urinam ſano, aut ægrotante homine repurgari ſolent: quod fit ſanguine, pure, ſquamulis, furfuribus, & ſimilibus mictis, & per urinam, ut fas eſt, repurgato corpore toto in iudicationibus. Hanc ſententiam cum reliquis, quæ de urinis in hoc libro ſcribuntur, ab Hippo. refert Gal. lib. de Atra bile.

Veſicæ diſpoſitiones aduertendæ.

GALENI

GALENI COMMENT.

OPTIME *id adſcripſit, reuocans in mentem quod nos interdum omiſimus definire in ægris. Atq; oportet in uentris deiectione reponere in animum nunc proditam definitionem. etenim promiſcuum eſt utrique ſecretioni, totius corporis recipere exerementa, atque etiam illarum partium per quas excernũtur. At uerò per naturam habentibus nobis, excrementa totius corporis repurgãtur per urinam: ea uerò quæ in uentrem condita ſunt, pariter cum ſtercore excernuntur. Præter naturam uerò habentibus, cum urina pariter quædam morborum in renibus, ac ueſica indicia excernuntur: cum ſtercore uerò, corporis totius.* Itaq; *non rarò per urinam purulentam, quæſtio exiſtit, undénam ueniat pus: itidẽ ubi ſquamulæ excernuntur, ea ipſa quæſtio eſt. & item aſpera, fœtida, ac biliosa ſæpe redditur urina propter ueſicam & renes, non rarò uerò propter omne corpus, id eſt, perfectricem humorum in toto animali facultatem, quæ (ut indicauimus) ueluti focum ardentem, & fontem obtinet iecur. Interdum ea ipſa haudquaquam affecta, per ueſicam & renes omne animal expurgatur: ut partium aliquarum in eo excrementa quædam incidentia uenis, purgato ſanguine de renibus excernuntur, quemadmodum abſceſſus quoque conſiſtentes ſæpenumero per urinam excernuntur.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

ADEÒ perſpicuus eſt Galeni commentarius, ut nulla egeat enarratione: id enim ſolùm modò intendit docere, ſimile eſſe quod fit in urinis, & deiectionibus. Quemadmodum nanque per urinas non tantùm partes renum, & ueſicæ expurgantur, ſed etiam & iecur, & corpus uniuerſum: ſic etiam per deiectionem non tantùm partes inteſtinorum, & uentriculi purgantur, ſed etiam uniuerſum corpus. Itaque de urina purulenta, ſquamoſa, acri, fœtida, biliosa, & talibus medici dubitare

bitare ſolent an deſcenderint à renibus & ueſica, an à toto cor pore. Quæ omnia facilè ſoluet qui lègerit cap.3.lib.6. de Locis patientibus. Et dē furfuribus, & ſquamulis ſuprà in expoſitione 28.prog. *Aſpera.* Græ.ἀχυῶδα, hoc eſt, acris. *Perfectricem.* Græce, πεπτικὴν, hoc eſt, Coctricem. *Conſiſtentes ſæpe numero.* Græce, πολλαχόθι γινόμενα, multis in locis facti.

PROGNOST. XXXVIII.

VOMITVS autē vtiliſsimus eſt, quàm maxime pituita ac bile commixtus: non admodum craſſus, nec multus. Synceriores namque deteriores ſunt.

D E uomitū conſequenter Hippo. agit, non tanquam de ipſa actione, ſed tanquam de re ipſa quæ euomitur. De ipſa actione, Gal.lib.2.de Cauſis ſymp. legit, tanquam de ſymptomate pertinente ad naturalem facultatem, dicens, Qualis eſt per uomitiones in uētriculo expultricis facultatis actio, eiuſmodi etiam per tuſſes, in pectore eſt, & in pulmonibus. Et rurſus de tuſsi & ſternutamento loquens, inquit: Atque hæ ſunt facultatis à uoluntatis imperio pendentis ſymptomata: uomitus uerò, quamuis illis proportione quadam reſpondeat, ad naturalem refertur facultatem. Hip. uerò in præſenti non de ipſa actione, qua expellitur aliquid à partibus uentris, & inteſtinorum per os, agit, ſed de ipſo excremento quod uomitu ſecernitur. Docebit autem lib.3.prog.32. ipſum uētutum prædicere. Eſt enim una de iudicationibus, quibus à morbis liberantur homines, eſtq; cùm præſens adeſt argumentum ad cognoſcendum quantum conſtet naturalis facultas, quæ coquit humores, quos poſtea excernit uomitu, quoniam grauant, aut quoniā mordent, aut tertiò, quoniam ſunt in uentriculo præter naturam. Grauant aut mordent bilioſa aut pituitoſa excrementa, aut in ipſo uentriculo genita, aut aliunde tranſmiſſa, aut alimenta in ipſo cōtenta multa, aut corrupta, & mala qualitate prædita. Sunt autem præter naturam, ut dulcis pituita, aut ſanguis in uentriculo. De pituitoſo, & bilioſo uomitu præſentem ſententiam ſcribit Hippo. bonum ac malum uomitum deſignans: uomitum utiliſsimum eſſe dicens eum, qui maxime commixtus eſt bile, ac pituita, quoniā qui talis eſt, nullam obtinet extremam qualitatem. Pituitoſo namque exiſtente

Vomitus actio eſt.

Vomitus cauſa.

Vomitus utiliſſimus.

ſtente uomitu, ubi aliquid flauæ bilis commiſceatur, non erit extremè frigida pituita: calor namq; bilis pituitæ compeſcet frigiditatem. Eſt namque pituita frigidiſsimum, quod eſt in corpore noſtro. lib. 1. de Teperamentis. & lib. de Inæquali intéperie. Bilis ſimiliter pituitæ mixta ipſam attenuat, & eius coctioni coadiuuat, quemadmodum in hemitritæo. Contraria his fient, ubi ſyncera uomatur pituita. Craſsiſſima quoq; reddet à frigore ueluti concreta. Pariformiter ubi uomitus bilioſus fuerit, expedit ut aliquid de tenui pituita, & ſeroſo, atq; aquoſo humore ipſi commiſceatur, ut attéperetur eius calor, quando ipſa calidiſsimum eſt eorũ, quæ in corpore continentur. 2 de Temperamentis. & lib. de Inæquali intemperie. Similiter ne nimio calore aſſetur bilis, atque craſſa admodum reddatur: quod euenit ubi ſyncera fuerit bilis. Talis eſt pallida bilis, quæ ex flaua cõmixta cum ſeroſo humore perficitur. Syncera uerò eſt ea, quam appellant Vitellinam: hæc bilis colore flaua eſt: nam oui uitellus flauus eſt. Quæ Gale. lib. de Atra bile in hunc modum ſcripſit, Iam uerò alius humor aliquis amarus ſemper apparet ipſum uomẽtibus, non ſemper autem flauus, uerùm pallidus nonnunquam eſt, quo flauus craſsior perpetuò conſpicitur. Quare non inepte hinc ſumunt coniecturam, qui de humoribus optime ſentiunt, humiditatis aqueæ, ac tenuis mixtura flauam bilem pallidam apparere: nõnulli aquoſam humiditatem uocant, quidam ſeroſam, huius generis exiſtentem, unde urina, & ſudor prouenit. Sicut uerò tenuis humoris temperatura bilis colore pallidior, & conſiſtentia humidior euadit. Itaque cùm impẽſius ipſa digeſta fuerit, diſcuſſaq; oui uitello ſimilis uidetur. atq; eius rei gratia, λεκιθώδης, quaſi uitellum oui referens, à Græcis dicitur. Flaua itaque bilis redditur ex ſynceritate, talis colore, & craſsitudine, colore flauo, ſubſtãtia craſſa, & ob calorem uſta. Quæ uerò mixta eſt, colore pallida redditur, ſubſtantia tenuior, colore remiſsior. Et Gale. in Comm. hanc ſynceram, & flauam bilem dicit nominari uitellinam. Et lib. 2. de Naturalibus fac. de bilis naturalis generatione ex alimentis loquens, inquit: Eſt autẽ hoc tenue humidum atque fluidum, nõ quale, cùm ad ultimum excoctum eſt, flauum, igneum, & craſſum, uitellis ouorum ſimile, hoc nãque iam præter naturam eſt. Flaua bilis itaque, ſiue uitellina, ac ſyncera aſſatione fit, & nimio calore, quemadmodum ex lib. de Atra bili adduxi. pallida uerò commixtione cũ

Frigidiſsimum eorũ quæ ſunt in corpore.

Calidiſsimum eorũ quæ ſunt in corpore.

Vitellina bilis flaua eſt.

Flaua bilis aſſatione fit.

tenui excremento,quo reſoluto,(ut etiam uult Gal. in Commẽt.) quod reliquum eſt,& flauum,& craſſum,& uitelli colore fit.De pallidà bili omnes conſentiunt mixtam eſſe.de uitellina uerò Barbari uolunt duplicem habere generationem: al- *Vitellinæ biles duæ.* teram ex aſſatione,quam retulimus ex Galeno:alteram ex mixtione cum pituita craſſa. Contra quos aduertendum, quòd hæc bilis uitellina non eſt proprie talis:licet enim craſſam habeat ſubſtãtiam ueluti uitellina,non tamen colorem. Non enim fieri poteſt,ut mixtum ex flaua bile, & craſſa pituita flauum obſeruet colorem,qualẽ habere debet uitellina,de qua diximus,ſed colorem pallidum qui ex flauo & albo concinnatur.Erit igitur apud Galen.talis bilis pallida,& craſſæ ſubſtantiæ:poterit autem appellari uitellina, quoniam quidam ſunt ex uitellis ouorum colore pallidi. Sed utcunque inter pallidas biles comprehendetur,licet Gale. de ſola pallida,quæ fit tenui ac ſeroſo humore commixto,meminerit, locis citatis. *Bilis naturalis.* Et hæc ſola ab ipſo naturalis:flauam uerò, ærugineam, nigrã, & ſimiles, præternaturales.lib. 6.de Mor. popu.par. 5. Com. illius ſententiæ,lingua humorum ſerum.ubi dixit,Itaque linguas dixit,ut in uita ex conſuetudine appellant homines, χλωροὺς quoſdam uidiſſe inquientes, quibus color ad bilioſius tranſierit,pallidæ ſcilicet bilis:hanc enim ſimpliciter uocant, non ut reliquas, cum additione,uel nigram,uel æruginoſam appellantes, uel rubram,uel flauam, uel uitellinã, proxima ſiquidem eſt,& fere eiuſdem generis flaua bilis,cum pallida. Addit Hippo.maxime commixtam eſſe debere. Nam quæ non *Cocta mixta eſſe debent.* ſunt maxime commixta, non ſunt integre cocta, aut ſuperata à natura:quod in omni bona coctione eſt neceſſarium,ut docet experimentum,& infrà Com.44.declarabitur. Subiungit *Syncera ἄκρατον.* quoque rationem Hippo. quoniam ſynceriores, deteriores ſunt.Grece, ἀκρητέστεροι, ſcribitur. ἄκρατον autem à Galeno exponitur,libro 3.de Mor.popu.par.1.in Com.hiſto.eius,qui in Dealcis horto iacebat,cũ dixit, Nẽpe ubi familiarẽ tũ colorẽ tum ſubſtantiam quiuis humor ueram ſeruauerit,tum uacuari ipſum ἄκρατον dicimus.Et lib.1.de Mor.popu. par. 3.in Com. hiſto.Philiſci,inquit,Cùm itaque uel deiectionem,uel uomitum,ἄκρατον dixerit, ἄμικτον,id eſt, impermixtum dicit.Idem ex doctrina Hippo.apud Gal.lib.2.Prorrhe.Com.15.& 3.de Mor. popu.par.2.in Comm.hiſto. Alteram ex abortiuo fœtu, determinans qualis ſit ſyncera bilis,quæ euomitur,& qualis eſt illa

quæ

quæ à medicis talis appellatur, inquit, Cognoſcentibus nobis Hippo. ipſum ἄκρατα, id eſt, mera uocare, quæcũque familiarẽ colorem habent cum altero humore impermixtum, ut ſi quis finxerit biliosa deiecta mera, id eſt, uel flaua colore, uel fulua, nempe æruginoſa & nigra adiecto colore dicere mos eſt, tum huic, tum alijs medicis. & ſect. 7. Apho. Com. 6. inquit, Synceras uerò deiectiones nominauit, impermixtas aquoſæ humiditati: quoniã ſolus humor euacuatus deijcitur, ſiue ſit bilioſus, ſiue melancholicus, ſiue porri colorem perferens, ſiue bilis, quæ ęruginoſa nominatur. Vomitus ergo bilis ſynceræ dicetur, quoties bilis flaua, aut fulua uomatur: reliquas uerò bilioſas malas, ſynceras appellandas cum additione, de quibus in ſequenti prog. dicemus, ſynceras ęruginoſas, ſynceras nigras. Quòd autem dixit, non multus, neque admodum craſſus. De craſſo in Comm. dicemus: multum autem damnauit, quoniam quę excernuntur moderata eſſe debent quantitate.

GALENI COMMENT.

PER *hanc quoque dictionem indicauit quidnam appellet ſyncerum, opponens illi permiſtum: quamuis etiam nomen ipſum nihilominus ſuam indicet ſignificationem. Etenim uinum dicimus ſyncerum, quocum aqua permiſta non eſt, aut perquam exigua permiſta eſt. nec non quodlibet aliud eſt, et nominatur ſyncerum, quoties ipſum per ſe tantummodo, impermiſtum aliena materia eſt. Itaq; flauam bilem intueri licet interdum craſſam ac ſummè flauam uomitione reiectam, & item deorſum deiectã, quam ſanè nonnulli nominant uitellinã. Sæpe uerò humidiorem, ac minus flauam, quæ magis propriè crocea nominatur, permiſtũ habẽs in ſe tota pituitoſum humorem, tenue aut aquoſum quoddam excrementum. Vult igitur* Hippocrates *neutrum humorem ſyncerum apparere, ſed eos inter ſe quodammodo permiſceri.* Bilioſus *enim ſyncerus, caloris copiam: pituitoſus indicat frigus. Quinetiam ſyncerus humor craßior redditur, pituitoſus quidẽ propter frigidita-*

tem

tem quaſi concretus: bilioſus uerò, propter exuperantiam caloris euaporatus, & tanquam aſſatus. Hæ enim duæ cauſæ contrariæ craßitudinis ſunt, calidum admodum ac frigidum. Calidum enim euaporat, frigidum adſtringit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte explicat, quid intelligat Hippocr. per ſyncerum: id enim tale eſt, quod cum aliena ſubſtantia permixtũ non eſt: quemadmodum & uinum impermixtũ dicimus, quod aquæ commixtum non eſt, aut paucæ admodum.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaque) docet flauam bilem aliquando apparere ſynceram, extremè flauam, aliquando remiſsè talem, quæ magis propriè pallida appellabitur, quàm flaua. Habet aũt hæc commixtum per ſe totam pituitoſum humorum tenuẽ, aut aquoſum excrementũ, per aquoſum tamen excrementum ſerum humori proprium intelligere oportet. Nõ ergo decet ſyncerum apparere aliquem humorem: nam bilioſus calorẽ ſignificat, & pituitoſus frigiditatem. *Crocea.* Græcè, ὠχρὰ. id eſt, pallida. *Pituitoſum.* Græcè, φλεγματώδη χυμὸν λεπτὸν ἢ ὑδατώδη τι περίττωμα. hoc eſt, pituitoſum humorem tenuẽ, uel aquoſum quoddam excrementum.

IN tertia parte quæ incipit, (Quin etiam) ſyncerum humorem dicit eſſe craſſum, calidum ob uſtionem, frigidum ob cõcretionẽ. Frigidum enim eſt, inquit, πηγνύον, id eſt, compingẽs: ſic enim legi debet, non ut legitur adſtringens. Contra ſententiam Galen. poterit quis inſtare probando, quòd nõ omne ſyncerum eſt craſſum, ex Hippoc. lib. 1. de Morb. pop. par. 1. in prima aëris conſtitutione, ſecti. 16. dicente, Alui turbatæ erant, & bilioſę, pauca exierunt, ſyncera, tenuia & mordentia, & frequẽter ſurgebant. Non ergo ſyncera omnia craſſa erunt. Galen. quoque in Commen. excretiones ſynceras explicat, & earum malitiam cõprobat cum præſenti prognoſtico. Præterea Hip. in hiſtor. ſuprà allegata, Alteram ex abortiuo fœtu, inquit. Secundo die aluus turbata eſt, primum excretis paucis tenuibus, & ſynceris. Huius excrementa tenuia erant & ſyncera. Et Gal. in Commẽtario inquit, Fieri ſiquidem poteſt, ut mera, pallida, & flaua, & fulua, & rubra, & ærugínoſa, & nigra deijciantur. Pallida in hoc loco mera, ſiue ſyncera appellauit, cùm tamen in præſenti Commen. pallidum uomitum, fieri ex commixtione bilis cum humore pituitoſo aut aquoſo excremento dicat. Ad

prim

primum & ſecundum, quæ ſumpta ſunt ex Hippoc. reſpondemus, quòd tenuia & ſyncera non ſunt eadem. Sed illi de quibus Hippocr. loquitur deijciebant diuerſa, quorum quædam erant tenuia, quædam uerò ſyncera: & eadem tamen ſimul eſſe tenuia & ſyncera eſſet impoſsibile, niſi in partibus diuerſis. Ad ultimum tamen de pallida bile, quam inter ſynceras numerauit Gale. dicemus, quòd pallida bilis dici poteſt ſyncera, quando non appareat alter humor cõmixtus cum ipſa, alterius coloris aut conditionis, ſed his qui commixtus cum ipſa eſt ad unã ſubſtantiam pariter cum ipſa eſt reductus. Altero modo dicitur merus, qui nullatenus commixtus eſt, neque ſecundùm apparentiam, neque ſecũdùm rei ueritatem. Duobus itaque modis aliquid ſyncerum dicetur, aut quoniam nullam habet ueram commixtionem ut in præſenti Comment. uult Galen. aut quoniam nullam habet commixtionem apparentem, quamuis habeat ueram, quomodo in allegata ſententia pallida bilis ſyncera appellatur. Quod etiam uidetur uelle Galen. loco citato: qui ſtatim addit, mera explicans, dicens, ut ſi quis finxerit biloſa deiecta mera, id eſt, uel flaua colore, uel fuluia: & pallidę non meminit, quoniam pallida mixta ſunt in re.

Syncerum duobus modis.

PROGNOST. XXXIX.

SI tamen fuerit id quod vomitur, porraceum, vel liuidum, vel nigrum, quicunque ex his coloribus fuerit, malum eſſe exiſtimare oportet

CIRCA progno. præſentis expoſitionem, de bile porracea tantùm dicemus, quantum mali oſtẽdat ubi uomatur: quoniam de nigro & liuido uomitu non aliud dicẽdum eſt, quàm de liuidis & nigris deiectionibus ſuprà dictum eſt circa prog. 22. Damnatur itaq; in præſenti porraceus uomitus, quoniam ſignificat caliditatem excedentem ac præaſſantem. Habet hæc porracea bilis duplicem generationis modum: aut enim generatur in uaſis ab intenſiſsima exurẽte caliditate, aut in uentriculo ex alimentorum cruditate: quemadmodum & Galen. in Commen. teſtatur. Lib. tamen de atra bile, de ea quæ ex aſſatione generatur in uaſis, locutus eſt & Hip. in præſenti prog. quoniam de illis ſignis loquitur, qui morbi malitiam, aut ſalubritatem oſtendunt, non de ijs quæ ſequuntur cauſam aliam,

Porracea bilis dupliciter generatur.

quem

quemadmodum bilis porracea, quæ ſequitur alimẽtorum corruptionem: licet ipſe id non explicuerit, ſatis eſſe exiſtimans quòd de morbis acutis loquitur, & Galen. lib. 1. de Criſib. cap. 11. inquit, Vt autem ſummatim dicamus, in omnibus, niſi pro cibi qualitate talia fuerint excrementa, ita oportet affectionẽ conſiderare, adeò ut ſicubi hoc taceatur, ſubintelligere oportet, & quæcunque ab Hippocrate in prognoſticis dicuntur, ita dicuntur. Altero uerò modo bilis porracea, quæ ciborum corruptionem ſequitur, à calore languido generatur, ob defectũ coctionis. Alimentum uerò calidum eſſe debet pro maiori parte, quod talem patitur corruptionem, ut oſtendam, ac in ſanitate excerni poteſt. Inde eſt, quòd cùm inter malos uomitus numeretur ab Hippoc. ipſe non intelligendus erit de hac bile porracea, ſed de illa quæ in uenis generatur, ex adurente calore. Eius quæ in uentre generatur meminit libro de atra bile: ubi poſtquam dixerat pallidam, & uitellinam in uenis generari, de porracea dixit, In uentriculo porri figura alia quædam gignitur, Græci uocant πρασοειδῆ, à porrorum colore nomine ſumpto. De hac tamen in præſenti Commen. ob eſculẽtorum cruditatẽ generari dixit. Et li. 2. de Naturalibus facultatibus, inquit, Nam quibus in uentre bilioſum excrementum gignitur, id porri uirorem perfert. Et conſequenter inquit, Præterea quibus in uentriculo bilis illa gignitur, quæ porri colorẽ imitatur, debet omnino his cibus fuiſſe nõ panis, non ſuilla caro, ſimiléue aliquid, ſed neceſſario aliquid, quod his calidius fuerit, neque id boni ſucci. Hoc in loco calida alimenta dicit præſtare materiam huic generationi. Et infrà inquit, Quæ uerò bilis porrum refert, iis ſolis gignitur, qui utique concoxerunt malè. Quòd autem dixi ipſam in ſanitate aliquando fuiſſe excretam, teſtatur Galen. lib. 3. de Alimentorum fac. cap. de melle, ubi de bile diuerſorũ colorum loquẽs dixit, Nullam porro ex his omnibus, porracea excepta, niſi in corpore admodum ægrotante excerni uidemus: flaua uerò, pallida & porracea, ualentibus etiã nobis uomuntur ſæpenumero, ac deijciũtur. Atteſtatur huic rei experimentum: nam infantes ex lactis cruditate & corruptione ſæpiſsimè deijciunt porraceam bilem. Ex quo etiam conſtare poterit, quòd etſi pro maiori parte ex corruptione ciborum calidorum talis generetur in uentriculo bilis, aliquando cõtingit ipſam fieri ex corruptione frigidorum. Aeruginoſi uomitus non meminit Hippoc. in præſenti, quoniam

Bilis porracea in uentre generatio.

Bilis porracea in ſanitate excernitur.

Aeruginoſa bilis.

niam colore ferè eodem eſt cũ porraceo, & generationis ſuæ cauſam habet ſimilem,& bilis ſignificat aſſationem, quemadmodum & porracea: ut apud Galen.lib.1.de Mor. pop. part.2. ſectio.34.ubi præter id quod Hippoc. dixerat, ſed æruginoſa quoque uomunt,atque ex his aliqui cito moriuntur. Galen.in Commentar.inquit,Omnes eiuſmodi deiectiones & uomitus flaua aſſata bile fieri oſtendimus.Et lib.1. Prorrhe. Comm.10, inquit,Bilis autem flaua præaſſata primùm quidem in æruginoſum ſuccum uertitur,poſtea in nigrũ: præaſſatur uerò ob febris magnitudinẽ. Hæc bilis ſolet in iecoris inflãmationibus, excerni apud Gal.lib.5.de Lo.pa.cap.8.ubi inter reliqua ſigna dixit,Et uomitus quidam bilis ſynceræ,atque oui uitelli ſpeciẽ referentis,poſtea uerò aliquando æruginoſæ.

GALENI COMMENT.

De liuido ac nigro colore ſuprà definitum iam eſt.Porracei uerò nunc primùm habuit mentionem,non habentis quidem proprium nomen,ſed utentis porri appellatione:niſi aliquis uelit econtrario à colore porraceo dictũ eſſe porrũ,nõ à porro porraceũ.In quibuſdã enim clara eſt deductio uocabulorũ, ut cognoſcatur id quod à grãmaticis prototypum nominatur,& quod ab eo deductum eſt,quemadmodum de lacteo colore.In alijs uerò haudquaquam clara eſt.Dicas enim licebit non à phœnice(talis eſt fructus palmæ arboris)phœnicẽũ:ſed eſſe à phœniceo phœnica dictum:quemadmodum cyanon(talis eſt aqua maris) non à cœruleo magis,quàm cœruleum ab illo. Itidẽ ochra & ochron,id eſt,croceus color in eandem ſeriem reponũtur. Ochram uerò dixi, non ultima acuta, quo pacto aliquis dicet ochron ,id eſt, croceum adoleſcentẽ,et ochram, id eſt croceã ſeu pallidã mulierẽ: ſed penultima acuta. Ochra enim genus quoddã terræ eſt: cuius potiſsimũ Attica probatiſsima eſt. Hæc igitur nunc ſemel ſint à me perſcripta. Aſsiduè enim in animo habeas oportet,ſtudendũ eſſe nominibus tantum,quantum ad illuſtriorem ſignificationem

nem

nem eorum quæ dicimus,ex illis iuuari poſſis: reliquum ue rò tempus ſuperuacuũ exiſtimabis,ad ſtudium rerum meliorum reponẽs. At uerò gignitur in corpore quemadmodum crocea bilis per naturam habentibus, ita porracea altera præter naturam.conſtatq; ut hæc ſæpenumero in uentriculo gignatur,propter quorundam cruditatem eſculentorum,aut olerum,qualia beta,cepa, braſſica ſunt: atq; ut etiam interdum talibus nequaquam ingeſtis, ratione ægrotationis in uenis gignatur,ac decũbat aut in uentrem ſuperiorem,aut in inferiorem, calorẽ in corpore indicans præter naturam,atque excrementi proprietatem talis temperamento,qualis prædictorum olerum ſuccus eſt.

ANN[illegible] AL. COM.

IN prima parte dicit [illegible]giſſe prius de liuido & nigro colore,nempe Commen.22.& 29.nunc uerò de porraceo dicet, primùm non eſſe ei proprium nomen,ſed à porro deduci, niſi quis uelit dicere,porrum accepiſſe nomen à colore porraceo, licet in quibuſdam non ſit facile inuenire primitiuum nomen & deriuatiuũ. Nam in cęruleo colore & phœnice,id eſt,dactylo,dubium uidetur,quod ſit primum. Similiter ὤχρα, penultima acuta, quod uocabulum t[illegible]m quandam pallidam ſignificat,cuius ſpeciei Attica optima [illegible] & ὠχρὸν,id eſt,pallidus color,dubium eſt de primitiuo. Sed tamen non dubitandum inter ſubſtantiuum & adiectiuum: nam ſubſtantiuum habet locum primitiui. *Et ochram,id eſt croceam ſeu pallidam mulierem.* Græcè, *ὤχραν δὲ τὴν γυναῖκα*, hoc eſt, pallidam autem mulierem. ſed primæ dictionis accentus corrigendus,& ſcribendũ ὠχρὰν.

IN ſecunda parte, quæ incipit (At uerò) duplicem docet generationem bilis porraceæ:unam quemadmodum & pallida,nempe in diſpoſitione naturalí, quẽadmodum generatur pallida bilis. hoc aũt euenit ob aliquorũ alimentorũ cruditatem: de quibus ſunt beta, cepa,braſsica.De quibus conſtat betam frigidam eſſe,nec opus eſt omnia eſſe calida, ut in expoſitione dixi. Alter generationis modus eſt in uenis per modum aduſtionis, demum ipſo humore ad uentriculum tranſmiſſo, uomi contingit ipſum. *Crocea.* lege pallida.

PROG

PROGNOST. XL.

SI tamen omnes colores idem homo vomuerit, valde lethale iam eſt.

DE uomitibus diuerſorum colorum ac malorum præſens ſcribitur ſententia: ſuprà tamen in expoſitione 23. de deiectionibus uerſicoloribus ſatis dictum eſt, quod ad hũc locũ transferri poterit. Siue enim ſimul omnes dicti colores uomantur, ſiue ſigillatim, multæ cauſæ ſignificantur, quæ naturæ aduerſantur. Sũt enim omnes tales colores, preternaturales diſpoſitiones oſtendẽtes, ſiue ſint qui in prognoſt. præcedenti ſcribuntur, ſiue alij eis ſimiles in malitia, ut æruginoſus, & pinguis, & ſummè flauus. Quòd ſi facultas fortis eſſet, morbus poſſet quidem produci, nihilominus exitioſa admodum eſſet diſpoſitio, qualem progno. 23. in uerſicoloribus deiectionibus putauit Hippocr. Non tamen putat ipſe cum his uomitibus poſſe facultatem conſtare, neque morbum futurum eſſe diutinũ: hanc ob cauſam dixit, κάρτα ὀλέθριον ἤδη γίνεται. hoc eſt, ualde lethale iam eſt. Qualem ſentẽtiam ſcripſerat libr. 1. Progno. 27. de reſpiratione frigida ex ore & naſo: ut non tãtùm magnum indicium habeatur ad mortem, ſed & breui ipſam futuram ſignificet. Vomere itaque diuerſos colores malos deterius eſt, quàm eos deijcere: quoniam magis præter naturam eſt uomere, quàm deijcere. Et quoniam magis appropinquant membris pręcipuis humores qui uomitu reijciũtur, q̃ qui per uentrem deſcendunt: & quia humores aſcendentes calidiorem morbum oſtendunt, inde licet Hippocra. utranque exitioſam exiſtimet diſpoſitionem, breuiorem tamen eam, qua uomuntur. Celſus lib. 2. cap. 6. inquit, Atque in omni morbo uomitus, qui uarius & multorum colorũ eſt: præcipueq́; ſi malus in hoc odor eſt, ac ſanguinem quoque in febre uomuiſſe peſtiferum eſt.

GALENI COMMENT.

SIVE de prædictis coloribus, porraceo, liuido, nigro ſit proditum uerbum, omnes, ſiue etiam de alijs cum ipſis quicunque præter naturam habentur colores, utrouis modo exitioſiſſimum eſt, indicantibus in corpore multas haberi difficiles affectiones.

ANNOTAT. IN GAL. COMMENT.

DVOBVS modis intelligi poſſe ſententiam Hippo. decet: aut enim uult per omnes colores, intelligere omnes eos qui dicti ſunt in præcedēti Prog. aut ſimul etiam omnes alios quicunque fuerint præter naturam.

PROGNOST. XLI.

CELERRIMAM autem mortē oſtendit liuidus vomitus, ſi fœtidum oleat.

Liuidus uomitus.

DE liuido colore Commenta. 8. dixit intermortuam oſtēdere facultatem, uelut in 22. Comm. modicam atram bilē modicè commiſceri. Et de fœtido odore dixit 22. Commē. putredinis ſignum eſſe. Magnum igitur malum erit, ubi hæc duo cō iunguntur, liuidus color, & fœtor. ſi nanque color liuidus ſignificat intermortuam facultatem, languidum in extremo naturalem colorem ſignificabit. ſi fœtor putredinē ſignificat, ea non fiet ſine caloris extranei abundantia. Summum ergo malum erit, quia naturalis caloris defectus, & extranei exceſſus adeſt, ubi liuidus & fœtidus fuerit uomitus. Vidi fœminā nobilem ſexagenariam morbo laterali laborātem, quæ liuidum uomuit tertia & quarta die, & liberata eſt, uerùm fœtorem nō habuit coniunctum.

GALENI COMMENT.

TALIS enim uomitio putredinem indicat cum extinctione, ſi quæ ſuprà diximus, in animum reuocentur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

COMMENTARIVS nulla eget annotatione: nam quæ præcipit ad memoriam reuocare, in expoſitione citaui.

PROGNOST. XLII.

OMNES verò ſubputridi, ac fœtidi odores, mali ſunt in omnibus, quæ vomuntur.

CELSVS lib. 2. cap. 6. inter ſigna mortis ſcripſit, atque in omni morbo uomitus, qui uarius & multorum colorum eſt, præcipuéque ſi malus in hoc odor eſt. In omni autem uomitu id habere uerùm uult Hippo. nempe malum eſſe, ubi malus acceſſerit odor. Ratio eſt, quia cum omni deiectione, quãtum

tumuis naturali,aliquis malus coniungitur odor: ob id dixit progn.17. Subruffa uerò ſit, neque admodum graueolens. In ſana autem diſpoſitione ubi quis humorem aliquem uomat, nullum fœtorem repręſentat uomitus: quòd ſi fœtor coniungatur, eundem uomitum, qui aliàs aut ex ſubſtantia, aut ex colore malus eſt, deteriorem reddit: ſiquidē putredinem adeſſe ſignificat. Is malus odor cum peſſimo colore, ut liuido, aut nigro, celerrimam oſtenderet mortem. cum alijs autem coloribus, malum ſignificat ſimpliciter, aut ſeipſo deterius eſſe.

GALENI COMMENT.

CONSTAT *enim ut cuius affectioni permiſceatur putredo, ea ipſa deterior euadat.*

HIC Comment. nulla eget annotatione.

PROGNOST. XLIII.

SPVTVM autē in omnibus doloribus, qui ſunt circa pulmonem & coſtas, vt cito ac facile reijciatur oportet.

GAL. lib. primo, de Cri. cap. 14. ſigna coctionis & cruditatis dixit eſſe ſtatuenda, urinas, deiectiones, & ſputa. Quemadmodum autem deiectiones, ut diximus, immediatē uentris oſtendunt diſpoſitiones, atque inteſtinorum: ita urinæ uaſorum omnium ac iecoris, & inſtrumentorum urinæ inſeruientum: ſputum uerò, partium thoracis, & reſpirationi inſeruiētium. In morbis namque, qui pendent à materia, ſigna quædā ſunt propria, quædam mox apparentia: ut primo de Cri. cap. 5. Propria ſunt, ut in morbo laterali, febris acuta, dolor punctoris lateris, tuſsis, inſpirandi difficultas, & pulſus ſerratus: uerùm hæc præter id quòd propria ſunt, inſeparabilia ſunt, & paſsionem conſtituentia. Quæ etiā *παθογνωμονικὰ* dicūtur, quia ab aſsidētibus diſtincta: quia licet morbo propria ſint, ſeparari tamē poſſunt, ut quòd dolor ad iugulū aſcendit, aut ad hypochondria deſcēdit, uel leuius ſuper dextro aut ſiniſtro latere cubare. Præter hæc ſunt alia ſigna, mox apparentia, quæ non comitātur aut cōſtituunt morbum, ſed pòſt apparent in duplici genere: quædā enim ſunt ueluti propria, quædam communia omni ægrotationi, ueluti propria, ut in morbis uenoſi generis urina, in morbis uentriculi & inteſtinorum, deiectio: in morbis thora-

Signorum diuiſio.

Morbi lateralis ſigna.

παθογνωμονικὰ.

Aſsidentia ſigna.

Mox apparentia ſigna.

cis ſcreatio. Signa alia ſunt cōmunia omni ægrotationi, ut cōſtare mente, bene cubare, & quæ ex ſomno, & reliquis dicta ſunt ab Hippocr. in hoc libro. De ſcreatione igitur in præſenti cum multis alijs ſententijs prognoſticis ſcribit Hippo. bonas primum, deinde malas conditiones. Sputum, inquit, oportet in morbis coſtarum & pulmonis, ut duas conditiones habeat, nempe ut cito, & facile excernatur, ubi particula aliqua noſtri corporis inflāmatione uexatur, ac diſtēditur ob ipſam, & membrana tenuis ipſam obuoluerit inflammationem, aliquid reſudare ſolet ueluti in lippitudinibus, & in morbo laterali: eritque id quod reſudat, tenue in principio atq; incoctū, in morbi autem proceſſu & craſsius, & magis coctū, ſi ſalubris eſt, ut ſcribit Gal. prima ſecti. Apho. Commen. 12. dicēs, Hoc enim accidit omnibus inflammationibus, quæ non teguntur operculo denſiore, ut in his quæ exteriorem occupant cutim, quandam ſaniem reſudare ab initio tenuem, poſtea uerò ſi coctionem accipiant, & ad melius proficiant, craſsiorem: & ex hac ipſa craſsiore aliquam eſſe magis coctam, aliquam uerò minus. Hoc idem in omnibus inflammationibus, quæ uel os uel oculos infeſtent, licet intueri, quando pars aliqua interior ſimul cū cutis diuiſione patitur inflāmationem. Nam ex eiuſmodi ulceribus ſanies profluit, qualem diximus. Quando igitur aliqua fuerit inflammatio cum tanta meatuum anguſtia, ut nihil extra effundatur, neceſſe eſt illam eſſe & coctu difficilē, & longo tempore perdurare. Idem infrà Com. 50. Docent autem hæc quo pacto humor qui continetur in inflāmationibus laterum reſudat in ſpatium proximum, quod eſt thoracis cauitas. Quod rurſus uehementer, compreſſo thorace aſperis pulmonis arterijs innititur, non autem in ipſis thoracis & pulmonis diſtentionibus. Quod uoluit Gal. li. 5. de Locis pa. cap. 2. dicens, Niſi enim uehementer admodum thorax pulmonē ex omni parte cōprimat, humor in aſperarum arteriarum ora recipi non poterit. quamobrem natura, quo robuſtior fieret expreſsio, tuſsi uocata donauit animalia. Eandem ſententiam ſcripſit lib. 3. de Articulis, tractatu, de coſtarū fractura, Com. 5. Cum uerò humor ipſe in aſperis pulmonis arterijs cōtentus fuerit, (in eis enim recipietur, quia ora habent magis aperta, & quæ nunquam integrè clauduntur, ob duritiem, & brōchiorum naturalem conſtructuram) facile poterit unuſquiſque intelligere, ſicuti in pulmonis morbis, quo pacto tuſsi utente natura, &

Sputi dua conditiones.

A thorace in pulmonem trāſmiſsio.

tura,& flatu, tanquam inſtrumento alio à corpore pellantur, quæ in ipſo pulmone congeſta fuerint,aut aliũde delata,quæ ſubſtantiam quandam non admodum craſſam,neque admodum tenuem habere debent:ut declaratur ſatis à Gal.in Com. & ego exponam.Si enim aliquod horum acceſſerit,aut omnino non adducetur ſputum,aut id malè,neque cum conditioni bus ab Hippoc.ſcriptis. Si nihil educitur,aut ſi quod educitur crudum eſt,morbi longitudinem ſignificat, atque ipſum eſſe in principio.quales ſunt illæ,de quibus Galenus libro primo de Criſib.cap.5.dixit, Quæ uerò propriè expuitiones nominantur, ex his quęcunque ſubflauæ,& ſubpallidæ,& ſpumoſæ, & tenues exiſtunt,ſolam cruditatem ſignificant, nullum uerò inſigne malum prænunciant. Si uerò præter id quod non educitur coctum,malam etiam aliquam habuerit ſignificationem, perniciem & periculum oſtendet, ut in ſequentibus dicetur. Diuerſum ab his eſt ſputũ coctum, quod uere ſputum dicitur, de quo in Aphoriſmo 12.primæ ſecti. quemadmodũ in morbo laterali,ſi circa initia ſtatim ſputum appareat,morbum abbreuiat:ſi uerò poſtea appareat,producit.Hoc autem quod in principio,id eſt in primis tribus diebus apparere debet,ſputũ appellat,quod explicat Gal.eſſe ſimpliciter ſputum. πτύελον à Græcis appellatur.Quod enim non eſt bonum,neque ſimpliciter ſputũ,nõ πτύελον, ſed πτύσμα appellãt,ut primo de Criſibus,cap.5.Quamobrem & in præſenti prog. ſputum legi debet,quoniam tale ſimpliciter bonum eſt: reliquum uerò aut flauum,aut uiride,aut ſpumans,& magis propriè πτύσμα eſt, minimè uerò ſimpliciter tale.Huius ſputi naturam,docet Gal. Com.citato,dicẽs:Sicuti igitur ſputum perfectæ coctionis eſt ſignum,quando album fuerit,læue & æquale conſiſtentia,neque nimis humidum,neque nimis craſſum:eodem modo integram cruditatem oſtendit, quod nullo modo ſpuitur. Iſtæ ſunt ex colore & conſiſtentia ſputi optimi notæ,quas tamen in præſenti Hipp.non percurrit:quoniam cùm dixit, ſputum, has incluſit conditiones,& ideo ab ipſarum narratione excuſatur.Dixit enim Gal.primo de Criſibus,cap.5. hãc exponens partem,Neque in dubio eſt,quòd hoc loco Hipp.ſputum uocat,id quod ſecundùm naturam ſe habet, cui flauum admixtũ eſſe oportere inquit.Declarat tamen quo tempore,& quanta facilitate excerni debeat optimum ſputum,cito dicens, ac facile eſſe excernendum:cito quidem,ut in Apho.dixit, ſi ſputũ

πτύελον

πτύσμα.

inter initia ſtatim appareat, morbum abbreuiat. ταχέως enim, id eſt, cito, ad morbi tempus refertur. Idē enim eſt ac ſi diceret, ſputum optimum debere apparere breui tempore ab initio. Id autem breue tempus principium ab Hippo. appellatur, trium dierum ſpatium, multis in locis: ut declaraui primo libro expoſitione 4. Quum igitur ſputum quod coctum eſt, apparet in principio, id eſt, intra trium dierum ſpatium, optimū eſt: breuis enim morbus ſignificatur, ſi quidem humor cito ac breui tempore aſſecutus eſt coctionem. morbus enim qui intra triduum conſiſtit, & coctionem admittit, non ultra ſeptimum prorogabitur. Similiter ad bonum terminari neceſſum eſt omnem morbum, cui ſigna coctionis adſunt, breuē enim morbum atque ſalutem coctiones oſtendunt, ut primo libro de Mor. po. par. 2. coctiones criſis celeritatem, & ſecuram ſanitatem oſtendunt. Quod etiam infrà declarat progn. 45. cùm inquit, deteriorem eſſe, ubi multo tempore ab initio ſcreatur.

Spuere cito.

εὐπετέως.

Facile etiam excerni debet id ſputum bonum, quod Hippoc. dixit, εὐπετέως: id enim ſignificat neque magnū adeſſe dolorē, neque ex facultate, aut humoris excernendi natura, aliquod adeſſe impedimentum. Hæc enim tria impedimentorum genera multa tuſsi excerni faciunt ſputum. Facile enim opponitur ei quod multam infert tuſsim, de quo in prog. 45. infrà dicemus. Conſtat autem, quòd aliquo horum trium impedimentorum concurrente, neceſſum eſt, ut non facile neque abſque magna tuſsi excernatur præ dolore. Quoniam ubi dolor partem infeſtat, motus ipſum augebit, & maxime qualis tuſsis, & cogitur ab opere ceſſare, ac multam, id eſt, frequentem efficere tuſsim, ut id quod in uno motu ob paruitatem facere non poteſt, frequentia compleat. Similiter ob imbecillitatem facultatis tuſſes multæ fiunt neceſſariæ ad expulſionem ſputi, ubi ipſa adeò fuerit languida, ut uno impetu id efficere nō poſsit. ſputi etiam craſsitudo aut tenuitas impedit, aut quoniam non cedit aëri pellenti, aut quia refugit flatum, ac diuiſum cedit ipſi exeunti, neque ambo ſimul exeunt, ſed ſolus aēr humore relicto.

GALENI COMMENT.

VERBVM, *cito, ſignificat inter initia ægrotationis. prompte uerò, pro eo quod eſt facile, ac propenſe dictum*

dictũ eſt:id uerò ſignificat cito ac ſine dolore uacuari ſcreationẽ. Fieri enim cito aliquid intelligimus bifariam, tum ut omnis principium morbi, tum etiam ut tempus adiunctum functioni, ſignificetur. Prompta enim ſcreationis uacuatio, id eſt propenſa ac facilis eſt, quoties nec uehemens in thorace dolor infeſtet (hic enim interpellat ſiſtitq; in medio prius quàm abſoluatur, naſcentem adhuc thoracis functionem) nec uires deſint: hæ enim accumbunt in media functione, ita ut inchoatum inabſolutumq; officium reſtet. Quinetiam ipſa ſcreatio ſi uehementer fuerit uiſcoſa, oblita tenacius membris, excurrensq; ſæpenumero ſubſiſtit, fiſtulis agglutinata pulmonis: quomodo ſi fuerit admodum craſſa, difficulter excurrit, ac longiore temporis tractu male affici cogit, atque etiam ſtipatur in quibuſdam itineribus anguſtis: & ob eam rem nonnullis ſtrãgulari contingit. Cæterùm ea ipſa materia ſi admodum tenuis & aquoſa eſt, uix ſcreatur: ut quæ circiter ſpiritui circumfluat. Hæc enim prima cauſa uacuationis eſt, quam etiam cõtinuam nominant. Duplex enim prima cauſa eſt. (quẽadmodũ dictũ eſt, cũ ageretur de cauſis) tũ materiæ uitiũ, tũ etiã id quod initiũ habeat motionis. Itaq; motionis initiũ ex facultate mouẽte thoracẽ in tuſsiẽtibus eſt. id enim libro de Cauſis accidentium definitum iam eſt. Violenta uerò contractio eius facit, ut ſpiritus feratur foras uehementer: huius uerò uehementia refert ſecum materiam conditam in fiſtulis pulmonis, quæ quidem aſperæ arteriæ ſunt. Quoties ergo thorax ualide ſuo fungatur officio, & humor in fiſtulis pulmonis conditus, modice craſſus ſit: facile ſcreatur. Si uerò neutrum exiſtat, difficile, ægreq;. Quòd ſi ex prædictis cauſis altera ſit, altera deſit: uacuatio inter optimam ac deterrimam media accidet. & ut in

totum dicatur, prout magis ac minus cauſæ intenduntur, aut exoluuntur, eorum quidam facilius, quidam difficilius expuunt. Quid igitur ſit prompte excreare, perſpicue pariter ac uere perpenſum iam eſt. Si igitur id uerum eſt, quemadmodum eſt, uerum quoq; erit ut cito excreetur. Non enim adiunctum ipſi tuſſedini tempus, ſed primum morbi tempus ſignificat. de quo per ſententias dixit: In morbo coſtali ſi ſcreatio ſtatim inter initia exiſtit, breuē ægritudinem fore oſtendit: ut ſi quis de tempore functionis intelligat eſſe Cito dictum (quod quidem docui in uerbo Prompte contineri) peccabit bifariam: principio ut tempus ab eo ſit bis inconſiderate proditum, tum autē, ut quod eſt libro Sententiarum præſcriptum, omittatur, uim alioqui obtinens maximam. Cæterùm ut non ob hæc ſolùm, ſed etiam propter ea quæ ſunt proximè dicenda, ita intelligi conueniat, dum eam ipſam enarrabimus dictionem, oſtendetur.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte uerba Hippocratis exponit, quę ſunt *ταχέως*, id eſt cito. & *εὐπετέως*, id eſt facile. Cito nāque morbi principium indicat, quoniam cito ſpuitur, quod ſpuitur inter initia morbi. *εὐπετέως* uerò, id eſt, facile, idem eſt apud Græcos, quod *ῥᾳδίως*, id eſt, liberaliter: & *ἑτοίμως*, id eſt, prompte. Veruntamē cito ſignificat etiam id quod celeriter. nam cito duas habet ſignificationes, quarum una dicta eſt, quod eſt inter initia morbi, & ſignificat id quod fit ſine labore, & habet in actione ipſa facilitatem adiunctam, ac promptitudinem. *Cito.* Græcè, *ταχέως*. *Prompte.* Græce, *εὐπετέως*, id eſt, facile. *Id uerò ſignificat.* Gręcè, *συμβαίνει δὲ τοῦτο ταχέως τε καὶ ἀπόνως ἀναπτυόντων.* hoc eſt, contingit autem hoc, cito ac ſine dolore ſcreantibus. *Tum ut omnis principiū morbi.* Græcè, *τὸ μὲν ἕτερον ὅλου τοῦ νοσήματος, τὸν πρῶτον καιρὸν* .i. tum ut primum totius morbi tempus.

εὐπετέως.

Cito dupliciter.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Prompta enim) quare ſputū facile excernitur, reddit cauſas tres: nempe facultatem, inſtrumentum, & humoris præparationem. Facultas imbecilla ſi fuerit

Cauſa tres facilitatis.

rit,non perficit actionem:in inſtrumentis ſi exiſtat dolor, in terpellat ob dolorem natura actionem ſuam:quod etiam con tingit in reſpiratione,ubi quis morbo laterali laborauerit. Ex humoris diſpoſitione ſi glutinoſus fuerit, uehementer adhæret fiſtulis pulmonis.craſsitudo quoque excreationem remoratur,partim quoniam craſſus humor reſiſtit, partim quoniã anguſtos meatus pulmonis obſtruit. Nimia quoque tenuitas facit,ut quoties flatus uiolenter tuſſi impellitur,humorem ſecum non deferat, ſed ipſum interrumpat,humor uerò circũfluat,quod fit in bullis,quæ ex aqua & flatu conficiuntur: parũ enim durant, quoniam flatus cito penetrat, ac diſrumpit aquam quę tenuis eſt,& minime tenax.Humor itaque qui tuſſi excernitur,modicam habere debet craſsitudinẽ.Concurrũt enim duo ad expulſionẽ,& tuſsim, facultas,& humor: quòd ſi facultas fuerit robuſta, & humor modice craſſus, optime ac facilime exercebitur euacuatio. ſi ambo defecerint, peſsime, aut nullo modo:ſi tamen alterum adſit,& alterum defecerit, medio modo ſuccedet.Hoc habet peculiare euacuatio eorum quæ in thorace continentur,quòd ſub mediocri craſsitudine optime parata ſunt,quæ expelluntur.quod non conuenit his, quæ à uaſis excernuntur:ea enim quanto tenuiora, tanto paratiora ſunt,& tenuiſsima paratiſsima.ratio eſt, quoniam uaſorum euacuationes à facultate naturali fiunt,& per fibras tranſuerſas facta compreſsione.In cõpreſsionibus autẽ tenuibus facilius pellitur,ac magis cedit facultati pellenti, id tamẽ quod à thorace tuſsi excernitur,niſi impellatur commode,nunquã excernetur ab animali facultate:potius impulſu, quàm compreſsione. Ad id autem,ut diximus, maxime conducit ſubſtantiæ mediocritas.quod docet ſimiliter libro 2.de Cauſis ſymptomatum. Vbi de expulſione, quæ fit per tuſsim loquens inquit, Atque magna ex parte ſortitur effectum, præſertim ſi & ſpiritus impetuoſe feratur,& ea quæ obſtruunt facile poſſint expelli.Sunt ad hoc idonea, quorum neque aquoſa,neq; lenta ſit ſubſtantia. Nam aquoſa, ob tenuitatem diſſecantur potius à ſpiritu, quàm ultra ferantur: lenta uerò adeo inhærent arteriæ,ut ab ea ſolui uix poſsint. *Prompta*. Græcè,ἑτοιμότερ. id eſt,facilis,ut in prog. *Vacuatio*. Græci codices Aldini habẽt,ἀνάγκη: corrigẽdi tamẽ ſunt ad inſtar Baſilienſiũ, in qbus habetur ἀναγωγὴ,id eſt,reiectio. *Excurrensq́;*. Grçcè ἀναφερόμενον,id eſt,ſurſum lata.Sic etiam ubi legitur, Excurrit: lege,

Modicè craſſa debẽt eſſe quæ in thorace continentur.

Tenuiora melius à uaſis excernuntur.

Aldi codex corrigitur.

C 5 ſurſum

ſurſum fertur. *Continuam*. Græcè, προσεχὲς. hoc eſt, contentiua. *Dum ageretur de cauſis*. Græcè, ἐν τοῖς περὶ αἰτίων λόγοις. hoc eſt, in ſermonibus de cauſis. Galenus lib. ſcripſit de cauſis contentiuis, qui non extat. *Id enim lib. de Cauſis accidentium*. Libro 2. de Cauſis ſymptomatum, de tuſsi, & ſternutamento lo-

Tuſsis. quens, inquit, Nempe quòd huiuſmodi motus naturæ ſunt opera, annumerantur tamen ſymptomatis præter naturam, ob cauſas naturam ad huiuſmodi motum cogentes. Et pauló inferius iterum idem repetit.

IN tertia parte, quæ incipit (Si igitur) docet quòd ſi uerum eſt, quod dixit de prompto, & facili ſputo, uerum etiam erit, quod ipſum oportet cito excerni, ut cito, ſignificet primũ morbi tempus, non tempus actioni iunctũ, quod eſſet ipſum pauca tuſsi excerni. Cùm enim cito, id eſt, in principio morbi, excernitur ſputum, morbum breuem futurum oſtendit, ut in apho. 12. 1. ſectionis dixerat Hippo. Sic in morbo laterali ſi ſputum inter initia appareat, morbum reddit breuiorẽ. Quòd ſi quis diceret, per uerbum, cito, Hippo. intellexiſſe breuem tuſsiendi actionem, duplici cauſa erraſſet. Primò, quia bis de tali actione feciſſet mentionẽ, quum dixiſſet, facile, & quoniam omiſiſſet rem admodum utilem, de qua in aphori. citato meminit. Tertium etiam addit, cito, quod tempus primũ morbi ſignificat: ut conſtabit in expoſitione prog. 45. ſequentis.

PROGNOST. XLIIII.

PERMIXTVMQVE appareat flauũ admodum, ſputo.

Sputum commixtum eſſe debet. ID quod reſudat ex inflammatione, quæ uere morbus lateralis eſt, aut ex pulmonia, cùm ſaliua commiſceatur. Nã ſyncerum omne undequecunq; excernatur, ſiue flauum, ſiue rubrũ, malum erit, ut de uomitu diximus in expoſitione 38. Commẽdat autem id quod admodum commixtum eſt, non quod admodum flauum: nam admodum commixtum robur naturæ coquentis, ac cõmiſcentis oſtendit. Quòd ſi flauum, quod excernitur, quod ſignificat morbum bilioſum eſſe, admodum commiſceatur ſputo, ex flauo ſubruffum, aut ſubflauum efficietur, quod inter initia morbum oſtendet futurum breuem, atque ſalubrem. Si namque tale apparuerit in 4. in 7. coctum integre apparebit, album, læue, & æquale. Cito ergo ac facile ſcreari ſputum decet, & flauum, ſi quid fuerit, admodum cum

ſputo

ſputo commiſceri.Huius prognoſtici ſententiam refert, atq; exponit Galen.lib.1.de Criſi.cap.5. dicens, Et quid oportet nos plura dicere?quum poſsimus uerba, quæ in prognoſtico ſcribuntur,apponere.Sputum oportet in omnibus doloribus, qui ſunt circa pulmonem,ac latera,celeriter ſpui,ac facile, cō mixtumq; uideri uehementer flauū ſputo.Neq; in dubio eſt, ꝙ hoc loco Hipp. ſputum uocat id, quod ſecundùm naturam ſe habet,cui flauum admixtum eſſe oportere inquit. *Sputum ſecundùm naturā.*

GALENI COMMENT.

VERBVM admodum,de permiſta,non de flaua bile afferendum eſt,uelut ſi in hunc modū dictum ſit, Appareat flaua bilis permiſta admodum ſcreatione, oportet. Verbum admodum,id poteſt,quod nimium & maxime ualet.Itaque paulò antè dixit:Vomitio utiliſsima eſt,ſi pituita ac bile permiſta maxime eſt. Nūc uerò in ſcreatione uoculam admodum,adiecit.Cæterùm quàm rectè enarrauerimus,ſequentem inaudiens dictionem diſcas licebit.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

HANC dictionem *ἰσχυρῶς*,id eſt,admodū,dicit nō ad flauum eſſe referendam ita,ut docere uelit Hippo. ſputum debere eſſe flauum admodum ,ſed ut uelit eſſe commixtum admodum. Quemadmodum & uomitum diximus admodum commixtum eſſe debere. *Verbum,admodum.* Græcè,*τὸ ἰσχυρῶς, ἐπὶ τὸ ξυμμεμιγμένον, οὐχ ἐπὶ τὸ ξανθὸν φέρεσθαι χρὴ*.hoc eſt, dictio admodum,de permixto,non de flauo, afferēda eſt. *Admodum*.Græcè,*τὸ γε μὴν ἰσχυρῶς, ταυτῷ τῷ λίαν, καὶ μάλιστα σημαίνει ταυτῷ*.hoc eſt,uox enim *ἰσχυρῶς*,id eſt,admodum,idem ſignificat,quod *λίαν*, id eſt,ualde, & *μάλιστα*,id eſt, maxime. *ἰσχυρῶς.*

PROGNOST. XLV.

SI enim multò poſt initium doloris ſpuatur flauum , aut ruffum, aut plurimam tuſſim inferens: & non admodum commixtum, deterius eſt.

TRIBVS

TRIBVS cõditionibus pręhabitis in duobus prognoſticis præcedentibus, contrà ponit alias tres, quas uituperat. Ei quod eſt, cito & in principio morbi: oppouit, multò pòſt initium doloris. Ei quod dixit, facile, opponit, multam inferẽs tuſſim. Ei denique quòd dixit, admodum commixtum: opponit, flauum, aut ruffum, aut non admodum commixtum. Nam cui opponitur, nõ admodum cõmixtũ, opponitur etiã ruffum & flauũ. Id enim quod ruffum aut flauũ eſt, nõ admodũ cõmixtũ eſt. Hãc ob cauſam mihi uidetur Hipp. non interpoſuiſſe alijs duobus ſignis, flauũ, aut ruffum, ut in prognoſt. habetur. Sed potius legendum, Si namque multò pòſt initium doloris excreatur, aut plurimam inferens tuſsim, aut non admodum permixtum, aut flauum, aut ruffum deterius eſt. Hæc eadem retulit Galenus primo de Criſi. cap. 5.

GALENI COMMENT.

IN hac pollicitus ſum dictione oſtendere utraſq; enarrationes antea proditas, ueras eſſe: tum uerbi cito, tum etiam uerbi admodum, intellectum. Hippocrates *enim ſe ad contraria conferens, quemadmodum conſueuit, cito oppoſuit illud: Si enim multò pòſt ab initio doloris ſcreatur. Ei uerò quod eſt admodum permiſta, oppoſuit, non admodum permiſta: & item ei quod eſt, prompte excreatur, illud, multam inferens tuſsim. Quoties enim materia ſine dolore citoq; uacuatur, tuſsi pauca opus eſt. Antea enim dictum iam eſt, ſalubrius eſſe permiſceri materias quæ uacuantur, quodammodo inter ſe, nec quicquam excerni exquiſite ſyncerum: & item dictum eſt, ut oporteat cito exiſtere in coſtali ſcreationem, in Commentarijs De iudicationibus, atque etiam libro Sententiarum.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

QVAM rectè expoſitæ ſint tres dictiones in duobus Cõmentarijs præcedentibus docet, ex contra poſitis in præſenti prognoſtico, ut ei quod cito, id quod multò poſt initium. & ei quod facile, id quod plurimam tuſsim infert. & ei quod dixit, admodum permixtum, non admodum permixtum. Quòd ſi hæc mala ſunt, alia erunt bona, quæ in præcedentibus prog.

laud

laudauimus. *Citoq́;.* Græcè, ταχέως. ſed potius legēdum ἱυαγ-τέως, id eſt facile: nam inquit Gale. Quoties enim materia ſine dolore, citoq́; uacuatur, tuſsi pauciore opus eſt. Cōtrà, ſi quod cito euacuatur, pauca eget tuſsi, fruſtra additur, facile, quod ſignificat cum pauca tuſsi. in prog. 43. Rurſus ſi id quod cito euacuatur, pauca eget tuſsi, quod multa eget tuſsi contrarium erit ei, quod cito educitur. Quū tamen Gale. id quod cū multa tuſsi excernitur opponat ei, quod facile excernitur. *Iam.* Græcè, μοι, id eſt, mihi. *Codex Græc. corrigendus.*

PRGNOST. XLVI.

FLAVVM enim, cùm ſyncerū ſit, periculoſum eſt: Et albū glutinoſum & rotundū, pernicioſum.

FLAVA bilis ſyncera eſt, quoniam commixta, ſtatim redditur colore remiſsior, ut docuit Galen. Comm. 38. ſuprà, & li. 10. de Simplic. me. fac. inquit, Nam ſeroſo excremento flauæ bili commixto pallidam conſtitui contingit: ſicut & flauam pluſculum excalfactam conſiſtentia reddi craſſam, colore autem flauam. Quod cùm ita ſit, ubi Hippoc. dixit, τὴν γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν, κινδυνῶδες. rectè diximus, Flauum enim cùm ſyncerū ſit, periculoſum eſt. Non ut Laurentianus, Screatio flaua ſi ſyncera eſt. ac ſi poſſet non eſſe ſyncera. Sic etiam & Leonicenus rectè tranſtulit lib. 1. de Criſibus, cap. 5. Gale. uerba dicens, Sed & poſt hæc ſubiungens manifeſtius dicet ſuam adhuc mentem aperiens: nam flauum impermixtum exiſtens, periculoſum: impermixtum autem eſt, quod ſputo non commiſcetur, flauum itaque uituperauit Hippocrat. tanquam ſyncerum, & periculoſum eſſe dixit: album tamen, non ſimpliciter, ſed ubi fuerit glutinoſum ac rotundum: id enim pituitam aſſatam ſignificat. Quod enim album eſt, ſi ſimul læue & æquale fuerit, optimum ſputum erit, ut 1. ſectio. Apho. Comment. 12. glutinoſum tamē ac rotundum, quatenus glutinoſum eſt, pituitam oſtendit: quatenus uerò rotundum, inæqualem ipſius aſſationem. Quod ſi album ſimul & glutinoſum eſſet, non tamen rotundum, poſſet coctionem ſignificare. Nam glutinoſum eſt, quod coquitur, quod tamen glutinoſum eſt, ita ut malum ob eam cauſam dici poſsit, non tantùm glutinoſum, ſed glutinoſum atque rotundum, ut hîc, aut ualde glutinoſum dicitur, ut lib. 1. de Ratio. uictus.

Flauū eſt ſyncerum.

Laurentianus notatur.

Album modicè glutinoſum coctionem oſtendit.

ctus acut. ſect.33.quũ ait, Præterea ſi lateris dolor aſsiduꝰ eſt, calidiſq; fomentis non remittitur, ſputũq; non procedit, ſed καταγλισχραινόμενον ἀσαπέως, id eſt, admodum glutinoſum, citra coctibilitatem ſit: niſi quis dolorem, uel alui ſubductione, uel ſecta uena pro utriuſuis exigentia ſoluerit, ptiſanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem. Et Gale. in Com. inquit, Continuò autem adijcitur & alia pleuritidis non modo magnæ, uerum & moroſæ nota, quòd ſcilicet ſputum abunde glutinoſum ab euacuatione arceatur, infarctumq; affectis partibꝰ ſit, & detẽtum. Nempe hoc uerbum, καταγλισχραίνεσθαι, plus aliquid indicat, dictione maximam ſignificante glutinoſitatem, facta præpoſitionis huius κατὰ adiectione. Satis igitur fuerit ex ipſiꝰ additamẽto, quod ita glutinoſum ſit ab eo quod concoquitur, diſtinxiſſe: nempe quod concoquitur mediocriter glutinoſum exiſtit, non tamen καταγλισχραίνεται, id eſt neque extremè, neq; ſummè id habet. Et ne qs in ea re falleretur, continuò Hippocr. uerbo huic καταγλισχραινόμενον, ad uerbum hoc ἀσαπέως adſcripſit, quod idem cum ἀπέπτως, id eſt, incoctibiliter ſignificat: nempe, καταγλισχραινόμενον ἀπέπτως, id eſt citra coctibilitatem glutinoſum, malum eſt. Id quod Hippocrat. & Gale. in hoc loco appellant ſputum ualde glutinoſum, citra coctibilitatem: in præſenti appellatur, glutinoſum atque rotundum: quod enim glutinoſum & rotundum eſt, ualde glutinoſum & compactum eſt. Et quod tale eſt, coctum non eſt, ſed potius aſſatum. Galen. etiam dixit ſignificare pleuritidem mali moris. Meritò igitur, ubi Hippocr. in præſenti prognoſt. dixit ἀλυσιτελὲς, diximus, pernicioſum. nam quod ſignificat morbum mali moris, pernicioſum eſt. Et Galen. in Comm. ſequenti dicit ſignificare aſſationem: uerùm quod tale eſt, non tãtùm inutile eſt, ſed pernicioſum. Adde quòd ſigna inutilia nec bona, neque mala ſunt, qualia ſunt ſigna cruditatis, non ſigna caloris aſſantis: & uocabulum ipſum, ἀλυσιτελὲς, id ualet, quod βλαβερὸν. βλάβος uerò perniciem ſignificat. Quæ expoſitio melior eſt, quàm inutile, conuertere cum malo, ut Fuchſius libr. 6. de Morb. pop. part. 3. in expoſitione apho. 28. Præterea ſputi rotundi malitiam explicuit Hippoc. li. 6. de Mor. popu. part. 3. alienationem ſignificare dicens. Id autem glutinoſum quoque eſt, quod materia ipſius oſtendit. Apud Galen. in Commenta. eiuſdem, ubi materialem & efficientem cauſam explicuit dicens, Sputorum rotundorum ut materialis cauſa eſt craſsities, &

καταγλισχραινόμενον, eſt idem, quod glutinoſum rotundum.

Fuchſius notatur.

Sputum rotundum.

& uiſcoſitas humorum in bronchijs pulmonis collectorum, ut effectrix uerò caliditas loci: nõnullis quoque et id febrientibus fieri conſpexi, qui in ualde multo tempore nihil habere mali uidebantur. Poſtea uero hi omnes ex phthiſi contabuerũt. Quod ſi cũ febre aliqñ fiat, cũ cæteris deliriũ portendẽtibus delirium nuntiat, conferentq; hæc ad eius, quod deſipientiam portendere natum eſt, præſenſionem, aliàs autem nõ. Nunquam eſt igitur ſoli ipſi, ad prædictionem deſipientiæ, cõfidendum.

GALENI COMMENT.

NON aliud nũc dicit, quàm quod antea dictum iã eſt. Si enim ſcreatio nequaq̃ permixta eſt, ſyncera eſt, ac redditur flaua propter flauã ſcilicet bilem: candida uerò, glutinoſa, ac rotunda propter aſſatam. Sæpe enim demonſtratum iam eſt, ut decumbentes membris quibuſdam fluxiones inflammationem, ſacrum ignem, œdemata, ſcirrhos, cancrum committentes, pro diſcrimine exuperantium humorum indulgentiores ac maleficentiores euadant. Sanguineæ enim ac pituitoſæ modeſtiores habentur. Quæ uerò flaua aut atra bile cõſiſtũt ægrotationes, difficiliores cenſentur. Alterutra enim derodit corpus, idq; commune illis eſt. Proprium uerò utriuſque flauæ quidem bilis, ut acutas accendat febres: atræ uerò, ut ſolutu difficilem committat affectionẽ. Humor enim, utpote craſſus terrenuſq;, adeò infarcit membra, quibus conditus eſt, ut difficilius excernatur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN præſenti Commen. oſtendit Hippocrat. nihil aliud docere, quàm in progn. 44. permixtum eſſe debere flauum ſputo. Docet etiam diuerſas ſpecies ſputorum: quedã enim ſunt à bile, quædam à ſanguine, quædam à pituita, & quemadmodũ & naturæ ipſorum tumorum ſunt diuerſæ. De quibus illi, qui fiunt à ſanguine, aut à pituita, ſunt minus mali, à bile uerò deteriores, ſiue ſit flaua, ſiue atra. lib. 6. de Mor. popu. par. 3. Com. illius, ob inclinationem. Gal. in Comment. ubi ex coloribus *Sputorum colores.*

ſput

ſputorũ humores peccantes diſtinguit, dixit, Expuitur ſiquidẽ hinc alijs aliud iuxta humorum affinitatem ſpumoſum quidẽ, cùm humor pituitoſus fuerit: pallidum, cùm bilioſus: nigrũ uerò, cùm melancholicus, ueluti rubrum, cùm ſanguis in illapſu ſyncerus fuerit. De his in Commen. 50. dicet, Atram bilem erodere, quemadmodum flaua, lib. de Atra bile dixit, & experimentum in cancris docet.

PROGNOST. XLVII.

MALVM verò, & quod valde chlorum eſt, & ſpumoſum.

DVO alia ſputa tanquã mala dãnat in litera præſenti, chlórum admodum, & ſpumoſum. De ſpumanti bene multa dicuntur à Galen. in Commen. de chloro uero, partim dicit libro 1. Commenta. 10. partim etiam lib. 2. Comment. 20. Præterea 3. Prorrheticorum, Comm. 7. & 2. de Ration. uict. acut. Com. 22. pro pallido accipi dicit, quem ignis dicit eſſe colorem. Lege expoſitionem 20. huius libri. Color itaque iſte, quem Græci chloron appellant, de pallido, & de æruginoſo dicitur. Hic autem non ſimpliciter, qui talis eſt, uituperatur, ſed qui admodũ talis: quoniam ubi pallidum colorem ſignificet, nõ admodum talem, non eſt neceſſum aſſationẽ ſignificari. Quod uult Gal. in Commen. cùm inquit, Flauus inquam, ubi ſeroſus humor ipſe aſſatur, quo permixto pallidus apparet: rubiginoſus uerò, ubi is uehementer aſſatur. Vbi pro pallido admodum flauum explicat. Pallidum ergo cum conditione, admodum, flauum etiam ſignificat, & flauum, bilis pallidæ ſimpliciter talis ſignificat aſſationem, quia pars ſeroſa, quæ cum bile mixta eſt, colorem remittens pallidam abſolutè reddit. Aeruginoſa rurſus mala eſt, ut in præſenti Comment. fit enim flauo uehementer aſſato: ut de uomitibus æruginoſis dixit Galen. 1. de Mor. pop. par. 2. Com. 54. & ſuprà declaratum eſt.

Sputũ chlorũ.

GALENI COMMENT.

SAEPENVMERO dictum iam eſt, ut chloron (id enim uertimus uiride) de croceo dicere ſolitum ſit, & item de eo quod à nonnullis uocatur rubiginoſum. Cæterũ ut utrumuis horum, ſi ſummè fuerit tale, difficile ſit, nõ inſuper neceſſe habeo docere, cùm antea de quouis ſyncero humore

humore tradiderim. Præter enim ſanguinem quiuis alius humor ſi ſyncerus fuerit, prauam indicat affectionẽ, flammido calore obtinens generationem. Flauus inquam, ubi ſeroſus humor ipſe aſſatur: quo permiſto, croceus apparet. Rubiginoſus uerò, ubi is uehementer aſſatur. Niger uerò, aut quoties is ipſe uehementer aſſatur (quæ ſanè deterrima, & quàmmaxime derodens atra bilis exiſtit) aut ubi craſſus ſanguis ſimiliter excitetur: aut ratione extinctionis & refrigerationis. Sed hæc ſemper in animo ſeruãda ſunt, atque exiſtimandum ſubinde ea ipſa præcepta de eiſdem rebus intelligi oportere. Cæterum ſpumans ſcreatio (id enim in calce dictionis eſt proditum) ex aërea ac pituitoſa ſubſtantia pariter permiſta eſt. Ex his enim quælibet ſpuma conſiſtit: in mari quidem ex uiolento uentorum afflatu in multas et exiguas partes attrita aqua: in ijs uerò quæ elixantur, præ copia caliditatis. At uerò promiſcuũ in utriſque cenſetur gigni bullulas multas & exiguas, ſolutu difficiles, potiſsimum quoties ambo concurrant, tũ aër turbulentus ac nebuloſus, tum etiam humor quodam modo craſſus ac glutinoſus: nam tenuis humor, qualis exquiſita aqua habetur, quoties aërem compræhendit mundum, non diutius continet, ſed ſtatim reſciſsis bullulis, in propriam remeare ſedem permittit: & ob eam rem ſpuma in mari celeriter ſoluitur. Craſsus uerò uiſcoſusq; humor quoties (ut dixi) turbulentam ac nebuloſam ſubſtantiam intra ſe clauſerit, plurimum detinet temporis, eò quòd nec illa ſurſum uerſus feſtinet, quemadmodum mundus aër, et quia ipſe difficulter reſcinditur. Vt enim gignuntur bullulæ ex humida ſubſtantia includente intra ſe aërem: pari modo ſoluuntur, propterea quòd humida ſubſtantia reſcindatur. Facile ergo reſcinduntur, quoties ſpiritus tenuis ſurſum uerſus

feratur, non reſcinditur uerò quoties neque tenuis fuerit, neq; ſurſum uerſus feratur. Talis eſt aër nebuloſus, ut qui nec conuolet in ſublime, neque tenuis, ſed perquàm humidus ſit, ita ut ferre queat humorem ſibi circum extentum. Ita fit ut quoties elixatur aqua, non difficile ſoluatur bullula: ſed quoties aut craſſus aut opimus humor eſt, ex quo genitus ſpiritus flatuoſus uaporoſusq; eſt, atq; etiã ſummo tenus in lebete humor oleaceus, pinguis, ac uiſcoſus eſt. Ita igitur in corporibus animaliũ ſpuma gignatur oportet. nõ enim uehementiores flatuũ, quemadmodũ in mari procellas, exiſtimari conuenit, ſed ignis calorem conſumentem pariter, ac ſpiritum efficientem flatuoſum tantùm, quod oculis ipſis in multis licet infirmis intueri. Sed h.ec abunde ſint nobis prodita. ipſe uerò ſeruabis in animo quonã modo gignatur ſpumãs ſiue ſcreatio, ſiue deiectio, ſiue urina. In his enim interdum fluitat uocata bulla; ne præterea deſideres rurſus de his ipſis aliquid inaudire.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, chlori ſputi malitiam declarat: ſignificat autem colorem pallidum, & uiridem, ut ipſe dixit iu locis citatis in expoſitione. Vbi autem quodcunque tale ſiue pallidum, ſiue uiride fuerit, admodum tale exiſtat, ſyncerum eſt, et ea de
Colorum bilis cauſa damnandum. Admodum enim pallidum, flauum reddi-
generatio. tur, & flauum aſſatione pallidi fit, et ſi uehementer aſſetur, fiet rubiginoſum, quo uehementer aſſato nigrum etiam fit.

IN ſecunda parte latè admodum ac diſtinctè ſpumæ generationem docet, ut, quemadmodum ipſe inquit, præter hæc non ſit opus de hac re plura audire. *Conſumentem.* lege, Colliquantem: ut ſuprà diximus in annotatione circa Comment. 3. libr. 1. *Tantùm quod.* Græcè, *μόνον δ' οὐχὶ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπὶ πολλῶν ἔςι ἀρρώςων θεάσαϑαι.* hoc eſt, tantùm non ipſis oculis, in plurimis ægris uidere licet.

PROGNOST. XLVIII.

SI verò adeò ſyncerum fuerit, vt nigrum appareat, grauius illis hoc eſt. malũ auté, ſi ni

hil aut expurget, aut admittat pulmo, ſed plenus in gutture ferueat.

NIGRA quæ deijciuntur ſyncera appellantur, ubi familiarem obſeruauerint colorem, ut reliqua omnia: quemadmodum Galen. lib. 3. de Morb. popu. part. 2. Comme. Alteram ex abortiuo fœtu. quod ad ſputũ referri poteſt, de quo pariter cõſtat uerum eſſe quod dixit Hippocr. eſſe illis deterius, ad chlorum, & ſpumoſum facta collatione. Quòd præterea ſcriptum eſt, malum autem etſi nihil aut expurget, aut admittat pulmo, ſed plenius in gutture ferueat. in Græcis codicibus illa pars habetur, quam non habuit Laurentianus: habetur etiam in antiqua uerſione, quæ ſic habet, Si in pulmone coħerens ſonuerit, nec quicquam inde exierit, malum eſt. Voluit autem Hippoc. malam eſſe diſpoſitionem, per quam neque euacuatur quod in ipſo pulmone continetur, neque aliunde aduenĩens admittitur, ſecũdum magna ex parte ſequitur ad primum. Vbi enim quod in pulmone continetur non reijciatur, plenus pulmo non admittet, quod aliunde in ipſum decumbit, uelut in diſtillationibus, neque id quod in cauitate thoracis contentum tuſſi exprimi ſolet in pulmone. Ex pulmone nihil purgari ſignificat imbecillitatem facultatis, aut doloris magnitudinem, aut humoris inobedientiam. Vbi igitur ob aliquod horum non expurgauerit ſua excrementa pulmo, conſequens eſt, ut neque quidpiam admittat. Veruntamen ſi pulmo non admittit diſtillationem, aut aërem inſpiratum, id ad ſolam pulmonis plenitudinem referri poterit. Si non admittit ea, quę in cauitate thoracis continentur, ad idem referri decet, & craſsitudinem humoris, qui non poterit penetrare pulmonẽ, aut ad imbecillitatẽ facultatis, non potentis magnã tuſsim efficere, qua humorẽ pulmoni immittat, ſequitur etiam ut plenus pulmo in gutture ferueat, talem referens ſonitum, qualem ea quæ elixantur & feruẽt. Cõtingit aũt pulmoni, qđ uaſis anguſti orificij: ubi enim aër ſubingredit, humore exeũte, ſonit⁹ editur, q appellari poſſet murmur. Talis fit in gutture, ubi multus humor diuidi debet à ſubingrediente aëre p inſpirationẽ. Id in præſenti ob plenitudinem feruere dicitur, quod etiam in orthopnœa, & aſthmate quotidie euenit: & cum morbo acuto thoracis & pulmonis proximam oſtendit ſtrangulationem. Hoc ſymptoma Barbari oregmon appellant.

Pulmonis feruor.

Pulmonẽ nihil purgare.

Feruori ſimile.

GALENI COMMENT.

ANTEA dictum eſt de omni uacuatione ſyncera uniuerſim, ac de nigra ſeorſum. quòd ſi nequaquam hærent in memoria quæ ſuprà definita ſunt: rurſus ea ipſa reuolue. Rectius enim eſt ita efficere, quàm ut ea ipſa præcepta de eiſdem rebus ſæpenumero pandam.

ANNOT. IN GAL. COMM.

QVOD in præſenti Com. refert ſe dixiſſe in uniuerſum de ſynceris euacuationibus, dixerat Commen. 38. quod refert de nigris, dixerat Comm. 22.

PROGNOST. XLIX.

GRAVEDINES, & ſternutamenta in omnibus morbis, qui ſunt circa pulmonem, precedere ac ſuperuenire malum. Verùm in alijs morbis exitioſiſsimis ſternutamenta vtilia ſunt.

ANTE huius ſententiæ expoſitionem, opus eſt nominũ æquiuocationem diſtinguere: primùm incipientes à grauedine, quæ κόρυζα appellatur à Græcis. Humor namque, qui à capite diſtillat, per capitis cruditates, quales etiam ſunt in uentriculo illæ, à quibus diarrhœa manat, aut deſcendit in nares, & appellatur κόρυζα, Latinis grauedo: aut deſtillat in os, & fauces, & appellatur καταῤῥους, id eſt, diſtillatio: aut diſtillat in guttur, & aſperas pulmonis arterias, & appellatur βράγχος, id eſt, raucedo. Hęc ſumũtur ex Gal. li. 3. de Cauſis ſympto. & ex Paulo lib. 3. cap. 28. in definitione grauedinis. nulla eſt inter eos differẽtia, in diffinitione tamen deſtillationis differunt, quoniã Gal. ĩquit, καταῤῥουν μὲν ὀνομαζόντων ἡμῶν, ἐπειδὰν εἰς τὸ στόμα καταῤῥέῃ τὸ περίττωμα. quod eſt, Catarrhum appellantibus nobis, quãdo in os defluxerit excrementum. Paulus uerò lib. 3. cap. citato, inquit, κατὰ δὲ φάρυγγα, καὶ τὴν ὑπερῴαν ἁπλῶς καταῤῥους. i. Circa fauces uerò & palatum ſimpliciter catarrhus. Facile tamen ſoluitur, quoniam fauces, & palatum, partes oris ſunt: non igitur uariant, ſententia qua dixit Gal. in os, & qua dixit Paulus in fauces & palatum. Præterea differre uidentur: quia Gale. de raucedi

κόρυζα.

καταῤῥους.

Raucedo.

cedine loquens, inquit, ὁ δὲ βράγχος, ἐπὶ καταῤῥοῦς γίγνεται, διαβραχείσης τῆς φάρυγγος. Raucedo uerò in catarrhis fit, irrigatis faucibus. Paulus tamen inquit, ἐπειδὰν δὲ κατὰ τὸν λάρυγγα, καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἐνεχθῇ, ὥστε καὶ τὸν ἔντον ὑπαλείφοντα, τραχύτητα ὑμένα τραχυνθῆναι, βραγχώδης ἡ φωνὴ γίνεται. καλοῦσι δὲ βράγχον τὸ πάθος, καὶ ἀρτηριακήν. id eſt, Quando uerò per guttur & aſperam arteriam differatur, ita ut illita internam membranæ partem exaſperet, rauca uox efficitur. uocant autem paſsionem, branchũ, & arteriarũ conſtat diuerſitas: quia Gale. eam, quæ fit ad fauces deſtillationem, appellat raucedinem. & Paulus eam quę ad guttur, & aſperam arteriam. Quam difficultatem facilè ſoluit Fuchſius dicẽs, Facilis enim à faucibus ad loca iam dicta (ſcilicet guttur & aſperam arteriam) defluxus humoris, cùm fauces gutturi præiaceant. Verũ meo iudicio ipſe, quãuis aliàs doctiſſimus in interpretandis Galeni ſcriptis, non ſaluauit Galen. & Pauli differentias. Primũ, quoniam ſi ob id quòd facilis eſt à faucibus ad guttur tranſitus excrementorum, liceret uolenti cùm deſtillatio peruenit ad fauces appellare raucedinem, ſaltem quando non tranſierit, non appellabitur talis. cuius tamẽ contrarium uult Gal. litera. Prętereà pari ratione poſſes deſtillationẽ, quę peruenit ad os, appellare raucedinem. Nam ſi quãdo ad fauces deſcendit, raucedinem appellat Galen. & à palato in fauces, ſatis facilis eſt communicatio, ipſam quæ ad palatum fit appellare poteris in Galeni doctrina raucedinẽ, quod non ſtat. Tertiò, quoniam magis claram differentiam, quæ eſt in eiſdem dictis, non ſoluit: nam Paulus, cùm excrementũ ad fauces defertur, appellat deſtillationem: quam tamen diſpoſitionem Gale. appellat raucedinem. Poſſet autem ſolui dubium rectè, quoniam cùm Galen. dixit raucedinem fieri, διαβραχείσης τῆς φάρυγγος, intellexit irrigato gutture. Quod etiam dixit Paulus. Nam φάρυγξ, fauces ſignificat, & ſimiliter guttur, & aſperam arteriam. Vel dices faciliſsimo lapſu erratam Gal. Græcam literam, ut φάρυγγος dictum ſit, ubi dicẽdum erat, λάρυγγος: quod ſit unica litera immutata. & λάρυγγος uocabulo Paulus uſus eſt, ad raucedinem explicandam. Sed primum magis placet, quoniam nemini dubium, licet ſecũdum facile credi poſſet. Erit igitur grauedo, cùm excrementum ad nares fertur è capite: cùm tamen ad os & fauces deſtillatio, ſiue catarrhus: & quando ad guttur & arteriam aſperam, raucedo, Græcè branchus. Secundum declarandum eſt, ſternutamentum, quod

Lib. Apho. Cõment. 40.

Fuchſius notatur.

Sternutamentum.

quod animalis facultatis ſymptoma eſt: fit enim ab animali facultate, uerũtamen à cauſa pter naturã iritatur. Quod dixit Gal.li.2.de.Cauſis ſympto. de tuſsi & ſternutamẽto loquens, nempe quòd huiuſmodi motus naturæ ſunt opera, annumerã tur tamen ſymptomatis præter naturam, ob cauſas naturã ad huiuſmodi motum cogentes. Et iterum in eodem libro, parũ infrà, de eiſdem loquens, inquit, Atque hæc ſunt facultatis à uoluntatis imperio pendentis ſymptomata. Eſt etiam quædã uehemens expulſio flatus ex pulmone & capite, per quam, quod nares moleſtat, atque cerebri partem anteriorem, excernitur, ut inquit Galenus loco citato. Iam ſternutamenta ualidiorem quàm tuſsis habent ſpiritus impetum, ſed aliam habẽt generationis ſuæ cauſam: quippe non ab ea, quæ aſperis arterijs, ſed naribus moleſta ſunt, ſpiritus uiolenter emittitur, cum quo & ex prioribus quoque cerebri uentriculis nonnihil emitti ſolet. Sternutamẽta uerò, niſi ob diſtillationem euenerint, haud mediocre præſidium afferũt capiti uaporibus oppleto. Neque mirum uideri debet, ſpiritum unico impetu, & ex pulmone, & ex capite mitti. etenim in tractatu de Muſculis, indicauimus cerebrum thoraci principium motionis tranſmittere, à thorace uerò diſtendi contrahiq; pulmones. Erit ergo ſternutamentum, motus thoracis & pulmonis à cauſa præter naturam iritante, ad expellendum cauſam moleſtantẽ nares, aut partem cerebri anteriorem, uehementi flatus expulſione. Adde ꝙ præter id ꝙ à cauſa mordente iritatur natura, ubi ab humore in capite fiat iritatio, aliquid eius in flatũ uerti neceſſe eſt, licet aliquando fiat à cauſa exteriori, ut penna naribus immiſſa, & ſimilibus, quod ſcribit Galenus ſeptima ſecti. aphori. Com. 52. De ſternutamentorum malitia in morbis pulmonis nihil refert dicere: quoniam manifeſtum eſt, quòd ſiue præueniant, ſiue mox appareant, concuſſo thorace, dilaniant etiam pulmonem, caliditatem, ac plenitudinem augendo. In alijs autem morbis Gale. explicat in Com. qualem habẽt naturam: aliquando enim ſunt ſignum bonum. Grauedines item ſimul cum deſtillationibus iunctæ malæ ſunt præuenientes, ac ſubſequentes. Prꝗuenientes, quoniam implent pulmonem, ſequentes uerò, quia indicant eam eſſe in pulmone multitudinem, ut cerebrum quoque implere poſsit. adaugent quoq; pulmonis malum. Grauedines item ſolæ pòſt apparentes non ſunt cauſæ malæ, ſed tantùm ſigna, quæ oſtendunt pulmonis

Sternutamentum.

Sternutamentorũ malitia.

Grauedinũ malitia.

plenitudi

plenitudinem. In principio tamen, & ante morbi aduentum malum afferre poterunt, quoniam ad grauedines, magna ex parte ſequuntur ſternutamenta, quæ pulmonem motu uehementi lędunt. Ob id igitur grauedines præire malum eſt, quia eis ſternutamenta fere ſemper coiunguntur. Sententia itaq; Hippo. de grauedinibus iunctis cum ſternutamentis intelligi debet: etſi poſsit intelligi, ut Gal. in Com. de grauedinibus cō iunctis cum deſtillationibus.

GALENI COMMENT.

HVMOREM *qui de naribus ſecernitur, tenuem, & incoctum nominare aſſolent omnes ueteres medici grauedinem, quemadmodum defluxionem talem qui de palato ſecernitur. Ac miror quonā modo Hippocrates nō defluxionem adiecit grauedini, ſed ſternutamentum.* Itaq; *grauedines una ratione nocuæ ſunt, ubi per tales exiſtūt morbos: defluxiones duab. Dictum à nobis antea ſæpenumero eſt, aliqua praua malis adnumerari ſignis ex accidēti: alia ſimpliciter idipſum tantummodo, eſſe indicia praua, nullum ipſa committentia malum, indicantia uerò difficilem quandam affectionem à qua conſtiterunt. Porrò alia ab his eſſe indicia utroque modo praua, tum quia ſigna, tum quia cauſæ ſunt. Signa quidem, quoties ex difficilioribus fiant affectionibus. Cauſæ uerò, quoties ipſa rurſus alias committant prauas affectiones.* Itaq; *eueniunt defluxiones, & item grauedines in morbis, qui affligant in pulmone, quia calidos recipiat cerebrum uapores. Sed pulmo non ab utriſque, ſed à deſtillatione tantummodo afficitur. Materia enim quæ per grauedines defertur, per naſum foras excernitur, & ob eam rem defluxiones deteriores quàm grauedines habentur. Ergo non ſatis noui quam ob rem eas Hippocrates per hunc omiſerit ſermonem, niſi aliquis uelit, ut per grauedines eas quoque intelligi dederit. ac fortaſſe ab eo, qui inter initia librum transſcripſit.*

*pſit,omiſſæ ſunt.innumera enim talia etiam nunc fieri cer nimus.*Itaq; *grauedines ac deſtillationes aſsiduas, non eſſe bona indicia cenſendum eſt,præuenientes quidem,eò quòd malis repleant humoribus pulmonem: procedente uerò morbo ſi exiſtunt,quia magnam pulmonis affectionem,& ab ea ipſa caput eſſe affectũ ſignificent.Sternutamentũ ſequitur grauedines magna ex parte.ſanè concutiens thoracem,uitiat quoque pulmonem. At uerò ſternutamentum per alios morbos nunquam ſimul præhendit, nec aliquod aliud accidens: procedente uerò morbo ſi exiſtat, oſtendit ſalutem,quanquam exitioſus, quantum in alia agitur indicia,morbus habeatur.*Indicat *enim concoctionem, ac robur ſecretoriæ in cerebro facultatis,de qua cùm in naſum flatuoſi ſpiritus ſecernantur pariter cum alio quoq; humore,nonnunquam ſenſibili & conſpicuo, quandoq; tenuiore, & ſpectatu difficili,ſternutamentum conſiſtit.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte primò exponit uocabulum, grauedo, & uocabulum,deſtillatio,ſiue defluxio,ac deinde comparat grauedinem diſtillationi,miraturq; quare Hippo.non coniunxit cum grauedine diſtillationem,ſed ſternutamentum, quum tamen ipſa diſtillatio deterior grauedine ſit.Grauedo enim mala eſt,ubi morbis acutis ſuperueniat,in ratione ſigni, quia ſignificat abundãtiam,quæ caput implere poteſt. Deſtillatio uerò duobus modis mala eſt,ut ſignum, quia ſignificat prauam affectionem:& ut cauſa,quia lædit pulmonem deſcendens ad ipſum.Sunt enim quædam mala in uia ſigni, quędã in uia cauſæ,quædam in ratione ſigni,& cauſæ.Defluxiones ergo, grauedinibus deteriores ſunt. *Vbi per tales exiſtunt morbos.* Græ. *τοῖς τοιούτοις ἐπιγινόμενα νοσήμασιν*.hoc eſt,ubi talibus ſuperueniant morbis. *Indicia*. Græcè, *τρίτα*.hoc eſt,tertia.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Itaq; grauedines)docet grauedines & deſtillationes (intellige ubi coniungantur) malas eſſe in morbis,ſiue præueniant,ſiue ſubſequantur:ubi præueniant,quoniam replent pulmonem prauis ſuccis: ſequentes

uerò

uerò, quoniam ſignificant magnam affectionem pulmonis, quę caput implere poteſt. Voluit autem Hippo. coniungere ſternutamentum cum grauedine, ut innuit Gal. quoniam ſternutamentum ſæpe coniungitur cum grauedine. malum autẽ eſt, quoniam dilaniat pulmonem. Hæc ſunt mala quæ oſtẽdũt, & afferunt grauedines & ſternutamẽta, in morbis pulmonis. Grauedo ſe ſola ſi præcedat, non eſt malum ſignum, cum diſtillatione tamẽ, ſiue præcedat, ſiue ſubſequatur. ſternutamentum uerò ſiue præcedat, ſiue ſequatur, pulmonem offendit. *Ac diſtillationes aſſiduè non eſſe.* Græ. *καὶ κατάῤῥους ἀεὶ χρὴ νομίζειν οὐκ ἀγαθὰ σημεῖα.* hoc eſt, ac deſtillationes ſemper exiſtimandum eſt non eſſe ſigna bona.

IN tertia parte, quæ incipit (At uerò) declarat ſecundam partem prognoſtici, in qua dixit Hipp. in alijs morbis, quãuis exitioſiſsimi fuerint, bonum eſſe ſternutamentum. Diſtinguendum autem uult Gal. nam aut talia ſternutamenta coapparent morbo, & neque erunt bonum, neque malum ſignum, quemadmodum neque alia ſigna coapparentia: ſi tamen poſt appareant, id eſt, in morbi proceſſu, bonum ſignificabunt, nempe robur facultatis expultricis cerebri, ac coctricis. Maxime tamen habet uerum in morbis acutis, in quibus aut primaria affectione, aut per conſenſum cerebrum laborat. Conſtat autem quod ſigna quæ concomitantur aliquem morbum, nihil boni aut mali ſignificant, ſed tantùm ipſam præſentem affectionem, quemadmodum tuſsis in morbo laterali. Dixit autem Hippo. id eſſe uerum in morbis exitioſiſsimis: quoniam inde tanquam à maiori licebit in alijs morbis minus exitioſis, ſimile intelligere. *At uerò ſternutamentum.* Græcè, *ἐν μέντοι τοῖσιν ἄλλοισι νοσήμασι, ὧν συνεισβάλλουσιν οὐδέποτε καθάπερ οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν σύμπτωμα.* hoc eſt, in alijs quidem morbis neutiquam coincidentes, ſicuti neque quoduis aliud ſymptoma.

Sternutamentu quando bona.

PROGNOST. L.

SI verò ſputum flauum ſanguini non multo commixtum, in ijs qui pulmonia laborant inter initia ſpuatur, valde vtile eſt. Septimo verò aut tardius, minus ſecurum eſt.

IN pulmonia ſputum mixtam habere debet naturam ex bili, & ſanguine: quoniam inflammatio exquiſite bilioſa, ſiue

purum eryſipelas,rarò fiet:ſi tamen ex puro fiat ſanguine, per aſſationem,facile tranſit in bilem aliqua eius pars:ſi etiam fiat ex utroque humore ſputum, utrunque oſtendent. itaq; fere ſemper ſputum in pulmonia flauum eſſe debet, ac ſanguineũ. Quod cùm fuerit perfectè mixtum, colorem habebit mediũ inter flauum & rubrum. Multo etiam ſanguini commiſceri non decet,quoniam bilis multum poteſt reſudare ex leuibus in aſperas arterias,ſanguinis autem non multum,ob craſsitudinem. Quòd ſi multũ ſanguinis cum ſputo flauo ſpueretur, ruptura uenæ eſſet in cauſa. Sputum ergo quod in pulmonia apparet,ex flauo colore pauco ſanguini mixto cõſtare debet. In præſenti tamen prog. non intendit Hippo.ſputi colorem laudare,ſed commixtionem:commixtio namque aliquam coctionem & naturæ opus oſtendit. Vult etiam id ſputum,deſcribens tempus ſuæ apparitionis,laudare: pertinet namque iſta ſententia ad dierum criticorum naturam. Vult enim Hippoc. ualde utile eſſe,ſi intra primum quaternarium apparuerit. ratio ſimilis eſt ei,quæ habetur circa 12. aphoriſ. 1.ſectionis, *Si ſputum inter initia ſtatim appareat,morbum abbreuiat.* Inter initia autem idem eſt,& in ſpatio trium dierum, & intra primum quaternarium. Et quod in præſenti Hippo. dixit,inter initia,& quod dixit prog. 43. celeriter. Quemadmodum enim ſputum,coctum ſputum ſignificat,& coctio criſis celeritatem oſtendit,ita in præſenti,cùm ſputum ex flauo & rubro mixtũ apparuerit,aliquã oſtendit coctionem, & inde morbi ſtatum breui futurum,ac breuem terminationem. Quæ enim habent ante 4.coctionis indicia,ad ſeptimum,& non ultrà prorogantur: Addit etiam Hippo. Si 7.die,aut tardius apparuerit ſputũ ſic commixtum,minus ſecurum eſt. Ratio eſt, quoniam notæ coctionis remiſſæ,quales ſunt, quæ ſumuntur ex ſola flaui cũ rubro mixtione,in 7. aut poſt apparentes longum futurum morbum ſignificabunt. Longus autem morbus cum remiſsis ſignis coctionis parum ſecurus eſt:uel,ut inquit Hippoc. minus ſecurus eſt,quàm præcedens, in quo ante primum quaternarium talia ſigna apparuerunt. Quòd ſimiliter dixit de urina ſubrubra,cuius ſedimentum eſt ſubrubrum, in comparatione ad præcedentes prog. 27. Accedit ad id,quòd ſi ad ſeptimum uſque crudum apparuit ſputum,ea imminent pericula in morbi proceſſu,quæ à Galeno ſcribuntur in Com. quod ſimiliter dixit Hippo. prog. 31. Si autem diuturnus fuerit morbus,& urina

Sputũ in principio pulmoniæ.

rina talis fuerit, periculum eſt, ne homo ſufficere non poſsit, donec urina concoquatur. Celſus ſic ſcripſit prog. Neque inter initia terreri conuenit, ſi protinus ſputum mixtum eſt ruffo quodam, & ſanguine, dummodo ſtatim edatur.

GALENI COMMENT.

PROMISCVVS hic ſermo per omnem inflammationem eſt, iam à nobis ſæpenumero proditus, ut decumbentis ad ſedes inflammatione laborantes humoris pars tenuior reſudet, quoties continens inflammationem ſuperficies haudquaquam denſa ex natura quemadmodum exterior cutis exiſtat: & ob eam rem ſiue in meatibus naſi, uel oculorum, uel oris inflammatio fatiget, humores tenues ſimiles ulcerum ſaniei effluunt. Itidem *pulmo laborans inflammatione, excernit humorem quendam ad intimas ſui ipſius ſedes inanes, quæ in quã aſperæ arteriæ ſunt: qui cùm à tuſsedine ſurſum feratur, excreatur, indicium afferens committentis pulmonem fluxionis. illius enim ceu ſerum quoddam habetur.* Itaq; *erit ſi bilioſa admodum eſt, flauus tantũmodo: ſi ſanguinea, rubidus: ſi ex utroq; permiſta, rubidus pariter ac flauus.* Hi *igitur humores boni ſunt.* Paulò *uerò abſiſtunt ab iis per quos ſanguinem integrum deſpuunt, fortéq; indicium terrebit quempiam, quẽadmodum quoties conſiſtente in pulmone ulcere, fatiſcit conceptaculum. etenim tunc ſanguinem deſpuunt.* Sed *ſanguis in pulmonia eueniens prorſus exiguus ſcreationi per exilitionem à medicis nominatæ ſimilis eſt.* Id *accidens fit, propterea quòd ſanguis cõditione tenuis decumbit ad os, cùm gingiuæ rariores exiſtant, ita ut ipſum nequaquam contineant.* In *faucibus quoque ob eandem cauſam talis ſanguis ſeroſus quandoque excernitur.* Non *igitur abſurdum eſt, quoties aliquid tale in pulmone generatur, id uerò ex conditione ſanguinis, atq; eius copia facile cognoſces.*

ſces.Nā qui ita ſcreatur, nequaquam craſſus, neq; multus eſt.Cæterùm non expectare accidens ad ſeptimum uſq; diem oportet, ſed potiſsimum ante primum quartum, ut concoctus alteratus ſit, ſi ſecus, ſed omnino ante ſeptimum expectandum eſt.Si uerò talis perſiſtat, qualis ab initio erat, perſpicuum eſt, ut plurimum temporis proceſſuram ſignificet ægrotationem.nam ubi nondum ſeptimo die concoqui cœpit, longiſsimam fore demonſtrat integram concoctionem.At longiore temporis ſerie multa quoque alia abſurda incidere aſſolēt, tum ægroti culpa, & adminiſtratoris, tum etiam uitio aliorum, quæ inopinata forinſecus accidunt, nec non interdum medici commiſſo.quòd ſi nibil ex his accidat, periculum, antequam concoquatur morbus, exolutionis uirium imminet. & ob eam rem minus ſecurum uideri dixit, pluribus diebus talem permanere ſcreationem.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte modum tranſmiſsionis ſputi in pulmonia ad aſperas pulmonis arterias communem eſſe dicit, cū omnibus reſudationibus humorū ex inflāmatiōibus, q̄ fiūt in partibus q̄ obuoluūtur tenuib⁹ mēbranis, quales ſunt q̄ fiūt in oculis, & in ore, tales etiā ſunt, q̄ fiūt in faucib⁹, ſicuti & in pulmone. Tenuior eñ humoris peccantis pars, qualis ἰχὼρ, reſudat ex ipſa inflāmatione. Ex leuibus igitur arterijs in aſperas trāſmittitur, tāquam in partes inanes. deinde ſpuitione reijcitur, repręſentans humoris peccantis in inflāmatione naturam. Quòd ſanies tenues reſudent ex partibus inflammatis, ubi membrana tenuiore obuoluuntur, dixerat prima ſectione Aphori. Com. 12.his uerbis, Hoc enim accidit in omnibus inflammationibus, quæ non teguntur operculo denſiore, ut in his, quæ exteriorem occupant cutem, quādam ſaniem reſudare, ab initio tenuem, poſtea uerò ſi coctionem accipiant, & ad melius proficiant craſsiorem, & ex hac ipſa craſsiore aliquam eſſe magis concoctam, aliquam uerò minus. Hoc idem in omnibus inflāmationibus, quæ uel os, uel oculos infeſtant, licet intueri. Color

Reſudat ex inflammationibus humor.

Sputorum colores.

lores etiam ſputorum definit,dicens flauum oſtendere bilem, rubidum ſanguinem: ſi mixtum ſit ex flauo,& rubro,utrunq;. Hos colores docere humores peccantes,lib.5.de Lo.pa.cap.2. in hunc modum ſcripſit,Etenim ſi bilis abundat,pallidum,aut flauum:ſi atra bilis,nigrum:ſi pituita,ſpumoſum,& candicans: ſi ſanguis,rubrum ſputum reijcitur.Idem lib.6.de Mor.popu. Com.allegato,in annotatione circa Cō. 46.lege ibidē. *Saniei*.Græcè,ἰχῶρσι.hoc eſt,ichoribus aut tenuibus saniebus.

IN ſecunda parte, quæ incipit(Hi igitur)primò dicit parum intereſſe inter ſputum hoc,ex flauo & rubro mixtum,& id per quod uerus ſanguis ſpuitur. Deinde reſpondet ad dubium, in quod poſſet aliquis incidere, exiſtimans illud eſſe ſanguinis ſputum, quod ſequitur ad uaſis alicuius rupturam, ut in ulceribus pulmonis. Sed tamen id non eſt timendū:ſanguis enim is,qui in pulmonia excernitur, ſimilis eſt ei qui reſudat ex gingiuis, per exilitionem nominatam.Verùm ſanguis talis ab eo,qui ex ulcere uaſe rupto manat, diſtinguitur:quia is neque multus eſt,neque craſſus. *Humores*.Græcè, αἱ ὑγρότητες.i.humiditates. *Per exilitionē*.Græcè,κατὰ διαπήδησιν. id eſt, per diapedeſin.de qua libro quinto de Method.ubi cauſas fluxus ſanguinis tres ſcripſit,uaſis diuiſionem, anaſtomoſin,& diapedeſin.Porrò diuiditur ipſa tunica tum exulceratione,tum cōtuſione,tum ruptione,tum eroſione. Anaſtomoſis accidit propter tum uaſis imbecillitatem,tum ſanguinis,qui ad os eius impetu ruat,copiam:ad hæc acrem quampiam,quæ illi extrinſecus incidat,qualitatem. Diapedeſis ex tunica quidem ipſa rarefacta,ſanguine uerò tenuato oritur. Accidere præterea interim poteſt,& ex gracilium uaſorum ore adaperto. *διαπήδησις.* *Fluxus ſanguinis cauſa.*

IN tertia parte,quæ incipit(Cæterum) docet hoc ſputum ante ſeptimum diem euenire debere:melius enim eſt euenire ante quartum:ſin minus ante ſeptimum : quod ſi non fiat, poſt ſeptimum notæ coctionis adhuc remiſſæ apparentes, longum morbum ſignificant,& ob id periculoſum.In lōgo enim temporis ſpatio multa mala ſuperuenire ſolent, ob erratum commiſſum ab ægro,aut aſsiſtētibus,aut à medico,aut aliquo extrinſecus occurrente,aut quoniam poterit facultas in longo temporis ſpatio deficere.Cauſas exteriores exponit Gale. libr.6. de Mor.popu.parte 4.circa ſectionem,gratiæ ægrotantibus,& ſequenti ipſum.& in Comment.1.1. ſection. Aphoriſ. *Cauſæ exteriores.*

&

& libro 1. de Diebus decretorijs, ad rectè prædicendum eſſe errores exteriorum precauendos. Vt ſi æger incendio domus accidente, aut latronibus graſſantibus, aut fluuio inundante, ſubito cogatur fugere, quanta ei noxa aduenerit, quorſum attinet referre? Simili modo ſi tegmẽ aliqđ delapſum, uel pariete ſentiens extimeſcat, ſimul & fugam repente moliatur: itẽ ſi per tegulas quippiã defluat, uel pluuia copioſior oborta capiti ægrotantis incidat, uel alius ipſum quomodocunque irrigauerit, ut locum mutare, uigil eſſe, & timere cogatur. Et hoc non mediocrem ipſi offenſam conciliat. Eodem pacto uicinorum tumultus, uel alia quædam uigiliæ cauſa eueniens, aut nũtium aliquod triſte pro noxæ ipſius magnitudine, etiam prædictionis perfectionem corrumpit. Videntur ergo apud Gale. illæ exteriores cauſæ, quæ ex inopinato occurrunt, & quæ nõ attinent ad ægrum, aut aſsiſtentes, quatenus miniſtrant: aut ad medicum quatenus artifex eſt. Hoc ultimum addidi propter medici ornatum & œconomiam.

PROGNOST. LI.

OMNIA ſputa mala ſunt, quæcunque dolorem non ſedauerint. Nigra verò peſſima, vt ſcriptum eſt. Quæ verò cum reijciũtur dolorem ſedant, omnibus ſunt meliora.

Euacuatio bona.

EX his quæ à corpore excernuntur, nullum indicium accipi poteſt ad futurum prænoſcendum adeò ualidum, ut ipſa ægrotantis bona tolerãtia. Quemadmodum enim à priori illos humores docet cognoſcere, qui euacuari debent artificio medici, ut eligi poſsit is quem conducat euacuare: ita cùm euacuatio fit à natura à poſteriori ex conferentia, & bona tolerãtia, docet cognoſcere Hippoc. talem eſſe euacuationem, qualis eſſe debet, prima ſectione, aphori. 2. Proficitq; hæc notitia non parum ad uſum medicamentorum expurgantium: & in operibus naturæ ad cognoſcendum, an opus ſit ſiſtere eam euacuationem, uel ipſam permittere. Sæpe enim humor niger à corpore euacuatur in magna copia, & bona tolerantia oſtẽdit competentem eſſe eam euacuationem: ſicuti ubi non conferret, aut bene ferretur, omnium euacuationum eſſet peſsima. Quemadmodum uerò in alijs morbis aliũde ſumi poſſet indicium boni excrementi, ad intelligendam bonam euacua

cuationem:ita in morbis thoracis bonum ſputum cognoſcitur, quia dolorem ſedat. Inquit ergo Hippoc. primò, ſi ſputũ dolorem non ſedat, malum eſt. ſignificat enim quod non educitur ex humore faciente morbum, neque eſt tale, quale excerni, & ſpui debet. Si enim tale eſſet, quale eſſe debet, neceſſario conferret, & bene toleraretur. Non tantùm inquit Hippo. inutile eſſe, ſed malum, quoniam tale aut pallidum, aut flauũ, aut nigrum, aut alioqui malum eſt, & quoniã eam euacuationem ſymptomatis rationem habere ſignificat, & à multitudine factam irritationem naturæ potius quàm à facultatis uincẽtis robore. Robuſta namque facultas ſæpe ſolet malum excernere, ueluti nigrum humorem per urinam, aut uentrem: quod à natura factum eſſe oſtendit à priori, quoniam coctionis notæ præceſſerunt. Ab effectu rurſus ex bona ægrotantis tolerãtia, quod etiam in ſputo per morbum lateralem oſtenditur. Nam ubi nigrum excernatur ſignis coctionis præcedentibus, ſignum bonum eſt, cui accedit bona ægrotantis tolerantia: quẽadmodum ubi neque ſigna coctionis præcedant, neq; eã euacuationem natura bene toleret, nullum ſputum aliud erit adeò malum ſicuti nigrum: ut dixerat Hippoc. in prog. 48. Bona autem tolerantia huius euacuationis, quam Hippocra. hic, & in 2. aphoriſ. primæ ſectionis appellat ἐυφορίαν, ex doloris ſedatione cognoſci uult, ſimilitudine ſumpta ex febre bilioſa, in qua fluxus uentris, aut uomitus bilioſus, cõferre dicetur: quia febrem mitigat. & uerè hæc eſt illius euacuationis bona tolerantia. Quemadmodum etiam ad cognoſcendam bonitatem euacuatiõis nõ oportet finẽ expectare in uomitu bilioſo, & febre tertiana, ſed ipſo incipiente, ac natura bene tolerãte, quæ à febre leuius habet, licet conijcere bonam eſſe euacuationẽ: ita ſi ſputum dolorem alleuians, bonum eſt, neque expectare oportet integram doloris ablationem, ad cognoſcendam eius bonitatem. Vbi enim funditus dolorem ſedauerit, id bonum eſſe idiotis quoque innoteſcet. Sed quemadmodum bonum ſputum dixit, quod dolorem παύει, id eſt, ceſſare facit: ita nos id quod ſpuitur, quo tempore ſpui incipit, bonum eſſe dicemus, ſi dolorem alleuiat, ac mitiorem reddit. Quod autem dixit, inter ſputa nõ ſedantia, nigrum peſſimum eſſe, ſatis cõſtat. Quoniam ſi quod non ſedat dolorem, eſt malum: nigrum quod dolorem non ſedat, duplici ratiõne erit malum, & quia non ſedat dolorem, & quia malam affectionẽ in corpore ſignificat.

Bonum ſignũ.

Sputorum nigrum peſſimũ.

Sputum nigrũ duplici ratione malum.

GALE

GALENI COMMENT.

COMMVNIS *hic quoque ſermo eſt in omni materia quæ ex corpore ſecernatur : de qua alijs libris atque etiam uolumine Sententiarum dixit: ut facilitatem potiſſimum ſpectari conueniat. Sæpe enim ualuit natura prauam uincens affectionem, expurgare corpus, & in hoc terrentur multi aſpicientes uitium eius quæ ſecernitur materiæ, nequaquam cognoſcentes utrum id accidẽtis fiat ratione, an quia natura prauam materiã foras expellat. Itaque per ſententias tantummodo facilitatis ſcripſit appellationem, hoc loco doloris indicauit ſedationem, ob quam commendat ſcreationem, quæ dolorem ſedat.* Paulo pòſt *omnia deinceps indicia docebit in melius proficientium ægrotationum: quæ inquam nomine facilitatis complexus eſt, quinetiam poſtea præcipit dictarum indictionum exquiſite perpendi uires, ut ea inter ſe conferendo, poßis ex magnitudine in deterius, aut melius totius corporis ſcrutari momentum, quemadmodum præſenti ipſe oratione effecit.* Si *enim à ſcreatione nequaquam deſinit dolor, indicium bonum non eſt, non tamen ſufficiet tibi id unum cognoſcere ad exquiſitam futuræ ſortis præſenſionem, ſed conſiderari conueniẽs & alia accidentia. id enim demonſtrauit, nigræ mentionem habens ſcreationis.* Igitur *cùm indicium commune ſit non deſinere dolorem: ſi crocea fuerit ſcreatio aut rubra, minori cum periculo eſt: ſi nigra, exitioſiſſima eſt.* Quocirca *cuncta conſiderans, non ſolùm prædictã ſummam unam exquiſitæ colliges præſenſionis, ac ipſe* Hippocrates *omnia indicia tum bona, tum etiam mala percenſuit, prædictis in animum reuocatis.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte docet ſententiam huius prognoſtici eſſe communem omnibus his, quæ excernuntur à corpore, ut uideli

delicet bona ſint, quoties natura eorum euacuationem bene tolerat, quamuis uitioſa admodum ſint. Sed in alijs locis tales euacuationes uniuerſaliter comprobat ex bona tolerantia: in præſenti uerò prognoſtico, ſingulariter ex eo quòd dolorem ſedat ſputum, id tamen in uniuerſali bona tolerantia compræhenditur. *Alijs libris, atq; etiã uolumine ſententiarum.* Libr. de humoribus dixit Hippocr. Quæcunque circunfluunt, ferendi facilitatem contemplari oportet, item difficultatem, priuſquã periculum ueniat. Et lib. 6. de Mor. popu. par. 4. inquit, Si taliã purgentur qualia oportet, & bene ferunt. & lib. 1. de Ratione uict. acu. ſect. 23. cũ 27. *In uolumine Sententiarũ.* hoc eſt, apho. eſt apho. 2. 1. ſect. & ultimus eiuſdẽ, & 3. quartæ ſect. *Facilitatẽ.* Græcè, ἰυφορίαν, id eſt, bonam tolerantiã. & idem in alijs locis. *Qualia purgata bene tollerant.*

IN ſecunda parte, quæ incipit (Paulò) duo refert docere Hippocr. in ſequentibus, ſigna omnia bona, et poſtea ſignorũ uires perpendere, ut omnium inuicem facta collatione, poſſit medicus bonum aut malum prænoſcere. Nam ubi ſignum aliquod id tantùm mali habet, quod dolorem non ſedat, malum appellatur, ſed non exitioſum. Si tamen præter id quod dolorem non ſedat, nigrum ſputum eſt, pernicioſum, & exitioſiſſimum eſt: rubrum uero aut pallidum minus malũ. *Paulò poſt.* prognoſt. 56. *Facilitatis.* Græcè, ἰυφορίας, id eſt, bonæ tolerantiæ, ſed tamen in prog. 56. non ſic, ſed, ἰυπετίως φέρειν. dixit, quod eſt facile ferre: ueruntamen idem ſignificant. *Prædictionis.* Græcè, προγνώσιος, id eſt, prænotationis.

PROGNOST. LII.

QVICVNQVE autem dolores harũ partium non ſedantur, aut ſputorũ purgationibus, aut ventre exonerato, aut ſanguinis miſsione, ac victus ratione, & purgatione per medicamentum, ſuppurationem fieri ſperãdum eſt.

DOLORES qui moleſtant partes thoracis & pulmonis, ſanãtur nonnunquam ſputo reiecto: quoniam per id humor efficiens morbum purgatur, paulatim reſũdans, & in aſperas pulmonis arterias delatus. Has euacuationes appellauit modò τὰς τῶν πτύλων καθάρσιας, id eſt, ſputorũ purgationes. & 8. apho. 5. ſect. *Sputorum purgationes.*

5.ſectio.ἀνεκαθαίροντα dixit.Itaque ſpuitionem, purgationem ſputi appellauit.& 1.de Ratione uict. acu.ſect.25.dixit, καὶ ὁκόσον ἂν πλείων ἡ κάθαρσις γίγνηται, hoc eſt, & quanto maior fuerit purgatio.Finitur etiam uentris ſeceſſu,ubi natura per eum locum peccantem humorem excreuerit à uaſis, & reliquum in loco patiente,aut per ſputum,aut inſenſibiliter reſoluat. Aliquãdo ſanguinis miſsione,aut purgatione quæ fit medicamento adhibito: ut apud Hippocr.1.de Ratione uict.acut. ſect. 10.& 11. Aliquando etiam ſola uictus ratio ſufficit, in qua nullo commiſſo errato natura peccantem diſcutit humorem. Aliquando etiam omnibus,aut pluribus ex ijs opus eſt, ut experimentum probat,quod ipſa morbi natura oſtendit. Quòd ſi hæc non pro fecerint,morbus ſuppurabitur.Decet autem horum auxiliorũ commoditatem ſpectare ad diem uſque 14. quòd ſi ad ipſum perueniens dolor auxilijs non curatur ſcriptis ab Hippocr. in ſuppurationem tranſibit morbus. Sic enim dixerat 8. aphor.5. ſection. Quicunque morbo laterali laborantes in 14. diebus non repurgantur,ij ad ſuppurationem uertuntur. Per ſuppurationem autem non oportet intelligere in præſenti prognoſt. ſicuti neque in aphoriſ.puris eruptionem in ſpatium thoracis, de qua in aphor.15.ſectio.5.ſed puris collectionem,ſiue humoris contenti in inflammatione in pus uerſionem. Simile ſcripſit Celſus libr.2.cap.7.dicens,Dolor autem pulmonis,ſi neq; per ſputa,neque per cucurbitulas, neque per ſanguinis detractionem, neque per uictus rationem finitus eſt, uomicas aliquas interdum excitat. Addit Celſus cucurbitulas,de quibus non meminit Hippocrat.in præſenti.Libro quoque primo, de Ratione uictus acutorum,ſect.33.inter remedia,quę dolorem lateris ſedare poſſunt,fomentorum meminit. Vbi ergo per aliqua, aut omnia hæc auxilia, dolor non ſedatur, ſperanda eſt ſuppuratio. Præterea qui morbo laterali laborantes non purgantur intra 14.dies,tranſeũt in ſuppurationem : non omnes, ſed qui facultatem habẽt robuſtiorem,quoniam languidi moriuntur. Et hæc morbi iudicatio per ſuppurationem, media eſt inter optimam & peſsimam.Ita qui nulla ſpecie curationis ſanantur,in ſuppurationem tranſeunt, ubi ſigna alia non habuerint ſalutaria:aliàs non ſuppurabuntur,ſed morientur. Aliquando uerò aut ob humoris ineptitudinem, aut caloris remiſsionem,cõtingit ſuppurationem ad uigeſimum diem differri,qui terminus eſt exterior morborum acutorũ. Sic enim dixit

Dies ſuppurationis ſperãda.

Suppuratio.

dixit Hippoc.aphor.38.ſect.7. Deſtillationes in uentrem ſuperiorem ſuppurantur intra 20.dies.ubi per ſuperiorem uentrẽ thoracẽ intelligere oportet,ut uult Gal.in Com.Decimusquartus autẽ dies,medius terminus ſuppurationũ eſt.Sed de his in expoſitione prognoſt.55. infrà, quum de abſceſsibus loquemur.

GALENI COMMENT.

QVICVNQVE dolor circa thoracis ac pulmonis ſedes non deſinit adhibitis ſubſidijs, idq; malum tantummodo habet, nec ullum aliud exitioſum indicium adeſt: eum ſuppuraturum expectabis. hic nanque quodammodo medius eſt inter eum qui ſoluitur celeriter, & eum qui inſanabilis exiſtat.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN hoc Comment. præter claram expoſitionem progno. hoc unum aduertendum eſt, quòd ſuppuratio in tumoribus præter naturam media quædam terminatio morbi eſt,inter reſolutionem per ſenſum effugientem diſcuſsionem, & inſanabilem diſpoſitionem: quemadmodum in febribus media terminatio inter integram ſanationem,& mortem,eſt finis morbi per abſceſſum.Sed de his in expoſitione ultimi prognoſt.1. lib.diximus.

PROGNOST. LIII.

EX ſuppurationibus quæcunque pus effundunt,adhuc bilioſo exiſtente ſputo,valdè letales ſunt, ſiue viciſsim, ſiue ſimul bilis ac pus reijciantur.

IN deiectionibus malum eſt, partem aliquam eſſe coctam, aliam uerò crudam:ſicuti & in urinis quandam mingi cum ſedimento albo,læui,& æquali,quandam uerò ſynceram: ſignificatur enim humorum diuerſitas. In ſuppurationibus tamen, eam eſſe diuerſitatem maius malum ſignificatur, quàm in febribus & morbis uenoſi generis: nã in his humores non adeò mixti ſunt, & aggregati, ut in tumoribus præter naturam: in quibus,ſi pars ſit ſuperata ,& pars ſub forma bilis permanſerit, magna malitia partis illius ſignificatur, quæ non admiſit alte- *Bilẽ & pus ex pus quàm malum.*

rationem à calore robuſto, ac potẽti partem aliam ſuppurare. Hanc ergo diſpoſitionem ualde letalem eſſe dicit Hippocrat. non tantùm morbum longiorem,ac minus ſalutarem, quemadmodum de urina intermittente dixerat: peiorem enim diſpoſitionem hoc ſputum oſtendit,& maiorem humoris bilioſi malitiam.Dixi tamen,Pus effundunt:quoniam Græcè, ἐκπυΐσκονται habetur,quod eſt, pus effundunt, aut emittunt. Quando enim pus cum bile ſpuitur,rupta eſt ſuppuratio.Et Galen. infrà Commen.57.explicat Hippoc. loqui in præſenti de ruptis ſuppurationibus, dicens,Dico enim non de omnibus ſuppurationibus eum,ſed de his(ut ipſe dixit)quæ habent permixtã bilem,hactenus feciſſe orationẽ:nec de his omnibus,ſed quęcũque ſeptimo die ruptę fuerunt:id uerò rarum eſt.Celſus ſic, Sputum etiam bilioſum & purulentum,ſiue ſeparatim iſta, ſiue mixta proueniunt,interitus periculum oſtendunt.

ἐκπυΐσκονται

GALENI COMMENT.

EORVM quæ in partibus corporis perſpicuis ſuppurantur, ſi talia in parte pus habeant,parte reliquã materiam,nullum curatu facile eſt.Si uerò ultra quòd non dum habeant pus,adhuc & maleficum quoddam illis adfuerit indicium:multo magis praua ſunt. Sed ex his multo magis prauum eſſe cenſendum eſt id quod præcipua ſede fatiget.indicatur enim humor quidam ferociſsimus. quãdo quidem demonſtrante natura quónam modo præparata ſit ad concoquendum,nihil prorſus illi conceſsit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

A ſimili intendit Gale.ſententiam Hippo.comprobare. Si enim malæ ſunt ſuppurationes,quæ fiunt in membris exterioribus,ubi in parte fuerint ſuppuratæ,in alia parte manente humore,& multò magis ſi aliud ſignum acceſſerit pernicioſum: quanto magis in internis inflammationibus,de quibus modo loquitur Hippo.Quod tamen de exterioribus inflammationibus uerum ſit,dixerat Hippo.6.de Mor.popu.par. prima, ſect. 14.ubi damnauit phymata non æqualiter matureſcentia,& circumquaque dura,& bifida. Sed de his lib.1.in expoſitione prog.36.latè ſcripſimus. *Reliquam materiam.* Græcè, τὸ λοιπὸν, id eſt,reliquum. *Demonſtrante natura.* Oſtẽdit natura ſe eſſe

para

paratam ad concoquendum humorem, quoties adeo robuſta eſt, ut ipſam aliqua parte perfecit: quòd ſi ipſam non perficit, id ad humoris rebellem & prauam qualitatem referri debet.

PROGNOST. LIIII.

MAXIME verò ſi ſeptima die morbi incipiat ſeparari ſuppuratio, ab huiuſmodi ſputo.

VERVM eſt quod dixerat Hippo. prog. præcedenti, malam eſſe affectionem, per quam pars ſuppuratur, & pars in forma bilis ſecernitur. Suppurata tamen pars diſtincta atque ſeparata eſt, & apparet in ſputo à parte, quæ in forma bilis remanſit. Quòd ſi talis ſeparatio incipit apparere in ſputo die ſeptima morbi, maxime obſeruabit ueritatem, quod Hippoc. dixit in prog. præcedenti. nempe admodum letalem eſſe ſignificationem. Ratio eſt, ut inquit Gale. in Com. quoniam etſi bonitas, aut malitia eorum, quæ eueniunt in diebus decretorijs, aliunde ſumatur, firmitas tamen ex die ſumitur. Quæ enim bona ſunt in eis diebus facta, & quæ mala, firmitatem ex diei natura habent. Maxime tamen firmatur eius malitia, cùm firmitas malitiæ accedit. Adde, quòd ſi ſeptima die morbi tale ſputum apparet, oſtendit ualde conſtantem facultatem, & ex conſequenti magnam humoris malitiam, quæ non conſentit facultati adeo ualidæ, ut quæ poſſit intra terminum morborum peracutorum morbi cauſam coquere. *Indicationis firmitas ex die.*

GALENI COMMENT.

ID quoque commune eſt cuiuſuis per diem decretoriũ ſecretionis. Decretorius enim ad iudicationis firmitatẽ conducit. Vtrum uerò bonum, an malum ſit, alijs cognoſcitur ſignis. Si enim ſudor fiat ſeptimo die, ſiue deiectio alui, ſiue ſanguinis fluor, meliorem ſi reddiderit ægrũ, indiciũ bonum: ſi deteriorem, malum eſt: & alterutrum firmũ eſſe oſtenditur, non quemadmodum ſi alio die exiſtat. Sed de his libro De diebus decretorijs, *atque etiam uolumine* De *iudicatione fuſius definitum iam eſt, in quibus oportet an-*

tes exerceri eum cui libeat dicta Hippocratis exquiſita cō ſequi ratione.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN præſenti Com. docet Gal. id tantùm uoluiſſe Hippoc. cùm dixit, Maxime habere ueritatem, ubi ſeptima die morbi euenerit. nempe ea die & reliquis iudicatorijs accipere firmitatem iudicationem omnem. Licet enim ex alijs notis bonam, aut malam eſſe criſim iudicemus, dies tamen oſtendit firmum eſſe iudicium, & malū firmitatem ſuæ malitiæ aſſumere. *Libro de Diebus decretorijs.* Libro 1. ad medium. Scripſi ſentētiam libro 3. ſequenti, in expoſitione 22. ad finem. ubi de notis bonæ ac firmæ iudicationis agemus. Diei ſimiliter iudicantis potentiam cōmendauit ad bonitatem iudicatiuis, lib. 3. de Criſibus, cap. 3.

PROGNOST. LV.

SPERANDVM verò eſt moriturum decimoquarto die, eum qui talia ſpuit, niſi aliquod ſignum bonum ei ſuperuenerit.

Bilioſum & purulentū ſpuentes, 14. moriūtur.

PROSEQVITVR doctrinam de his qui ſputum purulentum ac bilioſum ſpuunt, ubi à ſeptima die talia ſpuere cœperint, dicēs ipſum moriturum decimaquarta die. non autem putandum eſt ait omnes morituros, aut ex his qui morituri ſunt, omnes defuturos decimaquarta die. Nam qui præter id quòd bilioſum & purulentum ſpuunt, omnia alia ſigna ſalutaria habent, ſaluantur, ut inquit Hipp. in ſequenti. prog. & Gale. in Comm. De alijs tamen, qui non omnia ſigna habent ſalutaria, non fuit mens Hipp. omnes morituros decimaquarta die: licet enim omnes moriantur, aliqui tamen citius, & aliqui tardius. Conſiderare ergo oportet ſignorum omnium uires, & ſi ſigna bona malis æquiparentur, æger medium mortis impetum feret, morieturq; die 14. Quod uoluit Hippo. eum enim tanquam medium limitem definiuit. Si tamen ſigna ſalutaria & letalia inæqualia uiribus fuerint, uincentibus malis, mors ante ſeptimum eueniet, nempe nona die, aut undecima. Si tamen uincant bona ſigna, mors in ſequentes dies differetur, ad tertiā uſq; hebdomadā: ut Gal. in Com. Signorum tamen uires docet Hippo. perpendere lib. 3 prog. 37. quemadmodū & in ſingulis ſcripſit, tam bonis quàm malis: in præſenti opere, ui-

gorem

gorem ipſorum ac dignitatem explicans, quædam bona appellans, quæ ſimpliciter talia ſunt, ut in prog. 29. ſuprà, quũ dixit: Nebulæ uerò, quæ in urinis inuehuntur, albæ quidem bonæ, nigræ uerò malæ. Et lib. primo, de ſudore qui facit, ut æger facilius ferat morbum. Altioris ordinis ſunt ea ſigna, quæ in ordine comparatiuo ſignantur ab Hippo. ut ſcreatio, quæ dolorem ſedat, melior alijs eſt. prog. 51. Similiter in eodem ordine eſt, quod ualde utile appellatur ab Hippo. in prog. 50. ſputum flauum, ſanguini non multo commixtum. Tertio ordine ſunt optima ſimpliciter talia: ut pus album, læue, & ęquale, & quàm minime fœtidum, in prog. ultimo primi lib. optimum eſt. & deiectio mollis, & conſtans, & quæ eo tempore ſecernitur, quo per bonam ualetudinem. quantitas uerò ſecundùm rationem ingeſtorum. In eodem ordine eſt uomitus utiliſsimus, qui pituita ac bile admodum commixtus eſt, neque multus, neque admodum craſſus. In ſupremo ordine ſignorũ bonorũ ſunt illa, quæ quàm maximam uim habent ad ſalutem, ut bona reſpiratio in acutis morbis, & his qui cum febre 40. diebus iudicantur. Quædam ſunt in medio bonorum & malorum, quæ inutilia appellantur, ut in prog. 22. lib. primi, quum de ſudore dixit, Si uerò nihil tale efficiat, inutilis eſt. Et lib. 3. progn. 15. fauces exulcerari cum febre difficile. De malis quoque ſignis quædam talia ſimpliciter dixit, ut lib. 1. prog. 12. Si uerò inueniatur nudos habens pedes (ubi non fuerint admodum calidi) malum eſſe dixit. Et in prog. 19. De manuum uerò latione hæc noſſe oportet: quibuſcumque in acutis febribus, & reliqua. ubi illa ſigna damnauit, tanquam mala, ſed adiecit, atq; letalia. Et ſuprà, 47. prog. de ſputo chloro, & admodum ſpumoſo, mala eſſe dixit. Alia ſunt in ordine comparatiuo mala, ut ſuprà prog. 7. Si uerò graue uideatur reliquum corpus, & item manus ac pedes, periculoſius eſt. Et in 45. Si em̃ multò poſt initium ſpuatur flauum aut ruffum, aut plurimam tuſsim inferens, & non admodum commixtum, deterius eſt. Quædam etiam peſsima ſunt, ut lib. 1. prog. 22. Peſsimi uerò ſunt frigidi, & circa caput tantùm, & multi, & ceruicem facti. Et ſuprà prog. 12. dixit, Peſsimum uerò eſt nec noctu nec interdiu dormire. Præter hæc ſunt ſigna, quæ omnium peſsima cenſentur, quę proximam oſtendunt mortem. Contraria his, quę quàm maximam uim habent ad ſalutem: ut lib. 1. prog. 8. ſi tamen retorta fiat, uel liuida, uel pallida palpebra, uel labrum, uel naſus cum ali-

Signorũ ſingulorũ dignitas.

quo ex alijs ſignis, noſſe oportet morti proximum eſſe. Et pro gnoſtico, 17. inquit, Si delirans id efficiat, ualde letale iam eſt. Et in prog. 20. Frigidus uerò expiratus ex ore & naſo, ualde le talis iam eſt. Et ſuprà prog. 8. Si uerò præter grauitatem ungues quoque ac digiti liuidi ſint, ſpectanda mors ſtatim eſt. Et in prog. 40. Si tamen omnes colores idem homo uomuerit, ualde letale iam eſt. Et 41. Celerrimam autem mortem ſignifi cat liuidus uomitus, ſi grauiter oleat. Sic ergo per Hippo. uer ba ſingulorum ſignorum uires ſunt perpendendæ, ut intelliga mus ex ęgris quis morietur, & quo die.

GALENI COMMENT.

HORVM *ueritatem re ipſa didiciſtis me prædicente experti. quocirca animaduertere uos oportet, ea quæ* Hippocrates *dicit, non exiſtimare poteſtate haberi, qualia à multis medicis ſcripta iam ſunt: quippe talia quæ commentationibus tenus & rationib. ueriſimilia ſint, ſed ægrotationum operibus exploſa. Etenim intentionem ab eo proditam, mediam aliorum omnium bonorum malorumq; conſiderando poteris prædicere diem quo moriturus aliquis eſt. Subijciamus enim ægrum ſcreare purulenta ſeptima die, non tamen per totum diem, ſed aut cum eo bilioſum aliquid, aut illud tantummodo ſine materia purulenta, atque in eo eſſe alia omnia media ab ætate, natura, tempore, terra, ac propria facultate, ita ut nec facultas uehementißima, neq; debilißima habeatur. itidem & temperamentum ægri, nec optimè conſtans, neque deterrimè. pari modo tempus, terram, conditionem, ætatem ægri inter optimam ac deterrimam eſſe ſubijciamus. ſimili ratione in unoquoque ſignorum genere quæ media ſunt, ægro ineſſe ſubijciantur, hunc ſperabis quartodecimo die moriturum, ita ut hic medius mortis terminus cenſeatur. Accedentibus uerò bonis indicijs, plus temporis præceßurum mortis aduentum: malis uerò, citius quàm quartodecimo*

die

die moriturum. At uerò quænã ſint bona, aut mala indicia perſecutus ipſe deinceps, quædam nominatim expoſuit, quædam breui ſumma perſtrinxit. Cæterum ipſe nequaquã hæc accipies perinde, ut ſi cuncta æqualia habeantur, ſed in animo retinens ea quæ Hippocrates *ſcripſit, quæq; ipſi adiecimus, numerum ipſum conſiderabis ac poteſtatem, dũ ipſe ait: Salutaris admodum eſt, et exitioſus admodum eſt: primariæ id poteſtatis alterum in bonis, alterum in malis inſtituẽs. Itidem dum ait proximam fore mortem: aut ubi exitioſiſsimum dixit, non ſimpliciter exitioſum. Quinetiã de ſignis ſalutaribus quoties dicit: Magnam uim obtinet ad ſalutem. & rurſus, Securitatem enim indicat, ac morbũ fore breuem, uel aliquid tale adiecit. Alij uerò ſimpliciter exitioſi: aut rurſus ſimpliciter ſalutares medij ordinis ambo pro natura propria ſũt. Porrò præter hos ambos quoſcunque dixit comparatiuè, aut exitioſiores, aut ſalubriores, aut adiecit magis ac minus. Si quod enim primi ordinis malum acceſsit indicium quinto aut ſeptimo die prædictæ exitioſæ ſcreationi, æger ad undecimum diem nequaquam deueniet, magiſq; ſi plura talia, non unum tantummodo exiſtat. Pari ratione ſi quod admodum ſalutare exiſtat, ad tertiam uſque ſeptimanam extendetur morbus. Permiſtis uerò inter ſe exitioſis ac ſalutaribus ſignis, aut his magis in utroq; genere, minus illis, aut quouis alio modo, ex pluribus inquã ac fortiſsimis bonis ſignis ſperari poteſt ægrũ plus temporis duraturum, ex contrarijs uerò minus: nec ſecus ſi quis ſenex, aut debilis uiribus, aut in tempore, terra, conditione praua ac malè temperata ægrotet, accelaraturum mortis aduentum expectari oportet: maximam rurſus uim habere exiſtimans ductam à uiribus intentionẽ.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte ſententiam Hippo. docet non eſſe uerbo

tenus accipiendam, ſed mentem aduertendam, qui medium *Medius mortis impetus.* quendam mortis impetum ſcripſit, eius qui purulentum, ac biliosum ſeptima die ſpuit, ſiue ſimul, ſiue uiciſsim. reliqua ue-rò ſigna media fuerint, ut facultas, temperamentum, ætas, regio, is morietur 14. die. Sicuti ipſis ad bonũ inclinantibus, differetur mors in 17. aut 20. aut ſi inclinauerint ad malũ, morietur in diebus intermedijs, inter ſeptimũ, & 14. Iá. abũdat.

Quippe quæ. Græcè, μέχρι γραμμάτων καὶ λόγων τὸ πιθανὸν ἔχοντα. hoc eſt, literis tenus ac uerbis probabilia. *Intentionem.* Græcè, σκοπὸν. ſic & in fine com. *Non tamen per totum diem.* Grçcè, οὐ μὴν μόνον, οὐδὲ δι' ὅλης ἡμέρας ἐφεξῆς. hoc eſt, non tamen ſolũm, nec per totum diem, ſine intermiſsione. *Terra.* Græcè, χώραις, id eſt, regione. Sic in alijs locis. *Conditionem.* Grçcè, κατάστασιν. id eſt, conſtitutionem. Sic in alijs locis.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterùm ipſe) admonet ſignorum omnium, quæ in his ægrotantibus apparẽt, uires perpendere, ad doctrinam & ordinem ipſius Hippo. Sed de his in expoſitione diximus. *Nequaquam hæc accipies.* Græcè, μηδὲ περὶ τούτων ἀκούσῃς ἁπλῶς. hoc eſt, nequaquam hæc ſimpliciter accipies.

PROGNOST. LVI.

SVNT autem bona hæc: facile ferre morbum, bene reſpirare, vacare dolore, & ſputum facile ſcreare, corpus æqualiter calidum, ac molle apparere, nõ ſitire, atque vrinas, deiectiones, ſomnos, & ſudores, ſingula intelligere bona ſuperuenire: ſic enim omnibus ſuperuenientibus, non vtique peribit homo. Quòd ſi quædam ex his ſuperueniant, quçdam verò non, morietur vtiq; homo, non pertranſiẽs 14. diẽ. Per contraria tamen horum: difficile ferre morbum, ſpiratio magna & frequens, dolorem nõ ceſſare, vix ſpuere, valde ſitire, corpus à febre inæqualiter affici, ventrémque ac coſtas vehemẽter

ter incaleſcere, frõte, manibus, ac pedibus frigidis, vrinæ verò & deiectiones, & ſomnos, & ſudores: mala ſingula intelligere, vt deſcripta sũt. Sic certè ſi ſputo quippiam horum acceſſerit, morietur homo, antequam ad 14. diem perueniat, aut 9. aut 11. Sic igitur coniectari oportet, hoc tanquam valde letale ſputum, & non perducens vſque ad 14. diem. Eum verò qui de bonis ac malis ſignis ſuperuenientibus ratiocinatur, ex his decet prædictiones præmittere: ſic enim maximè vera dicet.

IN præſenti prog. Hippo. recenſet ſigna bona ac mala, quæ diuerſimode iuncta ſputo prædicto, bilioſo & puruleto, oſtẽdunt hominem liberandum, aut moriturum: & ubi moriturus ſit, an in die 14. uel ante ipſum, uel poſt ipſum. Prognoſticum uerò hoc, nulla eget expoſitione, ſicuti nec Gal. Commentarius annotatione.

PROGNOST. LVII.

ALIAE verò puris eruptiones fiunt, plurimæ quidem 20. die, quædam verò 30. quædam 40. quædam autem ad ſexageſimum diem perueniunt.

QVONIAM dixerat prog. 53. rumpi quaſdam ſuppurationes die 7. quibus etiam mortem 14. superuenire dixit. & quoniam rarum eſt ſuppurationes adeò cito rumpi: addit in præſenti terminos alios, in quibus frequentius ſuppurationes in partibus thoracis & pulmonis rumpi ſolent. Admodum enim calidum eſſe oportet, atque acrem humorem, qui & ſuppurari & rumpere tegumentum in ſeptem dierum ſpatio poſſit. Reliquæ tamen rumpuntur 20. aut 30. aut 40. aut 60. De die 14. mentionem non fecit: quia ſi aliquæ ſuppurationes rũpuntur 7. & aliquæ 20. non eſt dubium, niſi quòd illæ quæ nõ fuerint adeò calidæ, ut rumpi poſsint ſeptima, neque adeò frigidæ,

Suppurationũ rumpẽdarum termini.

gidæ,ut ad 20.differantur,rumpentur 14.ſicuti & loci patientis calor poſſet non minus prorogare inflammationum ſuppurationem,atque rupturam.Quæ duæ cauſæ à Galeno, tanquã uniuerſam de his doctrinam integrantes, ſcribuntur. Non etiam peruertit doctrinam Hippo.quòd quidam ex acutis morbis terminentur ad quadrageſimum & ſexageſimum diem,ut declaratũ eſt in Com.21.lib.1.Morbi namque acuti ex decidẽtia in diutinos nonnunquam tranſeunt. Et libr. 2. de Diebus decretorijs,Gal.uolens probare hanc eſſe Hippocra.mentem, quoſdam eſſe morbos acutos ex decidentia, quorum terminus eſt ad 40.& ultra, dicit, Pari modo de ſuppurationibus, tabidiſque affectibus: item de his,qui ex abſceſſu in longum tempus prorogantur,uerba faciat. Clarè innuit propoſiti ſe non oblitum eſſe,morbos qui ex acutis diuturni fiunt cõmemorans.Sic ergo & illi dicti ſunt.Aliæ uerò ſuppurationes magna ex parte rumpuntur: ſed aliæ in die 20. aliæ 30. aliæ 40. nonnullæ ad 60.uſque perueniunt.

GALENI COMMENT.

OBSCVRVM *eſt,quas alias dicat ſuppurationes. Fieri enim poteſt,ut de ſuppurationibus,quæ in alijs fatigent partibus,ſermonem faciat:omittendo thoracem ac pulmonem,de quibus hactenus perpenſum eſt.Fieri etiã poteſt, ut de ijs agat ſuppurationibus, quæ in ijſdem affligant opificijs,ſed quæ non ſimiles ſint prædictis.contingit quoq; ut de utriſq; etiam agat. Sed quia quæ non ſimiles ſint prædictis dixi, id enarrare oportet.* Dico *enim non de omnibus ſuppurationibus eũ,ſed de ijs (ut ipſe dixit) quæ habeant permiſtam bilem, hactenus feciſſe doctrinam.nec de his omnibus, ſed quæcunq; ſeptimo die rumpuntur. id uerò rarum eſt.Plerunq; enim uigeſimo rumpuntur : quædam diutius immmorantur:de quibus nunc agit.Cæterum differentiæ omnium communes habẽtur,ob quas ſpatio tẽporis euariant inter ſe,ex affecta ſede, & exuberante humore.Sedes enim calidior ac mollior, citius ſuppuratur: frigidior uerò ac durior,tardius.*Itidem ex humoribus, *ca*

lidior citius, frigidior tardius. Hæ *quidem ſecūdum rei ſub ſtantiam differentiæ ſunt.* Porrò *accedunt extrinſecus eæ quæ ab ætate ducuntur, natura, tempore, terra, conditione, ac uiribus ægri. In omnibus his calidus humor citius, frigidus tardius ſuppuratur. Hæc igitur uniuerſim ſcire de omnibus ſuppurationibus bene eſt. Sed mihi uidetur nunc quoque docere de ijs quæ in thorace ac pulmone fatigent.*

ANNOT. IN GAL. COM.

IN prima parte dubitat, de quibus ſuppurationibus dixerat Hippocra. Aliæ: nam poſſet loqui de alijs ab his, quæ fiunt in thorace & pulmone, de quibus locutus eſt uſque adeo: & poſſet loqui de illis, quæ fiunt in thorace, & pulmone, quæ nō ſunt eius naturæ cum illis, de quibus dixerat, ſeptima die ruptas. aut poteſt de omnibus loqui, tam quæ fiunt in alijs partibus, quàm quæ fiunt in thorace, & pulmone, non tamen rumpuntur dicto termino. In præcedentibus enim locutus eſt de ſuppurationibus, quæ pus & bilem mixta habent, & non de omnibus, ſed ijs quæ die 7. rupta fuerunt: quod raro fit. ſed in fine Comm. de ijs, quæ fiunt circa thoracē, & pulmonem, uult eſſe intelligendum: quamuis de omnibus ſuppurationibus uerum ſit quod docuit Hipp. & quod docet Gal. in Com. *Suppurationes.* abundat. *Rumpuntur.* Græ. ἐῤῥάγησαν. hoc eſt, ruptę fuerunt.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterùm) docet duabus rationibus, non omnes ſuppurationes rumpi in eiſdem diebus numero. Prima ratio eſt ex loco patiente: nam calidior, ac mollior pars citius ſuppuratur, frigidior uerò ac durior tardius admittit ſuppurationem. Secunda ratio ſumitur ex humore: calidus enim citius, & frigidus tardius ſuppuratur. addit etiam cauſas alias exteriores. Quòd molles parte citius ſupurētur, ad duo referri poterit: quoniam à partibus internis facilius admittent fluxionem caloris & ſpiritus, qui coadiuuant coctionem, aut ab extrinſeco uires medicamentorum ſuppurantium facilius permeabunt ad humorem ipſum ſuppurandum. Adde quòd partes molles humidiores ſunt, & humiditas eſt unum de principijs coctionis, & putredinis, quibus complectur ſuppuratio. *Terra, conditione.* Lege, regione, conſtitutione.

Cauſa cita aut tarda ſuppurationis.

Molles partes quare ſuppurantur facilꝰ.

ne:ut ſæpe ſuprà diximus.

PROGNOST. LVIII.

CONSIDERARE autē oportet principium ſuppurationis fore ratiocinantes, à prima die qua homo ſebricitauit, ſi quando primum rigor ipſum prehendit, & ſi dixerit, in parte quæ dolore vexabatur, pro dolore, pōdere ipſum grauari. Hæc enim in principijs fiunt ſuppurationum. Ex his igitur temporibus rupturam ſuppurationum fore ſperādum eſt, prædictis temporibus.

IN prognoſt. præcedenti ſcripſit Hippocrat. tempora, quibus ſolent ſuppurationes rumpi. Siquidem magna ex parte, inquit, rūpuntur 20.30.40.aut 60.die. Cæterū id non eſt intelligendum à prima die ægrotationis, ſed à prima die, qua incepit puris generatio. Quamobrem opus fuit Hippocr. principij ſuppurationis notas ſcribere, ut intellecto principio poſsit medicus prædicere tempus eruptionis inflammationis. Quoniā tamen id non eſt unum, conijcere oportet loci calorem, & humoris peccantis, ut in Comment. præcedenti: ad quæ etiā multa alia accedunt, ex regione, ætate, & tempore. Siquidem calida omnia citius, frigida tardius & ſuppurantur, & ſuppurata rūpuntur. Signa igitur, quæ incipientem ſuppurationem oſtendunt, ſunt, febris, rigor, pondus pro dolore. Febris quidem, ut in aphor. 47. ſecundæ ſectio. Dum pus conficitur, dolores ac febres magis accidunt, quàm iam confecto pure. Quādo enim humor ſubingreditur particulam, atque in ipſius poris & anguſtis meatibus infarcitur, principium inflammationis eſt. Quum uerò is humor, qui phlegmonem efficit, à calore agitatur, & putreſcit, ac extenditur, & in flatum uertitur, augetur etiam tumor, dato quòd nihil defluat in partem: & tunc eſt tempus augmenti. Quū tamen iā is humor in pus uertitur, ſummus uigor eſt inflammationis: in quo etiam maximæ febres ſiunt atque dolores, ut inquit Gale. libr. de Generalibus morbi temporibus. Porrò cùm in pus iam uertitur, maximi uidelicet dolores tunc partem prehendunt. Nam in puris generatione, dolo-

Rumpēda ſuppurationis ſigna.

Febris ſuppurationis ſignū.

doloreſ febriſq; magis, quàm prius, infeſtant. Vocatur autem huiuſmodi tempus uigor affectionis. Aliud igitur eſt principium inflammationis, & aliud initium ſuppurationis. Nam initium inflammationis, eſt totius morbi initium: ſed initium ſuppurationis, eſt ipſius inflammationis ſummus uigor, in quo magnitudo febris adeſt. Id etiam eſt tempus, quo primum homo febricitauit, magna & ſumma febre: aut primum tempus, in quo cum rigore febris inuadit, & maior quàm ante, id eſt, quod dixi, à prima die, qua homo febricitauit, à quo tempore tãquam à principio ſummæ magnitudinis febris, quod etiam eſt ſuppurationis initium, ſuppuratio de inflãmationis ſuppuratione rumpenda, facienda eſt. Quare autem eo tempore maximè fiant febres, uult Galen. 2. ſect. aphor. Commen. 47. ob humoris ebullitionem cõcalefacto principio. Maximè etiam fit in uigore, quia tunc coctiones maximè fiunt: ut 1. de Criſi. cap. 8. & Comment. 7. primæ ſection. aphor. & inde fumorum copia maior eleuatur ad cor. Secundum ſignum incipientis ſuppurationis, à quo computatio rupturę facienda eſt, inquit Hippocr. eſt rigor. Definiuit Galen. rigorem 1. libr. de Cauſis ſympto. ad finem, dicens, Voco autem rigorem, inæqualem uniuerſi corporis concuſsionem, quaſſationemq;. Et libr. 2. ipſum à palpitatione, cõuulſione, & tremore diſtinguit: quoniam hic motus non eſt omnino præter naturam, ut palpitatio, & conuulſio: nec pertinet ad animalem facultatem, ut tremor: ſed ad naturalem expultricem, cùm à cauſa præter naturam iritatur. inquit enim, Sed motus hic non eſt totus præter naturam, ueluti in conuulſione, palpitationeq;, alium habẽs à tremore modum. Quanquam ipſe quoque mixtus eſt, ex cauſa præter naturam, & animantis facultate: ſed plus uirium in ipſo quàm in tremore requiritur. Quin ſi uerum dicere oporteat, totus motus ad natiuam facultatem referendus eſt. hanc nos uſitato uocabulo expultricem, aut deiectricem nominamus. Cauſa efficiens igitur rigorem naturalis facultas eſt. Præter naturalis uerò cauſa, concurrens, & irritans, eſt celer motus rodentium excrementorum: ut lib. 10. de Morbis curandis, inquit Galen. Mordens halitus, & ſuccus, ubi per ſenſibilia corpora fertur, horrores, & inæquales totius corporis concuſsiones, *ῥίγος* Græci dicunt, facit. ubi excremẽtorũ copia præſente, alias conditiones ſcribit, ad concitandos rigores, Galen. eodẽ loco dicens, Ac concuſsio quidem iſta ſuccedet propter eorũ,

Initium inflãmationis diſtinguitur ab initio ſuppurationis.

Rigor ſuppu. ſignum.

Rigor.

Rigoris cauſa.

quæ

quæ feruntur,excrementorum,tum multitudinem, tum acrimoniam,tum impetus celeritatem, tum laborantis uirium infirmitatem.Hæc maximum efficiunt rigorem: ſed contraria remiſſum,& media ſi concurrant, medium rigorem efficient. Quando igitur pus in inflammationibus incipit generari,ab humore fumi multi acres eleuantur à calore putreſcente, qui celeriter per membranas ipſas,& loca ſenſu prędita moti rigorem faciunt. Maximè uerò fiunt ob mordentem qualitatem puris.quemadmodum ubi medicamentum aliquod acre ulceri admouetur,neque ſordes eius cōtactū impedit. Hoc ſymptoma, horror apud Celſum appellatur:quo in loco docuit, à quo termino fieri debeant uomicarum rumpendarum ſuppurationes,dicens,Numerauimus autem ab eo die,quo primùm febricitauit aliquis,aut inhorruit,aut grauitatē eius partis ſenſit.In inflammationibus, in quibus nullus adeſt rigor, neque acceſsiones cum ipſo fiunt,euentus rigoris erit ſignum incipientis ſuppurationis. in illis uerò, quæ febres habent cum rigoribus, euentus rigoris maioris cum febre maiori coniunctus,ſignificabit ſuppurationem incipiētem. Tertium ſignum, ſi dixerit æger in parte dolente grauitatem ſentire,ac pondus. Collectus enim humor in cauitatem unā magis grauat, quàm ubi in poris contentus diſperſus fuerit: cùm autem ſuppuratur,colligitur in partem unam: igitur tunc pondus ſentiet æger.Verùm duplex uidetur ratio dubitandi, contra præfatam ſententiam.Prima,quia Hippocrates dicit,Pro dolore pondere grauari: ac ſi tēpore ſuppuratationis grauaretur particula, non tamen doleret.cùm tamen contrarium ſit oſtenſum, maximè ex aphor.ſententia,ſic,Dum pus conficitur,dolores & febres magis accidunt,quàm iā cōfecto.ſed in initio ſuppurationis pus conficitur,& nondum eſt confectum: ergo tunc maximè dolor aderit,& non,ut Hippo. inquit,pro dolore pondus. Secunda ratio dubitandi ſumitur ex litera Galen. qui cauſam, quare eo tempore pōdus ſentitur,dicit eſſe, quoniam humor qui diſperſus erat in parte inflammata, poſt mutationē in pus colligitur ad aliquam ſedem inanem. Modò, ſi tunc ſentitur pondus, quando humor poſt conuerſionem in pus colligitur in partem illam:ergo ante conucſionem in pus, aut in ipſa cōuerſione,non eſt cur pondus ſentiat æger: quoniam nondum facta eſt talis collectio in partem unam. Hoc ergo ſignum nō oſtendet initium ſuppurationis,quod uoluit Hippocra. ſed finem.

Horror, *rigore apud Celſum.*

Pondere grauari ſignum ſuppurationis.

nem. In fine enim dolore deficiente pōdus aderit. Pro prima, intelligendum eſt, quòd initium ſuppurationis non eſt tempus, in quo nihil puris genitum eſt. Principium enim non eſt indiuiſibile tēpus, ſed paruū quoddam, in quo pars humoris parua ſuppurata eſt, & totus reliqu⁹ humor tēdit in ſuppuratio nem. Quum igitur parum illud pus genitum colligitur in par tē unam, dolores magni, qui fiunt ex acredine humoris erodētis, partim conuerſi ad puris naturam, paulatim in pondus cō mutantur: ſicuti & ſenſim pus generatur, & carnem rodit, donec in ſpatium unum colligatur: & in fine dolor ad magnam perueniet remiſsionem, & creſcet ſenſus ponderis. Et hoc eſt pro dolore pondus ſentire, id eſt, ſenſim dolorem maximum, qui illo tempore fit, in alteram naturam mutari, nōn tamē mu tatum eſſe. Hinc conſtat ſaluatio ad ſecūdam rationē. Quum enim dixit Galen. cauſam ponderis eſſe collectionem humoris in partem inanem, poſt mutationē in pus: nihil aliud uoluit, niſi quòd ſingulæ partes humoris ſicuti in pus mutantur, ita colliguntur in partem inanem, & pondus pro dolore inferūt. Itaque poſt mutationem in pus, unaquæque pars, pōderis ſenſum, non dolorem efficit. Quòd ſi uelles intelligere Gal. mentem, de totius humoris mutatione ad puris formam, quòd toto mutato totus etiam colligetur in partem inanem: conſtat id eſſe ad maiorem manifeſtationem. Si enim, cùm totus humor eſt ſuppuratus, totus etiam eſt collectus, & dolor ceſſat, ſuccedente pro ipſo grauitate: ita etiam fiet, ut parte aliqua primùm ſuppurata, ſuppuratione uidelicet incipiente, partis fiat collectio, & partis doloris permutatio in ponderis ſenſum. Quo dato ſuppuratione incipiente, incipiet dolor in pondus mutari. Quare autem eo tempore dolores maxime fiant, quò doloris commutatio fit in ſenſum ponderis, facilis eſt ratio, ut dixi: quoniam etſi in parte non fiat diſtenſio, fit tamen eroſio ſingularum partium, quæ pus continēt. Quas erodi & exedi neceſſum eſt, donec totum pus in una tātùm contineatur cauitate. Præter hæc tria ſigna incipientis ſuppurationis, unum aliud ſcribitur 4. lib. de Cauſis pulſuum, à Galen. dicente, Suppuratorum uerò pulſus initio ſtatim pulſum refert uigeſcentis inflammationis: hoc enim initium eſt ſuppurationis. Vbi dixit Hippoc. *Vel quando primum rigor ipſum prehendit.* in quibuſdā Græcis codicibus ſic legitur, εἴποτε αὐτὸν πρῶτον ῥῖγος ἔλαβεν. in alijs, ἢ εἴποτε αὐτὸν πρῶτον ῥῖγος ἔλαβεν. hoc eſt, uel ſi quando pri-

Dolores maximi in puris generatione quare.

Pulſus eorum qui ſuppurantur.

Pulſus incipientis ſuppurationis.

mum ipſum rigor præhendit. Primam lectionem tranſtuli.

GALENI COMMENT.

CONFESSVM id unum eſt omnibus ferè medicinæ profeßis, cùm etiam perſpicuè conſtet: ut quoties inflãmatio affligens in parte præcipua, haudquaquã diſcutiatur adhibitis ſubſidijs, ſed ſuppuratur, rigor tunc, ac febres conſiſtant. Etenim libro de Rigore, perpenſum iam eſt, ut puris acrimonia generati mordens ac derodens adiuncta corpora, rigorem committat perinde quaſi medicamenta acriora, quibus ingeſtis interdum malignis ulceribus, aut cuidam affectioni putredinoſæ rigere & febricitare contingit. At uerò febris talem comitatur rigorem. Sanè & Hippocr. alterutrum commemorauit, ac febrem prius, dicens, à die quo primũ homo febricitauit, non illum definiens diẽ, qui totius ægrotationis extitit primus: ſed quo rigor unà cum febre, uehemẽtiore ſcilicet admodum quàm anterior facta, coincidit. Quinetiam ponderis euenit ſenſus tunc ægrotis, cùm humor in multas & exiguas partes diſperſus in partibus inflammatione laborantibus poſt mutationem in pus colligatur ad aliquam ſedem inanem continuam omni parti quæ inflammatione laboret. Igitur ex hoc, inquit, tempore quo primùm hæc extiterunt, expectare oportet & uigeſimo die, & trigeſimo, & quadrageſimo rumpi ſuppurationem. Quæ uerò dixit indicia, tria numero ſunt, pondus, rigor, febris, quæ multo quàm anterior uehementius affligat.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte rationem reddit, quare & rigor, & febris, fiũt in his, quæ ſuppurantur, ubi inflammatio, quæ in præcipua parte exiſtit, non diſcutiatur per conueniẽtia remedia. Rigor autem fit, quemadmodum quoties acre aliquod ulceri admouetur: acore enim participat pus. Febris uerò prius, quàm rigoris, meminit Galen. quamuis rigor præcedat. Febrem autem intel

intelligere conuenit, non eam quæ à principio morbi exiſtit, ſed ea uehemētiorē, et ea quæ cū rigore ſuperueniat. *Libro de Rigore.* In libro de Rigore, à cauſis calidis rigores fieri ꝓbat, ut in tertianis febribus, & in abſceſsibus, & ulceribus inquit. Sed nónne acre alioqui pharmacum ulceribus adactum, primò dolorem, mox horrorem, demum rigorem infert? Nos multo irritatis ab acri pharmaco ulceribus, rigere & febrire uidimus. Inflammationi etiam, dum ad abſceſſum uertitur, horrorem & rigorem adeſſe eſt operę pretium. *Comitatur.* Grecè, *ἀκολουθεῖ*, id eſt, ſequitur.

Rigorem efficiunt.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Quin etiam) docet quare dolor in pondus mutatur: nempe quoniam humor, qui in poris membri inflammati, & in tenuiſsimis uenis ipſius continebatur, in unum ſpatium continuum tranſit, quod grauitate potius moleſtat, quàm antè, & minore dolore ſaltem in fine, ut dixi in expoſitione. Ab eo ergo collectionis tempore ſupputare oportet rupturam futuram.

PROGNOST. LIX.

SI verò empyema in altera tantùm parte exiſtat, hos conuertere, ac diſcere oportet, doleátne in altero latere, & an alterum altero calidius ſit. Atque cubantem ſuper ſanum latus interrogare, an videatur ſibi onus aliquod deſuper ſuſpendi. Si enim ita eſt, in quodcunque latus pondus inſit, in altero ſuppuratio exiſtit.

IN progn. 57. tempus rupturæ ſuppurationum ſcripſit, & in 58. tempus principij ſuppurationis, à quo ſpectare oportet rupturam. In hoc tamen ſcribit locum, in quem delabitur pus ex ſuppuratione rupta. De hac enim loquitur Hippocr. ut uult Gale. in Comment. qui hanc ponit differentiam inter ſuppurationem, quæ fit intra peritoneum, & eam, quæ fit intra thoracem, quòd in ea, quæ fit intra thoracem, pus non permeat à latere uno in alterum: & in illis, quę fiunt intra peritonæum, pus omnibus inteſtinis circūfertur. Huius locum ex decubitu docet Hippoc. cognoſcere: pendet autem uia inuentionis ex anatome. nam ſuppuratio, quæ in altero latere tantùm fit, & rumpitur, alteri nullatenus communicat: quoniam mem-

Suppuratio quæ fit in abdomine, à ſupuratione thoracis quomodo differt.

brana ſubcingens coſtas, diuidit totum thoracem in duas partes: & cùm in alterum latus incidit morbus, in cauitatem illius partis incidet pus, ab inflãmatione ſuppurata ac rupta, & in alteram non poterit permeare. Cùm tamen homo in latus, quod cõtinet pus, cubat, pus ipſum coſtis ſuperiacet, interpoſita mẽbrana: non igitur ſentietur pondus, ueluti ſuſpenſum, ſed aut pondus non ſentiet, aut non ſuſpenſum: ut fit, quãdo in diuerſo latere cubat homo, tunc enim ſuperiacet pus parti membranæ, quæ medium thoracem interſepit. Quæ pars, cùm non aliunde habeat fulcimentum, quod ei ſuperponitur, grauat, ac ſuſpendi uidetur: & ita eſt, quoniam in aëre medio totius cauitatis thoracis, à tenui membrana ſuſtinetur. Cũ igitur æger in contrarium latus cubat, ſuſpendi ſibi onus ſentit in thorace: in eodem uerò cubans, minimè. Sententia præſens ad partis patientis dignotionem attinet, utilis eis, qui non adfuerũt morbi principio: et quando quis duos morbos laterales paſſus eſt, & in altera tantùm facta eſt ſuppuratio: et pro dignotione ſuppurationis, inflammationisq́, quæ facta eſt in medio thoracis, in quo duæ ſunt membranæ thoracem interſepientes: & ad cognoſcendum quę illarum paſſa fuit inflammationem: ſi quidem loci dolor id oſtendere non potuit, dignoſcetur ex Hippocra. præſenti doctrina. Hæc uera ſunt de inflammationibus membranarum, non de illis, quæ fiunt in pulmone. Ratio eſt, quòniam inflammatio pulmonis in utranque partem rumpi poteſt. Membranæ diuidẽtes thoracem ex diſsectione, lib. 5. de Anatomicis adminiſtrationibus, nõ diuidũt pulmonẽ in duas partes, ſed ad ipſum pertingẽtes totum circumuoluũt. Poterit ergo pulmonis inflammatio aut per omnes cauitates pulmonis diſpergi, tam dextras, quàm ſiniſtras, aut rumpi in cauitatem dextram ac ſiniſtram thoracis. Alterum ſignum ponit Hippocr. ad cognoſcendam partem, in qua facta eſt ſuppuratio, nempe calorem maiorem. Oſtendit enim ibidem adeſſe morbum, ubi adeſt caloris abundantia, quæ ſignificat pus in ea parte putreſcere. Veruntamen non eſt neceſſarium calorem in ea parte eſſe maiorem: poteſt enim fieri, ut puris caliditas non ſit tãta, ut in exteriori parte manifeſtet. Sed uoluit id eſſe conſiderandum Hippoc. nempe an altera pars ſit altera calidior: id enim nonnunquam fit, quo dato, ubi maior adeſt calor, ſuppurationẽ adeſſe intelligemus. Aëtius lib. 8. cap. 65. inquit: Cognoſces autem ſuppuratos hoc modo: quum lateris dolor

Puris locus ex decubitu.

Pus in thorace ſuſpenſum ſentitur.

Dignotio loci puris.

Suppuratio pulmonis aliter cognoſcitur, quàm thoracis.

Suppurationis locus ex calore.

præceſsit, deinde uehementes febres quieuerint, & ex magna parte quoq; dolor, grauitas autem ſenſus remanſerit, intus in lateribus in profundo thoracis, ſimulq; trãsfluere aliquid appa reat, iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maximé cùm ab uno latere in alterum decumbunt: tunc ſané multitudo puris manifeſtatur, & fluctuationis cuiuſdam ſonitus, ſæpe ſenſibiliter in reclinationibus ipſorum auditur. Cognoſcitur itaque ſuppuratio facta, tum ex prædictis, tum q̃ nihil re latu dignum per ſputum reiectarunt, in eo qui præceſsit uehementi lateris dolore. Quam ſententiam accepit à Galen. lib. 4. de Loc. pat. capite. 9. dicente, At ubi pleuritis præceſsit, mox remiſſa febris uehementia, intrinſecus laterũ grauitas in imo thoracis derelicta ſentitur, ac ubi quis affatim à decubitu tranſ mutatur, idq; maximé ſi ab uno latere in aliud ſe conuertens, defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi cõtineri haud dubia cõiectura eſt. Quin etiam in his fluctuatio ſæpenumero haud obſcuré auditur.

GALENI COMMENT.

CONSTAT ex diſſectionibus, ut membranulæ thoracem interſepiant à pectore peruadentes uſque ad ſpinam, ita ut duo caua ipſæ conficiant. Quocirca nullam ineunt ſocietatem, quæ affligunt in altera parte ſuppurationes, cum ijs quæ in altera fatigant, quemadmodum in illis quæ intra peritoneum conſiſtant. In illo enim circiter omnibus inteſtinis circunfluit pus, in hac uerò neque mate ria dextræ partis thoracis tranſmeare in ſiniſtram: neque econtrario quæ in ſiniſtra eſt, tranſmeare in dexteram põ teſt. Ob eam igitur rem cenſet ediſcendum eſſe, num æger in utraque parte habeat pus, an in altera duntaxat. In pul monia enim quoties in ſuppurationem uertitur, in utraq; potius quàm in altera colligitur pus: per coſtalem uerò in altera potius quàm in utraque. Cæterum pars affecta cognoſcitur ex differentia caloris. calidior enim affecta pars eſt: & quia cubans æger in latus oppoſitum, onus ſubli-

miori inſidens parti perſentiſcit. Conſtat enim ut pus hoc collectum loco oneris ſenſum importet.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte ſupponit Gal. ex anatome conſtare, quod pus contentũ in thorace, non permeat à latere in latus, quemadmodum quod continetur intra peritoneum, quod omnibus inteſtinis circumfertur. Hinc ſequitur utilem eſſe doctrinam Hippo. quæ docet pure exiſtente in cauitate thoracis, locum eius inuenire, qua uia inueniendi non licet uti in ſuppurationibus pulmonis. Permeat enim in illis pus à latere in latus, aut in utraque parte ab initio fit. In inflammationibus tamen membranæ ſubcingentis coſtas facta ſuppuratione, pus in ſpatium thoracis effuſum, non poſſe utrũque latus peruadere, docet diſſectio, apud Gal. lib. 5. de Anatomicis adminiſtrationibus, poſt medium, ubi inquit, Ex utraque autem ipſius parte, ſuperiore puta, & inferiore, tenuis membrana adhæreſcit, quam accuratè, ſi animum huic accõmodes ſermoni, deteges. Harum itaque elatior duplici ſtructura, totam thoracis regionem ſublimit, à dextera parte altera, à ſiniſtra quoque altera. Non enim una quædam eſt intra thoracem ſpatioſa laxitas ſibi continua, ſed à prædictis membranis intercipitur: quę recta linea ad pectoris longitudinem mutuo ſibi cohærent, niſi quantum in ea parte abſcedant, diſtantq́;, qua cor ſitum eſt. Et parum infra has membranas, qua parte coſtis reſpondent, ὑποζωκότες, id eſt, ſubcingentes appellant: quæ uerò coniunctæ in medio thoracis ſunt, διαφράττοντες, id eſt, interſepientes.

Thoracis duplex cauitas ex anatome.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterùm) duo ſigna ſcripta ab Hippo. ad cognoſcendum locum puris recitat.

PROGNOST. LX.

HVIVSMODI ſignis omnes ſuppuratos dignoſcere conuenit. Primum quidẽ, ſi febris non dimiſerit, ſed interdiu tenuiter afficiat, noctu verò plus: & plurimi ſuperueniũt ſudores, atque tuſsiendi cupiditas eis ineſt, & nihil ſcreant effatu dignum: oculi fiunt caui: malæ verò rubent, vngues manuũ incuruantur, di-

giti incaleſcunt, & potiſsimum ſummi, in pedibus fiunt œdemata, cibos non appetũt, & phlyctænæ per corpus erumpunt.

AD partem artis diagnoſticam pertinet ſentẽtia præſens, in qua Hipp. docet cognoſcere ſuppuratos, eos uidelicet, qui pus effuſum continent in cauitatibus thoracis: non tamen omnes, ſed eos, qui pus diu continent, ut conſtat ex ſequenti prog. Iſti tamen aut phthiſin patiuntur, aut ad ipſam proxime parati ſunt. Incidunt enim in ipſam, ubi rupta inflammatione pus contentum in cauitate thoracis non repurgetur intra quadrageſimum diem, ui puris exeſo pulmone, ut conſtat ex aphoriſm. 15. ſect. 5. Quicunque morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgantur, liberantur: ſi uerò non, in phthiſin tranſeunt. Quo in loco Leonicenus errandi occaſionem præbet, conuertens pro φθίσι, tabem: quum tamen libr. 1. de Differen. feb. cap. 9. & ſæpe alibi, pro μαρασμῷ, utatur tabis uoce. quin & in eodem cap. phthiſin, & maraſmum appellat tabem: quum tamen inter ſe plurimum differant. Quum ergo tales diutius immorantur, phthiſis ſigna habent, quia præſentem patiuntur, aut quoniam ad eam proxime accedunt. Signa uerò, quæ ſuppuratos ex longo tempore oſtendunt, ſunt decem. Primùm febris, quæ non intermittit, affligitq́; magis noctu, quàm interdiu. Febris hæc hectica eſt, ſed putridam habet commixtam. quod conſtat: quoniam præter id quòd in temporis proceſſu facta permanet in membris, uapor adhuc putridus eleuatur ex pure putreſcente, qui febrem quoque facere poteſt de genere febrium putridarum. Accedit ad id, quòd antequam febris hectica aduenirer, putrida aderat, quæ non habuit cauſam aliam præter humorem ſuppuratum, ac putreſcentẽ, qui hectica producta, adhuc manet. Ob id uerò, quòd hectica eſt, & in ſolidis corporis partibus facta, interdiu minus, noctu magis uexat. Quod ex ſententia Galen. in Com. ad alimentum referri debet, quo aſſumpto, breui corpus incaleſcit, uapore alimenti diſtributo ad ſolida membra, tali ipſis euenien te alteratione, qualis calci, cùm humore irrigatur. Hoc ſignũ febres hecticas oſtendere dixerat Gal. lib. 1. de Differen. feb. cap. 9. per hæc uerba, Maximum uerò ac indubitatum hoc erit eius naturæ indicium, ſi cibum homini obtuleris, eo præſertim tempore, quo maxime omnes horas ſuſpectas ſubterfu-

Empyici fiunt phthiſici.

Leonicenus notatur.

Febris empyicorum ſignũ hectica & putrida eſt.

giſſe uidetur: ſtatim enim hora una, aut duabus, poſt acceptum cibum, quicunque ægrotantem tetigerint, alteram febris acceſsionem adeſſe opinabuntur. Cauſa etiam, quare accepto alimento incaleſcunt hectici, ſcribitur à Gale. in Com. præſenti, & 1. de Differen. feb. cap. citato, ubi inquit, Id enim eis contingere uidetur, quod in calce ac lapidibus calefactis. Si enim aquam frigidiſsimam infundas, multò calidiores ſentiuntur, nutrita, ut par eſt, in ipſis arida caliditate, ab humida ſubſtantia. Hoc idem quod noctu euenire dixit, interdiu contingere poteſt, ubi interdiu alimentum acceperit æger: nam hoc accidens alimentum inſequitur, non horam diei. Veruntamen noctu id euenire dixit, quoniam homines temporis Hippoc. omnes cœnabant, non tamen omnes prandebant: ſed qui ſemel in die comedebant, cœnabant, & non prandebant, ut conſtat ex lib. 2. de Ratione uict. acu. ſect. 22. ubi quoſdam bis die comedere, dicit, quoſdam ſemel, quoniam prandere non conſueuerunt. Inquit itaque, Nempe tum his, qui bis die comedunt, tum his qui ſemel, noxam imbecillitatemq; pariunt repētinæ mutationes: quiq; prandere non conſueuerunt, & prādent, ſtatim ægrè habent. Illos ergo, qui ſemel in die comedunt, non conſueuiſſe prandere dicit. Quòd tamen inflammationes ſuppuratas ſequantur hecticæ febres, conſtat ex Galen. eodem capi. 9. citato, dicente, Maxime igitur uiſcerũ collectiones, ſi non recta cura adhibeatur, inſequentur hecticæ febres, adeo ut plerique exiſtimauerint eas nulla alia ex cauſa generari. Et parum infrà inquit, Aduenit autem & hæc paſsio nonnunquam quidem per ſe ipſam, ſicuti in excandeſcentijs, uehementibusq; triſtitijs, ac diuturnis: nonnunquam uerò in ardentibus febribus, aliquando autem in pulmonis ac thoracis affectibus, ac præſertim in ſuppurationibus, & phthiſi. Contra illud, quod dixit Gale. de cauſa incaleſcentiæ ex cibo, 4. li. Collectionum, cap. 33. arguit Auerrois, dicens, Cauſas, quæ ab alijs medicis dantur, eſſe accidentales, & ſicut fabulæ: quoniā dicunt, quòd cibus in talibus patientibus & corporibus, eſt ſecundùm ſimilitudinem aquæ ſuper calcem proiectæ: quia impoſsibile eſt ut uirtus nutribilis à nutriente tantum ſit elongata, ut ipſum eidem ſit contrarium, ſicut aqua calci. Reperitur enim, quòd unumquodque iſtorum alterum corrumpit. Argumentum itaque ipſius eſt: licet calx habeat contrarietatem cũ aqua, alimentum non habet adeò magnam cum membro: & inde

Hectici cur calent ex cibo.

Qui ſemel comedebant tempore Hippo. cœnabant.

Suppurationes ſequuntur hecticæ febres.

inde eſt, quòd non fiet ſimiliter in calce aqua ſuperfuſa, & in mẽbro ſuperfuſo alimento. Verũ quàm inconſiderate Auerrous modo, ut ſæpe aliàs, Galenum mordere tentauerit, maniſeſtè conſtat ei qui intellexit mentem Gal. Nam experimentum de calce aqua ſuperfuſa nemo negabit, neque experimentum de membro ab alimento irrigato in hectico. Similitudo uerò in cauſa, hinc conſtat, quòd quemadmodum calx ſiccitatem habet intenſam admodum cum calore arido: ita membra hectici ſicca ſunt, & calorem aridum habent. Quòd ſi calx aquea humiditate irrigetur, efferueſcit, atque oſtendit tactui uehementiorem calorem quàm antè: poterunt ergo membra hectici calorem ſuum oſtendere, ac manifeſtare, ſuperfuſo humore alimenti. Quòd ſi dixerit Auerrous, eſſe impoſsibile, uirtutem alimenti tantum elongari à uirtute membri, ut ſit ei cõtraria: uidetur bonæ philoſophiæ oblitus. Omne enim alimentum quandiu ab alito patitur, contrarium eſt ipſi: & quandiu non eſt integre aſsimilatum, tandiu patitur: ergo quandiu non eſt integre aſsimilatum, eſt ei contrarium. Et hoc maxime cùm hecticam febrem patitur æger: tunc enim ſicca admodum ſunt ſolida membra, & alimẽtum omne humidum eſt actu, quamuis non omne ſit potentia humidum, ſaltem in comparatione ad corpus alendum. Aduertat ergo Auerrous oportet Galeni uerba, qui de calce dixit, caliditatem aridam nutriri in calce, ab humida ſubſtantia: quod ſimiliter fieri in membris hectici, in quibus multa adeſt arida caliditas, ſolus temerarius ille negaret. Adde, quòd ipſe eodem loco rationem reddere tentauit, quare id hecticis eueniat, ac dixit, id fieri, quoniam de natura nutribilis eſt, (ut uerbis ipſius utar) ſibi nutriens aſsimilare: atque inde neceſſe eſt, ut cibus corpori adueniens calorem extraneũ adipiſcatur, quamuis cibus frigidus ſit, aut non: & propterea febris fortificatur, & accidentia augmentantur. Quod in febribus putridis non fit, propterea quod in eis calor extraneus radicaliter non eſt fixus. Reſpondet hoc in loco ad quæſtionem, & ad argumentum. ad quæſtionem, ꝙ hectici caleſiunt ex cibo, quoniam alimentum recipit calorem præter naturam, à membro conuertente ipſum. & ad argumentum contrà, ſimiliter in febribus putridis eſt in membris calor prę ter naturam: ergo & in ipſis fieri deberet. reſpondet non eſſe ſimile, quoniam in putridis calor præter naturam non eſt factus. Quæ ſolutio ineptiſsima eſt: nam ſi caliditas præter naturam

Auerrous temere mordet Galenum.

Auerrois ratio inepta probatur.

turam,præter id quod facta eſt,ſiccitatem non haberet coniũctam,illud accidens non feciſſet in febricitantibus.Quoniam ſiue ui caloris euenit,ſiue is factus ſit,ſiue fiens,ſimilẽ habebit uirtutem alterandi humidum adueniens.Quoties tamen ſiccitati coniunctus eſt,alitur alterat, quàm ſi humiditati iũgatur. Calx enim non alitur ex aqua,ſed tamen accenditur per ipſam calor calcis,quia aridus erat,ut in hectico. Quòd ſi aliquod ſubiectum dederis,quod calorem factum habeat ſine ſiccitate, id non accendetur ex aduentu humidi alicuius irrigantis, ueluti humor putreſcẽtis.Is enim calorem extraneum factum habet:uerùm quamuis irrigetur alimento,aut potu, aut quouis alio humore,non accendetur in ipſo uehementior calor. Dicet forte aliquis,non eſſe ſimile de humore habente calorem præter naturam factum,& de membro:nam humor non intẽdit commutare alimentum in ſui ſubſtantiam,ſicut membrũ. Hæc ſolutio non ſatisfacit: quoniam calor membri ob id excitatur ab humore alimenti,quoniam agit in ipſum, ſiue huius actionis finis ſit alitio, ſiue non:id enim contingens eſt. ſtat enim membrum alteraſſe alimentum, & ſuperaccenſam fuiſſe caliditatem,& deinde non ſequi alitionem.Ergo ſuper accenſio caloris,ex alteratione caloris circa humorem ſuperuenientem naſcitur,non ex eo ꝙ ipſi membro futurum eſt alimentum.Adde,ꝙ in calce irrigata id fit,quamuis calx non intendat formam calcis in aquam inducere.Verum ergo eſt, ac infallibile,in his,quę calore ſicco areſcunt,ut hecticis, & in calce,cùm irrigantur humido quopiam,ſuperaccendi.Ac conſtat,Auerroum non tantùm temere tentare mordere Galeꝰ ſed ineptam adhibuiſſe cauſam accidentis.Secundum ſignum eſt,ſudores multi ſuperuenientes.Hoc ſignum oſtendit ſuppuratos ex longo tempore,qui iam languidi redditi ſunt: ad languorem namque facultatis tales ſequentur ſudores, natura nequeunte alimẽtũ ſuperare,ut Gal.quoque in Comm.teſtatur.Lib.quoque 4.de Lo.pa.cap.8.dixit,omnibus ſuppuratis uires reddi imbecilliores.Sed contra id ſignum eſt argumentum,quod accipitur ex ſententia Gale.4.ſect.apho. Com. 41.ubi explicans cauſam apho.in quo Hip.dixerat, Sudor multus ex ſomno,factus abſque manifeſta cauſa,ſignificat corpus plurimo cibo uti:ſi uerò cibum non accipienti hoc accidat, ſcire oportet,quòd euacuatione indiget corpus.inquit Gale. Quod uerò in præſenti apho.docetur, in uerbo πολὺς,id eſt, mult

Suppuratorum ſudores.

multus,adiecto,maxime exiſtit:ſi enim ſudor multus non eſſet,poſſet & propter uirium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere.Ipſius uerò multitudo,altera duarum cauſarũ fit,uel,propter ciborum qui ſunt recenter aſſumpti,immoderantiam,uel illorum qui antea.Ecce ubi Galen.dicit ſudores multos eſſe ad cauſas alias referendos,nõ ad imbecillitatem. Hoc argumentum facile ſoluitur uerbis Hippo.& Gale. animaduerſis. In hoc enim aphor.de ſudore multo ſiue copioſo loquitur:quem conſtat non euenire,citra cauſam manifeſtã, niſi ob cauſas ab Hippo.&Gal.dictas. Sudores uerò,de quibus in prog.loquitur Hippo.multi ſunt numero, non quantitatẽ continua. Suppurati enim ex longo tempore, & languidi plurimi,ſæpe ſudant:parui uerò ſunt omnes ipſorũ ſudores,quos dixit,*ἱδρῶτες πολλοὶ*.id eſt,ſudores multi. & in apho. dixit,*ἱδρὼς πολὺς*,id eſt,ſudor multus.Quamobrem ualde errauit Laurentianus, in præſenti prog.transferens,Si copia ſudoris elicitur. neque enim id uerum eſt,neque litera Græca id ſonat. Eueniunt itaque languidis ſudores multi,qui ſignificant facultatem imbecillam,non potentem ſuperare ac continere alimentum, quamuis cõuenienti quantitate adhibitum. Tertium ſignum eſt,cupiditas tuſsiendi,cum qua nihil effatu dignum ſpuunt. Refertur id maxime ad imbecillitatẽ facultatis: licet tres ſint cauſæ, ob quas aliqd aut nõ ſpuitur,aut difficulter:craſsitudo ſiue lentor humoris expellendi,denſitas membranæ obuoluẽtis pulmonem,quæ non admittit humorem,& imbecillitas facultatis comprimentis thoracem.In Com.8.huius libri,difficilis excreationis cauſas duas ſcripſit,alteram ex humoris excreandi ineptitudine,alterã ex defectu facultatis: hîc tamen tres adſcripſit,quarum tertia eſt,cutis pulmonis denſitas,quam nõ ſcripſit in eo loco,quamuis de meatuũ pulmonis anguſtia mẽtionem fecit: quoniam in eo loco de reiectione humorum, qui iam in pulmone continentur,loquitur,hîc tamen de his, qui ex thoracis cauitate nondum pulmonem ingreſsi ſunt. Quartum ſignum eſt,oculi caui.Id ſignum inter initia acutorum morborum apparens malum eſt,nunc uerò affectionem ipſam oſtendit eſſe exiccantem , quæ & faciem exiccet,& humores qui circa oculos continentur, & in ipſis etiam oculis. Quintum ſignum eſt,rubor maxillarum:rubent autem ob tuſſim,ſicuti & in omnibus,qui tuſsi infeſtantur, & quoniam à pulmone calidi uapores ad caput & faciem aſcendunt. Sextũ ſignum

Laurentiani error.

Tuſsis ſuppuratorum.

Oculi caui.

Maxillarũ rubor.

Vngues incuruari. ſignum eſt,ungues incuruari:quod fit,quoniam abſumitur ca ro,quæ exiſtebat in ſummis digitis,quæ etiam ungues firmabat:adde quod calor uehementer exiccans corrugat ac contrahit ſubſtantias corporum. Septimum ſignum eſt,extremorum digitorum calor. Calent inquam extrema,quoniã in hoc morbo ſolida membra afficiuntur,non ut in alijs longis,in quibus extrema refrigerantur:ſummi uero digiti id patiuntur, quia carnis maiorem habent copiam,& in partibus humidioribus *Pedũ œdemata.* ſolidorum calor magis manifeſtatur. Octauum ſignum eſt, fieri in pedibus œdemata: quoniam calor naturalis deficit in partibus diſtantioribus à corde, ad quas uapor tranſmittitur, qui non diſcutitur,& humor crudus,qui neque coquitur, neque tranſmutatur, neq; ſuperatur ob languorem. Nonum ſignum eſt,defectus appetitus,quod multis cauſis euenit,ſed in his ad mortificationem referri debet,& ſenſus defectum. Nõ *Phlyctenæ.* enim ſatis ſentiunt ſuctionem,quæ fit ab alijs membris. Decimum ſignum eſt,phlyctænæ per corpus erumpentes,ob ſeroſos humores ad cutim translatos. Sed de ijs iuxta Com. Gale. dicemus. Paulus lib.3.cap.32.phthiſis ſigna ſcribens dixit, Febrem hecticam eſſe ſignum,quod ſuppuratos comitatur,quãuis nondum phthiſin patiantur. Quum tamen iam ipſam patiuntur,ſigna ſcribit maxillarum liuorem,ſudores circa frontem,& collum,unguium etiam cauitatem. Celſus tamen lib.2. cap.7.in hunc modum ſcripſit,Omnis etiam ſuppuratio, quæ nondum oculis patet,ſic depræhendi poteſt. Si febris non dimittit,ea quæ interdiu leuior eſt, noctu increſcit, multus ſudor oritur:cupiditas tuſsiendi eſt,& penè nihil in tuſsi excreant:oculi caui ſunt,malæ rubent,ueneç ſub lingua inalbeſcunt, in manibus fiunt adunci ungues,digiti maximeq; ſummi pallent,in pedibus tumores ſunt,ſpiritus difficilius trahitur, cibi faſtidium eſt,puſtulæ toto corpore oriuntur. Qua parte dixit Pallent: potius,Callent,ſcribi debet,ad Hippo.normam.

GALENI COMMENT.

QVICVNQVE *pus obtinent intus in corpore uniuerſum,ſiue contentum antè in parte affecta inflammatione,ſiue etiam poſt eruptionẽ,nomines tales purulentos licebit. Sed medici adſolent ſolos,aut potiſſimum eos qui in thorace ac pulmone talem habeant affectionẽ, purulen*

purulentos nominare. Id uerò pus poſt eruptionem inter thoracem pulmonemq́; continetur. & niſi cito excreetur, tabidi intereũt febricitantes tenuiter quidem. at calore iugiter quodammodo in noctem creſcẽte: id accidit omnibus febricitantibus hectica febre, non ratione affectionis nocte augente illis febrem, ſed ex quodam accidenti, quod in quã tale exiſtit. Per febres hecticas nomine, partes ipſæ corporis ſolidiores ignitiores euadũt. Ob id igitur aſsidue febris in ſeipſa ſimilis manet, calorem obtinens perinde, ut calx, debilem contingentib. Itaque quoties eſitent ac bibant, ſimile quiddam accidit quod in calce euenit aqua perfuſa: quo fit ut contingentes exterius ægrum, multo calidiorem perſentiant. Ego uerò uobis eãm rem perſæpe oſtendi in ægris aliàs alio tempore alendo ita febricitãtes, ut crederetis id illis propter alimentum euenire, non ratione affectionis. Perſpicue enim apparet incidere calorem febriculoſum unà cum tempore alimenti: ſtatimq́; adhibito augeri cibo, & quàm maximè uehementem per diductionem illius apparere: ſudores uerò continui eliciuntur propter uirium debilitatem, eò quòd diductum alimentum diſcutiatur. Quinetiam tuſsiendi cupiditas, id eſt, uoluntatis contentio eſt: nec quicquam dignum commentatione expuũt. Si enim excreaſſent, nequaquam purulẽti euaſiſſent. Cæterum cauſa ob quam nihil expuunt commentatione dignũ, triplex eſt, tum puris ipſius lentor & craſsitudo, atque etiam continentis pulmonem membranulæ condenſitas, tũ etiam debilitas in ægro facultatis. Sed & oculi (dixit) caui redduntur. Id commune eſt omnium longarum febrium: ſed potiſsimum earũ quæ perſpicue exiccent. Genæ rubẽt, propter calorem in pulmone, & itẽ tuſsedinem. Hæc enim ambo calefaciunt uultum & totum caput, quia ex deflu-

xione in pulmonem decumbente uapores in ipſum redundant. At uerò ungues curuantur, quia firmans eos utrinq; caro conſumitur. Itaq; digiti quanquam refrigeſcentes magna ex parte in morbis diutinis, tamen per omnes hecticas febres calidi permanent. Siquidem hæ ſolidiores potiſſimū corporis partes occuparunt. ſanè in ſummis ipſis perſpicue calidiores apparent, non in partibus exterioribus, ſed interioribus, ubi carnulentiores exiſtunt. Cauſa uerò perſpicua eſt, ſi in memoria hærent quæ ſunt de cibo ingeſto paulò ante perſcripta. Vbi enim humor largior ineſt, dilucidior in his ſedibus calor euadit. Procedente uerò tempore & pedes eorū intumeſcunt totius corporis extinctione inde incipiente. Quippe quòd partes ab origine longiſſime abſunt. Tunc iam & cibum faſtidiunt, ſcilicet appetendi facultate pariter cùm alijs moriente. Puſtulæ quædā erumpunt derodente ſanie in corpore collecta. talē enim Hippocrates *illarum eſſe docuit generationem ſecundo libro* De *morbis uulgarijs, dum ait: Sanies in cute exiſtit, ibiq; comprehenſa calefit. Hæc enim ſanies in reliquam cutem, quæcunque laxior eſt, ſe inſinuans, in exteriori eius ſuperficie utpote denſiori ſubſiſtit. Porrò hanc dirimit, & ab interna abſiſtere facit ſede, atque in ea collecta puſtulas gignit.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

QVONIAM ex his, quæ in præſenti Comm. dicta ſunt à Galen. quædam antè explicita ſunt in expoſitione, quædam etiam de ſe perſpicua ſunt, breuiter circa ipſum quædam annotabimus. A principio enim exponit dictionem, ἐμπύους, id eſt, ſuppuratos. Solent enim, inquit, medici appellare tales eos, qui pus continent in quauis inflammatione: & maximè uenit in conſuetudinem ſic appellare eos, qui continent pus in thoracis cauitate, rupta inflāmatione iam ſuppurata. *Vniuerſum.* Græcè, ἀθρόον. id eſt, accumulatum. *Ignitiores.* Græcè, διάπυρα, id eſt, ignitæ. *Si enim excreaſſent.* intellige, aliquid effatu dignum.

gnum. Nam non quæuis excreatio liberaret ægrum à phthiſi, ſed in continenti quantitate. *Vbi carnulentiores exiſtunt.* Græcè, ὥσπερ τὸ σαρκῶδες χιτὼν ἐστὶ. id eſt, qua parte carnoſum ipſarum eſt. *Puſtulæ.* Græcè, φλύκταιναι. Harum generationem dicit fieri ab erodētibus ichoribus, id eſt, tenuibus ſaniebus (ſic enim ſcribi debet, quoties in hoc Comment. ſcribitur Sanies) quemadmodum Hippocr. libr. 2. de Mor. popu. iuxta initium inquit, Et ſubnaſcebantur quidem in cute ſanies tenues: dum autem intrò concipiebantur, caleſcebant, & pruritum inducebant: deinde φλυκταινίδες, id eſt puſtulæ, uelut ab igne inuſtæ excitabantur, & ſub cuti uri ſibi uidebantur, in ardoribus ſiccitatis. Appellantur hæ puſtulę ab autore, 4. de Ratione uict. acu. ſect. 43. φλυζάκια. inquit enim Gale. in Com. Phlyctænas in ſupercilijs habentem: nempe id ſignificant φλυζάκια. Harum puſtularum generationem in fine præſentis Comm. rectè docet Gal. φλύκταιναι.

PROGNOST. LXI.

QVAECVNQVE igitur ex ſuppurationibus prorogãtur, talia ſigna habẽt, & eis maximè credere oportet. Quæcunque verò recentes ſunt, per hæc innoteſcent, ſi quid apparuerit eorum, quæ in principio fiũt, ſimul autem etſi difficilius ſpirauerit homo.

IN duas partes diuiditur prognōſt. hoc. Prima eſt concluſio præcedentis prog. Secunda determinat ſigna, quæ oſtendunt empyicos, ex breui tẽpore. Concluſio eſt hec, Signa quæ ſcripta ſunt in prog. præcedenti, omnibus ex longo tẽpore empyicis cōueniunt, & eis ualde credere oportet. Merito addit Hippocr. eis eſſe ualde credendum, quoniam maior pars ſignorum eorum, oſtendit conſumptionẽ, & hecticam febrem, quæ ſine dubio ſequitur ad inflammationes partium thoracis, & pulmonis, cùm ſuppurantur, & ſuppuratæ ac ruptæ prorogantur. Signa uerò, quæ oſtendunt empyema recens, id eſt, puris recentem effuſionem in cauitates thoracis, non ſunt adeò manifeſta, quoniam non habent eam febrem coniunctam. Sunt autem hæc, ſi apparent quæ dicta ſunt de incipientibus ſuppurationibus, nempe rigor, febris, pro dolore pōdus: & preter hæc, difficultas reſpirãdi. Veruntamen aduertēdum, quod ſuprà *Signa recentis rupturæ ſuppu.*

ſuprà prognoſtico 58. Hippoc. docuit, per hæc ſigna cognoſcere principium collectionis puris in partem unam, ut inde conicctari liceret, quo tempore futura eſſet eruptio puris in cauitates thoracis: ut conſtat ex Galen. in Comment. Veruntamen modò ex eiſdem docet cognoſcere puris effuſionem in cauitates thoracis, eam quæ non eſt antiqua. Neque tamen obijcit Galen. aut Hippocr. quòd eademmet ſigna, quæ oſtēdebāt incipientem puris collectionem, oſtendant etiam eius effuſionem, & inflammationis rupturam, ubi cum eis alia coniungantur: uelut ſi aliquod coniungatur ex eis, quæ dicta ſunt de empyicis. ex longo tempore, præterea & difficultas reſpirandi: his enim omnibus iunctis, recens ſignificabitur empyema. Signa ſuppurationis incipientis, quæ oſtendunt puris collectionem, ſunt rigor, febris magna, pro dolore pōdus. Hæc eadem rurſus apparent, quo tempore pus iam confectum, & in thoracem effuſum, membranas thoracis mordet, & ex morſu conci tatur rigor, & uaporum multitudo febrē efficit: effuſum enim pus magis euaporat. Pus item ante eruptionem membranam erodebat, ac efficiebat erodentem dolorem, & is in pondus tranſiuit, facta puris effuſione. Habet tamē hoc ueritatem, maximè ubi accedat aliquod ex ſignis antiq empyematis, & difficilior reſpiratio. Licet enim Hippocra. tantùm duo ſcribere uideatur, uidelicet ſigna quæ dicta ſunt de incipiente ſuppuratione, & difficultatem reſpirationis: Galen. tertium ſcribit in Comm. dicens, Si quid eorum, quæ dicta ſunt, de ijs quæ prorogantur, apparuerit: id eſt, ſi ſimul cum ſignis incipientis ſuppurationis, apparuerit aliquod eorum quæ dicta ſunt in prog. præcedenti, ut caui oculi, defectus appetitus, ſudores plurimi, & ſimilia. Quare ubi Hippo. litera habet, *ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνια ἐστὶ, σημαίνεσθαι τουτέων, ἤν τι ἐπιφαίνηται*. legendum uidetur magis ad Galen. mentem, *ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνια ἐστὶ, σημαίνεσθαι τουτέων καὶ ἤν τι ἐπιφαίνηται*. quod eſt, Quæcunq; uerò recentia ſunt, per hæc innoteſcent, etſi quid apparuerit. In qua lectione, tria erūt ſigna ab Hippo. ſcripta, quemadmodum à Galen. Quum enim dixit, Per hæc innoteſcent: intellexit, ſi aliquod horum apparuerit, quæ ſcripta ſunt in præcedenti prognoſt. & rurſus, Signa quæ apparent inter initia, & difficultas reſpirandi maior quàm antea. eligat lector quod maluerit. Erit autem difficultas reſpirādi pure iam effuſo, magna, & per ipſam pinnas narium mouēt afflicti, magna inquam ob magnam thoracis dilatationē, ut

ſcrip

ſcripſit Galen.lib.4.de Locis patientibus, capit.8: dicens, Sic etiã ijs quibus inter thoracẽ pulmonemq; magna puris quanti tas collecta eſt, quos ſuppuratos, uocãt totus thorax attollitur, ſed neque calidus eſt ipſorum ſpiritus, neque etiam exufflando emitti ſolet, niſi adurens fortaſſe febris acceſſerit. Quòd tamen hæc reſpiratio magna appelletur, per quam totus thorax eleuatur, dixit Galen. parùm infrà, eodem cap. Præ omnibus autem uos meminiſſe uelim, magnæ reſpirationis geminas eſſe differentias: fit enim interdũ ob dilatationis à thorace procedentis magnitudinem, interdum uerò ob inſpirati aëris multam eſſentiam. Hanc reſpirationem parùm infrà eodem capit. potius ſublimem, quàm magnam uult appellari: ſicuti & lib.3. de Mor. pop. par.2. in hiſtor. anginoſæ. ubi hæc duo ſigna inueniri uult in empyicis, magna reſpiratio, quæ ſublimis appellatur, & pinnas narium mouere: inquit enim, Videtur autem mihi uelle indicare illos ſumma nare reſpirare, qui cùm reſpirant, pinnas ipſius naris mouent. Multos ſiquidem ægros ita reſpirantes uidemus, ut in inſpirationibus quidem ipſas dilatent: contingitq; hoc ijs, qui ob anginam ſtrangulantur, uel peripneumoniam, uel empyema: contingitq; & ijs, qui imbecilla ſunt uirtute. Et conſequenter, explicans quare hunc ſpiritum appellet ſublimem Hippoc. inquit, Videntur ſiquidem ita affectis, ſummæ thoracis partes ad omoplatas uſq; moueri: & rationabile eſt hoc, dici nũc ab ipſo fieri ſublimem ſpiritum, non ſolùm in cynanchicis, uerùm quoq; & in peripneumonicis & empyicis appellatis affectibus. Sublimis igitur eſt empyicorum inſpiratio, omnibus concurrentibus thoracis muſculis facta, ob id maximè, quòd non poſſunt thoracem eleuare, niſi omnibus muſculis ipſius concurrentibus. Quoniã omnium empyicorum facultas languida eſt, ut Galen. inquit lib.4. de Loc. pa. cap. citato. Verùm ij celerimè ſuffocãtur, tum ob affectũm ipſum, tum quòd uires omnibus empyicis ex neceſſitate imbecilliores redduntur. Gale. in Commen. per difficilem reſpirationem intellexit, difficiliorem quàm antè. Nos tamen ſpecies difficilis reſpirationis explicuimus.

Empyicorũ reſpiratio.

Reſpiratio ſublimis.

Empyicorum facultas languet.

GALENI COMMENT.

RECTE *dicit credendum eſſe diuturnioris indicijs ſuppurationis. Adeo enim ualida ſunt poteſtate, ut*

G *nullam*

nullam de ſe relinquant ambiguitatem. Breuiorem uerò cõgnoſcendam eſſe ex indicijs antea prædictis. ea uerò ſunt, rigor, febris, pondus, & ſiquod ex dictis in ſuppuratione iam appareat diutina, & ſi æger difficilius quàm antea ſpiret. id uerò accidat neceſſe eſt propter anguſtiam pulmonis, quoties pus inanes thoracis præhendat ſedes.

ANNOT. IN GAL. COMM.

COMMENTARIVS non eget annotatione, præterquàm quòd ubi legitur, *Et ſi quod ex dictis à ſuppuratione exiſtat diutina.* Græcè enim habetur, *ἤν τι ἦν ἐπὶ τοῖς χρονίοις ἐμμενόντων ἤδη φαίνηται,* quod eſt, Et ſi aliquod eorum, quæ iam dicta ſunt, de ijs quæ prorogantur, apparuerit.

PROGNOST. LXII.

QVAE verò ex eis celerius aut tardius rumpuntur, his ſignis cognoſcere oportet: ſi dolor ab initio fiat, & difficultas reſpirãdi, et tuſsis, et excreatio perſeueret, rupturã ſperare oportet vigeſimo die, & adhuc antè. Si verò dolor mitior fuerit, & reliqua omnia ſecundùm rationem, in his poſterius ruptura ſperanda eſt. Præcedere autem neceſſe eſt ante puris eruptionem, dolorem, difficultatem reſpirãdi, & ſcreationem.

Suppurationũ rumpendarum ſigna. SVPRA prog. 57. dicit, ſuppurationes quaſdã rumpi 20. die, 30. 40. & 60. uerùm non ſcripſit ſigna, quæ oſtẽdunt ipſas citius aut tardius rumpi debere, de quibus in præſenti ſcribitur. Primò igitur ſcribit ſigna rupturæ ante diem 20. aut in ipſo, quæ ſunt dolor, tuſsis, difficultas reſpirationis, & ſcreatio, ubi ab initio perſeuerauerint. Nam ſi hæc à principio ad finem uſq; perſeuerant, morbus magnitudinem & cauitatem obſeruat, & inde breuem terminationem oportet ſpectare. dolor itaque à principio ad finem perſeuerans, acredinem humoris ſignificat, aut multitudinem, aut utranque. Tuſsis quæ non ceſſat, cauſam perpetuo iritantem difficultatem reſpirationis,

tionis,aſsiduum etiam ſignificat dolorem.*Screatiò*, humoris tenuitatem & acredinem, ob quam penetrat membranam, in qua inflammatio continetur.non enim ſignificat humoris coctionem:nam talis ſcreatio cocti humoris dolorem & morbū finiret, ut puris generationem. Talia ergo ſigna breui futurā ruptionem ſignificant,nempe 20. die, aut ante, ut die 17. aut 14.ſeptimo enim rumpi rarum eſſe dixerat Galen.Comment. 17. Vigeſimum autem diem non pertranſibit, quoniam is eſt terminus longiſsimus acutorum morborum,ut ſæpe declaraui.Et hic morbus acutus ex ſignis præd ctis oſtenditur.Vbi dixi,Perſeueret, Aldinus codex habet ἀκτείνη, id eſt, extēdatur. Cratandri uerò codex habet ἀκ]αίη,quod eſt perſeueret.Et li. 1.de Mor.popula.par.3.in Commen.Eraſini ἀκ]αίως ſignificat per totum morbum,quod eſt perſeuerare.ſicut & lib.3.part.3. in Comment.in Thaſo Dealcis.Tardius uerò rumpi ſuppurationes dicit,quæ dolorem habent mitiorem,& reliqua ſecundùm rationem,hoc eſt,reliqua ad mēſuram, & proportionem doloris,nempe difficultas reſpirationis, & tuſsis. Quæ igitur tardius rumpitur,non habet dolorem continentem, ſed intermittit aliquando,atque remittit, neque toto perſeuerat morbo:is autem ſignificat minus acrem cauſam,& minus calidam, & quæ difficilius poterit membranam continentem erodere. Quamobrem ad 30.40.& 60.prorogabitur ruptio. Veruntamen quo tempore rumpi debet,humor agitabitur, cuius pars excernetur ſcreatione:pus etiam ipſum erodens efficiet dolorem,& difficilem reſpirationem: ſine his enim non rumpetur ſuppuratio.Si igitur intermiſerunt,ut eo tempore redeant,oportet.Hinc ſequitur, quòd ubi dolor placidior ac mitior fuerit,& reliqua remiſsiora,ad 60.prorogabitur ruptura: ubi uerò minus placida,ac minus remiſsa fuerint reliqua ſymptomata,morbus medium tempus obſeruabit.

ἀκταίως

Dolorem intermittere quid oſtendit.

GALENI COMMENT.

EX quibus ut ruptionis periculum immineat ſuppurationis , ex his ipſis indicijs, ut celerius id accidat,cognoſcas licebit.Ea ſunt,dolor,difficultas ſpirādi, tuſſedo, & ſcreatio.Si igitur continenter & uehementer infiſtent, celerem fore ſignificant eruptionem.Si uerò non continēter affligant,nec uehementer,diuturniorem.Cæterum ne-

ceſſe eſt, cùm corpus obuoluens pus derodatur ab eius acrimonia, dolorem fieri ob idipſum: tuſſedinem uerò et ſcreationem, quia ſanies iam quædam tenuior obductum penetret corpus: ſpirant uerò difficulter etiam propter uniuerſam corporis conditionem, ſed præcipuè propter accedentem dolorem.

ANNOTAT. IN GAL. COMMENT.

IN præſenti Commentar. qua parte ſcribitur *Propter uniuerſam corporis conditionem.* cõſtat hanc literam nullum ſenſum habere, nempe difficilem fieri reſpirationem, ob uniuerſam conditionem corporis. Græcè tamẽ ſic habetur, *καὶ δι᾽ ὅλην αὐτοῦ νοσήματος τὴν κατάστασιν*. hoc eſt, & ob uniuerſam morbi cõſtitutionem. Ratio huius eſt, quoniam quoties morbus cõſtituitur in partibus thoracis, difficilem reddit reſpirationem læſo ipſius organo.

PROGNOST. LXIII.

LIBERANTVR autem ex his, maximè quidem, quos febris dimiſerit eodem die poſt eruptionem, & qui cibos citius appetunt, & ſiti vacant, & venter pauca ac conſtantia dimittit, & pus album, leue, vniusq; coloris fuerit, ac ſine pituita, & ſine dolore aut tuſsi vehementi. Sic enim optimè, ac citiſsimè liberãtur. Sin minus hi, qui ad hos maximè accedũt. Moriuntur autem quos febris minimè dimiſerit, vel cùm dimiſiſſe putetur, iterum incaleſcere videantur, & ſitim habuerint, & cibos non appetant, vẽter humidus fuerit, & pus chlorum, & liuidũ ſpuant, vel pituitoſum, & ſpumoſum, ſi omnia hæc fiant, moriuntur. Quibus verò ex his quædam ſuperuenerint, quędam verò non: quid

quidam ipſorum morientur, quidam longo tẽpore ſaluabuntur: verùm ex omnibus indicijs in ipſis inuentis, coniectari oportet de alijs omnibus.

QVATVOR terminationes ſuppurationum, quæ rumpuntur, ſcribit Hippoc. quas pręſagiri docet per ſigna, quæ hic ſcribit: aut enim terminantur ad bonum, aut ad malum: ad bonum, quædam optimè ac citiſsimè cum omnibus, aut ferè omnibus ſignis bonis, quædam longo pòſt tempore cum bonis & malis quibuſdam. Ex his etiam, quæ ad malum, quædam cũ omnibus ſignis malis citiſsimè, quædam cum mixtis tardius. Quæ itaque omnia ſigna bona habuerint, ut febre uacare ſequenti die ab eruptione, & ſiti carere, & cito cibos appetere: rurſus deiectio pauca & conſtans, quæ ſignificat plurimam diſtributionem alimenti per corpus, & cõcoctricis facultatis robur, & pus coctum ſpuatur, cum conditionibus ab Hippocrat. ſcriptis primo lib. progn. ultimo: & ſine pituita, id eſt, ſine mixtione crudi humoris, ſine dolore, & cũ tuſsi mediocri, quod fiet ubi facile ſpuatur (neque enim ſine tuſsi excernuntur, quę ſunt in thorace) tales citiſsimè finiũtur ad bonum. Quoniam tamen rarò fit aliquem conſequi omnia ſigna bona, Non tantùm, inquit, liberantur iſti citiſsimè, ſed illi, qui maximam partem horum ſignorum bonorum aſſequuntur. de quibus dixit, Sin minus hi, qui ad hos maximè accedunt. Qui uerò habuerit omnia ſigna mala, quæ ſunt his contraria, morietur, intellige citiſsime. quoniam quẽadmodum cum omnibus bonis citiſsime ſaluatur homo, ita cum omnibus malis citiſsimè morietur, ex Hippoc. doctrina, libr. 3. progn. 2. cùm ait, Simpliciſsimæ namque febres, ac ſignis firmatæ ſecuriſsimis, quarto die aut citius ceſſant: peſsimæ uerò, ac cum ſignis grauiſsimis factæ, quarto die, aut citius interimunt. Quemadmodum ergo omnia bona ſimul ſunt ad citiſsimã ſalutẽ, omnia mala ſimul erũt ad citiſsimã mortem. Sunt autem hæc, aut febrem non dimittere, aut dimittere atq; reuerti, ſiti uexari, cibos nõ appetẽre. Quod malum damnatur maximè in longis morbis ab Hip. 6. Aphor. ſectio. ſeptimæ, In morbo diutino cibi faſtidium, & deiectiones ſynceræ, malum. Et Gale. in Com: inquit, Nam in his qui à talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius effectus ſolet

Suppurationũ ruptorum fines quatuor.

Suppuratione rupta cum omnibus ſignis malis citiſsimæ ſequitur mors.

Cibos non appetere in longis morbis damnatur.

accidere,uehemens ſcilicet ciborum appetentia.Prçterea uenter humidus,ob tenuem & crudum humorem,per albũ excretũ:pus etiã quod ſpuitur, ſi fuerit pituitotum ſpumoſum, aut chlorum,id eſt,pallidum aut uiride:et ſi fuerit liuidum,aut pituita refertum,de quibus in prognoſt.de ſputo. Qui tamen ſigna habent medio modo mixta, partim moriuntur, intellige tardius:quoniam enim in eis ſigna mala uincunt bona, moriuntur,tardius tamen, quoniã aliqua bona habent, quæ malis obſiſtunt:uincuntur tamen ab ipſis. Quod etſi explicitũ non ſit ab Hippoc.intelligi poteſt facile ex eo,quod de his qui ſaluantur ex ſignis bonis & malis addit, Longo tempore: quod etiam ad eos,qui cum ſignis mixtis moriuntur, transferri debet,à pari ratione,& cauſarum ſimilitudine.Quidam etiam ex eis liberantur,ſed longo tempore: quoniam ſigna mala uincũtur à bonis: ſed id temporis proceſſu fit,ut Hippocra.inquit in litera,ob idq; conſulit ad finem,ut per ſigna omnia coniecturam faciamus,ut mortem,& tempus mortis,& ſalutem,& tempus,& ſi quid aliud ſcire conuenit,ut criſim, & ſpeciem criſis intelligamus.Hæc enim præſagire ſolet medicus.

Signa omnia, quæ docet in ſuppuratis ad uertere.

GALENI COMMENT.

H*IC ſermo omnis ab hac incipiens dictione,totus perſpicuus eſt,ſi in animo exiſtunt ea quæ ſunt antea perſcripta.* Omittens igitur eum,ad proxima ueniam.

HIC Comment.non eget annotatione.

PROGNOST. LXIIII.

QVIBVSCVNQVE ex pulmonia abſceſſus circa aures fiunt, & ſuppurantur,vel ad inferas ſedes, & fiſtulantur, ij liberantur.

Aldi codex corrigitur.

IN Græcis Hippo.codicibus Aldinis hoc prognoſticum ſic legitur, *ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων, παρὰ τὰ ὦτα καὶ ἐμπυοῦσι, ἐς τὰ κάτω χωρία, καὶ συριγγοῦνται, οὗτοι δὲ περιγίνονται.* quod eſt, Quibuſcũque autem abſceſſus fiunt circa aures,ex pulmonis morbis, & in partibus inferioribus ſuppurantur,ac fiſtulantur,ij liberantur.Differt autem hæc lectio à priori:quoniam in hac copulatiuè legitur, Si abſceſſus fiant circa aures,& in partibus infernis ſuppurentur,quod eſt

ſatis obſcurè dictũ, aut impoſsibile in re. In noſtra autẽ lectione ſub disiũctione, *παρὰ τὰ ὦτα, καὶ ἐκπύουσι ἢ ἐς τὰ κάτω χώρια καὶ συριγγοῦται*. qualem lectionẽm habet Gal. lib. 3. de Cri. cap. 11. & in ſermone, de Peripneumonicis. dicens, ita, Quibus abſceſſus fiunt ex pulmonis morbis, circa aures, & ſuppurantur, uel ad inferiora loca ad fiſtulã perueniũt, iſti euadunt. Vt etiã Gal. uult in Comm. duos modos terminationis morborum pulmonis ſcribit Hippo. Primus eſt ad abſceſſus circa aures, qui ſuppurantur: ſecundus eſt ad inferas ſedes, & fiſtulantur. Quum enim abſceſſus in partibus ſupernis fiũt circa aures, ſatisfacit ad ſanitatem, ſi pus contraxerint. Si tamen abſceſſus fiant ad inferas ſedes, in fiſtularum modo factis ulceribus, ſanare poterunt manatione perpetua pulmonis morbos, ut multos alios, quos fiſtulis ſuperuenientibus ſanari uidemus, & antè quàm fiant, per fiſtulas præuenire licet. Eſt autem fiſtula quidam abſceſſus, qui morborum aliorum medela eſt, ut inquit Hippo. lib. 6. de Mor. popu. par. 3. his uerbis, Et quicunque alij abſceſſus, ut fiſtulę, aliorũ medela. Gal. rurſus in Com. inquit, Sępius inuenimus Hip. *ἀποστάσεις*, id eſt abſceſſus, appellare, nõ eos ſolùm qui *κατὰ ἀπόθεσιν*, id eſt, depoſitionẽ fiunt, ſed & eorum, qui *κατ᾽ ἐκροὴν*, id eſt, effluxum. Vnum itaque ex his pathematis, ſunt & fiſtulæ, per quas humorum ſuperflua expurgantur. Paulus lib. 4. cap. 49. fiſtulam diffiniuit dicens, Eſt ſinus in callum induratus, ex abſceſsibus plerunque conſtans, ſumpta per tranſlationem ab arundinum fiſtulis appellatione. Et li. 6. cap. 77. inquit, Fiſtula eſt ſinus calloſus, dolore aliquantulum uacans. Id tamen non omnibus fiſtulis commune eſt: ſunt enim fiſtulæ quædam ſic appellatæ, quæ callum nondũ cõtraxerunt: ut Gal. lib. 2. de Ar. cu. ad Glau. cap. de ſinu. ubi de medicamento cirrho appellato loquens, inquit, Vidiſti uerò & ipſo ſanatas fiſtulas aliquando, in quibus anguſto exiſtente foramine, quum nondum intus callum haberent, ſed ſordiciem. Quo modo nunc etiam acceptum uidetur uocabulum, fiſtula, ab Hippo. pro longa quadam excurſione: ut uult Gal. in Cõm. Callus enim in longis atq; anguſtis ulceribus, non niſi tẽpore cõtrahitur. Fiſtulæ igitur uocabulũ, hoc mõ hîc ab Hippo. accipit, pro ulcere fiſtulæ ſpeciẽ obſeruãte, etſi nõdũ calloſum ſit.

Pulmonis morbi duobus modis finiuntur.

Fiſtula.

Fiſtula ſine callo.

GALENI COMMENT.

VERBVM, *fiſtulantur, tantummodo in hac dictione*

obſcurum eſt, dictum per translationem. Quæ enim propriè fiſtulæ nominantur, nempe hæc muſicorum inſtrumenta, oblonga obtinēt caua. Quoties igitur in animaliū corporibus ſimiles præter naturam gignūtur, ex eadē appellatione ſignificantur. Itaque mihi uidetur ut nunc etiā Hippocrates uerbo Fiſtulātur, uſus ſit propter longitudinem excurſionis. Sed uniuerſa ſumma de acceßibus eſt, qui ex pulmonia inſiſtent, interdum ad adenas ſub auriculis, interdum ad inferas thoracis ſedes.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN hoc Com. primò declarat uocabulum, Fiſtula, ex ſimilitudine earum, quæ uerè fiſtulæ & ſunt, & nominantur. Deinde docet, Hippo. reduxiſſe omnes abſceſſus, qui fiunt in pulmonia, ad eos qui fiunt poſt aures, & eos qui in partibus infra thoracem.

PROGNOST. LXV.

CONSIDERARE autem oportet talia hunc in modū. Si febris detinet, & dolor non ceſſauerit, & ſputum non excernatur ſecundùm rationem, neque bilioſæ fuerint alui deiectiones, neque diſſolutæ atque ſyncerę, nec vrina valde multa, & craſſa, ac plurimum continens ſedimentum: paratur autem ſalubris ab omnibus alijs ſalutiferis ſignis: in his oportet huiuſmodi abſceſſus futuros ſperare.

QVANDO finis morbi ſperandus eſt futurus per bonos abſceſſus, ſcribitur in præſenti prog. ab Hipp. Summa aūt ſignorum compræhenditur à Gal. in Com. duobus tantùm, nempe, ut morbus ſit coctu difficilis, & nō exitioſus. Nam qui morbi breui terminantur, & ſubitò, per manifeſtas ſcreationes

Abſceſſus futuri ſigna duobus comprahenſa.

nes finiuntur:quales ſunt qui ab humore coctu facili pendēt. Quòd ſi exitialis fuerit,nullus bonus abſceſſus ſperabitur. cognoſcitur autem morbus coctu difficilis, non exitioſus, per ſigna quæ ab Hippo.ſcribuntur,ſi febris & dolor perſeuerant. Nam ubi hæc non perſeuerent,morbus magnus non erit. Signum autem,quod indicat criſim eſſe in morbis ſperandam, eſt ipſa magnitudo morbi ,ut Gal.lib.3.de Criſibus,cap.4. ubi de finibus morborum loquens inquit,Vtrum uerò per ſolutionem uel criſim,magnitudine & paruitate diſtinguitur: ſiquidem magni iudicantur omnino,parui autem ſoluūtur ſolùm. Si ſputū nō excernitur ſcd̃m rationē,ſed crudū,aut nō facilè, aut non inter initia,ſed eius coctio & ſcreatio in poſterum differatur.Hoc enim oſtendit longitudinem morbi, & coctionis difficultatem , quemadmodum & ubi deiectiones alui non fuerint bilioſæ:quoniam bilioſi humores ac tenues potius iudicantur per excretionem. Accedit ad hoc, quòd ubi morbus fuerit ſalutaris,(qualis debet eſſe is,de quo modo loquimur)bilioſus humor facilem coctionem admittet . Neq; diſſolutæ,ac ſynceræ deiectiones eſſe debent:quod *μηδὲ ἔκλυτοι καὶ ἄκρητοι*,dixit:quæ pars ſatis explicatur in diuerſo ſenſu à Gal. in Com. & ób id de ipſa dicere modo ſuperſedeo.Neq; urina uade multa & craſſa,ac plurimum continens ſedimentum:ubi enim urina aut multa craſſa mingatur, aut multum obtinens ſedimentum,hîc eſſet finis morbi per coctionem, paulatim excreto humore, neque abſceſſus eſſent ſperandi. Vbi legitur, *Neque urina ualde multa & craſſa,ac plurimum continens ſedimentum.*Galeni codices habent,*μηδὲ τὸ οὖρον κάρτα πολὺ ᾖ,καὶ παχὺ,καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον*.quod tranſtuli ad literā. Veruntamen in Aldino Hippo.codice ſic habetur, *καὶ μηδὲ τὸ οὖρον πολὺ ᾖ κάρτα,καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον*. quod eſt, Et neque urina multa ualde,ac multū habens ſedimentū.Gal. tamen in Com.duplicem dicit fuiſſe huius partis lectionē:una eſt modò dicta , altera eſt , *μηδ᾽ οὖρον πολύ τι καὶ παχὺ,καὶ ὑπόστασιν ἔχον πολλήν*.quod eſt,Neque urina multa,& craſſa, & plurimū habens ſedimentum.Quarum nulla eſt illa, quæ à me tranſlata eſt in codicibus à Gale.expoſitis inuenta.Sed uere illa pars,*καὶ παχὺ*,uidetur abundare in codicibus Galenianis. Ac legendū uidetur in codi.Hippo.Neque urina ualde multa,ac plurimū continens ſedimentum.quæ eſt ſecunda de lectionibus Galc. & hæc eſt melior ex lectionibus,quæ à Gal.in fine Com. recitantur

Morbi magnitudo docet futuram criſim.

Codex Græcus corrigendus.

tantur. Nam altera, nempe, Neque urina multa, & craſſa, & plurimum habens ſedimentum, partem illam, Et craſſa, ſuperfluam habet. Quæ enim urina plurimum continet ſedimentũ, craſſa etiam eſt: ut uult Gal. in Com. dicens, Vbi uerò ſedimẽtum plenius eſt, urina ipſa proriùs craſsior eſt, quàm ſoleat per naturam: Quare fruſtra pars illa, Et craſſa ponitur. Secunda igitur lectio de his, quæ à Galeno ſcribuntur in Com. eſt eligẽda, quam ipſe quoque tanquam meliorem ſcribit lib. 3. de Criſibus, cap. 11. & infrà allegabitur. Quòd tamen, ubi urina talis fuerit, abſceſſus non ſint ſperandi, dixerat Hipp. apho. 74. 4. ſectio. Quibus ſperatur abſceſſum futurum ad articulos, liberat ab abſceſſu urina multa craſſa, alba facta, qualis in laborioſis febribus, 4. die quibuſdam incipit fieri. In hoc aphori. Craſſam ſcripſit, quia non addit, Plenius habens ſedimentum. Quòd ſi cum omnibus his ſignis, quæ oſtendunt morbum coctu difficilem, coniungantur ſigna ſalutaria, quæ ſumuntur ex alijs ſignis, abſceſſus ſperandos fore dicit. Erunt autem hæc, ueluti q̃ ex accubitu, ex ſomno, ex ſitis defectu, ex mentis cõſtantia, & apud nos uitalis facultatis robur ex pulſu, & reliqua quæ ſuprà ſæpius ſunt repetita. Dixi, Paratur autem ſalubris ab omnibus alijs ſalutiferis ſignis: quoniam Hipp. hoc uerbo, ὑπογράφεται, uſus eſt, quod parare ſignificat. Hinc abſceſſus ſperandos eſſe conſtat hac diuiſione. Nam morbi in uniuerſum ſex modis terminantur: ut uult Gal. lib. 3. de Criſi. cap. 1. ſubito ad ſanitatem, ſubito ad mortem, paulatim ad ſanitatem, paulatim ad mortem, uel mixtim dupliciter: ut ſi ſubito ad melius facta mutatione, deinde paulatim ſanetur: aut facta ſubita ad peius mutatione, ſenſim deinde moriatur. De his autem, quæ ſubito fiunt mutationibus, criſis dicitur, & magis propriè de his, quæ fiunt ad ſalutem. Reliquæ enim non ſimpliciter criſes, ſed malæ appellandæ ſunt. Præterea eodem li. cap. 7. Morbi autem terminantur ad ſalutem, aut mortem. Si ad mortem ſubito, aut paulatim. Item ſubito, aut cum criſi, aut ſine ipſa. Paulatim, aut cum criſi, aut ſine ipſa. Ad ſalutem, aut paulatim, aut ſubito. Paulatim, aut cum criſi, aut ſine ipſa. Subito, cum criſi, nõ tamen ſine ipſa: quoniam modus mortis quartus hoc eſt. Subito ad mortem, ſine criſi, non habet modũ ſalutis oppoſitũ: quia nemo ſubito ſanatur ſine criſi. Harum duarum diuiſionum ſequens tabella eſt exemplum.

ὑπογράφεται.

Morborum terminationes 6.

diuiſi-

- *Mutatio morbi,*
  - *ad ſalutẽ,*
    - *ſubitò,—cum criſi*
      - *excre.*
        - *urina.*
        - *fluxus uentris.*
        - *uomitus.*
        - *ſudor.*
        - *flux.ſang.nar.*
        - *menſtruus.*
        - *hæmorrhois.*
      - *abſce.*
        - *ad ſuperius.*
        - *ad inferius.*
    - *paulatim,*
      - *cũ criſi imperfecta.*
      - *ad melius,—*
        - *excretio.*
        - *abſceſſus.*
      - *ſine criſi.*
  - *ad mortẽ,*
    - *ſubitò,-*
      - *ſine criſi.*
      - *cum criſi,*
        - *excretio.*
        - *abſceſſus.*
    - *paulatim,*
      - *ſine criſi.*
      - *cum criſi imperfecta,ad peius,*
        - *excretio.*
        - *abſceſſus.*

Bonæ igitur mutationes aut fiunt per manifeſtas excretiones, aut effatu dignos abſceſſus. Vt eodem lib.cap. inquit. So la igitur ſubita ad ſanitatem conuerſio ſimpliciter criſis nominatur. Et quidem omnino fit, ſubitis quibuſdam excretionibus, aut effatu dignis abſceſsibus. Quando igitur pulmonia, de qua modo loquitur, morbus magnus in ſpeciẽ fuerit, & criſis in ea ſperetur, in præſentiarum Hippo. an per excretionẽ, an per abſceſſus ſit futura, diſtinguere docet. Dixerat enim in prognoſtico præcedenti, pulmoniã terminari per abſceſſus, aut ad ſuperas, aut ad inferas ſedes: modò antequam eueniãt, eos euenturos docet prænunciare. Sic enim dixit 3. de Criſi. cap.11. & etiam in ſermone, de Peripneumonicis, ita inquit, Quibus abſceſſus ex pulmonia fiunt circa aures, & ſuppurantur, uel ad inferiora loca, & ad fiſtulam perueniunt, iſti euadunt. Deinde ſubinferens, inquit, Conſiderare oportet & ta-

lia hoc modo:ſi febris perſeuerauerit, & dolor nõ ceſſauerit, & ſputum non proceſſerit ſecundùm rationem,neque alui excrementa biliosa fuerint,neque facile ſolubilia, ac ſyncera, neq; urina plurima ualde & multá habens ſubſidentiā,reliqua autem ſigna ſalutem ſignificauerint,his oportet & tales abſceſſus ſperare. Neque tamen uolo hanc ſententiam ſolis peripneumonicis cõuenire,ut conſtabit in expoſitione ſequentis prognoſtici:ſed de ipſis locutum Hippo.ampliari autem doctrinam ad omnes morbos,in quibus ſigna cruditatis, ſiue lõgitudinis morbi,& ſalutis coniungantur. Morbi enim,qui cito iudicantur,magis per excretionem:qui uerò prorogantur, magis per abſceſſus finiuntur.

Argumentum ſperandorũ abſceſſuum.

Vnum aliud argumentum ualidiſsimum ad ſperādos abſceſſus,ſcribitur à Gal.lib.3.Com.26. & ſumitur ex comparatione facultatis ad morbi materiam. Vbi enim facultas fuerit robuſta cum craſsis & crudis humoribus,aut facultas imbecilla cum humorum tenuitate, medius exitus morbi eſt ſperandus, neque per manifeſtas excretiones,neque ad mortem, ſed per abſceſſus. De his tamen loco ſuo.

Abſceſſus.

Per abſceſſus tamen apud Galen. lib.2.de Arte cur. ad Glau.humores eos intelligere oportet,in quibus partes, quæ antè coniunctæ erant,modo abſcedunt:quæ diſpoſitio,

ἀπόστημα.

ἀπόστημα,ſiue ἀπόστασις,appellatur,ab abſcedēdo:fitq; uno triũ modorũ,aut ob inflãmationem, aut eryſipelas phlegmonodis, cùm ſuppurantur:partes enim eo tempore abſcedunt,& pus intus continetur in cauitate.aut quoniam flatus,aut humor,aut aliquid diuerſi generis,ut lapides,pinguedines,intra cauitatem congeruntur,aut congeſta corrumpuntur. Pariter ubi aut humores,aut excrementa,ab alia parte decumbentia,partem abſcedere faciunt:quæ diſpoſitio ἀπόκημα potius, id eſt, decubitus dicitur. Addit etiam Gale. Quocunque autem modo fiat abſceſſus,id ſpatium,quod abſcedentes interiacet partes, humiditatibus,quæ ipſum faciũt,completur. Vbi ergo exquiſite quis uocabulo utatur,in abſceſſu partes membri abſceſſu laborantis iuuicem abſcedere neceſſum eſt.

Abſceſſus tribus modis ex Hippo.

Sed apud Hippo. ubi humor à parte in partem decumbat, ἀπόστασις appellatur, ſiue in aliqua parte firmetur,ſiue per partem aliquam excernatur, quamuis non reponatur in parte:ut difficultates inteſtinorum,alui profluuia,& lienteriæ: præterea cùm morbus alter in alterum tranſit,quod eſt tertium membrum. Primum mēbrum ſatis notum eſt,de parotidibus,& abſceſsibus ad articulos,

los,ut in prog.præcedenti,& in ſequentibus. Secundum autẽ conſtat ex lib.1.de Morb.popu.par.2.ſect.35.ubi dixit,Cùm autem tempora longa eſſent,laboreſq; multi, & colliquatio mala,in his abſceſſus erant,uel maiores, quàm ſuſtineri poſſent, aut minores quàm conferrent,ſed celeriter recurrerent,& in deterius euaderent. Rurſus conſequenter Hippo. Quæ hos exercebãt,erant dyſenteriæ,teneſmi,lienteriæ & alui fluxiones,quibuſdam & hydropes cum his,& ſine his erant. Et Gal. primam partem explicans,inquit,Quòd autem & nũc per emiſsionẽ uacuationes,ἀποστάσεις,id eſt,abſceſſus appellet,per eam quæ infertur orationem demonſtrauit. Voluit ergo Hippo.omnes has euacuationes,abſceſſus appellare:quod etiam declarat Gale.eadem parte,Com.8.dicens, Iuxta Hippo. abſceſſum fieri uolentẽ,non ſolùm κατ' ἀπόθεσιν,id eſt,per repoſitionem,uerùm quoque & κατ' ἔκροὴν,id eſt, per emiſsionem. Et Comm.41.idem,quod confirmat ſcriptum Hippocr.libr.2. de Mor.popu.ubi de abſceſsibus loquens, inquit,ἄριστα δὲ μάλιστα,αἱ κάτω τῆς κοιλίης,καὶ πορρωτάτω τῆς νόσου,καὶ αἱ κατ' ἔκρουν,ὥσπερ αἷμα ἐκ ῥινῶν,πῦον ἐξ ὤτων.ſic enim legi debet, etſi paulò aliter habeat,quod eſt,Optimi uerò,qui infra uentrem,& longiſsimi à morbo,& qui per defluxum,ut ſanguis è naribus, & pus ex auribus. Tertia ſignificatione uſus eſt Hippo.li.1.de Mor. popu.par.2.ſect.21.dicens,ἐγι δὲ τισὶν οὐχ' ὀλίγοισιν ἐξ ἄλλων πυρετῶν,καὶ νοσημάτων ἀποστάσιες ἐς τεταρταίους ἐγένοντο. quod eſt, Quibuſdam uerò non paucis,ex alijs febribus,& morbis,in quartanas,apoſtaſes,id eſt digreſsiones fiebant.Et Gal.in Com.inquit,Vt autem in præſentia memoriæ mandes uolò,uſum nominis,cùm inquit Hip.ἀποστάσεις,id eſt,digreſsiones, in quartanas fiebãt.uidetur enim non ſolùm,κατ' ἔκρουν,id eſt, per emiſsionem,ἀποστάσεις appellare,uerùm quoque & per alterius morbi in alterum tranſitum.Hæc Gal. Quibus accedit,quòd Hippocra.lib.3.de Mor.popu.parte prima, in Com. Hermocratis,ictericiam appellauit abſceſſum icterioſum, non quoniam partes per ipſam abſcedant,neque ob defluxionem,humore à corpore tranſmiſſo per partem aliquam,ſed quoniam à parte in partem tranſlatus eſt humor.

Abſceſſus digreſſus eſt à morbo in morbum in acceptione quadã.

GALENI COMMENT.

ABSCESSVS *prædictos quonã modo aliquis præſentiat erupturos,docet,in gemina diuidens orationem,*

nem,ita ut prima pars eius indicet fore abſceſſum, ſecunda uerò utrum ſupra thoracem ad adenas ſub auriculis, an infrà præcordia ſit futurus. Itaque *exordiamur & nos à prima parte,in qua ſumma eſt morbum eſſe cōcoctu difficilem,non tamen exitioſum.* Non *enim ſi concoctu facilis ſit,per abſceſſum,ſed aut per excretionē,aut ſenſim ſoluetur concoctus:neque ſi exitioſus exiſtat, aliquis abſceſſus bonus apparebit.* Quocirca *medius inter indulgentiores ſit,atque exitioſos,oportet.* Igitur Hippocrates *merito ex his indicijs quædam mala,quædā bona adſcripſit,quæ particulatim iam perſequor,incipiens à primo, de quo ſtatim inter initia dixit ita:Si febris detinet,id eſt prehendit hominem,ita ut nunquam intermittat,& dolor non deſinit.* Nam *ubi deſinat,nihil amplius opus eſt abſceſſu ad ſolutionem,eò quòd morbus placidior habeatur.* Et *ſcreatio, dixit,non excernatur ex ratione. prorſus enim morbus non requiret abſceſſum,quoties ſcreatione purgetur.* Tum *deinceps:*Neque *bilioſæ fuerint alui deiectiones.* Antea *enim dictum iam eſt,ut per morbos bilioſos abſceſſus nequaquā conſiſtant.* Oportet *enim craſſam haberi hac crudam humorum materiam,ut morbus plus tēporis eduret: nec per excretionem, ſed aut per abſceſſum, aut ſolā concoctionē curetur.* Quod *uerò hoc ſequitur, quidā ita ſcribūt: neq; ſolutiores ac ſynceriores exiſtāt.quēadmodū dixit,neq; bilioſæ alui deiectiōes, ita nec ſolutiores ac ſynceriores exiſtāt.ſynceriores ad aliorū humorū cuiquā impermiſtas referēdo,propterea quòd ea non habeāt bilioſæ materiæ qualitatem:nec ſolutiores uerò ad copiam excretionum, ut ſi & bilioſæ fuerint & ſolutiores, per excretionem potius quàm per abſceſſum indicatio quoque futura ſit.* Alij *ecōtrario ſcribunt dictionem ita,* Neque *bilioſæ fuerint alui*

deiē

deiectiones,ſed ſolutiores ac ſynceriores. ſolutiores haberi uolẽtes eas,quæ modicè excernantur:ſynceriores uerò, aquoſas & impermiſtas. Superius enim dictum eſt, ut ſyncerum de qualitate impermiſta dicatur. Itaque *pronũciãs* Hippocrates, *inquiunt, bilioſas deiectiones de ſynceris, quod eſt impermiſtis, ac ueluti ſummis per unam qualitatem, conſtat ut aquoſas dixerit, quæ incoctæ ſunt, & ob eam rem ſpatio temporis egent ad concoctionem, quo etiam abſceſſus conſiſtunt. Acuti enim morbi per excretionem potius iudicari, diutini per abſceſſum adſolent. Sed de differẽtia in prædictis ſcripturis, rurſus in maiori ocio conſideres licebit.* Hoc *loco totius compendium ſermonis perſtringam, ut ex ipſo pateat utilitas in operib. artis. Itaque inſtituit* Hippocrates *ſcrutari de morbis euntibus ad abſceſſum. Hi uerò ſint omnino ex crudis craßisq́; humoribus oportet, non tamen exitioſis. Tales enim ubi diutius immorantur, committunt abſceßus, niſi per concoctionem (ita enim nominare adſolent* Hippocratici*) eorum ſolutio præueniat. At uerò indicia concoctionis erunt, ſi urinæ copia excernatur, quæ multum obtineat ſedimentum.* Vbi *uerò ſedimentum multum eſt, urina quoque ipſa prorſus craßior eſt, quàm ſoleat per naturam.* Itaq; *merito duplex ſcriptio per dictionem habetur: quibuſdam ſcribentibus ita,* Nec *urina multa & craſſa, multumq́; obtinens ſedimentum. Aliis uerò,* Nec *urina admodũ multa, multúmque obtinens ſedimentum.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte docet, ſententiam de abſceſsibus, duobus membris contineri: quorum primum ſcribitur in præſenti ſectione, quod docet abſceſſum futurũ: ſecundum membrum ſcribitur in ſectione ſequenti, quod docet, qua parte futurus eſt. Primũ mẽbrum, quod in præſenti prognoſt. ſcribitur, ad id tantùm contendit, ut morbus ſit coctu difficilis, & ut non ſit

letal

letalis. In letalibus enim nullus bonus abſceſſus ſperatur. In his tamen,qui facile coquũtur, abſceſſus non ſperatur. *Eru pturos.*abundat. *Præcordia.*Græcè,τῶν φρενῶν.id eſt,ſeptũ tranſ uerſum.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Igitur Hippocr.)percurrit ſi gna mala,quæ habere debet æger, ut abſceſſus ſperentur:quæ ſunt,ſi febris detinet,& dolor non ceſſauerit, & ſputum non excernatur ſecũdùm rationem:niſi enim hæc adfuerint ſigna, morbus ſoluetur abſceſsibus non ſperatis. Conſequenter ex- ponit partem illam,Neque bilioſæ fuerint alui deiectiones. Quoties enim morbi bilioſi fuerint,abſceſſus non ſperantur, ſed ex craſsis humoribus. Pars autem ſequens, cum præſenti, dupliciter legebatur Galeni temporibus.Primò ſic,Neque bi- lioſæ fuerint alui deiectiones,neque diſſolutæ atque ſynceræ. Aliter ſic,Neque bilioſæ fuerint alui deiectiones, ſed diſſolu- tæ,atq; ſynceræ. Vtraque lectio congruere poteſt menti Hip. Nam ſi abſceſſus ſperantur,deiectiones non debent eſſe adeò copioſæ,ut morbũ finiant:quod fieret, ubi deiectiones ſiue bi lioſæ,ſiue aliter ſynceræ, ſine flaua bile,ſed aut pituitoſæ, aut melancholicæ, ex humore fierent ſyncero,ac eſſent diſſolutæ, id eſt,copioſæ.talem ſenſum habet prima lectio. Similiter cru di,& tenues, & aquoſi humores ad abſceſſus ſunt parati, quo- niam tardè coquuntur:non ergo eſſe debent deiectiones bi- lioſæ,ſed diſſolutæ,id eſt,modicè fluentes: id enim ſignificat uocabulum,ἰκλυσαι. ſynceræ uerò,idem eſt, quod aquoſæ non permixtæ:quæ etiam ad abſceſſus ſperantur.Superius enim di xerat,ſyncerum eſſe,quod eſt impermixtum qualitate,nempe Commen.38.huius libri. *Sed de differentia in prædictis ſcriptu- ris.*Facile eſt intelligere,in quo differunt.ueræ enim ſunt am- bæ,ſed prima negat futuros abſceſſus,ubi humor fluxu uentris euacuetur:ſecunda promittit futuros abſceſſus,ubi aquoſi fue rint humores,non permixti cum bile,ita ut longo tempore e- geant ad coctionem.

IN tertia parte,quæ incipit(Hoc loco)docet mentem Hip. eſſe,ſcrutari morbos per abſceſſum iudicandos.iſti tamẽ ſunt, qui ex craſsis fiunt humoribus, ubi per coctionẽ nõ finiantur, antè quàm abſceſſus aduenian t.Terminantur uerò morbi per coctionem,ubi paulatim humor excernatur,aut per deiectio- nem,quod fit rarò,aut per urinam,quod fit frequenter, ut lib. 3.Commenta.23.dicet Galen.Per urinam uerò fit,quando fue rit

Vrina finiens morbum per co ctionem.

rit craſſa, multa, cum multo ſedimento. Duplicem quoque di- cit eſſe huius partis lectionem, quod in expoſitione latius ex- plicauimus.

PROGNOST. LXVI.

FIVNT autem hi quidem in partibus inferioribus, quibus circa hypochōdria φλέγμα, id eſt, inflammatio quæpiam innaſcitur: illi verò in ſuperioribus, quibus hypochondrium flaccidum ac ſine dolore perſeuerat. Si verò aliquando difficulter reſpirauerit, ſine alia manifeſta occaſione, ceſſabit.

HVIVS prognoſt. ſententia latè patet in omnibus morbis, docens ex motu naturæ ad humoris excretionem intelligere, ſurſúmne an deorſum ſint futuri abſceſſus. Galen. namq; id docens lib. 3. de Criſi. cap. 11. ita inquit, Hunc ſiquidem uniuerſum ſermonem ueluti in exemplo peripneumonicorum tranſegit Hippocrates. Excreto itaque humore ad aliquā ignobilem particulam abſceſſus fiunt, quos futuros oſtendunt ſigna in præcedenti progn. ſcripta: an tamen ad partes ſuperiores, ſiue poſt aures, an ad inferiores, docet diſtinguere, hypochondriorum diſpoſitione. Si namque in hypochondrijs præceſſerit phlegmone, aut ſacer ignis, ad inferiora ſpectatur abſceſſus, ut ad articulos crurum: ubi tamen nullum horum in hypochondrijs adfuerit, ad ſuperiores partes futuri ſpectantur. Si namque inflammatio, ut uoluit Hippoc. in hypochondrijs fuerit, alterum duorum erit, aut phlegmone, aut ignis ſacer, & id manifeſtat humoris inclinationem ad partes inferiores. Et quoniam hypochondria phlegmone aut ſacro igne laborantia, dolorem, aut duritiem ſimul & dolorem pati ſolent, huic hypochondriorum diſpoſitioni oppoſuit, flaccidum, ac ſine dolore perſeuerans. Flaccidum enim opponitur ei, quod phlegmone laborat: quoniam phlegmone duritiem cōiunctā habet. Sine dolore uerò, ei quod laborat phlegmone, aut eryſipelate: habent enim hæc duo dolorem coniunctum. Sana ergo diſpoſitio hypochōdriorum, ubi aliàs abſceſſus futuri ſint, indicat humorum raptum ad partes ſuperiores: ad quod non parum facit, ſi æger difficulter reſpirauerit. Hæc enim difficul-

Abſceſſuum futurorum locū prædicere uno de ſcire quom°.

Diffi. reſpirationis ſignificat abſceſſ. ad ſuperiora.

tas reſpirationis, ſine manifeſta cauſa ceſſabit, id eſt, abſque aliqua manifeſta excretione. ſignificat enim humores rapi ad partes ſuperiores, & uenam magnam aſcendentem, & ramulos eius, qui ſunt ad thoracis muſculos impleri, atque grauari: ſuperuenientibus tamen parotidibus ceſſabunt, ſiue ſcreatione, aut uomitu, aut ſanguinis profluuio. Nam ſi per hæc ceſſaret, non ſequerentur abſceſſus. Vbi Hippocra. dixit, Phlegma: φλίγμα. nomen hoc à uerbo φλέγω, hoc in loco habet deriuationem, quod uro, aut inflammo ſignificat, & inde phlegma, inflammatio: non tamen à uerbo, φλεγμαίνω, quod eſt, tumeo, à quo phlegma humor, habuit deriuationem, qui à Latinis pituita, ſiue muc⁹, à Græcis βλῶμα appellatur. Hinc manifeſtè uiſus eſt errare Plato, qui in Timęo, phlegma humorē cũ inflãmatione cõfundit: intellexit enim per phlegma humorem, & dixit ipſum ex carnis colliquatione fieri. Cùm tamen qui phlegma appellatur, frigidus ſit, ob tumeſcentiam, à φλεγμαίνω, quod eſt tumeo, deſcendens, non ob calorem, à φλέγω, quod eſt, inflammo. Inquit enim Plato, Sæpe uerò tenerioris recentisq; carnis portio quædam unà cum aëre colliqueſcit, deinde uento inflatur incluſo, humiditate protinus circumfuſa, fluũtq; ex hoc ampullę, quę ſigillatim propter paruitatem uideri nõ poſſunt: iunctæ uerò ſimul, & in grandiorē tumefactæ molem, conſpiciuntur, coloremq; propter ſpumæ generationem habent album. Omnem hanc tenerioris carnis colliquationē unà cum ſpiritu factam, quæ ex humiditate uento circumfuſa tumeſcit, album phlegma appellamus. Hæc Plato. Nominis itaque uaria ſignificatio tolerabilis eſſet Platoni, ſicut Hippocra. non tamē mala ipſarum rerum cognitio, ita ut pituitam ex carnis colliquatione fieri exiſtimet. Prodicus etiam, hoc uocabulo, φλίγμα, pro re inflammata & uſta uſus eſt. Licet in re non differat ab alijs, nouit enim pituitam tanquã humorem nõ uſtũ: ut inquit Gale. 2. lib. de Naturali. fac. Sane Prodicus in opere, de Hominis natura, id quod uſtum eſt, & ueluti ſupra modum coctum in ſuccis eſt. φλίγμα Græcè nominat, à uerbo, πεφλέχθαι, quod uſtum eſſe ſignificat. Cæterùm dictione aliter utitur, quàm cæteri: de re tamen idem ſentit cũ cæteris. Sed de hominis huius nominum innouatione Plato abunde indicat. Cæterum hoc albi coloris, quod omnes homines Græcè φλίγμα uocant, Prodicus Græcè βλένναν, hoc eſt mucum appellat. Reprehendendus ergo fuit Prodicus, ſed minus quàm Plato: nam Prodicus ſo-

lum

lum nómen immutauit,bilem & uſtos humores appellás phlegma.Plato uerò rem ipſam,hoc eſt pituitę naturam ignorauit. Hippoc.uerò frigidum ipſum humorem phlegma appellabat. In hoc tamen progn. non ipſum calidum humorem, ſed tumorem ab ipſo euenientem nuncupauit φλέγμα. Vbi dixi, *Flaccidum*: Græca litera habet, λαπαρὸν, quod uócabulum ſuprà, Comment.1.huius libri ſatis explicitũ eſt. Vbi dixi, *Sine alia manifeſta occaſione*. Græca litera habet, ἄτερ φανερῆς προφάσιος ἄλλης. Sic & in omnibus codicibus, quos legi, habetur. Verùm illa pars, φανερῆς, uidetur abundare: ſufficit enim dixiſſe, ἄτερ προφάσιος ἄλλης. πρόφασις, namque manifeſtam occaſionem ſignificat, ut uult Galen. in Comment. dicens, προφάσεις εἰώθει ὀνομάζειν ὁ Ἱπποκράτης τὰς φανερὰς αἰτίας. niſi ad maiorem claritatem poſita ſit. Suprà etiam in expoſitione prog. 34. quædam alia diximus ad hunc locum attinentia. πρόφασις.

GALENI COMMENT.

OCCASIONES *conſueuit Hippocrates nominare cauſas euidentes. Quoties igitur ſpirationis repente eueniens difficultas per prædictas affectiones rurſus derepente deſiſtat, habeatq; id ut & eueniat & deſinat ſine euidenti cauſa, ſignificat tendere humores ad caput, quemadmodum ad infernas ſedes calor quidam euidẽs in ilibus. Non enim pituitoſum humorem exiſtimari conuenit nunc intelligi ab eo per dictionem in qua ait, Quibus circa ilia phlegma fatiget. Nam multo melius eſt intelligere de calore præter naturam flammido, proditum eſſe phlegma. Is euenit ob ignem ſacrum, aut inflammationem propriè nominatã. Quòd ſi fuerint ilia econtrario ſine tumore ac dolore, humores uerò tendant ſurſum uerſus, quod indicat prædicta ſpirationis difficultas, abſceſſum erupturum ſupernis ſedibus expectato.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte exponit uocem πρόφασιν: qua uſus eſt Hip. dicens ſignificare φανερὰς αἰτίας, id eſt, manifeſtas cauſas. Verũ tamen aliquando omnem cauſam ſolet ſignificare apud Hip. πρόφασις.

ut Galen. inquit lib. 1. de Mor. pop. part. 1. Comment. 11. his uerbis, Vocat autem *προφάσεις* Hippocrat. interdum quidem, ut conſuetudo eſt multis, nomen in cauſis, quæ falsò dicuntur inferens: ſæpius autē manifeſtas cauſas ita uocat: interdum quoque & ſimpliciter omnes. Et lib. 1. de Ratio. uict. acut. Comm, 34. inquit, Quòd ſæpius appellat cauſas *προφάσεις*, demonſtratum quidem & in his, quas in alios libros parauimus expoſitiones. *Ilia.* Lege Hypochondria, ſic in alijs.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Non enim) interpretatur huius uocabuli, *φλέγμα*, ſignificationem. Non enim ſignificat in hoc loco humorem, ſed inflammationem, ut phlegmonen, aut ſacrum ignem. *Inflammatio. φλέγματος. Inflammationem,* Græcè, *τὸ φλέγμα.*

PROGNOST. LXVII.

OMNES autē abſceſſus, qui fiunt in cruribus, in pulmonijs vehemētibus, ac periculoſis, vtiles ſunt: optimi verò, qui fiunt ſputo iam in pus mutato. Si namque tumor ac dolor fiant, ſputo facto purulento ex flauo, & foras procedentè, ſecuriſsimè liberabitur homo, & abſceſſus citiſsimè ceſſabit ſine dolore: ſi tamē ſputum non bene proceſſerit, nec vrina cū bono ſedimine apparuerit, periclitatur articulus claudicare, aut multum negotium præbere.

Iudicationes per abſceſſus. DE iudicationibus per abſceſsus in præſentiarum loquitur Hippocr. ex quibus in pulmonia eueniētibus, ſicuti & in omni morbo, illi qui fiunt ad loca diſtantiſsima à particula patiente, boni ſunt: ſi tamen præter id ſigna coctionis præceſſerint, optimi erunt. Namque cum notis coctionis abſceſſus, & quæuis alia iudicatio, optimi ſunt, & ſine ipſis non adeò boni. Vbi ergo pulmonia uehemens ac periculoſa fuerit, abſceſſus ſuperuenientes in cruribus utiles ſunt: hoc uerum habet, adhuc notis coctionis non apparentibus. Ratio eſt, quia etſi non liberetur omnino æger, ſaltem à pulmonia liberabitur, quamuis in cruribus futurum aliquod malum ſperetur. Liberatur enim æ-

Abſceſſus ſine coctione adhuc boni.

ger

ger à pulmonia, ubi humores à pulmone in partes ignobiles tranſmutantur: uerùm notis coctionis non apparentibus, non erit ſecura iudicatio, neque perfecta ſanitas. Si tamen notis coctionis apparentibus (quod indicauit dicens, Facta ſputi mutatione) optimi erunt tales abſceſſus: non enim ſolummodo liberãt à pulmonia, ſed & articuli ſine periculo erũt, ac ſine dolore fiẽt citiſsimè, conſtante ſatis naturali concoctrice facultate: id eſt, quod dixit, Securiſsimè homo liberabitur, & abſceſſus ſine dolore citiſsimè ceſſabit. Addit, Sputo foras procedente. nam, ut inquit Gal. in Commen. ſæpè coctus morbus eſt, & ſputum non ſatis excernitur, quod non minus poteſt hominem interimere, quàm eius cruditas, aut malitia. Quoniam uerò à principio omnem abſceſſum ad crura factum utilem eſſe dixit, quamuis notæ coctionis abſint, quantum ab optimis & cum notis coctionis factis deficiat, explicat dicens, Si tamen ſputum non bene proceſſerit, neque urina cum bono ſedimine apparuerit, periclitatur articulus claudicare, aut multum præbere negotium. Nam ſi crudus humor ad articulos decumbat, & craſſus (is enim eſt, qui ad articulos decumbere ſolet, ut inquit Galen. lib. 7, aphor. Comment. 74). languida exiſtente facultate naturali, periculum eſt clauditatis, aut quòd non ſine magno medici atq; ægri negotio liberabitur æger ab ipſa.

Claudita s in articulis unde ſperatur.

Dixit autem, Si non bene proceſſerit ſputũ, neque urina cum bono ſedimine apparuerit: quoniam ubi uellet ipſe tantummodo non bonum depingere ſputum, ſatis eſſet, ut ſuprà prognoſt. 45. dixiſſe, Si non citò, ac facile ſpuatur. quod eſt non bene excerni. Hîc tamen nõ ſolùm, ſputum non bonum ſcribit, ſed etiam docet futurũ periculũ clauditatis, aut magni negotij, in præſenti pulmonia, uehemẽter periculoſa, cũ abſceſſibus superuenientibus, in cruribus. Id autem licebit prædicare, ubi non tantùm bene procedat ſputum, ſed & cruditas adſit in urina. Id itaque quod dixit, Non bene proceſſerit. idem eſt, ac ſi dixiſſet, Aut non proceſſerit facile. Ex urinæ tamen cruditate ſignum, etſi neceſſarium non ſit, ad uerificandum abſceſſus non eſſe optimos, certificat tamen magis ſententiam, ac periculum clauditatis, uel multi negotij, ubi ſimul cum ſputo non rectè procedente coniũgatur. Sequitur autem id periculum, ex humoris cruditate, & naturalis facultatis imbecillitate. Itaque iſti abſceſſus utiles ſunt, quoniam omnes utiles eſſe dixit eos abſceſſus, qui in cruribus fiũt in pulmonia. Verùm

Vrinam conſiderare in abſceſsibus ex pulmonia quare.

inter duo extrema abſceſſuum, quorum Hippocr. fecit mentionem, alij ſunt medij, qui erunt his poſtremis meliores, ſed nondum optimi, de quibus Hippoc. mentionem non fecit ſpecialem, licet omnes utiles eſſe dixerit. Vnum enim extremū eſt, ubi ipſis euenientibus coctum fit ſputum, ac foras excernatur: alterum ubi neque coctum ſit, neque bene foras mittatur. Medium tenent, coctum ſputum non excretum, & crudum excretum. Sed inter has diſpoſitiones melius eſt ſputum coctum eſſe, & non excerni, quàm crudum eſſe, & excerni. Cùm enim humor coctus fuerit, licet non excreetur, per abſceſſus poterit humor excerni, & partes præcipuas relinquere: ubi tamen humor crudus fuerit, nulla euacuatio functionis rationem, ſed ſymptomatis habebit. Natura enim non ſolet aliquid excernere, niſi prius fuerit coctum. Quod uerò ante coctionem euacuatur, id irritationem ſignificat, aut impotentiam continendi: quorum utrunque malum eſt. De pulmonia uehemēti, ac periculoſa, locutus eſt Hippoc. quoniam in alijs non ſperātur iudicationes, aut per excretiones, aut per abſceſſus, ſed aut occultè diſcutitur humor, aut ſenſim coctus excernitur. Magni enim morbi ſunt, qui iudicantur, ut ſuprà diximus.

In pulmonia uehementi & periculoſa criſis ſperatur.

GALENI COMMENT.

IN *pulmonia uehementi, abſceſſum erumpere in cruribus, prorſus bonum eſt. Siquidem maximè uera ſententia Hippocratis eſt ſecūdo libro De morbis uulgarijs perſcripta, de bonis abſceßibus, ut optimi ſint, ſi maximè deorſum & quam longißimè ab ægrotatione abſiſtant: magis uerò ſi concoctione pariter erumpant. Etenim id quoque commendauit primo libro De morbis uulgarijs dicens; Concoctio celerem iudicationem, ac ſecuram ſanitatem promittit. At uerò concoctionem indicat ſcreationis mutatio, & item uacuatio innocua atque abundans. Hoc enim indicauit dicens, Ac foras excernatur. At ſi citra morbi concoctionem, abſceßus conſiſtat in cruribus: uindicabitur quidem & hunc in modum homo à periculo in pulmonia imminente: ſed articulus ipſe in quem decubuit, difficilius ſanitati*

*bitati reſtituetur,ac forſitan quandoque æger ex eo claudicabit.*Rurſus *hoc loco præſcriptum eſt ei non unum cruditatis indicium,quemadmodum concoctionis:ſed ſcreationibus adiecit ductam quoque ab urina dinotionem.*In *ipſis tamen maleficis ſcreationibus nō inſuper adiecit incoctionem: atqui id oppoſitum concoctioni erat. ſed abunde ei fuit duntaxat non excerni,idoneum id haberi ſignum maleficæ ægrotationis exiſtimans, ut ſcreari tantummodo, aut concoqui tantummodo, neutrum idoneum exiſtat: eo quòd ſæpenumero ſatis ſcreatur,quanquam morbus incoctus ſit: & item quandoque concoquitur morbus, ſcreatio uerò non ſatis excernitur,interdum præ debilitate mouentis thoracem facultatis, interdum propter craßitudinem & lentitiam ſcreationis, quandoque propter amborum concurſum, tum uirium debilitatis, tum etiam qualitatis puris.*Itaque *neceſſe eſt, & concoctum eſſe morbum, & excerni rectè ſcreationem,per affectionem quæ in ſanitatē itura ſit.per affectionem uerò contrariam,idoneum ſignū, & non ſcreari tantummodo eſt.ex ſuperabundāti uerò in ea ipſa indicium erit malefici morbi, ſi cum eo quòd non rectè excreatur,nec uacuatur materia in thorace condita ac pulmone,etiam adſint indicia quædam cruditatis humoris.*Conſtat *enim ut difficilior ſit affectio,in qua neque excreant, & item cruditas permanet: modeſtior uerò, per quam concoquitur quidem,ſed non abunde excreant, nec integrè perpurgantur.*Cæterum *ut abſceſſus maximè circa articulos erumpat,id quod & in libro* De *morbis uulgariis ſcripſit,hoc etiam loco indicauit,extra propoſitum dicens:*Periculum *claudicatis in articulo imminet.* At *uerò cauſa talium abſceſſuum amplitudo articulorum eſt, imbibens decumbentes fluxiones.* Ad *id quoque cōducere*

quicquam poteſt motio eorum. Omnes enim humores, ad ſedem commotam & calefactam facilius permeant.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte laudat abſceſſus, qui fiunt ad crura in uehementi pulmonia, quoniam ad partes longiſsimas à parte laborante fit expulſio. Laudantur autem maxime, ubi fiant notis coctionis præcedentibus, quæ oſtendunt morbi ſecuritatem, & citam iudicationem. Coctionem tamen ipſam indicat mutatio ipſius ſputi, & quòd multum ſpuitur innocue, hoc eſt, & facile fertur, & confert: id enim pars ἀλύπως, id eſt, innocue, in hoc loco ſignificat. Quòd ſi ſine his fiant abſceſſus, quod ſignificauit dicens, Si nón recte proceſſerit, liberabitur homo à pulmonia. Verùm articulus in quem decumbit, periclitatur, aut claudicare, aut multum negotium præbere. *Secundo lib. de Morb. uul.* lege ibidem, parte prima, Hippo. ſic dicentem, Optimi uerò, qui infra uentrem, & longiſsimi à morbo. Sic autem legi debet, ut in expoſitione progn. 65. dixi. *Libr. . de Morb. uulga.* ſcribitur part. 2. ſection. 45.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Rurſus) duo ſigna cruditatis refert ſcripſiſſe Hippocrat. & unum tantùm coctionis, hoc fuit ſputi mutatio: cruditatis autẽ unũ, ex ſputó nõ bene procẽdente, alterum ex urina non habente bonum ſedimentum. Sed tamen ad hoc, ut abſceſſus non ſint optimi, ſufficeret non procedere bene ſputum, aut quoniam procederet non coctum, aut quoniã adhuc coctũ non excerneretur. Quod tamẽ addit de urina, ex abundanti dictum eſt, ad maiorem certitudinem malitiæ, ubi præter id quòd ſputum non bene procedit, urina bona non fuerit: urinæ enim in morbis extra uaſa aduertende ſunt, ut diximus in annotatione, circa 26. Comment. huius li. In expoſitione tamen ego aliam retuli cauſam, quare Hippoc. iudicium ſumptum ex urina adſcripſit.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterùm) reddit cauſas eius, quod obiter dixit, de articulorum claudicate. Quæ ſunt duo, nempe articulorũ laxitas, & ipſorum motus. Has eaſdem cauſas fluxionum ad articulos ſcripſit quarta ſectione apho. Commentario 31.

PROGNOST. LXVIII.

SI verò abſceſſus ἀφανιζόντων, id eſt, repente occu

occultantur, atque recurrunt, ſputo nõ procedente, ac febre non dimittente, malum eſt: periclitatur enim homo delirare atque mori.

Abſceſſus ſi occultantur repente, & recurrunt.

LICET in præſenti prognoſtico de abſceſsibus tantùm loquatur Hippo. quia de his propoſitum eſt modo tractare, lãte tamen patet ſententia, de omnibus tumoribus præter naturam, ut de tumoribus præter naturam in ulceribus factis, & de phymatis, & exanthematis, & defluxionibus. Vbi abſceſſus repente occultentur, ac recurrant, inquit: intellige in ſedem aliquam præcipuam, uel in eam, à qua primùm truſi fuerunt, ut in pulmonia, de qua hîc loquitur, & in prog. præcedenti, Si humor recurrat in pulmonem, malum ſignum eſt, uidelicet delirij, ac mortis. Cognoſcetur autem recurrere in ſedem præcipuam, aut eam à qua primùm truſus fuit, tribus ſignis ſcriptis ab Hippo. ſi repente occultetur, febre detinente, ac humore nõ excreto. ſi namque febris detinet, & humor nõ excretus eſt, in ſedem internam recurrit. Non enim ſublatus eſt tumor ſecundùm rationem, neque huic diſpoſitioni credere oportet, ubi humor non fuerit expulſus excretione, & febris detinet: ſi tamen non detineret, poſſet euanuiſſe ſubitò, ob humoris tenuitatẽ, & robur facultatis, ut uult Gal. in Com. ſiet,

Abſceſſus recurrẽtis in partem præcipuã ſigna.

adiuuantibus alijs. De tumoribus in ulceribus factis dixerat apho. 65. quintæ ſect. ubi inquit, Quibus tumores in ulceribus apparent, non conuelluntur maxime, neque inſaniunt: uerùm his euaneſcentibus derepente, quibus à tergo conuulſiones & diſtentiones fiunt: quibus antè inſania uel dolor lateris acutus, uel ſuppuratio, uel difficultas inteſtinorũ, ſi tumores ſunt rubicundi. In hoc aphò. quoniam non ſignauit partẽ, in quam recurrere deberet ex tumoribus humor, pariter non unum tantùm ſubſcripſit morbum, ſed ubi ad poſteriores partes recurrat, conuulſiones: ubi ad anteriores, quoniam & ibi diuerſæ partes ſunt, maniam, dolorem lateris acutum, ſuppurationem, aut difficultatem inteſtinorum, ſubſequuturã prædixit. Hîc tamen quoniam ad pulmonem recurrere uoluit, delirium, & mortem præſignare dixit. Delirium à uapore aſcendente: id enim eſt, παραφρονέειν, quod dixit, id eſt, iuxta delirium pati, & mortem ex difficultate reſpirationis prænoſcere, poſſibile eſt. De phymatis, & exanthematis, & fluxionibus, cùm

Tumores ulcerum repente occultati.

recurrunt, aut ceſſant repente, & antè quàm perficiantur, Gal. peſſima ſigna eſſe dixit, primo lib. Prorrhe. Com. 1. ubi de diminutis iudicationibus loquens, inquit, Manifeſtum autem eſt, tale ſignorum genus peſſimum eſſe. Quæcunque enim φύματα, id eſt, tubercula & exanthemata ad cutim ex profundo floreſcentia recurrunt, omnium peſſima ſunt, & ſudores incipientes, & ſtatim ceſſantes, & ij praui, & deiectiones ſimiliter, & quæcunque per ſanguinis eruptionem, aut ex utero in mulieribus euacuantur. Omnia enim hæc deteriora ſunt ijs, quæ nullatenus apparent, cùm incipientia ceſſauerint. Nonnunquam enim euenit, naturam concoquentem quæ contriſtant, nondum ad eorum excretionem excitari: in illis uerò, quæ cœperunt quidem, ſed ſtatim ceſſarunt, tanquam quidam impetus apparet naturæ properantis ad excernendum quæ contriſtant, & ob imbecillitatem nequeuntis perficere, quod propoſuerat. In hoc loco Gal. præſentem diſpoſitionem oſtendere docuit, nempe imbecillam facultatem, quæ nequit perficere inceptum, quoties aut tumores recurrunt, aut fluxiones nondum finitæ deſiſtunt. Hippo. uerò in præſenti prog. futurum malum prædicere docet, hoc eſt, delirium & mortem ob conuerſionem humorum ad principes particulas. Quod ſimiliter confirmat Gal. Com. ultimo lib. 3. Prorrhe. Dixerat enim Hip. aut libri autor, Dolores abſque iudicatione ſoluti inutiles. Et Gal. in Com. Repente uerò occultari dolorificas affectiones, abſque hoc quòd in alia quadam, quæ manifeſta ſit, parte abſceſſus fiant, tranſmigrationem contriſtantium ſuccorum ad uiſcera ipſa factam oſtendit. Sed aduertendum, quòd ubi dixit, ἀφανίζονται, in apho. 65. ſectio. 5. dixit, ἀφανισθέντων ἐξαίφνης. ubi particula, ἐξαίφνης, uidetur abundare, niſi maioris claritatis gratia poſita ſit. Quoniam, ut uult Gal. in Com. præſenti, ἀφανίζεσθαι idē eſt, quod repēte occultari. Et lib. 6. de Mor. po. par. 4. ſect. prima, inquit Hippoc. Quibus tumores ſecundùm aures circa iudicationem facti non ſuppurantur, oppreſsis his, & uaneſcentibus, reuerſiones fiunt, iuxta rationem reuerſionum. Vbi dixit, Oppreſsis: Græca litera habet, λαπασσομένων. & Galen. in Comm. inquit, λαπάσσεσθαι, hoc eſt, προστέλλεται, & ἀφανίζεσθαι. quo in loco uocabulum, ἀφανίζεται, per euaneſcere & opprimi declarat, & reliquas uoces per ipſam. Reuerſiones autem inde futuras prædicere docet Hippocrat. in eo loco, & Galen. in Comment.

φύματα recurrentia.

Fluxiones incipientes non finita.

ἀφανίζεσθαι.

GALENI COMMENT.

EVANESCERE *dicere quendam tumorem præter naturam,non id quod deſiſtere indicat. Verbum enim deſiſtere,aliquid generalius:euaneſcere uerò,citò deſiſtere ac uelut derepente ſignificat.* Id igitur *accidit interdum propter humoris tenuitatem,& partis laxitatem,& item circumuenientis nos aëris caliditatem,atq; adhibiti medicamenti poteſtatem,ac uirium ægri firmitatem. Si enim omnia prædicta concurrant,moles præter naturam citò diſcutietur. ſed magna ex parte talia euaneſcere accidit,trāſmeantibus committentibus ea humoribus, aut in eandem ſedem unde cōmota ſunt,(quod propriè nominat* Hippoc. *retrocedere)aut ad aliquā aliam ſedē in profundo corporis poſitam. Tanquam igitur ex cauſis maximè contrarijs moles euaneſcat præter naturam,finem habet maximè cōtrarium,aut citiſsimam indicans nocuæ materiæ ſolutionem,aut deterrimam affectionem, ea in partes præcipuas remeante. Hæc igitur omnium abſceſsuum communia cenſentur.* Definitio *uerò communis quidem & ipſa euaneſcentis tumoris eſt. Conſiderari uerò oportet & alia indicia,potiſsimum quæ propria affectarum partium ſint.* Hoc *loco ſpiritalium opificiorum propria definitio ab.* Hipp. *proxima ſcilicet communibus,perſcripta eſt.* Itaque *dixit ita, Si abſceſsus euaneſcit,nequaquam egrediente ſcreatione,ac febre detinente,difficilis morbus eſt.* Conſtat *enim ut ſeceſſerint in profundum ad ſedem præcipuam. Si enim diſcuſsi eſſent,non inſuper febricitarent,ac facile ſcrearent.* Itaq; *uериſimile eſt in pulmonē ijs omnem ſeceſsiſſe fluxionē: et ob eam rem delirare eos ratio eſt.* Siquidem *id quoque unum ex ijs habetur, quæ per tales in pulmone affectiones eueniant. At uerò ut ſpirantes difficulter, morituri*

ſint

ſint, dicere ſuperſedit, ſciens nos eam rem eſſe ex prædictis intellecturos.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte ponit differentiam inter παυσάσθαι, id eſt, ceſſare, & ἀφανισθῆναι, quod eſt, repente ceſſare, aut repente euaneſcere.

Cauſæ abſceſſuum repente ceſſantium. IN ſecunda parte, quæ incipit (Id igitur) reddit cauſas, quare contingit abſceſſus repente occultari, quæ ſunt duæ admodum contrariæ: aut quoniam recurrit ad intimas & præcipuas ſedes, aut quia diſcuſſus eſt citiſsime humor, qui abſceſſum faciebat. Diſcutitur autem multis cauſis coniunctis quàm cito: hæ ſunt, humoris tenuitas, partis laxitas, ambientis caliditas, medicamentorum applicitorum poteſtas, uirium ægri robur, hoc eſt, naturalis calor.

IN tertia parte, quæ incipit (Diffinitio) ex Hipp. litera docet diſtinguere, quando repente ceſſauit abſceſſus, an id ſit, quoniam diſcuſſus eſt humor repente, uel quoniam recurrit in partem aliquam præcipuam. Diſtinctio tamen ſumitur ex uerbis Hippo. qui dixit, Si abſceſſus repente occultentur, & febris non dimittat. Quod tamen addit, delirium inde ſequi, ac mortem, in abſceſsibus, qui ſequuntur ad pulmoniā, de quibus in præſenti prog. locutus eſt, uerum habet præſens ſententiā. Si enim abſceſſus, qui ad pulmoniam ſequuntur, ad pulmonē recurrant, uaporum copia delirium inferet, & multitudo difficultatem reſpirationis efficiens, mortē adducet. Vbi legitur in Com. *Euaneſcere.* Græcè, ἀφανισθῆναι. id eſt, repente occultari. Vbi legitur, *Retro cedere.* Græcè, παλινδρομῆσαι, id eſt, recurrere.

PROGNOST. LXIX.

EX empyicis, qui ex pulmonis morbis tales ſunt, γέροντες, id eſt, ſeniores potius moriuntur: ex alijs verò ſuppurationibus iuniores potius intereunt.

Pulmonis ſuppurati indiciū ad ſalutem. IN ſuppurationibus, quæ in pulmone fiunt, maximum indiciū ſalutis aut mortis ſumitur ex robore facultatis, potentis humorem ſuppurare, ac ſuppuratum excernere, aut ſecus. In alijs autem non tantùm ex hoc, ſed ex doloris uehementia,

quæ

quæ fluxionis & ſuppurationis tempore excitatur, mortis periculum imminet. Pulmo namque per inflammationes ſolo ſenſu grauitatis moleſtatur. Et inde eſt, quòd non ob eandem cauſam periclitantur ij, qui ex pulmonia, & ij qui ex auriũ inflammatione ſuppurantur: de quibus lib. 3. prog. 16. ob febres & deliria magis mori dicit Gal. & in Comm. præſenti, ob dolorem, & deliria, quæ magis iunioribus eueniunt. Per ſuppurationes igitur pulmonis iuniores magis liberantur: quia robuſtiorem habent naturalem expultricem facultatem. Qui tamen ſunt iuniores, dicetur lib. 3. in expoſitione prog. 16. Seniores uerò minus liberantur, quòd non tantùm in eis conſtent naturales facultates: per alias uerò ſeniores magis, quoniam minus dolorib⁹ ac delirio uexantur. Seniores itaq; γεραιτέρους appellat, qui etiam μεσαιπόλιοι, & ὠμογέροντες, à Gal. appellantur. Tripartita enim eſt ſenectus apud Gal. lib. 5. de Sanitate tu. ad finem, cùm inquit, Hæc uerò dicta mihi de ijs ſunt, qui mediam ſenectutis ætatem agunt: utique neque ignoranti primam eius partem eſſe, quæ ὠμογερόντων, id eſt eorum qui cruda uiridiq; ſenecta adhuc ſunt, dicitur, propterea quòd adhuc obire ciuilia negotia poſſunt: ſecundam autem, cui aptè nomen ipſum inditur, eò ꝙ ipſa ſit, de qua dicitur, Vt lauit, ſumpſitq; cibũ, det membra ſopori. Quod tamen in tertiam non conuenit, in qua Telephũ Grammaticum bis térue menſe lauari dixit. Propter enim uirium infirmitatem aſsiduam hi balnei uſum non ſuſtinent. Hũc, πέμπελον appellãt, ab eo quòd eſt, πέμπεσθαι εἰς τὴν ᾅδου. De his igitur primis ſenibus uerificatur Hippo. ſententia, quos intelligere oportet, ab ætatis uigore uſque in eam, quæ proprie ſenectus appellatur, contineri: de quibus 3. lib. Aphori. Comm. 30. dixit Gal. Nam quæ iuuenibus ætas continuatur ad duas ſequentes ſeptimanas extenditur: in qua ætate omnia uitæ munia æquè atque illi, qui in uigenti ætate conſiſtunt, conãtur peragere, non tamen eodem modo ad labores ſufficiunt. Eſt ergo ætas à 35. in 49. annum. Idem etiam ſunt, qui in ſubſiſtẽti ætate, qui γεραίτεροι, ſiue crudi ſenes ſunt: quoniam crudos ſenes dicit Gal. in Com. eſſe medios inter ueros ſenes ſimpliciter ſic appellatos. & ætate uigentes. Cuius contrarium ſentit Fuchſius in Com. 13. primę ſectionis aphor. Conſtat autem ipſum erraſſe, quoniam ὠμογέροντας dicit incipere ab anno 50. quum tamen eos dicat Gal. in Com. medios inter eos qui plurimum ætate proceſſerunt, & uigentes. Sed æ-

tas quæ ſequitur poſt uigentes, peruenit à 35. in 49. annum: ergo illa eſt crudorum ſenum, qui etiam ſunt, ut dixit Gale. poſt uigentes: & uerè, cùm poſt 35. annũ (ut dixit Gal. 3. Apho. ſect. Com. 30.) non eodem modo ad labores ſufficiunt: & in illo apho. 13. primæ ſectionis, appellantur καθεστηκότες: eos ergo Latinè, ſuſtinentes potius, quàm conſtantes appellarem. de his latius lib. 1. in expoſitione 29. lege. Quòd ſi de alijs ſenibus loqueretur, ſecunda pars prognoſtici falſa eſſet, iuniores magis mori per alias inflammationes cùm ſuppurantur, quàm ſenes, qui uere tales ſunt, & proprie ſic appellantur, in quibus facultas non integre conſtat. Quod etiam declarat Gal. cùm inquit, Nam qui per ætatem nimium iam proceſſerint, ex nullo morbo magis, quàm natu maiores, conualeſcunt.

GALENI COMMENT.

MAIORES *natu non ſimpliciter ſenes, ſed in collatione, uel comparatione, ſeu quouis modo nominare cuiquam libeat, ut ad minores natu intelligi debet. Nam qui per ætatem nimium iam proceſſerint, ex nullo morbo magis quàm natu minores cõualeſcunt. Sed qui inter hos & ætate uigentes interiacent, utpote ſemicani, crudiq; ſenes nomine, cõualeſcere uidere licet interdũ magis, quàm qui ſint in ætatis uigore: quemadmodum* Hippo. *ipſe docuit de inflammationibus, quæ in auribus fatigent, & nũc de purulentis ex pulmonia. In his enim, quia propter excretionem ſanatio eſt uiribus egens ualidioribus: ob id potius minores natu quàm maiores ſeruantur. In cæteris, minores natu antea moriuntur ex doloribus ac febribus: id quod ipſe dixit de auribus. Febres enim ac deliria minus illis accidunt, proindeq; aures antea ſuppurantur. Porrò minores natu (dicit) antequam aures ſuppurentur, multi intereunt: quoniam ſi effluxit pus ex auribus, conualiturũ eſſe ægrum ſperari poteſt. Itaque & per alias ſuppurationes, ſub ipſum ſuppurationis tempus, minores natu ex magnitudine febrium ac doloris morte præoccupantur.*

IN prima parte explicat quos appellat Hippocrates γεραιτέρους, id eſt, ſeniores. Non enim ſunt illi, qui proprie ſenes appellantur: nam illi à nullo morbo conualeſcunt magis quàm ætate uigentes, id fit ob languorem facultatis ipſorum. Intellexit autem per ſeniores, illos, qui ſunt medij inter ſenes & uigentes, de quibus dixit, potius liberari à dolore auris, q̃ iuuenes: quoniam morbus hic dolore ſolet homines interficere. In pulmonia uerò aliter fit: in hac enim ex defectu excretionis imminet periculũ, ad quod robuſtiſsima facultas alijs melior eſt, qualis in uigentibus inuenitur. *Maiores natu.* Græcè, γεραιτέρους, id eſt, ſeniores. *Minores natu.* Græcè, νέους. id eſt, iuuenes, de eis namque loquitur. lib. 3. Com. 14. dixit habere biliosum temperamentum, quod ſolis eis ab ætate cõuenit. Sic in alijs locis. *Hippo. ipſe docuit.* lib. 3. prog. 14.

IN ſecunda parte, quæ incipit (In cæteris) rationẽ reddit, quare ex alijs inflammationibus potius moriuntur iuuenes, quàm ſeniores, id eſt ſubſiſtẽtes. Ratio clara eſt, & pertinet potius ad expoſitionem 14. lib. 3. *Quoniam ſi.* Græcè, ἐπὶ ἢν γ. hoc eſt, quum autem.

PROGNOST. LXX.

DOLORES verò cum febre facti circa lumbos & inferas ſedes, ſi ſeptum tranſuerſum attigerint, inferas ſedes relinquentes, valde letale. Alijs igitur ſignis mentem adhibere conuenit. Quoniam ſi aliquod aliud ſignum malum apparuerit, deſperatus homo eſt. Quicunque verò ex empyicis vruntur, quibus pus purum, album, & ſine prauo odore fuerit, ſeruantur: quibus verò ſubcruentum, & cœnoſum, moriuntur. Si autẽ aſſurgente morbo verſus ſeptum tranſuerſum alia ſigna ſuperuenerint, non mala, ipſum empyicum futurum valde ſperatur.

SECVNDVM eam diuiſionem,quæ in Græcis codicibus habetur apud Gale.ab hoc prog.incipit lib. 3. Ego tamen diuiſionem,quæ in Latinis codicibus habetur,obſeruabo,maxime quoniam in ipſis incipit 3.liber à tractatu de febribus.In præſenti ſententia Hippo.de morbis,qui ex alijs fiunt, loquitur:ubi cauſa eos efficiens ab ignobili particula permutetur in nobilem,ut à lumbis in ſeptum tranſuerſum: utcunque enim talis permutatio mala eſt,ſiue cum bonis ſignis, ſiue cum malis,ubi & cum febre fiat,& aſcendens inferas ſedes deſerat. Cum malis enim ſignificat mortem, ac deſperatam ſalutem: cũ bonis uerò, quòd ad empyema uertetur morb⁹.De dolori bus cum febre illud intelligere oportet:ſine febre enim neq; morbus acutus foret,de quo modo loquimur,neq; empyema foret ſperandum,maximè ubi à flatu eueniret,quod ſæpe contingit.Quid autem per lumbos ſit intelligẽdũ, ſuprà prog. 2. expoſui:per φρένας uerò,ſeptum tranſuerſum: per inferas autẽ ſedes,partes infra ſeptum,intelligendæ ſunt.Si attigerint ſeptum,relictis partibus inferioribus,dixit,Quoniam ubi iecur uexatur inflammatione,dolor peruenit ad ſeptum tranſuerſum,non relicto iecore:non tamen eſt neceſſum ex hoc ſigno mortem ſequi,quoniam eſt ſignum proprium.Præterea neq; inde in empyema tranſire morbum, bonis ſignis accedentibus,ut inquit Hippo.neceſſe eſſet.Empyema enim propriè eſt puris effuſio in cauitates thoracis,in quas nunquam effundetur pus,quod in iecoris phlegmone generatur.Si itaque dolor lumbos uexauerit cum febre,& lumbos reliquerit, ad ſeptum tranſuerſum aſcendẽs, conicctari oportet ſigna alia, quę ex robore facultatis trium membrorum præcipuorum ſumi ſolent,quæ etiam ſuprà pro maiori parte narrata ſunt. Quòd ſi hæc inclinauerint ad malum,nulla ſpes de ſalute habetur: ſi uerò ad bonum,empyema futurum ſperabimus,hoc eſt,quòd in cauitatem thoracis pus effundetur.Similem ſentẽtiam ſcri pſerat autor libri Prorrheticôn,parte 2.ſect.35.dicens,Ex lumborum recurſione oculi peruerſio mala. Quemadmodum enim cùm rapitur in ſeptum,efficit thoracis morbos: ita cùm recurrit in caput, efficit oculi peruerſionem: ex oculi enim peruerſione licet intelligere conuulſionem, quæ inſequitur humorem in caput recurrentem. Quare Galenus in Com.huius prorrhetici ſententiam ampliorem efficit, dicẽs, Hic ſermo his ſimilis eſt,quæ in prog.dicta ſunt, qui cum febre

bre circa lumbos,& inferas ſedes fiunt dolores,ſi ſeptum trãſuerſum relictis infernis ſedibus attigerint,letales admodum exiſtunt.Rurſus & libro ſexto de Morb.popula.parte octaua, Hippocrates mala quædam enarrans ſigna, ſcripſit, Lumbis dolentibus,recurſus ad latus,& extuberantiæ, quæ ſeps appellantur.Quemadmodũ enim hîc damnat recurſum ad ſeptum tranſuerſum,ita illic recurſum ad latera: ferè enim ſimilis eſt mutatio atq; ſucceſſus morborũ. Et quemadmodum hîc aliquando ſequi dixit empyema:ita in libr.de Morb.pop. extuberantiam,quæ appellatur ſeps,id eſt,tumorẽ, qui ſuppuratur, σῆψις enim putrefactio ſignificat,& σὴψ ipſam putredinẽ,qualis in ſuppuratis tumoribus continetur. Quod uerò continetur inter duas partes huius ſententiæ:nempe,Quicunque uerò ex empyicis urũtur,quibus pus purũ, & albũ,& ſine prauo odore fuerit,ſeruantur:quibus uerò ſubcruentum,& cœnoſum,moriuntur. mihi uidetur à prognoſt.abijciendum,tum quia inordinatè ſcribitur,interrumpens ueram atque integram ſententiam,quæ remanet ipſo ablato:tum etiam,quia Gale. eius nullam fecit in Commenta.mentionem. Vbi tamen Cœnoſum dixi,Græca litera habet, βορβορώδης:quod uerbum, puris craſsitudinem,aut eiuſdem fœtorem oſtendere poteſt: ut 4. ſection. Apho.Commen.69.inquit Galen.Nonnulli quidem non grumoſas ſcribunt,ſed βορβορώδεα,id eſt,cœnoſas,ſicuti Numeſianus,& Dionyſius:qui ſiquidem fœtorem quendam ſimul oſtẽdentes,plus aliquid,quàm alij demonſtrant:ſi uerò quaſi craſſitudinis quantitatem, nihilo plus hoc ipſo docent. βορβορώδεα igitur & fœtorem & craſsitudinẽ oſtendere poteſt. Empyici uruntur ex præcepto Hippoc.libr.de Internis paſsionibus,ubi inquit,Si tamen pus in pectus eruperit,qua parte tibi uidebitur ſignificare,ea urens,aut ſecans, detrahe parum in primis. Talis eſt aphor.27.6.ſectio. ſententia, Quicunque ſuppurati, aut aquã inter cutim patientes uruntur,aut ſecantur:ſi pus,aut aqua uniuerſim effluxerit, omnes moriuntur. Vbi igitur alia remedia non ſufficiunt, neque ſperatur naturam per ſputum pus euacuaturam,ſecare eos docet, qui pus in cauitate thoracis continent.Hippocr.partem item,quæ uri debet, aut ſecari, explicuit, dicens, Qua parte tibi uidebitur ſignificare, id eſt, qua parte magis inclinauerit pus. Nam aliquando declinat in uentrem,facta inflammationis ruptura,ad partem inferiorem: aliquando non pertranſit ſeptum tranſuerſum,ſed deſuper cõ

Prognoſt. corrigendum.

Empyici uruntur.

Empyici qua parte urendi aut ſecandi.

tinetur. Sed tamen ex Hippoc. præcepto uſtio aut ſectio ad locum puris penetrare debet, ut pus ſtatim emanet, & parum in primis. Poſtea uerò, ut in eodem præcipit, linamentum crudi lini immittere oportet. Aëtius tamen eſcharas facere præcipit, multis in locis, à collo uſq; in uẽtrem, ante & retro, libr. 2. ſermone 4. cap. de orthopnoicis & anhelosis, unde curationem ſumi præcipit, cap. de pectore ſuppuratis. Paulus item li. 6. capit. 44. Ferro itaque candenti (inquit) exulcerant multis in locis: ut inter iugulorum coniunctionem, uno, retracta ſuperius cute: duobus iuxta mentum, ſeorſum à ſoporiferis arterijs: & ſub mãmis, inter tertiã & quartã coſtã duobus, ferro latius impreſſo: duobus etiam inter quartam & quintã deorſum uerſus, uno medio pectore, altero ſuper os uentriculi. Quas uſtiones multo tempore conſeruabant, ut per eas totum pus paulatim emanaret, ut Aëtius. Sed perforabãt etiam alij ferro aut igne uſque ad puris locum: de quibus inquit Paulus, Alij uerò, ut inquit Leonides, ferramento tenui, ad nuclei olei figuram candẽti, inter coſtas ea in parte, qua abſceſſum eſſe fuerit notatum, uſque ad pus adurunt. Sunt qui ſcalpellum quoq; adhibere audeant, inter quintam & ſextam coſtam, tranſuerſa linea, paululum tamen obliqua, cutim inſcindunt: deinde aculeato cultello coſtas ſubcingente membrana perforata, pus excernunt. Verùm & iſti, & qui uſque ad pus adurunt, uel protinus mortẽ inferunt, cũ unà cum pure uitalis etiã ſpiritus uniuerſus exinaniatur, uel fiſtulas inſanabiles inducunt. Noſtro itaque tempore cruſtis potius quàm uſtionibus penetrãtibus ſuppuratos curamus.

GALENI COMMENT.

SI præcordia attigerint, quidam de delirio intellexerũt, uelut ſi in hũc modum dixiſſet: Dolores qui cum febre affligant circa lumbos & inferas ſedes, ſi aſcendentes committant delirium, difficiles ſunt. Alij melius quàm hi præcordia partem corporis dictam uolunt, quod ſeptum quoque tranſuerſum nominatur. Suffragatur ueritati orationis, illud quod eſt in calce ſermonis perſcriptum, ubi dixit. Hunc fore purulentum ſperari admodum poteſt. Vult enim aſcendente in thoracem morbo, è duobus alterum, aut

derepente interire ægrum: aut ſi ſecū optimè agatur, prorſus fore purulentum. Porrò hæc interſtinguntur alijs indicijs. Si enim non praua ſint, purulentus euadet. Si prauum aliquod fuerit, prorſus moriturus eſt.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

MENTEM Hippocrat. exponit cùm dixit, φρενῶν. per id enim uocabulum, ſeptum tranſuerſum intelligi uoluit, non mentem: ita ut deliriū faceret humor, qui antè lumbos infeſtabat. Accedit ad confirmationem huius, quod Hippocra. ad finem prognoſt. dixit, quòd ſi cum ſignis non malis permutatio à lumbis ad ſeptum tranſuerſum fiat, ſperandum eſt hominem futurum empyicum: quod non fieret, ſi ad caput facta fuiſſet permutatio. *Si præcordia attigerint.* Græcè, τὸ τῶν φρενῶν ἅπτεσθαι. hoc eſt, quod dixit, phrenas tangere. *Præcordia.* Græcè, φρένας, id eſt, phrenas. ſic enim legi debet Latinè. Ac cogitur Latinus interpres hoc loco, & multis alijs, Græcum uocabulum uſurpare, quoties de uocis ipſius ſignificatione autor diſceptauerit. Quemadmodum libro 1. in annotatione circa Comm. 19. diximus, cuius rei exemplum in præſenti Commē. habetur: in quo conſtat, quàm ineptè dixerit Laurentianus, Si pręcordia attigerint. Quidā de delirio intellexerunt: ac ſi aliqs Latinè locutus, per præcordium intelligere poſſet, delirium. Quod tamen dixit Galen. eſt manifeſtum, per id quod dixit Hippocra. nempe, phrenas tangere, quoſdam intellexiſſe, delirare, quod eſt παραφρονεῖν: nam delirantium mens tangitur. *Græcas uoces uſurpare cogimur ſæpe.*

PROGNOST. LXXI.

VESICAE duræ, ac doloroſæ, malę omnino ſunt, & exitioſæ: exitioſiſsimę verò, quæcunque cum febre continua ſunt. Dolores namque ab ipſis euenientes, interimere valent, & ventres in talibus non deijciūt, niſi dura, & ægrè.

VESICA dura ac dolens reddi poteſt, aut ob lapidem, aut ob urinæ ſuppreſſæ multitudinem: idque ob grumos ſanguinis, aut craſſam pituitam, aut tuberculum in cole, aut inflāmationem, quæ eſt tumor durus dolens, aut ob tumorē alium *Veſica dura dolentis cauſæ.*

factum ab humore mixto, ex bile, pituita, aut ſanguine: quæ diſpoſitiones, mixtæ inflammationes ſunt, cum eriſipelate, aut œdemate. Lapis morbus prolixus eſt, de quo modò non eſt ſermo. Si ueſica dura dolens reddatur, ob ſuppreſſam urinam, aut ob craſſam pituitam, aut ob ſanguinem concretum, aut tuberculum in cole, exitialis diſpoſitio eſt. Non tamẽ erit aliqua harum diſpoſitionum admodum exitioſa, ſicuti quum laborat phlegmone, quę febrem efficit continuam, quam aliæ diſpoſitiones non neceſſariò efficiunt. Quando ergo dura ac dolens fuerit, hoc eſt phlegmone laborauerit, & cõtinua febre, exitioſiſsima eſt diſpoſitio, & quæ ſolet, ubi non remittat, primis circuitionibus, interimere. prognoſt. 73. infrà. Per alias tamen diſpoſitiones ueſica dura dolens non facit continuam febrem: neque exitioſiſsimum ſignum eſt, ſed tantùm exitioſum. Vbi Hippocr. ſcripſit, ξὺν πυρετῷ συνεχεῖ. id eſt, cum febre continua, Galen. in Comment. dixit, ὅταν πυρετὸς ὀξὺς ῇ. id eſt, cùm febris acuta fuerit. Conſtat autem idem eſſe febrem acutam, & continuam, cum fortibus ſymptomatis: acuta eſt enim illa, cuius uelox eſt motus, & cito pericula adueniunt. Modò febris continua, cum duritie & dolore ueſicæ, & deiectionis ſuppreſsione, breuem habet terminationem, & pericula iniuncta. Non ergo differt Galen. dicens acutam febrem, ab Hippoc. qui dixit continuam. Ratio tamen, quare exitioſiſsima diſpoſitio cẽſetur, ueſica phlegmone laborans, cum acuta febre, ſumitur ex magnitudine doloris, & deiectionis ſuppreſsione. Veſica, quæ urinæ conceptaculum eſt, unam habet membranam, ex tribus generibus fibrarum conſtitutam. Vnicam eſſe dixit Gal. libr. 1. de Naturali fac. contra Aſclepiadem, his uerbis, Verùm ſi ipſe diſſecuiſſet ueſicam, fortaſſe non ignoraret exteriorẽ ueſicæ tunicam eandem cum peritonęo naturam habere, utpote ab eo ortam: internã uerò, quæ ipſius ueſicę eſt propria, pluſquam duplo eam craſsitudine ſuperare. Et quòd tria fibrarum genera contineat, inquit libr. 5. de Vſu partium. Quæ uerò ueſicarum ſunt tunicæ, rectos & rotundos, & obliquos habent illos: una enim utriuſq; ueſicæ tunica cùm ſit, ad omnimodam ſpeciem motus idoneam acquiſiuit conſtructionem: reliqua uerò membrana, quæ ueſicæ ſuperpoſita eſt, à peritoneo habet originem, ut dixit libr. de Naturalibus facult. allegato loco, & lib. 4. de Vſu partium, inquit, Vniuerſaliter enim, nullum eſt organum eorum, quæ ſub phrenibus, quod non operia

Veſica phlegmone laborans continuam febrem efficit.

Febris cõtinua cum malis accidentibus acuta eſt.

Veſicæ diſpoſitio exitioſiſſima.

Veſicæ conſtrictio.

Veſica triplex genus fibrarũ continet.

periatur aliqua tunica,principium generationis ex peritonęo accipiente.Præterea lib.6.de Anatom.adminiſtrationibus, de peritonęo loquens, qualiter omnibus membris infra ſeptum trāſuerſum obducitur,inquit, Cuius nimirum gratia nonnulli peritonęum ipſum tunicam appellant,quoniam uentriculi, iecoris,lienis,renum,inteſtinorum,ueſicę,& uuluę inuolucrum eſt.Hinc ſoluitur apparens cōtradictio apud autores: quidam enim dicunt ueſicam duas membranas cōtinere, quidam unicam. Qui duas enim dicūt, peritoneum annumerant inter partes ueſicæ. Veſicæ nerui quidā non parui implantātur, ab oſſe ſacro originem habentes,ut inquit Gale.lib.5. de Vſu partium ueſicę.Igitur quæ urinam ſuſcipit,neruos ab amplo oſſe dorſalis,quod ſacrum nominant,implantauit, qui ſenſum exactiorem ipſi præbent,quàm qui alijs multis infra ſeptum tranſuerſum.Nam ut uult Galen. libr.5.de Vſu partium, tribus finibus neruos dedit natura membris:aut ſentiendi gratia in ſenſorijs organis:aut motionis in motorijs:aut ad dignotionem triſtantiū,ſentiendi gratia, aut auribus,oculis,linguæ,manibus internis,& ori uentriculi:mouendi gratia, ut muſculis: ad ſentiendum uerò contriſtantia,ipſis internis particulis neruum inſeruit,quibuſdam quidem maiorem , quibuſdā uerò minorem, non ſecundùm particulæ dignitatem, ſed ſecundùm exigentiam.Iecori ergo,quia ad excernēdum quod nocet,plures habet expurgationis uias,natura minimum neruū impartita eſt: ueſicæ fellis ſatis etiam paruum, quoniam à proprijs & familiaribus ſibi excrementis non moleſtatur, etſi multis annis in ipſa contineantur,& mortuo iam animali ibidem bilis aſſeruetur.Inteſtinis tamen,quia aliquando ab acribus excrementis mordentur,& exulcerantur, ſenſus contriſtantium datus eſt, per ſingulos neruos ſingulis inuolutionibus diſtributos. De ueſica uerò ſic ait, Magnæ uerò ueſicæ, quæ urinam ſuſcipit, nociua utique fieret perſæpe,niſi celeriter excerneretur,acrior & bilioſior urina: non enim erat ſubſtantia corporis eius cognata,ac congener cholericæ qualitati,(ſicut eſt illa ſubſtantia ueſicæ choleram ſuſcipientis)ſed urinis ſolis,quarum gratia à natura facta eſt.Et propter hoc cùm benè ſe habēt omnia, quæ ſunt in animali,neque aliud quid peccat in quauis particula ſeroſarum ſuperfluitatum ſubſtantia, neque acris neque doloroſa fit ueſicæ:errore uerò aliquo in organis concoctorijs præcedente tanto,ut nōdum benignus generetur ſanguis,

Circa ueſicæ membranas opiniones.

Nerui quibus cauſis mēbris demandantur.

tum aliæ ſuperfluitates, tum urina fit acris adeò ac mordax, ut radat & rodat ueſicã. Nõ igitur ſpectat tũc animal eũ, qui ſecũdùm naturam eſt, terminum meiẽdi, ſed mox excernere eam, etiam antequam impleatur ueſica, feſtinat. Hæc itaque natura præuidens, plurium & maiorum neruorum fecit eam participem, ad ſenſum perfectiorem & exactiorem. Hæc Galen. Quæ fuſius, quàm ſolemus, tractauimus, ut mõſtraremus ueſicã ſenſu acri præditam eſſe, & inde eius ex inflammatione dolores, maximè cum acuta febre, exitioſiſsimos eſſe. Perueniunt etiã

Veſicæ uenæ et arteria.

ad ipſam uenæ & arteriæ magnitudini uaſis reſpondentes, ab ea parte à qua primùm explantantur rami uenarum, & arteriarum, uenientium à dorſo ad crura, ut ſcribit Gale. lib. 5. de Vſu partium. Per has uenas & arterias ſanguis copioſe delatus, inflammationes efficere poterit, non aliter quàm in omnibus alijs particulis, ubi ſanguis à forti in imbecillam truditur particulam.

Veſica inflammata fæcem cohibet.

Cohibetur etiam atque ſupprimitur in ipſis, ſtercus, ut inquit Hippo. quod fit propterea, quòd ueſica recto inteſtino proximè ſita eſt, & in uiris magis quàm in fœminis, in quibus uterus intermediat. Partes autem proximæ in doloribus condolent: deiectio quoque deſcendens comprimit ipſam ueſicam. Rurſus & deiectioni cooperantur muſculi epigaſtrij, qui non comprimẽt fęcem ſine ueſicæ compreſsione, & inde maximus dolor excitabitur. Bene igitur dixit Hippocrat. dolores hominem interimere poſſe, & uentrem nihil reddere niſi durum. Et Aegrè durum, dixi, quoniam longo tempore retinetur, quo exiccatur, & maximè partium illarum calore, ex inflãmatione accedente. Græca litera habet, ἅμα σκιρρώδη τε καὶ πρὸς ἀνάγκην. ſcribẽdum tamen, σκληρὰ, id eſt, dura. Et Aegrè dixi, quoniam partem, καὶ πρὸς ἀνάγκην, ſic eſſe conuertendã, ut dixi, explicui ſuprà Comment. 3. huius lib. etſi Hippoc. hæc tantùm duo ſigna ſcribat, quę oſtendunt periculum, & malitiam huius ægrotationis, ſimul cum duritie, quæ oſtendit morbum. Multa alia ſcribuntur ab Aëtio libr. 3. ſermone 3. ex quibus periculoſiſsima oſtenditur diſpoſitio, cùm ait, Conſequuntur autem ægros communia inflammationis ſigna, febri acuta infeſtantur, & uigilant, delirantes aliena loquuntur, & uomunt bilioſa pura, & lotium eijcere non poſſunt, durus fit pecten, & pubes cum uehementi dolore, & egerendi appetentiæ ueluti in teneſmo fieri ſolent: quod uerò egeritur, tenue eſt, & ſubſidentiam non habet. Aliquãdo & inflationes ſequuntur, & aluus

adſtr

adſtricta eſt, inteſtino recto ab inflammatione ueſicę compreſſo. Quòd ſi quis inſtiterit, uidetur quòd Aëtius contradicit Hippoc. cùm dicat tenuem aliquando eſſe deiectionem eorũ, qui ueſicæ inflammatione moleſtantur, & aliquando duram: Hippocr. uerò de dura tantùm fecit mentionem. Sed intelligere oportet, Hippoc. id ſignum ſcripſiſſe, quod maiori parti euenit, id aũt eſt, durã fieri deiectionẽ, & ægrè excerni. Quòd ſi aliquando mollis, & liquida excernatur, id minus euenit, & non tollit ueritatẽ ſententiæ. Vbi enim ueſicæ inflãmatio ad fuerit cum febre continua, doloris uehementia hominem interimere poterit, ſiue liquida, ſiue dura fuerit deiectio. Contingit enim aliquando, humorem ex inteſtinis à calore trahi, aut ex abundantia deſcendere ad rectum inteſtinum, qui leui expreſsione excernetur, muſculis uentris non coagentibus, aut parum admodum: aliquando uerò duram reddi deiectionem, ob dictas cauſas.

Tenuis deiectio, cum ueſica inflammatione.

GALENI COMMENT.

SAEPENVMERO *dictum mihi eſt, ut phlegmones, id eſt, inflammationis uocabulum, Hippocrates de phlogoſi, id eſt inflãmatione afferat, ſermone indicans quã Eraſiſtratus & eo poſteriores nominant ſingulari appellatione phlegmonem: quemadmodum ſanè & nunc dixit: Veſica dura ac dolens. At uerò, quamobrem talem dixit eſſe difficilem affectionem, maximeq; quoties febris infeſtet acuta, perſpicue ipſe indicauit; magnitudinem cauſando doloris, & deiectionis ſuppreſsionem. Supprimitur uerò propter anguſtiam porrecti inteſtini; atque ueſicæ dolorem. Deſinunt enim ægri tali fungi officio, quoties ſtatim, ſi cœperunt, dolor infeſtet. Idque commune omnis doloris eſt. At uerò dolor affligit interdum, quia fungentia officio opificia, inflammatione laborant: interdum quia proxima ipſis membra afficiuntur. Ita reſpirantes, dolore infeſtantur ex inflammatione lienis, aut uetriculi, aut iecoris, aut in ilijs muſculorum: & ob eam rem ſpirare difficulter co-*

guntur illo genere ſpirationis difficultatis, quo ſpiratio parua ac crebra fit. Sed huius ſpirationis difficultatis atq; etiam aliarum cuiuslibet cauſa libro De ſpirationis difficultate primo dicta eſt.

ANNOT. IN GAL. COM.

IN prima parte exponit ſignificationem uocabuli, *φλεγμονώ*, apud Hippocra. accipitur enim pro *φλέγμονι*: ut declarauimus ſuprà Comment. 20. & 25. lib. primi. Vtitur enim eo uocabulo non ſolùm ad ſignificandum tumorem durum dolentem: nũc uerò ueſicam duram dolentem dixit, ad phlegmonem ſignificandum, quę uera phlegmone exiſtit. *Inflamine.* Græcè, *τῆς φλογώσεως.*

IN ſecunda parte reddit cauſam, quare dixit Hipppocr. talem diſpoſitionem eſſe exitioſam, maximè cum febre acuta, quam appellauit Hippo. continuam. Rurſus notandum, quod id quod dixit Gale. maximè dixiſſe Hippocr. exitioſam diſpoſitionem, ubi adſit febris acuta: Hippocr. dixit, exitioſiſsimam diſpoſitionem cum febre continua, ueſicam duram dolẽtem. Cauſa uerò ab Hipp. ſcripta eſt duplex, doloris uehementia, & deiectionis ſuppreſsio. Quoties enim pars aliqua dolore uexatur, aut ei proxima, ob utrunque ceſſat ab opere pars, ſtatim dolore côcitato. Itaque muſculi uentris ceſſant à compreſsione inteſtinorũ, quoniam fæx per inteſtinũ rectũ deſcẽdẽs dolorẽ ueſicæ auget. Quod etiam in reſpiratione contingit, quando aut iecur, aut lien, aut uentriculus inflammatione uexãtur. De quibus in expoſitione progn. 20. latè diximus. *In ilijs. ἐν ὑποχονδρίῳ*, hoc eſt, in hypochondrio.

PROGNOST. LXXII.

SOLVIT verò morbum, vrina quæ purulenta mingitur, album ac læue habens ſedimentum.

Veſicæ inflammatæ terminationes. SICVTI & omnes aliæ inflammationes, ita illæ quæ in ueſica fiunt, multis modis finiuntur, aut induratæ, aut ſenſim diſcuſſæ, aut ſuppuratæ: nonnunquam etiam, ut inquit Aëtius, repente aborto eryſipelate, in cutis ſuperficie perſeuerante, neque intro recurrente: aut multo lotio eiecto. Quum ergo ueſicæ inflammatio ſuppuratur, pus erumpit in cauitatem ueſicæ

ſicæ,atque exulceratur:quod ſi pus album ac leue effluxerit,ſanabitur æger,maxime ubi ſubſederit.Huius autem ſubſidentiæ in fundo matulæ ratio eſt,quoniam à partibus proximis deſcendit,non ſubactum,neque admodum comixtum urinæ, id enim oſtendit in ueſica adeſſe exulcerationem,ſicuti plurimũ cõmiſceri,cum urina pus ex locis diſtantioribus uenire. quod teſtatur Gale.libro 6.de Lo.pa. cap.4.ubi unam aliam ſcribit notam ſuppurationis factæ in ueſica ,dicens,Plerunque uerò ſolum pus ſine urina mingitur,idq; manifeſte indicat in ueſica ſuppurationem.Paulus tamen ſolum pus citra urinam mingi,dixit pudendorum exulcerationem ſignificare. Cæterùm pus(inquit) aut ſanguis, nonnunquam ſolus, abſque urina excernitur,idq; non alicuius ex prædictis, ſed pudendi ulcus oſtendit.Et Gal.ipſe 4.ſectio.Apho.Com.75.inquit,Vlcera autem ſi in pene fiant,etiam ſine urinis,& pus excernitur, & ſanguis.Neque tamen iſtæ ſententiæ contrariæ ſunt:nam & ex ueſica,& ex pudendis excerni contingit pus ſine urina,ſed diſsimiliter:nã cùm mingitur,facultate uidelicet expultrice ueſicę & muſculorum epigaſtrij concurrentibus, à ueſica deſcendit pus : ſi tamen exeat pus, nulla in ueſica aut uentre facta expreſsione,in pudendis eſt ulcus,aut in collo ueſicæ,quod ipſis coniunctum eſt. Vbi igitur ſine urina pus excernatur, ex alijs diſtinguetur locus patiens. Id etiam pus,quod ex ueſica excernitur, in fundo matulæ reſidet,inquit Paulus,quod ad paucam cum urina mixtionem,quam diximus, referendum eſt. Et ubi coctio perfecta ſit in pure,quæ oſtendit morbum ſolutum iri,id pus,quod reſidebit,album erit,ac læue. Hæc enim puris ſunt electiones 1.lib.ult.prog.,ubi tamen et quàm minime fœtidum eſſe debere dixit pus optimum:hic uerò non niſi album ac læue.Eſt enim ueſica membrum exangue, ac frigidum:unde fit,ut pus ab ipſa excretum grauem ſecum ferat odorem.Id eſt quod dixerat apho.81.quartæ ſectionis, *Si ſanguinem aut pus minxerit,& ſquamulas, & odor adſit grauis, ueſicæ ſignificat exulcerationem.* Meritò igitur in hoc prog. puris odorem non adiecit,ſatis fore exiſtimans, ſi in ueſicæ inflammationibus urina mingatur, cum ſedimento puris albi,ac lęuis,ad coctionem inflammationis oſtendẽdã,& inde ſalutẽ.In huiuſmodi urinis purulentis,à ueſica excretis, ſquamulæ non apparebunt,quæ aliàs ſolent ueſicæ ulcus oſtendere:illæ enim non apparent,niſi quoties ab acribus,& erodentibus

Vlcus ueſicæ.

Pus ſine urina mictum.

Pus reſidẽs in urina.

Pus à ueſica fœtidum.

Squamulæ non ſemper in ulceribus ueſicæ.

Obiectio. tibus humorib⁹ ulcus incepit. Quòd ſi quis obuiauerit, per hoc quod dixit Hippo. apho. 18. ſextæ ſectio. ueſicam diſciſſam ſignum letale eſſe, ac ueſicam ulceratam eſſe diſciſſam: non ergo ſoluitur morbus pure erumpente. Reſpondemus, quòd Hippo. per diſciſsionem ulcus magnum atque profundum, ut uult Gale. in Com. intellexit, & quod in ueſica ad profundũ uſque penetrat: ulcus tamen ex ruptura inflammationis, non penetrat totam ueſicæ ſubſtantiam, quam ſi penetrauerit, letalis erit diſpoſitio.

Veſica ulcus letale.

GALENI COMMENT.

QVOTIES *ueſicæ inflammatio concocta ſit, confluunt in ſedem eius interiorem concocti humores, ac pariter ſcilicet cum urina excernuntur, indicium habẽtes bonæ in ſedimento concoctionis.*

HIC Comm. nulla eget annotatione.

PROGNOST. LXXIII.

SI verò vrina nullatenus ὑπάγειν, id eſt, concedat, neque veſica molleſcat, & febris cõtinua vexauerit, in primis morbi circuitibus ſperatur dolentem moriturum.

Vrina, in quibus inflammationibus ueſicæ ſupprimitur. AETIVS parte citata in Com. 71. urinæ ſuppreſsionem ſcripſit inter ſigna quæ oſtendũt ueſicæ inflãmationẽ: quod ſignum non cum omnibus inflammationibus ipſius coniungitur, ſed cum perículoſiſsimis, ut inquit Gal. in Com. Id enim accidere ſolet, ubi perquàm exitioſus morbus eſt: quod eueniet, ubi inflammatio in collo ueſicæ, aut iuxta ipſum fiat. Quàm exitioſa uerò ſit hæc diſpoſitio, in qua cum febre continua ueſica dura dolens fuerit, maximè ubi urinæ ſuppreſsio accedat, oſtendit dicens. Dolentem moriturum primis circuitibus. Cũ dixit, Neq; ueſica molleſcat, intellexit duram. Cùm dixit, Dolentem: conſtat ipſum de tumore duro dolente loqui, ubi pariter febris cõtinua uexauerit: quod declaraui Com. 71. Si etiã non concedat urina, Quod ſignificauit dicens, μηδὲν ὑπάγειν, hoc eſt, non fecerit in melius mutationem (nempe à ſuppreſſione in ſolutionem) concludit ipſum primis circuitibus moriturum. Per primos autem circuitus intelligere oportet

Veſica inflammata cum urinæ ſuppreſsiõe exitium intra 7. diem.

primum & ſecundum quaternarium, quod ſpatium ad 7. peruenit diem, ut declaratum eſt lib 1. Com. 36. Magnitudo autem huius morbi oſtendit, hos primos circuitus non eſſe ſeptenarios: nullus enim talis 7. diem tranſcendet. Adde quòd prog. 71. exitioſiſsimam dixit diſpoſitionem ueſicæ duræ dolentis, cum febre continua: quanto magis ubi acceſſerit urinæ ſuppreſsio, ut in præſenti prog. quod breuiſsimum morbum oſtendet, & à quo rarò aliquis euadit.

GALENI COMMENT.

NEQVE molleſcere ueſicam, ac febrem continuam eſſe, perſpicuum eſt. Vrinam uerò nequaquam concedere, obſcurum inexplanatumq́; eſt. Etenim nomen de affectibus & accidentibus ferre aſſolet: quemadmodum omnes alij poſterioris æui concedere inflammationem, molem, duritiem, tentionem, dolorem dixerunt: non tamen aliquis cõcedere urinam dixit. Itaque forſitã de prædictis Hippocrates appellationem tranſtulit ad urinam, ut mutationem eius in melius, ita intelligamus. quod quidem ſi concedatur: uacuationem quoque ex ſuppreſſione, proditam ab eo inaudiamus licebit: ut intelligamus per inflammationem ueſicæ, ſupprimi urinam. id enim quoq; interdum accidere ſolet, quoties perquàm exitioſus & morbus eſt, ac rarenter ex eo conualeſcunt. Igitur ad hunc modum legitur in alijs quibuſdam, et itẽ in codicibus Artemidori & Dioſcoridis; in alijs uerò dictio ita habet: Si uerò nec ulla fuerit urina, neque dolor concedat. ac talis lectio nullam habet quæſtionem aut ambiguitatem.

IN hoc Com. Gal. tantùm id contendit interpretari, quod dixit Hippo. Si uerò urina nullatenus ἐνδοίη, id eſt, concedat. Nam hoc uerbum, ἐνδοῦναι, de morbis & ſymptomatis ferre ſolet Hippo. ut concedit inflammatio, aut tumor, aut dolor: niſi ob ſimilitudinem dictum ſit, ita ut quemadmodum dici ſolet, concedit dolor, quia in melius mutatur: ita, concedit urina, quia cùm eſſet ſuppreſſa, ubi exierit, in melius facit mutationem.

nem. Aliam etiam refert lectionem distinctam, ubi uerbum, Cōcedat, cū dolore iungatur, ſic, Si uerò neque ulla fuerit urina, nec dolor concedat.

PROGNOST. LXXIIII.

MODVS autem iſte potiſsimum tentat pueros, à ſeptimo in quartumdecimum annum.

Pueri uesicæ morbis magis laborant.

PVERI magis alijs ueſicæ morbis laborant, ob immodicum ac intempeſtiuum ciborum uſum, uentriculo non ſufficiente alitioni, & augmento. Antè igitur quàm coquatur, alimētum ipſum ad ſe trahunt uenæ: & inde plurimum in ipſorum urinis ſubſidet. ut primo de Criſibus, cap. 12. Craſſæ igitur urinæ ipſorum, ad ueſicam peruenientes, lapides generant, & per uenas alentes ueſicam, ubi crudi craſsiq; prædicti humores peruenerint, cum ſanguine efficient inflammationes. Potius uerò in illis, quàm in adultioribus, propter eandem cauſam, propter quam & lapides magis in ipſorum ueſicis fiunt, apud Aëtium lib. 3. ſermone 3. dicentem, Generantur etiam in ueſica lapides pueris frequentius, quàm ætate prouectis: uoraces enim pueri ſunt, & perpetui motus, & cibis utcunque oblatis & nociuis utuntur, & neque horā cibi capiendi ſeruant ordinatam: quinetiam priuſquam prior aſſumptus cibus concoquatur, alium ingerunt: & cùm uehementius à cibo mouentur, & crudus & incoctus in uenas cibus diſtribuitur. Mollia autem ſunt ipſorum corpora, & quæ facile cedant, eiusq; rei gratia obturationem circa renes non perferunt. Cùm uerò craſsiſsima lotia in ueſicæ amplitudinem perferātur, ibidem, ueluti uini fex, & limus aquæ, ſubſiſtunt, ac poſtea ex loci caliditate deſiccata lapideſcunt. Et autor lib. de Renum affect. dignotione, inquit, Neque alij cauſæ acceptum feremus, quòd pueris in ueſica lapides generentur, qui uerò ætate ſunt florenti, quòd in renibus eorum calculi conſtituantur: quippe cùm actiones naturales in pueris ſint omnes fortes, fuſa eſt in eis & diſſoluta ſuccorum craſsities. contrario modo habent, qui ætate proceſſerunt, nam actionibus in hiſce debilioribus coacta eſt craſsities ſuccorum. Ratio ergo ueritatis prog. ſumitur ex communicatione uenarum, quę ſubingrediuntur renes, cum ijs quæ alunt ueſicam in uena magna deſcend

Lapides in puerorum ueſicis magis.

Humores puerorū fuſi ſunt.

Veſicæ puerorū quare magis alijs inflammātur.

cendente: cui accedit humorum craſſorum fuſio cum ſangui ne mixtorum, qui in cauitatem deſcendentes, lapidem: in cor pus uerò ueſicæ, inflammationem efficiunt, in pueris maxi me: hi uerò ſunt, qui ad 14. perueniunt annum.

GALENI COMMENT.

PROPTER *importunum atque exuperantem cibum, copia plurima colligitur humoris crudi uocati in corporibus puerorum. Is igitur per renes expurgatus quotidie, atque etiam per urinarios meatus in ueſicam collectus, interdum calculos in ea gignit, ſæpe etiam inflammationem, quoties ueſica ab humoribus talibus ſubinde traijcientibus, uehementer afficiatur.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

HIC Com. nulla eget anno. præterquā ubi legitur, *Vehementer afficiatur.* Græcè enim hæ dictiones ſcribuntur, τύχῃ σφοδρότερον κακωθεῖσα. hoc eſt, uehementius fuerit praue affecta.

LIBER TERTIVS PROGNOST.

Hippocratis, cum Expoſitionibus Chriſtophori de Vega, & Annotationibus eiuſdem in Galeni Commentarios.

*

PROGNOST. PRIMVM.

FEBRES verò iudicãtur, in eiſdem diebus, numero ex quibus ſuperſunt homines, & ex quibus moriuntur.

Febres ab acutis morbis inſeparabiles.

HOC loco incipit lib.3.prog. Cuius prima pars de febribus atq; iudicationib⁹ tractat: ratio tamẽ quare de febriũ iudicationibus loquitur, eſt, quoniã lõgi morbi rarò p iudicationẽ finiũtur, ſæpius uerò acuti, & febres ab acutis morbis ſunt inſeparabiles: ob id de febrium iudicationibus agit, tanquam de his quæ inuicem adeo ſunt coniuncta, ut rarò admodum iudicationes ſperentur, niſi in morbis febrilibus.

Medico quæ refert ſcire.

Refert itaque plurimum medico prædicere, an morbus ſit iudicandus, an ſolutione finiendus ſine aliqua ſubita mutatione, & qua uia, & quo die, & an ad bonum. Cùm ergo cognouerit morbum iudicandum (quod ex magnitudine deprehẽdet, ſiquidem magni morbi iudicantur, parui uerò ſoluuntur) an uomitu, an fluxu uentris, an ſudore, an profluuio ſanguinis, perquirere tenetur. De quibus multa dicentur infrà, & 3. de Criſibus, ſunt à Gal. explanata abunde. Præterea medico conducet maxime diem, in quo talis euentura eſt iudicatio, cognoſ

Morbum iudicandum magnitudo docet.

gnoſcere. Dies iſti, qui iudicatorij appellantur, in quibus magna ex parte eueniunt ſubitæ morborum mutationes, annumerabuntur ſtatim ab Hippo. de ijſdem etiam quædam dicemus, ſi primum intellexerimus, ut uult Hippo. quòd ſiue morbus ad ſalutem terminandus ſit, ſiue ad mortem, unicum habet terminum. Quòd enim morbus cito terminandus ſit, aut tarde, ſumitur ex morbi natura, anni tempore, ætate, temperatura, regione, & ſignis coctionis. Si namque febris tertiana eſt in iuuene temperatura bilioſo, regione calida, æſtatis tempore, cito finietur, ſicuti quotidiana in ſene pituitoſo, hyeme, ac regione frigida, tarde. Tertianæ ergo febris cum reliquis conditionibus breuis terminus eſt, ſiue qui ea laborat ſaluandus, ſiue moriturus ſit. Quòd enim ſaluari, aut mori debeat, ex alijs ſignis coniectari oportet. terminus uerò ex morbi natura, & reliquis. Morbi itē peracuti exacte, ut in prog. ſequēti dicetur, 4. diebus finiuntur, ſiue cum bonis ſignis, ad bonum, ſiue cum malis, ad malum. Semel igitur intellectis, morbi natura, anni tempore, & reliquis, conſtabit. ſtatim breuē aut lōgum eſſe morbum: ſiue cum eo ſigna ſalutis, ſiue mortis cōiūgantur. Salutis uerò ſigna, aut mortis, hos terminos iam ex dictis ſignis intellectos, uariare non poterunt, præterquam ſi ſigna coctionis inter ſigna ſalutis annumeres. Quòd tamen ad ſalutem uel ad mortem terminari debeat, ex ſignis in progn. ſcriptis cognoſcemus: de quibus ſunt etiam ſigna coctionis quod ſatis docet Hippo. apho. 12. primæ ſect. quum ait, Acceſſiones & conſtitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus fiant. Quum enim dixit, Morbi indicabunt, morbi naturam intelligere oportet, quæ indicat cum reliquis, acceſsiones, ac conſtitutiones, unde pendet breuis aut longa morbi terminatio, cum ſignis ſalutaribus, ad ſalutem, cum letalibus ad mortem. Sic etiam de omnibus morbis acutis & longis uerum habet ſententia Hippo. eorum eundem eſſe terminum ſalutis & mortis: eādem enim ſeruat naturam morbus, ſiue cum his, ſiue cum illis iungatur ſignis. Lib. quoque 3. de Criſi. cap. 4. Galen. 4. conſiderare præcipit in morbis, magnitudinem, motū, morem, & ſpeciem. Magnitudo ex magnitudine ſignorum propriorū cognoſcitur: ipſa uerò magnitudo cognita oſtendit morbum iudicandum fore, maxime ſi accedat motus celeritas. Motus cognoſcitur ex frequentia acceſsionum, cùm celeri

Signa ſalutis non uariant morborum terminos.

leriter accedunt, & celerem habent ad ſummum uigorem aſcenſum. Quòd itaque iudicabitur morbus, oſtendunt magnitudo, & motus, & morbi ſpecies, & anni tempus, & accidentia ſuperuenientia: ueluti illa, quæ decretoria appellantur, quę imminentem oſtendunt iudicationem, de quibus multa pòſt dicentur. Motus etiam celeritas præſtat ad diem iudicationis oſtendendam. Species autem morbi, quæ natura appellata eſt ab Hippo. in apho. 12. primæ ſect. ex proprijs indicijs cognoſcitur, ut in morbo laterali, tuſsis, difficultas reſpirandi, febris continua, dolor lateralis pungenti ſimilis, pulſus ſerrantis ſpeciem referens. Cognita igitur natura ſiue ſpecie morbi, quòd acutus abſolutè eſt, ipſum intra 14. terminādum cognoſcemus: an uerò in 11. an in 14. motus celeritas, anni tempus, ętas, temperatura, ambiens nos aër: ad id etiā facit, quòd morbus in ſua ſpecie magnus eſt, ut cito terminetur. Maxime etiā ad id coadiuuabunt ſigna coctionis: nam ſi morbus aliquis in 4. ſigna coctionis oſtendat, in 7. finietur: ſi in 7. apparent, in 11. aut 14. id quod diſtinguendum facit motus ipſius celeritas. Morem etiam morbi conſiderare præcipit, qui ex ſignis ſalutis & mortis cognoſcetur: de qbus plurima dicta ſunt in duobus præcedentibus libris, inter quę ſunt etiā coctionis ſigna, quæ in apho. citato appellantur, mox apparentia. Quæ igitur illic ſigna mox apparentia appellantur à Gal. in libr. de Criſi. citato loco, in ſignis morem morbi oſtendentibus includuntur, quæ ſunt ea, quæ ſalutem, aut mortem oſtendunt. His igitur omnibus animaduerſis, præcognoſcet medicus, an morbus ſit iudicandus, & an ad bonum, an ad malum, & diem qui unicus erit, ſiue ſaluandus, ſiue moriturus æger ſit. qua autem uia, docetur à Gal. lib. 3. de Criſi, cap. 11. & ab Hippo. multa dicentur in ſequentibus, prog. 30. & 33. Poterit autē aliquis inſtare contra ſententiam huius prog. ex dictis Gal. lib. 7. apho. Com. 31. ubi de urina crimnodi, repræſentante ſpeciem farinę craſsioris, loquens Hippoc, dixerat longam ægritudinem ſignificare. Gal. infert: & hic ſermo adhibita diſtinctione fit uerus ab experientia comprobatus, quia tales urinæ exitiales ſunt, ſicut etiam in prog. dictum eſt, & plurimi morte præripiuntur, antequam morbus diutius protrahatur. Et qui neque ex ipſis ſunt liberati, ijs omnibus in longum producta eſt ægritudo, cùm diſpoſitio multam requireret coctionem, in qua talis urina mingitur. Ex quo loco ſequitur, quòd moriturbi bre

Species morbi.

Obiectio.

uiter

niter moriuntur,& ſaluandi non niſi longo tempore, ſaluantur,per morbos,per quos urina ſimilis farinæ craſsiori apparet.Soluitur tamen iſta difficultas, quoniam Hippo. in præſenti prog.de morbis loquitur,Galen.uerò loco citato de ſignis.In hoc enim prognoſt.uult Hippocrat.unius & eiuſdem morbi terminum ad ſalutem cum ſignis ſalutaribus,& terminum ad mortem cum ſignis letalibus,eſſe eundem. Gal. tamẽ dicit, cum ſigno uno quoſdam cito mori,quoſdam longo tẽpore ſaluari.Intelligendum in diuerſis morbis: nam in morbo acuto mors breui ſequetur,ſi tale ſedimentum apparuerit, in longo tamen poterit cum eodem ſedimento liberari. Erit igitur ſedimentum eiuſdem ſpeciei,non tamen morbus. Ad eorum,quæ dicta ſunt,& in ſequentibus dicenda, integram cognitionem,quædam de diebus decretorijs dicenda ſunt. Primo probabitur,dies aliquos eſſe iudicantes, & iudicationis ratio explanabitur:ſecundo diſcutietur,an 20.dies ſit decretorius potius,quàm 21. Tertio dies omnes decretorios ordine recẽſebo,ex doctrina Hip. Quarto loco,ſingulorũ dierũ iudicialium hiſtoriam enarrabimus. Circa primum igitur notandum,quòd iudicatio,quæ à Græcis κρίσις appellatur,de mala ac bona dici poteſt,de perfecta ac imperfecta. Si tamẽ quis exacte uocabulo uti uelit,dicet cùm Gal.lib.1.de Die.decr. Bona quidem,ſimulq́; perfecta ſolutio, ſimplici ſermone criſis uocabitur:reliquæ omnes cum appoſitione.ac ſi diceret, criſes malæ,aut criſes imperfectæ. Sicuti & lib. 3. de Criſi.cap.1. inquit,De prima igitur,quæ repente fit, permutatione dicamus,quoniam omnium,quas antè diximus,optima eſt, atque ideo ipſam per excellentiam criſim nominamus:quoniam natura, quæ præter naturam ſunt,ſeparante,exquiſite perficit. Ex alijs autem permutationibus, quæ quidem ad ſubitam mortem,mala criſis eſt,quæ uerò aliquam effatu dignam faciunt mutationem,non tamen integram ſolutionem, imperfectæ criſes uocantur:ſicuti & quæ paulatim,uel ſcilicet uirtute debilitata,uel morbo contingunt,quamuis diſſolutiones ſimpliciter,non criſes nominantur. Sola igitur ſubita ad ſanitatem conuerſio ſimpliciter criſis nominatur,& quidem fit omnino ſubitis quibuſdam excretionibus, aut effatu dignis abſceſsibus. Hæc eſt eius definitio. Harum iudicationum ratione dies quidam iudiciarij ſunt appellati:nomen autem iudicij ſubitæ mutationi attributum eſt,quoniam in criſibus ſperandis non

Dubij ſolutio.

Iudicationis ratio.

aliter ſe habent ægri, quàm qui in foro mortis ſentētiam audire ſpectant. Quòd autem aliqui ſint dies iudiciarij, Gal. ſatis probat lib. 1. de Dieb. decret. maxime quoniam experimentū oſtendit in quibuſdam diebus magis quàm in alijs ægrotantes à morbis cum ſubitis mutationibus liberari, aut interire. Quod probarunt Archigenes, Philotimus, Heraclides Tarētinus, & Hippo. Licet enim in omnibus diebus iudicationes uiſæ ſint, non tamen æquè frequentes, neque æqualiter fidę. In 12. enim, & 16. nullum iudicatum uidit Galen. in ſeptimo uerò innumeros. Præterea ſeptimus plurimos iudicat abſolute, fideliter, tute, manifeſte, conſpicue, & ſalubriter. abſoluta dicitur iudicatio, quæ in morbo nihil facit reliqui: firma, fida, ſecura, certa, quæ reddit nunquam: tuta, quæ ſine periculoſis ſymptomatis accidit: manifeſta, ſiue conſpicua, quæ fit cū manifeſtis excretionibus, aut effatu dignis abſceſsibus: ſalubriter, id eſt, cum bonis ſignis in die iudicatoria iudicatur, & ad ſalutem finitur. In alijs uerò diebus, qui iudicatorijs non annumerantur, aut iudicationes non fiunt, aut rarò, imperfectæ, infirmiter, cum periculo, obſcuræ, ſine ſignis, & malæ. Imperfectæ, cū ex morbo aliqd reliquitur: incertæ, aut infidæ, cū ſuperuenit recidiua: periculoſæ, id eſt, cum prauis ſymptomatis: obſcuræ, id eſt, ſine manifeſtis excretionibus, aut effatu dignis abſceſsibus: ſine ſignis, quoniam è nullo præcedente fuit die iudicata: malæ, quia fiunt in ægri perniciem. Si igitur non omnes dies uim iudicandi habent, ſed in quibuſdā nullus unquam iudicatus eſt, aut rariſsimè, ut in 12. die, in alijs iudicātur ſemper ad malum, ut in die 6. in alijs plurimi iudicātur, & ipſi ad bonum ſæpiſsimè, & cum conditionibus bonarum iudicationum narratis, qualis ſeptima dies experimēto probata eſt, aut 14. merito aliqui dies erūt decretorij aſsignādi. Cauſa tamen, quare in ipſis ſæpe eueniāt iudicationes in inferioribus, eſt humorum diſpoſitio, & corporū: ex ſuperioribus uerò, ad lunā id referunt, non inuenientes cauſam aliam ſtabilem, quæ ſignatis diebus tribuat facultatem iudicandi frequenter de morbis. Cùm itaq; menſis lunæ quatuor hebdomadis ferè cōpleatur, per hebdomadas etiam diuidunt menſem, & ex diuiſione ſingulos dies iudiciarios inueniunt. Quod clarum faciētes ſcdm quod propoſuimus, notū erit, an uiceſim' dies ſit decretorius magis, quàm uiceſimusprimus: ex comparatione enim 17. ad 18. & 20. ad 21. fuit diſcordiæ initiū, lib. 2. de Dieb. decre.

Bonæ indicationis conditiones.

Iudicationes quare eueniūt.

decre. Argumentum uerò ſumitur ex lunæ motu, in quo tres menſes diuerſi cõtemplantur; mẽſis peragrationis, qui etiam proprius appellatur, & menſis coniunctionis, & menſis illuminationis, qui etiam communis impreſsionis dicitur.

Menſis peragrationis.

Menſis peragrationis, eſt tempus in quo luna integram unam circuitionem complet, ab aliquo puncto, donec redeat ad idem punctum: eſt autem id ſpatium 27. dierum, & horarum 8. ferè. (licebit enim modò nobis ut Aſtrologis ſemp hoc additamento uti, ferè) Hic eſt motus ipſius ab occidente in orientem, in ſuo excentrico deferente planetam ſuper polos zodiaci. Alterum motum habet ſuper caput & caudam draconis, & tertium in proprio epicyclo, qui aliquando eſt ſecundùm ordinem ſignorum, aliquando contra ordinem ſignorum: unde luna in ſuo motu, uelox curſu, aut retrograda, aut ſtationaria appellatur, fitq; omnino irregularis ac inæqualis eius motus.

Menſis coniunctionis.

Secundus menſis eſt coniunctionis, quod tempus menſuratur ab hora qua luna coit cum ſole, donec iterum in coitum redeat: eſtq; id tempus tanto maius menſe peragrationis, quantò eget luna ad tranſitum illius ſpatij, quod à ſole peragratum eſt uerſus occidentem, interim dum luna ſuum integrum circulũ peragebat: eſtq; id ſpatium non ſemper idẽ, ſed à duobus diebus, & 4. horis, in duos dies, & 16. horas. Itaque menſis coniunctionis, aliquando cõtinet uiginti nouem dies cum dimidio, aliquando triginta.

Menſis illuminationis.

Tertius mẽſis eſt illuminationis, ſiue communis impreſsionis, ſic appellatus, quia quo tempore luna illuminatur à ſole, & terram illuminat, apparet, & in hæc inferiora imprimit. eſt autem id tempus ſpatium tribus fere diebus minus menſe coniunctionis, quibus luna occultatur, & lumen à ſole receptum non retribuit nobis: erit ergo ſpatium 26. dierum cum dimidio, aliquando maius, aliquandò uerò minus: quoniam non ſemper eſt luna in ſolis coitu tribus præcisè diebus: uariatur enim ex ſignorũ obliquitate, & motu epicycli lunę, & laterali lunæ ſub ingreſſu.

Menſes illuminationis nõ ſemper æquales.

Gale. cauſam dierum decre. inquirit.

Galen. libr. 1. de Diebus decre. Hippo. adhærens, 20. diem magis de morbis decernere, quàm 21. & 27. magis uigeſimo octauo dicit, contra Dioclis & Archigenis ſectatores. Vt igitur id, quod Hippocrat. multis probauerat experimentis, & poſt ipſum Gale. nempe uigeſimum eſſe radicalem decretorium, aliquo argumento probaret Galen. ad cauſam aliquam ſuperiorem reducere tentauit. libro 3. de Dieb. decretorijs, uia aliqua à priori ac demonſtratiua pro-

bare tẽtãs, ex motu lunæ, mẽſe toto præintellecto, atq; in hebdomadas diuiſo, uiginti dies tres hebdomadas continere, & quatuor totius mẽſis hebdomadas, quatuor finiri terminis iudicatorijs; primã ad ſeptimũ iudicatoriũ, ſecundã ad 14. tertiam ad 20. quartam ad 27. Id autem probari non poterat menſe 30. dierum diuiſo: ſic enim 20. non finiret tertiam hebdomadam. Neque etiam dies, menſes, aut annos integros numerare conuenit, ut infrà progno. 5. Hippocr. & Gal. in Com. annus nõ eſt trecentorũ ſexaginta dierũ tantùm, ſed ultra id quartæ partis diei. Sic ergo & menſis non cõtinet 30. dies adæquatè. Penes menſem tamẽ peragrationis computatio fieri non debet, quia is menſis eſt proprij motus, & dies iudiciarij non inſequuntur ſolum motum lunæ, ſed etiam impreſsionẽ communem, quam facit in his inferioribus. Quemadmodum ergo ex propria humorum impreſsione in corpus humanum, & ex communi quæ fit à luna, eueniunt iudicationes in his aut illis diebus: ita ex menſe communis impreſsionis lunę, & menſe proprię actionis, licet componere quendam tertium menſem, quem, ſi uis, appellabis medicinalem, medium duorum menſium, nempe peragrationis, qui eſt 27. dierum, & 8. horarum, & menſi illuminationis 26. dierum cum dimidio: totum enim cõſtitutum eſt ſpatium 53. dierum, & 20. horarum, cuius medium eſt 26. dies, & 22. horæ. is eſt, quem ſequitur Gal. cuius medietas eſt, 13. dies, & 11. horæ, qui etiam eſt aſpectus oppoſitionis: quoniam his diebus & horis tranſactis, luna eſt in puncto oppoſito illi, in quo erat, quo tempore cepit morb⁹. Quarta pars continet 6. dies, & 17. horas cum dimidia, eſtq; is aſpectus quartus: his enim trãſactis diebus, quartam unam circuli tranſiuit luna, & eſt mediæ inimicitiæ aſpectus, qui ex cauſa ſuperiori non efficiet adeò uehementes iudicationes, ut medietas menſis: ex parte uerò inferiori uehementiores multò ob humorum motum, & morborum uehementiam. Erit igitur finis tertiæ hebdomadæ in 20. diebus, & quatuor hõris cum dimidia: indeq; conſtat, 20. diem magis decretorium, quàm 21. & quoniam totus menſis completur 26. diebus & 22. horis, ſequitur, ut 27. ſit magis decretoria, quàm 28. quod maximè uoluit Hippocrat. in libr. de Morb. popu. & in progno. 3. ſequenti. Hinc ſequitur, diem menſis medicinalis, ſiue computationis, continere 23. horas, & quartamdecimam partẽ horæ. Qualibet etiã hebdomada in duas partes diuiſa, inuenies per quatern

Menſis Gal.

Media inimicitia.

Dies computationis.

ternarios dies contemplatorios,qui etiam ſæpe de morbis decernun t:hi ſunt 4.& 11.& 17.& 24. Item ſunt alij intercidentes dies,qui potius humorum motum , quàm lunæ inſequuntur,qui ſolent ſæpe de morbis decernere. quod de tertio & quinto die explicauit Gal.libr.3.de Dieb.decre.dicens,Huius rei gratia 3.& 5.merito decernunt,non ex lunari circuitu decernendi potentiam ſortiti, ſed quòd ob uiolentam acceſsionem tertij, criſim 4.die futuram peruertit:& per Iouem, natura dum quarto die laſſa , nec quouis modo incitata conquieſcat,quinto ad iudicium commouetur.Fuchſius in expoſitione aphor.24.ſecundæ ſectionis, uult dierum iudicialium computationem fieri debere,ad Galen. mentem, per quartas menſis peragrationis 27.dierum, & octo horarum. Vnde ſequitur,tertiam hebdomadā finiri 20.diebus,& 12.horis:& hebdomadam unam diebus ſex,& horis 20.& menſem hūc appellat Medium. Quæ omnia à Gale.mente uidentur aliena.Nam Galen.3.lib.de Diebus decreto. medium inuenit menſem,ex cōiunctione menſis peragrationis,cum menſe apparitionis,ubi initium ſermonis eſt. Quoniam ergo mutationes corporibus noſtris accidere diximus,quaſdam proprias,quaſdam cōmunes:proprias,quæ tanquam ad propria principia ſpectent: communes,quæ ad communem ambientis uſum. ad eundem modum, utroſque lunæ circuitus fieri contingit, & communes proprijs paulò breuiores eſſe, atque ſic iam ex ſeptimanæ numero quippiam auferetur.Nam ſi propriæ & communis ad miſceatur,ſitq; paulò diuturnior,ita quoque ſeptimanam imminui,& uelut in medio quodam propriæ & cōmūnis conſiſtere neceſſe eſt,&c. Conſequenter etiam explicat, quam appellet propriam,& quam communem. Itaque medius menſis non eſt,quem putauit Fuchſius 27.dierum,& 8.horarum,hūc enim menſem proprium appellat dicens, Voco autem propriam,quæ ex ſigniferi circuitu proficiſcitur. Et paulò infrà, uult penes eum,quem ipſe 26.dierū,& 22. horarū componit, computationem eſſe faciendam,cuius tres ſeptimanæ 20. diebus,& quatuor horis cum dimidia complentur, inde concludens 20.magis decretoriam,quàm 21. Quod argumentum nō ualet in ſeptimanis menſis peragrationis. Non defuerunt ex Barbaris & indoctis hominibus,qui Galen.mordere tentauerint, argumentis probare conati , hanc non eſſe rectam dierum iudicialium inuentionem.E quorum numero fuit Petrus

Intercidentes.

Fuchſius non ſequitur Gal.

Apponenſis, cognomento Conciliator, uir adeò raſa fronte, ut non uereatur proprio chirographo comprobare omnia Barbarorum uolumina, quantũuis aut falſa, aut deprauata fuerint: quicquid enim aut Auicenna, aut Auẽzo dixerit, aut uerũ ſenſum, aut congruentem habere expoſitionem exiſtimat. Et eò magis mirandum, quòd nunquam ſubijt in animum ipſius, aliquem ex barbarorum autoribus, aut traductoribus, potuiſſe errare: tam erat addictus illorum corruptis documentis. Iactat quoque Græcorum autorum traductionem, cui ſatis fuiſſet Latinam linguam probè didiciſſe. Quantam uerò confuſionem animis ſtudiorum introduxerit in concordantijs ſuis differentiarũ liber, bene norunt, qui libero ingenio, & linguarũ eruditione Græcorum (& Gale. potiſsimum) libros anxie perlegerunt. Argumentatur itaque contra Galen. Primò, quoniam ſi computatio dierum iudiciariorum fieri debet penes hebdomadas menſis compoſiti ex menſe peragrationis & apparitionis, in tempore coniunctionis lunæ cum ſole, quo tempore luna non apparet, non erit menſis compoſitus, neque penes ipſum fiet compoſitio & computatio per illud ergo tẽpus ægritudo non annumerabitur per iudiciarios dies. Secundò, quoniam medietas menſis Galen. continet 13. dies & horas: ergo 13. dies magis decretoria eſt, quàm 14. quod eſt contra Galen. ipſius doctrinam. conſequentia tenet in doctrina Galen. qui cùm inueniſſet 3. de Dieb. decret. tres hebdomadas continere 20. dies & 4. horas cũ dimidia, cõcluſit, uigeſimam magis decretoriam uigeſimaprima, quoniam plures apprehendit horas. Tertiò, quoniam ex computo Galen. ſexageſimaprima dies magis eſſet decretoria, quàm 60. quod eſt contra ſuã doctrinam: quòd ſequitur, probat, quoniam nouem hebdomadæ cõtinent 60. dies, & 13. horas cum dimidia. Quartò, quoniam menſis illuminationis non ſemper eſt æqualis: ſiquidem non ſemper æquo tempore ſunt ſol & luna in coniunctione: ergo neque compoſitum ex ipſo, & menſe peragrationis, erit ſemper æquale: & id eſt menſis Galen. Quòd ſi non ſemper menſis eſt unus, nulla erit horum dierum certa doctrina inuẽtionis. Veruntamen hæc argumenta adeo ſunt nullius momenti, ut nullatenus Galeni mentem deturbare poſsint. Quòd enim 20. dies. ſit decretorius, uerißimum eſt, & id experientia probauit Gal. adiunxit etiam hiſtorias ex libr. de Morb. popul. in quibus frequenter in uiceſima die fiebant iudicationes, ra-

Conciliator nihil Barbarorũ reprobat.

Conciliator cõfundit legentes.

Conciliatoris argumenta nullius momenti.

tò uerò in 21. Acceſsit quoque Hippoc. autoritas, qui in prog. 3. ſequenti dixit, Primus itaque inſultus ita terminatur. ſecundus uerò ad 7. tertius ad 11. quartus ad 14. quintus ad 17. ſextus ad 20. Hi igitur per quatuor ex acutis ad uigeſimum ex adiectione finiuntur. Et aphor. 24. ſecundæ ſectio. decimum ſeptimum dixit contemplatorium, eo modo quo dixerat 11. contẽplatorium. Vt igitur 11. iudicat 14. ita 7. iudicat 20. Et libr. 1. de Morb. popu. par. 3. ſaltem in Gal. lectione, in Commen. 20. decretorius ab Hippocr. recenſetur. Inuenta igitur ueritate experimento, tentauit Gal. uiam à priori inuenire: non tamen credit ſe demonſtrare, neque irrefragabilibus uti argumẽtis, ſed his, quæ ipſi uiſa ſunt magis conducere, ad inueniendum menſem, cuius tres quartæ 20. diebus finirentur. Et ob id libr. 3. de Dieb. decr. dixit, neminem ex ſuo præcepto eſſe cogendum, ad lectionem illius 3. lib. in quo ipſe banc tractat doctrinam ex lunæ menſibus. Legat igitur, inquit, primum tantùm: quòd ſi non eſt laboris inimicus, legat ſecundum, & abſtineat à tertio: tertium namque quorundam amicorum precibus ad ipſum ſcribendum fuiſſe adactum iurat. Ad primum itaq;, quum Galen. menſem medium inuenit ex compoſitione mẽſis peragrationis, & communis impreſsionis, ſiue illuminationis, noluit in aliquo die curſum dierum & morbi motum deficere; ſed eius meminit, ut ex ipſius compoſitione cum reliquo inueniret menſem, cuius tres hebdomadæ 20. ferè diebus complerẽtur. Neq; enim ſecundùm Galen. neceſſe eſt mẽſem illuminationis ſemper eſſe præſentem; ſed intelligere eius longitudinem, ut ex ipſo & altero unum medium inueniamus. Ad ſecũdum non negat Gal. ut etiam in hiſtorijs dierum dicemus, decimamtertiam eſſe iudicatoriam, ſed experimentum inuenit, 14. plus iudicare 13. & 20. plus 21. Adde quòd, ut dixi ab initio, Galen. non putat ſuum argumentum ualidiſsimum, quòd ipſe gratia diei 20. inuenit, non aliorum. Ad tertium dic, quòd Gal. inuenta 20. die ex numero trium ſeptimanarum, poſt diem 34. oẽs uult reduplicato 20. numerari, ut 40. 60. 80. 100. 120. Adde quòd ſecundùm uiã ipſius Conciliatoris pariter 40. & 60. & 80. neminem iudicarent, ſed 41. 61. 82. Ad quartum dico, uerum eſſe, quòd menſis illuminationis nõ ſemper eſt æqualis, ſed quod magis ad ſuam inuentionẽ facere uidebatur, ſibi propoſuit ad annumerandum, id autem fuit menſis illuminationis, qui longiſsimam ſequitur cõiunctionem, hoc eſt, eam, quę

K 4 tribus

Cōciliator ſuo argumento iugulatur. tribus integris diebus durat. Veruntamen pari ratione menſem peragrationis confutabis: quoniam eius quartæ non omnes æquales ſunt, neque, ut ipſe uult, ſeptimana una erit 6. dierum, & 20. horarum, ſed aliqua maior, & aliqua minor, neq; 14. dies erit finis duarum ſeptimanarum, neq; erit aſpectus oppoſitionis in 14. die naturali, ob uarietatem motus epicycli lunæ. In ſumma ergo exiſtimari oportet, nulla ratione poſſe id probari, ſed ſolo experimento, & omnes rationes, quæ uidentur contra Gale. eſſe omnino inutiles, militant enim non contra experimentum, quo comprobatur opinio, ſed contra argumentum, quod ipſe quoq; Galen. inualidum exiſtimat. Aduertēdum etiam, quòd cùm dicimus 7. 14. & 20. iudicatorios, quemadmodum & reliquos, dies naturales intelligimus. nicesimus enim dies naturalis, decretoriorum eſt 21. quia tres continet ſeptimanas. Ad tertium deueniamus, in quo propoſitum

Dies decre. recenſentur. eſt dies decretorios recenſere, atque indicatorios, ſiue cōtemplatorios. Recenſentur autem per hebdomadas, & quaternarios, ut in apho. 24. ſecundæ ſect. ubi Hippo. dixit, Septenorum quartus eſt iudex alterius ſeptimanæ, octauus principium: eſt autem & undecimus contemplabilis, ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ: rurſus uerò & 17. cōtemplabilis, quippe ipſe quartus eſt à quartodecimo, ſeptimus uerò ab undecimo. Hoc loco Hippocr. medietates etiam ipſarum hebdomadarum recenſet: qui dies cōtemplatorij appellantur, & iudicatorij, Græcis uero, ἐπίδηλοι, καὶ θεωρηταὶ, eorum quæ futura ſunt in diebus iudicatorijs radicalibus: quartus enim iudicat ſeptimum, 11. iudicat 14. 17. iudicat 20. Quando etiam Hippoc. dixit, Alterius ſeptimanæ octauus principium: ſecundam ſeptimanam ſeiungendam eſſe uoluit à prima, non tamen 3. à ſecunda: quoniam dixit, 17. eſſe quartum à 14. & 7. ab 11. quod non eſſet, niſi 14. dies bis numeraretur, tanquam poſtremus ſecundæ ſeptimanæ, & primus tertiæ. In 3. etiam progno. ſequenti, per ſeptimanas, & quaternarios ad 20. numerando procedit: ubi à 14. die in 17. unum definit quaternarium. Veruntamen id quod in ſeptimanis fit, de dierum reduplicatione, faciendum etiam eſt, ad inuentionem 20. diei, in ipſis quaternarijs. Prima namque ſeptimana, à ſecunda ſeparata eſt. Sed tamen quaternarij ipſarum inuicem ſunt coniungendi, tantùm uerò ſeparandi ſunt, ubi ipſę ſeptimanæ ſeparantur: ut tertius quaternarius à ſecūdo ſeparatur, quoniam tertius eſt principium ſecundæ ſeptimanæ

manæ,& in ipſo ſecundo ſeparatur à prima: ſic etiam & ſeptimus quaternarius ſeparatur à ſexto, quoniam eſt principium quartæ ſeptimanæ,quæ à tertia ſeparatur. Reliqui omnes quaternarij coniunguntur. Separari autem non eſt aliud, quàm ſeiunctim numerari:& coniungi non eſt aliud, quàm diem unũ habere communem. Ex ſeptimanis ergo ſecunda ſeparatur à prima: incipit enim à die 8.& tertia coniungitur ſecundæ, quoniam dies quartadecima communis eſt ambabus, finis utique ſecundæ,& principium tertiæ. quarta à tertia ſeparatur, incipit enim à die 21. Ex quaternarijs rurſus ſecundus primo copulatur: dies enim quarta finit primum,& inchoat ſecundum. tertius à ſecundo ſeparatur, ex ratione ſeparationis ſeptimanarũ. quartus tertio copulatur in 11. die bis repetita. quintus etiam copulatur quarto, quoniam ſeptimanæ ſimiliter copulantur in die 14. ſextus quinto copulatur, quia 17. dies bis repetitur finis quinti, & initiũ ſexti quaternarij. ſeptimus à ſexto ſeparatur, quoniã ſeptimanæ etiam eo in loco ſeparantur,& quarta à 21. incipit, cùm tamen tertia in 20. finiatur. octauus cum ſeptimo copulatur in die uigeſima quarta, quæ finis eſt ſeptimi, & initium octaui. Præterea à uigeſimo in quadrageſimum idem eſt numerandi modus, ex Gal. doctrina, qui uſque in uigeſimum. Secunda igitur ſeptimana, à 28. die incipit, quæ à prima ſeparatur,& tertia ſecundæ coniungitur in die 34. quæ finis eſt ſecũdæ,& initium tertiæ: uel à prima die numerantes, finis quintæ, & initium ſextæ. Nonus ergo quaternarius à 28. incipit, & ab octauo quaternario ſeparatur: decimus nono copulatur in 31. die,& undecimus decimo copulatur in 34. die, quoniam & ſeptimanæ in ipſo copulantur. duodecimus undecimo itẽ copulatur in 37. die. Deinceps uerò 40. tranſacto, uiginti dies repetere debem*, annumerãtes uſq; in 60. 80. 100. & 120. diẽ: niſi forte aliquis ante 60. fuerit inuẽtus iudicatori* 20. de quib* poſt dicemus, ut dies 48. Recenſentur inter iudiciarios, quiſdam dies, qui appellantur intercidentes, ut 3. & 5. qui ſolent de morbis decernere. tertius præoccupans iudicationem, quæ futura erat in 4. & quintus iudicans eum, qui ex 4. excidit in quintum. ſic & 6. iudicat plurimos ad malum, quum præoccupat ægrotantes, in 7. iudicandos. & nonus etiam plures iudicat, raro octauus: præterea 13. Qui omnes ex cauſa inferiori & humorũ motu iudicãt, extra ſeptimanas & quaternarios. Rurſus 18. & 21. minus tamẽ quã 17. & 20. iudicant, in ratione qua

ternariorum & ſeptimanarum:nam 18. cōtemplatorius eſt 21. ut 17. eſt 20. In prima ſeptimana à tertio die in ſeptem omnes iudicant. inquit enim Gale. li. 3. de Dieb. decr. Quare in omnibus ferè diebus peracutos morbos iudicari uidere licet: quod in ſecunda non euenit, & in tertia ſeptimana adhuc minus, & minus in quarta. Ratio eſt, quoniam in prima ſeptimana morbi admodum acuti terminantur, & in ipſis omni die inueniunt humorum motus perducentium ad iudicationem, à cauſa inferiori. In ſecunda morbi non ſunt adeo acuti, qui terminantur in ipſa, ſicuti neq; in ſequentibus. In primis etiam morbi diebus iudicationes magis eueniunt in diebus imparibus: & in poſterioribus, & longis morbis, magis in diebus paribus. Hippo. lib. 1. de Mor. popu. par. 3. ſect. 13. & 14. quæ diebus paribus exacerbantur, paribus iudicātur: quorum uerò acceſsiones diebus imparibus fiunt, diebus imparibus iudicantur. Eſt autem primus iudicatori⁹ circuituum, qui diebus paribus iudicantur, quartus, ſextus, octauus, decimus, decimusquartus, uigeſimusoctauus, trigeſimus, quadrageſimusoctauus, ſexageſimus, octogeſimus, & cēteſimus. Ex circuitibus uerò iudicātibus in imparibus primus, terti⁹, quintus, ſeptimus, nonus, undecimus, ſeptimuſdecimus, primus & uigeſimus, uigeſimuſſeptimus, trigeſimusprimus. Gal. in Com. hos dicit non eſſe appellandos circuitus proprie, ſed dies iudicarios. è quorum numero in alijs ſcripturis demuntur 8. & 10. nam poſt 6. in numero parium ſequitur 14. & deinde 20. qui hîc non ſcribitur. Et in quibuſdam lectionibus ſequitur 24. & in alijs 34. poſt hos 40. 60. 80. 100. Concludens itaque Gale. ex parium numero uult 10. & 28. eſſe excludendos. Præterea ubi legitur, Quadrageſimuſoctauus, ſexageſimus: Græcè legitur, μη. ξ. in alijs tamē exēplaribus, μ, καὶ ξ. hoc eſt 40. & 60. ut uult Gal. Lib. itē ſecūdo, de Diebus decre. ſic refertur ſentētia Hippo. Eſt autem primus decretorius circuituum, qui paribus diebus decernunt, quartus, ſextus, decimus, decimuſquartus, decimuſoctauus, uigeſimus, uigeſimuſquartus, uigeſimuſoctauus, trigeſimus, trigeſimuſquartus, quadrageſimus, ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus, centeſimuſuigeſimus. Eorum qui in imparibus iudicant, primus eſt tertius: reliqua cōſimiliter habent, ut in lib. ipſo de Mor. popu. In præhabitis uerò, quantum differat hæc ſcriptura ab illa, quæ adducta eſt ex lib. de Mor. popu. conferenti licet inſpicere. Sed in Baſilienſi codice

Acuti morbi in omnibus iudicantur.

Indicationes in paribus diebus.

dice,ante decimum,octauus legitur, corrigitur nãque ſic, δ.ϛ. ε.ι.impares uerò recte numeratos dicit,præterquam.quòd primum obijci præcipit,de quo poſtea dicam.Non etiam prætermittẽdum,quòd in Com.Gal.ſcribit,ὧτινι δὲ αὐτῶν γέγραπται δ, καὶ χ.potius legendum eſſet,δ καὶ λ.quod eſt,quartus, & trigeſimus:in forma literæ lapſu facili.Ad quartum tandem accedẽdo,hiſtoria ſingulorum dierum enarrabitur ex doctrina Gal. in libris de Diebus decretorijs.De 1.itaque & 2.die intelligendum,quòd,ut uult Gal.lib.primo de Diebus dec. Dioclis ſectatores primum & ſecundum diem decernere de morbis dixerunt.Sed tali modo id diſtinguendum eſt.ſi criſis omnem ſignificat morbi ſolutionem,febres diariæ in ipſis ſoluuntur: ſi tamen criſis ſignificet ſolutionem,quæ fit præcedente conturbatione,aut ipſam perturbationem, conſtat neminem in eis iudicari diebus.Viſum eſt etiam principium morbi,ut 2.de Diebus dec.eſtq; dies iudicatoria: licet Muſa in expoſitione apho.24.ſecundæ ſect.dicat,Primus dies nec iudicatorius eſt, nec iudicatiuus.contradicit enim Gal.qui lib.1.de Diebus decreto.iuxta finem,inquit,Iterum igitur ad inſtitutum reuerſi dicamus,ſi quis primo die acuta febre infeſtatur,nullum autẽ periculoſum ſignum adfuerit,ſed in urinis coctionis nota,nõ extra quartum diem morbus diſcutietur.Quinetiam ſi multa letalia primo die ſtatim depræhendantur,morietur plane, nõ ultra quartum diem.Et 1.lib.de Criſi.cap.16.inquit, Quid enim, ſi aliquis primo ſtatim die,nullum habens ſignum periculoſum,uerùm inſuper omnia ſalutaria,acute quidem febricitet,urinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter craſſam:an non in propatulo eſt medico,qui in artis operibus eſt exercitatus,hunc in primis quatuor diebus criſim habiturum:& eo magis,ſi uel bulla aliqua, uel ſuſpenſio optima ibi foret:atque tanto plus,ſi bona ſubſidentia. Sed hoc quidem breuiter dictum eſt,nõ tamẽ breui tẽpore diſci poteſt. Quòd ſi quis obuiauerit,probando primum eſſe decretorium,ex libro primo de Mor.popu.ubi dixit Hippo. Ex circuitibus uerò iudicantibus in imparibus,primus,tertius.ſcribit enim,αγ. dicam idem eſſe,ac ſi dixiſſet, primus eſt tertius: ex imparibus enim diebus primus circuitus ad tertium diem peruenit, ubi primùm acutiſsimi morbi iudicantur.Tertius dies primus de iudicatorijs imparibus eſt,ut diximus ex Hippo.mente:& ratio eſt,quoniam morbi acutiſsimi ſunt, & bilioſiſsimi, infra

Codex Græ. corrigitur.

Dies primus et ſecundus nõ iudicant.

Error Muſæ.

Dies primus iudicatorius.

Com.

Com.32.& morbi bilioſi repetunt per dies impares. Morbus ergo,qui celerrime iudicatur,tertio die iudicabitur, qui eſt principium ſecundæ acceſsionis; cùm in prima non contingat ipſum iudicari,cum perturbatione præcedenti. Iudicari autem debent morbi in diebus acceſsionum, ut dixi ex Hip. primo de Mor.popu. parte 3. Inſequitur autem id iudicium cauſam morbi irritantem,non lunæ motum: qui namque 4. die ex motu lunæ iudicari deberet,irritatione facta anticipat in tertium iudicationem.Eſt etiã ex intercidentibus, ſiue pro uocatorijs. Quart⁹ dies primus eſt de iudicatorijs paribus, ut uult Hippo.lib.1.de Mor.popu.eſt etiã & iudicatiuus,ex apho. 24.ſecũdæ ſectionis.iudicat 7.& in apho.71.quartæ ſect. quæ iudicantur in 7.quarta die nebulam rubeam habet urina,& reliqua ſecundùm rationem.Et aliquando iudicat ſextum, non ex ratione ſua, ſed quoniam medicus intelligit eum qui ad malum iudicatur in 4.celeriter morbus moueatur, aliquando à 6.die præoccupari morte. Iudicat etiam acutiſsimos morbos,quos exacte peracutos appellamus,&,ut inquit Hipp.primus inſultus in hunc modum finitur,1. in 4.die. Veruntamẽ aduertendum,quòd rarò euenit aliquem in 4.die iudicari,ſed eius diei iudicium aut anticipat in 3.aut poſtponitur in 5.Gal. namque tertio,de Criſi.cap.4. dicit, Archigenem bis tantùm in diebus ſuis uidiſſe indicationem in die 4.& ſe uidiſſe ipſam ſemel.Et ratio eſt,quoniam aut febris eſt continens,aut continua.ſi continua,per impares repetit,& criſes in diebus fiunt ipſarum acceſsionum:iudicabitur itaque aut 3.aut 5.die. ſi uerò fuerit continens,quæ ſynochus appellatur,is rarò fit,intellige qui fit exacte peracutus:quòd ſi talis fuerit,in 4. iudicabitur, nullo commixto errore.Sed quia ipſe rarò fit, rarò etiam nõ committitur error:inde eſt,quòd rarò fiũt in 4. indicationes, ſed aut in 3.aut 5.transferuntur:in 3.ſi mori debet,ob erratũ: & in 5.ſi ſaluari debet:differtur enim ſalus à 4.in 5. Quintus dies eſt iudicatorius per intercidentiam,habetq; iudicãdi uim à cauſa inferiori:iudicat enim morbos per tertium repetentes aliquando,nonnunquam etiam eos qui à 4.in ipſum decidunt,ob erratũ cõmiſſum.Vbi etiam in eo primo notæ coctionis apparuerint,iudicare poteſt iudicium in 9.aut 11.die, infrà prog.31.Sextus dies decretorius eſt,non ſimpliciter,ſed ad malum:plurimi namque in ipſo iudicantur,cum omnibus ſignis malæ iudicationis (quæ relata ſunt ſuprà, quum probaui

Quintus iudicatorius.

Sextus dies.

aliquos dies eſſe decretorios)ut ſine ſignis,imperfecte, & cũ periculo,& infide: redit enim morbus in ea iudicatus. Quartus etiã dies ipſum iudicat,ut dixi in hiſto.4.qui enim 4. die ad mortem iudicantur,mala in ipſo facta mutatione, aliquando moriuntur in 7.nonnunquam differuntur in 8. ſæpe uerò 6.præoccupat ipſum.Eſt itaque ueluti tyrannus:ſeptim⁹ uerò ut rex.Vt rex enim ſeptimus aut ſupplicij partem adimit, aut uictoriam illuſtrat.ſextus uerò ut tyrannus,de pernicie gaudet,de ſalute dolet,& quærit ubi animum expleat, atque ægrũ male tractet,aut longa punitione exerceat.Poſſet aliquis dictis obuiare ex Hippo.lib.3.de Mor.pop. parte 3.in hiſt.In Lariſſa uirginẽ,quæ 6.die iudicata,non redijt morbus. Inquit enim, è naribus ſanguis largiter ualde effluxit,horruit, ſudauitq́; ſudore multo calido,per totum corpus,ſine febre iudicata eſt.Et in fine ait,Huic non reuerſa eſt febris,ſed iudicata eſt,fueruntq́; dolores diebus paribus. Sed aduertẽdum, quòd iſte morbus per dies pares habuit acceſsiones,ob idq́; in diebus paribus iudicatus eſt.Quòd autem non redijt, reſpondet Gal.in Com.dicens,ſed admirabile eſt,quòd morbus non reuerſus fuerit,quum 6.dies nunquam fideliter iudicet:nouum itaque & ualde rarũ in ipſa fuiſſe ſignificauit,ubi ſcripſit,Huic non reuerſa eſt febris,ſed iudicata eſt,tanquam reuerti deberet.Sed & cauſam ſcripſit, quòd non reuerterit, adijciens in febre,& iam iudicata muliebria prouenerunt. nempe quòd maneret diebus poſt iudiciũ ipſi uacuatio,ſatis erat ad muniẽdam,quæ 6.die præceſſerat iudicationem,per ſanguinis eruptionem,& ſudores,& maxime quòd nulla phlegmone eſſet principis partis,neque maligna eſſet abundantia.Septimus dies decretorius eſt,& qui frequentiſsime iudicat, finis primæ ſeptimanæ,in quo morbi peracuti non exacte terminantur. De quo Gal.lib.1.de Diebus decre.inquit, Primum itaque omnium decretoriorum dierum ſeptimum dicimus,non numero uidelicet,& ordine primum,ſed potentia, & dignitate,omnes enim ſummatim decretoriorum notas occupat. Quoniam uerò plurimi in ipſo iudicantur,& ad bonum. ipſum regi aſsimilare placuit Gal.quemadmodum ſextum tyranno.Octauus dies inter iudicatorios annumeratur non ex lunæ motu,ſed quoniam intercidit,& excipit aliquos ex his,qui 7.iudicandi forent,& maxima ex parte ubi ad malum iudicari debent.& motus morbi non eſt adeo celer, ut à 6. præoccupetur,

Sextus dies tyrãno ſimilis.

Obiectio.

Criſis in 6. & non redijt morbus.

Dubij ſolutio.

Septimus dies prim⁹ decretoriorum.

tur, differtur in 8 Adde, quòd iudicationes quæ fiunt in 7. aliquando duos comprehendunt dies. Cui autem ſit aſcribenda talis iudicatio, docet Gal. lib. 1. de Diebus dec. Natura autem talis criſis fuit indicata in die contẽplatorio, ut in 4. aut in 11. & poſtea perficitur 13. & 14. uel 7. & 8. & ſic iudicatio diei decretorio eſt adſcribenda. Si tamen non fuerit iudicata ad quartum, hæc attendere oportet, acceſsionum collationem, ad dierum naturam, ad temporum iudicandi numerum, ad temporis ſpatium, ad acceſsionum collationem: ut ſi morbus repetat per pares, diei paris erit iudicatio: ſi per impares, imparis. Ad dierum naturam, ſi bona eſt iudicatio, & comprehendit 7. & 8. ad 7. eſt referenda: ſi mala, ad 8. Ad temporum iudicandi numerum, ut ad hæc tria, quæ ſunt iudicandi tempora, decretoriæ acceſsionis initium, decretoriæ motionis principium, finis iudicij. ſi qua dies omnia hæc, aut plura tempora ex his cõprehẽdat, ei adſcribetur iudicatio. Sic & tempus iudicij, quod fuit 4. utra die fuerit longius, ei magis attribuitur iudicatio.

Iudicatio duorum dierum cui aſcribẽda ſit.

Nonus dies. Nonus dies de intercidentibus eſt, cuius iudicium ab humorum motu habet principium, de quo lib. 2. de Diebus decre. inquit Gal. Cęterùm ad iam factam criſim iudicandam, omnibus uelut ſemper cognitis: uerbi gratia, tutiorem eſſe criſim, quæ nono, quàm quæ octauo die accidit: minus fidam, quæ octauo, quàm quæ nono contingit, arbitramur. Et lib 3. inquit, Iam uerò & nonus inter duos decretorios, ſeptimum, & undecimum medius, uel nondum factum ſeptimo die iudiciũ, uel 11. futurum ipſe ſibi uendicat, rarius quidem 7. ſæpe 11. criſim aſſumit. Etenim peculiare ſeptimo die iudicium non admodum, modò pauci errores comiſsi ſint, unquam peruenerit. ſed hoc lib. de Criſi. declarabimus. Vndecimo propria criſis è contrario habet, nempe ſi exacte etiam omnia geſta ſint, & uiolenta noni diei acceſsio inuadat. Primò etiam lib. poſtquam primo ordine iudicantium ſcripſit 7. & 14. in ſecundo ordine ſcripſit 9. 11. & 20. & poſt hos quintum, & 13. & poſt hos 4. dein de 3. & 18. Itaque 9. eſt ante 5. & 5. ante 3. in frequentia & fidelitate iudicandi: licet 4. non in frequentia, ſed tantùm in fidelitate ſit ante 3. & 18. Et infrà lib. 3. prog. 31. dixit Hippo. Plurimi autem ipſorum tertia dolere incipiunt, quinta uerò maxime uexant, liberãtur uerò nona. Vbi Gal. in Com. inquit, Cæterùm in animum rurſus reuocabis, ut nonum diem hoc loco cõmemorauit, tanquam decretorium, quemadmodum ut antea

tea docui tertium,non per quaternariam aut ſeptenariam cir cuitionẽ habentes iudicationẽ,ſed ea ratione,qua intercidát: quemadmodũ li. de Die.dec.definitũ iam eſt.Decimus,inquit Gal.ſi aliquãdo in 8.diẽ,uel 10.ſubita morbi ſolutio incidat, ſimilis ferè ei eſt,quæ ſexta accidat:uerùm rarò in his ſoluitur neque cum fide,nec bene,ac ſalubriter,nec perfectè: inſuper ad hæc obſcurè,& citra notas. Tam rarò itaque decimus dies iudicat,ut Gal,lib.primo de Mor.po.par.3.Comm.14.dixerit, Inter pares uerò non rectè dixerit 28.& 10.nullo pacto enim ſunt iudicatorij. Vndecimus frequenter de morbis iudicat, li cet minus 14.eſtq; reſpectu ipſius iudicatiuus,ſiue contemplã torius:oſtendit enim quæ futura ſunt in 14.licet ſæpius cõtingat,ut morbus qui adeò tardè mouetur, ut coctionis notã nõ præbeat ante 11.finem non aſſequatur ante.17. aut 20.niſi forte interim accelerato motu ad 14. finiatur. Quartus quoque in his,qui tardi motus ſunt,undecimum indicat. Morbi capitis,maxime uulnera,in 11.die magnas recipiunt ad bonum uel ad malũ mutationes.Duodecimus iudicatorius nõ eſt. inquit enim Galen.de 8.& 10.loquens, Quemadmodum in his morbus ſubito non diſcutitur, ita neque in his, quos ſtatim recenſuimus,12.16.& 19. Et à principio libri 1.inquit Galen. In 12.etenim,& 16.nullum unquam iudicatum uidi.Et parum infrà,Et ſi cui aliquando ante nos in 12. die criſis eueniſſe uiſa eſt,uel imperfecta,uel incerta,uel periculoſa,uel obſcura, uel ſine ſignis,uel omnino ad malum accidere uiſa eſt. Terdecimus dies nonnullos iudicat eorum,qui per impares moti ad ipſum perueniunt:maiori tamen ex parte iudicãtur in 14.diẽ, ad quem uſque acceſsio terdecimi prorogatur. In his etiam, qui per impares motum habent,hanc experientiã cùm habuiſſent,Hippo.& Gal.14.terminum ſecundæ ſeptimanæ radicalẽ iudicatorium ſtatuerunt.Dixit autem Gal.13.mediam naturã habere inter eos dies,qui frequenter iudicant de morbis, ac ſubito,& eos qui non iudicant.Medius(inquit)inter hos ordines dierum ſubito non ſoluentium,(octaui dico,decimi,duo decimi,decimiſexti,deciminoni, quos etiam retulimus:& tertij,quarti,quinti,ſexti,ſeptimi,noni,undecimi,decimi quarti, decimi ſeptimi,decimioctaui,uigeſimi)decimus tertius maximè uidetur in his eſſe poſitus.Decimusquartus dies,inquit Gal.lib.primo,de Diebꝰdecr.ſeptimi naturam maximè imitatur:ſeptimus uerò omnium potiſsimus:in ipſo iudicãtur morbi acu

Decimus dies.

Vndecimus dies.

Duodecimus dies.

Dies tredecimus mediã ſeruat naturam.

Decimus quartus dies.

bi acuti exactè, terminus enim eſt acutorum, ut inquit Hipp. Apho.23. ſecundæ ſectio. Acuti morbi 14. diebus iudicantur, medium totius menſis, in eo namque finitur ſecunda ſeptimana, & incipit tertia. Decimusquintus dies non ſcribitur inter iudicatorios, neque contemplatorios, neque intercidẽtes, licet rarò admodum contingat, alicuius ex præcedentibus diebus, iudicationem in ipſum delabi. Archigenes uoluit ab eo incipere tertiam ſeptimanam, quoniam 28. fecit decretoriũ. Decimusſextus dies non eſt iudicatorius, ut uult Gal. de hoc lege hiſtoriam 12. Decimus ſeptimus dies principiũ eſt tertij quaternarij, contemplatorius 21. atque 20. Sed magis 20. quàm 21. ut uult Gal. in lib. 1. de Die. decr. ad finem. & in Apho. Hipp. cõtẽplatoriũ appellauit ipſum: ut etiã uult ipſe, ſępe decernit de morb. nam lib. 2. de Diebus decretor. inquit, Quare non ſolùm frequenter decernere decimusſeptimus, ſed etiã firmiter idoneus eſt. Non igitur ex coincidentibus, ſed ualidis & primis annumerari debet. Decimusoctauus dies eam rationem habet ad 21. quam habet 17. ad 20. & quẽadmodum 20. magis decretorius eſt, quàm 21. ita 17. magis 18. ex Acrhigenis opinione ipſe eſt medium tertiæ ſeptimanæ, rarò tamen apud Hipp. & Gal. iudicat, ac imperfectè. Decimusnonus dies nunquam de morbis decernit ex opinione Galeni. & experimentum id comprobat, de quo in hiſto. 12. dictum eſt. Viceſimus dies decretorius eſt radicalis, finis tertiæ ſeptimanæ, à quo initium fuit diſcordiæ antiquorum, an ipſe fuerit decretorius magis, an 21. libr. 2. de Dieb. dec. Hippocr. namque ipſum & decretorium, & finem tertiæ ſeptimanę ſtatuit. Hoc habet ſingulariter, quòd ex eius reduplicatione omnes dies ſunt decretorij, quod nulli alteri ex decretorijs conuenit: duplicatus enim fit 40. & triplicatus 60. & reliqui. Et progn. 4. ſequenti, terminus acutorum ſtatuitur ab Hippocr. aut quoniam lento motu aliquibus proceſſerit diebus, aut quoniam imperfectè iudicati morbi in ipſum decidunt. Viceſimusprimus dies apud Archigenem magis decretorius eſt quàm 20. ſed ex doctrina Hipp. & Galen. 21. minus iudicatorius, & ſolos eos iudicat (licet non omnes) qui motũ per impares ad ipſum perducunt. Poſt hunc 27. magis alijs iudicat morbos, eſtq; finis menſis: licet ex opiniõe Archigenis 28. magis q̃ 27. Poſt 27. ſequit̃ 40. qui ex 20. duplicatione fit, non additis horis. Hunc autem magis, quàm 34. iudicare uult Gale. 1. de Dieb. decre. qui, ut ait Gale. eodem

Viceſimus dies & ſequentes.

loco,

loco, potentiam iudicandi habet mentione dignam. Poſt hũc ſunt, & uigeſimus quartus, & 31. minus his iudicat 37. qui in fine undecimi quaternarij coſtitutus eſt: de quo Galenus dicit, quòd in medio iudicantium & non iudicantium eſt conſtitutus, & plus inter non iudicantes annumeratur. Reliqui dies duodecim, qui ſunt inter 20. & 40. nullam habent iudicandi uim. Iſti 32. dies nõ enumerãtur perfectè in libris Gal. quia litera eſt errata. Preterea Gal. inquit, Criſes quæ fiunt uſque in 14. diem efficaciſsimæ ſunt. Secundum locum habent, quæ ſunt uſque in 20. inde uerò uſque in 40. uigorem atque efficaciam remittunt paulatim. Poſt 40. uerò omnes prorſus langnent, coctione potius, & abſceſsibus, quàm criſibus morbos finientes. Quòd ſi quæ in illis diebus fiant iudicationes, id eſt rarò, & ſine magna uehementia, & maiori parte fiunt in pluribus diebus, potiſsimum ſi per abſceſſus fiant. Alios, qui ſunt poſt 40. contemnit Hippocrates. uerùm ſexageſimi, 80. & 100. mentionem fecit. Præter hos eſt 120. in quo eſt differentia: nam in codi. Hippo. lib. 1. de Morb. pop. par. 3 ſect. 14. & in codi. Gal. legitur, π.ρ. id eſt, 80. 100. & in Gal. Commen. ſimiliter. Verùm in lib. 2. de Dieb. decr. Galen. enarrans Hippo. ſententiam ſcribit, π.ρκ. id eſt, 80. 120. Et ter in eodem libro annumerat poſt 80. ſtatim 120. & nunquam diem 100. deinde uerò menſibus, & ipſorum quaternarijs, & ſeptimanis, iudicia ſperãtur, ſiue morborum fines, qui potius ad ſolis motum ſunt referẽdi, & multo magis ubi in annorũ numero & ſeptimanis annorum finiantur. Quartus etiam menſis, ſeptimum, & 7. undecimum iudicat. Sic & in annis ipſis computandum. Non defuerunt etiam, ut inquit Galen. qui cõſiderauerint, in numero dierum iudicantium 42. & 45. & 48. qui potius 44. & 47. conſiderare deberent.

GALENI COMMENT.

DVO *habetis uolumina (uobis enim id dico ſodalibus, quicunque coëgiſtis me quod nequaquam inſtitueram ſcribere, enarrationes Commentariorum Hippocratis) in quibus omnia præcepta de diebus decretorijs, ac iudicationibus perpenſa ſunt. Porrò ſcitis ut eas quoque non tanquam edendas in uulgus, ſed tanquam uobis tan-*

tummodo legẽdus ſcripſerim. Accidit autem ut exciderint, & in manibus multorum ſint, quemadmodum & alia multa à nobis perſcripta: & ob eam rem nullum in Commentarijs mihi libuit enarrare uolumen Hippocratis. Quæcunq; enim arti utilia ab eo didiciſſe oportuit, ea ſunt in multis à me uoluminibus pariter cum proprijs enarrationibus compræhẽſa. Sed quoniam & quædam dictiones obſcurius dictæ prauam nactæ ſunt enarrationem, ita ut nullus uobis placeat ex ijs qui cõmentationes ſcripſerunt: melius uerò quàm hi ſcrutari ſententiam Hippocratis uiſus ego ſum uobis: idcirco me ſcripta relinquere uoluiſtis uobis, quæcunq; ſermocinando coràm audiuiſtis: At uerò id ipſum ego quoque uobis prædixi, ut neceſſe ſit enarrationes fore inæquales, non omnibus æqualiter dictionibus enarratis, ſed integrius illis quarum nuſquam in Commentarijs meis habui mentionem: ſummatim uerò de ijs de quibus in eis iam cumulatiſſimè docui: ne ſæpenumero ea ipſa præcepta ſcribere cogamur. Ergo quia omnẽ de diebus decretorijs ſermonẽ, pariter ac de iudicationibus, in quibuſdam perſecutus ſum libris: hoc loco ſumma rerum duntaxat earum quæ ibi proditæ ſunt, in animum reuocabo, petito inde initio. Iudicatio enim per morbos, de foro translatitia appellatione dicta eſt, ſignificans præcipitem in morbo mutationem: quæ quadrifariam exiſtit. aut enim ſtatim uindicantur à morbis, aut magnam obtinent in melius mutationem, aut ſtatim moriuntur, aut multo deteriores euadunt. Itaque duas primas iudicationes, ſimpliciter nominant iudicationes, proximas duas magna ex parte cum adiectione malam iudicationem, aut prauam iudicationẽ, aut aliquid tale uerbo iudicationis adijcientes, quandoque uerò & ſine adiectione ſimpliciter. Didiciſtis præterea ut omnis

mnis iudicatio cum quadam euidenti fiat uacuatione, aut abſceſſu. Raro *enim pueruli tantummodo per ſomnum al tiorem ac longiorem, celeres in melius fecerunt mutatio= nes: quas nonnulli uolunt etiam nominari iudicationes, alij nequaquam comprobant.* At *uerò dies nominant decreto= rios, in quibus tales firmæ pariter ac plurimæ fiunt muta= tiones: per alios dies neque firmas cernimus neque multas fieri iudicationes.* Cæterum *cognouit non primus ſolùm, ſed etiam maximè, admirandus* Hippocrates *decretoriorũ dierum naturam: atque etiam indicauit cauſam generatio nis eorum, quam nos quoque libro* De *diebus decretorijs docuimus, ualidiorem indicantes eſſe circuitionem decre= toriorum dierum ſeptenarium. Secundum uerò poteſtate quaternarium, eò quòd ſeptenarius bipartito ſecetur.* Por *rò denuntiari futuram iudicationem ſeptenarij circuitio= ne à quaternario.* Q*uartus enim dies ſeptimi, undecimus uerò quartidecimi index eſt: quos* Hippocrates *indices & contemplabiles nominat. Sanè tali modo numerari uult ſe ptenarios.* Duo *deinceps primi à ſeinuicem diducuntur, ſe quens uerò tertius copulatur.* Itaque *diducuntur, quoties in alium diem deſinente primo ſeptenario, mox ſequens ab altero incipit.* Copulantur *uerò, quoties unus dies utriſq; ſeptenarijs communis eſt, deſinente in eum primo ſeptena rio, proximo uerò ab eo ipſo incipiente. & ob eam rem ui geſimum diem, tertij ſeptenarij nouiſſimum eſſe perhibuit. quòd ſi hic quoque ex diductione numeratus eſſet, primum & uigeſimum, non uigeſimum ualidiorem eſſe oportebat.* Sed *conſtat ut non ita eueniat.* Vig*eſimus enim & ſæpenu mero & ualide iudicationem efficere cernitur.* Igitur *cùm tres ſeptenarij uiginti impleant dies, tum autem quartus ſeptenarius primo & uigeſimo inchoëtur, ex ſeptenarijs*

L 2 dein

deinceps tribus uiginti implentib. dies, merito Hippocra*tes quadrageſimum diem, non quadrageſimum ſecundum decretorium eſſe dixit. Itidem & ſexageſimũ & octogeſimum, non ſexageſimumtertium, neque octogeſimum quartum. Hæc igitur circuitionum per ſeptenarios digeſtio eſt. Numeratio uerò per quaternarios huic ſubſequens eſt. Diducto enim quouis ſeptenario in duos in eo quaternarios, quartus ab initio morbi dies, finis erit primi quaternarij, initium uerò ſecundi. Tum autem quaternarius deinceps tertius, ab octauo inchoabitur die, quia ſecundus ſeptenarius ab eo ipſo incipit. Ita fit ut undecimus dies, finis ſit tertij quaternarij, initium uerò quarti. Porrò quintus quaternarius, à quartodecimo inchoabitur die, eo quod & tertius ſeptenarius. Igitur ad ſeptimumdecimũ finis eius perueniet: qui rurſus duobus quaternarijs, quinto ac ſexto cõmunis eſt, in quo tertius ſeptenarius diductus eſt. itaq; uigeſimus dies ægrotationis, finis trium ſeptenariorum, et quaternariorum ſex habetur. Hi igitur per circuitionem decretorij ſunt. Alij uerò intercidũt per morbos acutos: qui quamobrem intercidant, libro* De diebus *decretorijs perpenſum eſt. Ii ſunt tertius, quintus, ac nonus. Intercidit quãdoque & ſextus, qui malè iudicat, propterea quòd cum accidẽtibus difficilioribus interdum faciat iudicationem, atque ad hypercriſin nominatam, hoc eſt, acerbiorem iudicationem excidat. & uerò etiam quòd non integrè diſcutiat morbum, ſed imperfectè: & ſi quando integrè diſcutiat, prorſus efficiat recidiuam. Hæc & alia multa ſunt à nobis libro* De diebus *decretorijs prodita: quæ omnia ferè* Hippocrates *ſcripſit alia alijs uoluminibus, ſed à me ſunt uno libro comprehenſa, cui titulus* De dieb. *decretorijs eſt, ſimul definitis ijs quæ minus definita erant, atque etiam integrè*

tegrè explanatis ijs quæ ab Hippocrate uidebantur negligentius prodit ui uerò libeat exquiſita ratione præſentire futura, euoluendæ ſunt duæ commentationes illæ, è quibus altera De diebus *decretorijs, altera* De iudicationibus *eſt. Nunc uerò inſtituimus duntaxat enarrare dictionē* Hippocratis *in propoſito libro,* Ex quibus *ſuperſunt homines, & ex quibus intereunt. Verbum ex quibus, aut iudicationibus, aut diebus dicit. Sed rectius eſt non diebus intelligere, ſed iudicationibus. Si enim & quammaximè poteſt uerbum ex quibus, et de diebus dici: tamen primaria ratione in iudicationibus, & ob illas etiam in diebus exiſtit. Cæterum ex his ſupereſſe hominem aut interire, indicat appellari ab eo iudicationem in quauis celeri conuerſione, non ſolùm ea quæ ad ſalutem exiſtit.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte proponit ſe uelle in ſummā quædam de diebus decretorijs ſcribere: quoniam in alijs libris, nempe de Dieb. decr. & de Criſi, hæc omnia latè percurrit. *Legendas* ἐσομένας, hoc eſt, futuras. *In quibuſdam.* τρισὶ τισὶ, hoc eſt, tribus quibuſdam.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Iudicatio enim) explicat naturam, & quid nominis, iudicationis. Cùm enim ſint quatuor mutationum ſubitarum modi, uel ſubito ad ſaltē, uel ſubito in melius: uel ſubito ad mortem, uel ſubito ad deterius: duas primas dicit propriè appellari iudicationes, & duas ſecundas, non ſine additione, ut malam, aut prauam iudicationem. Libr. tamen tertio, de Criſi. cap. 2. ſolam ſubitam mutationem ad ſalutem, uult eſſe nominandam ſimpliciter criſim: reliquas uero omnes, ut dixerat in primo capite, eam quæ ad mortem fit, malam criſim eſſe appellandam: eas uerò, quæ recipiunt aliquam effatu dignam mutationem, non tamen integram ſolutionem, imperfectas. Contrarius igitur uidetur ſibi Galen. circa ſubitam mutationem in melius: hîc enim dicit eſse ſimpliciter nominandam criſim, & in lib. de Criſib. dicit eſſe appellandam talem, non ſimpliciter, ſed criſim imperfectam. Sed credendum eſt, Galen. eo loco intellexiſſe per iudicationem ſim- *Obiectio.*

Criſis ſimplici ter duobus modis apud Gal. plicitertalem,eam quæ opponitur malæ aut imperfectę.In pręſenti uerò Comm.chriſis ſimpliciter diſtinguitur contra malam & pernitioſam. *Rarò uerò.* Reſpondet ad obiectionem, quæ adduci poſſet de puerulis, quos eueniente longiſsimo ſomno magnam in melius facere mutationem uidemus,ac celerem.non enim comprobatur ab omnibus, talem mutationẽ eſſe iudicationem.Prædixerat enim,iudicationem omnem eſſe ſubitam mutationẽ,factam per manifeſtas excretiones, aut eſſatu dignos abſceſſus.De puerulis & alijs, poſt uigilias longas plurimũ ſomno fuiſſe adiutos,ſcripſit lib.2.Prorrhe.Com. 29.dicens,Vidimus enim in ægris quibuſdam, qui tribus uel quatuor deinceps diebus,uigiles permanſerant, difficilem ex *Somnus duorũ dierum.* citatu ſomnum ſuperuenientem,qui prorſus nocte dieq; perſeuerans,magnum attulit auxilium.Sæpius quoq; & in infantibus ſomnum eiuſmodi ſuperuenientem nõ uno die ſolùm, uerùm quoque & duobus ex ordine diebus magno ipſis fuiſſe commodo conſpexi. Quòd ſi quis uellet intelligere,qua cau*Somnus lõgus qua cauſa pueris profuit.* ſa tam longus ac altus ſomnus potuit eis prodeſſe,quibus uoluit Gal.dicemus per ſomnũ maximè coctiones perfici, & ubi humorum crudorum copia aliquis ægrotaret, non parum iuuamẽti reciperet ex longo ſomno:ob id enim & pituitoſis cõfert ſomnus ad pituitam concoquendam, & puerulis ad crudorum ſuccorum maturationem.

IN tertia parte,quæ incipit(Cæterum cognouit)dicit Hipp. cognouiſſe dierum iudiciariorũ naturam, & qui ſunt qui maiorem habent in iudicando uim,nempe ſeptenarij,deinde qua ternarij,ut in progn.3.ſequenti,& aphor.24.lib.2.exequiturq; modum annumerandi quaternarios,& ſeptenarios per copulationem,& coniunctionem,eo modo quo ſuprà docui in expoſitione,ob idq; ſuperſedeò ab huiuſmodi longiori enarratione.

IN quarta parte,quæ incipit(Alij uerò intercidunt) præter dies iudicatorios radicales,alios uult eſſe intercidentes: quoniam(ut dixi,& ex Galen.probaui,in expoſitione) à luna non habent uirtutem iudicandi,ſed ab ipſo humorum motu: quales ſunt 3.5.9. ſextus etiam intercidit, nonnunquam ſua malitia arripiens de medio ægrotantes,& cum accidentibus difficilioribus:nonnunquam faciens incidere iudicationem in hypercriſin nominatam. Quæ omnia ab Hippo.alia in alijs uolu minibus ſcripta ſunt,ut in lib.de Morb.popu.& libr.de Iudicatione

ſione, & libr. de Dieb. iudic. & libr. de Criſib. & de Die. decre. à Galen.

IN quinta parte, quæ incipit (Nũc uerò inſtituimus) explahat partẽ prog. In qua dixit Hippo. febres iudicari eiſdem diebus numero ex quibus liberantur ægri, & ex quibus moriuntur. Aut enim, Ex quibus, referri debet ad dies, aut iudicationes: ita ut uelit dicere; Ex quibus diebus liberãtur ægri. aut uelit dicere, Ex quibus iudicationibus. Verũ etſi magis propriè ad dies fiat relatio, magis conuenit, ut de iudicationibus dicatur, primaria ratione; quoniam in uigore iudicationum ſaluãtur homines potius, quàm in ratione dierum. Quare aũt magis propriè conueniat in Hippoc. ut pars, Ex quibus, potius referatur ad dies, quàm ad iudicationes, conſtat legenti literam Hippoc. in qua non meminit huius nominis κρίσις, id eſt, iudicatio, ſed huius uerbi, κρίνονται, id eſt, iudicantur. dixit enim, οἱ δὲ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῇσιν αὐτῇσιν ἡμέρῃσιν, τὸν ἀριθμὸν ἐξ ὧν. quod eſt, Febres uerò iudicantur in eiſdem diebus numero, ex quibus. Poterit igitur legi, Ex quibus, nẽpe iudicationibus: quoniam dixit, Iudicantur: quod etſi non adeò propriè dicatur, quum ſit nomen in oratione, ad quod poſsit referri, magis tamen conuenit naturæ rerum, ut ad ipſas iudicationes fiat relatio.

PROGNOST. II.

SIMPLICISSIMAE nanque febres, ac ſignis firmatæ ſecuriſsimis, quarto die aut citius ceſſant: peſsimæ verò, ac cum ſignis grauiſsimis factæ, quarto die aut citius interimunt.

NON eſt idem, morbum eſſe magnum, & mali moris: neque paruum, & boni moris: quandoquidem magnitudo à mote morbi diſtincta eſt. Plurimæ enim ſunt febres malignæ, & prauiſsimæ, & plurimæ magnæ, & non mali moris: ut etiam declaraui in præcedenti expoſitione, & ſignatim hanc uoluit diſtinctionem Galę. lib. 3. de Criſib. cap. 4. Et lib. 4. de Method. meden. ulcera tribus modis grauia dici uult, aut propter particulæ afflictæ præſtãtiam, aut propter affectus magnitudinem, aut propterea quòd ſunt cacoethe: unde fit, ut cacoethe, ſiue

Magnitudo à malitia diſtinguitur.

ue mali moris ulcera, alia ſint à magnis. Vult ergo Hippocrat. in præſenti progn. duo exempla ſcribere, ad manifeſtandum, quod dixerat in præcedenti progn. unum, de febribus ſimpliciſsimis, ac ſi diceret, optimè moratis: aliud de peſsimis, ac peſ ſimè moratis, ſimpliciſsimas dicens abſolui quarto die, aut citius, peſsimas uerò interimere in eodem termino, aut citius. Simpliciſsimæ uerò (ut dixi) non ſunt eædem, quæ paruæ: quoniam febres acutiſsimæ, quales quæ intra primum quaternarium finiuntur, de quibus in præſenti loquitur, magnę erunt, & non malę, ſed ſimpliciſsimæ. Paruæ etiam admodum ſunt aliquæ febres, cum extremorum frigiditate, quæ nihilominus adeò ſunt peſsimæ, ac malæ, ut intra quartũ, hoc modo arripiant. De optimis igitur ac peſsimis loquitur Hippoc. terminum ipſarum ſcribens diem quartum. Et licet in præſenti loco, bene moratæ aliæ ſint à paruis, & male moratæ à magnis, non dubito apud Hippo. nonnunquam male moratum appellari magnum, atque inſigne, & paruum bene moratum, & etiam apud Galen. Hippocr. namque lib. 2. de Ratio. uict. acut. ſectio. 51. dixit, Nam ſi quis ulcus acceperit non ualde ἐπίκαιρον, id eſt, inſigne, neque ualde εὐηθες, id eſt, bene moratum, aut ſimplex. Et Galen. in Comment. inquit. Liquet autem quòd nihil referat dicere, ἐπίκαιρον ulcus, id eſt inſigne, & μέγα, id eſt magnum: ſicuti neque μικρὸν, id eſt, paruum, & εὐηθες, id eſt, ſimplex ac bene moratum. Nempe, ἐπίκαιρον, propter loci naturam, tale fit magnum uerò uirtute perficitur, etiamſi ſectione corporis paruum ſit, uel ipſa ſectionis magnitudine inſigne fiat. εὐηθες uerò, id eſt, uile, quòd ſimplex & paruum, uel propter loci naturam, quæ uilis & abiecta eſt, uel propter ſectionem paruam factam dicitur. Vlcus ergo in hoc loco, quod magnum eſt, inſigne appellatur, diſtinctum contra id, quod appellat, εὐηθες: quum tamen in his, quæ diximus, quod magnum eſt, εὐηθες eſſe poſsit, id eſt, ſimplex. Præterea neque idem eſt, febrem aliquam eſſe ſimpliciſsimam, & bonis ſignis ornatam, neque peſsimam & prauis ſignis coniunctam: ob idq; Hippocrates in præſenti non tantùm dixit, Simpliciſsimæ: ſed etiam addidit, Signis firmatæ ſecuriſsimis. Signa enim, quæ docent febrem aliquam eſſe male moratam, ſymptomata quædam ſunt, cũ quibus ſtare poſſunt ſigna bona, quæ morbi coctionẽ oſtẽdant, & ſigna ſalutis: de quibus in prog. 8. ſequẽti. Vt igitur excluderet omnia ſigna ſalutis, atq; omnino lęthalẽ ſcriberet diſpoſitionẽ, quę in 4.

dieb⁹ finiref,dixit, Simpliciſsimę,cū ſignis ſecuriſsimis: & peſſimę, cū ſignis grauiſsimis. Nā cum unico ſigno febris aliqua dicef male morata,cū quo ſtabit multa coniugi ſalutaria: ut li. 3.de Mor.popu.par.2.in Com. illius, Mulierem ex abortiuo fœtu.dixit,Febris celeritatem magnitudinemq́;, per id quod inquit,Ignis præhendit,demonſtrauit:& per id quod adiecit, Lingua arida,ſiibunda:uerbum uerò, Anxia,malignitatem febris factæ ſignum exiſtit. In hoc loco manifeſte monſtrauit,diſtinctionem magnitudinis à malignitate. & conſtat, cum illo ſigno malignitatis,poſſe ſtare multa ſigna ſalutaria, inter quæ ſigna coctionis annumerantur. Præterea malignitatem febris non tollere ſigna ſalutis,docuit Gal.lib.primo Prorrhe.Com. 14.dicens,κακοήθας uerò morbos,id eſt,malignos appellamus, quicunque periculum minantes, ſpem ſalutis non adimunt. Dicam ergo merito Hippo.dixiſſe,Simpliciſsimæ febres,ac ſignis firmatæ ſecuriſsimis,id eſt,cum ſignis ſalutaribus,ueluti quæ ſumuntur ex coctione. De peſsimè moratis quoque dixit,Cum ſignis grauiſsimis,id eſt, cum ſignis contrarijs coctioni,& reliquis ſaluti aduerſis:de quibus prog. 8. ſequenti, primos ſaluari intra 4.diem, & ſecundos in eodem termino mori. Oſtendit enim ſalutem non tantùm quòd febris bene morata eſt,ſed & quòd ſigna ſalutis coapparent, primo die. Similiter ꝙ febris ea cacoëthes ſit, non inde ſequitur morriturum ægrum : ſed ſi ſimul primo die ſigna letalia apparuerint, æger 4.die,aut citius morietur. Referunt autem omnia ad facultatem,quæcunque aut ſalutem,aut mortem oſtendere poſſunt:quandoquidem ex collatione facultatis,& morbi, omne de ſalute aut morte præſagium pendet:ut lib.2. Com.6. Gale. Poſſes etiam dicere Hippo.dixiſſe,Et ſignis firmatæ ſecuriſsimis,ad maiorem declarationem & confirmationem. Contra huius prog.ſententiam inſtat autoritas Hippo.lib.1.de Morb. popu.parte 3.in hiſtoria Eraſini,qui laborabat morbo acutiſsimo,& cum ſignis peſsimis,uerùm non fuit mortuus 4.die,ſed 5.ut recitat Hippo. Signa tamen in ipſo peſsima erant, urinæ nigræ,extremorum frigiditas,mentis alienatio,non dormire, ac conuelli. Male ergo 4.diem definiuit,limitem acutiſsimorum morborum,nempe eorum qui peſſime morati ſunt, ac cum ſignis peſsimis. Hanc quęſtionem diluit Gal.in Com. ex uerbis Hippo.qui inter reliqua,quæ de illo ægrotante retulit, dixit,primum diem quietum tuliſſe. Eraſinus (inquit) itaque,

Febris aliqua male morata & cum ſignis ſalutaribus.

κακοήθας.

Obiectio.

Solutio.

quanquam grauia omnia haberet, ad diem tamen quintũ productus eſt, quòd primo die mediocriter haberet. ſcripſit ſiquidem in eo ad uerbum ita, Primus dies quietus. Quintus itaque dies, quo defunctus eſt, quartus eſt, ſi primum non connumeraueris.

GALENI COMMENT.

SIMPLICES dicuntur homines, & item malefici in quadam ſimulatione, quemadmodum & Simia callias: Porrò dicuntur etiam ij qui ſint probis imbuti moribus. Sed enim primi frequens uſus apud autores, ſecundi uerò rarior eſt. Itaque dicunt interdum & ita, non ſolum ſimplicem, ſed etiam ſimplicitatem de affectione bonis moribus prædita. Dinarchus igitur in Daonem ita dixit: Gubernans rem ſuam Cephalion adoleſcentius, & natura probus erat ac ſimplex. Demoſthenes aduerſus Aeſchinem cũ iudicibus diſputans ait: Nunc uerò ob ueſtram ſimplicitatẽ & indulgentiam pœnas dat, & hæc quoties libet. Plato libro De republica tertio: Igitur rectus ſermo, conuenientia, honeſtas, concinnitas ac ſimplicitas comitatur: non inſcitiam intelligens ucatam ſimplicitatem, ſed re uera rectum ac bonis moribus paratum intellectum. Itidem in Euthydemo ſimplicem dixit eum qui ſimplices habeat mores & honeſtos: & ut demiratus eſt, hic eſt adoleſcens, ac ſimplex. Sed hæc abunde ſint exempli gratia prodita, ad cognoſcendam autorum conſuetudinem in uerbo ſimplicitatis ac ſimplicis, ſecũdum duas ſignificationes factam. Nũc Hippocrates in altera earũ, febres dixit ſimpliciſſimas, tanquam dixerit placidiſſimas ac mitiſſimas, haudquaquã maleficas. & quoties ſecuritatis indicia extiterunt, ultra primum quaternarium nequaquam procedet, ſed aut quarto die, aut citius deſinet. Pari modo maleficæ quoque febres & cum indicijs exitioſis factæ, quarto die aut citius intereunt.

munt. Itaque conſtat ut & tertium diem adnumeret decretorijs, dum ait, Quarto die aut citius deſinunt. Itidem libro De uulgarijs morbis primo uoluit, primum inter dies decretorios ſcribens tertium. At uerò ſecuriſſima dicit indicia ea quæ particulatim ab eo magnopere commendantur, quorum & nominatim paulopoſt habet gratia exempli mentionem.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte interpretatur, εὐήθη, id eſt, ſimpliciſsimæ, ſignificationem. εὐήθεις namque dicuntur homines ſimulate, aliquando etiam qui re uera ſunt bonis moribus prædìti. Sed pro maiori parte Græci utuntur uocabulo ſimulandi cauſa: quoniam apud eos ſignificat εὐήθης idem, quod ἀνόητος, aut μῶρος, aut ἀσύνετος. Hoc etiam ſimulato modo dicũt, πίθηκος καλλίας, hoc eſt, ſimia Callias, noĩe ſumpto à pulchritudine ſatis ſimulatẽ: nam, ut habetur in adagio, ſimiarum formoſior deformis eſt. ſolebant autem Lacedæmonij ſimiã καλλίαν appellare. Pari etiam ſimulatione, ἀνόητος, hoc eſt, ſtultus, & ἀσύνετος, id eſt, imprudens appellatur. εὐήθεις, apud Græcos, id eſt, bene morati, quemadmodum etiam tales ſunt hi, quos uulgus bonos homines uocat, qui etiam ἁπλοϊκοί, & ἀφελεῖς nominantur, ac ſi diceres, ſimplices, & deceptu faciles: quemadmodum & Terẽtius imperitos rerũ, quum in Andria dixit, Túne adoleſcentulos imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis? Re uera autem εὐήθης dicitur, qui bonis moribus præditus eſt, quemadmodum Hippo. quum dixit, εὐηθεστάτη, id eſt, ſimpliciſsimæ, ac optime moratæ. In qua ſignificatione nonnunquám Græci utuntur, ut in locis à Gale. citatis, ex quibus unũ placet explanare, qui utrũq; explicat ſignificatum, & eſt Platonis ſententia lib. 3. de Republica, ſiue de Iuſto, ubi inquit, εὐλογία ἄρα, καὶ εὐαρμοστία, καὶ εὐσχημοσύνη, καὶ εὐρυθμία, εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ: οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν: ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς, εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. quòd eſt, Ergo ſermonis probitas, morum copoſitio, decus, & concinnitas ſequitur εὐήθειαν, id eſt, ſimplicitatem; non hanc, inquã, quam eo nomine uocamus uitio blandientes, quaſi ſit morum bonitas, quum ſit amentia, ſed mentem uere moribus bonis & pulchris inſtructam. Primum itaq; ſignificatũ, quod frequen

εὐήθει.

Simia Callias.

Platonis ſentẽtia exponitur.

quẽtius eſt apud Græcos, dicit Gal. dictũ eſſe ἐν ὑποκρίσει τινί, id eſt, in quadam ſimulatione, quod Plato dixit, ὑποκρινόμενοι, rem uitioſam honeſtis uerbis celantes, quod idem eſt, & ſimulare ac fingere honeſtum, quod uitioſum ac turpe eſt. Secundum ſignificatum, in quo eo uocabulo rarius Græci utuntur, id eſt, pro re uera bene morato, quod explicuit Gal. dicens, λέγονται καὶ οἱ ἐπιεικὲς ἔχοντες τὸ ἦθος. quod eſt, Dicũtur & qui ſunt bonis moribus præditi. Plato uerò dixit, εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένον διάνοιαν. quod eſt, bonis moribus pulchriſq; inſtructam mentem. In præſenti ergo morbum εὐηθέστατον appellauit Hippo. ſimpliciſsimum, ac optime moratum. Lib. etiã 2. de Ratione uict. acu. ſect. 40. inquit, Nempe hoc pacto mortem plurimis liquido affert, niſi morbus omnino εὐήθης ἦν. id eſt, mitis fuerit. Et Gal. in Com. explicans uocabulum dixit,

εὐήθεις morbi. Morbos præterea εὐήθεις, id eſt, non malignos dixit, quos κακοήθεις uocant, ſed εὐτρέπτους, id eſt, q facile ad bonũ uergunt. Scimus etenim ueterum multos ita uti dictione. Ita quoq; & Hippoc. ut alibi eſt demonſtratum. Huic contrarius erit male moratus. Lege quæ dixi circa Com. 4. lib. 2.

Mali moris morbus. IN ſecunda parte, quæ incipit (Nunc Hippo.) declarat in qua ſignificatione fuerit uſus Hippo. uocabulo.

IN tertia parte, quæ incipit (Itaque) probat Hippo. annumerare tertium inter decretorios: quemadmodum & lib. 1. de Mor. popu. par. 3. ſect. 14.

PROGNOST. III.

PRIMVS itaque inſultus ipſarum in hũc modum finitur, ſecundus autem ad ſeptimum perducitur, tertius ad vndecimum, quartus ad quartumdecimum, quintus ad decimũ ſeptimum, ſextus ad vigeſimũ: hi igitur ex acutiſsimis morbis facta per quatuor additione, ad vigeſimum finiuntur.

HVIVS prog. ſententia ſatis nota eſt, ex his quæ late dicta ſunt in expoſitione primi prog. præcedentis: annumerat enim dies omnes creticos radicales, qui ſunt uſque in 20. diẽ, facto per quaternarios augmento, quorum quoſdam coniungere, quoſdam uerò ſeparare docuimus, ut probe omnes inue

nian

niantur. Idem autem eſt, ac ſi dixiſſet, Morbi peracuti exactè 4. diebus finiuntur, peracuti non exactè ſeptem, acuti exactè in 14. acuti non exactè in 17. aut 20. Nam acuti ſimpliciter nō omnes perueniunt ad 14. ſed aliqui finiuntur in 11. Sic etiam & acuti non exactè terminum ultimum habent diem 20. etſi nonnulli in 17. finiantur.

GALENI COMMENT.

SAEPENVMERO *offendes ab autoribus proditum impetum hoſtium aut latronum: ex quo nunc Hippocrates ſic tranſtulit appellationem ad circuitionem decretoriorū dierum. Cæterum quæ ſunt deinceps ſcripta, per ſe patent, potiſſimum quibus in animo hærent ea quæ paulo antè docuimus.*

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

HOC uocabulum, inquit, *ἔφοδος*, de incurſu & impetu latronū dici ſolet, translatitie uerò & de circuitionibus morborum ab Hippo. in præſenti loco. Notandum, quòd *ἔφοδος*, in genere maſculino ſignificat circuitorem, & uigiliarum recognitorem: in genere tamen fœminino ſignificat impetum ac incurſum infeſtum: ut Polybius de ſtatiuis Romanis dixit, *τὴν τῆς ὅλης φάλαγγος ἔφοδον καὶ προσβολήν*. hoc eſt, totius agminis impetum ac incurſum, quomodo hîc ab Hippo. accipitur, quū dixit, *ἡ μὲν πρώτη ἔφοδος*. id eſt, primus itaque inſultus. Et lib. 6. de Mor. popu. par. 5. ſectio. 2. inquit, *ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους οὐκ ἐκ διανοίας*. quod eſt, inuenit ſibi uias & impetus abſque mente. Gal. in Com. inquit, *ἐφόδους ὠνόμασε φύσεως, ὡς εἰ καὶ ὁδοὺς ἢ ὁρμὰς ἐπὶ τὰς ἐνεργείας εἶπε*. id eſt, ephodus naturæ nominauit, ac ſi dixiſſet, uias, & impetus, ad operationes.

PROGNOST. IIII.

FIERI verò non poteſt, vt aliquid horum integris diebus verè annumeretur, non enim annus, aut meſes integris diebus annumerari ſolent.

Quaternarij non ſunt integris diebus annumerandi.

DIES decretorios annumerauit uſque in 20. per quaternarios. Veruntamen, inquit Hippo. hi quaternarij non debent integris diebus annumerari, ſed aliquid detrahendum eſt, ita

ut

ut ex duobus quaternarijs unus ſeptenarius conſtituatur,& ab ipſis ſeptenarijs aliquid eſt detrahēdum:aliàs enim tres ſeptenarij non 20.dies,ſed 21.cōſtituerēt.Erit igitur numerādi uia, quam ſuprà dixi,ex quaternarijs & ſeptimanis quibuſdam coniunctis,& alijs inuicem ſeparatis.Neque id præter rationem fit:nam neque ipſe annus,aut ipſi menſes integri annumerantur:menſis enim ſpatium eſt fere 30. dierum, aliquanto minus,& non ſemper æqualiter accedens ad ipſum 30. dierum ſpatium.Et ratio eſt,quoniam,ut dixi in expoſitione 1.progn. motu peragrationis luna complet circulum unum 27. diebus & 8.horis.quo tempore ſol. elongatur à loco illo,in quo erat ab initio menſis in lunæ cōiunctione,fere 27.gradibus. Quod ſpatium,non ante duos dies peragrabit luna, quoniam omni die percurrit 13.gradus,& 11.minuta fere:& in eiſdem duobus diebus per alios duos gradus ferè recedit ſol.unde ſequitur, ut luna egeat fere duobus diebus cum dimidio, pauló plus, aut pauló minus,ad conſequendun ſolem,poſt peractum proprium curſum 27.diebus,& 8.horis.Eritq; totus menſis à coniunctione in coniunctionem (id enim magis proprie menſis lunaris appellatur)à uiginti nouem diebus cum dimidio, uſque in 30.neque ſemper æquale. Triginta igitur dies menſem coniunctionis efficientes, non ſunt integri numerandi. Neque etiam annus integer numerari ac metiri debet:licet enim tota orbis diuiſio 360.partibus ab Aſtrologis facta ſit,ſol ipſum non permeat 360.diebus,ſed 365.neque his adęquate, ſed in 365.diebus,& 6.horis ferè,ut probauit,& experimento inuenit.Ptolemæus in 3.dictione Almageſti,capi.1. Verus enim motus ſolis,& eccentrici orbis deferentis ſolem,circa cētrum eccentrici ipſius eſt quouis die ab Occidente in Orientem,ſecundùm curſum ſignorum,quinquaginta nouem minutis,& octo ſecundis ferę.Annum itaque integrum non 365.dierum,ſed 365.dierum,& 6.horarum ferè eſſe intellexit Ptolemæus experimento: ubi compręhendens ſolem alicui aſtro fixo junctum,ad eum coniunctionis locum non uidit ipſum redire,niſi præfato ſpatio,nempe 365.dierum, & 6. horarum ferè tranſacto.

Menſis ſpatiū. *Orbis cæleſtis diuiſio.* *Verus motus ſolis.* *Annus integer.*

GALENI COMMENT.

CVM tres in diem uigeſimum ſeptenarios adduxiſſet, ob id ait,non poſſunt talia diebus integris numerari:

 neq;

neque enim annum, neq; menſes integris numerari diebus. & uerè ſanè talia dixit. Annus enim non trecentorum & ſexaginta quinque dierum tantūmodo eſt, ſed etiam quartæ partis diei, & item ad hæc partis cuiuſdam propè quodammodo centeſimæ. Vnuſquiſq; uerò menſis minor eſt triginta diebus, maior uerò nouem & uiginti. Nominatuſq; eſt ab antiquis menſis, ut etiam nunc in multis ciuitatibus, tempus inter duas Lunæ ac Solis coitiones intercidens. Et cui libeat tempus id exquiſite ediſcere, ſimul cum idoneis demonſtrationibus quantum ſit, integrum habet uolumen ab Hipparcho factum, quemadmodum & De tempore annuo commentarium noſtrum. Ita ergo etiam Hippocrates ſeptenarium dicit, necnon uidelicet & quaternarium non eſſe integrorum dierum, ſed partem quandam deeſſe, tantam, ut tres ſeptenarij uiginti circunſcribantur diebus. Sed quænam ſit cauſa horum, ipſi tentauimus docere libro De diebus decretorijs tertio, cùm tamen nemo antea uel dicere aggreſſus ſit.

ANNOT. IN GAL. COM.

IN prima parte dicit, annum non eſſe annumerādum integrum, quoniam non eſt adæquatè 360. dierum, quemadmodum circulus in cœlo 360. partiū, (ſic enim intelligi debet) neque etiam continet adæquate 365. dies, ſed & partem quartam diei, & fere centeſimam, quod conſtat intelligenti motū ſolis ab Occidente, ut dixi in expoſitione prognoſtici. Annū, ut ferunt, primus omnium inuenit ac cōpoſuit Εὔδοξος Mathematicus, magnus Geometer, Aeſchinis filius, ab inſula Gnido, unde Gnidij medici dicti ſunt. Eſt autem annus paruus, & eſt menſis lunaris, ut apud Plini. li. 7. Natu. hiſt. cap. 48. annum quidam determinabant lunæ ſenio, ut Aegyptij: contra quem dicitur annus magnus, ut Vergilius,

Εὔδοξος anni inuentor.

Annorum multorum uſus.

Interea magnum ſol circumuoluitur annum.

Eſt & magnus annus, quē ſic Mathematici nominarunt, ut inquit Cicero lib. 2. de Natura Deorum: & eſt tempus, quum ſolis,

Cicero.

lis, & lunæ, & quinque errantium ad eãdem inter ſe compara tionem, confectis omnium ſpatijs, eſt facta conuerſio. Et in ſomnio Scipionis inquit, Quum autem ad idem, unde ſemel profecta ſunt, cuncta aſtra redierint, eandemq; totius cœli deſcriptionem longis interuallis retulerint, tum ille uere Vertens annus appellari poteſt: in quo uix dicere poſſum, quàm multa hominum ſecula teneantur. In his ergo annus magnus, & annus conuertens appellatur, ac completur ſpatio duodecim millium quingentorum quinquaginta quatuor annorũ ſolarium. Eſt & alius annus, qui reſpondet motui octauæ ſphæræ, ab Occidente in Orientem, quadraginta millibus annorum. Eſt etiam annus Saturni, qui reſpondet ſuæ integræ circuitioni, annorum ſolarium triginta. Præter hos eſt annus ſolaris, quo in computo utebantur Romani, ex Romuli inſtituto, eratq; trecentorum quatuor dierum, qui poſtea intellecta magna temporum uarietate, quæ ſequebatur ex ea annorum computatione, à Græcis commutarunt annum, qui erat apud ipſos trecentorum quinquaginta quatuor dierum, quod factum eſt, quinquaginta diebus additis. Poſtea Numa Pompilius alios decem addidit dies, & finaliter Iulius Cæſar integrum conſtituit annum, qui uni ſolis circuitioni reſponderet, nempe trecentorum ſexaginta quinque dierum & quarta parte. quod ſimiliter Plinius lib. 18. Naturalis hiſto. cap. 25. in hunc modum ſcripſit, Primùm omnium dierum ipſius anni, ſolisq; motus, prope inexplicabilis ratio eſt, ad 365. adijciunt etiam num intercalarios diei, noctisq; quadrantes.

Annus ſolaris.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Vnuſquiſque uerò menſis) menſem explicat ex communi Aſtrologorum conſuetudine, ſpatium ab una coniunctione in alteram ſolis & lunæ, quod, ut dixi in expoſitione 1. prog. maius eſt 29. diebus, & minus 30. Accipitur enim aliter menſis, ut quum annus in 12. menſes diuiditur, quorum quidam continent 31. dies, & quidam 30. & Februarius 28. prǣterquã in anno biſſextili. Hipparchi liber non habetur. Commentarius de Tempore annuo, Gale. non extat.

IN tertia parte, quæ incipit (Itaque Hippo.) docet Hippo. in hebdomadis uoluiſſe, nõ eſſe integre annumerandas: quod in quaternarijs etiam uerum habebit, ad hoc ut tres hebdomadæ 20. dies impleant.

PROG

PROGNOST. V.

POST HAEC autem eodem modo, & ſecundùm eandem adiectionem, primus circuitus quatuor & triginta dierum, ſecundus quadraginta dierũ, tertius ſexaginta dierũ eſt.

DOCET Hippo. poſt 20. reliquos decretorios ordine recenſere, per 20. reduplicationem, eo modo quo diximus in expoſitione 1. prog. Quare autem ante 40. annumerat 34. & non alios, qui ſunt intermedij decretorij, explicat Gal. in Cõ. Hæc itaque eſt 20. dierum perfectio, qui ex tribus ſeptimanis conſtituti ſunt, ut per eorum repetitionem omnes in 120. uſq; fiant decretorij: quod nulli alteri ex decretorijs cõuenire poteſt. Quod explicuit Gale. lib. 2. de Diebus dec. per hæc uerba, quæ integre explanant prog. Hippo. Quare hoc ipſum Hip. nos docens in prog. ubi de uigeſimo die uerba fecerit, deinceps inquit, Poſt hos eadẽ ratione, eodemq́; decoro, primus per quatuor & triginta dies fit. Primũ enim dixit 34. poſt 20. ut circuitum, non ut diem decretorium, quoniam trigeſimuſquartus, & 37. poſt 20. eſt decretorius. Sed quoniam de minoribus periodis (ſunt autem quaterniones) abunde ſatis docuit, ad hæc ſeptimanas ipſas expoſuit, reliquos ſtatim duos circuitus uoluit ſimul diſciplinæ cauſa adijcere, nempe ex duabus ſeptimanis compoſitum, & illum qui tribus conſtat: uerùm qui duas continet, uelut imperfectum quendam: qui tres, exacte perfectum. Siquidem iam quadrageſimum, ſexageſimum, octogeſimum, & centeſimum uigeſimum, ex 20. ſępius aucto fieri contingit. Hoc igitur ipſum, & non aliud, perfecti circuitus eſt indicium, uel compoſiti ſemper, & ſæpius in ſe aucti, q, alium non magis requirat. Atqui neque unus eorum, qui 20. ꝓcedũt, hoc obtinet: nã ſeptimus ſi per ſe ſemp auctus ſit ad 21. 28. 35. & 42. excidet decimuſquartus. pari modo 28. faceret, & 42. uerùm quaternarius, ſi eius compoſitionem in ſe faceret, 8. 12. & 16. fortes decretorios efficeret. Hæc Gal. quæ integrè ſententiam prognoſtici exponunt.

Vigeſimi perfectio.

Circuitus perfecti indicium.

GALENI COMMENT.

NON *id nunc dicit* Hippocrates, *quia poſt diem uigeſimum, ad quartum & trigeſimum uſq; nullus inter=*

cidat decretorius. Sibi enim ita pugnaret, medios quoſdã dies decretorios libro De morbis uulgarijs commemorãs. & quæ apparent in ægris, talem coarguunt ſermonem. Sed quia trium ſeptenariorum ad uigeſimum uſque diem inter ſe deinceps numeratorum, non eadem fuit compoſitio: (ſecundus enim à primo ſeiunctus eſt: proindeq́; quartodecimo die finitur, tertius uerò huic copulatus eſt: & ob eam rem uigeſimum habet limitem) idcirco & ſequentem ſeptenarium pariter procedere uolens; ut ex duobus ſeiunctis, tertio uerò copulato uiginti impleãtur dies, quadrageſimum nouiſſimum ſtatuit terminum ſequẽtium triũ ſeptenariorum, in ipſis uerò duobus ternainum circunſcripſit triceſimumquartum: & ob eam rem fecit huius antè quadrageſimum mentionem. Pari ratione mox ab his tres ſeptenarij in ſexageſimum deducuntur. & uerò octogeſimum decretorium perhibuit, non octogeſimumquartum, libro qui eſt De morbis uulgarijs. Ita tres ſeptenarij uiginti dierum numerum abſoluunt. Idq́; euenit propterea, quòd duo primi ſeorſum numerantur, ita ut quartodecimo deſinant die, tertius uerò iunctim cum ſecundo, ita ut hic quoque uigeſimo die contineatur.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte excuſat Hippocr. ab obiectione, quæ poſſet afferri. Videtur enim ipſum male annumeraſſe poſt diem 20. diem 34. quũ tamẽ ante ipſum ſit 24. & 27. & 30. dies. Verùm, inquit Galen. ſignatim de 14. mentionem fecit, ut oſtenderet nobis eadem uia eſſe procedendum poſt 20. qua procedebatur ante 20. nempe ſeparãdo duas primas hebdomadas, & coniungendo tertiam ſecundæ, quemadmodũ fecimus, incipientes annumerare ſecundam hebdomadam à die octaua, & tertiam à die 14. Sic etiam modò docet à die 14. in quam finitur ſecunda hebdomada, incipere tertiam.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Pari ratione) idem ſeruari uult in alijs annumerationibus, quæ ſunt à quadrageſimo in

60.

60.& 80.Nam 80.ſtatuit Hippocr.decretorium,non 84. in li. de Morb.uulga.nempe libr.1.part.3.ſect.14.

PROGNOST. VI.

INTER initia tamen horum difficilius eſt prænoſcere ea,quæ multo temporis ſpatio iudicari debēt:ſimillima enim eorum initia ſunt. Sed à primo die animum adhibere opus eſt, ac per ſingulos quaternarios additos conſiderare:nec latebit quò vertetur morbus.

NIHIL contemnendum, nec quippiam comprobandum temere,præcipit Hippocr.lib.6.de Morb.pop.part.2. docens, ne in præſagijs medicus temere ſalutem aut mortem prædicat futuram, niſi prius ſatis bene ſigna ac ſignorum uires perpenderit,atque ipſorum aduentū ſpectauerit. Sunt enim morbi quidam, de quibus non niſi multo temporis proceſſu ſpectato licet quidpiam certū proferre:de quibus dixit,Inter initia horum,qui multo temporis ſpatio iudicari debent. prædixerat enim quoſdam morbos poſt 20.differri in 34. & in 40. & 60.diem:& de eiſdem loquens inquit,Inter initia, id eſt, in ſpatio primorum quaternariorū,difficile eſt prænoſcere, quò uertet morbus,qui longo temporis ſpatio iudicandus eſt. ſimillima enim habent initia morbi longi, ſiue æger ſaluandus, ſiue moriturus ſit. Quare conſilium Hippo. rectè ſequetur, ut nihil tale temere aut contemnamus,aut approbemus, ſed per ſingulos quaternarios procedentes,expectemus donec aliqua nota appareat,quæ nobis oſtendat,quòd ſalubris morbus eſt. Atque approbanda ſigna ſalutis: in morbis enim longis non niſi temporis proceſſu talia apparent. Solet autem ex officio tria medicus præſagire,ut inquit Gale. lib. 4. de Præſagitione ex pulſibus,capit.11.primū quò uertet morbus,an ad mortem, an ad ſalutem.ſecundum quò potiſsimum tempore, hoc eſt, citóne,aut tardè,& quo die,& qua hora.tertium,quomodo eueniet mors aut ſalus,id eſt an oppreſsione an reſolutione, & tabe,aut criſi,aut ſine ipſa.Hæc autem ſcire non licet, niſi morbum ac facultatem cognoſcamus, & conferamus. Ex morbo, ut cognoſcamus & paſsionem,& particulam patientem,ut docetur in libr.de Loc.pa.facultas ex temperamento membro-

Nihil temerè prædicendum.

Officium medici in præſagijs.

rum ſolidorum cognoſcetur. In hoc enim conſiſtit robur facultatis, quod factum eſſe ac permanens habet in membro: uariaturq; quando extranea qualitas facta, naturalem tẽperaturã membri euertit. Spiritus autem quum deficit ex accidenti, uariat facultatem, & facile talis defectus reſarcitur. Eſſentia tamẽ facultatis in qualitate temperamenti ipſius membri ſolidi, cuius eſt facultas, conſiſtit, ob idq; in hecticis febribus pulſus lãguidus eſt perpetuò, quia uariata eſt naturalis cordis temperatura, in facto eſſe. Libr. 1. de Cauſis pul. cap. 1. dubitabat Gal. de eſſentia facultatis pulſum faciẽtis, dicens, At quę hæc ſit, nõ procliue inuentu eſt, unus natiuum calorem, alius contentionem, alius temperamenti proprietatem: hic uniuerſam ſtructuram corporum, ille ſpiritum tantùm: eſt qui quædam horum, alius etiam omnia ſimul affirmat: & uerò quidam etiam facultatem quandam nullo præditam corpore, introduxerunt, quæ peculiaribus inſtrumentis motus, quæ retulimus, utatur, uel omnibus, uel pluribus, uel uno. Dubitat in eo loco Galen. de eſſentia facult. pulſum facientis: ueruntamen lib. 2. de Præſagitione ex pulſibus, cap. 5. declarans quid ſignificet pulſus caprizans, & dicrotus, inquit, Nunc quando facultatum eſſentiam adducti ſumus nihil eſſe præter qualitatem temperamenti, omniaq; in dignoſcendo, & prædicendo, & curando conuenire, cum hoc decreto animaduertimus, non abſurdè nos arbitramur feciſse, qui pulſus hic comitantes cordis inæqualẽ intemperiem explicauimus. Et lib. 1. de Præſagat. ex pulſu, cap. 4. clarius uult in qualitate temperamenti membri conſiſtere robur facultatis: quæ etiam temperatura æqualis, ac facta eſt, contra fiẽtem diſtincta, ut hectica ab humorali. Inquit enim, facultatis eſſentia ſingularium partium, in ſingularum illarum poſita commodo temperamento eſt. Nam tum demum ſuum quæque munus obit ſtrenuè, ubi ſit temperatiſsima: contrà male fungitur, ſi intemperata ſit, atque hactenus mala, quatenus ſit intemperata. Ibi per mutationem factam, dicit fac. mutare, & non fientem, ſubiungens, Eandem habet rationem refrigeratum, & refrigerari, ubi in ipſo cordis corpore temperando præpolleat elementum frigidum: lęditur facultas, ſi in tunica cor ambiente, & in pulmone, & ſanguine, ſpirituq;, quos eius uentriculi continent, uſus eſt remiſsio. Significat autem facultas nihil aliud, q̃ cauſam agẽtem, ut lib. 1. de Nat. fac. inquit, Ac quo ad agentis cauſæ ſubſtantiam ignoramus, facultatem eam,

Robur facul.

Eſſentia facul.

eam,ſiue potentiam appellamus.Pendet aũt apud Galen.ignorantia eſſentiæ facultatum ex ignoratia eſſentiæ animæ. Hanc autem ignoraſſe fatetur lib.quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur.Item lib.de Naturalium facul. ſubſt.dubitat,an ſit aliqua animi eſſentia,an non.Et lib.5. de Simplici. med.fac.cap.8.necquicquam audet proferre de animi eſſentia.In lib.7.de Pla.Hippocr.& Plato.inquit,Veruntamen ſi de animæ ſubſtantia quoq; eſt ſententia proferenda, de duobus alterum dicamus neceſſe eſt,uel ipſum eſſe fulgidum, ac quaſi æthereum corpus,ad quod aſſerendum uelint nolint conſequutione cogerẽ deſcendẽt & Stoici & Ariſtoteles:uel ipſam incorpoream quidem eſſe ſubſtantiam,uti tamen hoc corpore,tanquam principali uehiculo.Si ergo cognouerit quis animam incorpoream,& corpore uti ad actionem, uel corporeã, qualis ſenſitiua,aut altrix,& lib.1.de Natur. fac. loco allegato, ipſam agentem cauſam appellamus facultatem,erit eſſentia animæ eadem,quæ eſſentia facultatis. Robur autem ipſius in qualitate conſiſtet temperamenti,ut 1.de Præſag.ex pul.capit. 4.quod finaliter confirmatur ex Gal. lib.1.de Morb.pop.part. 2.Comm.46.dicente, Diſtenſa ſiquidem eſt per corpora ſolida natura,quæ illorum uirtus exiſtit, ſitq; ſuccis concoctio à partibus ſolidis ſanis,ut cùm eadem ægrotauerint, iam in habitu morbus ſit,periculumq; ſummum quibuſdam afferat: ſanari uerò prius non poteſt,ꝙ ſolida ipſa corpora propriam recuperauerint facultatẽ, quæ in calidi, frigidi, humidi, & ſicci ſymmetria poſita eſt, ut nihil referre uideatur, uel bonum ſimilarium temperamentum,ſanitatem eſſe dicas,uel elementorum, ex quibus generati ſumus, ſymmetriam. Hæc obiter de eſſentia facultatis dicta ſint. Morbum itaque ac facultatem inuicem cõferre decet. Quòd ſi facultas morbi uigorem ſuperare poſsit,liberabitur æger,niſi aliquod extrinſecus obuians impediat:ſin minus morietur. Tempus quo morietur, aut ſaluabitur,ſcietur, ubi medicus intellexerit, quo primùm tempore integrè aut ſuperabit,aut ſuperabitur facultas.Ratiò mortis cognoſcetur ex modo defectus facultatis uitalis,naturalis,& animalis,an opprimantur à multitudine,an ab intẽperie permutentur,ac in eſſentia deficiant: ſiquidem ut dixi, facultatis robur aut imbecillitas in eſſentia,ſequitur qualitatem temperamẽti membri. An uerò per criſim,an ſine ipſa, dixi in expoſitione 1.prognoſt.huius libr.Primum itaque, quod me-

Anima eſſẽtia.

Morbus ſalubris aut letalis unde. dicus prædicere tenetur, eſt, an morbus ſalubris ſit, an letalis: id autem diximus pendere ex eo, quòd facultas poteſt ad morbi uigorem ſuſtinere, uel non. Oportet igitur morbi uigorem intelligere antè quàm eueniat, ex his maximè, quæ ſcribũtur ab Hippo. 12. aphor. 1. ſectio. In ſummo enim morbi uigore iudicationes oẽs fiũt, quæ ad ſalutẽ: in morituris uerò ſatis eſt intelligere, quòd ad ipſum nunquam peruenient, aut præſentem nõ tolerabunt, cùm tamẽ ex morbis quidam habeant proximum, quidam longinquum uigorem. In his qui proximum habent, ut in 4. aut 7. intra primum quaternarium tenetur medicus intelligere eius euentum: in quo ſi ſemel aut bis errauerit, inquit Gale. lib. 1. de Criſ. cap. 16. uenia dignus erit: ſi tamen exiſtimet nullam eſſe uiam præcognoſcendi uigorem, neque minimã medicinę partem eſt aſſequutus. *Errans bis aut ſemel uenia dignus.* Qui enim 1. die ſigna omnia habet ſalutaria, 4. die aut citius ſaluabitur: ſi uerò omnia mala, morietur. Si tamen morbus nulla ſigna ſalutaria oſtendat ante 7. non finietur ante 14. niſi forte celeriter admodum moueatur. Ponamus tamen, morbum aliquem non ante 20. diem uigorem habiturum, conſtat quòd is non præbebit ſigna ſalutis ante 11. aut 14. Quòd ſi ante 20. talia ſigna, exempli gratia, coctionis in urina non oſtendat, is non ante 34. aut 40. finietur. Qui ergo ante 20. ſigna coctionis non habet, primo, ſecundo & reliquis quaternarijs, uſq; in 6. ueluti longo tempore finiendus tractabitur. Verùm 1. 2. & 3. quaternario medicus prædicere nõ poterit, quò uertet morbus, neq; id eſt admodum utile ſcire, ſufficit enim, quòd longus morbus eſt ad uictus rationem inſtituendam. Per quaternarios tamẽ procedendo ad 20. uſque diem, in ipſo 20. prædicere poterit, quò uertet morbus: eo enim tempore medico collationem facere licebit morbi & facultatis, ac intelligere an facultas poterit morbi ferre uigorẽ. Id eſt, quod uoluit Hippoc. modò in morbis longis difficile à principio intelligere quò uertent, ſed proceſſum expectare oportet, per quaternarios annumerando. Quod autem dixit, Difficile, non omnibus eſt æque difficile: pugnãt enim à primo die morbus & natura: quòd ſi fortis fuerit concertatio, non erit difficile id intelligere: id autem in morbis contingit acutis. ſi leuis, tardiùs intelliget medicus, quis horum uictoriam eſt aſſequuturus. Cæterum ex medicis peritior, & magis exercitatus, citiùs, reliqui uerò tardiùs id cognoſcent. Quoniam tamen lenta eſt à principio pugna, nulla

nota

notabilis fit ad bonum aut malum inclinatio, quod dixit Hip. ſimilima eſſe eorũ initia. Proficit hoc prog. ad præſagiendum, & ad uictus rationem inſtituendam: quemadmodum docet in aphor. 9. 1. ſect. Coniectari autem oportet, an æger cum uictu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat.

GALENI COMMENT.

RVRSVS *hoc etiam loco uerbum iudicanda, tranſlatitium eſt, tum in bonam, tum etiam in malam mutationem. ac dicit inter initia morborum, qui breui iudicandi ſunt, faciliime cognoſci quonam deſtituri ſint: quẽadmodum paulò antè dixit de iis qui primo quaternario iudicãdi ſunt. Etenim febris ipſa ſi curanda eſt, placidiſſima: ſi interemptura eſt ægrum, maleficentiſſima eſt. & quæcunque in utraque indicia ſunt, in priore quidem omnia ſaluberrima: in ſequenti uerò deterrima ſunt. Ita fit ut neutra quartum tranſmeet diem. quandoquidem didicimus ut ſemper fiat iudicatio, uel natura ſuperante morbum, aut uicta ab eo. Itaque placidiſſimas natura ægrotationes ocyſſime ſuperat, à difficilimis uerò celerrime uincitur. Ita efficitur ut maximè contrarij ſint inter ſe morbi qui celeriter iudicantur, ſimiles uerò qui permultum temporis ad ſolutionem requirant. Vt enim per morbos breues magnus exceſſus quandoque naturæ eſt, quandoq; ægrotationis: ita quoties neutrum magnopere exuperet alterum, ſed ceu pariter quidam hoſtes pugnent, plus etiam tẽporis ad alterius uictoriam deſideratur. Itidem luctantes quicunque palæſtrices peritiores habentur, internoſcunt ubi magnum uiderint exceſſum, ſtatim alterum peruicturum. Si uerò neuter magnopere exuperet, profectò plus temporis pugnaturos pronuntiabunt: nondum cognoſcentes uter eorum uicturus ſit: ſed proceſſu temporis id quoque prius quàm cæteri cognoſcent: quippe qui uel exceſſum exiguum exquiſitius*

ſtius adnimaduertant. Artifex enim maximè diſsidet ab eo qui artis expers eſt:ut uel exigua rerum diſcrimina præſentiſcat. Sed quia aliqua nullo pacto ſentiri queunt,præ exiguitate,talia neq; etiam artifex cognoſcit.Itaque quã primùm ſentiri poſſunt,tunc cognoſcuntur:ob eam igitur rem præcepit Hippocrates *per ſingulos quaternarios conſiderari mutationem.* Non *enim latebit quónam uertetur,id eſt utrum in ſanitatem ſalutemq; ægri exuperante natura,an exuperata,ad interitum.atq; hæc rerum ſumma eſt.Sed quónam modo eam rem potiſsimum agas,libro* De *iudicationibus à me perſcripto optime diſcas licebit.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

PRIMA pars Commen.ſic legitur,κἀνταῦθα πάλιν ἀμφοτέρων ἔταξε,τὸ κρίνεσθαι,τῶν τ' ἐπ' ἀγαθῷ, καὶ τῶν ἐπὶ κακῷ τὴν μεταβολὴν ποιουμένων.quod eſt,Rurſus & hoc loco uerbũ,κρίνεσθαι, id eſt,iudicari ambobus ordinauit,& his qui ad bonum,& his qui ad malum,mutationem efficiunt. refertur enim ad prog. 2.ubi de ſalubribus,& letalibus morbis ſcripſerat. Quòd iudicatio de bona & mala dici poſsit, ampla ſignificatione explicuimus in 1.huius libri expoſitione.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Ac dicitur)manifeſtat mentem Hipp.in præſenti,& 8.prog.ſequenti: nam ubi morbi breui temporis ſpatio iudicandi ſunt,aut ſimplicisſimi erunt, aut maleficentisſimi:utrunq; uerò,ſtatim ſigna habebũt, aut optima aut peſsima,quæ oſtendent, non ultra quartum morbum fore prorogandum.quod fiet aut natura uincente,aut uicta: in placidisſimis uincente,in peſsimis uicta. Vbi uerò pares quodammodo permanent natura ac morbus, longiori tempore opus habet medicus ad prænotionem. Conſtat enim, ut ſemper fiat iudicatio,uel natura ſuperante morbum, aut uicta ab eo.Ex collatione facultatis ad morbũ, pendet tota ratio prædicendi ſalutem:aut mortem.ut lib.2.Comm.6.dixit, Summa
Ratio prædicẽdi unde ſumitur. tius præſagationis in morituris,conualituriſq; eſt,quoties uis ægrotationis cum ægri facultate conferatur.Et 3.de Criſi. ca. 5.dixit, Quòd ſi à morbo natura non uincatur, mortem ſubſequi nullo modo contingit: ſiquidem nihil aliud eſt, quàm omni

mnimoda naturæ proſtratio. Vbi uerò ipſa perdurat, domitur, ac uincit, hominẽ neceſſe eſt liberari. Rurſus lib. 4. de Præſagatione ex pulſibus, cap. 11.

IN tertia parte, quæ incipit (Itidem luctantes) exemplum adducit in arte luctatoria, in qua perit' artis ſi uiderit duos luctantes, ubi alter alterum manifeſte ſuperauerit, facile cognoſcet, quis eorum uicturus ſit: ubi tamen parum interſit, iudicabit longo tempore certaturos, procedente tamen tempore, quum primum alter alterum ſuperauerit, ſi paruiſsimus fuerit exceſſus, aut omnino ſenſum effugiet, aut à peritiori & magis exercitato citius, ab alijs tardius deprehendetur. Sic & in arte medica notæ remiſſæ ſalutis, aut mortis, inexercitatum effugient, non tamen exercitatum, ac artis peritum, etſi aliquando adeo remiſſæ ſint, ut omnes effugiant ſenſus, quo tempore expectare debet medicus, donec ſigna magis manifeſtentur. *Luctatorum exemplum.*

Artifex enim. Græcè, ᾧ γὰρ ὁ τεχνίτης, ἀτέχνου διαφέρει μάλιστα, τούτῳ αὐτῇ. quod eſt, Quo enim differt artifex, ab artis experte, hoc eſt.

IN quarta parte, quę incipit (Itaque quàm primum) infert, quòd ſi ex notis quædam omnino non ſentiuntur, quædam tempore, quo primum ſentiri poſſunt, ſentiuntur, merito Hippo. per quaternarios procedendo admonet expectare, donec intelligere poſsit medicus ſalubrem aut letalem eſſe morbũ, per quaternarios numerando: quod amplius docet cognoſcere in lib. de Criſi. per totum opus.

PROGNOST. VII.

EST autem & quartanæ conſtitutio, ex tali concinnitate.

QVARTANAM, tanquam exemplum, longis morbis annumerandã eſſe inquit, quoniã ex natura ſua longũ habet ſtatũ, ut docuit apho. 12. primæ ſect. Acceſsiones & conſtitutiones morbi iudicabunt, & anni tẽpora, & circuituũ ſucceſsiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Neque in ipſa poſsibile eſt à principio prædicere, quò uertet morbus: tarde enim oſtendit notas coctionis. In ea igitur per quaternarios annumerãdo, perueniemus ad eum, qui oſtendet nobis quò uertet morbus. Quaternarij autem non debent per ſingulos dies recenſeri, ſed per ſingulas acceſsiones: itaque quatuor periodi quartanarij unũ qua-

ternarium conſtituunt, ut uult Gal. in Com. eſt enim numerus acceſsionū in intermittentibus, qualis numerus dierum in cō tinuis. Quod ſimiliter docuit Comm. 59. lib. 4. aphoriſmorū, de tertiana febre, ubi præſens allegat prognoſticum. Contra ſententiam huius prognoſtici uidetur, quòd de quartanæ longitudine importune dictum ſit in hoc loco, quum Hippo. prog. primo, lib. 1. propoſuerit, de morbis acutis eſſe præſentē doctrinā, & infrà prog. 36. Rurſus non omnis quartana longa eſt, ſed aliqua breuis, ut in aphoriſ. 25. ſect. 2. Aeſtiuæ quartanę breues ſunt, autumnales uerò longæ, & maxime quæ hyemē attingunt. Accedit ad id, quòd quartanæ, de quibus hîc loquitur Hippocrat. ſunt ex acutis morbis factæ per aduſtionem bilis; quare tales ſimiliter erunt breues, ſicuti & quæ fiunt æſtatis tempore, habent enim ſimilem generationis modum, ſcilicet per aduſtionem. Primū horū ſoluitur ex uerbis, quæ diximus circa prog. 21. lib. primi. Hîc enim non tantùm de acutis agitur, ſed etiam de his qui decidunt ex acutis. Secundum etiam ſoluitur per id, quòd licet Hippo. dixerit in apho. adducto, aliquam quartanam eſſe breuem, nō id ſimpliciter eſt intelligendum, ſed in comparatione ad alteram. Itaque quartana æſtatis breuis eſt, non ſimpliciter, ſed ut ipſe dixit in comparatione ad autumnalem, quam longam appellauit, maxime ſi hyemem attingat. Quartanam etiam longam eſſe ex natura ſua intelligendum eſt, quoniam ab humore pendet, qui difficile coctionem admittit, etiam ſi ex paucitate humoris, temporis calore, & regione, ac ægri temperatura aliquam contingat eſſe breuem. Ad id etiam, quòd ſubiunxi, de generatione quartanæ poſt acutum morbum, uerum eſt quòd ſimiliter generatur per aduſtionem ut quartana æſtatis: uerūntamen utraque ſimpliciter eſt longa, licet iſta breuior ſit quàm quæ generatur ex humore melancholico naturali. Dicimus etiam aliter, quòd quartana æſtatis non eſt breuior, quàm hyemis, ob id quòd æſtatis ſit ab humore aduſto, & quartana hyemis à melā cholia naturali: ſed quoniam tempus æſtatis coadiuuat coctioni, & reſolutioni, hyemis tamen obſiſtit. Sic etiam de quartana ex aduſtione genita in febribus acutis, & de alijs quartanis dicemus, ex ſe æquè longas eſſe, niſi ex alia cauſa diuerſitatē aſſequantur, maxime ſi inæquales fuerint quantitates humorum peccantium. Hoc mihi magis placet: humor enim aduſtus non minus obſiſtet coctioni, quàm non aduſtus, cùm ſit magis

Obiectio.

Obiectio.

Quartana ex aduſtione non eſt breuior, qu talis.

magis cinereus. Quartana itaque omnis longa eſt à natura ſua, temporis autem ratione hyemalis lõgior: hyems enim morbos omnes reddit longiores, & æſtas breuiores. Licet Anto. Muſa Braſauolus, in Com. apho. citati, morbos hyemis lõgiores, dixerit nõ eſſe uniuerſaliter uerũ, ſed ꝑ maiori parte: uictus futilibus quibuſdam argumentis, quorum unum eſt de ſiccâ conuulſione, quæ hyeme facilius curatur, quàm æſtate: breuior ergo eſt hyeme, quàm æſtate. & de frigida intemperie letali, quæ citius hyeme interficiet, coadiuuante temporis frigiditate. & de morbo attonito, qui ſuffocando interficit, & magis poterit hyeme ſuffocare. Quę argumenta ipſe nugas poſtea appellat. crederem ego, quoniam ipſum nugari coëgerunt. Cæterùm Hippo. doctrina latè patet, de omni materiali morbo, ut inquit Gal. in Com. Non ſolùm quartanæ, ſed & alij morbi æſtate breues fiunt, propterea quòd humores fundũtur, & per totum corpus feruntur, ac diſſipantur. Verificatur etiam tam in ſalubribus, quàm in letalibus: in æſtate enim & morbis ſalubribus cito humores diſſoluuntur, in letalibus uerò ſimul cùm humore diſſoluitur facultas, in hyeme uerò cõtrarium. Neque argumenta contra hoc quidpiam cõuincunt: quod enim diximus de ſiccâ conuulſione, & frigida intemperie, conſtat eos non eſſe morbos materiales, de quibus in præſentiarum loquimur. Quod etiam adduxit Muſa cũ reliquis de morbo attonito, conſtat quòd humor obſtruens, ubi fuerit æqualis quantitatis, æſtate & hyeme, magis effundetur in æſtate à calore ambienti, ac maiorem occupabit locum: unde ſequitur, ut magis obſtruat, & citius interficiat. & ſi ſaluari debet homo, citius à calore effuſus humor, tranſmittetur à meatibus cerebri in loca inferiora. Præterea attoniti omnes moriẽtur ob defectum reſpirationis. Vbi autem uſus maior eſt, ut in æſtate, citius ob defectum morietur homo, quàm ubi uſus eſt minor, ut hyemis tempore: quoniam tunc ſine reſpiratione diutius uiuere poteſt homo. Adde, quòd ſi morbus attonitus æſtate fiat, ſignificat multò maiorem cauſam feciſſe ipſum, q̃ ſi ueniret tempore frigido: ac inde ſequitur, ut citius hominem poſsit interimere, quàm tempore hyemis, ubi à minori fit cauſa. Omni modo ergo morbi æſtatis breuiores ſunt: & quod uoluit Hippo. in quartana, id etiam ad omnes materiales morbos applicatur.

Muſæ error.

Argumẽta Muſæ futilia.

GALE

GALENI COMMENT.

ID *quoque pleriſq; incognitum eſt:& ob eam rem mirabundi ſæpenumero uaticinium quoddã noſtrum præſagium credunt, ut febre detentus quartana, uindicabitur poſt diem (ſi ita fors tulerit) quintumdecimum. Atqui per tertianam nõ demirantur præſagium. Sed in utriſq; ratio communis eſt. Vt enim per febres continuas numeramus omnes deinceps dies in præſenſionẽ futuræ iudicationis: ita per intermittentes, adnotationes: ut quod per cõtinuas ſeptimus dies ualet, id per intermittentes ſeptima circuitio præſtet. Ob id igitur exquiſita tertiana ſeptem circuitionibus, non diebus ſeptem iudicari natura ſolet. Quin etiam quod quartus dies à principio numeranti aduerſus ſeptimum eſt, id quarta circuitio aduerſus ſeptimam circuitionem. Quartus enim dies, ſeptimi index eſt: & item quarta circuitio, ſeptimæ index eſt. Sed de his omnibus libro De iudicationibus perpenſum eſt. Quocirca nunc id unum intellexiſſe ſufficiet, ut & quartanæ febris iudicationes ex numero circuitionum accidant, non dierum: ex eodem coſmo, id eſt ordine eſt. Coſmon, id eſt ordinem appellauit decretorium ordinem dierum. Vt enim acoſmias, id eſt inordinationis, proprium eſt ataxia, id eſt inordinatio: ita coſmu, id eſt ordinationis, taxis eſt ordinatio. Et ob eã rem appellarunt mortales uniuerſum hoc, coſmon, argumento ordinationis, quandoquidem in eo cuncta recte diſpoſita ſunt. In medio enim eorum terra poſita eſt, extra mare circumit, id ambit aër, illum æther, demum his omnibus cœlum circum obtenditur. Quinetiam conuerſiones inerrabilium ſtellarum, quid opus eſt dicere quàm ordine eant, ut quæ aſſiduò ſimiliter habeant. errantium uerò reuolutiones, quanquam non ſingulis diebus pares exiſtant, attamen*

attamen ordinem paribus temporis circuitionibus ſeruāt, ipſis aßiduè eaſdem ſigniferi partes perreptantibus.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte plurimis incognitū eſſe dicit, quare quartana eſt de hac concinnitate, & numero longorum morborū: qui quoties audiunt medicum prædicentem, quartanam non finiendam ante diem 14. demirantur, ac dicunt, id potius ad artem uaticinandi, quàm ad artem medicam pertinere: non tamen ſi quis dixerit ſimile aliquid de tertiana: quum tamen eadem uia ſit prædicendi quippiam de tertiana & quartana. Qualis enim eſt numerus dierum in continuis, talis eſt numerus acceßionum, in intermittentibus: & quemadmodum in continuis 4. dies indicat 7. ita in intermittentibus 4. acceſsio indicat ſeptimam. Ratio uerò quare communis eſt uia prædicendi in tertiana & quartana eſt, quoniam in omnibus medicus inſequitur quod docuit Hippo. in apho. 12. primæ ſectio. Acceßiones (inquit) & conſtitutiones morbi iudicabunt, id eſt, natura morbi indicat, ſi cito aut tarde perueniet ad ſummū uigorem, poſt quem ſequitur declinatio. Quæres circa ſententiam præſentem, quare in febre tertiana & quartana dies quietis non annumerantur, ſed tantùm acceßiones: quum tamen natura tempore quietis adhuc operetur humorem coquendo aut reſoluendo, quorum unumquodque poteſt morbum efficere breuiorem: quo dato, erit nihilominus in febre tertiana terminus dies ſeptimus totius morbi, quemadmodum in continua. Reſpondemus, quòd humores per febres tertianas aut ſunt reducendi ad benignum, aut à corpore expellendi: quibus duo coctionis modi reſpondent. Qui nondum actu putrent, poſſunt coqui eo modo quo dixit Gal. in lib. Art. medi. per alterationem, quæ facit ceſſare putredinem manente ſubſtantia: & hæc multò melius fit in diebus quietis à ſolo naturali calore reparante putredinem adhuc fientem, ne ulterius procedat, ac ſubuertat in facto eſſe naturalem compoſitionem humoris ex primis elementis. Quòd ſi humores ſunt à corpore pellendi, quales ſunt qui in facto eſſe putreſcunt, id fieri debet coctione, quæ eſt media quædam mutatio inter optimam & peſsimam, quam ego ſæpe oſtendi, non eſſe aliud, quàm naturæ dominium, & ſuppuramentum, ad quam conſequendam plurimum coadiuuat calor præter naturam, ut in Comm. ultimo

Via prædicendi in morbis omnibus longitudinem.

Febrium intermittētiū quietes quare non annumerātur.

mo lib.1.dixit Gale. Quando igitur humor putridus mouetur, & uehementem recipit caloris præter naturam alterationem, tunc ambo calores ſimul in ipſo humore mediam illam coctionem perficiunt: & ſi reſolui ac diſcuti debet, celerius diſcutitur, quorum neutrum in tẽpore quietis perfici poteſt, ob defectum caloris præter naturam ignei, à quo perficiuntur huiuſmodi reſolutiones, ſiue ab ipſo naturali calore, quum ad igneam naturam fuerit conuerſus. Conuerti namque ad igneã naturam, proficit ad huiuſmodi actiones peragendas. Inde eſt, quòd acutiſsimi morbi, ſunt bilioſiſsimi, & calidiſsimi, & lenti ſunt longiores. Inde etiam fuit, quòd in hiſtoria Sileni, in expoſitione 2. huius libri diximus, quòd quinta die finitus eſt morbus, quia diem unum placide tulit, in quo non tantùm incenſus fuit præter naturam calor. In febribus ergo intermittẽtibus, in diebus quietis, actio caloris circa humores morbum facientes ſuſpenditur, ac fere ceſſat, neque inter morbi dies annumerat. Adde ꝙ quartana alijs morbis longior eſt, ob humoris peccantis naturam: & dato quòd quartana nullam haberet intermiſsionem, adhuc eſſet morbus longior febre ardente: quoniam adhuc perpetuo exiſtente feruore febrili, maiori temporis interuallo egeret ad coctionem aut reſolutionem. *Vaticinium quoddam.* Græcè, ἐκ μαντικῆς τινος. quod eſt, & ex quadam uaticinandi arte.

Quartana longitudinis cauſa.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Ex eodem coſmo, id eſt, ordine eſt) docet huius uocabuli, κόσμος, id eſt concinnitas, ſignificationem. Habet enim ordinem ſignificare dierum decretoriorum, in hoc loco: quoniam quẽadmodum inconcinnitas, quæ eſt ἀκοσμία, propria eſt inordinatio: ita κόσμος, id eſt concinnitas, propria eſt ordinatio, & hæc ad dies decretorios, de quibus loquitur, refertur. Quam totam partem inepte & confuſe tranſtulit Laurentianus dicens, Ordinem appellauit ordinem decretoriorum dierum. Et rurſus, Vt inordinationis propria eſt inordinatio, ita ordinationis ordinatio. Ad quod coactus fuit, quoniam in prognoſt. interpretatus eſt, ubi Hip. dixit, κόσμῳ, ordine. Gale. ergò partem illam, ἐκ τοῦ τοιούτου κόσμου, id eſt, ex tali concinnitate, proponit declarandam, dicens, (ſic enim legi debet litera) Ex hac κόσμου, id eſt, concinnitate, κόσμος, id eſt, concinnitatem dixit dierum decretoriorum ordinem. Vt enim ἀκοσμίας, id eſt, inconcinnitatis propria eſt ἀταξία, id eſt, inordinatio: ita κόσμου, id eſt, concinnitatis, τάξις, id eſt, ordo.

κόσμος, & ἀκοσμία.

ordo. Conſequenter infert, merito uniuerſum fuiſſe coſmum appellatum, propter ordinationem: ſita enim eſt in ipſo terra imo, deinde mare, deinde aër, deinde æther, deinde cœlum obtenditur. Præterea non errantium aſtrorum motus, quantam ſeruent concinnitatem, & errantia aſtra, quamuis errent, neque omnibus diebus pares motus efficiant, conſtat omnes ad unam concinnitatem & ordinem reduci. Hoc ultimum, quod dicit Gal. in expoſitione primi progn. de luna ſatis declaraui, quæ licet non habet omnes quartas, motus & circuitiones æquales, tamen omnes menſes peragrationis ex quatuor hebdomadis conſtitutos habet æquales, ob cõcinnitatem, & correſpondentiam, ac mirum ordinem. Mundum ex elemẽtis & cœleſtibus orbibus, coſmum meritò appellari, cõſtat ex Platone ĩ Gorgia, ubi inquit, φασὶ δ' οἱ σοφοὶ, ὦ Καλλίκλεις, καὶ οὐρανὸν, καὶ γῆν, καὶ θεοὺς, καὶ ἀνθρώπους, τὴν κοινωνίαν συνέχειν, καὶ φιλίαν, καὶ κοσμιότητα, καὶ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα κόσμον καλοῦσι, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἀκοσμίαν. quod eſt, Dicunt autẽ philoſophi, ô Callicles, & cœlum, & terram, & deos, & homines, ſocietatem habere, & amicitiam, & concinnitatem, & modeſtiam, & iuſtitiam, & hãc ob rem totum hoc coſmum, id eſt, ordinem uocant, ô amice, non inordinationem. Præterea Ariſtoteles lib. de Mũdo, ſic ait, κόσμος μὲν οὖν ἐστι σύστημα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις, ὑπὸ θεοῦ τε, καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη. quod eſt, κόσμος, id eſt, Mũdus igitur eſt conſtitutio ex cœlo & terra, & naturarum, quæ inter hæc continentur. dicitur autem aliter κόσμος, rerum omnium ordo ac concinnitas, à Deo, & pro Deo ſeruata. Hæ ſunt duæ uocabuli acceptiones, in quarum ſecunda ordinationis cauſa, quæ à Deo, & propter Deũ eſt, uniuerſum coſmos ſiue mũdus appellatur. Plinius li. 2. cap. 3. inquit, Equidem & conſenſu gentium moueor. nam quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellarũt, eum & nos à perfecta abſolutaq; elegantia mundum.

κόσμος ex Platone.

PROGNOST. VIII.

QVI verò minimo temporis ſpatio iudicari debent, facilimi cognitu ſunt: maximè enim ab initio differunt, qui enim conualituri ſunt, facile ſpirant, & ſine dolore agũt, no-

ctu

ctu dormiũt, ac reliqua ſecuriſsima habent: mo rituri tamen difficile ſpirant, delirantes, vigilãtes, ac reliqua ſigna peſsima habentes.

In morbis qui breui terminãtur facile eſt prædicere.

IN progn. præcedenti, in quartana exemplum poſuit longorum morborum, de quibus loquutus fuerat in progno. 5.& 6. Nunc autem in prog. 8. facile eſſe inquit, in morbis, qui breui terminãtur, prædicere quò uertet morbus, de quibus in prognoſt. 2. egit. Nunc uerò amborum ſcribit exemplum, ſcilicet eorum qui ad ſalutem, & eorum qui ad mortem breui iudicãdi ſunt: quorum quoſdam dixerat ſimpliciſsimos, quoſdam uerò peſsimos, in prædicto prog. Seruit autem exemplum ad oẽs febres, quæ breui terminãtur: ut in 7. aut 14. die: in illis enim 1. aut ſecundo quaternario tenetur medicus futurum prædicere. Dixerat ergo, Simpliciſsimæ febres, ac ſignis firmatæ ſecuriſsimis, quatuor diebus aut citius finiũtur. Tenetur ergo medicus inter initia ipſarum prædicere, quò uertet morbus: erunt autem hæc ſigna in extremo bonitatis. Talia ergo ab initio maxime diſtabunt à contrarijs, ſi in initio talia in extremo fuerint. Quæ enim in extremo bonitatis ſunt, maximè diſsident ab his, quæ ſunt in extremo malitiæ. Facile igitur erit ab initio intelligere, quò uertet morbus. Signa autem talia ſunt, in conualituris, facile ſpirare, noctu dormire, & ſine dolore agere: exempla ſunt omnium bonorum ſignorum, quæ ſcribuntur in hoc libro ab Hippoc. Qui etiam primo quaternario morituri ſunt, ſtatim ſigna mala habent: & ſi in ſecundo mori debent, intra primum apparebunt ſigna mortis, quæ oſtendent morbum cito ſuperaturum naturam. Hæc autem ſunt, inquit Hippocr. difficile ſpirare, delirare, uigilare, ex quibus iam apparentibus, medicus peritus tenetur prædicere futuram mortem, cùm primùm apparuerint: in quibus tamen non ſtatim apparent, non tenetur id prædicere, donec appareant. Poſuit autem hæc tria ſigna tantum, tanquam exempla ſignorum malorum: reliqua tamen in toto hoc uolumine comprehenduntur, & tam bona, quæ ſalutem, quàm mala, quæ mortem oſtendũt, recenſuit libr. 2. prognoſt. 56. quæ hîc breuitatis cauſa omiſſa ſunt. Circa quæ tanta eſt medicorum noſtri temporis ignorãtia, tamq; laborem omnem effugiunt, ut nõ tãtùm quum opus eſt cognoſcere, quò uertet morbus, id ignorant, ſed neq; mor

Morituri primo quaternario ſtatim ſigna mala habent.

bum ipſum ſatis norunt: quos ego memini me inueniſſe, poſt mortem ægri diſceptantes, an fuerit morbus ille lateralis. Sed de his ſatis, qui longum uale dixerunt arti prędicendi. Vbi dixit, Delirantes, Græca litera habet, ἀλλοφάσσοντες. quod uocabulum, ut inquit Gale. in Cõ. poteſt Conflictantes, & Delirantes *ἀλλοφάσσοντες.* ſignificare: tamen in hoc loco potius ſignificat delirãtes, quoniam aliàs alia loquuntur. Merito igitur repræhendendus ue- *Laurentianus* nit Laurentianus, qui Conflictantur, dixit. Et in lib. antiquarũ *notatur.* dictionum Hippoc. ἀλλοφάσσοντες ſunt, παρακόπτοντες, & παραφρονοῦντες, hoc eſt, deſipientes atque delirantes. Contra ſententiam *Obiectio.* huius progn. eſt aphor. 19. ſecundæ ſectionis: Acutorum morborum non omnino certæ ſunt prænuntiationes, aut ſalutis aut mortis. Vbi Hippoc. (ut etiam uult Gal. in Commen.) prædictionibus, quæ fiunt in morbis longis, uidetur fidere, quoniam in ipſis humores fixi ſunt, in aliqua parte: non tamẽ illis quæ fiunt in morbis acutis, quoniam in illis humores mobiles ſunt, & ſubitas facere ſolent mutationes, ac, ut dixerim inopinatas. In præſenti tamen prognoſt. facilem dicit eam, quæ in acutis prænotionem. Veruntamen ſi quis aduertat Hippocra- *Apho. et prog.* mentem, in aphor. non negat facilem eſſe prenotionẽ in mor *concordia.* bis acutis de exitu morbi, ſed negauit eſſe certam: preterea nõ ſimpliciter negauit ipſam eſſe certam, ſed uoluit nõ omninò certam eſſe. Facilitatem igitur dicemus maiorẽ in acutis, quia facilius ſigna ſalutis aut mortis ex ſe prębent: certitudinem tamen in longis maiorem: nullam enim ex inopinato facere ſolent ſubitam mutationem. Prog. itaque de tempore præſagiendi loquitur: aphoriſmus uerò de certitudine præſagij.

GALENI COMMENT.

VERBVM propenſius, ut antea eſt proditum, promptius faciliusq́; ſignificat. Propenſiora enim appellitat faciliora, & ad cognoſcendum prõptiora. Itaq́; paulo ante dixit, Simpliciſſimæ enim febres, ac ſignis firmatæ ſecuriſſimis, quarto die aut citius deſinunt. Sed nunc recenſuit id, ut per exempla planius indicetur, quænam ſigna ſaluberrima ſint. Igitur ipſe inferens dicit: Qui enim conualiturus eſt: facilius ſpirat, ſine dolore agit, noctu dormit. Qui uerò moriturus eſt: ſpirat difficulter, conflictatur, ui-

 gilat

gilat. Deinde utriq; ſermoni adiecit: priori quidē, Et alia ſigna ſecuriſſima habet. ſecundo uerò, Et alia ſigna deterrima habet. clarè indicans ut exemplorum cauſa fecerit mentionem trium ex utroque genere ſignorum. Porrò id etiam meritò adiecit ſermoni: Maximè enim ab initio diſsidet: id quod antea quoque dictum mihi eſt: cùm inſigne ſit diuortium inter ſe morborum, qui minimo tēporis tractu diſceſſuri ſint aut in ſanitatem, aut in mortem: quomodo eorū qui plus temporis extendātur, conſimiles notæ in principio exiſtunt. Cæterum uerbum ἀλλοφάσσοντες *(nam dictū quoque id nomen eſt in dictione non admodum conſuetū Græcis) aut delirare, aut inquietos agere: quod uerbū* ἀσώμενοι, *id eſt, conflictari, ſignificat. Sed rectius, quantum ex ipſa uoce conijcio, prius ſignificatum eſt, ut nomen ſit factum hoc* ἀλλοφάσσοντες, ἐκ τοῦ ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα, *id eſt, propterea, quòd aliàs loquatur aliud. nonnulli, quià mutet aliàs in aliam figuram* τὰ φάη, *id eſt, oculos, extitiſſe dicunt appellationem.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte explicat uocabulū, quo uſus eſt Hip. Facillimi, dicens, quòd hæc dictio, εὐπετέως, id eſt, facile, idē eſt, quod εὐτρόπως, promptè, & ῥᾳδίως, id eſt, cito. Sic enim legi debet, Dictio εὐπετέως, hoc eſt, facilè (ut prius dictū eſt) ſignificat promptè, & ſine mora: dictio uerò εὐπετέστερα, etiam admodum dicit & promptiorem dignotionem. Quod dixit, *Antè dictum eſt.* intellige lib. 2. Comment. 43.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaque paulò) docet hāc ſententiam eſſe exemplum prognoſt. 2. ubi præter id, quod dixit, Simpliciſsimæ enim febres: addidit, Et ſignis firmatæ ſecuriſſimis. Quę coniungi debent cum febribus ſimpliciſsimis, ſicuti & cum febribus peſsimis ſigna peſsima adiūxit: quorum etiam exemplum ponitur ab Hippocr. in prog. *Conflictantur.* lege, ut in expoſitione dixi, Delirantes.

IN tertia parte, quæ incipit (Porrò) meritò inquit Hippoc. dixiſſe, Maximè enim à principio differūt. Maximè enim diſſident morbi ſalubres à letalibus, à primis diebus: quemadmodum

dum in alijs longis parum eſt in primis diebus interuallum.

IN quarta parte, quæ incipit (Cæterum uerbum) exponit uerbum, ἀλλοφάσσοντες, quod delirãtes, & inquietos ſignificare poteſt, in hoc loco tamen, non inquietos, ſed mente agitatos ſignificat: quoniam ἀλλοφάσσειν, ſignificat aliàs alia loqui.

PROGNOST. IX.

HIS igitur ita eueniẽtibus, cõiectari oportet per tempus, ac per ſingulas additiones, morbis euntibus in iudicationem.

PERSEQVITVR in hac parte Hippocr. quod dixerat in prognoſt. 7. quòd per quaternarios additos procedendo oportet ad eum peruenire, qui indicet quò uertet morbus, antè quàm medicus quippiam de morbi euentu prędicat. Quum igitur ita ſit, quòd quidam citò, quidam tardè iudicantur, per tempora & quaterniorum additiones, coniectari oportet de ſignis id oſtendentibus. Addit, Morbo eunte in iudicationem: ac ſi dixiſſet, morbo eunte in ſummum uigorem, in quo iudicationes fieri ſolent.

GALENI COMMENT.

VT antea quæcunque dixit de primo quaternario inter initia recenſuit, adijciendo & exempla: pari modo rurſus per hanc dictionem perſequitur ea quæ ſunt per illa tradita; in qua ait: Sed à primo animaduertendum eſt, conſiderandumq́; ſingulis additis quaternarijs, nec latebit quònam uertetur morbus.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN hoc breui Comment. claram mentem Hippoc. clariorẽ efficit. Quum antè Hippocrat. fecerit mentionem de febribus ſimpliciſsimis, cũ ſignis ſecuriſsimis, & de eis contrarijs, quas peſsimas ſiue grauiſsimas appellauit, & appoſuit earũ omniũ exemplum in progn. præcedenti: nunc, quoniam prædixerat in quibuſdam morbis non eſſe poſsibile ſtatim ab initio cognoſcere, quò uertet morbus, ut in progn. 6. ſed per quaternarios annumerando eſſe procedendum: in præſenti id etiam amplius declarat Hippoc. conſulens, ut per ſingulas adiectiones quaternarias procedamus, morbo eunte uerſus iudicatio-

nem, nos uerò numerantes ac attendentes, donec notæ ſperatæ appareant.

PROGNOST. X.

SECVNDVM eandem rationem, & fœminis indicationes fiunt ex partu.

QVONIAM de iudicationibus in præſenti parte huius libri tractare decreuit, hoc ſatis notatu dignum inſerere utile fuit, nempe ut computationes dierum decretoriorum in mulieribus parientibus, ac poſtea febricitantibus, à die partus fiant. Itaque ſi poſtquàm mulier, exempli gratia, pepererit, ei ſuperueniat febris aliqua acuta, de qua iudicet medic⁹ ipſam eſſe de natura earũ, quæ 7. die iudicantur, is ſeptimus à die partus eſt annumerandus, non à die quo mulier poſt partum febricitare cœpit. Mulieres naturalem habent menſtruam purgationem, per quam ſanguis, qui in ipſis abundat, utilis ad conceptionem & fœtus alitionem, extra ipſam uerò abũdans, atque inutilis, expurgatur. Is in maſculis non abundat, quum ſani degũnt: ſunt namque, ut inquit Hippo. maſculi fœmellis calidiores, & ideo nigri, & extrà prominent uenæ, & biliosiores exiſtunt. lib. 5. de Morb. popu. part. 2. ſect. 47. Ideoque in dextris partibus uteri maximè generantur, habentq; à priori cauſam, quoniam iecur caliditate ſua coadiuuat ad maſculorum generationem, & eorum caliditatem. Facit etiã ad id maximè alimẽtum, quod purius ac ſyncerius peruenit ad dextrum, quàm ad ſiniſtrum teſtem. Lib. 14. de Vſu part. ex anatome docet Gal. ex ipſis magnis uaſis originem trahere uenam, & arteriam, quæ ſunt ad dextrum teſtem: eas uerò, quæ ad ſiniſtrum, ex his quæ eueniunt ad renes, quæ ſanguinem ſeroſum atque impurum portant. Voluit ergo Hippoc. loco citato, & Gal. in Commen. eodem, & 48. & lib. 2. de Temperamentis, marem fœmina calidiorem. Quòd ſi aliquando apud Hippocr. inueneris Fœminam calidiorem, ut lib. de Fœminarum morbis, quum inquit, Nam fœmina calidiorem ſanguinem habet, quàm uir, propterea calidior eſt, quàm uir, id abijciendum eſt à libris Hippocr. ſicut & multa alia, quæ ſuis operibus inſerta ſunt, atque partim temporis antiquitate, & ſermonis obſcuritate, partim ſcriptorum incuria fuere deprauata. Conſulo ergo eis, qui Hippocr. uolumina legere atq; euoluere cupiunt, ut attentè admodum inſpic

Menſtrua purgationes.

Maſculus calidior fœmina.

Abijciẽda quadam à libris Hippo.

inſpiciant: ſi namq; liber eſt ex his qui à Galen. interpretatur, ipſius ſequantur interpretationem, & approbare uelint, quæ Galen. approbat, ac refellere, quæ ab ipſo refelluntur. Quòd ſi non adfuerint iuxta eum librum Galeni commentaria, eaq; non uidentur ſapere doctrinam antiquiſsimi Hippocr. eiusq; laconicã breuitatẽ, cũ ueritate, ac ſentẽtiarũ grauitate coniunctam, tanquam adulterinam explodant: prius, ſi licuerit, cum eis, quę circa eam doctrinam à Gal. ſcribuntur, facta collatione. Neq; hoc temere dictum putet quiſpiam: nam liber aphor. ab omnibus Hippocr. eſſe approbatur, uerùm plurimos aphoriſ. eius, tanquam ſpurios, reijcit Galen. Liber item de Ratio. uict. acutorum, Hippoc. eſt, & ab omnibus talis eſſe cenſetur: cæterum Gale. multas eius ſententias tanquam falſas & ſpurias explodit, quoniam ueram Hippocr. doctrinam non uidentur ſapere. Vbi igitur Galen. non habemus authorem, & maximè in eis libris, quos Galen. non expoſuit, multò plura errata quàm in alijs eſſe non dubitamus. Quamobrem conſilium meum in hac re uideor mihi eſſe utile, ut tantùm id approbemus, quod Gale. approbat, aut quod Hippoc. & Gal. ſententijs conſonum uideatur. Ad hoc comprobandum accedit, quod Gale. ibidẽ Chirurgi officina, Comment. 4. lib. primi, excuſari poſſe literam Hippoc. inquit, etſi de olfactu non fecerit mentionem: licet enim dicere, à librarijs fuiſſe prætermiſſum: quemadmodum alia multa, in multis & Hippocra. & aliorum libris inueniunt partim errata, partim prætermiſſa. Ad rem itaque redeũdo, Galen. libr. 14. de Vſu partium, fœminam mare frigidiorẽ probat, uſumq; declarat: ea enim eſt fœminis conuenientiſsima temperatura, per quam ſanguinem generent, conuenienti copia, ut & ſe & infantẽ alere poſsint, conceptus tempore: neque tamen tantus ſit earum calor, ut diſcutere poſsit, quod abundat, quemadmodum in maſculis. Sunt ergo fœminę maribus paulò frigidiores, ut quæ ſufficiant generationi multi ſanguinis, nõ tamẽ eius diſcuſsioni. Is ſanguis qui abundat à quartodecimo anno, in quinquageſimũ, quouis mẽſe p̃ uterũ purgatur in bene habentibus fœminis. Neque negamus, quibuſdam parum ante 14. aut poſt ipſum incipere menſtruas purgationes, quibuſdam etiam pinguioribus ad 40. deficere, & quibuſdam poſt 50. etſi raro: tempore tamen conceptionis, nõ tamen integris menſibus cohibetur, ut fœtum alant, neq; ipſum corrumpant. Huius ſanguinis partem optimam ſibi trahit fœ-

Fœminæ maribus paulò frigidiores.

Menſtruæ purgationes quo tẽpore incipiunt, ac deſinunt.

tus, reliqua ad horam partus purganda ſeruatur. Eſt hæc purgatio quædam naturæ operatio, per quam à ſuperabundāti ac uenas implēti exoneratur: is nūquā eſt inculpatus, ut inquit Gal. lib. 1. de Morb. pop. par. 3. in hiſto. Philini, in Comment. Quod ſi quum mulier naturaliter parit, purgationes conuenienter ſuccedant, libera manet fœmina, non aliter quàm qui ex morbo optime iudicatur: ſolentq; hæ iudicationes paulatim eueni-

Menſes quo tēpore durant.

re. Siquidem non tribus tantùm, aut 4. diebus perficiuntur, ſed 30. & nonnūquam 40. quē terminū excedere nō ſolēt, niſi ægrotatiōis ratiōe. Ante 30. uerò ſæpe finiūtur, & ſæpe ante 20. Quū tamen imperfecte aut tarde iudicatur, ac lēte, & humores, qui in uaſis cōtinent, deprauati, corruptiq; ſunt, febricitāt fœminæ aut eodē quo pepererunt die, aut 2. aut 3. pōſt. In quibus fines ac iudicationes ſperandæ ſunt, à die partus, non à die quo fœmina ipſa febricitare cœpit, inquit Hippocrates.

Obiectio.

Contra quod uidetur eſſe, quod ſcribitur à Galeno libro 1. de Diebus decretorijs, de morbi principio: dubitans namque à quo tempore dierum iudicialium computationes ſunt faciendæ, ſubdit, Non à primo morbi inſultu; id enim inſenſibile eſt, non etiam uidetur à decubitu facienda; ſiquidē plurimi molles ac timidi ob quamuis leuem cauſam ſtatim decumbunt; alij uerò robuſti ac mali patientes, & negotijs ciuilibus occupati, longius eunt, & aſſueta munia obeunt, neque adhuc decūbūt. Erit igitur principiū, inquit, nō primū tempus inſultus, non hora decubitus, non tempus quo primùm cibos faſtidiūt, diſplicent, caput dolent, atque grauantur; ſed quo primum febrire, atque ob febrē decumbere cœperint. Quod etſi in quibuſdam exactiſsime notum non fuerit medico atque ægrotanti, ad prædicendum, & computationē dierum faciendam, nihil refert. Male ergo docet modò Hippo. ab hora partus, quum nondum febrit fœmina, computationem facere: pari enim modo doceret, ab hora diſplicentiæ, faſtidij, & doloris capitis ante febrem computare. Ad quod reſpondendum eſt, quod iudicationes morborum maxime ſolent euenire in die motus humoris: in illis uerò quæ pepererunt, motus humorū potius ſequitur partum, quàm febrem, quoniam in partu maximus motus, ac ualidiſsimus humorum fit, inde ſequitur, ut iudicationes, quæ omnes per manifeſtas excretiones, aut effatu dignos abſceſſus fiunt, in diebus partui reſpondentibus eueniant: quia maximus ille excretionis motus in die partus

iace

incepit, cui eos omnes, qui eum ſequuntur, in proportionatis diebus euẽturos ſperandum eſt. Tales autem ſunt & euacuationes, & abſceſſus. Neque ualet argumentum de neutralitate decidentiæ, in qua ægri ſentiunt faſtidium, diſplicentiam, ac dolorem capitis: iſta enim neque paria ſunt, cum motu corporis, & doloribus partus: neque ſimilia excretioni, quæ cum partu fit fœtus, & humorum: neque ipſamet febris, & humorum febrem facientium motus, parem habet cum iudicationibus ſimilitudinem, ac reſpondentiam, ſicuti partus, in quo & motus & euacuationes omnium maxime fiunt: & iudicationes ipſę, motus ſunt, atque excretiones. Mouentur itaque ad excretionem & criſim humores omnes poſt partum, in diebus partui reſpondẽtibus. Quòd etiam exiſtimant aliqui Neoterici, Hip. ſentẽtiã eſſe intelligendã de partu nõ naturali, eſt falſum. Dicunt enim, quòd febris, quæ ſequitur partum non naturalem, eſt accidens partus, & computatio non debet fieri ab accidẽte, ſed ab ipſo morbo, maxime ſi febris parũ poſt partũ ſequat: ubi uerò partus naturalis fuerit, febris ſequens potius uidebitur ſequi cauſam aliam ex malo regimine, & tunc computationes ab ipſa febre erunt faciendæ. Sed in omnibus his fallunt. Primò, quia febres, quæ ſequuntur partum ſiue naturalem, ſiue non naturalem, febres ſunt in eſſentia, cùm nõ ſequantur inflammationes: tantùm enim illæ febres accidentes dicuntur, quæ ſunt ſymptomata ſequentia alicuius partis inflammationem, quas non febres, ſed pleuritidem, phrenitidẽ, & pulmoniam ſolent antiqui medici appellare, non eas, quæ ſequuntur humorum putredinem. Quod ſatis latè declaraui, quum in celebratiſsima Salamãticenſi Academia publice profitebar medicinam, in expoſitione diuiſionis febris, in febrẽ in eſſentia, & febrem accidens: quo tempore contigit mihi, ut plurimas Barbarorum ſectas ab animis ſtudioſiorum propulſarem. Quod etiam referunt, febrem poſt partum naturalem non ſequi partum, & poſt partũ non naturalem ſequi partum, eſt falſum. Febres enim quæ ſequuntur partum, ob id maxime eos ſequuntur, quòd humores mali corrupti, longo tempore aceruati, agitantur, maxime ſi non ſufficienti copia purgentur: quod ſæpiſsimè poſt partum naturaliſſimum euenire ſolet, ubi ante partum mulier malo uictu uſa fuerit, plurimos prauos ſuccos congerente, aut ubi ob ipſorum craſsitudinem non probe purgentur, aut quoniam ubi acres admodum fuerint,

Neoterici confutantur.

Febres à partu non ſunt ex accidenti.

Febres quæ ſequũtur partus.

rint,uterus ob dolorem iritatus non admittit purgationem. Hi igitur humores agitati,& non conuenienti copia purgati, febrem accendere poſſunt poſt partum naturalem, cuius cau ſa primitiua partus erit.cauſa enim actu febrem faciens,putre ſcens humor eſt,tam in naturali,quàm in non naturali partu.

Solus motus non efficit febres acutas ſine corporis apparatu morboſo.

Exiſtimare autem,febrem acutam poſſe ex ſolo motu partus euenire,eſt falſum,niſi in corpore præfuiſſent mali ſucci, ut inquit Gal.lib.3.de Mor.popu.par.3.in Com.hiſto.Adoleſcen tuli,qui in Mendacium foro:Ego uerò labores quidem & cur ſus,ſi plures exercitationes hac appellatione ſignificentur,per tinenter affirmauero, nequaquam mortis cauſas fuiſſe, niſi in corpore morboſus apparatus antè fuiſſet.Et li.1. de Mor. popul.par.3.in Comm.hiſto.Sileni, inquit, Vbi quis ex cauſis manifeſtis febricitare cœperit,ſi nullo modo corpus ad morbum paratum fuerit,diaria corripitur febre. Motus ergo ſolùm febrem non efficiet acutam.De utroque igitur intelligenda eſt Hippo.ſententia,neque eſt cur diſtinctionem facia mus:partū enim fuiſſe naturalē nihil refert ad febrē humoralē faciendā.

Computationes non fiunt à partu et febre, ut putant neoterici.

Quod etiam quidam dicunt,cōputationem à die partus & febris fieri debere,itaque duas computationes faciē das eſſe,ubi febris in diem partus non incidat, falſum eſt:quoniam Gal.in Com.damnat hanc ſententiam,quū inquit, Principium numerationis erit,non quo die cœperint febricitare, ſed quo pepererint.In quibuſdam igitur circa ſecundum aut tertium diem à partu incipiunt,ex quo multi numerant futuram iudicationem.Sed res non ita ſe habet,ſed ex quo pepererint,numerationem fieri oportet dierum.Præterea nullus antiquorum duas computationes faciendas eſſe præcepit. Rurſus ponamus aliquam mulierem ſecundo die à partu in febrē incidere,quam putet medicus 11. die iudicandam. conſtat, quòd ſi computatio fit ab utroque, ratione febris eueniet in 11. & ratione partus in 10.aut ſi iudicatio ſpetatur à febre in 17. ratione partus fiet in 16.& aliqua fiet in 19.quę ſpetatur in die 20. quod nunquam fit, & dies hos non iudicare in expoſitione primi prog.huius lib.diximus.Præterea partus non habet de ſe naturam aliquam,qua oſtendat,quòd febris, quæ ſequitur ipſum,iudicanda eſt cito,aut tarde:ſed ſola ipſa morbi natura cum motu, & anni tempore, & reliquis, oſtendunt, quando morbus finietur.Non igitur erunt duæ computationes facien dæ,ſed unica.Vbi enim febris, quæ ſequitur partum, fuerit

acut

acuta, quæ iudicet morbum intra 14. finiendum, quæ computatio à febre ſumitur: quærerem quam iudicationem præbet partus, aut quæ cõputatio fieri deberet à partu, alia ab iſta. Sed quoniam id uidetur eſſe contra Hippo. ſimiliter, qui à partu præcipit facere computationes, notandum quòd conſideratio ſumitur à febre, computatio autem unica eſt, quæ ſumitur à partu. Conſiderare enim oportet morbum, an acutus ſit, an peracutus: quòd ſi acutus, intra 14. terminabitur, is autem erit 14. à partu: ſi peracutus non exactè, qui intra 7. terminari debet, is dies erit à partu 7. non à febre. Et ſi ſecundo die à partu incidat in febrem exactè peracutã, 4. die, aut citius à partu numerato finietur. Quamobrem Gal. in Com. uidetur uelle, id intelligendum eſſe, in febribus, quæ ſecunda, aut tertia die à partu ſequuntur. Nam ſi 6. die à partu ſuperueniat febris, quæ à natura ſua ſit 7. die finiẽda, hæc 7. non erit à partu: eſſet enim 2. dies febris, in qua morbus ille non potuit ex natura ſua finiri. Ratio huius eſt, quoniam ubi poſt partum ſequitur febris, intra ſecundum aut tertium diem, motus humorum facientiũ febrem, uidetur ſequi motum factum in die partus: in reliquis uerò non, ubi morbi ſequantur acuti. Morbus igitur, quippe febris, oſtendit citam aut tardam iudicationem: dies autem erit is, qui à die part⁹ facta cõputatione fuerit iudicatiuus. Quòd ſi in ipſo non fiat, fidum non erit iudicium. Hanc expoſitionẽ lectores aduertant oportet: hæc enim eſt mens Hippo. & Gal. Confirmat præſentem ſententiam prognoſticam, hiſtoria In Thaſo Philini uxorem. lib. 1. de Mor. pop. par. 3. quæ poſt partum 14. die febricitauit, & computatio ipſius à febre facta eſt, non à partu. Hanc ego exiſtimo eſſe ueram Hippo. mentem, licet aliquando, ſed raro fiat, aliquam iudicationem ſequi cõputationem factam à die febris, non eam quæ fit à partu, ut li. 1. de Mor. popu. par. 3. in hiſt. uxoris Epicratis. quæ filiam peperit, & 2. à partu die febricitauit, & ab eo die omnem fecit computationem Hippo. dicens, Sexto à febre die, ſub noctem mẽte uacillauit, ſeptimo, ſpritata ſunt omnia, & reliqua. Et in hiſto. Dromeadæ uxorem, quæ filium pepererat, quam poſtridie rigor, & acuta febris prehendit: & ſtatim inquit, Secundo à rigore die &c. ubi omnẽ computationem facit à die febris, nõ à partu. Neque tamen mirandum eſt, in his duabus aliter euenisse: quandoquidem & ſi 14. dies ſit iudicatoria radicalis, in morbis acutis exquiſite nonnunquam euenit, iudicationẽ

Computationes à partu.

fieri in 13. etſi rarò, pariter & in 20. & 21. euenit. Sic etiam dato, quòd dies omnes iudicatorij in fœminis parientibus, quibus paulò pòſt febres ſequuntur, partum ſequi deberent, nónunquam fit, ut ſequantur ipſam febrem, licet rarò.

GALENI COMMENT.

PRINCIPIVM *numerationis tibi fiat nō quo die cœperint febricitare, ſed quo pepererint. In quibuſdam igitur circa ſecundum aut tertium incipiunt diem à partu: ex quo multi numerant futuram iudicationem. Sed res non ita ſe habet, ſed ex quo pepererint, numerationem fieri oportet dierum. Cæterum cùm hæc omnia ſummatim de diebus decretorijs docuerit* Hippocrates, *libet ut in animum reuocetur id quod à me ſæpenumero dictū eſt; id eſt quaſdam conquiſitiones haud quicquam conducere ad artis miniſteria, logicam habentes conſiderationem. Vſus enim prædictionis eſt agnoſcere diem quo morbus iudicandus eſt. Sed utrum talis ſit acutus appellandus, an peracutus, an longus, an acutus adauctus, an acutus ex conuerſione, de nominibus quærere eſt potius quàm de rebus. Quòd ſi cui placeat uel talem quæſtionem eſſe de rebus: tamē non de ijs rebus eſt ex quibus orſus quiſpiam aut præſentiat futura, aut rectè medeatur. Itaq; ſubijciatur nobis uerè præcognitum eſſe uigeſimo die fore morbi ſolutionem: tum re ita eueniente quemadmodum expectabatur, quendam dicere acutum morbum extitiſſe, quendam non acutum permittere uominari ipſum, finem enim eſſe morborum acutorū quartumdecimum diem: deinde eos inter ſe rurſus diſſidere: & alter appellet perſpicue longum, propterea, quòd exciderit ex acutorum limite morborū. quippe nullam eſſe exiſtimandum per morbos aliam tertiam differentiam de quātitate temporis: alter uocet acutum ex conuerſione talem morbum: alius acutum adauctum nominet; alius non ſimplicit*

plicíter ita dicat,ſed appellet acutum paulo adauctiorem. Si quis igitur primùm audiat ea ex quibus ſinguli diſcrepantes ueriſimilibus communiunt opinionem, deinde decernat quiſnam eorum melius peiúsue ſentiat: multum cõteret temporis,nec aliquid in arte iuuabitur.Pari modo ſi quis nouit præſentire uigeſimoſeptimo ſolutum iri morbum,nec poſsit definire utrum acutus, an acutus ex conuerſione ſit,nequaquam in artis officio offendetur. Optimum enim eſt per differentias in morbis abs tempore ductas,tantum earum exiſtimare eſſe numerum, quanta decretoriorum circuitio habetur : ut breuiſsimus quidem primo circunſcribatur quaternario, poſtea uerò is qui ſecundo,tum qui tertio,deinde qui quarto,mox qui quinto, ac demum qui ſexto,qui quaternarius in diem uigeſimum deuenit:poſtea uerò aboleri quaternarios,fieriq́; per ſeptenarios iudicationes,deinde etiam hos aboleri procedente tempore:ita ut per uicenos dies morborum efficiantur ſolutiones:poſtea ad menſium numerum deuenire.Duæ enim ſunt temporum præfinitiones in morbis:ut aut acuti, aut diutini nominẽtur.Sed gratia illuſtrioris diſciplinæ ſæpenumero ita nominamus:mox ab ipſis ducti rebus cogimur alios inter eos rurſus ponere acutos ex conuerſione: & omnes differẽtias tres facere:è quibus rurſus ſingulas partimur:uelut in primis nempe acutis,hic ſimpliciter acutus,ille peracutus ab ipſo Hippocrate nominatur. Peracutus,ſi ſeptimum non tranſilieet diem,ſed aut in eo aut etiã maturius iudicetur.acutus, ſi uſque ad quartumdecimum extendatur.tum autem huic quoque paulũ quid adijci cernentes ambigimus propriam non habentes deferre appellationem morbo qui ſeptimodecimo iudicetur:quomodo nec ei qui uigeſimo finiatur:ita ut appareat hac in re ambigui

tas

tas acerũus nominata, uideaturq; interdum nobis uerisimi le non eſſe quartumdecimum limitem acutorum morborum, ſed uigeſimum diem. At uerò rurſus & alia non parua ambiguitas ſuper ea ipſa re eſt. Etenim morbus acutus cum magnitudine quadam ac febre continua intelligitur. Si enim non ita ſit, quãquam circa quartumdecimum ſoluatur diem, aut etiam citius, eiuſdem appellationis, nequaquã cenſemus. Igitur hæ ſunt & tot acutorum differentiæ præſcripti temporis morborum: aliæ uerò eorum qui ad ampliorem latitudinem poſt diem uigeſimum extendantur. et uerò illorum conſonum rationi uidetur, ut qui uſq; ad quadrageſimum prorogentur diem, quadam propria differentia collocentur, qui autem ab his ad ſeptimum menſem extenduntur, alia differentia: quomodo & qui annui ſunt, rurſus alia compræhenduntur: & ad hæc qui habent non menſium, ſed annorum numerationem. Quod igitur aßidue moneo, talia prætermittenda ſunt, danda uerò opera eſt, ut idoneus ſis præſentire, quonam tempore conualiturus ſit æger. Itaq; conſtat ut Hippocrates in uno morbi genere quam ſolet nominare ſuppurationem, interdum uigeſimum diem ſtatuat terminum eruptionis, interdum trigeſimum, aut quadrageſimum, aut ſexageſimũ. Quocirca permittens deferre appellationes ijs qui circa talia peritiores exiſtunt, ipſe ſtudet præſentire in quem de relatis terminũ ruptio perreptura ſit. Id comperies duobus uelut inſtrumentis, experimento, ac ratione. Experimento quidem, unam & item alteram docente ſuppurationem eruptam, alterutram proprio ſeorſum temporis ſpatio. Ratione uerò, cognoſcente materiæ ſuppurationis ſubſtantiam, & item cauſam efficientem eius, & ea quæ cum illa cooperantur. Simul enim aliquis uidit primam ſuppurationem quadrageſi

geſimo ſi ita ..ntingat,erupiſſe die, quam talis commiſit humor,uerbi gratia modicè frigidus,ac tempore ſimiliter modicè frigido,& ætate & regione,& natura totius morbi,atque etiam affectæ partis: & rurſus ſimul uidit alterã erupiſſe ſexageſimo die omnibus prædictis frigidioribus, tum autem uigeſimo ſi ita ſors tulerit,calidioribus: ex his orſus,poterit alias ſcrutari ſuppurationes, intentionibus utens empiricè perſpectis, conferens uerò cum illis ea quæ nunc accidunt per caliditatem & frigiditatem ipſorum humorum euariantium, & item alterantis eos cauſæ efficientis,quæ calor natiuus eſt:& quæcunq; alia huic coo=perantur ex terra,tẽpore,conditione. Porrò cauſæ ipſius efficientis magnitudinem ab ætate conijciens, & item propria ipſius natura, atque etiam parte in qua accidit fieri ſuppurationem, & alijs indicijs quæcunque robur atque imbecillitatem indicant in arterijs ac uenis facultatis:(qui enim nihil ex his agnouit,ſed expectat ex obſeruatione cũctas diſcere ſuppurationes, mille tempus annorum ad eam rem nequaquam ſufficiet:quemadmodum rurſus qui ad natiuum reſpiciens calorem quantus ſit,cumq; eo confert cõcoquendorum naturam humorum,uiam habet inueniendæ eius rei quam ueſtigat)is igitur eſt,qui poteſt ex ijs quæ nouit,ea etiam quæ non nouit,artificij ratione perueſtigare. Hic unus dicet ut circa uigeſimum diem talis ſuppuraturus ſit,circa trigeſimum talis,& in alijs ſimiliter,nihil inſuper neceſſe habens addere utrum oporteat nominari acutum,an longum,an acutum ex conuerſione morbũ,Hæc enim interſtinguere, officium eſt non medicorum mediusfidius miniſterijs artis ſtudentium,ſed ſophiſtarum ſermonibus uacantium: & ob eam rem de eiuſmodi quæſtionibus in excelſo inſidentes ſolio,ſcite admodum plerique ſer

moni

monibus perhauriunt auditores: quid uerò ſit ægris euenturum, magis latuit eos, quàm maris congij. Alij econtrario idonei ſunt ad cognoſcendum morbos, ac præſentiendum futura, ſed nihil habent quo logicas diluant quæſtiones: & ob hanc cauſam alij exiſtimantur medici ab hominibus: alij ſophiſtæ ac medici uerbotenus. eos enim ita appellant: & ſi quos uiderint librum aliquem legentes, & ratione utentes ad utilium medicaminū interpretationem, tales medicos uerbotenus eſſe ſuſpicantur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit, computationem fieri debere, non à quo die cœperint febricitare fœminæ parturientes, ſed à die quo pepererunt. Et id ſignatim uult, ubi in illis, quæ circa ſecūdū aut tertiū diem à partu febrire incipiūt. hoc tantùm ſcribit Gal. in hoc lōgo Cō. quod ad prog. expoſitionē pertineat.

De nominibus quanta ſit habenda ratio.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Cæterum quū hæc omnia) reprehendit tanquam inutilem diſputationem de nominibus: ſufficit etiam intelligere quòd morbus cito, aut tarde iudicabitur, etiam ſi medicus ignoret, an talis morbus ſit appellandus acutus, an peracutus, an celeriter iritat. Quòd ſi aliquis contenderet, de rebus eſſe quæſtionem: uerūtamen quæſtio de his rebus nullam afferet curationi aut prognoſtico utilitatem. Ponamus enim, inquit, præcognoſcere medicum alicuius morbi ſolutionem 20. die morbi futuram, quo ita euenīte, quidam eum morbum appellet acutum, alter uerò dicat ipſum nō eſſe acutum, quoniam terminus acutorum eſt dies 14. Præterea diſsideant, alterq́; dicat ipſum eſſe acutū ex decidentia, alter non eſſe talem morborum differentiam, ſed omnes limitem acutorum excedentes eſſe longos: alter ipſum dicat acutum adauctum: ſi etiam fiat, ut aliquis audiens eos ſic diſcrepantes, uelit diſcernere quis uerior ſit, multum conteret tempus, & nihil capiet frugis. Et Gal. multis in locis reprēhēdit quæſtionem de nominibus, potiſsimum lib. 11. de Mor. curan. inquit, Verùm quod diuinum Platonem ſequuti, ſemper teſtamur, contemnere nomina oportet, minime autem ſcientiam rerum, ea namque ad ſalutem hominum magis pertinet, erroriſq́; in ea finis eſt pernicies. Nominibus ſiue proprié,

prie, ſiue improprie utare, ad ægros id parum attinet. Præterea 14. de Mor. cur. & 2. de Mor. cur. & multis alijs locis, quæ prætermitto, ne faſtidium ingeram legentibus. Tamen lib. 1. de Temperamentis, contrarius uidetur, dicens, Et iam apparet, quòd de homonymia diſtinguere, tametſi ſit res parua, tamen in rerum uſu non leuis experitur momenti. Videtur ergo non omnino contemnere de nominibus quæſtiones. Quid igitur agendum eſt, quoties ſe obtulerit de nomine, quæ frequentiſſima eſt, maxime noſtris temporibus, quum quotidie medici ex Auicēna, ſelectiſsimos quoſque medicos prouocant, quoties eos audierint Coctionem appellantes, eam mutationem, quæ fit alimentorū in uentriculo: aut Reuulſionem eam, quæ fit ad contrariā humorum defluentium conuerſionem. Quòd ſi euacuationem per epicraſim fieri debere aliquando profe-rat, hæc & ſimilia improperijs agent. Quid igitur agere debet medicus, tali oblata occaſione (ubi cum ſapientibus fuerit diſcordia) conſulit Gal. lib. de Diff. ſympto. dicens, Atque meminiſſe oportet eius quod ſemper dicere ſolemus, ut quod ad nomina ptinet, celerrimè mutuā pacē cōponamus, atq; ad res ipſas feſtinantes, in ipſis uerſemur, ac diu perſiſtamus. Verùm inueniuntur complures etiam eruditionis titulo ſe uenditantes, qui omnia peruertunt: quippe omnem uitam de nominibus altercando conterunt, adeo ut nunquam poſsint ad artis finem peruenire. Quid igitur faciet uir ueritatis ſtudio æſtuans? principio oſtendere debet res, quæ ſuapte natura inter ſe ſimiles ſunt, atque ob hoc neglectæ: deinde imponere eis nomina, maxime quoad eius fieri poteſt uſitata, & à patrio ſermone non aliena. Quòd ſi hæc ignorat, fingat ſibi propria, idq; ſummopere curet, ut ſingulis rebus ſingula adhibeat nomina, ne ob homonymiam ſermo reddatur obſcurior, néue ſophiſmatis perturbetur, neque etiam res aliqua omittatur. Addidit etiam, bonum eſſe, ſi quis tot morborum ponat differētias, quot ſunt circuitiones uſque in 20. diem, per quaternarios, & deinde per hebdomadas. Tandem concludit, tres morborum differentias, dicens quoſdam acutos, quoſdam diutinos, quoſdam ueluti medios, qui ſunt acuti ex decidentia: eruntq; tres differentiæ, in acutum, peracutum, & acutū ex decidētia. Peracutus intra 7. finitur, acutus intra 14. Sequitur uerò ambiguitas, an ille qui 17. aut 20. finitur, ſit appellandus acutus, uel non. Eritq; primum dubium: quoniam ſi 14. eſt terminus

Medici ex Auicenna.

nus acutorum,ille qui ad 17.peruenit,non erit acutus. Secundum dubium eſt,quoniam intra diem 14.finiuntur aliqui morbi,qui non ſunt acuti,uidelicet qui nec magni fuerint, neque febrem continuam habuerint coniunctam.Primum dubium facile ſoluitur,quoniam acuti abſolute ſunt, qui 14. diebus finiuntur,non abſolute ad 17.& 20.perueniunt. Aliter ſic, licet terminus acutorum morborum ſit dies 14. quoniam fere omnes intra ipſum finiuntur, non inconuenit, aliquos ad 17. aut 20.prorogari,aut quoniam deciderunt ex acutis,aut quoniam aliquo ſpatio temporis lento inceſſerunt motu. Qui autē ob id,quòd uniuerſalis aliqua ſententia aliquādo deficit, uult ipſam peruertere,ſoreticam agitat dubitationem.Eſt enim ſoretica dubitatio,ubi quis probatam aut ratione,aut experimento ſententiam peruertere tentat,quoniam aliqua ſingularis ex aceruo deficit:ſoretica enim dubitatio acerualis eſt. Exemplum huius dubitationis ſoreticæ eſt apud Gal.lib.1. de Die.dec.ſi quis proponat ad hoc,ut dies aliquis ſit decretorius, oportere ipſum frequēter decernere, de morbis bene, perfecte,ſecure iudicare:poſtea uerò ubi aliquid horum deficere inueniat,exiſtimet illum non eſſe decretorium, omnibus præſentibus,aut plurimis,& maximis,ſoreticam dicit eſſe hanc dubitationem,ſummamq; ſtultitiam, quoniam de uniuerſali dubitamus,ob id quòd non omnia ſingularia aceruantur.Ad ſecundum dubium reſpondemus,quòd non appellatur morbus acutus,niſi cum breui terminatione habuerit annexum periculum, febrem quoque continuam coniunctam, præter quoſdam,ut attonitus,& comitialis &c. Reliqua quæ in hac parte de morborum diuiſionibus habentur, nota ſunt, & lib.1.in expoſitione 21.prog.dicta. Exemplum autem,quod de ſuppurationibus allegat Hippo.lib.2.habetur prog.57. Vbi ſcribitur, *Acutus adauctus*, Græcè, προσαυξημένον ἐόν.

Soretica dubitatio.

IN tertia parte,quæ incipit(Id comperies) duplici uia oſtendit,inueniri poſſe breuem,aut longam futuram morbi cuiuſuis terminationem,aut experimento,aut ratione,(ac ſi diceret epilogiſmo) aut analogiſmo. Epilogiſmo, ut ſi quis uidens calidiores ſuppurationes,ac in corporibus calidioribus finitas 20.die:modice calidis 4.frigidiorib⁹ 60.poterit intelligere argumētum ab experimento,omnium ſuppurationum terminos. Analogiſtico item argumento, additis etiam alijs notis,ad quas collationem facere conuenit,ut ad conſtitutionem

Via probandi duplex.

nem,regionem, facultatem, & reliqua. Vteturq; epilogiſmo ab huiuſmodi cauſis incipiens,conſideratis his quæ ſolẽt morbos breues aut longos efficere,ſine quibus ſi quis uellet, ſolo experimento uſus,omnium terminos intelligere,mille annorum numero egeret.Quemadmodum is,qui nouit morbi cauſam,quæ coqui debet,& naturæ coquentis robur,ſolus poterit ex his,quæ nouit,ad notitiam eorum,quæ non nouit, peruenire:ueluti in futurorum prænotionem artificioſa uia,neq; curabit an morbus acutus,an diuturnus ſit appellãdus,an talis ex conuerſione.

Empirici mille annorum numero egent.

IN quarta parte,quæ incipit(Hęc igitur inueſtigare)reprę hendit eos,qui conterunt tempus in quæſtionibus dictis, quæ circa nomina uerſantur,& in logicis quęſtionibus.Id enim nõ eſt medicorum officium,ſed uacantium ſophiſticorum ſermonibus.Quod faciunt,in excelſo ſolio ſedentes, haurientes auditores ſermonibus, qui magis ignorant quæ ægris uentura ſunt,quàm maris congros.Alij tamen idonei ſunt ad cognoſcendos morbos,ac prædicenda in ipſis futura:licet non diluãt facile logicas quæſtiones.Inde fit, ut uulgus hominum cùm intellexerit aliquos eſſe ſophiſticos medicos,omnes eos,quos uidet legentes libros,& ratione aliqua utentes, circa uſum utilium medicamentorum,ſtatim ſuſpicantur ipſos eſſe ex λογιάτρων,id eſt,ex uerbo medicis. λογίατροι uerò appellantur,qui turpiter ſe gerunt circa agenda in arte medica;ut apud Galen. li. 3.de Morb.pop.part.1.Commentar,ultimo,dicentem, Addidi autem hoc,nullam aliam ob cauſam,quàm quòd multi ex non rectè ſcriptis in prorrhetico errauerunt,ab Hippoc.mente ualde recedentes,& ea quæ in ægris ſit prænotione, & ob id Logiatri quidem ſunt.Ita ſiquidem uocant multi ex doctis, eos, qui turpiter ſe in operibus gerunt. *Scitè admodum.* Græcè,σεμνῶς πάνυ.hoc eſt,uenuſtè admodum. Theſſalus in excelſo ſolio ſedens, inter ſordidos homines docebat, aduerſus quem ſcribitur præſens ſententia.Sic & libr.6. de Morb.curã. quum aduerſus Theſſalum,qui omnibus ulceribus recentibus dicebat unicam competere curationem:inquit, Theſſalus uerò,cũ ſuis unà ſophiſtis,in alto throno reſidens, ἐν κορυζῶσιν ἀνδράσι, hoc eſt,inter muccoſos uiros (ut Cercidas inquit) in precio erit,dum ſuis rationibus confirmat, omnis ulceris recẽtis candem eſſe curationem.

λογίατροι

Theſſalus in alto ſedens throno.

O PROG

PROGNOST. XI.

CAPITIS autem dolores vehementes, atque continui cum febre, ſiquidem aliquod ex ſignis letalibus acceſſerit, valde exitioſum eſt. Si tamen abſque talibus ſignis dolor viginti dies tranſcendat, & febris detineat, ſuſpicari oportet ſanguinis è naribus eruptionem, vel aliquem alium abſceſſum ad inferas ſedes. Donec autem dolor recens fuerit, conſimiliter ſanguinis è naribus eruptionem, vel ſuppurationem ſpectare oportet, præſertim ſi dolor circa tempora & frontem fuerit.

Hippo. inordinatè procedit. PROGNOST. iſtud, ut uult Galen. inordinatè ſcriptũ eſt. Primum, quoniam à doloribus, qui traſcendunt 20. dies ſine ſignis letalibus, incipit, & ſecundo loco redit ad dolores recentiores. Præterea poſt 20. dicit expectãdos abſceſſus, & ſanguinis eruptiones, & prætermiſit ſuppurationes, quæ magis quàm fluxiones ſanguinis eo tempore expectandæ ſunt. Rurſus confusè dictum eſt, quòd cùm recens dolor fuerit, expectare oportet ſuppurationem, aut eruptionem ſanguinis, præſertim ubi adſit dolor in fronte, & temporibus. Dolores namque harum partium non oſtendunt indiſtinctè ſuppurationẽ, aut eruptionem ſanguinis, ſed ſolam ipſam ſanguinis eruptionem. *Hippo. progn. corrigitur.* Quamobrem non aliter, quàm ut habetur in Comment. Galen. legendum eſt præſens progn. ubi corrigitur ac componitur ſententia.

GALENI COMMENT.

INORDINATE *explanat rem, quæ ad prædicendũ maximè conducit, ſed recto ordine texitur hunc in modum. Capitis dolores uehementes, & continui cum febre, ſi quod ex letalibus ſignis acceßerit, omnino exitioſum. Si uerò ex his quæ didiciſti, de ægro tanquam ualituro ſperes: à principio quidem ad ſeptimum diem ſanguinis è narib*

ribus fluorem expectato.procedente uerò tempore,id etiã eueniet.Pus autem exibit è naribus,aut auribus in ſalutem ægrotantis. Si uerò ad uiginti dies extendatur accidens doloris capitis, tunc etiam ſanguinis eruptionem rariorē expectabis:magis uerò ſuppurationem, aut abſceſſum ad inferas ſedes expectabis.Per id uerò tempus,per quod ſanguinis eruptionem ſperaueris,augebit tibi ſpem, ſi circa tēpora & frontem dolor uehemens perſeuerauerit.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

PRAESENS prognoſt.(ut legitur à Gale.) cum ſequentibus,uſque in 23.docet prædicere quædam circa affectiones capitis,& gutturis,& partium oris.Sententia igitur, de dolore capitis uehementi cum febre continua ſcribitur. Itaque in caſu dato cum dolore morbus poteſt terminari ad ſalutem, aut ad mortem:et ſi ad ſalutem,aut per fluxum ſanguinis narium, aut per ſuppurationem,aut per abſceſſus.Mors ſignificatur,ubi alia adſint ſigna exitioſa:uehemēs enim dolor capitis, cum ſignis malis in febre,quæ morbus acutus eſſe debet, omnimodò exitioſus erit.Imminet autem mortis periculum breui futurum,ob morbi uehementiam,atque magnitudinem,& quia ſignificat cerebrum inflammari,ubi alia ſigna exitioſa coniungantur.De tumoribus namq; iecoris,& lienis,ſimilem ſcripſit ſententiam libr.1.prognoſt.32.Significant autem huiuſmodi œdemata,in principio quidem periculum mortis breui futuræ:ſi tamen ſigna adſint ſalutaria, ſaluabitur æger.Veruntamē diſtinguendum eſt:aut enim morbus extenditur ad 7.tantùm, aut ad 14.aut ad 20.Si intra ſeptimum terminatur, iudicabitur per fluxum ſanguinis narium,ad quem modum de inflammationibus Hippocrat.lib.1.progn.28.dixit, Accidit his in prima circuitione ſanguinis è naribus eruptio , atque admodum iuuat. Si primam pertrãſeat ſeptimanam,aut finietur fluxu ſanguinis,aut ſuppurato humore,atque emiſſo per nares,aut aures.Diſtingues autem hoc ab illo,inquit Hippoc. ſi dolor capitis frontem,ac tempora uexauerit: id enim augebit ſpem fluxus ſanguinis.Simul etiam addes alia ſigna,quæ ad progn. 33. differuntur.Si tamen ad 20.diem prorogetur morbus, finietūr aut fluxu ſanguinis narium, ſed raró,aut ſuppuratione facta,aut abſceſſu ad inferas ſedes. Ratio eſt,quoniã ſi humores

Mors breui futura quibus ſignis.

Fluxus ſangui nis narium raro poſt 20. ſatis calidi eſſent, ac tenues, non prorogaretur morbus in 20 ubi uerò tales non fuerint, non, niſi rarò, ſperatur fluxus ſanguinis narium: ſi medio modo calidi fuerint humores, medio quoque modo tenues, ſuppurabuntur. Non enim ſunt adeò calidi, ut fluxum ſanguinis narium efficiant: neque adeò frigidi ac craſsi, ut abſceſſus ſperentur. Si tamen fuerint frigidiores ac craſsiores, per abſceſſum finientur (ob frigiditatē utiq;, & humorum craſsitudinem) ad inferas ſedes, ſed non ſine diſtinctione, quam ſcripſit Hip. 66. prog. lib. 2. Fiūt aūt hi quidem (hoc eſt abſceſſus) in partibus inferioribus, quibus circa hypochondria inflammatio quæpiam innaſcitur: illis uerò in ſuperioribus, quibus hypochondrium flaccidum ac ſine dolore perſeuerat. Si uerò aliquandiu difficiliter reſpirauerit, ceſſabit ſine aliqua manifeſta cauſa: quemadmodum coma & ſurditas ſubitò euenientes, parotidas oſtendunt, & humorum raptū ad ſuperiores regiones. *Coma parotidas oſtendit.*

PROGNOST. XII.

MAGIS autem oportet expectare ſanguinis eruptionem in iunioribus trigeſimum quintum annum agētibus: in ſenioribus verò ſuppurationem.

SIMILEM huic ſententiam ſcripſit prognoſti. 29. libr. 1. de Hypochondriorum inflammationibus. Sumitur autem argumentum ab ætate: in his eñ qui nōdū 35. annum attingunt, copia maior ſanguinis adeſt, & ob id in ipſis magis quàm in alijs fluxus ſanguinis eſt ſperādus. Accedūt ad id duæ aliæ cauſæ, quarum una hic ſcribitur à Gal. nempe quòd per hanc ætatem ſanguis eſt calidior, ac bilioſior, quod nō parum facit ad ſanguinis ebullitionem: & altera, quæ cum prædictis ſcribitur Comment. 29. citato, quę eſt facultas ualidiſsima, qualis etiam opportuna eſt ad excretionem ſanguinis per partes corporis ſupernas. Quod aūt ſubiūgit, In ſeniorib⁹ uero ſuppurationē. argumentum eſt etiam ab ætate frigidiori. Lib. tamē 1. progn. 27. ſcripſit argumentum, ad coniectandam ſuppurationem futuram, in hypochondriorum inflammatiomibus, ex morbi lōgitudine, ſi, inquam, uigeſimum diem pertranſierit, quod hīc ſcripſit in prog. præcedenti. Id autem quod ab ætate ſumitur, quòd uidelicet in frigidiori potius ſuppuratio, quàm fluxus ſang

Fluxus ſanguinis narium cauſæ.

Facultas ualida ad ſanguinis excretiones.

Suppurationes in ſenibus magis.

ſanguinis ſperatur, perſimile eſt illi, quod ſumitur ex proceſſu morbi. Qui enim morbi 20. diem attingunt, manifeſtè indicãt humorem frigidiorem, quàm qui ante id finiuntur.

GALENI COMMENT.

FINITIO ducta ab ætate eſt, quò magis expectes ſanguinis è naribus fluorem. Cauſa uerò perſpicua eſt, ac ſæpenumero prodita, ut ætas ad quintum & trigeſimum annum plurimum gignat ſanguinis. Accedit ad hoc, ut ſanguis per hãc ætatem calidior ac bilioſior habeatur. At (ut antea definitum iam eſt) id quoque ad ſanguinis fluorem à natura factum idoneum eſt, in natu uerò grandioribus ultra trigeſimumquintum annum expectanda magis ſuppuratio eſt.

ANNOT. IN GAL. COMM.

DVAS cauſas ſcribit, quare in ætate ad 35. annum magis eueniant ſanguinis eruptiones è naribus. Prima eſt, quoniam ea ætas plurimum ſanguinem generat. Secunda eſt, quoniam in ea ætate ſanguis calidior eſt, ac bilioſior. Quòd in ætate ante 35. annum plurimus ſanguis generetur; dixerat etiam in Commen. 29. lib. 1. & in Commen. 28. ſequenti, per omnes ætates, uſque ad eam, quæ eſt 35. annorum, procedens, ſanguinem in ipſis abundare, præterquam quòd in ea quæ eſt ad 35. ſanguinem & bilem ſimul creſcere dicit. Quod etiam probat naturalis temperatura, quæ calida eſt uſque in illam ætatem; & modice humida in poſtremis annis, qui ſunt ad ætatem adoleſcentiæ, & iuuentutis: & quòd animalia omnia, quo tempore augeri debent, caliditate & humiditate opus habent. Quum autem ceſſat augmentum à 25. in 35. per id ſpatium non diminuitur humiditas manifeſtè, neque corpus excedit temperiem in ſiccitate, per quem exceſſum impediatur à multi ſanguinis generatione. In eodem Commen. dixit, bilem ſimul cum ſanguine abundare: quod comprobat ſecundam cauſam ſcriptam in præſenti Comment. *Ætas ad 35. annum ſanguine & bile abundat.*

PROGNOST. XIII.

AVRIS verò dolor acutus, cum febre cõtinua, ac vehementi, malum. Periculum

enim eſt delirij atque abolitionis. Quoniam igitur fallax hic locus eſt, cito mentem adhibere cõuenit, & omnibus alijs ſignis à prima die.

Auris dolens quàm pericu-loſa.

IN præſenti prognoſt. duo docet H[illegible] Quorum primũ eſt, quantum periculi ſignificet nobi[illegible]o. auris acutus; cum febre continua ac uehementi: ſignifi[illegible] nim periculum delirij & mortis. Secundò conſulit, ut à primo die morbi coniecturam faciamus, eorum, quæ in ipſo futura ſunt, ſignis animaduerſis. Ratio in promptu eſt ex his, quæ diximus in expoſitione prognoſt. 8. Illi enim morbi, qui breui terminãdi ſunt, ſtatim à principio maximam habent ſignificationem eorum quæ futura ſunt: ſiquidem eorum initia maxime diſsident. Talis autem eſt dolor auris acutus, cum febre continua uehemẽti, qui breuiſsimè interimere poterit: ut in prognoſt. ſequenti: quoniam, ut inquit in præſenti, fallax hic locus eſt. Licet tamen in Græcis codicibus, quos legi, non τόπος, id eſt, locus, ſed τρόπος, id eſt, modus ſcribatur. Verùm τόπος, legendum, ut Laurentianus legit, & erit hæc ſcriptura, ὡς ἐχυροῦ τοῦ τόπου σφαλεροῦ ἐόντος. quod eſt, quoniam igitur fallax hic locus eſt. Auris

Auris.

Latinum uocabulum, auriculam externam cartilagineam ſignificat, magis propriè uerò organum intrinſecum audiendi: ſic & οὖς Græcum, aurem, & auriculam ſignificat, licet auricula magis proprie ὠτίον appelletur. Ad ſignificandum ergo internum audiendi organum, ſatis proprie uſus eſt uocabulo Hip. dicens, ὠτὸς δὲ ὀξείη ὀδύνη. hoc eſt, auris uerò dolor acutus. Celſ quoq; libr. 2. cap. 7. inquit, Auris quoque dolor acutus. Vt ex

Neruus ad organum auditorium ueniens.

diſſectione probat Gale. libr. 9. de Vſu par. & lib. de Diſſectione neruorum. Quinta neruorum coniugatio, quæ à cerebro oritur, utrinque ſecatur in duas propagines: quarum altera foramen ingreditur, cæcum appellatum ab antiquis, etſi cæcum nõ ſit: altera uerò ad organum auditorium peruenit, ſimul cũ membrana ipſum obuoluente: hic locus neruoſus eſt, ac cerebro admodum cõiunctus. Poterit ergo, ubi inflammationem patiatur, magnitudo doloris facile delirium aut mortem inferre: quod docet experimentum, & ratio ſimiliter, quæ ſumitur ex compaſsione cerebri. Ducitur autem cerebrum ad compaſsionem facile, à membro proximè ſito, potiſsimum cùm plurimis aut maximis neruis cerebro communicat: quod de

ſepto

ſepto tranſuerſo,& ore uentriculi, & cæteris neruoſis membris dixit Gal.lib.1.Commen.32. Quum enim ex illo omnes naſcantur nerui,quæcunque pars plurimis aut maximis participat,hæc meritò in cõſenſum originem eorum perducit. Per ducit autem ad delirium, quemadmodum phrenitis, ob inflammationẽ, & dolorem,etſi phlegmone in ipſo cerebro nõ ſit. Spiritum namque calefacit,inflammat,ac diſſoluit,& motu celeri confundit agitando:diſtemperat item ipſum ſimul,& cerebri ſubſtantiam,quod ad delirium proximè facit. Dolore itẽ animam à conuenĩẽtibus imaginationibus diſtrahit, præterea cerebrũ implere poteſt doloris magnitudine, fluxione adaucta:ad id uerò mors facile ſequeſ,ut in attonito morbo. Si itaque cerebrum diſtemperetur ob auris inflammationem ductò in conſenſum, animæ actiones lædentur: ſi uerò ob dolorem fluxionem admittat,corporis actiones corrumpentur. Hæc igitur læſio in corpus,illa uerò in animam uergit: ut in expoſitione 19.progno.lib.1.explicui latius. Bene igitur dictum eſt,aut delirium,aut mortem minari præſentem affectionem: deliriũ ob intemperiem,& reliqua; mortem ex plenitudine cerebri: quibus accedit febris uehementia,ac continuitas. Meritò igitur locus hic fallax ab Hippo.appellatur, quemadmodum lib. 6.de Mor.pop.par.5. ubi docuit doloribus aurium ſubuenire tanquam uehementi malo,lana ex unguento aut oleo, inuoluta digito,deinde in aurem expreſſa,donec aliquid intus efflu-at. Quum uerò aliquid exierit ex aure,igni applicetur, ad intelligendum,an pus ex aure manet:quia locus hic decipit. Verba Hippoc.hæc ſunt,ſi auris doluerit,lana circa digitũ inuoluta,calidum infundere unguẽtum: mox ſuppoſita interiori manus uolæ lana in aurem imponere, donec aliquid exire uideatur:deinde in ignem inijcere, deceptio. Quod in prog. dixit, σφαλερῶ,id eſt,fallax:in allegata ſententia dixit,ἀπάτη, id eſt,deceptio. Verum eſt,quòd in Comm.poſtquam mentem Hippo. expoſuit,& aliorum expoſitiones adduxit, dixit dictionẽ nullo modo eſſe Hippocra.quod tamen mihi perſuaſi,eſt Hippo. in eo loco admonere, ut medicus perſeueret in adminiſtrãdo paregorica mẽdicamenta,nõ narcotica,ut Fuchſius inquit; de quibus in eo loco non eſt mentio,& quæ pus mouere nõ poſſunt,ac attendere an pus manet ex aure,admoto igni,eo quod emanat:quoniã ea eſt uia ſalutis,ut in ſequẽti prog.dicit. Vt tamen,quanta ſolicitudine faciendum ſit, doceret,dixit, Deceptio

Phrenitis per conſenſum.

Fallax locus aurı.

Fuchſius notatur.

ptio,id eſt,fallax locus eſt:decipit enim, breuiſsimo tempore hominem interimens. Nec etiam rectè Fuchſius lanam ipſam igni ad experiundum admouet:odor enim lanę uſtę cognitionem odoris putis confunderet:quin potius lana ſuper ignitos carbones exprimenda.

GALENI COMMENT.

NVNQVAM *uehemens dolor in his euidentibus auriculis infeſtat:neque ſi infeſtet, periculum comitabitur, propterea quòd neque pars ipſa præcipua eſt, neque parti cuiquam præcipuæ continuetur. ſed conſueuerunt nominare dolorem aurium; quoties in profundo ex auditorio meatu doloris ſenſus affligat:tunc enim ipſe afficitur auditorius nominatus neruus, non ex longo interuallo cerebro copulatus. Itaque merito multi interimuntur per dolores aurium uehementes, in conſenſum perducto cerebro. Quocirca nonnulli ægri delirant,necnon aliqui derepente moriuntur, quem in modum attoniti, quoties in cerebrum decũbat uniuerſum aurium dolorem cõmittens fluxio.*

ANNOT. IN GAL. COM.

IN prima parte explicat,per aurem non eſſe intelligendam auriculam exteriorem,ſed internum auditoriũ meatum:quoniam exterior aut nunquam uehementer dolet, aut quamuis doleat,non inde imminet mortis periculum,& delirij. Vbi autem dolor fuerit in auditorio neruo, ex breui interuallo cerebro copulato,dolor aurium dicitur.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Itaque merito)cõcludit ſententiam Hippocr.nempe multos interimi à dolore aurium,ducto cerebro in conſenſum, ob quem ex ægris nonnulli delirant,quidam repente moriuntur.

PROGNOST. XIIII.

PEREVNT autem ex hoc morbo iuniores quidem ſeptimo die , & adhuc citius: ſeniores verò multò tardius:febres nãque & de

liria

liria minus eis ſuperueniunt, & hāc ob cauſam aures ſuppurari præueniunt. Verùm in his ætatibus recidiuæ morbi ſuperueniētes, plurimos interimunt. Iuniores tamen ante auris ſuppurationem moriuntur. Si autem pus album ex aure defluat, ſpes habetur de ſalute iuuenis, ſi aliquod aliud bonum ſignum ei ſuperueniat.

QVI iuuenum ætatem prætergreſsi ſunt, γεράντοι, id eſt, ſeniores ab Hippo. appellantur, ac crudi ſenes, à Gal. ut in Comment. 69. lib. 2. quod uocabulum hanc habere ſignificationem declarauimus eodem loco. Iuuenes uerò ipſi, atque iuniores, νέοι & νεώτεροι: & in præſenti prog. & alibi, νεανισκοὶ ab Hipp. appellantur. Νεώτεροι tamen, id eſt, iuuenes ſunt, qui in ætatis uigore conſiſtunt, de quibus loquitur hîc Hippocra. Illi enim & iuuenes ſunt, & dicentur rectè νεώτεροι, id eſt, iuniores. Iuuenes itaque à 25. in 35. annum durare conſtat apud Gal. 5. ſectio. apho. Com. 9. Quæ ætas à 25. in 35. eſt νεανίσκων, id eſt, iuuenum ætas eſt. De eiſdem tamen intelligi literam Hippo. conſtat ex Comm. Gal. ubi cauſam referens, quare νέοι, id eſt, iuniores magis affliguntur febre, atque delirio, inquit, Ob calidum ac biliosum temperamentum; id autē temperamentum νεανίσκων, id eſt, iuuenum proprium eſt. ut 3. ſect. apho. Com. 29. ubi de febribus acutis (quas νεανίσκοισι, id eſt, iuuenibus euenire dixerat Hippo.) Gal. loquens, dixit, Sed ex acutis tertianas maxime, & febres ardentes: hæ enim præ cæteris febribus ſunt biliosiſsimæ, & plurimæ νεανίσκοισι, id eſt, iuuenibus accidunt: quoniam & flaua bilis hac ipſa ſuperabūdat ætate. Idem ergo ſunt νέοι, & νεανίσκοι, hoc eſt, iuuenes, eorumq́; ætas à 25. in 35. erit. Rurſus Com. 69. lib. 2. explicans præſentis prog. ſententiam, dicit, Hippo. uoluiſſe crudos ſenes magis conualeſcere ex doloribus aurium, quàm qui ſunt in ætatis uigore, quos hîc νέε appellat, aut νεώτερε. De ſenibus namque locutus, qui ætate multum proceſſerunt, inquit, Sed qui inter hos & ætate uigentes interiacent, utpote ſemicani, crudiq́; ſenes nomine, conualeſcere uidere licet interdum magis, quàm qui ætate uigent. quemadmodum & Hippo. ipſe docuit, de inflammationibus, quæ in auribus fatigent. Quos igitur hîc appellat Hippo. νέε,

γεράντοι.

νέοι, et νεώτεροι.

νεανίσκοι.

& νεωτέρους,illic Gal.dicit eſſe ἀκμάζοντας,id eſt,uigentes, qui etiam νέοι,& νεανίσκοι appellantur, Latine iuuenes, atque ætate uigentes.iſti à uigeſimoquinto, in 35.annum perdurãt,in qua ætate ſenſus alacrior eſt,quàm in alijs.Neque enim ab humiditate,ut in pueris,hebetatur,neque à ſiccitate,ut in ſenibus. Quòd ſi adoleſcentes illis cõparaueris,aut non æque alacrẽ ſenſum habent,aut ſufficiet non eſſe eorum humores adeo mordaces,& calidos,ut in iuuenibus,ad doloris remiſsionẽ. Hac de cauſa iuniores ſenioribus comparans, dixit, Citius à dolore auris acuto,cum febre continua uehementi,interimi, id eſt,illi qui à 25.in 35.annum ſunt,citius interimũtur, quàm qui à 35.in 49.qui parum minus illis conſtant in naturalibus facultatibus.Seniores uerò, inquit, id eſt,illi, qui à 35. in 49. multò tardius interimuntur.Redditq́; cauſam Hippo.quoniã febres & deliria minus eis ſuperueniunt. Ratio Hippo. conſtat,quoniam,ut probaui,iuuenum temperatura calidior eſt, ac bilioſior:bilis item dolores & febres maiores,quàm alij humores,efficere ſolet,& inde deliria ſequentur maiora, quàm in ſenioribus.Vnde ſequitur,ut plures ex eis liberentur facta ſuppuratione:ſuppurantur autem antè quàm moriantur:quoniam mors non inſtat ob dolorum & febrium magnitudinẽ, ut in iuuenibus.Præterea inquit,In his ætatibus, nempe ſeniorum(de his enim explicatur à Gal.)reuerſiones morborũ ſolent plurimos interimere.ratio eſt, quoniã ob defectũ naturalis facultatis,& caloris remiſsionem, nõ aſſequuntur perfectã ſuppurationem : & quæ iudicantur , ſine ſignis coctionis ſolent non eſſe fida,ut 1.lib.de Mor.popu.ſect.45.Coctiones celeritatẽ iudicij,& ſecuram ſanitatem oſtendunt:cruda uerò,& incocta,& in malos abſceſſus conuerſa,aut dolores, aut diuturnitatem,aut mortem,aut recidiuas.De morborum reuerſionibus dicemus in expoſitione prog.22.Rurſus per contrariũ inquit,Iuuenes ante ſuppurationem moriuntur: anticipat enim delirium,& febris, mortem afferre ante partis ſuppurationem.Habetur tamen ſpes ſalutis,ſi pus album ex aure defluat,& ſi aliquod aliud ſignum bonum iuueni ſuperueniat. Vbi ergo iuuenis auriùm dolorem prædictum cum febre patiatur continua,unica ſalutis ſpes habetur , perſeuerante dolore,ſi pus album effluxerit ex aure:non enim tantùm ſuppurari ipſum oportet,ſed pus album effluere:quoniam in ſenioribus ſuppurationem præuenire mortem dixit.Cæterùm reci-

Iuniores dolores auris citius interimunt.

Reuerſiones morborum plurimos interimunt.

Iuuenes ante ſuppurationem auris moriuntur.

diuas

dictas ſuperuenire,ac interimere plurimos: quoniam illi non ita integre ſuppurantur,ut pus album effluat ab aure. Saluantur autem iuuenes ſuppurati, & albo pure emanante: tamen pus album emanare decet ante 7. diem: iuuenes namque ex eo morbo 7.die aut citius moriuntur.Prius igitur pus emanare oportet,quod maxime morbi acuitatem oſtendit:intra 7. namque humor defluit,inflammationem faciens, & ſuppuratur,& inflammatio rumpitur:quod etiam caliditatem,& tenuitatem humoris oſtendit.Euenit quoque mihi ipſi hoc morbo laboranti,ut intra quatuor omnia hæc ſuperuenirent,cùm iuuenis eſſem 25.annorum.Addit,Si aliquod aliud ſignum bonum ei ſuperueniat. quod non paruam ingerit dubitationem: inutiliter enim additum eſſe uidetur:ſufficeret namque ad ſalutem præſagiendam,pus album effluere, licet aliud bonum ſignum non accederet:quoniam ſignis coctionis apparentibus,non contingit mori ægrotũ.Sunt autem ſigna optima coctionis,in morbis uenoſi generis,urina:in morbis thoracis & pulmonis excreatio:in morbis uentris,deiectio:in tumoribus, & ulceribus,pus:quale modo in aurium inflammatione albũ apparens.Veruntamen aduertendum,quòd Hippo.in hoc loco non tantùm de dolore auris acuto loquitur, ſed cum febre continua.Potuit tamen ſuppurari inflammatio auris,nondum coctis humoribus facientibus febrem continuam, quo dato, pus album erumpet,& æger morietur ex defectu coctionis humorum facientium febrem.Erit ergo ſignum aliud bonum, quod ſumitur ex urina.In morbis itaque,qui febres non ſunt, cum ſignis coctionis poſsibile eſt mori ægrum. Quod contigit in parotidibus Craſtitonactæ,& ancillæ Pictoris.lib. 1.de Mor.popu.par.2.ſect.25.Idem etiam docet Gal.in eodem Cõ. quod etiam docet Hippo.lib.2.de Mor.popu.par.3.in hiſt.Zoili,qui laborabat febre acuta,cum faciei rubore,& reliquis,cui auris ualde dolebat:is eñ non fuit iudicatus,quãuis pus ex aure manauit,ſed aliam paſſus eſt iudicationem, quæ febri reſpondit,per ſudores, & ulcuſcula in capite ad multum tempus.Inquit enim, Sed alia iudicata ſunt, & iuxta aurem pus multum erupit,circa octauam aut nonam diem:principio uerò noni diei,ex dolore auris haud ſcio quomodo ſine rigore iudicatio facta eſt.& hic ſudor firmus erat, quod quidem ardor etiam ſiniſtri lateris eſſet. Quòd ſi dixeris hunc non tantùm auris,ſed lateris paſſum inflãmationem, eadem ratio eſt: quam

Hiſtor. *Dubium.* *Solutio.* *Parotides Craſtitonactæ, & ancillæ Pictoris.* *Zoilus.*

quandoquidem ab ipſo laterali morbo non liberatus fuit ſolo ſputo,ſed ſudore opus habuit,ut in hiſt. Ad q̃d accedit Anaxiō. lib.3.de Mor.popu.par.3.qui præter ſputorum reiectionem, totius corporis ſudore opus habuit ad criſim & perfectionē, quia febricitabat.

GALENI COMMENT.

IN minoribus natu febris & delirium potius accidunt ob calidum ac bilioſum temperamentum. Itaque merito interimuntur,antequam aures ſuppurentur. Maiores natu,quantum in hæc agitur,minus periclitantur: ſed recidiuæ ipſis eueniunt affectionum, quia non integrè concoquitur dolorem committens humor, ob temperamenti frigiditatem. Cæterum reſiduum dictionis ſatis perſpicuum eſt.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN præſenti Cō.rationē reddit,quare minores natu,quos iuuenes appellauimus in expoſitione prog. antequam aures ſuppurentur, interimuntur: nempe ob delirium & febrem, quæ in ipſis fiunt maiores,ob calidum & bilioſum temperamentum. In quibus minus periclitantur maiores natu,ſed ſolent eis ſuperuenire recidiuæ,ob coctionis defectum. Præter duas cauſas,quæ mortem iuuenibus afferre poſſunt, quas hic ſcripſit,tertiam ſcripſerat lib.2.Comm.69.& eſt dolor,qui(ut dixi in expoſitione)maior eſt in iuuenibus. *In minoribus natu*.Græcè,τοῖς νέοις,hoc eſt,iuuenibus. *Maiores natu*.Græ.πρεσβύτας, id eſt,ſeniores. idē in hoc loco ſignificat, ut dixi in expoſitione 29.lib. primi.

PROGNOST. XV.

FAVCES exulcerari cum febre, difficile: veruntamen ſi aliquod aliud ſignum ſuperuenerit, eorum quæ malis adiudicata ſunt, prædicendum hominem in periculo eſſe.

Faucium cum febre ulcera. DE faucibus quædam conſequenter ſcribuntur. Primum de exulceratis, ſecundum de inflammatis. Exulcerari tamen multis cauſis contingit, aut ob cauſam procatarcticam

cticam,aut ob ruptam inflammationem,aut ob humorem à capite diſtillantem,de quo tantùm intelligitur præſens ſententia.Vbi enim aut ob cauſam externam fiat,aut ob ruptam inflammationem,non dixiſſet Hippo. Cum febre:ſed quando ui febris,aut cauſæ ipſam facientis fit,ut contingit febre eleuante uapores acres in caput,ac rurſus ipſis ad fauces deſcendentibus.Quantum autem mali ſignificent, explicuit, dicens, Difficile eſſe,ac reliqua ſigna eſſe aduertenda:quòd ſi aliquod malum ſignum ſuperueniat,periculum ſignificabit. Itaque ad periculum ſignificandum,non tantùm febrem & exulcerationem adeſſe ſufficit,ſed aliud ſignum malum ſuperuenire. In ſumma,parum mali ſignificat,ſiquidem ex ſe difficilem diſpoſitionē,nō tamē letalē,aut periculoſam ſignificat. Indicat tamē difficilē diſpoſitionem,per uiam ſigni,& cauſæ:per uiam ſigni,quoniam indicat humorem acrem erodentem in fauces deſcendere:in uia cauſæ malum ſignificat, quoniam fauces exulceratæ deglutioni ſunt impedimento. Quid per fauces ſignificet Hippo.conſtabit ex Gal.in Com.ſequenti.

GALENI COMMENT.

FAVCES *exulceratæ labem indicant derodentis humoris.Cauſa uerò difficultatis non paruæ eſt, quia cū dolore deglutiunt.itaq; conſiderari conueniet & alia indicia,ut exquiſitius futura cognoſcantur. Commune uerò in cunctis erit tibi præceptum, potiſſimum uerò in ijs qui nec exquiſite optimi affectus,neq; deterrimi habeantur: in quibus & ipſe* Hippocrates *cenſere aſſolet alia quoq; indicia eſſe conſideranda.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte damnat fauces exulceratas, quia ſignificāt humores malos erodentes,& quia ſunt mala cauſa, impediēs deglutitionem,ac in ipſa dolorem inferens.

IN ſecunda parte,commune præceptum eſſe dicit omnibus,qui non ſunt optimi,neque deterrimi affectus, conſiderare ſigna alia.Hinc etiam elicere poterit lector,ubi apud Hip. inuenerit aliquod ſignum,ex quo nihil certi præſagiri præcipit,niſi alijs adiunctis ſignis,illud non eſſe de fortibus & dignioribus in ſignificando.Circa primam partem, ubi legitur,

Signum quod ſe ſolo nihil certi ſignificat.

Fauces exulceratæ labẽ indicãt derodẽtis humoris. Græcè, habet ἡ ἑλ-κώδης φάρυγξ σημεῖον ἐστὶ κακοχυμίας διαβρωτικῆς. quod eſt, Fauces exulceratæ ſignificant abundantiam malorum humorum erodentium. Cacochymia uerò, praui ſucci abundantiam ſignificat, ſiue mala qualitate peccet, ſiue non. Vtcunque enim ſi ſola bilis, aut pituita, aut melancholia, aut ſeroſus humor, in corpore abundauerit in quãtitate, ea cacochymia à Gal. appellatur libro 13. de Morb. cura. quemadmodum & plethora, ſiue plenitudo, quum omnes ſimul abundauerint. Et ſi contingat inter eos unum reliquos excedere, aut ſimpliciter ut ſanguis, aut ad portionem magis alijs, ut alij à ſanguine: in plethora enim aliquando uincit pituita, aliquando flaua, aliquando atra bilis, non quoniam ſanguinem quantitate excedant, ſed quoniam omnibus ſimul auctis, pituita, gratia exempli, propriam menſuram ad proportionem aliorum magis excedit. Semel ergo id dixiſſe ſatis erit: abundantia aut eſt in qualitate humorum, aut in quantitate. Præterea abundantia in quantitate, aut eſt unius humoris alterius à ſanguine, & eſt cacochymia: aut omnium ſimul, & eſt plethora. Rurſus aut quum omnes aucti ſunt, uaſa diſtendunt, aut facultatem grauant: hæc plenitudo quoad uires, illa quoad uaſa appellatur. Hæc contra communem uſum uocabulorum apud iuniores medicos ſtatuit & cõfirmat Fuchſius, uir ſapientiſsimus, lib. 2. Paradoxorum ſuorũ, ſicut & multa alia, q̃ ipſe in reparãda ſchola medicinæ (quæ à Barbaris & ineruditis medicis in tyrannide tenebatur, ac partim tenetur) inuenit, aut inuenta perfecit.

Cacochymia.

Plethora.

Fuchſij laus.

PROGNOST. XVI.

ANGINAE autem grauiſsimæ ſunt, ac celerrimè interimunt, quæcunque nihil conſpicuum faciunt in faucibus, neq; in ceruice: plurimum verò dolorem inferunt, atq; orthopnœam. Hæ enim eodem die ſtrangulant, & ſecundo, & tertio, & quarto.

DE gutturis & faucium inflammatione Hippo. conſequẽter tractat, quæ à Latinis angina, à Græcis uerò, συνάγχη, aut κυνάγχη, appellatur, aut παρασυνάγχη, aut παρακυνάγχη: ex diuerſa huius morbi ſpecie ſumpto uocabulo, ut inquit Celſus lib. 4. cap.

4.cap.4. Quatuor itaque erunt ex locis differentiæ, ut uult Gal.4.de Lo.pa.cap.5.Vbi namque gutturis muſculi interim inflaminantur,κυνάγχη appellatur:ſi in faucibus fuerit inflammatio,συνάγχη:ſi tamen fuerit in muſculis gutturis exteriori bus,παρακυνάγχη:ſi in partibus faucium exterioribus,& mēto, παρασυνάγχη Quo in loco quintam addit ſpeciē ex uertebrarū ceruicis luxatione deanginæ nominibus.idem Gale.lib.4. apho.Com.34.Idem Paulus lib.3.cap.27.Idem Aëtius inquit, eſſe doctrinam Gal.lib.8.cap.47.Cæterùm Gal. plurimū ſubterfugit de nominibus quæſtiones,Com.20.ſequenti,& 4.de Lo.pa.cap.citato dixit,Quippe tum primū homines res ipſas neglexerunt,quum nimio ſtudio nomina quærere inciperēt. Quia igitur temporibus Hippo.horum nominum diſtinctiones non prævalebant,Hippo.κυνάγχην appellabat omnem affectionem regioni gutturis accidentem, quam comitaretur difficultas reſpirandi,etiam ſi ex uertebrarum luxatione talis diſpoſitio ſuperueniret.Hoc etiam teſtatur Gal.lib. 4. de Lo. pa.cap.citato. & lib.4.de Ratione uictu.acu. Com. 20. inquit Gal.Angina partium,quæ in gutture ſitæ ſunt phlegmone eſt. Anginæ itaque ſpecies tres,magnitudine morbi, & breuitate terminationis,ordinat Hippo.in ſequentibus: quarum prima grauiſsima eſt,& quæ eodem,aut 2.aut 3.aut 4.die intcrimere poteſt:quod morbum peracutum exacte oſtendit: ſiquidem primo quaternario finitur.Huius tria ſigna ſcribit. primū, ut ne quid conſpicuum faciat in faucibus,aut ceruice: ſecundū, ut plurimum inferat dolorem:tertium,ut orthopnœam efficiat.Primum in hac diſpoſitione,inflammationem ſignificat in muſculis gutturis internis:ſi namque plurimus dolor cū difficultate reſpirationis coniungatur,& non eſt inflammatio in partibus conſpicuis(intellige effatu digna) erit in interioribus muſculis eius partis,quæ reſpirationis uia eſt:maxime ubi non adſit uertebræ luxatio,quæ etiam in parte ceruicis poſteriore cauitatem conſpicuam efficiet. Cùm igitur uia reſpirationis anguſta ſit,creſcente inflammatione facile ſequetur integra canalis obturatio, & animalis ſtrangulatio . Per fauces uerò intelligere oportet,eā partem,quæ gulæ & gutturi præiacet:ut Gal. in Com.præſen.& Com.34.ſect.4.Apho.ex Homeri ſententia.Per ceruicem uerò id,quod à Græcis αὐχὴν,καὶ τράχηλος appellatur,& eſt ſpatium à capite in thoracem,quod ſeptē uertebris cōprahenditur,ut lib.de Oſsibus. & 13.de Vſu part

Angina 4.ſpecies ex locis diſtinctæ.

κυνάγχη.

Anginæ periculoſiſsimæ ſigna.

Fauces.

Ceruix.

partium.Secundum ſignum eſt,plurimum inferre dolorem; quod ſignificat magnitudinem inflammationis, ad quam ſequitur uehemens diſtenſio particulæ. Tertiũ eſt orthopnœa, hoc eſt recta ſpiratio:qui enim patiuntur meatuum reſpiratio ni ſeruientium anguſtiam,orthopnoici fiunt,id eſt recta cer uice ſpirantes,ut diſpicere poſsint meatum,& uiam ampliorẽ facere.3.lib.de Diff.reſp.inquit Gal. Omnibus igitur, qui ob coarctationem locorum,ſeu organorum,difficulter reſpirãt, etiam paruus fit ſpiritus,& ex neceſsitate ſequuntur duo ſymptomata,ſeu acceſſoria mala: ſtertoroſa uidelicet reſpirationis ſpecies,& pauló antè dicta orthopnœa,ſiue ſpiratio recta. Et lib.2.Prorrhe.Com.54.ſignificationem uocabuli apud Hippo.explicans Gale.inquit,ὀνομάζει δὲ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ὀρθόπνοιαν,ἐκεῖνο τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος,ἐν ᾧ πνίγονται κατακείμενοι, καὶ μόλις ἐξαρκοῦσι,ὄρθιον ἔχοντες τὸν θώρακα,κατὰ μηδὲν ἐπευρυνομένου μεταφρένου.quod eſt,Vocat autem ipſe acreliqui omnes orthopnœam,illam ſpeciem difficultatis ſpirandi,per quam ſuffocãtur iacentes, & uix ſufficiunt, erecto thorace, nihil dilatato dorſo.Reſpiratio item in angina omnibus thoracis muſculis fit,ut eſt doctrina Gal.4.de Lo.pa.cap.5.Quãdo enim laborans inter ſpirandum totum mouet thoracem, ut in parte anteriori ad iugulum,in parte poſteriore ad ſcapulas, in lateribus ad ceruicẽ:unum triũ ſignificatur,aut imbecillitas facultatis,aut immodicus calor in partibus cordis,& pulmonis, aut meatuum anguſtia. Imbecillitas cognoſcetur ex languore animalis facultatis, circa motum,& ſenſum,& ex his quæ præceſſerunt euacuationibus , & intemperantijs præſentibus. Calor tactu thoracis,& ex frequentia reſpirationis, & ex eo quod exufflãdo mittitur:mittunt enim aërem exufflãdo, quoniam per conantum thoracis aër frigidus à thorace comprimitur,ac per ſingulos ipſius pulmonis meatus adhuc anguſtiſſimos emittitur, demum iam calefactus celerius expellitur. Quo enim tempore exufflamus, primùm comprimimus guttur,atque thoracem, deinde aërem exire permittimus aperto gutture.Conſtat autem,quòd gutture ſimul et thorace expreſſis, aër anguſtiſsimos pulmonis meatus ſubire cogitur. Hæc igitur eſt cauſa,quare exufflando aërem emittimus in ardentibus febribus:quod neminem uſque adeò aduertiſſe intellexi. Et ex abundanti,ex oculorum rubedine,capitis dolore,ſiti,linguæ ariditate,thoracis calor deprehenditur.Si igitur ſigna caloris

Orthopnœa.

Exufflãt febrientes,& quare.

loris non adfuerint, & thorax uehementer dilatetur, anguſtia instrumentorum reſpirationi ſeruientium ſignificatur. Conſiderare igitur oportet, an pulmo, aut thorax humoribus impleantur, aut ſuppurationem, aut tuberculū patiantur: ſin minus, in gutture labor eſt, aut in eſſentia, aut per conſenſum. Ad id maximè facit dolor, qui particulam oſtendit laborātem. Cum dolore igitur hęc difficultas reſpirationis, per quam totus thorax dicto modo diſtenditur, quæ etiam rectè ſpirare hominē cogit, manifeſte oſtendet paſsionem, & particulam patiētem, nempe guttur. Præterea lib. 3. de Mor. pop. par. 2. in hiſtoria anginoſæ, quæ circa Bitonis habitabat, hanc orthopnœam Hipp. ſublimem ſpiritum appellauit, uel quia orthopnoici totū thoracem mouent, ad externum aërem attrahendum, aut quia ſe erigunt ad reſpirandum: ſic enim Galen. dixit Commenta. citato, ob id quòd ſuffocantur, ad ſurrectionem excitantur, & ad externum aërem toto thorace attrahendum. Hac quidem ratione anginoſis, ſublimem appellatum ſpiritum ratione quis dixerit: fieri autem poteſt, ut & quia ſeſe erigere uelint, ita dicantur, idem ſignificante ſublimi ſpiritu, quod in progn. orthopnœia. Hanc reſpirationis ſpeciem, etſi propriè appellet Hip. ſublimē, magnam etiam poſsemus appellare, ex magnitudine dilatationis thoracis, licet nō ex quantitate aëris attracti: ut cō ſtat ex Galen. lib. 4. de Lo. pa. cap. 8. quum inquit, Præ omnibus autem uos meminiſſe uelim magnæ reſpirationis geminaſſe differentias; fit enim interdum ob dilatationis à thorace procedentis magnitudinem, interdum uerò ob inſpirati aëris multam eſſentiam. Huius anginę malitiam ſignificauit Hipp. 34. aphor. 4. ſect. dicens, Si à febre, habito tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repente ſuperuenerit, letale. Eius etiam meminit autor lib. Prorrhe. part. 2. ſect. 54. dicens, Fauces dolentes tenues, cum quadam difficultate ſtrangulantes, ueleciter exitium afferentes, etiamſi ibi non explicuerit difficultatis reſpirationis ſpeciem, nempe orthopnœam, dixit tamen, Cum quadam difficultate ſtrangulantes, dolentes, & tenues, quaſi ſine inflammatione, quæ uideri poſsit, & uelociter exitium ferentes, quod hic dixit, Eodem die, 2. 3. aut 4.

Thoracis calor deprahenditur.

Sublimis ſpiritus.

Orthopnœa magna reſpiratio eſt.

GALENI COMMENT.

V*T fauces præiacentem gulæ & gutturi ſedem appellet, perſpicuum eſt etiam ex ijs quæ hoc loco ſcri-*

pſit,illam anginam dicens eſſe grauiſsimam,quæcunq; nec in ceruice nec in faucibus diſpoſitionem aliquam indicet præter naturam,ex colore,calore,mole. ceruicē enim intelligit collum:fauces uerò aperiendo os:ac linguam comprimendo deorſum,euidentem amplitudinem,in qua gemina oſtiola uiſuntur tum gulæ, tum etiam gutturis. Quoties igitur in neutro horum appareat aliquid præter naturam,exiſtimandum eſt intra gutturis corpora laceſſere inflammationem,ex qua ſtrangulātur. At cùm animæ iter anguſtum natura ſit,ſtrangulentur neceſſe eſt eo integrè cluſo ob circunuenientium corporum inflammationem. Itaque coguntur dirigendo collum ſpirare,quo diſpeſcant paululum meatum.Supinus enim iacentis habitus eum extreme cludit,priore corpore magis coincidente in ceruicis uertebras.Igitur ob eam rem, & quia inflammatione uexantur muſculi in gutture,merito dolore afficiuntur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit conſtare,fauces ipſum appellare ſedē gulæ & gutturi præiacētem:quoniam dixit eam anginam eſſe grauiſsimam,in qua nihil conſpicitur immutatum in faucibus & ceruice.Per ceruicem enim collum intellexit:per fauces uerò eam partem,quæ adaperto admodū ore oſtenditur,gemina oſtiola habens,nempe gulę,& gutturis.Immutari enim ſolent in angina aut partes externæ,quæ ad mentum & collum attinent, aut internæ,quæ in intimo ore, ubi eſt œſophagi foramen,& gutturis,id eſt, aſperæ pulmonis arteriæ. Commune enim eſt id foramen ambobus:guttur enim ſuprema pars aſperæ arterię eſt.Immutātur aūt in colore ad rubedinē,aut in calore ad maiorē caliditatem,aut in mole,quoniā intumeſcunt.

Fauces.

IN ſecunda parte,quæ incipit (Quoties igitur) ſic argumentatur:Si ergo homo ſtrangulatur,& nulla mutatio in faucibus apparet,ſequitur quòd intra corpus gutturis adeſt inflammatio.Strangulantur namque homines, quoties uia reſpirationis anguſtatur,ob inflammationem partium circumiacentiū: hinc etiam ſequitur,ut erigendo collum, cogantur reſpirare:

nam

nam ſupinus modus iacendi facit, ut anteriores partes guttu-
ris,poſterioribus concidant, ac extremè guttur claudatur.Poſ-
ſes quærere,quare qui angina laborant,reſident, ac recta cer- *Dubium.*
uice reſpirant. Licet enim uerum ſit, quòd ubi reſpirauerint
ſupino corpore,partes anteriores decident, & poſteriores cõ
priment:ueruntamen poſſent proni cubare, quo dato, guttur
à nulla de circumiacentibus partibus comprimeretur.Reſpon *Solutio.*
demus,quòd ex gutturis poſitura facile depræhenditur, quòd
recta ceruice partes infernæ appenſæ, ſupernas reddunt pa-
tentiores.& conſtat,quòd non tantùm in ſupino,ſed & in pro
no accubitu,& in decubitu ſuper latus,latera gutturis à circum
iacentibus comprimentur, & multò magis ubi pronè quis cu
bauerit.Accedit ad hoc, quòd per eum decubitum, thorax &
uenter à conuenienti dilatatione impediuntur. *Priore corpore.*
Græcè,*κατὰ πιπτέντων μᾶλλον τῶν πρόσω σωμάτων.*quod eſt, ante-
rioribus corporibus magis concidentibus.

IN tertia parte,quæ incipit (Igitur ob eam rem)duas cau- *Doloris angi-*
ſas ſcribit,quare dolent,qui anginam patiuntur.Quarum ſecũ *nam patientiũ*
da eſt, quoniam patiuntur inflammationem, & inflammatio *cauſa.*
(ut conſtat) eſt tumor durus,& dolens. De prima uerò dixit,
Ob eam rem,hoc eſt, quoniam reſpirant uiã dilatando: dilata
tio uerò magnum infert dolorem. Si namq; uia latior fieri de
bet,neceſſe eſt ut inflammata pars adſtringatur,ac comprima-
tur:quomodo etiam contingit dolorẽ fieri, quoties pars quę-
cunq; corporis inflammatione laborans,arterias habuerit pro
ximas,aut multas,aut magnas:tunc enim ab arteriarum diſten
tione compreſſa inflammatione,dolor augetur ad menſuram
diſtentionis arteriarum, compreſſa parte laborante. Exem-
plum eſt Galen.libr.1.de Diffic.reſpirat.ad probandum, quòd
ſi dolor adeſt in partibus thoracis, reſpiratio debet fieri par-
ua.quoniam quemadmodùm pars inflammata dolet, ex motu
arteriarum circumiacentium: ita pars inflammata thoracis in
dilatationibus ipſius.De his amplius li.1.in expoſitione prog.
20.ex arteriarum pulſu fieri ſenſum cum dolore,in parte inflã
mata,teſtatur Galen.lib.6.Aphor.Comm.21.

PROGNOST. XVII.

QVAECVNQVE verò dolorẽ alio-
qui alteri ſimiliter inferunt, attollunt

 autem,

autem, ac in faucibus rubores efficiunt, valde quidem letales, cæterum præcedentibus diuturniores, ſi magnus fiat rubor.

Angina ſecunda ſpecies. SECVNDA anginæ ſpecies minoris eſt malitiæ, q̃ prima, & adhuc diuturnior: aut enim liberantur, qui hoc morbo laborant, aut poſt quartum diem moriuntur. Veruntamẽ non uacat magno periculo, quoniam dolorem infert ſimilem ei, quem infert prima ſpecies. Infert etiam reſpirandi difficultatem, quoniam in hac ſpecie muſculi gutturis affecti ſunt, etſi non adeò grauiter, ut in prima. Diſperſus enim eſt humor per fauces, magnum ibi efficiens ruborem; humor ſic diſperſus non infert adeò magnam inſpirandi difficultatem, & facilius à calore diſcutietur. Vbi dixit, *Cæterũ præcedentibus diuturniores.* ſic habẽt Græci codices, χρονιώτεραι δὲ μᾶλλον τῶν πρόσθεν. Li. tñ 4. de Loc. pa. cap. 5. legitur, χρονιώτεραι δ' ὀλίγον τῶν πρόσθεν. quod eſt, paulò præcedẽtibus diuturniores. & bene: quæ enim ſunt in tertia ſpecie, adhuc ſunt magis diuturnæ, quàm quæ in ſecũda. Is autem rubor non quiuis, ſed magnus eſſe debet, ut internos muſculos gutturis poſsit à magnitudine inflammationis liberare, humore pro maiori parte ad fauces inclinãte. Hinc ſequitur, quòd illa angina, in qua cum magnitudine doloris, & orthopnœa paruus tumor in faucibus apparet, ad primam anginæ ſpeciem eſt reducenda. Quod non aduertũt me dici: talis enim paruus tumor à magna illa difficultate reſpirationis non liberat ægrum. Sic etiam legitur litera præſens, li. 4. de Loc. pa. ca. 5. ubi in Latina Copi uerſione, iſta pars, Si magnus fiat rubor, legitur, licet in Græcis codicibus non habeatur ibidem. habetur tamen in Græcis Aldinis codicibus Hipp. & in his, qui adiunctam habent Galeni expoſitionem. Male ergo eã partẽ omiſit Laurẽtianus. Secũda tamẽ ſpecies eò diſſi-

Laurentianus notatur. det à prima, quòd in prima difficilius ſpirant, quàm in ſecũda. Diſsimile quoque eſt tempus periculi. Huius anginæ meminit Hippocr. lib. 2. de Morb. pop. part. 2. dicens, Linguam non facile uertebant, ipſiſq; & maior eſſe uidebatur, & prominentior, & ſub lingua uenæ conſpicuæ, deglutire non poterant, aut ualde difficulter, modo ad nares fugiebat, ſi ualde cogerent, & per nares loquebantur: ſpiritus autem his non ualde ſublimis, quibuſdam uenæ in temporibus, & capitibus, ac ceruice

uice

trice eleuatæ.Hæc omnia ſigna ab Hippocr.ſcripta, ſecundam anginæ ſpeciem oſtendunt.

GALENI COMMENT.

SECVNDAM *nominat anginæ differentiam,in qua attollitur quidem locus in ceruice,& fauces rubent:dolore uerò æque quàm prædicti afficiuntur:non tamen ſubrecti ſpirant,id eſt,non ſpirant admodum difficulter: quia nec muſculi in gutture admodum uexantur inflammatione.Merito igitur eam exitialē haberi dixit,non tamen perinde ut prædictam celerrime interimere.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN præſenti Comment.Gale.eam dicit eſſe ſecundam ſpeciem anginæ,ad doctrinam Hippocrat. in qua attollitur ceruix,ac fauces rubent:dolore enim ſimili eis qui ſunt in prima ſpecie,affliguntur,uerùm non patiuntur orthopnœā, id eſt,rectam reſpirationem:quoniam muſculi gutturis non ſic, ut in prima ſpecie,patiuntur.unde fit,ut exitioſa ſit diſpoſitio, non tamen ut ſpecies. Circa præſentem Commenta. dubitandum uidetur,quoniam dixit, ceruicem attolli: Græca enim literā habet,*συνεπαίρεται*,id eſt,coëleuatur.Hippocr.namque nōn dixerat in hac ſpecie ceruicem coëleuari,ſed fauces,quum dixit, Attolluntur autem,ac in faucibus rubores efficiūt, ubi de ceruice non fit mentio.Accedit ad id,quòd in progno. ſequenti, tertiæ ſpeciei eſſe uult,quum fauces & ceruix ſimul rubent. Si dixeris,in præſenti dixiſſe, Attolli, Galenum,& in ſequenti dixiſſe Hippoc.Rubere,nihil refert: quoniam quæcunque pars à phlegmone attollitur,niſi ex intimis fuerit,rubet, quáuis eſſet in ipſo pedis ueſtigio, aut palma manus, ſi in ſignis fuerit inflammatio,ut lib.13.de Mor.cura.iuxta initium. Si ergo ceruix eleuatur in ſecunda ſpecie,rubeſcet ſimiliter,quare erit de tertia ſpecie?Reſpondemus, quòd in hac ſecunda ſpecie fauces rubent ob inflammationem,quæ non tantùm occupat guttur,ſed & ipſas fauces:unde ſequitur,ut ceruix attollatur,non ob inflammationem quæ eſt in ipſa,ſed ob eam,quę eſt in gutture,& faucibus,quibus eleuatis in tumorem,ſequitur ut partes circumiacentes,quæ ad ceruicem attinent,pariter attollantur.Non autem rubent,quoniam in ipſis non eſt inflammatio:

Dubium circa ſecundam anginæ ſpeciem.

quod ſi eſſet, ruberent quoq;, quemadmodum in 3. ſpecie, de qua inquit.

PROGNOST. XVIII.

QVIBVS verò fauces & ceruix ſimul rubent, hæ ſunt diuturniores: & maximè ex ipſis liberantur, quibus ceruix & pectus ruborem traxerint, niſi ſacer ignis intrò recurrat.

Anginæ tertia ſpecies.

TERTIA anginæ ſpecies à prima duabus differentijs diſtinguitur: quoniam in ea dolore non admodum uexantur, & quoniam non ſpirant difficulter: quæ duo poſſent breuem afferre mortem, hac de cauſa hęc angina reliquis diuturnior eſt. Inflammantur autem in ipſa ceruix, & fauces: ueruntamen ceruicis & faucium inflammatio, non affert difficilē reſpirationem, neque uehemētem dolorem. Difficilem reſpirationem non affert, quoniam muſculis gutturis non inflammatis, non impeditur uia reſpirationis: neque dolorem, quia carnes adenoſæ ſunt, quæ patiuntur inflammationem, quæ facile admittunt fluxionē. Diuturnior igitur is morbus eſt, quàm prædicti: liberantur tamen ex eo maximè qui inflammationem patiuntur in ceruice, & pectore. Ratio eſt, quoniam tanto ſecurior morbus eſt, quanto inflammatio magis ſecedit à partibus internis, & uia reſpirationis. Talis eſt hæc diſpoſitio, per quam inflammantur ceruix, & pectus, ubi non recurrat inflammatio, aut ſacer ignis ad partes interiores. Sic enim dixit Hippoc. aphor. 50. 7. ſectio. Ab angina habito, tumor & rubor in pectore ſuperuenientes, bonum: extra enim uertitur morbus. ubi tamen contingat intrò conuerti, malum erit. Quod contigit cuidam uetulæ ſexagenariæ, quo tempore illuſtriſſimi Ducis de Medina cœli patroni mei curam gerebam, paſſa eſt anginam in hac tertia ſpecie, inflammatis faucibus, & ceruice, ſine difficultate reſpirandi, & cōueniētibus adhibitis remedijs, rubor ad pectus deſcendit, plurimum demiſſa inflammatione faucium quinta die morbi, ſeptima die parum coctum ſpuebat indecenti copia: cæterum decima die recurrit rubor, ſubito namque ſpuere ceſſauit, & febris aucta eſt, rubor pectoris euanuit, & undecima die mortua eſt. Præterea huius anginæ meminit Hippocr. aphor. 37. ſect. 6. dicens, Ab angina habito ſi tumor fiat in collo, bonum. Hanc tertiam anginæ ſpeciem

Hiſtoria.

Anginæ tertia ſpecies in duas ſecatur.

ciem poſſumus in duas diuidere, eruntq́; quatuor. Nam ubi inflammatio nihil cõſpicuum fecerit, cum magno dolore & difficultate reſpirandi, prima ſpecies eſt. Vbi difficultas reſpirandi non adeò magna fuerit: cuius cauſa eſt, quòd humor extrà effunditur in fauces, & dolor conſimiliter affligat, ſecũda. Vbi guttur nihil patiatur, neque dolor adeò uehemens ſit, neque difficultas reſpirandi, & cauſa eſt inflammatio cõſpicua in faucibus, & ceruice, tertia. Si tamen ſine difficultate reſpirandi, & ſine dolore uehementi, inflammatio ad ceruicem & pectus extendatur, quod leuem admodum efficiet in faucibus & gutture morbum, quarta erit ſpecies: & plurimi ex ipſa euadent, ubi non recurrat inflammatio, aut ſacer ignis. Tres tamen ſpecies à Galeno reputantur, quibus ſimiles ſcribuntur ab ipſo Hippoc. lib. 6. de Morb. pop. par. 7. ubi de diuerſis anginis, quę iuxta æquinoctium factæ ſunt, loquens, dixit, In ſumma qui ſolùm deglutire non poterant, his ualde mites ac toleratu faciles erant: qui uerò etiam inſuper obſcure loquebantur, his moleſtiores ac diuturniores mores: qbus uerò etiã uenæ circa tẽpora & ceruicem attollebantur, his aliquantulum malæ erant: peſsimæ uerò his, quibus & ſpiritus ſublimis coẽleuabatur. *Angina ſpecies ex Hipp.* Qui primo loco poſiti ſunt, hîc tertio loco ſcribuntur, nempe, Qui leuiſsimam anginam patiuntur, ob faucium inflammationem deglutire nõ poterant: regurgitabat autem eis per nares potus. Qui ſecundo loco poſiti ſunt, ſimiliter in prognoſtico 19. ſecundum locum habent: Difficile deglutiebant, & præter id obſcurè loquebantur. quòd oſtendit in reſpirationis inſtrumẽtis aliquod damnũ, licet non tãtum, ut in tertia ſpecie, quæ in prog. 18. prima fuit, cui orthopnœã adeſſe diximus. In ſententia tamen modò allegata, ſpiritum ſublimẽ, quod idẽ eſſe declarauimus cum orthopnœa, ex hiſtoria anginoſę, & confirmatur ex hoc loco. Peſsimã enim, quam lib. de Morbis popularibus dixit, grauiſsimam dixit in prognoſtico. Illi etiam, de quibus dixit Hippocrates allegato loco, Quibus uerò etiam uenæ circa tempora & ceruicem attollebantur, aliquantulum malæ erant. intelligendum eſt, cum hoc, quòd obſcure loquebantur: ſunt enim in numero eorum, qui ad ſecundam ſpeciem pertinent, de quibus dixerat: Venæ, quæ circa tempora & ceruicem attollebantur, ut in expoſitione præcedentis prognoſtici, ex autoritate Hippo. 2. de Mor. popu. diximus: Illis, qui in 2. ſpecie conſtituti fuerant: Venæ, quæ in temporibus

ac capitibus & ceruice eleuatę erant. Præter has tres anginæ

Angina 4. ſpecies.

ſpecies, quartam ſcripſit Hipp. lib. 2. de Mor. pup. par. 2. dicẽs, Erant autem anginoſorum affectiones hæ: colli uerticula intro uergebant, quibuſdam amplius, quibuſdam prope, & collum forinſecus, conſpicuam cauitatem intro habebat, & hac parte ad contactum dolebat. Erat autem & cuidam infra os dentis appellatum, quod non ſimiliter acutum eſt: quibuſdam uerò rotundum maiore circumferentia. Eandem in anginæ ſpeciem notauit apho. 35. ſect. 4. dicens, Si à febre habito collum peruertitur, & uix poteſt deuorare, ſine ullo tumore, letale eſt. In cuius aphoriſmi traductione, Fuchſius, Tumore nullo apparente, dixit, quod cum Græca litera, οἰδήματος μὴ

Fuchſij modus in traducendis Aphor.

ὄντος, ſtare non poteſt. Verùm ipſe, ſicuti alios fere omnes apho. ita præſentem, ad mentem, non ad literã traducit, quod aduertere oportet: quoniam ille traducendi modus non poteſt conuenire Com. Gal. iñ quibus maxime de ipſa Hippo. litera agitur. Hæc angina cùm à ſiccitate fit, letalis eſt: non ſic, ubi ob inflammationem eueniẽte cõuulſione, uertebra ad anteriora cõuellit. huius anginę meminit Gal. li. 4. de Lo. pa. cap. 5. dicẽs. At ſupereſt adhuc alius ceruicis affectus, quẽ ipſi ſilentio prætereerunt, ubi ad anteriores partes uertebræ luxantur: & quidem ſolis interdum muſculis, qui cum ipſis communicant, tumore præter naturam affectis, uel nato ibi tuberculo, interdum etiam gula pariter uitiata, nonnunquam muſculis quoque, qui gulam gutturi iungunt: quinetiam proprijs aliquando gutturis muſculis, qui ipſum aperiunt, obſeſsis. De quibus eodem cap. ab initio dixit, quòd ſi uertebra luxatur ad anteriora, neminem uidit moriturum Hip. neque illi paralyſi capiebantur. illi uerò quibus ad latus cõuertebatur uertebra, reſoluebantur, & nullus liberabatur ſuperueniente febre. Et hæc eſt anginæ ſpecies quam præcipit Paulus non curare. Aëti

Angina incurabilis.

us lib. octauo, cap. 47. inquit, Anginæ quatuor differentiæ exiſtunt. Vna, cùm fauces fuerint inflammatæ. fauces autem, pharinga Græcis appellatam, uoco intra os locum, ubi tum ſtomachi, tum aſperæ arteriæ extrema conueniunt. Altera, quũ neq; circa oris regionem, neque iuxta fauces in os, neque forinſecus quicquam apparet inflammatum: & tamen ſuffocationis ſenſus infeſtat ægrum iuxta aſperæ arterię extremum. Tertia, quum exterior gutturis regio unà cum interna fuerit inflammata iuxta mentum. Ad hæc autem, ut iuxta ceruicem quædã

affect

affectio oboriri ſolet, ex luxatione & diſceſſu cuiuſdam in collo uerticuli in anteriorem regionem: unde cauus apparet locus, & cùm extrà tangitur, dolore afficitur, &c. Angina, quæ hîc primo loco poſita eſt, apud Hippoc. ſecundum habet locum. Autor uerò libr. 4. de Ratione uictus acutorum, ſectio. 30. duas tantùm ſcripſit anginæ ſpecies, ex materia ſumptas. Aut enim acris ac bilioſus humor eſt, & is ad anguſtiores penetrat uenas, quæ ſunt in gutture: qui uerò craſſus eſt, ac pituitoſus, in faucibus detinetur, & amplis uenis. Gale. namque in Com. inquit, Duas horum eſſe ſpecies ait: alteram quidē, quæ à glutinoſa frigidaq; fluxione facta ſit, quam pituitoſam uocare poſſes: alteram uerò, à calida acriq;, quam ſi picrocholam bilioſamq; ſimpliciter appellaueris, non peccabis. Priorem uerò fluxionem, in laxiores decumbere uenas ait, bilioſam etiam in tenuiores peruenire oſtendens.

GALENI COMMENT.

TERTIAM *hanc commemorat anginam, quam alij per ſ literam nominant ſynāchen, non per c literam cynanchen. Vbi enim uehementer ſtrangulantur, ac dolore uexantur, nec inflammatio aut ſacer ignis apparet, aut in ceruice, aut in faucibus: cynanchen per c literam talem nominant affectionem. Sed quod aſsidue moneo, uidetur et Hippocrates facere: nec ita uocabulis parce utitur, ſed ut libuerit appellat. Sanè et in quibuſdam codicibus antiquis legitur initium dictionis per ſ literam: Si quibus ſynanche; id eſt angina. Ita conſtat ut nihil iuuet de c & ſ literis diſſentire, quemadmodū medici recentiores agunt. Vbi enim confeſſa res eſt, obſcœnum eſt de nominibus litigare. at confeſſa res eſt ijs qui miniſteria artis agnoſcunt. Si enim uehementer ſtrangulantur & cogantur reſurgere, deterrime exigunt, dolore uehementer affecti, nullū uerò aut in ceruice habentes aut in faucibus accidens. Ab his uerò deinceps exiſtunt ij qui non ſpirent difficulter, ſed dolore admodum uexentur, ac pariter tumeſcat ceruix, & fauces ru*

bicundiores euadant. Tertio loco diſponuntur ij de quibus Hippocrates præſenti ſermone perſequitur: qui nec uehementer affligantur dolore, nec ſpirent difficulter, gutture quidem nequaquam patiente: ſed aut in fauces fluxione, aut in ceruicem, aut in hæc utraq; decumbente. At uerò fluxio hæc magna ex parte bilioſior eſt, ita ut perſpicue ſacrum ignem, aut inflammationem ſacro igni ſimiliorem committat: unde & ipſe dixit, Nec ſacer ignis intro recurrat. Quòd ſi pituitoſus interdum tumor inſiſtet, celerrime diſcutitur: nec ullo pacto acutus talis morbus eſt. Cæterũ ſequens dictio perſpicua eſt.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, hãc anginam in tertia ſpecie per literam *σ, συνάγχην* ſcribit. nam uehementem illam, quæ ſtrangulat, & dolore affligit, ac inflammatione, ſcribunt medici per *κ, κυνάγχην*. Sed obſcœna eſt (inquit) de nominibus diſputatio. De quibus quanta ratio habenda ſit, diximus in expoſitione 10. prognoſtici huius lib. *Vbi enim uehementer.* In Græco Aldino codice ſimiliter & in Baſilienſi legitur, *ἐφ' ὧν γὰρ ἰσχυρῶς μὲν πνίγονται.* quod eſt, Dixit enim uehementer quidẽ ſtrangulantur. Quę litera nullum facit ſenſum: legendum potius, *ἐφ' ᾗ γὰρ ἰσχυρῶς μὲν* *Græcus codex corrigitur.* *πνίγονται.* hoc eſt, In qua enim fortiter quidem ſtrangulantur, & reliqua. intellige, in ea anginæ ſpecie, in qua fortiter ſtrangulantur, per *κ* literam ſcribi affectionem.

IN ſecunda parte, quæ incipit, (Si enim) ordinat tres anginæ ſpecies, ex difficultate maiori aut minori ſpirandi. In prima enim, difficilime ſpirant, & ſtrangulantur, & reſurgere coguntur, ob inflammationem non conſpicuam, & quæ magnũ dolorem infert. In ſecunda ſpecie, ſimilis dolor adeſt, ſed minor difficultas: tument autem ceruix & fauces. Tertio loco ſunt, qui præter id, quòd non reſpirant difficulter, dolore etiã non admodum affliguntur: fluxio quoque ad fauces & ceruicem diſpergitur, gutture nequaquam perpeſſo. Aduertẽdum, quòd Gal. in harum ſpecierum declaratione aliqua addit, quæ ab Hippo. non habentur. Hippo. namque, licet primam & ſecundam ſpeciem dixit ſimiles dolores inferre, in tertia ſpecie

dolo

doloris non meminit, in quarta tamen Gal. inquit, Nec uehementer dolore affliguntur. Præterea Hippo. in prima ſpecie, reſpirationis difficilis meminit, quam dixit orthopnœam: in reliquis uerò non dixit aut per ipſas difficile, aut facile reſpirare. Gal. tamen in ſecunda & tertia ſpecie dixit non adeſſe difficultatem reſpirandi. Ratio huius diuerſitatis eſt, quoniã ea, quæ Gal. addit, ſequuntur neceſſario ad eas diſpoſitiones anginarum, quæ ſcribuntur ab Hippo. Vbi namque inflammatio nihil conſpicuum faciat in faucibus & ceruice, ſequitur uehemens dolor, & magna difficultas reſpirandi, in gutture exiſtente inflammatione. Vbi tãtùm inflammatio partibus faucium communicetur, conſtat, minorem adeſſe debere difficultatem reſpirandi. In tertia ſimiliter, in qua inflammatio eſt in partibus externis, & in faucibus, non tamen in gutture: ſequitur, ut neque adſit uehementia doloris, nec difficultas reſpirandi. Ad id etiam concludendum facit non parum, quòd Hippo. eas ordinat in magnitudine periculi, & longitudine durationis: ad quæ duo ſequuntur ſimiliter ea, quæ de ipſis à Gal. dicuntur.

IN tertia parte, quæ incipit (At uerò fluxio talis) talem fluxionem, quæ anginam efficit, bilioſam eſſe dicit, quæ ſacrum ignem, aut inflammationem eryſipelatodi efficit. Vnde fit, meritò Hippo. dixiſſe, Et ſacer ignis non intro recurrat: per ſacrum ignẽ intelligens, aut eũ qui exquiſite talis eſt, aut mixtũ ex phlegmone eryſipelate. Vbi autem ſcribitur, *Magna ex parte*. Græcè habetur, *τοὐπίπαν*. hoc eſt, omnino: ſemper ita fieri ſignificans, quoties talis angina morbus fuerit acutus. Vt enim dicet, à pituita nõ fiet acutus morbus. Dices fortè, nónne aliquando ex ſolo fiet ſanguine, & illa non appellabitur eryſipelas? Reſpondeo, id fieri, ſed raró, ut ſanguis phlegmonẽ efficiat in faucibus & gutture, abſq; manifeſta bilis mixtione. Quod ſi quando fiat, ſimiliter ſanguis putrere incipiens trãſibit in bilem. Lib. quoque 2. de Arte curatiua, ad Glauconem, dixit Gal. Quòd ſi ex ſanguine & flaua bile calidioribus, quàm oporteat, mixta fluxio fuerit, uel ex ſanguine ferueſcente tenuiſsimo, ſecundùm ſubſtantiam, eryſipelas paſsio uocatur. Vbi etiam dixit, *Aut inflammatione ſacro igni ſimiliorem committat*. Græcè habetur, *ἢ φλεγμονὴν ἐρυσιπελατώδεα ποιῇ*. id eſt, Vel phlegmone eryſipelatodi fecerit. Præterea Gal. ad comprobandum Hippo. rectè dixiſſe, Nec ſacer ignis intro recurrat.

add

addit, Si pituitoſus humor effecerit morbum, celerrime curabitur, nec erit ex acutis morbis. Vbi enim legitur, *Celerrime diſcutietur*. Græcè legitur, *τάχιστα θεραπεύεται*, id eſt, celerrime curatur. cùm tamen anginæ à pituita factæ longum morbum habeant efficere. Celerrime in hoc loco idem ſignificat, quod facilime, ac ſine labore medici ac ægri. Ob idq; additur, ipſum non eſſe de acutis morbis: partim, quoniam periculum non habet annexum, partim quoniam non eſt de his morbis, qui breui terminantur. Adde, quòd aliquæ ex pituitoſis anginis facile ac breui tempore curãtur: quoniam humor efficiens nõ eſt in intimis gutturis & anguſtiſsimis uenis immerſus: ac inde fit, ut facile ac cito poſsit excreari. Craſsitudo namque humoris, impedit eius penetrationem. Lib. namque 4. de Ratione uictus acutorum, Com. 30. inquit Gal. Fluxionum, quæ à capite deferuntur, quædam ſubſtantia tenues exiſtunt, aliæ ex craſsis uiſcoſisq; humoribus conſtant. Quę igitur tenues ſunt, hæ latis penetratis uenis, in anguſtioribus detinentur: tales autem ſunt, quæ guttur ambiunt. Contrarium autem craſsis cõtingit, quòd non ingrediantur uniuerſas, quæ ſtrictæ admodũ ſunt, uenas, antè ſcilicet in capacioribus detentæ. Hinc ſequitur, quòd anginæ, quæ à pituita fiunt, leuiores multò ſint, & febrem non faciant, neque uehementem dolorem, neque magnam difficultatem reſpirandi, neque acutum morbum.

τάχιστα, celerrimè ac facilimè ſignificat.

Humor craſſꝰ guttur non penetrat.

PROGNOST. XIX.

SI verò neque in diebus decretorijs ſacer ignis euaneſcat, neque tuberculum ad externam conuertatur regionem, neque pus ſcreet, & facile ac ſine dolore agere videatur: mortem ſignificat, vel conuerſionem ruboris.

SICVTI declaratum eſt in expoſitione primi prog. libri huius, morborum mutationes, etſi ex alijs habeant bonitatem aut malitiam, fidelitatẽ eorum quæ eueniunt, ſumendam eſſe diximus ex die. Quæ enim in diebus iudicatorijs eueniunt, ſi bona fuerint, tutum habent exitum ad bonum: ſi uerò mala fuerint, certa erunt ad malum. Ponamus ergo, ut Hippo. uult, ruborem, aut ſactum ignem euaneſcere, non tamen in die decretoria, neque tuberculo ad exteriorem regionem tranſmiſſo, neque

neque coctum ſpuat,uideaturq; æger ſine dolore agere: unũ duorum ſignificabitur ex tali ſucceſſu,aut mors,aut recidiua. Si enim euanuit tumor in die decretoria,receſsitq; in pulmonem,malum eſt,fidamq; ac certam habet malitiam, quoniam in die iudicatoria id factum fuit. Quòd autem, cùm ſic euanuit,ipſum receſsiſſe in pulmonem fit certum, conſtat, quoniam euanuit ſubito.quod indicauit Hippo.per uerbum,ἀφανίζηται,quod repente occultari ſignificat,ex Com.68.lib.2. Quãdo repente euaneſcit tumor,ac recurrit non excreta excreatione,ac febre detinente,malum eſt: periclitatur enim homo, delirare atque mori.Significat enim humorem intro recurrere.Nam diſcuti ſubito per inſenſibilem euacuationem non potuit,& non tranſiuit in ſedem exteriorem,relinquitur ad interiorem.Erit autem pulmo hæc ſedes,quoniam locus eſt proximus,& ſimiliter laxus ac ſpatioſus,& quoniã ſine dolore degere dixit:quod non eſſet, ſi in aliam partem recurreret. Illa uerò pars,ἢν δὲ μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσι ἀφανίζηται τὸ ἐρυσίπελας, μήτε φύματος ξυστραφέντος ἐν τῷ ἔξω χωρίῳ.quod eſt, Si uerò neque in diebus decretorijs ſacer ignis euaneſcat, neque tuberculũ conuertatur ad externam regionẽ. licet negatiua ſit,affirmatiue legi debet,ut uult Gale.in Comm.ut ſit ſenſus, Neque euaneſcat,neque conuertatur tuberculum ad externam regionem,id eſt euaneſcat in die decretorio, non conuerſo tuberculo ad externam regionem. Negatio enim illa prima cum reliquis coniungenda eſt,tota prima oratione relicta affirmatiua.Dixit etiam,Neque conuerſo tuberculo ad externam regionem,id eſt,non tranſmiſſo humore à faucibus ad locum externum.φῦμα namque,quod uocabulum tuberculũ uertimus, φῦμα. dupliciter accipitur, aut ſtricto, aut amplo uocabulo, Primo modo,ſolum tumorem in partibus adenoſis, quod celeriter tendit in ſuppurationem,ſignificat,ut Gal.lib.2.de Art.cur.ad Glauco.de inflammationibus partium laxarum,quas adenas uocant,dixit eſſe phyma, hoc addito, quòd ſtatim augetur, ac celeriter tendit in ſuppurationem.Idem Paulus lib. 4. capi. 22. Ampliori tamen uocabulo,quomodo hic accipitur, definitur à Gal.lib.6.de Mor.popu.par. 1. Com.14. dicente, Ab his quæ è terra naſcuntur φύματα,homines appellauerunt præter naturam tumores,qui prorſus abſque cauſa externa fiunt:itaq; uocant ita,quæ ad externum erumpunt locum:tamen in quibuſuis fiunt corporis partibus,ut in apho.82.ſec.4.Quibus in

urinaria fiſtula φῦμα,id eſt,tuberculum naſcitur. Addit, Neq; pus excreet:poterat enim facta ſuppuratione pus expuere, ac liberari:non excreto tamen pure,ſi uideatur ſine dolore degere,aut ſperatur mors,aut ruboris conuerſio in fauces & cer uicem. Si namque facultas inualida fuerit, æger pulmonia laborans deficiet:recurrit enim humor ad pulmonem, ut diximus. Si uerò ualida fuerit,iterum ad locum humorem tranſmittet,redibitq; rubor:quæ mala certiſsima erunt, quoniam certitudinem habebunt ex die,in qua tumor euanuit.

GALENI COMMENT.

SINE *tuberculo,aut excreatione facile euacuata, deleri aut ſacrum ignem,aut ruborem,(utroq; enim modo legitur)prauum fore perſpicuum eſt.Sed illud,* Nec die*bus decretorijs, perpenſione dignum eſt,utrum ita inaudiendum ſit,ut ſi diebus deleatur decretorijs, nullum malũ ſignum futurum ei ſit,an ſecus,(ita enim nonnulli expoſuerunt)an copulare oporteat id cum ijs quæ deinceps ſunt prodita,ut etiam uelit* Hippocrates *illa diebus decretorijs euenire gratia fidei firmioris:quod ſanè uerius eſt.Si enim materia diebus tranſmeat decretorijs in pulmonem,recurratq; introrſus ſacer ignis,nequaquam per halitum digeſtus in exteriore ſuperficie:non ſolùm non bonum id eſt, ſed etiam malum maximum: propterea quòd ex diei fide firmiorem aſſumat prauitatem.At ſi pariter tuberculo foras tendente,ac facili excreatione deleatur ſacer ignis,aut rubor,tunc non interiturum ægrum expectare oportet.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte manifeſtum eſſe dicit,ſi rubor aut ſacer ignis in angina apparentes,repente occultẽtur, ſine phymate, aut ſine eo quod æger facile excreet, prauum eſſe ſignũ (utroq; enim modo legit̃) uult Gal. in hac parte,ubi diximus in prog. Sacer ignis:legi in codicibus Græcis duobus modis, in quibuſdam, τὸ ἐρυσίπελας,id eſt,ſacer ignis: in quibuſdam,τὸ ἔρευθος, id eſt, rubor.

IN ſecunda parte,quæ incipit(Sed illud) exponit partem

illam

illam,Neque in diebus decretorijs:dubitans an intelligi debeat ſic,quòd quoties in diebus decretorijs talia eueniunt,nẽpe ut diebus decretorijs rubor euaneſcat, nihil mali ſit futurum:quoniam iudicationes ad integritatem exigunt diem decretorium.quòd ſi iſta talis fuerit,indicium bonum erit. Vel non ſic intelligi debet,ſed forte partem illã, Si uerò neque in diebus decretorijs,coniungere oportet cum ſequentibus, ita ut uelit in die decretorio factam euaneſcentiam. Verùm id eſſe maius malum,uidelicet quoniam ſignificatur humorem recurriſſe ad pulmonem,& id factum in die decretoria: quod ad malitiæ firmitatem non parum aget,ut dixi in expoſitione. In fine Gal.concludit contrarium ex ſignis contrarijs.Si nãq; ſacer ignis euaneſcat,phymate foras tendente,id eſt,apparente inflammatione in partibus externis,cum facilitate quoque excreationis,ſpectandum eſt ægrum non moriturum.

PROGNOST. XX.

SECVRIVS verò eſt,tumorem atque ruborem quàm maximè foras vergere. Si tamen in pulmonem vergat, inſolentiam faciet, & ex ipſis magna ex parte fient empyici.

QVANTO ſecurius ſit in angina humorem uergere ad partem exteriorem, quàm ad interiorem, conſtat ex his, quæ de ſpeciebus anginæ diximus: conſtat quoque ex particularũ principatu,aut ignobilitate,quanto melius ſit in ignobilem humorem trãſmitti.Si ergo in pulmone humor retrocedat,duo, inquit,fient,inſolentia,& ſuppuratio:hoc uerò magna ex parte,aut in pluribus. Vbi dixi, Inſolentiam: Græca litera habet, παρχόοιαν,quæ eadem eſt,& ὑποφρυφανίχ apud Heſichium,id eſt, inſolentia,in quam incidunt qui mente turbantur, quoniam præter ſolitum aut agunt aut loquuntur.Magna etiam ex parte huiuſcemodi in empyema tranſeunt, humore in pus conuerſo.Quod euenit,quoniam calidi humores ubi non excreantur,ſupputantur:& quoniam quando ex angina ſit pulmonia,facultas non conſtat, ut poſsit humorem excreatione excernere:inde ſequitur,ut calidus humor in pus tranſeat, & homo empyicus fiat. παρφάνια.

GAL

GALENI COMMENT.

HAEC & *item alia quæ deinceps perſcripta ſunt, clara ſunt, quibus prædicta in animo hærent.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

CIRCA præſentem Commentar. aduertendum, quòd ſi Galen. non legit niſi primam partem, nempe, Tumorem & ruborem foras uertentem, ſecurius eſſe: ſatis conſtat ueritas ſententiæ ex progn. 15. & 17. & 18. Si tamen ipſe legit ſecundam partem, quæ in codicibus Græcis reperitur, id conſtabit ex progn. 52. lib. 2.

PROGNOST. XXI.

GARGAREONES ſecare aut ſcarificare periculoſum eſt, quandiu rubri fuerint & magni. Inflammationes etenim eis ſuperueniunt, atque ſanguinis eruptiones. Sed decet per id tempus huiſcemodi tentare, alijs machinamentis extenuare. Quãdo uerò iam ſe paratum fuerit, totum id, quod vuam appellãt, & facta fuerit ſumma pars gargareonis maior, atque orbiculata, ſuperior verò tenuior, tunc temporis tutum eſt admouere manum. Sed melius eſt euacuato vẽtre manus operatione vti, ſi tempus conceſſerit, & nõ ſuffocetur homo.

EX eo, quod ſæpenumero cõtingit in curanda gargareonis magnitudine, prolongatione, & ampliatione cum rubore, docet prædicere futurum. Vbi enim ex impræmeditato ſcindatur, aut ſcarificetur phlegmone, aut ſanguinis eruptio, aut utrunque ſequi ſolet. Conſilium ergo Hippocratis eſt circa huius affectionis, quæ una appellatur, ut infrà dicemus, curationem, ut antea quàm medicus manus operam admoueat, duabus uijs præparet ægrum, ut medicamentis extenuantibus extenuet primùm gargareonem, donec ſuprema eius pars tenuior facta ſit, inferiore manente craſsiore, & rotunda, ut ſolet

let fieri nonnunquam, ubi non integrè ſanetur: ſecundò præparet uniuerſum corpus uentris purgatione, niſi forte ſponte conuenienter purgetur. Quando igitur gargareon reſolutus fuerit, aut tabem patiatur (quod contingit) & ſubalbidus fuerit, quæ oſtendunt non magnam ſanguinis in ipſo abundantiam, neque acrem ſenſum ineſſe parti, & tenuiorem in parte ſuperiori, ac in inferiori craſsiorē exiſtere, aut prolōgatū, ſed extrematū medicus ipſum offenderit, uētre quoq; purgato, ſecādus eſt gargareon, ea uia & forma, qua ſecari docet à Paulo li.6.cap.31.& ab Aëtio li.8.cap.41. Cæterū quo tpe ſecatur, ne ob eius magnitudinē periclitet homo nimiū tuſsire, uigilare, & nōnunq̄ ſuffocari, nō totus ipſe gargareon ſecādus eſt, ſed quantum naturalem quantitatem ſuperare uideatur. Forpice ergo diſtrahendus eſt, & iuxta ipſam ſecandus, non radicitus. Obſiſtit enim aëri frigido ex ſua naturali poſitura, & ipſum attemperat, quo deficiente, intemperatus aër ingreditur, atque thoracis immodicę ſequuntur refrigerationes, & nonnunquā mors: ut Gal.lib.11.de Vſu par.dixit, Dictum eſt autem, inquit, in libris de Voce, gargareonem, & columellam, quod uocant, uoci ad magnitudinem & pulchritudinē conferre. Secundùm utrunque uerò rationabiliter, & ut incidatur ab eo prius aër ingrediens, & frangatur uehementia impetus eius, & propter hoc etiam frigiditatis. Quidam enim, quibus columella uſq; ad baſim reſecta eſt, non ſolùm in uoce lęſi fuerunt manifeſte, ſed etiam frigidiorem ſenſerunt inſpirationem: quin etiam refrigeratis partibus ijs, quæ ſunt ſecundùm thoracem & pulmonem, multi talium perierunt. Dictum quoque inibi eſt, ipſam non temere & inconſultò abſcindendam, neque qua contingit parte, ſed relinquēdam eſſe aliquam baſis partem. Gargareon autem ea pars eſt, de qua Galen. inquit lib.6. de Compoſitione medicamentorum per locos, Carnoſa quædam particula, in ſumma oris parte ſuſpenſa apparet, ſi quis toto ore latiſsimè adaperto linguā deprimat. Hæc caruncula duobus nominibus à ueteribus Gręcis nominatur, *γαργαρεὼν, καὶ κίων*, hoc eſt, gargareon, ſiue gurgulio, & columna. His poſteriores medici propè omnes nō ita, ſed *κιονίδα*, hoc eſt, columellam ipſam nominant. Subſtantia itaque ſatis explicita eſt à Gale. in præſenti loco. Nomina tamen Paulus libr.6.cap.31. adhuc magis diſtinguit: licet enim partem ipſam gargareonem nominet columnam, tamen non ipſum ſanum, ſed dum prolongatur. Cùm tamen

Gargareon nō totus ſecādus.

Q men

men incraſſatur,& rotundus fit gargareon, ipſum uuam appellat:dixit enim,Gargareon, tãquam uocis plectrum quoddam,ſepe à capite diſtillationem excipit,ac præter naturam auctus,cùm oblõgus & tenuis euadit,*κίων*, id eſt, columella,cùm craſſus & rotundus, *σταφυλὴ*,id eſt, uua appellatur, utrunque à ſimilitudine.Cùm igitur ſana eſt particula,gargareon: cùm uerò ægrotat,aut uua,aut columna appellandus eſt. Aliud ab his

Vuam quid nominant. eſt inflammatio gargareonis, nam uua apud Græcos *σταφυλὴ* appellata,nec eſt ipſum membrum,nec eius inflammatio. Mẽbrum namque gargareon eſt,& uua augmentum ipſius in craſſitudine & rotunditate:quæ diſpoſitio rarò accidit gargareoni,ut Galen.uult 6.de Comp.medic.per locos,parte citata,ubi medicos,qui gargareonem uuam appellabant,reprehendit,& eos qui ipſius inflammationem uuam dicebant nominari,dicens: Nam eorum, qui uuam uocitant, ſatius eſt nullo pacto meminiſſe:non enim particulam,ſed unum aliquem ipſius affectũ,uuã nuncupamus. Rarò igitur hic affectus in columna generatur,ſed inflammationem ſæpe admodum experitur. Et infrà, de medicamentis Archigenis ad uuam inflammatam, inquit contra ipſum,Ipſe autem non columella,ſed uua laxata ſcripſit,ſimiliter uulgaribus exiſtimans columellæ inflammationem uuam appellari. Et quid mirum eſt, cùm etiam noſtri temporis quidam ob Atticiſmum ſe oſtentet, ut particulam ipſam uuã nominet:magis enim ipſe quàm Archigenes ignorauit. Standum ergo eſt in ſententia Pauli, qui augmentum ipſius in craſſitudine & rotunditate appellat uuã:id uero aliud eſt ab inflãmatione. Apud Celſum tamẽ,& Plinium uua appellatur ipſamet particula,licebitq; Latinè loquentibus uuam nominare id membrum,quod apud Hippocr. Galen. Paulum, & Aëtium,gargareon,apud quos *σταφυλὴ*,id eſt,uua,& *κίων*,id eſt, colũna,diſpoſitiones ipſius,quas ex Paulo diſtinximus, ſunt. Recedendum etiam ab Ariſtot.qui lib.1.de Hiſtor. ani. cap.11. inquit, *ἔσω δ' ἄλλο μέσον σταφυλόφορον, κίων ἐπίφλεβος, ὃς ἐὰν ὑγρανθεὶς φλεγμαίνῃ, σταφυλὴ καλεῖται, καὶ πνίγει.* quod eſt, Intus autẽ

Ariſto.locus explanatur. pars alia uuigera,columna prominentium uenarum,quę ſi humefacta inflammetur,uua appellatur,& ſuffocat. Niſi uerbum, *φλεγμαίνω*, apud ipſum loco præſenti omnem ſignificet intumeſcentiam:tunc enim, ubi columna humefacta intumeſcat, modo dicto ex Paulo,uua rectè appellabitur à medicis. Id etiã dicere non prætermittam, quod Ariſto. dixit,*ἐπίφλεβος* id ſignifi

gnificat, cuius uenæ expoſitæ ſunt, & prominentes: ſic enim exponitur uocabulum lib. 6. de Morb. popu. par. 4. in quo Hipp. dixit graciles, ἀπιφλέβους: & Gal. in Commen. inquit, Ait autem eoſdem ἀπιφλέβους eſſe, perinde ac ſi dixerit ἐπιφανέας, id eſt, cõſpicuas, hoc eſt, ὑπεξεχέας, id eſt, expoſitas & extra prominentes habentes uenas: tales etiam ſunt, quæ in gargareone incraſſato. Vbi legitur, Secare aut ſcarificare: in omnibus Græcis codicibus ſic habetur. Cæterum libro 5. de Comp. medic. per locos, Galen. recitans prognoſtic. præſens inquit, οἱ δὲ γαργαρεῶνες ἐπικίνδυνοι καὶ ἀποτέμνεσθαι, καὶ διακαίεσθαι, καὶ ἀποσχάζεσθαι. quod eſt, Gargareones ſecare, urere, & ſcarificare, periculoſum eſt. Eſt enim aliquando tutius, urere gargareonem, quàm ſecare, ob timorem fluxus ſanguinis. Qui enim urit, ſimul abſcindit, & ſcaram inducit. Periculoſum autem eſſe dicit, quandiu magnus fuerit, & ruber gargareon: quoniam quo tempore particula tumet, timendus eſt ſanguinis fluxus, & ſuperiores gargareoni partes inflammari. Sed interim tẽtandum alijs uijs extenuare ipſum, ut adſtringentibus, reprimentibus, ac exiccantibus medicamentis: quorum copiam ſcripſit Gal. lib. 6. de Cõp. medic. per locos. Quãdo uerò ſeparatũ fuerit totum id, quod uuam appellant, licebit admouere manum. ἀποχεσθῇ namque habet litera Græca, quod eſt, reſolutum eſſe, & ſeparatũ à concretione: ſeparari autem à concretione uuam, non eſt aliud, quàm à ſuprema parte infimam ſeparari, & inferiorẽ craſſam ac rotũdam manere, ſuprema attenuata. Quod etiam explicat ipſe Hippoc. in litera: infima enim tunc meritò uua appellabitur, manens craſſa ſimul atque rotũda, ut docuimus ex Paulo. Per id tempus igitur manus opera prodeſt, per quod pars ima craſſa & rotũda, quæ uua appellatur, ſeparata eſt à palato, & ueluti ſuſpẽſa à ſuprema gargareonis parte, q̃ extenuata eſt: Id q̃d uult Hippoc. non curandum eſſe ſciſsione aut ſcarificatione gargareonem, donec iam in ſupremis partibus incrementum euaneſcat ipſis extenuatis, & in infimis craſſa ac rotunda pars ſuſpenſa ſit, quę uua appellatur. Aduertendus certe locus iſte, quoniam difficilis eſt, & quoniã nullum uſq; adeò habemus, aut huius aut aliorum difficilium locorum (quę in progn. multa ſunt) expoſitorem, præter breuiſsimum Gale. Conſulit etiã Hip. ut uẽter ſubducatur ante manus operã, ne ex humorum abundantia defluxiones in particulam ſequantur, niſi natura id ſponte fecerit, aut fortè corpus ſit ſatis purum, & ſine hu-

Gargareonis incraſſati & prolongati remedia.

morum redundantia. Cauendum etiam ne interim æger ſuffocetur.

GALENI COMMENT.

PROGNOSTICO *theoremati permiſtum eſt exiguum quoddam curationis præceptum: quo ſine nequaquam fieri poterat ut integre præſagium cognoſceretur. Gurgulionem ſi inflãmatione laborantem præcidas aut ſcarifices: ſanguinis fluor & inflãmatio comitabitur. Sed quoties ſecretum fuerit, quod uuã appellant, ſitq́; pars ſumma gurgulionis maior & orbiculata, ſuperior uerò tenuior: tãtiſper admoliri manus tutum eſt, potiſſimum aluo antea abunde ſubducta ſiue ſponte, ſiue etiam prouidentia medicorum.*

ANNOT. IN GAL. COM.

REDDIT rationem, quare Hippoc. theorematí progno. immiſcet præceptum pertinens ad partem artis curatiuæ: quoniam (inquit) non poſset integrè cognoſci ueritas theorematis prognoſtici, niſi curandi regula eſſet immixta. Præſagium enim eſt, ſi quo tempore gargareon inflammatione laborat, ſecetur, aut ſcarificetur, periculum eſt inflammationis, & fluxus ſanguinis. Huius igitur theorematis firmandi gratia, quando debeat ſecari, aut ſcarificari, addidit, nempe quando ſecreta fuerit ea pars, quam uuam appellant, & extrema pars gurgulionis remanſerit maior & orbiculata, maximè preſoluta aluo, aut ſponte, aut medici artificio. Vt igitur declararet tẽpus, in quo ſi fieret abſciſio gargareonis, eſſet malum, explicuit quando erit bonum. Theorema appellauit prognoſticam ſententiam, quoniam eſt uniuerſalis res, conſequenter accommodata medicinæ fuit, ut autor libri Definitionum dixit, Sunt ergo theoremata uniuerſalia inuenta, quæ poſtea experimento confirmãtur, unde fidem ac ſtabilitatem accipiunt, ut uult Gale. in 1. Commen. ad libros de Morb. popu. intellige theorem. in arte medica. Manum item admouere præcipit Hippocr. uentre purgato. Id Galen. addit, ſiue ſponte, ſiue prouidentia medicorum. Si namque natura conuenienter aliquem purgat, non eget medici officio: uerùm cùm natura id non efficit, antequã manus parti admoueatur, decet in corpore non præeſſe aliquam

Manus opera poſt purgationem.

quam

quàm redundantiam, ſed ubi prauus aliquis ſuccus abundauerit, ipſum purgare. Si uerò fuerit ſanguis: ſanguinem mittere: quod etiam reuulſionis & euacuationis gratia ſeruiet, quoties non poteſt æger malum tolerare ad horam conuenientis purgationis. Quod etiam Hippoc. ipſe innuit, quum dixit; *Si tempus conceſſerit, & nõ ſuffocetur homo*. Quando enim nõ cõceditur per tẽpus, melius eſt ſanguinẽ interim mittere. Similiter quando tempus non conceſſerit, ſed timetur quòd æger medicamentum expurgans bibere non poterit, ob inflammationem gargareonis; antequàm extenuetur, tunc conueniet ſanguinis miſsio. Similiter ubi timeatur, quòd ob humorum craſsitudinem, quum agitentur, ſtrangulabitur æger, quod ſæpe fit, motis craſsis humoribus ad expurgationem ineptis. In omnibus his caſibus melius erit ſanguinẽ mittere, quàm purgare per medicamenta expurgantia. In nullo horum prohibitus eſt uſus clyſteriorum. *Aeger ſuffocatur motis humoribus.* *Aluo abunde purgata*, dixit, *ſponte*. Græcè, *αὐτομάτως*: quo uocabulo utitur Hippoc. quoties euacuationem aliquam à natura factam, & abſq; opere medici uult ſignificare, maxime in 2. aph. ſect. 1. quum dixit, In perturbationibus uentris, & uomitibus, *τοῖσι αὐτομάτως γινομένοισι*, id eſt, ſpõtè factis. Et aphor. 78. lib. 4. dixit, Quicunque ſponte, ſanguinẽ mingunt. Et Galen. in Commen. Quod dicitur, Sponte poteſt idem, quod ſine cauſa exteriori, & poteſt quod ueluti repente, nullo caſu præcedente. Sed modo Galen. ſine cauſa exteriori intelligit, quam medicus miniſtrare poſſet. *αὐτομάτως.*

PROGNOST. XXII.

QVIBVS febres deſinunt, neque cum ſignis ſolutionis, neque in diebus decretorijs, recidiuam in eis expectare oportet.

PLVRIMAE cauſæ ſunt, ob quas contingit morbos repetere: oẽs tamẽ ad duas reducuntur. Relinquit enim in corpore cauſa aut materialis, aut efficiens, aut efficiens ſimul & materialis, quæ morbum repetere facit. Hoc autẽ euenit, quoties morbus non fuerit perfectè ſolutus: quod uoluit modo Hippoc. Compræhenſa ſimiliter eſt in uniuerſum hæc ſententia ab Hippoc. apho. 27. ſect. 2. Ijs qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere: ſunt autem ſine ratione leuati, qui cũq; ſine ſignis ſolutionis, aut nõ in die decretoria leuati ſunt.

Quod confirmat autor libri Prorrhe.par. 2.ſect.17. dicens, τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει. quod eſt, Pernicioſa, quæ ſine ſignis leuant, mortem indicant. ſed non adeò uniuerſalis eſt hæc ſententia, ad letalia & pernicioſa contracta. Quemadmodum autem, ubi letales morbi ſine ſignis leuati, mortem portẽdunt: ita morbi in uniuerſum ſine ſignis ceſſantes, aut in die non iudiciaria, recidiuam indicant. Vbi nanq; ſigna, quæ bonam ac fidam ſolutionem indicant, non præcedũt, & morbus ſoluitur, aliquid relinquitur, quod ſimilem cauſam ei, quæ fecit morbi initium, aggregare poteſt. Cuius eſt exemplum apud Galé.6.de Lo.pa.cap.5. & 2.Prorrhe.Com.partis ci-

De canis rabidi morſu. tatę, de uirulentia rabidi canis, quę poſt morſum 2.3.aut 4.mẽſe redire ſolet, nonnullis etiam & poſt annum, qui tunc hydrophobici facti ſunt, id eſt, timentes aquam. Euenit autem hæc diſpoſitio à ueneno canis rabidi, diu operante ac immutante ſolida corporis mẽbra, ac uehementem ſiccitatem, & calorem naturalem ſubuertẽnte. Quemadmodum itaque longo temporis ſpatio naturales membrorum ſolidorum temperaturæ euertuntur, & ipſis euerſis, & ijs quæ præter naturam ſunt, in habitu factis, ferè immedicabiles fiunt morbi: ſic ex ueneno canis rabidi, diu ſolida permutante membra, & præternaturaliter facta in habitu, talia immedicabilia ſunt. Hunc morbum

Cauſa rabiei ex aëre ambiẽte. canes incidunt in uehementi aëris calore uerſati, aut excellenti frigore, ut uult Dioſcorides libr.6.capi.35. adaucto nimium calore calidiſsimi animalis. Spumam naribus & ore prodit, fi-

Signa rabiei. ne latratu irruit, familiares quoque ipſos aggreditur, temere, toruè, & ſolito triſtis incedit, cibos & potus aueriatur, quod magnum teſtimonium eſt furoris & deſipientiæ: quoniam ob calorem & ſiccitatem maxime ſitiunt, & aquæ potum fugiunt. Qualis diſpoſitio in canibus fit, talis & in hominibus, quos canes momorderint: quod experimentum ſatis probat, homines furore corripi, aut paruo, aut multo poſt temporis ſpatio, fieriq; hydrophobicos, ut lib.2.Prorrhe. citato Comment. & libr. 11.de Simplic.medic.fac.cap.de iecore canis rabidi, rabientes homines à cane morſos appellat. Quòd ſi in contrarium adducas ipſius ſententiam, qui libro ſexto de Locis pa. capit. 5. dixit, Quum enim reliquorum animalium nullum rabie ca-

Rabie corripiũtur alia animalia à cane. piatur, ſolus canis rabie corripitur. mea ſententia ſatis inepta dubitatio eſt, circa literam, quæ eadẽ ſoluitur ſcriptura. Conſequenter enim inquir, Atq; tauta fit in ipſo humorum corrup-

tio

tio,ut ſolum eius ſputum, ſi humanum corpus contigerit, rabiem excitare poſsit. Primaria itaq; affectione ſolus canis rabie corripitur,per conſenſum uerò etiam homo, & plura alia animalia. Mania eſt hæc diſpoſitio,à Latinis furor appellata:dixit enim Dioſcorid.loco citato, Themiſonem alioqui demorſum in hunc furorem incidiſſe,& euaſiſſe affirmant.Et Aëtius libro 6.capi.24.inquit,Quum canes natura calidi ac ſicci ſint, per æſtatem ex ambiente nos aëre aliam caliditatem ac ſiccitatem acquirunt,& ob immoderatam intemperaturam inſaniunt,& hæc inſania Rabies uocatur.Ratio huius rei eſt,quoniã immodice exiccatis & calefactis membris,aut canis,aut hominis,bilem aſſari ac furorem fieri rationi conſonat capite læſo. Quare autem fiant hydrophobici, Aëtius 137.loco citato, inquit,Cõtingit autem ipſis grauior perturbatio,quum aquam aut aliud pellucidũ ſpeculum uiderint: aſpiciunt etiim faciem ſuam rubicundam,ac toruè tuentem,atque ira plenam. Fieri etiam poteſt,ut quemadmodum dicunt aliqui, etiam canis,à quo morſi ſunt, imaginem in aquis apparere imaginentur. Quare non opus eſt amplius medicis de hac re diſceptare,qui dubitãt,an rabies ſit furor, an diſpoſitio ab hac diuerſa:eorum enim cauſa hæc obiter dixi,quoniam etiam Gal.circa præſentem ſententiam eandem agitauit materiam. Simile etiam in quouis malo humore contingere poteſt,ubi non fuerit integre & perfecte purgatus,& à corpore ſecretus:poſt tẽpus nãq; leui exercitatione,aut quouis errore in uictu commiſſo,quin imo & non commiſſo, ſed ueluti ſano recto corpore,redit diſpoſitio nihilo priore minor. Quod etiam in febribus repetẽtibus per acceſsiones quotidie contingit,aut relicta intemperie particulæ alicuius,quæ de nouo humorem poſsit aggregare,aut quia aliquid de humore faciente præcedentem acceſsionem relictum fuit,quod etiam ſibi proximum ad ſimilẽ deduxit corruptionem,aut propter utrunque. Quòd ſi morbus redeat in uirtute cauſæ materialis relictæ, recidiuam eandem cum morbo eſſe exiſtimare decet:ac unicam faciet medicus dierum iudicialium computationem, à die quo primum homo ægrotauit.quod obſeruauit Hippo.3.lib.de Mor.popu.in hiſt.Anaxionis patientis morbum lateralem. Quòd ſi ab intemperie alicuius partis,gratia exempli,iecoris,habuerit originem, quoniam iecur intemperie calida laborat,quæ ad 3.diem bilem generat,quæ febrem tertianam facere poterit, aut

Rabies furor eſt.

Hydrophobici.

Mali humores non purgati.

Recidiuarum cauſæ.

Recidiua alia qua eadem cũ principali morbo.

totus humor,qui quolibet tertio die aggregatur,abſumitur,*ita* ut nihil relinquatur,quod aggregare ac corrumpere nouum humorem poſsit,totumq; ab intemperie iecoris habet originem:& ſic iſte morbus unus erit,& immaterialis,nempe iecoris intemperies.Morbus tamen materialis,id eſt tertiana,non unus.Nam pars eius relinquitur in membris,quæ nouum poſſit humorem corrumpere:quo dato morbus ipſe materialis unus erit,nempe tertiana in unitate cauſæ,quæ ab una in alteram tertianam ſeruata eſt.Morborum itaque materialium unitas,ex unitate cauſæ materialis actu putreſcentis ſumitur. Eſt autem unus,quoniam qui præcedentem fecit acceſsionē, aut morbū,nō totus fuit abſumptus,ſed aliquid eius in ſequētē reliquus fuit,non tamen ſimpliciter ac phyſice unus,ſiquidem continuitatem non habet,interpellat enim ſæpe ſanitas, & à febre integra quies,diuerſas tertianæ febris acceſsiones. Neque ut uulgus medicorum putat,tertiana morbus unus eſt in cauſa antecedenti,quæ nunquam actu putruit, neque morbum fecit,quia uidelicet humor bilioſus,qui in prima tertiana motus eſt ad putredinem,pars erat humoris bilioſi,qui relictus fuit in uenis,continuatus cum parte quæ mouebitur in ſecunda acceſsione. Pari namque ratione diceres, ubi aliquis haberet 10.ſanguinis libras ſimul in uenis,& quatuor ex ipſis mouerētur ad putredinem,ac febrem efficerent: poſtea uerò morbo integre ſanato, occaſione adhibita, ægrotaret ſecundò,alijs quatuor libris ſanguinis motis ad putredinem, illos duos eſſe unum morbum,in unitate cauſæ antecedentis.quod conſtat eſſe falſum.Vnitas igitur morbi,in unitate cauſæ materialis ſaluatur,quæ ex præcedenti aut morbo, aut acceſsione ſeruatur,& cauſa fuit morbum actu efficiens: ſine ipſa namq; unitas febris repetentis per acceſsiones ſaluari non poteſt. Hæc igitur aduertenda ſunt contra uulgus medicorum.Sic igitur ubi quis non perfecte fuerit iudicatus ac fideliter,morbus redibit,idem cum priore,cum maiori ægrotantis periculo,quoniam languidiorem inuenit facultatem. Recidiuam itaque timendam prædicit Hippo.ubi uno duorum modorum finiatur morbus,aut ſine ſignis ſolutionis,aut non in die iudiciaria.Indicia ſolutionis ea ſunt, quæ morbi coctionem oſtendunt,ut in apho.71.4.ſect.Quibus ſeptima iudicatur,his nebulam rubeam habet urina,& reliqua ſecundùm rationem.Coctiones item,1.de Mor.popu.par.2.iudicij celeritatem, & ſecu-

Morborum materialium unitas.

Medicorum cōmunis opinio.

ram

ram ſanitatem oſtendunt.Cruda uerò & incocta, & ad malos abſceſſus conuerſa,difficiles indicationes,& labores,& longitudines,& mortes, & eorundem conuerſiones. Præterea inquit,Si ſoluatur morbus,& non in diebus decretorijs,recidiuam expectare oportet.Ratio eſt,quoniam,ut diximus in expoſitione primi prognoſtici huius libri,fides & certitudo iudicationum ex die ſumitur,apud Gal.lib.1. de Diebus decretorijs.Multa alia ſunt ſigna recidiuæ morbi,quæ non ſcribuntur hîc ab Hippo.ut in prog.68.lib.2.ubi tumor aliquis repente euaneſcat. Intellige idem in omni morbo ſubito deficiente, ſine aliqua manifeſta excretiõe, aut effatu digno abſceſſu,quæ ad criſim neceſſaria ſunt.Inde eſt,quòd Gal.lib.3.de Criſi. ca. 9.dixit,Non poſſe quempiam ſaluari ſubito ſine criſi, hoc eſt, ſine manifeſtis excretionibus, aut effatu dignis abſceſsibus. Item ſi euacuatio talis eueniat,ſed non integra,ſimiliter oportet recidiuam expectare:ut in apho.12.ſecundæ ſect. Quæ relinquũtur ĩ morbis,poſt iudicationẽ,recidiuã facere cõſueuerunt.Rurſum,quando anni tempora inconſtantia fuerint,recidiua eſt in morbis ſperanda:ut in apho.8.lib.3.In conſtantibus temporibus,ſi tempeſtiue tempeſtiua redduntur, morbi conſtantes & boni iu[illegible]ntur:in inconſtantibus uerò inconſtantes,& mali iudicij.Et Gal.in Com.inquit,Ait autem ipſos difficulter,id eſt,male iudicari: uel enim cum caſibus periculoſis iudicia in his morbis eueniunt,uel ſtatim ſunt pernicioſi, uel omnino faciunt recidiuam. Et lib. de Humoribus,Hippo. memorans ea,quæ in temporibus non obſeruantibus naturã propriam fiunt,inquit,Quapropter etiam tempora à iudicatione aliena,ac inconſtantia fiunt,quemadmodum etiam morbi ſi prærumpant, aut præexcernantur,aut intus relinquantur. Recidiuas enim etiam tempora faciunt, quemadmodum & morbos ita inducunt. Rurſus, febres non acutæ, non iudicantur perfectæ,& recidiuam facere ſolent. & libro ſexto de Morbis populari bus parte 2.ſectio.22. Febres non acutæ tales ſunt,nempe reuertuntur ſummatim,ſola ea iudicatio ſequuta eſt à recidiua,quæ omnes notas bonæ iudicationis comprehendit.quod uniuerſim docuit Gal. lib.1. de Diebus dec. ubi cuiuſdam iudicationis notas omnes bonitatis percurrit,ac poſtea ſubdit, Quod igitur iudicio teſtimonium afferendum relinquitur? huic mihi animum adhibeas,cum fide, hoc eſt, quod fidele iudicium eſt ſecurum,& à metu de morbi recidi-

Recidiuarum indicia.

Temporum inconſtantia morborum recidiuam prænunciat.

Febres non acutæ recidiuas faciunt.

Secura iudicatio à recidiua.

ua remotum. Vnde hoc accipiemus? nempe quòd alia ſingula ex uno quopiam, uel etiam duobus, uel pluribus quidem, ſed non ex uniuerſis oriuntur. Verùm quod cum fide, omnibus quæ commemorantur indiget, in quibus diei quoque natura eſt. Inſeruit iſta prognoſtica propoſitio, Quàm maximè, ad uictus rationem inſtituendam. Si namque æger integrè ſanatus eſt, ueluti ſanus eſt alendus: ſin minus, cautè agendum eſt. Gale. enim lib. 1. de Criſi. cap. 13. repræhendens medicos ignaros ſolutionum fidarum, inquit, Nonnunquam uerò exiſtimans liberatum eſſe à morbo ægrotantem, atque ei uictus libertatem permittens, magni alicuius mali occaſionem afferret.

Perfectæ ſolutionis cognitio ad quid utilis.

GALENI COMMENT.

QVOTIES *neutrum exiſtat ex his quæ dixit, tunc expectare oportet recidiuam, non ubi alterum adſit, alterum deſit. Quæ enim non ex ratione leuant, recidiuam facere conſueuerunt: quanquam in dieb. accidat decretorijs. At uerò conſtat ut hæc non ex ratione leuent, quæcunq; neq; cum indicijs ſolutionis, neq; in diebus deſinant decretorijs.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

Gal. Commentari' difficilis.

GALENVS in præſenti Com. contrarius uidetur his quæ diximus in expoſitione prog. & ſibi ipſi. Diximus, multa eſſe indicia apud Hippo. & Gal. quæ oſtendunt futuram morbi recidiuam: & unum eſt, ſi iudicetur morbus in die non iudicatoria: quoniam apud ipſum li. 1. de Diebus dec. omnia ſunt neceſſaria ad fiduciam iudicationis, & inter ea dies: nam ex natura diei ſumitur fiducia iudicij. Similiter ubi deſunt ſigna coctionis, diximus recidiuam ſperandam, illis quoque quæ ſine ratione leuius habent: quibus non eſt fidendum. Modo uerò inquit, quoties neutrum exiſtat ex eis quæ dixit, tantiſper ſpectare oportet recidiuam, non ubi alterum deſit, ac ſi diceret, Vbi morbus ſoluitur, cum his duobus additis, ut neq; ſoluatur cum ſignis coctionis, neque in die decretoria, recidiua eſt expectanda: ſi tamen ſoluatur, in die decretoria, ſine ſignis coctionis: aut cum ſignis coctionis, ſed non in die decretoria, non erit ſperanda recidiua. Quod conſtat eſſe dictis contrarium. Præterea ſibi ipſi contradicit Gal. in Com. Cùm enim di

xiſſet, recidiuam non eſſe ſperandam, dum alterum adſit, etiã ſi alterum deſit, addit contrariam ſententiam, dicens, Quæ enim non ex ratione leuant, faciunt recidiuam, quanquam in diebus accidant decretorijs. Ergo ſolo uno præſente, nempe, iudicationem factam eſſe in die decretoria, adhuc ſperatur recidiua: cuius contrarium dixerat, uidelicet quòd uno ſaltem præſente non eſt recidiua ſperanda. Ad quæ reſpondemus, quòd uera mens Gal. eſt, quam explicuimus in expoſitione, ꝙ quocunque deficiente ex his, quæ oſtendunt optimam iudicationem, ſuſpicionẽ mouet futuræ recidiuæ. De his enim, quæ non ſoluuntur in die decretoria, ſatis diximus. De his uerò, quæ ſoluuntur ſine ſignis coctionis, in præſenti teſtatur Comment. quum dicit, Quæ enim non ex ratione leuant, faciunt recidiuam. 2. apho. ſect. Com. 27. explicuit, quæ ſunt, quæ ſine ratione leuant, inquit, Cùm morbus inuadit uehemens, mox ſubito quieſcit, nec per ſudorem, neque uomitum, neque alui excretionẽ, aut profluuium ſanguinis, corpore euacuato, ſed neque uiſo ſigno coctionis, ſignum infidum exiſtimat talem quietem eſſe. Ad Gal. Com. accedendo, notandum, quòd Græca litera in his codicibus, quos legi, ſic habet, ὅταν μηδέτερον ὧν εἶπε γίνηται, ὅτι χρὴ προσδέχεσθαι τὴν ὑποστροφὴν οὐχ' ὅταν τὸ ἕτερον μὲν αὐτῶν γίνηται, τὸ δ' ἕτερον μή. ubi particula οὐχ, pro καὶ ſcripta eſt: ꝙ ſi καὶ ſcribatur, uerus erit ac integer cõtextus, & ſine cõtrouerſia talis, ὅταν μηδέτερον ὧν εἶπε γίνηται, ὅτι χρὴ προσδέχεσθαι τὴν ὑποστροφὴν, καὶ ὅταν τὸ ἕτερον μὲν αὐτῶν γίνηται, τὸ δ' ἕτερον μή. quod eſt, Quãdo neutrũ eorũ, quæ dixi, fiat, tũc expectare oportet recidiuã: & quãdo alterũ quidẽ ipſorũ fiat, alterũ uerò nõ. Huius ſecundæ partis exemplũ ſtatim apponit, dicẽs, Quæ enim nõ ex ratione leuãt φιλυπόστροφα (hoc eſt, amica reuerſionis) quãꝗ id diebus accidat decretorijs. Vnde fit, ut mens Gal. cõſtãs ſit, quãdo aliquod dictorũ defecerit, eſſe ſperandã recidiuam.

Codex Græcus mendoſus.

PROGNOST. XXIII.

QVAECVNQVE febris prorogatur, ſalubriter affecto homine, nec ob inflammationem, nec ob quantuis aliã cauſam manifeſtam, dolore detinente: huic expectandus eſt abſceſſus cum tumore, ac dolore, ad aliquem

quem articulorum, maximè eorum qui ſunt in parte inferiori.

VNIVERSALI theoremate docet prædicere futuros abſceſſus, dicens; Si febris fuerit longa atque ſalubris, & non pendeat ab inflammatione, nec à cauſa primitiua, prædicere oportet futuros abſceſſus cum tumore & dolore in articulis: & licet in omnibus articulis id fieri contingat, in inferioribus tamen potiſsimum. Ratio ſumitur ex morbi natura: ſi enim morbus longus eſt, à craſsis pẽdet humoribus; aut frigidis, qui etiã longo tẽpore egẽt ad cõcoctionẽ, & qui rarò per excretionẽ finiuntur, ſæpe uerò per abſceſſum. Is autẽ in alia corporis parte fieri poſſet, & in articulis ſimiliter, quoniã laxi ſunt, ſed potiſsimum in inferioribus, quoniã craſsi & frigidi humores ad inferiora maiori ex parte tranſmittuntur. Similem ſententiam ſcripſit lib. 2. prog. 65. Conſiderare oportet talia hunc in modum: ſi febris detinet, & dolor non ceſſauerit, & ſputum non excernatur ſecundùm rationem, neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque diſſolutæ, atque ſynceræ, neque urina ualde multa, ac plurimum continens ſedimentũ: paratur autem ſalubris ab alijs omnibus ſalutiferis ſignis: in his oportet huiuſmodi abſceſſus futuros ſperare. Quod enim hîc dixit, Quæcunque febris prorogatur ſalubriter affecto homine. 2. lib. dixit, Si febris detinet &c. Paratur autem ſalubris ab omnibus alijs ſalutiferis ſignis. Per febres aũt, quæ prorogantur, intelligere oportet eas, quæ. 20. diem tranſgrediũtur. is enim eſt terminus acutorum. Et quemadmodum acutæ per excretionem, ita longæ per abſceſſum finiuntur: ut etiam cõſtat ex prog. 11. ubi dixit, Si tamen abſque talibus ſignis dolor 20. diem tranſcendat; & febris detineat, ſuſpicari oportet ſanguinis è naribus eruptionem, uel aliquem alium abſceſſum ad inferas ſedes. & ex prognoſt. 27. ſequenti conſtabit. Ea tamen, quæ de deiectionibus addita ſunt li. 2. indicant humorem craſſum: dixit namque, Neque bilioſæ fuerint alui deiectiones: quod indicat morbum pendere ab humore craſſo. Quod in uniuerſum comprænhendit dicens, Si prorogatur febris, & nõ ob inflammationem, id eſt, nõ ob læſionẽ particulę, neque ob cauſam manifeſtam. Reliqua in præſenti progn. deficiunt ad integritatem: ut enim Gal. in Com. explicat, craſsi humores, qui per excretionem non ſolent finiri, aliquando per abſceſſum

Apho. prog. cõparatur.

ſum finiuntur,aliquando uerò per coctionem.Quod excluſit lib.2.per ea quæ dixit,Neque diſſolutæ ac ſyncerę deiectiones,neque urina ualde multa,ac'plurimum continens ſedimentum,Dixit etiam in præſenti prognoſtico,ubi non pende at à cauſa manifeſta febris.Quod conſtat:quoniam,ut uult Ga le.ubi aliquod erratum committatur,non oportet abſceſſum expectare,etiam ſi febris prorogetur,cum alijs indicijs.Vbi er go febris prorogatur,& non ob partis læſionem, neque ob cauſam manifeſtam abſceſſus ſperatur,licet etiam aliquando coctiones,quod tamen ipſum hic non diſtinxit , ſed in libro 2.& in annotatione circa id quædam diximus. Addit,Cum tu more ac dolore ad aliquem articulorum : non unum tantùm ſperandum dixit,ſed unum duorum,uel abſceſſum cum tumo re,uel abſceſſum cum dolore in aliquem articulorum. Inquit enim,τούτῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν,μετ' οἰδήματος καὶ ὀδύνης ἐς τι ἄρθρων.hoc eſt, Huic ſpectandus eſt abſceſſus cum tumore, & abſceſſus cum dolore,ad aliquem articulorum: utrunque enim in febribus longis experimur,nonnullas tuberculis erũpentibus,quaſdam tumoribus articulorum finiri.Quod etiam magis declarat τὶ particula, quæ in codicibus Hippo. Aldinis habetur.ſic enim ſcribitur,τούτῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν μετ' οἰδήματός τι καὶ ὀδύνης ἐς τι τῶν ἄρθρων.quod confirmat apho.44.libro 4.qui in Galeni codicibus ſic ſcribitur, ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι γίνονται. In codicibus autem Hppo. Aldinis ſic,ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ τουτέοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.Melius autem ſic legetur,ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ τουτέοισιν ἢ φύματα ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται.quod eſt, Quibus febres lõgæ,his uel tubercula , uel ad articulos dolores ſuperueniunt.Quod enim in apho.dixit, φύματα, id eſt tubercula,in prog.pręſenti dixit,ἀπόστασιν μετ' οἰδήματος.hoc eſt, abſceſſum cum tumore.φῦμα enim,omnem tumorem,ſimiliter & œdema,apud Hippo.ſignificant,ut ſuprà ſatis eſt declaratum. Quod poſtea dixit,ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι.id eſt, uel ad articulos dolores:in prog. præſenti dixit,καὶ ὀδύνης ἐς τι ἄρθρων.hoc eſt,& cũ dolore in aliquem articulorum. Quod in fine prog. dictum eſt,Maxime eorum qui ſunt in parte inferiori. ad craſſitudinem humorum eſt referendum. Cæterùm in prog.66. lib.2.ad quam partem ſint ſperandi erupturi,diſtinxit. Gal. li. 3.de Criſi.in fine,in longis febribus abſceſſus eſſe ſpectandos dixerat.Lib.6.de Mor.popu.par.2.ſect. 22. Febres non acutæ tales

Prognoſtici lectio.

φῦμα.

Abſceſſus quò erumpant.

tales ſunt, nempe reuertuntur. ubi Gal. inquit. Et hoc unum eſt ex his quæ ad futurorum abſceſſuum prænotionem cõferunt. Nam febres acutæ cito iudicãtur, & per excretiones perfectam habent ſolutionem: quæ uerò non acutæ uocantur, reuerſoriæ ſunt, cunctanturq́;, & ſolutiones efficiunt imperfectas, poſtea reuertuntur, & ſecundam habent excretionem ex abſceſſu perfectam ſolutionem. Dixit itaque Gal. in hoc loco, recidiuam eſſe ſperandam ex diminuta euacuatione, & inde ſperandos abſceſſus. Ratio eſt, quia ſi diminuta ſit euacuatio, in præcedenti prog. declarauimus, recidiuam ſequuturam, & inde abſceſſus in poſtremis ſolutionibus. Ex diminuta ergo euacuatione argumentum prognoſticum ad futuros abſceſſus accipitur, quod tex. 20. antè citatum ſcripſerat Hippo. dicens, Et ſiquidem ex fluentibus aliquid relinquatur, prõptus in abſceſſum eſt morbus.

GALENI COMMENT.

QVAE *antea dixit particulatim, primum de abſceſſibus circa ilia, deinde circa thoracem, ac pulmonẽ: ea nunc repetens pronuntiauit in uniuerſum. Cùm enim triplex ſit cauſa prorogationis febrium, aut propter aliquam partem affectam curatu difficilem, aut propter humores crudos & craſſos incoctosq́;, aut propter aliquod commiſſum: ſi nec affecta fuerit pars, aut nulla alia cauſa, aut ægri committentis, aut curantium eum, aut propter exteriorem cauſam, uerbi gratia tempus, terram, conditionem, domicilium prauum, conflictationem, ſolicitudinem, angorem: reſtat ut humoribus crudis ac concoctu difficilioribus prorogetur.* Hos *igitur aſſolet natura in partẽ quandam ignobiliorem expellere, quoties per excretionem pellere extra corpus non queat. Sæpe enim dictum iam eſt, ut humores corporis calidiores tenuioresq́; paratiſſimi ſint ad excretionem: crudis uerò & craſſis, aut per abſceſſum, aut per concoctionem natura medeatur.* Porrò *idipſum ut per concoctionem medeatur, excretio quædam eſt, quæ ex*

urina

urina magna ex parte, raro per aluum efficiatur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte docet, Hippocratem compræhendere uniuerſalem doctrinam de abſceſsibus, quam particulariter tractauerat in 1. lib. de Hypochondriorum inflammationibus, nempe prog. 23. & quibuſdam ſequentibus. & in 2. lib. quædam de abſceſsibus thoracis, ut prog. 65. & ſequẽtibus qbuſdã. Hic eñ uniuerſaliter docet, quando futurus eſt in morbis abſceſſus. Solẽt namque febres prorogare ob unam trium cauſarum, nẽpe propter aliquam partem curatu difficilem, ueluti ubi febres habeant originem ex iecoris, aut lienis inflammatione, ad ſcirrhi naturam declinãtem: quandiu namq; talis tumor nõ curatur, febres perſeuerabunt. Quod ſimiliter fiet, ubi ob intemperiem calidam iecoris, febres excitentur, aut ob pulmonis ulcus, aut intemperiem. Secunda cauſa eſt, ob humorum craſsitudinem: nam tales humores febres efficiunt longas, tam in temporibus particularibus, quàm in uniuerſalibus. Tales ſunt febres quotidianę, & quartanæ pariter, & inter acutos morbos quidam, qui cùm à craſsis pendeant humoribus, intra 20. diem habent 14. dies fortis afflictionis, poſt quos aliqua facta mutatione, ac imperfecta iudicatione, efficit morbus acutus ex decidẽtia. Tertiò febres prorogãtur, ob aliquod cõmiſſum erratum, aut à medico, aut ab ægro, aut ab aſsiſtentibus, aut ob regionem, quia admodum calida, aut frigida, aut ob aẽrem, eodẽ modo aut ob domiciliũ, quia nõ ſpirãt in ipſo uẽti, aut ob curam, aut ſolicitudinem, & ſimilia animi accidentia. Solẽt enim hæc prorogare febres, & impedire, ne ipſæ ad præfinitum tempus iudicentur. Gratia exempli, Si quis patiatur acutã febrem, quæ pendet ab humore neq; admodũ craſſo, neq; admodũ tenui, ac 7. die ſperet (quoniã ſignũ aliquod coctiõis apparuit in ipſo) ꝙ morb⁹ aſſequet integrã coctionẽ in die 14. ac ſi morbi magnitudo accedat, ſperet ipſum eſſe iudicatione finiendũ. Medicus uerò nõ ſperata coctionis integritate, quoniã nõ agnoſcit uires ægri, ac morbi magnitudinẽ, timẽs ne forte anteq̃ ad 14. deueniat moriat, neq; poſsit ad coctionẽ ſufficere, medicamẽtũ expurgãs in potu præbeat 6. die, (quod hodie noſtri medici ferè omnes faciũt) certũ eſt quòd morbũ reddet diuturniorem, interrupta coctione, ac impedita iudicatione, fractis quoque uiribus ægri ex purgatione, atque

Febres quibus cauſis prorogãtur.

Medicorũ error.

men incraſſatur,& rotundus fit gargareon, ipſum uuam appellat:dixit enim,Gargareon, tãquam uocis plectrum quoddam,ſępe à capite diſtillationem excipit,ac præter naturam auctus,cùm oblõgus & tenuis euadit,κίων, id eſt, columella,cùm craſſus & rotundus, σταφυλὴ,id eſt, uua appellatur, utrunque à ſimilitudine.Cùm igitur ſana eſt particula,gargareon: cùm uerò ægrotat,aut uua,aut columna appellandus eſt. Aliud ab his eſt inflammatio gargareonis, nam uua apud Græcos σταφυλὴ appellata,nec eſt ipſum membrum,nec eius inflammatio. Mẽbrum namque gargareon eſt,& uua augmentum ipſius in craſſitudine & rotunditate:quæ diſpoſitio rarò accidit gargareoni,ut Galen.uult 6.de Comp.medic.per locos,parte citata,ubi medicos,qui gargareonem uuam appellabant,reprehendit,& eos qui ipſius inflammationem uuam dicebant nominari,dicens: Nam eorum, qui uuam uocitant, ſatius eſt nullo pacto meminiſſe:non enim particulam,ſed unum aliquem ipſius affectũ,uuã nuncupamus. Rarò igitur hic affectus in columna generatur,ſed inflammationem ſæpe admodum experitur. Et infrà, de medicamentis Archigenis ad uuam inflammatam, inquit contra ipſum,Ipſe autem non columella,ſed uua laxata ſcripſit,ſimiliter uulgaribus exiſtimans columellæ inflammationem uuam appellari. Et quid mirum eſt, cùm etiam noſtri temporis quidam ob Atticiſmum ſe oſtentet, ut particulam ipſam uuã nominet:magis enim ipſe quàm Archigenes ignorauit. Standum ergo eſt in ſententia Pauli, qui augmentum ipſius in craſsitudine & rotunditate appellat uuã:id uero aliud eſt ab inflãmatione. Apud Celſum tamẽ,& Plinium uua appellatur ipſamet particula,licebitq; Latinè loquentibus uuam nominare id membrum,quod apud Hippocr. Galen. Paulum, & Aëtium,gargareon,apud quos σταφυλὴ,id eſt,uua,& κίων,id eſt, colũna,diſpoſitiones ipſius,quas ex Paulo diſtinximus, ſunt. Recedendum etiam ab Ariſtot.qui lib.1.de Hiſtor. ani. cap.11. inquit, ἔσω δ' ἄλλο μόριον σταφυλόφορον, κίων ἐπίφλεβος, ὃς ἐὰν ὑγρανθεὶς φλεγμαίνῃ,σταφυλὴ καλεῖται,καὶ πνίγει. quod eſt, Intus autẽ pars alia uuigera,columna prominentium uenarum,quę ſi humefacta inflammetur,uua appellatur,& ſuffocat. Niſi uerbum, φλεγμαίνω, apud ipſum loco præſenti omnem ſignificet intumeſcentiam:tunc enim, ubi columna humefacta intumeſcat, modo dicto ex Paulo,uua rectè appellabitur à medicis. Id etiã dicere non prætermittam, quod Ariſto. dixit,ἐπίφλεβος id ſigniſi-

Vuam quid nominant.

Ariſto.locus explanatur.

gnificat, cuius uenæ expoſitæ ſunt, & prominentes: ſic enim exponitur uocabulum lib. 6. de Morb. popu. par. 4. in quo Hipp. dixit graciles, ἐπιφλέβους: & Gal. in Commen. inquit, Ait autem eoſdem ἐπιφλέβους eſſe, perinde ac ſi dixerit ἐπιφανεῖς, id eſt, cõſpicuas, hoc eſt, ὑπερεχούσας, id eſt, expoſitas & extra prominentes habentes uenas: tales etiam ſunt, quæ in gargareone incraſſato. Vbi legitur, Secare aut ſcarificare: in omnibus Græcis codicibus ſic habetur. Cæterum libro 5. de Comp. medic. per locos, Galen. recitans prognoſtic. præſens inquit, οἱ δὲ γαργαρεῶνες ἐπικίνδυνοι καὶ ἀποτέμνεσθαι, καὶ διακαίεσθαι, καὶ ἀποσχάζεσθαι. quod eſt, Gargareones ſecare, urere, & ſcarificare, periculoſum eſt. Eſt enim aliquando tutius, urere gargareonem, quàm ſecare, ob timorem fluxus ſanguinis. Qui enim urit, ſimul abſcindit, & ſcaram inducit. Periculoſum autem eſſe dicit, quandiu magnus fuerit, & ruber gargareon: quoniam quo tempore particula tumet, timendus eſt ſanguinis fluxus, & ſuperiores gargareoni partes inflammari. Sed interim tẽtandum alijs uijs extenuare ipſum, ut adſtringentibus, reprimentibus, ac exiccantibus medicamentis: quorum copiam ſcripſit Gal. lib. 6. de Cõp. medic. per locos. Quãdo uerò ſeparatũ fuerit totum id, quod uuam appellant, licebit admouere manum. ἀποκεκρίσθαι namque habet litera Græca, quod eſt, reſolutum eſſe, & ſeparatũ à concretione: ſeparari autem à concretione uuam, non eſt aliud, quàm à ſuprema parte infimam ſeparari, & inferiorẽ craſſam ac rotũdam manere, ſuprema attenuata. Quod etiam explicat ipſe Hippoc. in litera: infima enim tunc meritò uua appellabitur, manens craſſa ſimul atque rotũda, ut docuimus ex Paulo. Per id tempus igitur manus opera prodeſt, per quod pars ima craſſa & rotũda, quæ uua appellatur, ſeparata eſt à palato, & ueluti ſuſpẽſa à ſuprema gargareonis parte, q̃ extenuata eſt. Id qđ uult Hippoc. non curandum eſſe ſciſsione aut ſcarificatione gargareonem, donec iam in ſupremis partibus incrementum euaneſcat ipſis extenuatis, & in infimis craſſa ac rotunda pars ſuſpenſa ſit, quę uua appellatur. Aduertendus certe locus iſte, quoniam difficilis eſt, & quoniã nullum uſq; adeò habemus, aut huius aut aliorum difficilium locorum (quę in progn. multa ſunt) expoſitorem, præter breuiſsimum Gale. Conſulit etiã Hip. ut uẽter ſubducatur ante manus operã, ne ex humorum abundantia defluxiones in particulam ſequantur, niſi natura id ſponte fecerit, aut fortè corpus ſit ſatis purum, & ſine hu-

Gargareonis incraßati & prolongati remedia.

morum redundantia. Cauendum etiam ne interim æger ſuffocetur.

GALENI COMMENT.

PROGNOSTICO *theoremati permiſtum eſt exiguum quoddam curationis præceptum: quo ſine nequaquam fieri poterat ut integre præſagium cognoſceretur. Gurgulionem ſi inflãmatione laborantem præcidas aut ſcarifices: ſanguinis fluor & inflãmatio comitabitur. Sed quoties ſecretum fuerit, quod uuã appellant, ſitq́; pars ſumma gurgulionis maior & orbiculata, ſuperior uerò tenuior: tãtiſper admoliri manus tutum eſt, potiſſimum aluo antea abunde ſubducta ſiue ſponte, ſiue etiam prouidentia medicorum.*

ANNOT. IN GAL. COM.

REDDIT rationem, quare Hippoc. theorematiprogno. immiſcet præceptum pertinens ad partem artis curatiuæ: quoniam (inquit) non poſset integrè cognoſci ueritas theorematis prognoſtici, niſi curandi regula eſſet immixta. Præſagium enim eſt, ſi quo tempore gargareon inflammatione laborat, ſecetur, aut ſcarificetur, periculum eſt inflammationis, & fluxus ſanguinis. Huius igitur theorematis firmandi gratia, quando debeat ſecari, aut ſcarificari, addidit, nempe quando ſecreta fuerit ea pars, quam uuam appellant, & extrema pars gurgulionis remanſerit maior & orbiculata, maximè preſoluta aluo, aut ſponte, aut medici artificio. Vt igitur declararet tẽpus, in quo ſi fieret abſciſio gargareonis, eſſet malum, explicuit quando erit bonum. Theorema appellauit prognoſticam ſententiam, quoniam eſt uniuerſalis res, conſequenter accommodata medicinæ fuit, ut autor libri Definitionum dixit, Sunt ergo theoremata uniuerſalia inuenta, quæ poſtea experimento confirmãtur, unde fidem ac ſtabilitatem accipiunt, ut uult Gale. in 1. Commen. ad libros de Morb. popu. intellige theorem. in arte medica. Manum item admouere præcipit Hippocr. uentre purgato. Id Galen. addit, ſiue ſponte, ſiue prouidentia medicorum. Si namque natura conuenienter aliquem purgat, non eget medici officio: uerùm cùm natura id non efficit, antequã manus parti admoueatur, decet in corpore non præeſſe aliquam

Manus opera poſt purgationem.

quãm redundantiam,ſed ubi prauus aliquis ſuccus abundauerit,ipſum purgare. Si uerò fuerit ſanguis: ſanguinem mittere: quod etiam reuulſionis & euacuationis gratia ſeruiet,quoties non poteſt æger malum tolerare ad horam conuenientis purgationis. Quod etiam Hippoc.ipſe innuit,quum dixit; Si tempus conceſſerit,& nõ ſuffocetur homo. Quando enim nõ cõceditur per tẽpus,melius eſt ſanguinẽ interim mittere. Similiter quando tempus non conceſſerit, ſed timetur quòd æger medicamentum expurgans bibere non poterit, ob inflammationem gargareonis, antequàm extenuetur, tunc conueniet ſanguinis miſsio. Similiter ubi timeatur, quòd ob humorum craſsitudinem,quum agitentur,ſtrangulabitur æger, quod ſæpe fit,motis craſsis humoribus ad expurgationem ineptis. In omnibus his caſibus melius erit ſanguinẽ mittere, quãm purgare per medicamenta expurgantia. In nullo horum prohibitus eſt uſus clyſteriorum. *Aluo abunde purgata*, dixit,*ſpontè.* Græcè, *αὐτομάτως*:quo uocabulo utitur Hippoc.quoties euacuationem aliquam à natura factam, & abſq; opere medici uult ſignificare,maxime in 2.aph.ſect.1.quum dixit, In perturbationibus uentris,& uomitibus,*τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισι*,id eſt,ſpõtè factis.Et aphor.78.lib.4.dixit, Quicunque ſponte,ſanguinẽ mingunt.Et Galen.in Commen. Quod dicitur,Sponte poteſt idem,quod ſine cauſa exteriori,& poteſt quod ueluti repente, nullo caſu præcedente. Sed modo Galen. ſine cauſa exteriori intelligit,quam medicus miniſtrare poſſet.

Aeger ſuffocatur motu humoribus.

αὐτομάτως.

PROGNOST. XXII.

QVIBVS febres deſinunt, neque cum ſignis ſolutionis,neque in diebus decretorijs, recidiuam in eis expectare oportet.

PLVRIMAE cauſæ ſunt,ob quas contingit morbos repetere:oẽs tamẽ ad duas reducuntur. Relinquit enim in corpore cauſa aut materialis, aut efficiens, aut efficiens ſimul & materialis,quæ morbum repetere facit.Hoc autẽ euenit,quoties morbus non fuerit perfectè ſolutus: quod uoluit modo Hippoc.Compræhenſa ſimiliter eſt in uniuerſum hæc ſententia ab Hippoc.apho.27.ſect.2.Ijs qui non ex ratione leuius ſe habent,non oportet fidere:ſunt autem ſine ratione leuati,qui cũq; ſine ſignis ſolutionis,aut nõ in die decretoria leuati ſunt.

Quod confirmat autor libri Prorrhe.par. 2.ſect.ſ.17. dicens, τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει. quod eſt, Pernicioſa, quæ ſine ſignis leuant, mortem indicant. ſed non adeò uniuerſalis eſt hæc ſententia, ad letalia & pernicioſa contracta. Quemadmodum autem, ubi letales morbi ſine ſignis leuati, mortem portẽdunt: ita morbi in uniuerſum ſine ſignis ceſſantes, aut in die non iudiciaria, recidiuam indicant. Vbi nanq; ſigna, quæ bonam ac fidam ſolutionem indicant, non præcedũt, & morbus ſoluitur, aliquid relinquitur, quod ſimilem cauſam ei, quæ fecit morbi initium, aggregare poteſt. Cuius eſt exemplum apud Galẽ. 6. de Lo. pa. cap. 5. & 2. Prorrhe. Com. partis ci

De canis rabidi morſu.

tatę, de uirulentia rabidi canis, quę poſt morſum 2. 3. aut 4. mẽſe redire ſolet, nonnullis etiam & poſt annum, qui tunc hydrophobici facti ſunt, id eſt, timentes aquam. Euenit autem hæc diſpoſitio à ueneno canis rabidi, diu operante ac immutante ſolida corporis mẽbra, ac uehementem ſiccitatem, & calorem naturalem ſubuertente. Quemadmodum itaque longo temporis ſpatio naturales membrorum ſolidorum temperaturæ euertuntur, & ipſis euerſis, & ijs quæ præter naturam ſunt, in habitu factis, ferè immedicabiles fiunt morbi: ſic ex ueneno canis rabidi, diu ſolida permutante membra, & præternaturaliter facta in habitu, talia immedicabilia ſunt. Hunc morbum

Cauſa rabiei ex aëre ambiẽte.

canes incidunt in uehementi aëris calore uerſati, aut excellenti frigore, ut uult Dioſcorides libr. 6. capi. 35. adaucto nimium calore calidiſsimi animalis. Spumam naribus & ore prodit, fine latratu irruit, familiares quoque ipſos aggreditur, temere,

Signa rabiei.

toruè, & ſolito triſtis incedit, cibos & potus auerſatur, quod magnum teſtimonium eſt furoris & deſipientiæ: quoniam ob calorem & ſiccitatem maxime ſitiunt, & aquæ potum fugiunt. Qualis diſpoſitio in canibus fit, talis & in hominibus, quos canes momorderint: quod experimentum ſatis probat, homines furore corripi, aut paruo, aut multo poſt temporis ſpatio, fieriq; hydrophobicos, ut lib. 2. Prorrhe. citato Comment. & libr. 11. de Simplic. medic. fac. cap. de iecore canis rabidi, rabientes homines à cane morſos appellat. Quòd ſi in contrarium adducas ipſius ſententiam, qui libro ſexto de Locis pa. capit. 5. dixit, Quum enim reliquorum animalium nullum rabie ca-

Rabie corripiũtur alia animalia à cane.

piatur, ſolus canis rabie corripitur. mea ſententia ſatis inepta dubitatio eſt, circa literam, quæ eadẽ ſoluitur ſcriptura. Conſequenter enim inquit, Atq; tanta fit in ipſo humorum corruptio

tio,ut ſolum eius ſputum, ſi humanum corpus contigerit, rabiem excitare poſsit. Primaria itaq; affectione ſolus canis rabie corripitur,per conſenſum uerò etiam homo, & plura alia animalia.Mania eſt hæc diſpoſitio,à Latinis furor appellata:dixit enim Dioſcorid.loco citato, Themiſonem alioqui demor ſum in hunc furorem incidiſſe,& euaſiſſe affirmant.Et Aëtius libro 6.capi.24.inquit,Quum canes natura calidi ac ſicci ſint, per æſtatem ex ambiente nos aëre aliam caliditatem ac ſiccitatem acquirunt,& ob immoderatam intemperaturam inſaniunt,& hæc inſania Rabies uocatur.Ratio huius rei eſt,quoniā immodice exiccatis & calefactis membris,aut canis,aut hominis,bilem aſſari ac furorem fieri rationi conſonat capite læſo. Quare autem fiant hydrophobici, Aëtius 137.loco citato, inquit,Cōtingit autem ipſis grauior perturbatio,quum aquam aut aliud pellucidū ſpeculum uiderint: aſpiciunt enim faciem ſuam rubicundam,ac toruè tuentem,atque ira plenam. Fieri etiam poteſt,ut quemadmodum dicunt aliqui, etiam canis,à quo morſi ſunt, imaginem in aquis apparere imaginentur. Quare non opus eſt amplius medicis de hac re diſceptare,qui dubitāt,an rabies ſit furor, an diſpoſitio ab hac diuerſa:eorum enim cauſa hæc obiter dixi,quoniam etiam Gal.circa præſentem ſententiam eandem agitauit materiam. Simile etiam in quouis malo humore contingere poteſt,ubi non fuerit integre & perfecte purgatus,& à corpore ſecretus:poſt tēpus nāq; leui exercitatione,aut quouis errore in uictu commiſſo,quin imo & non commiſſo, ſed ueluti ſano recto corpore,redit diſpoſitio nihilo priore minor. Quod etiam in febribus repetētibus per acceſsiones quotidie contingit,aut relicta intemperie particulæ alicuius,quæ de nouo humorem poſsit aggregare,aut quia aliquid de humore faciente præcedentem acceſsionem relictum fuit,quod etiam ſibi proximum ad ſimilē deduxit corruptionem,aut propter utrunque. Quòd ſi morbus redeat in uirtute cauſæ materialis relictæ, recidiuam eandem cum morbo eſſe exiſtimare decet:ac unicam faciet medicus dierum iudicialium computationem, à die quo primum homo ægrotauit.quod obſeruauit Hippo.3.lib.de Mor.popu.in hiſt.Anaxionis patientis morbum lateralem. Quòd ſi ab intemperie alicuius partis,gratia exempli,iecoris,habuerit originem,quoniam iecur intemperie calida laborat,quæ ad 3.diem bilem generat,quæ febrem tertianam facere poterit, aut

Rabies furor eſt.

Hydrophobici.

Mali humores non purgati.

Recidiuarum cauſa.

Recidiua aliqua eadem cū principali morbo.

totus humor, qui quolibet tertio die aggregatur, abſumitur, ita ut nihil relinquatur, quod aggregare ac corrumpere nouum humorem poſsit, totumq; ab intemperie iecoris habet originem: & ſic iſte morbus unus erit, & immaterialis, nempe iecoris intemperies. Morbus tamen materialis, id eſt tertiana, non unus. Nam pars eius relinquitur in membris, quæ nouum poſſit humorem corrumpere: quo dato morbus ipſe materialis unus erit, nempe tertiana in unitate cauſæ, quæ ab una in alteram tertianam ſeruata eſt. Morborum itaque materialium unitas, ex unitate cauſæ materialis actu putreſcentis ſumitur. Eſt autem unus, quoniam qui præcedentem fecit acceſsionē, aut morbū, nō totus fuit abſumptus, ſed aliquid eius in ſequētē reliquus fuit, non tamen ſimpliciter ac phyſice unus, ſiquidem continuitatem non habet, interpellat enim ſæpe ſanitas, & à febre integra quies, diuerſas tertianæ febris acceſsiones. Neque ut uulgus medicorum putat, tertiana morbus unus eſt in cauſa antecedenti, quæ nunquam actu putruit, neque morbum fecit, quia uidelicet humor bilioſus, qui in prima tertiana motus eſt ad putredinem, pars erat humoris bilioſi, qui relictus fuit in uenis, continuatus cum parte quæ mouebitur in ſecunda acceſsione. Pari namque ratione diceres, ubi aliquis haberet 10. ſanguinis libras ſimul in uenis, & quatuor ex ipſis mouerētur ad putredinem, ac febrem efficerent: poſtea uerò morbo integre ſanato, occaſione adhibita, ægrotaret ſecundò, alijs quatuor libris ſanguinis motis ad putredinem, illos duos eſſe unum morbum, in unitate cauſæ antecedentis. quod conſtat eſſe falſum. Vnitas igitur morbi, in unitate cauſæ materialis ſaluatur, quæ ex præcedenti aut morbo, aut acceſsione ſeruatur, & cauſa fuit morbum actu efficiens: ſine ipſa namq; unitas febris repetentis per acceſsiones ſaluari non poteſt. Hæc igitur aduertenda ſunt contra uulgus medicorum. Sic igitur ubi quis non perfecte fuerit iudicatus ac fideliter, morbus redibit, idem cum priore, cum maiori ægrotantis periculo, quoniam languidiorem inuenit facultatem. Recidiuam itaque timendam prædicit Hippo. ubi uno duorum modorum finiatur morbus, aut ſine ſignis ſolutionis, aut non in die iudiciaria. Indicia ſolutionis ea ſunt, quæ morbi coctionem oſtendunt, ut in apho. 71. 4. ſect. Quibus ſeptima iudicatur, his nebulam rubeam habet urina, & reliqua ſecundùm rationem. Coctiones item, 1. de Mor. popu. par. 2. iudicij celeritatem, & ſecuram

Morborum materialium unitas.

Medicorum cōmunis opinio.

ram ſanitatem oſtendunt. Cruda uerò & incocta, & ad malos abſceſſus conuerſa, difficiles iudicationes, & labores, & longitudines, & mortes, & eorundem conuerſiones. Præterea inquit, Si ſoluatur morbus, & non in diebus decretorijs, recidiuam expectare oportet. Ratio eſt, quoniam, ut diximus in expoſitione primi prognoſtici huius libri, fides & certitudo iudicationum ex die ſumitur, apud Gal. lib. 1. de Diebus decretorijs. Multa alia ſunt ſigna recidiuæ morbi, quæ non ſcribuntur hîc ab Hippo. ut in prog. 68. lib. 2. ubi tumor aliquis repente euaneſcat. Intellige idem in omni morbo ſubito deficiente, ſine aliqua manifeſta excretiõe, aut effatu digno abſceſſu, quæ ad criſim neceſſaria ſunt. Inde eſt, quòd Gal. lib. 3. de Criſi. ca. 9. dixit, Non poſſe quempiam ſaluari ſubito ſine criſi, hoc eſt, ſine manifeſtis excretionibus, aut effatu dignis abſceſsibus. Item ſi euacuatio talis eueniat, ſed non integra, ſimiliter oportet recidiuam expectare: ut in apho. 12. ſecundæ ſect. Quæ relinquũtur ĩ morbis, poſt iudicationẽ, recidiuã facere cõſueuerunt. Rurſum, quando anni tempora inconſtantia fuerint, recidiua eſt in morbis ſperanda: ut in apho. 8. lib. 3. In conſtantibus temporibus, ſi tempeſtiue tempeſtiua redduntur, morbi conſtantes & boni iudicij fiant: in inconſtantibus uerò inconſtantes, & mali iudicij. Et Gal. in Com. inquit, Ait autem ipſos difficulter, id eſt, male iudicari: uel enim cum caſibus periculoſis iudicia in his morbis eueniunt, uel ſtatim ſunt pernicioſi, uel omnino faciunt recidiuam. Et lib. de Humoribus, Hippo. memorans ea, quæ in temporibus non obſeruantibus naturã propriam ſiunt, inquit, Quapropter etiam tempora à iudicatione aliena, ac inconſtantia ſiunt, quemadmodum etiam morbi ſi prærumpant, aut præexcernantur, aut intus relinquantur. Recidiuas enim etiam tempora faciunt, quemadmodum & morbos ita inducunt. Rurſus, febres non acutæ, non iudicantur perfectæ, & recidiuam facere ſolent. & libro ſexto de Morbis popularibus parte 2. ſectio. 22. Febres non acutæ tales ſunt, nempe reuertuntur ſummatim, ſola ea iudicatio ſecura eſt à recidiua, quæ omnes notas bonæ iudicationis comprehendit. quod uniuerſim docuit Gal. lib. 1. de Diebus dec. ubi cuiuſdam iudicationis notas omnes bonitatis percurrit, ac poſtea ſubdit, Quod igitur iudicio teſtimonium afferendum relinquitur? huic mihi animum adhibeas, cum fide, hoc eſt, quod fidele iudicium eſt ſecurum, & à metu de morbi recidi-

Recidiuarum indicia.

Temporum inconſtantia morborum recidiuam prænunciat.

Febres non acutæ recidiuas faciunt.

Secura indicatio à recidiua.

ua remotum. Vnde hoc accipiemus? nempe quòd alia ſingula ex uno quopiam, uel etiam duobus, uel pluribus quidem, ſed non ex uniuerſis oriuntur. Verùm quod cum fide, omnibus quæ commemorantur indiget, in quibus diei quoque natura eſt. Inſeruit iſta prognoſtica propoſitio, Quàm maxime, ad uictus rationem inſtituendam. Si namque æger integre ſanatus eſt, uelnti ſanus eſt alendus: ſin minus, caute agendum eſt. Gale. enim lib. 1. de Criſi. cap. 13. repræhendens medicos ignaros ſolutionum fidarum, inquit, Nonnunquam uerò exiſtimans liberatum eſſe à morbo ægrotantem, atque ei uictus libertatem permittens, magni alicuius mali occaſionem afferret.

Perfectæ ſolutionis cognitio ad quid utilis.

GALENI COMMENT.

QVOTIES *neutrum exiſtat ex his quæ dixit, tunc expectare oportet recidiuam, non ubi alterum adſit, alterum deſit. Quæ enim non ex ratione leuant, recidiuam facere conſueuerunt: quanquam in dieb. accidat decretorijs. At uerò conſtat ut hæc non ex ratione leuent, quæcunq; neq; cum indicijs ſolutionis, neq; in diebus deſinant decretorijs.*

ANNOTAT. IN GAL. COM.

GALENVS in præſenti Com. contrarius uidetur his quæ diximus in expoſitione prog. & ſibi ipſi. Diximus, multa eſſe indicia apud Hippo. & Gal. quæ oſtendunt futuram morbi recidiuam: & unum eſt, ſi iudicetur morbus in die non iudicatoria: quoniam apud ipſum li. 1. de Diebus dec. omnia ſunt neceſſaria ad fiduciam iudicationis, & inter ea dies: nam ex natura diei ſumitur fiducia iudicij. Similiter ubi deſunt ſigna coctionis, diximus recidiuam ſperandam, illis quoque quæ ſine ratione leuius habent: quibus non eſt fidendum. Modo uerò inquit, quoties neutrum exiſtat ex eis quæ dixit, tantiſper ſpectare oportet recidiuam, non ubi alterum deſit, ac ſi diceret, Vbi morbus ſoluitur, cum his duobus additis, ut neq; ſoluatur cum ſignis coctionis, neque in die decretoria, recidiua eſt expectanda: ſi tamen ſoluatur, in die decretoria, ſine ſignis coctionis: aut cum ſignis coctionis, ſed non in die decretoria, non erit ſperanda recidina. Quod conſtat eſſe dictis contrarium. Præterea ſibi ipſi contradicit Gal. in Com. Cùm enim dixiſſet

Gal. Commentari' difficilis.

xiſſet, recidiuam non eſſe ſperandam, dum alterum adſit, etiã ſi alterum deſit, addit contrariam ſententiam, dicens, Quæ enim non ex ratione leuant, faciunt recidiuam, quanquam in diebus accidant decretorijs. Ergo ſolo uno præſente, nempe, iudicationem factam eſſe in die decretoria, adhuc ſperatur recidiua: cuius contrarium dixerat, uidelicet quòd uno ſaltem præſente non eſt recidiua ſperanda. Ad quæ reſpondemus, quòd uera mens Gal. eſt, quam explicuimus in expoſitione, ꝙ quocunque deficiente ex his, quæ oſtendunt optimam iudicationem, ſuſpicionẽ mouet futuræ recidiuæ. De his enim, quæ non ſoluuntur in die decretoria, ſatis diximus. De his uerò, quæ ſoluuntur ſine ſignis coctionis, in præſenti teſtatur Comment. quum dicit, Quæ enim non ex ratione leuant, faciunt recidiuam. 2. apho. text. Com. 27. explicuit, quæ ſunt, quæ ſine ratione leuant, inquit, Cùm morbus inuadit uehemens, mox ſubito quieſcit, nec per ſudorem, neque uomitum, neque alui excretionẽ, aut profluuium ſanguinis, corpore euacuato, ſed neque uiſo ſigno coctionis, ſignum infidum exiſtimat talem quietem eſſe. Ad Gal. Com. accedendo, notandum, quòd Græca litera in his codicibus, quos legi, ſic habet, ὅταν μηδέτερον ἂν ἀπογένηται, ὅτι χρὴ προσδέχεσθαι τὴν ὑποστροφήν· οὐχ ὅταν τὸ ἕτερον ἐξ αὐτῶν γένηται, τὸ δ' ἕτερον μή. ubi particula οὐχ, pro καὶ ſcripta eſt: ꝙ ſi καὶ ſcribatur, uerus erit ac integer cõtextus, & ſine cõtrouerſia talis, ὅταν μηδέτερον ἂν ἀπογένηται, ὅτι χρὴ προσδέχεσθαι τὴν ὑποστροφήν, καὶ ὅταν τὸ ἕτερον ἐξ αὐτῶν γένηται, τὸ δ' ἕτερον μή. quod eſt, Quãdo neutrũ eorũ, quæ dixi, fiat, tũc expectare oportet recidiuã: & quãdo alterũ quidẽ ipſorũ fiat, alterũ uerò nõ. Huius ſecundæ partis exemplũ ſtatim apponit, dicẽs, Quæ enim nõ ex ratione leuãt φιλυπόστροφα (hoc eſt, amica reuerſionis) quãquã diebus accidat decretorijs. Vnde fit, ut mens Gal. cõſtãs ſit, quãdo aliquod dictorũ defecerit, eſſe ſperandã recidiuam. *Codex Græcus mendoſus.*

PROGNOST. XXIII.

QVAECVNQVE febris prorogatur, ſalubriter affecto homine, nec ob inflammationem, nec ob quanuis aliã cauſam manifeſtam, dolore detinente: huic expectandus eſt abſceſſus cum tumore, ac dolore, ad aliquem

quem articulorum, maximè eorum qui ſunt in parte inferiori.

VNIVERSALI theoremate docet prædicere futuros abſceſſus, dicens; Si febris fuerit longa atque ſalubris, & non pendeat ab inflammatione, nec à cauſa primitiua, prædicere oportet futuros abſceſſus cum tumore & dolore in articulis: & licet in omnibus articulis id fieri contingat, in inferioribus tamen potiſsimum. Ratio ſumitur ex morbi natura: ſi enim morbus longus eſt, à craſsis pẽdet humoribus, aut frigidis, qui etiã longo tẽpore egẽt ad cõcoctionẽ, & qui rarò per excretionẽ finiuntur, ſæpe uerò per abſceſſum. Is autẽ in alia corporis parte fieri poſſet, & in articulis ſimiliter, quoniã laxi ſunt, ſed potiſsimum in inferioribus, quoniã craſsi & frigidi humores ad inferiora maiori ex parte tranſmittuntur. Similem ſententiam ſcripſit lib. 2. prog. 65. Conſiderare oportet talia hunc in modum: ſi febris detinet, & dolor non ceſſauerit, & ſputum non excernatur ſecundùm rationem, neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque diſſolutæ, atque ſynceræ, neque urina ualde multa, ac plurimum continens ſedimentũ: paratur autem ſalubris ab alijs omnibus ſalutiferis ſignis: in his oportet huiuſmodi abſceſſus futuros ſperare. Quod enim hîc dixit, Quæcunque febris prorogatur ſalubriter affecto homine. 2. lib. dixit, Si febris detinet &c. Paratur autem ſalubris ab omnibus alijs ſalutiferis ſignis. Per febres aũt, quæ prorogantur, intelligere oportet eas, quæ 20. diem tranſgrediũtur. Is enim eſt terminus acutorum. Et quemadmodum acutæ per excretionem, ita longæ per abſceſſum finiuntur: ut etiam cõſtat ex prog. 11. ubi dixit, Si tamen abſque talibus ſignis dolor 20. diem tranſcendat, & febris detineat, ſuſpicari oportet ſanguinis è naribus eruptionem, uel aliquem alium abſceſſum ad inferas ſedes. & ex prognoſt. 27. ſequenti conſtabit. Ea tamen, quæ de deiectionibus addita ſunt li. 2. indicant humorem craſſum: dixit namque, Neque bilioſæ fuerint alui deiectiones: quod indicat morbum pẽdere ab humore craſſo. Quod in uniuerſum compræhendit dicens, Si prorogatur febris, & nõ ob inflammationem, id eſt, nõ ob læſionẽ particulę, neque ob cauſam manifeſtam. Reliqua in præſenti progn. deficiunt ad integritatem: ut enim Gal. in Com. explicat, craſsi humores, qui per excretionem non ſolent finiri, aliquando per abſceſſum

Apho. prog. cõparatur.

ſum

ſum finiuntur, aliquando uerò per coctionem. Quod excluſit lib.2. per ea quæ dixit, Neque diſſolutæ ac ſynceræ deiectiones, neque urina ualde multa, ac plurimum continens ſedimentum, Dixit etiam in præſenti prognoſtico, ubi non pendeat à cauſa manifeſta febris. Quod conſtat: quoniam, ut uult Gale. ubi aliquod erratum committatur, non oportet abſceſſum expectare, etiam ſi febris prorogetur, cum alijs indicijs. Vbi ergo febris prorogatur, & non ob partis læſionem, neque ob cauſam manifeſtam abſceſſus ſperatur, licet etiam aliquando coctiones, quod tamen ipſum hic non diſtinxit, ſed in libro 2. & in annotatione circa id quædam diximus. Addit, Cum tumore ac dolore ad aliquem articulorum: non unum tantùm ſperandum dixit, ſed unum duorum, uel abſceſſum cum tumore, uel abſceſſum cum dolore in aliquem articulorum. Inquit enim, τούτῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν, μετ' οἰδήματος καὶ ὀδύνης ἐς τι ἄρθρων. hoc eſt, Huic ſpectandus eſt abſceſſus cum tumore, & abſceſſus cum dolore, ad aliquem articulorum: utrunque enim in febribus longis experimur, nonnullas tuberculis erũpentibus, quaſdam tumoribus articulorum finiri. Quod etiam magis declarat ꝑ particula, quæ in codicibus Hippo. Aldinis habetur. ſic enim ſcribitur, τούτῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν μετ' οἰδήματός τι καὶ ὀδύνης ἐς τι τῶν ἄρθρων. quod confirmat apho. 44. libro 4. qui in Galeni codicibus ſic ſcribitur, ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροί, τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι γίνονται. In codicibus autem Hppo. Aldinis ſic, ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ τουτέοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται. Melius autem ſic legetur, ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ τουτέοισιν ἢ φύματα ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται. quod eſt, Quibus febres lõgæ, his uel tubercula, uel ad articulos dolores ſuperueniunt. Quod enim in apho. dixit, φύματα, id eſt tubercula, in prog. prçſenti dixit, ἀπόστασιν μετ' οἰδήματος. hoc eſt, abſceſſum cum tumore. φῦμα enim, omnem tumorem, ſimiliter & œdema, apud Hippo. ſignificant, ut ſuprà ſatis eſt declaratum. Quod poſtea dixit, ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι. id eſt, uel ad articulos dolores: in prog. præſenti dixit, καὶ ὀδύνης ἐς τι ἄρθρων. hoc eſt, & cũ dolore in aliquem articulorum. Quod in fine prog. dictum eſt, Maxime eorum qui ſunt in parte inferiori. ad craſſitudinem humorum eſt referendum. Cæterùm in prog. 66. lib. 2. ad quam partem ſint ſperandi erupturi, diſtinxit. Gal. li. 3. de Criſi. in fine, in longis febribus abſceſſus eſſe ſpectandos dixerat. Lib. 6. de Mor. popu. par. 2. ſect. 22. Febres non acutæ tales

Prognoſtici lectio.

φῦμα.

Abſceſſus quò erumpant.

tales ſunt, nempe reuertuntur. ubi Gal. inquit. Et hoc unum eſt ex his quæ ad futurorum abſceſſuum prænotionem cõferunt. Nam febres acutæ cito iudicãtur, & per excretiones perfectam habent ſolutionem: quæ uerò non acutæ uocantur, reuerſoriæ ſunt, cunctanturq́;, & ſolutiones efficiunt imperfectas, poſtea reuertuntur, & ſecundam habent excretionem ex abſceſſu perfectam ſolutionem. Dixit itaque Gal. in hoc loco, recidiuam eſſe ſperandam ex diminuta euacuatione, & inde ſperandos abſceſſus. Ratio eſt, quia ſi diminuta ſit euacuatio, in præcedenti prog. declarauimus, recidiuam ſequuturam, & inde abſceſſus in poſtremis ſolutionibus. Ex diminuta ergo euacuatione argumentum prognoſticum ad futuros abſceſſus accipitur, quod tex. 20. antè citatum ſcripſerat Hippo. dicens, Et ſiquidem ex fluentibus aliquid relinquatur, prõptus in abſceſſum eſt morbus.

GALENI COMMENT.

QVAE *antea dixit particulatim, primum de abſceſſibus circa ilia, deinde circa thoracem, ac pulmonẽ: ea nunc repetens pronuntiauit in uniuerſum. Cùm enim triplex ſit cauſa prorogationis febrium, aut propter aliquam partem affectam curatu difficilem, aut propter humores crudos & craſſos incoctosq́;, aut propter aliquod commiſſum: ſi nec affecta fuerit pars, aut nulla alia cauſa, aut ægri committentis, aut curantium eum, aut propter exteriorem cauſam, uerbi gratia tempus, terram, conditionem, domicilium prauum, conflictationem, ſolicitudinem, angorem: reſtat ut humoribus crudis ac concoctu difficilioribus prorogetur.* Hos igitur *aſſolet natura in partẽ quandam ignobiliorem expellere, quoties per excretionem pellere extra corpus non queat. Sæpe enim dictum iam eſt, ut humores corporis calidiores tenuioresq́; paratiſsimi ſint ad excretionem: crudis uerò & craſsis, aut per abſceſſum, aut per concoctionem natura medeatur. Porrò idipſum ut per concoctionem medeatur, excretio quædam eſt, quæ ex urina*

urina magna ex parte,raro per aluum efficiatur.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte docet, Hippocratem comprehendere uniuerſalem doctrinam de abſceſsibus,quam particulariter tractauerat in 1.lib.de Hypochondriorum inflammationibus,nempe prog.23.& quibuſdam ſequentibus.& in 2.lib. quædam de abſceſsibus thoracis,ut prog.65.& ſequētibus qbuſdā. Hic eñ uniuerſaliter docet, quando futurus eſt in morbis abſceſſus. Solēt namque febres prorogare ob unam trium cauſarum,nēpe propter aliquam partem curatu difficilem, ueluti ubi febres habeant originem ex iecoris, aut lienis inflammatione, ad ſcirrhi naturam declinātem:quandiu namq; talis tumor nō curatur,febres perſeuerabunt. Quod ſimiliter fiet,ubi ob intemperiem calidam iecoris,febres excitentur,aut ob pulmonis ulcus,aut intemperiem. Secunda cauſa eſt,ob humorum craſsitudinem:nam tales humores febres efficiunt longas, tam in temporibus particularibus,quàm in uniuerſalibus. Tales ſunt febres quotidianę,& quartanæ pariter,& inter acutos morbos quidam,qui cùm à craſsis pendeant humoribus,intra 20.diem habent 14.dies fortis afflictionis, poſt quos aliqua facta mutatione,acimperfecta iudicatione,efficit morbus acutus ex decidētia. Tertiò febres prorogātur, ob aliquod cōmiſſum erratum,aut à medico, aut ab ægro,aut ab aſsiſtentibus, aut ob regionem,quia admodum calida, aut frigida, aut ob aërem,eodē modo aut ob domiciliū,quia nō ſpirāt in ipſo uēti,aut ob curam, aut ſolicitudinem,& ſimilia animi accidentia. Solēt enim hæc prorogare febres,& impedire, ne ipſæ ad præfinitum tempus iudicentur. Gratia exempli, Si quis patiatur acutā febrem,quæ pendet ab humore neq; admodū craſſo,neq; admodū tenui, ac 7.die ſperet (quoniā ſignū aliquod coctiōis apparuit in ipſo) ꝙ morb⁹ aſſequet integrā coctionē in die 14.ac ſi morbi magnitudo accedat,ſperet ipſum eſſe iudicatione finiendū. Medicus uerò nō ſperata coctionis integritate,quoniā nō agnoſcit uires ægri,ac morbi magnitudinē, timēs ne forte anteq̃ ad 14.deueniat moriat,neq; poſsit ad coctionē ſufficere,medicamētū expurgās in potu præbeat 6.die, (quod hodie noſtri medici ferè omnes faciūt) certū eſt quòd morbū reddet diuturniorem,interrupta coctione,ac impedita iudicatione,fractis quoque uiribus ægri ex purgatione, atque

Febres quibus cauſis prorogātur.

Medicorū error.

que deiectis. Ad Galenum uerò redeamus. Vbi aliquod duorum nō fuerit in cauſa prorogationis febris, nempe, aut pars curatu difficilis: quod inſinuauit Hippoc. cùm dixit, Si prorogatur febris, & non ob inflammationem, aut dolorem, neque ob cauſam euidentem. quod explicuit, manifeſtum eſt cauſam eſſe humorum craſsitudinem & cruditatem. *Ilia.* lege, hypochōdria. *Ea nunc repetens pronuntiauit in uniuerſum.* Hæc ſentētia eſt falſa: non enim repetit Hippocr. aliquid eorum, quæ ſuprà dixerat, aut 1. aut 2. lib. citatis locis, ubi de abſceſsibus egit. Græcè tamen ſic habetur, in principio Comment. *ἃ διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἶπε κατὰ μέρος, περὶ πρώτων μὲν τῶν καθ' ὑποχόνδρια, δευτέρων δὲ τῶν κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα, ταῦτα νῦν ἐπαναλαβὼν, ἀπεφήνατο καθόλου.* quod eſt, Quę dixit ſigillatim, in primis quidem, de his quæ hypochondrijs, in ſecundis autem, de his quæ circa thoracem & pulmonem, nunc compræhendens, uniuerſaliter oſtēdit in primis & ſecundis, intellige partibus libri, quæ citatæ ſunt. & ex 1. & 2. lib.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Hos igitur aſſolet) concludit abſceſſus futuros. Quoniam ſi febres prorogantur ob humorum craſsitudinem, cùm natura ſoleat eos in partem aliquam ignobilem tranſmittere: ſequitur, ut abſceſſus in eis partibus fiant. Tenues namque humores per excretionem ſolent emitti, ut dixerat lib. 2. Commen. 65. par. 3. Craſsi uerò, aut per abſceſſum, aut per cōcoctionē, ſicuti & crudi, id eſt, qui difficile coquūtur. Vbi tamen per coctionem finiantur, rarò per deiectionem, frequentius per urinam finientur. Itaq; in tali caſu licet coctiones poſsint ſperari, poſſunt etiā ſperari abſceſſus, quod diſtinguetur ex morbi magnitudine. Nam magni morbi iudicantur, & finis morbi per abſceſſus iudicatio eſt. Si tamen morbus ex magnis non fuerit, coctio ſperabitur: per urinam frequētius, quoniam humor in uaſis paulatim coquetur, ac excernetur urina craſſa, & cū ſedimento copioſo. Aliquādo etiā, ſed rarius, humor in uaſis coctus ad uentrē paulatim mittetur, ac deiectione finietur morbus.

PROGNOST. XXIIII.

HVIVSMODI abſceſſus, magis ac in minori tempore fiunt, iunioribus natu trigeſimum annum agentibus.

A B ætate præſens accipitur ſignum, atq; ad prædicendum certius futuros abſceſſus. Quum enim de abſceſsibus, qui eueniunt ob craſſos humores, ſcriptum ſit præcedens prognoſt. & craſsi humores ad tranſmiſsionem egeant robuſta facultate, in iunioribus magis eueniunt abſceſſus: non quoniam in hac ſunt ætate, ſed quoniã in ea calor naturalis eſt robuſtior quàm in ſequentibus ætatibus, in quibus calor perpetuò tendit in diminutionem. Vbi itaque ex craſsis humoribus morbus pendeat, magis ſperatur abſceſſus in hac ætate. Diſtinxit autẽ hanc ætatem à ſequentibus, numero 30. annorum, etſi ſuprà progn. 12. dixerit, Magis autem expectare oportet ſanguinis eruptionẽ in iunioribus 35. annum agentibus, in ſenioribus uerò ſuppurationem. Et in expoſitione 14. progn. iuuenũ & iuniorum ætatẽ definiuimus 35. annorum numero. Verùm hæc non diſcordant: quibuſdam enim citius, & quibuſdam tardius ætas iſta finitur, ex diuerſa hominum temperatura naturali. Eſt autem terminus longior 35. annorum, breuior tamen 30. ut inquit Gal. Comment. 28. ſequenti. Primus enim terminus conuerſionis ad habitum frigidiorem 30. eſt, nouiſsimus uero 35. annus, & infra. Ob id igitur & Hippoc. quandoque 30. commemorat, quemadmodum paulò antè: ſæpe etiam 35. Si tamẽ prognoſt. intelligeretur abſolutè, falſum eſſet: in ætate enim, in qua magis conſtat facultas, & in qua minimè non ſperantur abſceſſus, quantum ad ætatem attinet, ſed in qua medio modo ſe habet, qualis eſt crudorum ſenum, ſiue eorũ, qui ſunt in ætate, quam appello ſubſiſtentem. Modò tamen, quoniam non de omnibus abſceſsibus loquitur Hipp. ſed de dictis in prog. præcedẽti, uerũ eſt, quòd robuſta egent facultate, & in ætate ad 30. annũ perueniente magis fient, ſiue in ea quę ad 35. duos enim habet terminos. Citius etiam, inquit, fient, propter eandem omnino rationem.

Aetas non præ docet abſceſſ, ſed temperatura.*

Iuuenum ætas non diffinitur uno termino.

GALENI COMMENT.

SAEPENVMERO *dictum eſt, ut morbi quos humores committunt calidiores, cum ægri uiribus ualentioribus per excretionem iudicentur. His contrariæ ſunt affectiones, in quibus facultas debilis eſt, & humor frigidus, quæ nec excretione, nec abſceſſu iudicantur, ſed aut corrumpunt ægrum, aut perquàm longo temporis ſpatio*

uix concoquuntur. Porrò inter has mediæ intercidũt, quæ per abſceſſum finiuntur: in quibus ex duabus dictis oppoſitionibus, alterum ex altera, alterum ex reliqua eſt. Duæ enim oppoſitiones exiſtunt, è quibus altera ſecundùm naturam humorum, altera ſecundùm uires habetur: atque in alterutra earum duo inter ſe opponuntur, ex humoribus quidem calidi frigidis: ex uiribus uerò fortes debilioribus. Si igitur humores calidi ſint, non oportet facultatem ualidam haberi, ſi abſceſſus quiſpiam futurus eſt: ſi uerò frigidi, facultate opus eſt ualida ad abſceſſum. Cæterum dignotio uirium hæc eſt, maximè quidem propria in earum ſingulis antea dicta eſt ab actionibus. Ab ætate uerò ducũtur indicia, pro iuuentute ac ſenectute, de qua nunc Hippocrates agit: dicitq; magis accidere ac citius talem abſceſſum iis qui minores natu ſunt trigeſimum agentibus annũ: maioribus uerò natu, nondum tamen ſenibus, minus ueniunt, ac tempore longiore. ſenibus uerò minimè accidunt: in animum reiecto omni eo ſermone quem Hippocrates inter initia habuit; Siqua febris prorogetur, ſaluè affecto homine, nec dolore detinente, aut propter inflammationẽ, aut propter aliquam aliam cauſam euidentem. Hæc itaq; nobis reuocans in mentem, dixit talem potius fore in minoribus natu abſceſſum.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte, in quadam diuiſione procedit, ad inueniendum in quibus diſpoſitionibus abſceſſus ſunt ſperandi. Vbi enim fortis fuerit facultas, & humores tenues, excretiones ſunt ſperandæ, non abſceſſus: ubi uerò facultas languida fuerit, & adfuerint in corpore craſsi humores, neque excretiones, neq; abſceſſus ſunt ſperandi, ſed aut mors, aut coctio. Si tamen facultas fuerit fortis cum craſsis humoribus, abſceſſus ſunt ſperandi: pariter ubi facultas fuerit languida, & humores tenues. Quod hinc habet originem, quòd abſceſſus medius quid

Abſceſſus medius modus finiendi morbos.

quidam modus finiendi morbos eſt, inter ſolutionem quæ fit per excretionem, & eam mutationem quæ non fit ſubito. Primum fit forti exiſtente facultate, & tenuibus humoribus: ſecũdum, languida exiſtente facultate, & craſsis humoribus. Medium igitur mediam ſequetur diſpoſitionem, facultatis & humoris. Quod in hac tabella facile conſtat.

- *Facultas*
  - *fortis,*
    - *cum calid. humor. excretionem.*
    - *cum frig. hum.*
      - *abſceſſum.*
      - *coctionem.*
  - *mediocris,*
    - *cũ cal. humore,*
      - *ſæpe excretionem.*
      - *raró coctionem.*
      - *aliquãdo abſceſſũ.*
    - *cũ frigi. hum.*
      - *ſæpe coctionem.*
      - *raro excretionem.*
      - *aliquãdo abſceſſum.*
  - *imbecilla,*
    - *cum calido humore, abſceſſus.*
    - *cum frig. humo.*
      - *coctionem.*
      - *mortem.*

Cæterum quo pacto. Græcè, ἡ διάγνωσις δὲ τῆς δυνάμεως, ἡ μὲν οἰκειοτάτη, καθ' ἑκάστην αὐτῶν εἴρηται πρόσθεν ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν. quod eſt, Cognitionem autem facultatis prius dictum eſt, familiariſsimam eſſe unicuique ipſarum, ex operationibus. Quod autem dicit, prius dictum eſſe lib. 2. Commen. 6. ex functionibus docuit robur facultatum deprehendere, dicens, Cæterùm quum tres ſecundùm genus uires, ex triplici pendeant origine, cerebro, corde, iecore, per earum miniſteria firmitas, atque infirmitas cognoſcitur.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Ab ætate uerò) probat uerã eſſe Hippocat. ſententiam, quòd iunioribus natu magis fiunt abſceſſus, quia ante 30. annum calor eſt robuſtior, qualis exigitur ad abſceſſus, ubi fuerint craſsi humores peccantes. His uero, qui 30. annum tranſcendunt, minus eueniunt abſceſſus, ac tempore longiori: quoniam in eis natura magis tardatur in

R 2 ſuperand

ſuperandis & tranſmittendis humoribus, quàm in iunioribus. In ſenibus uerò minimè fient abſceſſus, ex craſsis intellige humoribus: quia in ipſis languida eſt facultas, quæ cum craſsis humoribus abſceſſus non efficiet, ſed mortem aut coctionem.

PROGNOST. XXV.

CONSIDERARE autem oportet ſtatim abſceſſus ſigna, ſi viginti diebus tranſactis febris detineat,

IN expoſitione prog. 21. li. 1. terminos omniũ morborũ definiui generaliter: ubi dixi, & ex Gal. ꝓbaui, terminũ extremũ acutorum morborum eſſe diem uigeſimum, qui etiam terminus morborum acutorum non exactè dictus eſt: quem ſi morbus pertranſierit, abſceſſus ſunt ſperandi potius, quàm excretiones. Quod etiam in prognoſt. 11. dixit Hippoc. ſimiliter uigeſimum ſtatuens terminum. Vbi dixit, *Abſceſſus ſigna.* litera Græca habet in codicibus Hippocr. *τὰ περὶ τῶν ἀποστάσιων*. & in codicibus Galen. *τὰ τῶν ἀποστάσιων*, ubi *τὰ*, articulus, non niſi *σημεῖα*, id eſt, ſigna referre & oſtendere poterit, ut ſcripſi in litera Hippoc.

GALENI COMMENT.

CVM *antea & iam de morbis diutinis diſſereret, mẽtionem habuit uigeſimi diei, propterea quòd ad hunc uſque diem extentus morbus nondum diutinus exiſtat. Porrò antea quoque eſt proditum, quamobrem non conueniat unum poni limitem firmum acutorum morborum. Quocirca nequaquam mirum uideri debet, quartodecimo die eum dicere iudicari morbos acutos, & rurſus uigeſimum commemorare. Etenim in ſententijs quoq;, ubi quartumdecimum diem finem fecit ſummum iudicationis acutorum morborum, commemorauit etiam ſeptimumdecimum. Eſt autem initium illius ſententiæ: Acuti morbi quartodecimo die iudicantur. Finis uerò eſt: Rurſus uerò decimusſeptimus conſiderandus eſt. is enim quartus à quartodecimo, & ſeptimus ab undecimo eſt.*

ANNO,

VIGESIMI diei mentionem feciſſe ſuprà Hippocr. dicit, cùm loqueretur de morbis diutinis, nempe prog. 56. lib. 2. quoniam ante ipſum nullus morbus dicetur diutinus. Neque etiam morborum acutorum licet unicum terminum ſtatuere, ſed 14. & 20. de quo in expoſitione prognoſt. 21. lib. 1. ſatis dictum eſt. Nam & Hippocr. inquit Galen. in aphoriſ. poſtquam 14. ſtatuit terminum acutorum, dixit 17. eſſe conſiderandum. Recitat etiam ſententiam Hippocrat. ad finem Commentar. quæ non eſt unus aphoriſ. ſed duo, nempe 23. & 24. ſection. 2. De morbis diutinis dicemus in expoſitione 26. pognoſtici ſequentis.

PROGNOST. XXVI.

SENIORIBVS verò minus accidunt, vbi febris fuerit diuturnior.

HOS abſceſſus, qui à craſsis pendent humoribus, ac frigidis, dixerat 24. prognoſt. magis fieri natu minoribus 30. ann. Præſens uerò prognoſt. implet ſententiam, minus fieri dicens in maioribus natu, id eſt, in his qui 30. annum ſunt tranſgreſſi, aut in alijs temperaturis 35. facultas enim in eis minus conſtat, quàm in minoribus, & abſceſſus euenientes à craſsis humoribus, robuſta egent facultate. Dixit autem, Vbi febris fuerit diuturnior, quoniã de eiſdem abſceſsibus loquitur in præſenti progno. de quibus in prognoſt. 25. ubi dixit, Quæcunq; febris prorogatur, ſalubriter affecto homine &c. ubi diximus, de abſceſsibus eſſe mentem Hippoc. qui pendent à frigidis humoribus. Ibi uerò explicuimus, febres quæ prorogantur, eſſe illas, quæ 20. diem tranſcendunt: ſic & modo intelligi debet. Quod enim ibi dixit, Quæcunque febris, μηκύνει, id eſt, prorogat: hîc dixit, πολυχρονιωτέρου ἐόντος. id eſt, ubi fuerit diuturnior. Cùm ergo in progn. precedenti dixiſſet abſceſſuum ſigna eſſe conſideranda, ubi febris 20. diem pertranſeat: in omnibus autem iſtis progno. qui ſunt à 23. in 29. loquatur de abſceſsibus, qui eueniunt in febribus, quæ prorogantur, quas appellat diuturniores: erunt febres diuturnæ, ſiue quæ prorogantur, illæ quæ 20. diem tranſcendunt. Et merito: quoniam ſi extremus terminus morborum acutorum, qui etiam à natura ſua breui tempore terminantur, eſt dies 20. illæ febres dicentur diuturnæ, quæ diem tranſcendunt 20. Fuchſius item, uir alioqui *Febris diuturna.* *Fuchſius notatur.*

doctiſsimus, male explicuit morbum diuturnum, 1. ſect. aphor. Commẽ. 4. dicens, Morbus diuturnus eſt omnis, qui 40. tranſcendit diem. melius enim eum eſſe diuturnum dixiſſet, qui 20. tranſcendit diem, ut dixi. Præter id quod Galen. libr. 2. de Diebus decre. aliquos morbos diuturnos, ſicuti & aliquos acutos ex decidentia dicit ad diẽ 40. finiri: inquit enim, Sed enim quum ex decidentia acuti exactę ſolutionis terminum habeant longiſsimum diem quadrageſimum, nonnulli uerò continua ſemper febre, ad hunc uſque extenſi ſunt, ponatur & hoc tempus aliquando diuturniorũ affectuum, qui nullam manifeſtam remiſsionem habent: ſicut antea diximus, aliquando acutorum eſſe decretorium. Et in ſumma Gal. in Commen. præcedenti explicans, quare Hippo. dixerit, poſt 20. diem expectandos eſſe abſceſſus, inquit, Cùm autem de morbis diutinis diſſereret, mentionem fecit uigeſimi diei, propterea quòd ad hunc uſque diem extentus morbus nõdum diutinus habeatur.

GALENI COMMENT.

MERITO: *quia in morbis iudicãdis per abſceſſum, facultatem habere firmitatem quandam, nec prorſus ad extremam concidiſſe infirmitatem oportet: & ob eam rem inquantum proceſſerint per ætatẽ, abſceſſus minus fieri accidit. Senibus uerò non minus, ſed minime accidunt. Nunc uerò non ſenes dixit ſimplici ratione, ſed cum ijs qui trigeſimum agant annum, conferens. natu maiores nominauit eos qui prouectiores quàm hi per ætatem exiſtant. Cæterum ut ita utatur maioris natu appellatione, et antea definitum eſt, & item deinceps nihilominus indicabitur.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

COMMENTARIVS nullam ferè præbet dubitandi occaſionem: ſignatim tamen explicat, quare dixit, Senioribus minus accidere: quoniam, inquit, per ſeniores eos, qui ad iuniores tales exiſtunt, intellexit. Nam qui non ſeniores, ſed ſimpliciter ſenes ſunt, imbecilliorem habent facultatem, neque in eis abſceſſus ſunt ſperandi. *Anteà definitum.* lib. 2. Comment. 69. & infrà Comment. 28.

PRO

PROGNOST. XXVII.

OPORTET autem huiuſmodi abſceſſum ſperare, vbi cõtinua fuerit febris: in quartanam verò deducetur, ſi intermittat, & erratico modo appræhendat, & ſic agens autumno appropinquet.

ALIVM modum terminationis morborũ acutorum, ſcribit Hippocr. in præſenti progn. finiuntur enim, ac permutatio nem faciunt nonnunq̃ in quartanam. Intelligẽdum eſt de his qui prorogantur, & uigeſimum diem pertranſeunt: de quibus in progn. 25. illi enim aliquando finiuntur per abſceſſus, aliquando uerò tranſeunt in quartanam. In his tamen, qui ante 20. finiuntur, neutrum horum eſt ſperandum, ſed excretio. Diſtinctio tamen accipitur ex natura febris: aut enim eſt continua, aut intermittens. Si continua, quum 20. pertranſierit diẽ, ſigna abſceſſuum ſunt aduertenda: ſi uerò intermittẽs, in quartanam tranſibit morbus: & id potiſſimum fiet, ſi modo erratico appręhendat, & ad autumnum perueniat. Inde intelligendum, quòd ubi intermittens fuerit, & non erratica, id non erit præſagiendum: erit enim ipſa intermittens non erratica, aut tertiana, aut quotidiana. Tertiana fere nunquam ſuccedit, quoniam poſt 20. diem non relinquetur humor bilioſus ex morbo acuto, ſed potius in ipſo morbo, aut reſoluetur intra 20. diem, aut per aduſtionem tranſibit in melancholiam. Si tamen intermittens fuerit quotidiana, poſt ipſam potius ſperantur abſceſſus, quàm febris quartana, quæ ex aduſtione habet generationem: quoniam pituita non tranſit per aduſtionem in melancholiam. Vult itaque Hippocr. ex acutis morbis tranſgredientibus 20. diem, ſi continua remanſerit, prædicere abceſſus: ſi intermittens, & non appręhendat modo certo, prædicere certum modum, nempe futurum quartanarium ordinem, potiſſimum ubi accedat ad id tempus, quo quartanæ maximè fieri ſolent, quod eſt autumnus. Contra mentem Hippoc. uidetur, quòd nullus acutus morbus eſſe poſſit, qui febrem habeat coniunctam, quæ intermittat: aut enim febre carere debet, ut morbus attonitus comitialis, aut utrinque conuulſio: aut ſi febrem habet, hæc eſſe debet continua. Male ergo hîc de mor

Intermittẽs febris in quartanam tranſit ſi erratica fuerit.

Obiectio.

bis acutis agens, de morbo, cuius febris intermittit, mentionem fecit. Maxima probatur ex Galen. libr. 5. Aphoriſ. Comm. 3. quum inquit, Si enim ſit cum febre morbus (nempe acutus) neceſſe eſt ipſum febres habere continuas. Soluitur propterea quòd acuti, qui febres continuas habent, ſimpliciter tales eſſe debent, nõ ex decidẽtia, quales qui 20. diẽ tranſgrediũtur, per quos quum continuæ fuerint, ſi qua ſpes habeatur iudicationis, hic abſceſſus firmabitur. Quæ tamen intermitttunt erratico modo, in quartanam tranſeunt, quoniam huiuſmodi febres melancholiam abundare oſtendunt. Erraticas autem febres explicuit Gale. eas eſſe, quæ particulares acceſsiones ſine ordine habent, libr. 1. de Morb. pop. part. 3. Comm. en. illius, Errantes autem, &c. & in Comment. hiſtoriæ Cleonactidis, dixit, Cleonactidem, inquit, ignis corripuit, id eſt, febris uehemens detinuit. Deinde infert, Erraticè, quod eſt, ſine ullo circuitus ordine: ut uerbi gratia, ſi interdum quidem tertio uel quarto febricitaſſet, interdum quinto uel ſexto. Significat autem febris talis erratica, humorem factum ex aduſtione, qui difformis ſit, ita ut in una parte moueatur ad putredinem, in alia ad motum ſit ineptus, & forte ſic in diuerſis diuerſimodè diſpoſitus exiſtat. Ad inæqualitatem itaque humoris febres erraticæ reducuntur à Gal. in Com. Similiter lib. 4. de Rati. uict. acu. ſectio. 52. febres has appellauit Hippoc. ἀκαταστάτους, quod uocabulum Galen. interpretatur in Com. dicens, Febres ἀκαταστάτους, id eſt, inconſtantes dixit, in quibus nihil eſt καθεστηκὸς, quod ſignificat βέβαιον, id eſt, firmum aut certum. Quòd tamẽ id non tantùm ſignificet in acceſsionibus ipſis inęqualitatem, ſed & in humore ipſo peccante, explicuit dicens, Sunt autem certa quæ in periodis apparent urinisq́; atque adhuc in exquiſitis febrium formis. Periodi itaq; principium non oſtendunt primis diebus, urinæ uerò ſuperueniunt aliàs aliæ: & ſæpenumero ter quaterq́; interdiu & noctu meiere contingit, diſsimilesq́; inter ſe apparent urinæ. Sicuti & libr. 3. Apho. Commen. 23. ad temporis inæqualitatem retulit dicens, Fiunt autem & erraticæ febres in autumno propter temperaturæ inæqualitatem. In uniuerſum igitur ad inęqualitatem referuntur, aut ambientis, aut temporis, aut temperaturæ partium, aut finaliter ipſius humoris morbum facientis. Is autem humor, qui diuerſas partes corporis inæqualiter occupat, ubi ſimilem diſpoſitionem per totum aſſequatur, febrẽ efficiet ordinatam,

Solutio.

Erratica febr.

Erratica febr.

Erraticarum feb. cauſa.

qui

qui cùm melancholia ſit, quaternarium obſeruabit circuitum. Quod autem inquit, Et ſic agens autumno appropinquet.ad naturam temporis referendum eſt. De quo Hippo.apho.22.li. 3.dixerat, Autumno uerò,& plurimi æſtiui morbi fiunt, & febres quartanæ & erraticæ. Quantum autem faciat natura autumni ad quartanam generandam, conſtat ex Gal.in Com. apho.dicti,& prog.præſentis. Quartana namque ex humore fit melancholico,& is duobus generatur modis,aut per aduſtionem,aut naturaliter tanquam fæx ſanguinis, quæ in naturaliſſima ſanguinis coctione generatur,ac ſubſidet. Poſt morbos itaque acutos,& æſtatis tempore humores aduruntur,tranſeuntq; in melancholiam, cuius tranſpiratio, autumno ſuperueniente, prohibetur, & ex melancholia retenta quartana efficitur.

Autumnus quartanas generat.

GALENI COMMENT.

DICTUM *eſt & in libro* De *differentia febrium, ut quartana atribilario humore conſiſtat. & itē eſt proditum de generatione huius humoris,quæ duplex eſt, tum ex ſanguine craſſiore qui reſpōdeat proportione in uenis ſubſidenti in dolio uini feculæ, tum etiam flaua bile uehemēter aſſata. Hæc igitur atra bilis alioqui malefica eſt,ac derodit partes in quibus abunde collecta eſt:altera uerò atra mitior quàm hæc eſt:ſed potiſſimum quoties nondum traxit in animali moram,aut cum aliquo calore abundanti,& præter naturam cōmercium habuerit. His igitur ita habentibus,quoties febris continua fuerit,quod eſt non deſinens ad integritatem,ad eiuſmodi abſceſſus uertitur, diutius immanens. At ſi intermittit, atq; idipſum potiſſimum euenit per æſtatis finem, uerti morbum ad circuitionem quartanam ratio eſt. Quantum enim humorum ferbuit æſtiuo tempore per febres continuas,ac deſiuit in atram bilem, quodammodo reſtinctum eſt:proindeq; calore febrifico æger uindicatur,maximeq; quoties ſudores eliciuntur. Sed ſi non antea natura quodammodo excernat ueluti cine*

rem uehementer aſſatorum humorum: hic rurſus permanens in corpore & caleſcens, putrem quendam recipit affectionem: idq; quoties ei accidit, feruendo excitat febrem: à qua rurſus euenicte ſudore, pariter cum eo quod ferbuit atræ bilis euanuit: tum rurſus aliæ reliquiæ feruentes, rurſus alteram excitant febrem. Ceu igitur nondum unam habeat omne corpus affectionem, ſed atra bilis in quibuſdam partibus inſuper moueatur, in quibuſdā immota maneat, in alijs putreat, aut feruere incipiat, inordinatas fieri febres neceſſe eſt. At uerò quoties in cūctis uenis eadē fiat affectio, exuperante atra bile, quartana cōſiſtit febris, maximeq; quoties æſtatis cōuerſio in autumnum, extrorſum delationis ac ſpirationis prohibet humores, introrſumq; auocet in profundum: quam hyems affectionem excipiens, utpote intendens præ frigore delationem introrſum humorum, rurſus ad alteram uſque mutationem in habitum calidiorem, in quo morbus cœpit, adſeruat corpus.

ANNOT. IN GAL. COMM.

Bilis atræ generatio.

IN prima parte dicit melancholiam facere quartanam, citatq; lib. de Differ. febr. qui eſt 2. caput uerò quintum. Dictum eſt etiam, inquit, duplicem eſſe ipſius generationem, nempe 2. de Naturalibus fac. uerſus finem, quum ait, In ſanguine generando, quicquid abunde craſſum ac terrenum ex ciborum natura in nutrimento fertur, nec commode à naturali calore alteratur, id lien ad ſe trahit. Quod uerò aſſum, (ut ſic dicam) uſtumque nutrimenti eſt, fuerit ſane hoc calidiſsimum in eo, ac dulciſsimum, (qualia ſunt tum mel, tum adeps,) id, quū flaua bilis facta eſt, per fellis uocata uaſa expurgatur. Eſt autem hoc tenue, humidumq;, & fluidum, nō quale quum ad ultimū eſt excoctū flauū, igneū, & craſſū, & uitellis ouorū ſimile. hoc nāq; iā præter naturā eſt: alterū uerò qđ prius memorauimus, eſt ſecūdū naturā, pari modo & id nigri ſucci, quod nōdū illā ueluti ebullitionem, fermentationemq; terræ efficit, naturale eſt. Quod autem in talem mutatum eſt uim ac ſpeciem, id iā præter naturam eſt, ceu quod ex uſtione non naturalis calo-

ris acrimoniam adſciuerit, ac ueluti cinis quidam ſit redditū. Sic quodam modo, & fæx uſta à non uſta diſsidet: illa namq; admodum calida eſt, adeo ut carnem urat, liquet, ac corrumpat: altera, quę nondum eſt uſta, ad omnia medicos uti deprę hendas, ad quę terra figulari, alijsq;, quę ſimul refrigerandi ſiccandiq; facultatem habent. Duos etiam modos generationis melancholię ſcripſit lib. 3. Apho. Com. 22. & lib. 4. Com. 25. Humor ergo melancholicus naturalis, ſuccus niger appellatur, bilis atra non tamen exquiſite, ſed ſola illa quę ex putredine & uſtione fit, cui accedit ſapor acidus, fuſamq; habet ſubſtantiam, ut acetum, terram quoque ebullire facit, & muſcę ipſam deguſtare fugiūt, lib. de Atra bile, & 2. de Natura. fac. & in Com. 21. 4. ſect. apho. Non naturalē itaque melancholiam calor igneus facit per aduſtionem ſanguinis, aut bilis flauæ, aut atrę naturalis. Sanguine enim à calore præter naturam occupato, tenuis pars tranſit in flauam bilem, craſſa uerò in melancholiam, & utraque deinde tranſit per aſſationem in atram bilem exquiſite. Mitior uerò eſt altera, inquit Gal. lib. de Atra bile, quæ ex melancholiæ paſſatione fit, quando humor humore eſt mitior. De naturali tamen dubium eſt, à quo efficiente generetur: uidetur enim quòd cauſa efficiens melancholiæ naturalis eſt temperatura frigida & ſicca. Quemadmodum enim calida & ſicca plurimam efficit bilem, & calida & humida ſanguinem, & frigida & humida pituitam, ita frigida & ſicca efficit melancholiam. Quod etiam confirmatur ex naturali ipſius temperatura: ea namque frigida & ſicca eſt ex Gal. lib. 2. de Naturali. fac. quum inquit, Deinde ex his, quæ euidenter in corpore apparent, frigidum quendam ſiccumq; ſuccum debere eſſe monſtrauimus. Vbi uerò, & quàm breuiſsime fieri licuit, quæ ueteribus demonſtrata ſunt, tamen quòd is ſuccus melancholicus ſit, tamen lienis id uiſcus, quod eum à ſanguine expurget, recenſuimus. hæc Gal. Quod tamē frigidum & ſiccum eſt, à frigiditate, & ſiccitate efficitur, per contrarium uidet: quoniam etſi Gal. multis in locis explicet duos modos generationis bilis, nullibi tamen uidetur explicare cauſam efficientem melancholiæ naturalis. Si quis ergo de cauſa materiali dubitaret, facile acciperet à Gale. lib. 3. de Lo. pa. cap. 6. ſolutionem, ubi recenſet plurima alimenta, quæ melancholiam augent. Quum enim alimenta ex elementis conſtent, quæ plurimum habent de terrena, & craſſa, frigidaq; ac ſicca

Atræ bilis conditiones.

Atræ bilis materia.

De naturalis melancholiæ generatione dubium ſoluitur.

ſicca materia, plurima præſtant materiam fæculentam ac melancholicam. De efficiente tamen ſecundùm mentem Ariſto. non dubitandum, temperatum & naturalem calorem, qui ſanguinem efficit, efficere melancholiam: eſt enim unicus humor ſanguis, reliqui uerò ipſius excremẽta. Lib. namque 3. de Hiſt. ani. cap. 2. partes animalium ſimilares recitans, poſtquam reliqua receſuit, inquit, Et excremẽta, ſtercus dico, pituitam, bilem tum flauam, tum etiam atram. Rurſus lib. 1. de Genera. anim. cap. 18. inquit, Excrementa appellare reliquias alimenti, ſed omnes humores à ſanguine ſunt reliquiæ alimenti, ergo ſunt excrementa. Antecedens pro minori parte apud ipſum, quia ſolum ſanguinem eſſe alimentum dixit li. 2. de Par. anim cap. 3. & 4. Quòd ſi reliqui humores à ſanguine excrementa ſunt, non habebunt aliam uiam generationis à reliquis excrementis: ea autem eſt, ut unumquodque generetur ex accidenti, à cauſa faciẽte id, à quo excremẽtũ ſeparatur: ut in fæcis generatione non eſt alia cauſa, quàm calor uentriculi, generans chilum: natura enim chilum generare intendit, & ex eius generatione fęx quoque generatur: ſeparat autem iecur ſua attractoria facultate chilum à fęce, quæ per inteſtina delabitur. Sic etiam in iecore calor naturalis intendit ſanguinem generare, & ex accidenti ſequitur, ut fęcem etiam ſeparet à mixtione, quam habebat cum parte, ex qua reliqui humores geniti ſunt. Manet autem cum eis mixta, licet non ad unicam formam, donec à membris ſingula trahantur, & fęx ad lienem, & cùm non trahitur, coniuncta reliquis manet, atque per uenas cum ſanguine tranſit, ac nonnunquam morbos faciet, ut quartanam. Hæc ad doctrinã Ariſt. dicta ſunt. Hæc eſt cauſa, quare in melancholicis is humor abundat. Inſequentes uerò poſitionem Hippo. qui tenet omnes humores ſimul alere, & totius animalis eſſe materiam, lib. de Humana natura. & Gal. lib. 1. de Elementis, ex doctrina Hippo. & lib. 8. de Placi. Hipp. & Plato. calor efficiens coctionem, tres humores generat, quibus formam tribuit ſubſtantialem, aliam ab ea quam habebant in alimento ipſo: ſanguinem, ex materia conuenienti, & per coctionem, quæ non excedit modum: bilem, ex determinatã materia, quæ erat in alimento, partim etiã ex alia quæ apta erat in ſanguinem tranſire, exceſsit tamen modum in coctione, ac in bilem tranſiuit: ſic & pituitã, ex diminuta coctione facta in materia, aut quoniam materia inepta erat coctio-

Melancholica ſufficiens.

Melancholica generatio ex mente Ariſtot.

Melancho. generatio ex opinione Hipp. et Gale.

ni, aut quoniam cauſa, quæ eſt calor coquens, coctionem non perfecit. Melancholiam uerò, ſola ſeparatione generat, quoniam ſeparantur reliqui humores ab ipſius mixtione. ipſa uerò terra quædam impura eſt, cum pauco liquore commixta, quę eo tēpore, quo fit ſanguinis generatio, mixtionē cū reliquis amiſit, & reſedit. Quòd ſi uelis dicere, ipſam habere aliam formam ſubſtantialem, à forma terræ, quæ impura eſt, nihil obſtat: dices quoque naturam eius generationem intendere. Quòd ſi quis contrà dixerit, ſequi inde, in temperatiſsimis hominibus eſſe debere maiorem copiam melancholiæ, quoniam in eis maior fit ſanguinis generatio, & ad ipſam ſequitur maior in fæcem reſidentia. quum non ſit aliud generatio melancholiæ, quàm reſidentia ipſius in aliorum generatione: id autem naturalis temperatus calor quàm maxime facit. Præterea nulla temperatura eſſet, quæ melancholiam augeret, ac nullus eſſet melancholicus homo, quod ab initio diximus. Reſpondemus duabus cauſis in aliquo corpore poſſe melancholiam abundare, aut quia multa generatur, aut quia pars ſeparatur à reliquis. Si plurima melancholia eſſe dicatur, quia plurima generatur, uere ubi ex alimentis non ſit aliqua differentia, in corpore temperato magis, quàm in alijs generatur, quoniam in ipſo quàm maxime calor naturalis efficit aliorum humorum generationem, & melancholiam reſidere. In frigidiori namque temperatura non fit adeo bona ſeparatio ſingulorum à mixtione, quæ erat in alimento. In calidiori uerò aliquid ex terrena ſubſtantia abſūmitur, & cum alijs humoribus miſcetur: in temperatiſsimo uerò ſingula proprias formas aſſequuntur ui caloris naturalis, & melācholia ut terra reſidet. Aliter melancholia abundare pōteſt, ut in melancholicis hominibus: in quibus licet non plus generetur de ipſa, tamen non tantùm ſeparatur à reliquis humoribus illa terrena ſubſtātia, partim ob caloris imbecillitatem, partim quoniam membra melācholicæ tēperaturę, frigidę nēpe ac ſiccæ, ſibi ſimile attrahere conantur, & per uenas ſimiliter cum reliquis humoribus deducunt melancholiam, ſiue quòd futurum erat melancholia. Eritq; homo ille melancholicus ab origine, à parentibus contracta temperie, ubi in ſemine pars terrena abundaret, & is talis conſeruatur, ex ſimili materia aſſumpto alimento. Adaugeri autem in uenis, ab ipſa temperatura attrahente melancholicam materiam procedit, quę non ſimpliciter ipſam auget,

Obiectio.

Solutio dubiorum circa melancholiæ generationem.

get,ſed in uenis multiplicat,ad quas deducit. Hinc manifeſtè conſtat,temperatos homines magis generare melancholiam, quia in eis magis reſidet,ac ſeparatur:& in melancholicis magis abundare,quia minus ſeparatur,ſed per uenas ſimul cum ſanguine tendit.Euenit etiam,ut in calidis admodum temperaturis melancholia abundet,genita tamen per aduſtionem, non fæculenta:horum autem ſanguis non eſt frigidus, ſed calidus,atq; terrenus,craſſusque, ac multis fibris refertur:quod inde conſtat,quia talis ſanguis facile coit ob fibras,quæ terrenæ ſunt.Et iracundi ſunt ob calorem,quod Ariſto.uoluit lib. 2.de Part.ani.cap.4.dicens, Quorum autem ſanguis fibris admodum multis craſsisq; refertus eſt,hæc terrena amplius conſtāt natura,& animoſa,iracunda,proindeq; furibunda ſunt.Ita enim calorifica eſt.Solida autem firmioraq; omnia concalefacta,uehementius quàm humida calefaciunt,fibræ uerò ſolidæ terrenæq; ſunt.In calidioribus ergo temperaturis magis terrenus eſt ſanguis. Vbi ſcribitur, *Cum aliquo calore.* Græcè, *ἤ τινι θερμασίᾳ πλείονι, καὶ παρὰ φύσιν ὁμιλήσειε.* quod eſt, aut cum aliquo calore multo,ac præter naturam conſuetudine.

Homines temperati magis de humore melancho. generant.

IN ſecunda parte,quæ incipit(His igitur)probat ueritatē prog.Vbi enim febris continua fuerit,& diutina,in abſceſſus tranſibit:ubi intermittens atque errans,in quartanam, ob humorem melancholicum,qui ex aduſtione genitus eſt ex humore faciente febrem acutam. *Quantum enim.* Græcè, *ὅσον γὰρ αὐτῶν χυμῶν ζέσαν ὥρᾳ θέρευς, ἐν συνεχέσι πυρετοῖς ἐκτελεύτηκεν εἰς μέλαιναν χολὴν, ἐσβέσθη τρόπον τινά.* quod eſt, Quantum enim de humore efferueſcente tempore æſtiuo, per febres continuas tranſit in atram bilem, extinguitur quodam modo.neque Latinè dicitur,quam tamen enim &c.reſtinctus eſt.

IN tertia parte,quæ incipit(Maximeq;)probat ex frigiditate autumni id maxime fieri,ut quartana ſuccedat.lib.3.Aph. Com.22.inquit Gal.Neque enim ſicuti æſtas ueri ſuperueniēs humores euacuat,ita & autumnus æſtiuos:ſed contrarium in toto accidit,nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Idem eodem lib.Com.9.ubi legitur, Adſtringat,Græcè, *ἐπίσχῃ,* hoc eſt,cohibeat.

IN quarta parte,quæ incipit (Quam hyems) morbum ipſum adeo prolixum futurum inquit, donec hyemis frigiditas in ueris calorem commutetur.quod ſignificauit Hippo.aphо.3.ſect.3:Morbi quoque alij,ad alia bene uel male ſe ha-

bent,& quædam ætates,ac tempora,& loca,& uictus genera. Et Gal.in Com.inquit,Quum uerò omnes morbi à temperie & modo recedant,generatio quidem à ſimilibus locis, atque temporibus,ſolutio uerò à contrarijs fit. Quemadmodum & febres ardentes calido tempore factas,frigore ſuperueniente ſanari dicit 2.ſect.apho.Com.34. Pariter lib.de Humana nat. inquit,Quicunque autem morbi uere fiunt,ad autumnum eorum diſceſſum fere expectare oportet: quicunque poſtremũ autumnales morbi fiunt:eorum diſceſſum neceſſe eſt uere fieri.Sanabitur ergo quartana autumno facta calido tempore.

PROGNOST. XXVIII.

QVEMADMODVM verò iunioribus trigeſimum annum non attingentibus,abſceſſus fiunt:ſic quartanæ magis his,qui triginta annorum ſunt,& ſenioribus.

IN præcedenti progn.argumentum ad cognoſcendos abſceſſus futuros,aut quartanam,aſſumebatur ex natura febris: in præſenti tamen ex ætate ægrotantis. Aetas uerò quatenus ætas eſt,nihil agit,ſed quatenus cum ætate mutatur naturalis temperatura.Aetates enim priores ſunt humidiores & calidiores,poſtremæ uerò frigidiores ac ſicciores.Nam ad ætatem uſque ſubſiſtentem calor non diminuitur.hæc autem incipit à 30.anno,aut à 35.in qua aliqua fit caloris remiſsio, & in poſtremis maior ac magis manifeſta.In quibus omnibus ob imbecillitatem caloris non ſperatur poſſe naturam humorem ad.. um,qui relinquitur ex ætate iuuentutis,abſumere:remanens tamen quartanam efficiet.Idem teſtatur Hippoc.lib.de Humana natu.dicens,Quòd autem quartanæ febres atræ bilis participes ſint,uel hinc conſiderare licet:autũno enim maxime homines à quartanis corripiuntur,& in ætate à quinq; & uiginti annis,uſque in 45. Hæc autem ætas præ omnibus alijs maxime à bile atra infeſtatur , & autumni tempus omnium anni temporum ad eandem aptiſsimus eſt . Aduertendũ etiam,quòd ubi legitur,A quinq; & uiginti annis:litera Græca habet,ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσι ἐτέων.quoniam uerò ętas iuuenum, quæ eſt à 25.in 35.annum,non abundat atra, ſed flaua bile, ut conſtat ex Gal.ſententia in Com.& ſæpe alibi,ego potius legerem,

τε̃, ἀπὸ πέντε καὶ τριάκοντα ἐτέων. quod eſt, à 35. anno. Ab eo nãq; in 45. & 49. atra bilis abundat, & quartana euenire ſolet.

GALENI COMMENT.

DE mutatione per ætatem, alio loco fuſius dictum eſt. Nunc uerò ſummatim decurrere tractatum ſufficiet. Pueruli plurimum ſanguinis habent humorem: eũmque tã tummodo haberent, quantum in ipſum agitur ætatis temperamentum: at quia cibi copiam ingerunt atque inordinatã, ſucci aliquid, qui crudus nomine dicitur, ſubit. Porrò quoties ad ætatem deueniunt adoleſcentium, quidam iam rectè uiuunt, meliorem uitæ nacti tenorem: & ita ſanguis in illis exuperat dumtaxat: quidam uerò adoleſcentes multo deterius quàm parui pueruli. Itaque tales ægrotãt ſubinde pariter ac uehementer copiam crudæ materiæ colligentes: ijs autem qui deinceps ab hac ſunt ætate, potiſſimum ſi praue uiuant, amarulentus ſubit humor: ita ut in his exuperet non ſanguis ſolùm, ſed etiam illa quæ pallida ac flaua bilis appellatur. idque accidit nonnullis uſque ad trigeſimum annum, alijs ad trigeſimum quintum. Primus enim terminus conuerſionis ad habitum frigidiorem, trigeſimus eſt: nouiſsimus uerò trigeſimusquintus. Multis uerò propter naturam quam traxerunt ab initio, & quæcunq; ſecundùm caſus, aut conſuetudinis & arbitrij differentias permutantur: in medio, uigoris ætas circunſcripta eſt. Ob id igitur et Hippocrates *quandoq; trigeſimum commemorat, quemadmodum nunc: ſæpe etiam trigeſimum quintum. Quia enim aliæ alijs accidant mutationes, fieri non poteſt ut una menſura firma ac cunctis promiſcua finiatur. Sed id aſsiduè in animo ſeruabis, antea quoq; libro de* Diebus *decretorijs tertio perſcriptum.* Nam *ſi id in animo ſeruabis, prædictisq; adijcies: non difficile inuenias cauſam eorũ quæ*

quæ Hippocrates per hanc dictionem ſcripſit. Vt enim per tempora calefactos æſtate admodum humores, & ut ita dicatur, bullientes, neceſſe eſt gignere atribilarium humorem: quem excipiens collectum in corpore autumnus, utpote frigidus, nequaquã patitur ſimiliter extrorſum difflari, neque facile uacuari: ita per ætates ætas inclinans efficit. Nam quantum in ætatis uigore ferbuit humorum, atq; in atram mutatum eſt bilem, id hæc difficulter diſcutiens, febres potius quartanas committit, opusq; eſt tempore lõgiore per hanc ætatem, ut corpus tali repurgetur bile. ita fit ut aduſque ſenectutem in medio atribilarij omnes morbi in his magis exuperent, in illis minus, elephas, cancer, lepra, melancholia, febris quartana.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte in ſumma repetit quod alibi diffinierat, nempe 2. de Temperamentis, ætates calore uariari: pueros itaq; & adoleſcentes multo ſanguine abundare. Etſi pueri ob intemperantiam abundent crudis ſuccis, & adoleſcentes ſanguine abundare: & ſi uictus ratione bilis aliquando abundet, in iuuenibus bilis, in ſequenti ætate melancholia, hoc eſt, in his qui poſt 35. annum.

IN ſecunda parte, quæ incipit, (Sed id aſsidue) in his quæ dixerat lib. 3. de Diebus dec. probat poſt ætatem, in qua bilis abundat, ſequi debere quartanam: quoniam frigiditas ætatis non permittit diſflare melancholiam. Sic & de alijs morbis melancholicis 3. lib. Apho. Com. 30. ad quem locum credo Gal. nos remittere in præſenti, de ætate, quæ eſt poſt iuuentutem loquens, inquit, Et quidem horum temperatura plus atræ bilis habet, atque ideo multi inſaniunt, ueluti ex anni temporibus in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum exiſtẽs, ruffam excipit bilem tempore æſtiuo exaſſatam: ſic ætas declinantium, eam quæ iuuenum, quandoquidem hæc ætati ſimilis eſt. Et mirandum quare in ipſa non ſcripſit melancholiam. Inueni tamen ipſam in quibuſdam ſcripturis. Vbi litera habet, *Atribilarij*. lege μελαγχολικὰ, hoc eſt, melancholici. Elephantiaſis totius corporis uniuerſalis cancer eſt: cancer uerò tu-

Quid melanchol. quid lepra, quid cancer, qd elephãtia.

mor eſt, qui in quauis corporis parte generatur ex atræ bilis abundantia. Lepra cutis quædam ſcabrities eſt, ab humore melãcholico, per quam profundis circularibusq; eroſionibus cutis depaſcitur, & ſqamulas à ſe demittit. Melãcholia uerò mẽtis alienatio, abſque febre, ab humore melancholico.

PROGNOST. XXIX.

SCIRE autem oportet, abſceſſus hyeme magis fieri, tardius ceſſare, & minus recurrere.

Tempore frigido quæ eueniũt in abſceßibus. EX natura temporis tria ſimiliter cõcludit de abſceſsibus, hyeme inquam, id eſt, tempore frigido magis fiunt abſceſſus ob humorum craſſorum abundantiam, à quibus abſceſſus fiunt: tardius etiam ceſſant, quia neque diſcuti, neque ſuppurari adeo cito, ut calido tempore, poſſunt: præterea minus recurrunt, quoniam craſsi humores ac frigido tempore non facile mouentur, ut ad præcipuas atque internas particulas redeant. Dixi, Et minus recurrere: quoniã Græcè habetur, ἧσσονι παλινδρομέουσαι. παλινδρομέω uerò, recurro ſignificat. Quem admodũ *Tempore calido quæ fiunt in abſceßibus.* exẽplo hyemis in tempore frigido, hæc tria fieri ſcripſit Hip. ita tria eis cõtraria in calidis tẽporibus licet intelligere, ac prędicere, ut ꝙ abſceſſus minus fiunt, excretiones magis, citiusq́ deſinunt, & potius recurrunt. Hæc dicta ſunt in præcedẽtibus *Epilogus.* ab Hippoc. de abſceſsibus præſagienda, quæ omnia docent in quibus morbis abſceſſus futuri, & in quibus partibus, & in quibus ætatibus, & anni temporibus. In quibus morbis, dixit in progno. 65. 2. libri, ubi Hippocrat. dixit, Conſiderare autem oportet talia, hunc in modum: ſi febris detinet. Et in prognoſt. 23. lib. 3. Quæcunque febris prorogatur ſalubriter affecto homine. Docuit etiam, in quam erupturus ſit partem, progn. 66. lib. 2. dicens, Fiunt autem hi quidem in partibus inferioribus, quibus circa hypochondria phlegma, id eſt inflammatio quæpiam innaſcitur: illis uerò in ſuperioribus, quibus hypochondrium flaccidum ac ſine dolore perſeuerat. In quibus ætatibus in progn. 24. in quibus temporibus in progno. præſenti. Quæ omnia completa doctrina comprehendit Gale. lib. 3. de Criſi. ad finem, ubi communia indicia abſceſſuum, à particularibus in diuerſis morbis longioribus & breuioribus inuenta, ſeparauit dicens, Si uerò ad abſceſſus conuertãtur, communia quidem

dem omnium indicia ſunt,ubi de ægri ſalute non deſperatur, quòd neque morbus ſoluitur, neque urina multa, ac multam habens ſubſidentiam,ſed cruda ac tenuis fertur. Propria uerò eorum,qui non ualde prorogantur, ſubita difficultas reſpirationis ſuperueniens,& mox quieſcens, quam grauitas capitis & dolor ſequitur, & grauis ſonus ac ſurditas, huic in glandoſa carne poſt aures neceſſe eſt abſceſſum fieri.Si tamen morbus diu durauerit,neque ullum ex his ſignis adfuerit, ſed in ægro ex locis inferioribus,uel grauitas,uel tentio,uel inflammatio, uel dolor apparuerit, huic abſceſſus ad partes inferiores eſt expectandus.

GALENI COMMENT.

TRIA *de abſceſsibus* Hippocrates *in præſenti oratione pronuntiauit.principio ut hyeme potius accidãt: deinde ut tardius deſinant:demum ut minus retrocedant. Cæterùm abſceſſus per hyemẽ potius euenire, exuperans in ea humor oſtendit.Etenim antea dictum iam eſt, per excretionem calidos,per abſceſſum frigidos uacuari humores.Porrò ut & tardius deſinant,cauſanda eſt humoris natura,atq; etiam circumeũtis aëris frigus. diſcutiatur enim omnino oportet decumbens humor, ut abſceſſus curetur. at humores craßi frigidiq; ægrius diſcutiuntur, potißimũ quoties obductus aër frigidus fuerit. Ob eiuſmodi uerò cauſas & minus retrocedunt,quandoquidem repetentibus motionem quandam adeſſe neceße eſt. At frigidi moueri difficilius poſſunt.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

HIC Com.facilis eſt,neq; alia eget annotatione, preterquã quòd ubi legitur, *Repetentibus*. Græcè habetur, *παλινδρομῶσι*, quod eſt, recurrentibus.

PROGNOST. XXX.

QVICVNQVE autem in febre non letali dixerit caput dolere, aut etiam tenebroſum aliquod ante oculos apparere, & oris

ventriculi morſus huic acceſſerit, bilioſus vomitus aderit. Si autem & rigor acceſſerit, & partes inferiores hypochondrij frigidas habuerit, citius adhuc vomitus aderit. Si autem quid biberit, aut ederit, per id tempus valde celeriter vomet.

VSQVE adeo Hippocr. docuit prædicere circa indicationes, quæ fiunt per abſceſſus: deinceps uerò circa eas, quæ fiunt per manifeſtas excretiones. Et primùm de his, quæ per uomitum, ſigna ſcribit, quæ decretoria appellantur. Libro tamen 2. prognoſtico 38. ſcripſerat Hippoc. ſigna, quæ oſtendunt bonã uomitionem, ubi per ipſam intelligamus rem, quæ euomitur: quæ ſigna ſalutis, non ſigna criſis appellantur. Hic tamen docet uomitum ex ſignis, quæ oſtendunt ipſum iam imminentẽ, ac proximè futurum, maximè in febribus ſalubribus, de quibus alioqui argumentũ habetur, ꝙ letales non ſunt. Signa uerò ſunt quinq;: capitis dolor, tenebroſæ apparitiones, oris uentriculi morſus, rigor, frigus partium, quæ ſunt ad hypochondriũ. Primum itaq; eſt capitis dolor, qui poteſt euenire à cauſa in cerebro exiſtente, & per conſenſum cum alijs partibus: maximè autem conſentit uentriculo, ob neruorum multitudinem, & rectitudinem uiæ, quę eſt à uentriculo in cerebrũ. Quoties igitur uentriculus malis humoribus abundat, meritò capitis dolor concitabitur, aſcendente uapore cerebrum replente. Cæterũ quoniam hoc ſignum commune eſt, uomitus & fluxus ſanguinis narium. Gal. lib. 3. de Cri. cap. 11. inquit: Sed & dolores capitis, etſi commune ſignum exiſtant uomituum, & fluxus ſanguinis, qui tamen uelut mordaces ſunt, uomituũ, qui uerò quodam modo graues, atq; extendentes, pulſanteſq; & calidi, ſanguinis fluxum propriè ſignificant. Reliqua etiam quæ in prog. ſequuntur, diſtinctionis gratia poſita ſunt. De hac autem capitis læſione ſimul cum alijs aduertẽdum, quòd quædam ſunt tales in eſſentia, quædam ex accidenti. & ex accidenti dupliciter, aut ubi cauſa fuerit in parte patiente, aut ubi per ipſam tranſeat. Exempla ſunt apud Gale. lib. 1. de Loc. pa. in lęſionibus uiſoriæ potentiæ. Si namque lædatur à re facto humore cryſtallino, affectus à quo actio lędit ur in eſſentia eſt ipſius ocu

Vomit⁹ ſigna.

Cap. dolor. ſignum uomit⁹, & qualis.

Capitis dolor ſignum commune.

Actio multis modis læditur.

oculi. Si tamen humor lædens in oculi pupilla fuerit, ex accidenti læditur. Cæterum cauſa lęſionis in oculo permanet: ubi tamen in uentriculo uaporans humor contineatur, oculus ex accidenti læditur, & cauſa accidentis in tranſitu eſt per oculū. Aduertendum etiam maximè, quod lædi ex accidenti, ubi cauſa nō fuerit in læſa particula, adhuc euenit dupliciter: aut quoniam cauſa lęſionis tranſit per ipſam læſam partem, ut de uapore aſcendente dixi: aut quoniam id, quod communicari ſolet, non communicatur læſæ particulæ. Hic ſecundus modus magis propriè dicitur lęſio per conſenſum: quod cōtingit, ubi reſolutis neruis mouentibus thoracem, uocē aliquis amittat: ipſorum namque motu deficiente non tranſmittitur aër cum impetu ad uocis formationem, læditurq; actio gutturis, & linguæ, & reliquorum, quæ uoci inſeruiunt, nulla re ipſis communicata, ſed potius quoniam id, quod ſolebat, non communicatur. Quod teſtatur Galen. lib. 1. de Locis pa. ubi hiſtoriam narrat eius, qui cecidit ex alto, cuius muſculi inter coſtales ac crura fuerunt reſoluta, & motus omnis amiſsus eſt, qui pendebat à neruis originem habētibus à partibus ſpinalis medullæ, quæ erant infra ceruicem: quoniam ob inflammationem non perueniebat ad eas animalis facultas, inquit. Huiuſmodi ergo noxæ ſpeciem, magis propriè per conſenſum euenire dixeris, quàm ubi ab humoribus in uētriculo cōtentis caput dolore tētatur: quippe per huiuſmodi diſpoſitiones, eleuatur ad ipſum aliquid, ſed in dictis nuper diſpoſitionibus nihil noxiū ad crura defertur: nam contrà priuantur ea facultate, quam antea ſpinalis medulla ipſis ſuppeditabat. Minus propriè uerò læditur per conſenſum caput in caſu noſtro, ubi à uentriculo uapor ad ipſum aſcendit. Similis læſionis ſpecies in oculis fit, ea uidelicet, quæ ab Hippoc. explicatur in 2. ſigno, quæ atteſtatur futurum uomitum, maximè bilioſum: de quo Hippocr. in præſenti progn. loquitur, nempe ubi ὀρφνῶδες, id eſt, tenebroſum aliquod appareat ante oculos, quod ſignificabit communicationem uaporum à uentriculo, ex doctrina Gale. lib. 1. de Loc. pa. ubi læſo inſtrumento dicit actionem lædi, aliquādo ita, ut ſublata cauſa permaneat affectus: aliquando uerò ita, ut tranſeunte cauſa, affectus non amplius permaneat, quam diſpoſitionē umbram appellabat Archigenes, quemadmodum in oculorū diſpoſitionibus ſuffuſioni ſimilibus. Et infert, Eandem ob cauſam, ubi ſanguinis fluor, aut uomitus per morbos expectatur,

Læſa actio per conſenſum propriè.

Læſa actio per conſenſum minus propriè.

Tenebræ uomitum indicant. ὀρφνῶδες.

huiuſmodi accideutia interdum apparent, de quibus Hippoc. in progn. hunc in modum ſcripſit, Si cuipiam, inquit, in non letali febre caput dolet, aut ante oculos obſcura quædam obuerſantur, aut cordis dolor accidit, is bilem euomet. Communis igitur eſt uia ſignificandi uomitum ſequuturum, ex capitis dolore, & ex tenebroſis apparentibus: communis quoque uia cognitionis, quod per conſenſum utrunque accidit, eſt, quoniam remiſſa cauſa uaporem tranſmittente, remittitur læſio, & aucta augetur, ut inquit Gale. lib. 2. de Lo. pa. ad finem. Ergo quum pars, inquit aliqua ſimul cum alia ſic afficitur, ut irritata quidem una, altera uehementius moleſtetur, remiſſa uerò irritatione quieſcat, eam per conſenſum affici putandum eſt. Meritò ergo, quoniam ad cauſam (qua irritata augetur læſio capitis & oculorum) recurrendum erat, tertium ſignum addit Hippocr. quod ipſam partem læſam oſtendit, quæ etiam in ſe continet cauſam læſionem efficientem, non in tranſitu, ut cerebrum & oculi: hęc autem eſt uentriculus, de quo dixit, Et

Vētriculi morſus ſignum uomitus.

oris uentriculi morſus huic acceſſerit. quem Gręcè καρδιωγμὸν, id eſt, cordis morſum appellant, & καρδιαλγίαν. ut Gal. in Com. Sed aduertendum, quòd non omnis dolor oris uentriculi

καρδιωγμὸς.

appellatur καρδιαλγία, id eſt, cordis dolor, ſed is, qui fit ab humore mordente: aliàs nō eſſent idem, καρδιωγμὸς, & καρδιαλγία. Galen. namq; lib. 2. de Pla. Hippoc. & Plato. inquit, Verùm neque omnem uentriculi dolorem καρδιαλγίαν, hoc eſt cordis do

καρδιαλγία.

lorem appellant, ſed illum tantùm, cùm acrimonia humorum proritat & mordet. Euenit autem is morſus ab humore birioſo, os uentriculi infeſtante. καρδίαν enim, hoc eſt, cor, ſolebant Græci appellare os uentriculi. Cùm autem humor bilioſus os uentriculi ſupernatat, manifeſtum eſt indicium, quòd uomitū oſtendit futurum. Quòd autem morſus oris uentriculi indicet humorem uomitum nuntiare, ac exigere, ut ab arte concitetur naturam imitante, quæ ea parte euacuare debet, qua natura uergit per loca conferentia: explicat Hippoc. aphor. 17. 4. ſectio. dicens, Si quis febrem non habens abſtineat à cibo, & cordis morſum, & tenebricoſam uertiginem patiatur, & oris amaritudinem ſentiat, per ſuperiora purgatione indigere ſignificat. Oſtendit ergo inclinationem naturæ ad uomitum bilioſum, morſus oris uentriculi, ex paſſione, & ex parte patiente: ex paſſione, quia morſus ab humore fit bilioſo: ex particula, quia os uētriculi patitur, quod ante omnem uomitum fieri ſolet.

let. Hæc pars in codicibus Hippoc. Aldinis ſic legitur, ἢ καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται. id eſt, uel huic oris uentriculi morſus acceſſerit. In codicibus tamen Galenianis Cratandri copulatiuè ſic, εἰ καὶ καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται. id eſt, & oris uentriculi morſus huic acceſſerit. Si autem his rigor quoq; acceſſerit, & partes hypochondrij inferiores frigidæ fuerint, citius adhuc uomitus aderit. Rigor dixi, quoniam Græcè ῥῖγος habetur, quod uocabulum non refrigerationem, ſed rigorem ſignificat, qui apud Galen. eſt totius corporis inæqualis concuſsio ac conquaſſatio, ad finem lib. I. de Cau. ſympt. Male ergo algor transfertur. Præterea non eſt is rigor, qui apud Celſum appellatur rigor, quæ diſpoſitio eſt utrinq; conuulſio, per quam & membrum aliquod rigidum eſſe dicimus, non tamen rigorem pati, ad uſum medicorum aliorum à Celſo. Vbi autem Celſus rigorem, quem Hippoc. & Gale. appellant, explicare uult horrorem, dicit: Cùm tamen hæc diſpoſitio φρίκη appellatur, quæ horror Latinè, diuerſa ſatis à rigore: ut lib. 10. de Morbis curã. ſatis conſtat, ex utriuſq; generatione. Rigor itaq; , qui totius corporis inæqualis conquaſſatio eſt, humorem ſignificat biliosum, ac mordax excrementum, celeriter per ſenſibilia membra adactum. Gale. namq; libro citato, poſtquam rigorem per concuſsionem explicauit, inquit, Ac concuſsio quidem iſtã ſuccedet, propter eorum quæ excernuntur excrementorum tum multitudinem, tum acrimoniam, tum impetus celeritatem, tũ laborantis uirium infirmitatem. Quando ergo celeriter agitatur bilioſus ac mordax humor per membra ſentientia, ad expulſionem concitatus, rigor ſequitur: talis ergo uomitum proximè antecedit, atque humorum motum ad expulſionem iam præſentem ſignificat. Vbi etiam accedat, partes hypochondrij inferiores infrigidari, quoniam calor ac bilis ad ſuperiora tendunt, manifeſtus eſt motus humorum ad uomitum, citoq; futurum ipſum oſtendet. Hæc pars in codicibus Hippocr. Aldinis legitur, καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ ὑποχονδρίου: in codicibus Galen. Cratandri illa pars, μέρη, non legitur, uerùm eundem facit ſenſum. In fine addit, Si quid biberit, aut ederit per id tempus, ualde celeriter uomet: corrumpuntur enim quæ ſuperueniunt, ac permutantur in naturam humoris in uentriculo abundantis. inde maior fit uentriculi irritatio: præterea & magis ipſe grauatur. adde quod uentriculus plenior magis aptus eſt uomitioni, quàm ubi non fuerit ſummè plenus ac diſſectus à multitudine con-

Rigor uomitus ſignum. *ῥῖγος.* *φρίκη.* *Horror.* *Rigoris generatio.* *Vomitus proximus.*

tentorum.Hoc ad curatiuam methodum pertinet, quæ docet comedere ac bibere,cùm uomere propoſitum eſt,ut Hippocrates docuit lib.de Internis paſsionibus,dicens, Et cùm cœnabit,pocula largè exhauriat,& ubi iam repletus fuerit,parum dormiat:deinde experrectus uomat, magno uini poculo epoto,cum tepida aqua temperato.Alia ſigna uomitus cretici ſcribuntur à Galen.libr.3.de Criſi.cap.ultimo,Vbi enim criſis ſperatur,ſi urina atq; aluus ſupprimantur, rigor eueniet: demum uerò ubi fuerit ardens,morbusq; billoſus,& tunc ſudor ac uomitus ſperantur. Si ſigna uomitus nō adfuerint, ſudor aderit: maximè ubi homo increſcente acceſsione delirauerit,cutis humida ac irrorata fuerit,qualis antè non erat, & pulſus inſigniter mollis: ubi tamen durus fuerit pulſus,uomitus magis oſtēdit,quàm ſudores.Et infrà,Vomituum autem ſigna ſunt, cordis morſus ſimul cū dolore capitis,& uertigines obortæ cum his, quæ oculis obijciūtur,tenebroſis,& cum agitatione labri inferioris,& multo ac tenui ſputo defluente.Tremorem labij docet diſſectio,communem eſſe membranam internam uentriculi,gulæ,oris,& labij.Saliuæ tenuis efflux*,ex compreſsione uentriculi,quàm diſpoſitionem πτυαλίζειν appellauit autor lib.Prorrhe.pàr.1.ſect.30.& Gal.in Commen.inquit,Quando quidem nihil aliud licet coniectari uocem, πτυαλίζεσθαι, ſignificare,quàm ſæpe ſpuere,uel impleri os frequenter ſaliua: ob id ego atq; alij omnes,qui librum hunc expoſuerunt,ſic acceperunt : apparet namq; his, qui uomere debent, os tenui ſaliua plenum,ob membranæ communicationem. Et li.2. de Rat. uict.acut.de perperàm cibatis amaros fieri dicit,& habere ſputa tenuia.& Galen.Comment.explicat,quia ſtomachus immodice grauatur. Hæc duo ſigna addita à Galen.in arte præſagiēdi,admodum utilia ſunt,maximè his, qui mente laborant, ut phrenetici,qui rationem doloris capitis tenebroſarum apparitionum,& morſus oris uentriculi reddere non poſſunt.In illis etiam ſaliua tenuis effluens ab ore,& tremor labij, manifeſtè oſtendent uomitum,ut uult Galen.in præfato Comm.quibus accedit pulſus duricies,cum alijs ſuprà dictis.

Vomit ſigna.* — *Tremor labij.* — *Saliua tenuis effluens. πτυαλίζειν.* — *Vomitus ſigna in mente turbatis.*

GALENI COMMENT.

De *uomitione ſpontina eueniente ratione iudicationis,hoc loco Hippocrates docet. Prima autē finitio*

ei

ei eſt, ut morbus haudquaquam exitioſus habeatur. Appellauit autem iam hunc morbum ſæpenumero ſalubrem. Secunda uerò, ut ægro dolenti caput, obuerſetur quiddam ob oculos tenebricoſum, quod utiq; ſignificat atrum ex flaue bilis ſyncere ex halatione cōfectum. Hæc enim plenius calefacta, & , ut ita dicatur, uehementer aßata, atram exhalationem ceu fuliginem quandam ad caput remittit, ob quam capitis dolor infeſtat. Quantum uerò eius ad oculos permeat, turbulentiorem reddit in eis humorem ſplendidū ex natura ac purum, ita ut fiat conditio quædam ſimilis eius quæ circa puriſsimum ac lucidiſsimum aërem euenit, recipientem ſtatim in ſe aut fumidum quendam aut fuliginoſum nigrorem. Hanc igitur exhalationem ſentiens à cerebro permeans ad oculos uiſorius ſpiritus, quemadmodū per ſuffuſiones, uiſa (ut ait) tenebricoſa committit. At uerò cū talis exhalatio de ſedibus quoq; ſubeat pulmonis, eā interſtinguimus ab illa quæ de uentriculo redundat cordis dolore. Tales enim humores latent pulmonem, ut qui uel omnino non ſentiat, aut difficulter ſentiat. Vētriculi uerò oſtiolum (appellatur id, ut conſtat, etiam cor) propter magnitudinem neruorum quos habet ſentientium, nihil latet quod in eo infeſtet. ita fit ut mordens bilioſus humor, cordis, id eſt, uentriculi dolorem committat: & ob eam rem bilioſa uomitio accidit. Tale enim etiam Thucydides indicauit dum ait: Et cùm in cor inhæſit, ſubuertit id, ac purgationes bilis, quæ à medicis ſunt appellatæ, ſubierunt. Verbum enim ſubuertit, de impetu dixit in uomitionem, ſtatim etiam nominans cor, uentriculi oſtiolum. & ob eā rem morſum eius, cordis dolorem appellitant. Aliubi Hippocrat. ſcripſit, ut infernum labrum id ipſum indicet, haudquaquam quieſcens, ſed quodammodo intremiſcens, pro-

ptere.t,quòd ſi bilis mordeat internam uentriculi tunicu-lam,ita commouetur labrum. Didicimus *enim ex diſſectio ne,unam eſſe omnem hanc tunicam perpetuam per omnia ſibi & omnis uentriculi,& gulæ,& linguæ,& palati;& omnis oris.* Hæc *igitur eſt quæ & labra concutit, quoties ab acriore bile collecta in ore uentriculi mordetur.* Talis *enim humor præ leuitate fluitare natura aſſolet:& ob eā rem ad gulam redundat,relinquens uentriculi fundum,ac facile uomitur.* Quòd *ſi rigor quoque præhendat tunc hominem,magis etiam uomitio non ſolùm citius,ſed etiam bilis erit copioſioris:cùm ſoleat rigor magna ex parte bilis efficere uomitionem, quemadmodum cùm de ea ageretur, eſt demonſtratum.* Quinetiam *ſi quid bibat aut eſitet per illud tempus homo,adhuc citius deuomet:quia pariter cum bile,ingeſta cibaria in uentriculo uitiantur.*

ANNOT. IN GAL. COM.

IN prima parte explicat Hippocr.loqui de morbis non letalibus,quos appellat *μὴ θανατώδεις*,qui idem eſt,quod *περιεστικόν*, id eſt,ſalubris.

IN ſecunda parte, quæ incipit(Secunda uerò) reddit cauſam quare iuxta uomitum ſentiunt ęgri capitis dolorem,& ante oculos tenebras.Cauſa autem eſt uapor ab humore elatus, atq; exuſtus,qui iam ad nigrūm uergit colorem. *Lucidiſsimum.* Græcè,*φανότατον*,id eſt,perſpieaciſsimum. *Statim.* Græcè,*ἐξαίφνης*,id eſt,ſubito. *Viſa (ut ait) tenebricoſa committit.* Gręcè, *τὴν φαντασίαν (ὧν εἶπεν) ὀρφνώδη ἀποτελεῖ*.id eſt apparitionem (ut inquit)tenebroſorum perficit.

IN tertia parte,quæ incipit(At uerò)oſtēdit, morſum oris uentriculi ſignificare uomitum bilioſi humoris, ac meritò appellari cordis morſum,Græcè, *καρδιωγμόν*: quoniam Græci os uentris appellabant *καρδίαν*,hoc eſt,cor:quod allegat ex Thucydidis ſententia libr.ſecūdo,de Placitis Hippocratis & Plat. ad finem probauit,allegans hanc eandem ſententiam, & Nicādrum dicentem, Quodq; gulę exceptor ſeu cor epulare uocatur.Et Hippocr.dixit,Mulier cordis dolore uexabatur,nihilq; comedebat,tantùm farinam ſucco mali punici ſubegit,eamq; ſolam

ſolam in cibo ſumere ſatis habuit, atque euomuit quædam ut cirion. Omnes hi ſatis euidenter oſtendunt, os uentriculi cor fuiſſe appellatum. *Cordis dolorem.* Græce, *καρδιαλγίαν.*

IN quarta parte, quæ incipit (Aliubi Hippoc.) unum aliud ſignum addit, nēpe tremorem labij, qui ſequitur ad morſum oris uentriculi, quoniam unam habent communem membranam, ſicut & gula, palatum, & totum os. Libr. 2. de Ration. uict. acutor. tex. 44. de his, qui intempeſtiuè tranſeunt ex uaſorum inanitione ad ſorbitionem, bilem mordentem os uentriculi ſignificare docet multis ſignis: & in fine inquit Hippoc. Atque interdum labri inferioris concuſsio. Gale. etiam in eo Com. uomitum acrium humorum ſignificare dicit. *Ex diſſectione.* 4. lib. de uſurpantium inquit, At etiam cōtinua eſt, interna uētris, & ſtomachi, & omnium quæ in ore tunica: ſiquidem hoc melius erat, & ad attractionem contentorum in ore cibariorum, & ut lingua trahatur cum muſculis, qui ſunt ſecundùm tonſillas: à quorum omnium tenſione ſuper tenſo laringe, & recurrente in epiglottida, & operculato ab ea, repente ſimul humiditas incidere in pulmonē prohibetur. *Per omnia ſibi.* *κατὰ πᾶν ἑαυτῷ δι᾽ ὅλης γαστρὸς, καὶ τοῦ στομάχου, καὶ γλώττης, καὶ οὐρανίσκου, καὶ ὑπερῴας, ὅλου τοῦ στόματος.* quod eſt, per totā ipſam, & totum uētriculum, & os eius, & linguā, & palatū, & totum os. Partes tamen illæ, *οὐρανίσκου, καὶ ὑπερῴας,* palatum ſignificant: ſed *ὑπερῴα*, partem ſignificat, quæ eſt ad foramina narium: ut libr. 6. de Morb. popu. part. 1. Com. 3. ubi dixit Gale. Simul & *ὑπερῴαν,* id eſt, oris palatum, inſpicere oportet. Vocatur autem ita pars illa ſuperioris regionis ipſius, quanta ſupra narium foramina, in ore eſt ſublimis: reliqua tamen pars ab ea, quæ proprie appellatur *ὑπερῴα,* appellabitur *οὐρανίσκος.*

Mēbrana una oris & uētris.

QVINTA pars incipit, (Quòd ſi rigor) in qua probat, ex rigore uomitum ſignificari biloſum: quoniam bilis rigorē efficit, ut dixit lib. de Rigore. & 10. de Morb. curand. & 2. de Cauſis ſymp.

IN ſexta parte, quæ incipit (Quinetiam) ubi homo biberit, aut ederit aliquid, ſequuturum cito uomitum dicit: redditq; rationem, quoniam alimenta corrumpuntur ſimul cum bile. *Vitiantur.* *συνδιαφθείρεται,* id eſt, ſimul corrumpuntur.

PROGNOST. XXXI.

EX his verò, quibus dolor fieri cœperit, prima

ma die, quarta premuntur maximè, & quinta, ad ſeptimam verò liberantur. Plurimi autē ipſorum tertia dolere incipiunt, quinta verò maximè vexantur, liberantur verò nona, aut vndecima. Si tamē quinta dolore cœperint, & reliqua ſecundùm rationem priorem ipſis eueniant, decima quarta morbus iudicabitur.

QVONIAM de capitis dolore ſcriptum eſt prognoſticum præcedens, quod docet futuram iudicationem per uomitum, in præſenti, quo die futura ſit iudicatio, oſtendit. De morbis autem acutis loquitur, quorum terminus ad 14. extendi poteſt: citra ipſum tamen eueniet aliquando iudicium, ubi ſymptomata & morbi motus accelerauerint. Doloris autem terminus eſt ſeptima dies, à qua uexare cœperit: accelerant tamen, ſi primo die inceperint: tardatur, ubi quinto: medio modo ſe habent, ubi tertio. Semper tamen 7. die finietur morbus à die quo dolere cepit: fit enim morbus, qui aliàs acutus foret, admodum acutus, ex ſymptomatis ſuperuenientibus, id eſt talis, ut 7. non pertranſeat, cum ea ſymptomatum magnitudine. Qui igitur à die, quo dolor capitis dictus euenit, computationem fecerit 7. die, aut ferè, ſoluendum morbum prædicere poterit: quibus prima die morbi dolor capitis ceperit, 7. iudicabitur. In diebus autē intermedijs dolor magis premet, quoniam erit in augmento morbus: erunt autem iſti 3. & 5. quoniam morbus bilioſus eſt, & in imparibus affligit magis. Si tamen ſymptomata non inceperint ante 3. dolore capitis incipiente 3. die, finietur morbus 9. aut 11. uexabit autem magis in quinto, quàm in 3. quia eſt id tempus augmenti. Quòd autem iudicandus ſit morbus in 9. aut quòd in 11. ex celeritate motus morbi cognoſcetur: qui enim celeriter mouetur, in 9. qui tardius, in 11. Eſt autem 11. octauus à tertio: differtur tamē in ipſum, quoniam 10. qui ſeptimus eſt à tertio, non eſt iudicatorius, ut in primi prog. huius lib. expoſitione declarauimus. Pariter etiam euenit ob motus celeritatem, ut anticipet in nonum, quemadmodum & morbi exactè peracuti, qui in 4. finiri deberent, in 3. anticipant, aut in 5. poſtponunt iudicationem. Qui uerò quinto die dolere incipiunt, 14. iudicantur: intellige,

Morbi peracuti exactè anticipant in 3. aut poſtponunt in 5. iudicationē.

ge,ubi reliqua euenerint ſecundùm rationem priorum,id eſt, ubi in medio tẽpore magis uexet capitis dolor,nempe 7.aut nono die: hæc enim ad 12.peruenit computatio. Verùm 12.iudicatorius nõ eſt:differetur igitur in 14,qui terminus eſt acutorum morborum. Accedit etiam ad id,quòd morbus hic nõ eſt celeris motus,quod indicat capitis dolor,qui nõ ante 5.uexauit, & morbus tardioris motus, maiori ſpatio eget,ut perueniat ab augmento in ſummum uigorem,quàm ut perueniat à principio in augmentum:licet in peracutis morbis, qui finiuntur intra primam hebdomadam,æquale tempus ob motus celeritatem fit,ut in aphori.71.ſect.4. Quibus ſeptima iudicatur,his nebulam rubeam habet urina, & reliqua ſecundùm rationem. Et Gal.Com.inquit,Nunquid igitur in 4. die talis nubis apparens,futuram in 7.iudicationem ſignificabit,in alia autem aliqua indice non ſignificabit,diligentius eſt inquirendum,quod in ipſis operibus eſt obſeruandum.Nam quantum ad rationes attinet,ſunt ad utranque partem argumenta, & magis ad alteram,quòd non ſignificabit,niſi morbus ualde uehementer moueatur.Ecce ubi non in omnibus par tempus eſt à principio in augmẽtum,& ab augmento in ſtatum. Talis eſt diſpoſitio,quæ tertium locum habet in Hippo.litera: quoniam tardum habet motum.inde enim ſequitur,ut quinto incipiens,ſeptimo aut nono magis premat,& 14. die iudicetur, ac maius ſit ſpatium à ſeptimo aut nono in 14.quàm à quinto in nonum,aut ſeptimum. De his etiam,qui ſunt in ſecundo loco,qui ceperunt 3.dolere,& quinto fuerunt in augmento, & nono,aut undecimo fuerunt iudicati,idem euenit; quoniam maius eſt ſpatium à quinto in nonum, aut 11.quàm à tertio in quintum.

GALENI COMMENT.

TRES *dixit differentias ex tempore ductus doloris capitis: & item tres terminos iudicationis earũ. Itaque prima differentia eſt,ſi prima die ægrotationis,capitis incipiat dolor:altera,ſi tertio die:tertia,ſi quinto. Sed omnibus his commune eſt,ſeptimo quodãmodo die, à quo incepit,deſinere. Si igitur incipiat primo die,ſeptimũ habet decretorium. Si tertio,quantum in ipſum agitur ſeptenarij*

narij numerum decimum. Sed quia hic nequaquã decretorius eſt, ad nonum aut undecimum deuenit iudicatio: quæ citior aut tardior quàm ſeptenarius terminus, uno die eſt. Atque in animum rurſus reuocabis, ut & nonum diem hoc loco commemorauerit tanquam decretorium, quemadmodum & (ut antea docui) tertium, non per quaternariam aut ſeptenariam circuitionem habentes indicationem: ſed ea ratione quòd intercidant, quemadmodum libro De iudicationibus definitum eſt. Quinetiam tertia differentia doloris capitis, quintò incipit die, & ad quartumdecimum prorogatur. propterea quòd non admodum calidius ſit, neque feſtinet, iudicio eſt, quòd incipiat quinto die, & quia adiecto ſeptenario primis quinq; diebus omnes fiant duodecim. Duodecimus uerò non ſit decretorius, neque etiam fieri poßit, ut unum anticipes diem. Oſtenſum enim iam eſt eum eſſe limitem acutißimorum morborum proprium: itaque merito in quartumdecimum excidit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte tria membra ſcripſiſſe Hippo. refert, omnibusq; commune eſſe, ut talis ſit morborum ipſorum natura, ut 7. iudicentur: ſignatim ſi primo incipiat capitis dolor. Si tamẽ in tertio non adæquatè, finietur in ſeptem diebus: quoniam 7. à 3. eſt decimus, & ille non eſt iudicatorius. *Terminos*. Græcè, *προθεσμίας*, quod eſt, certus terminus. *Septenarius terminus*. τῆς ἑβδομαδικῆς προθεσμίας.

SECVNDA pars incipit (Atque in animum) admonet Gale. ut in animo teneamus nonum diem eſſe decretorium, ex intercidentibus. Quod etiam dixerat, *Lib. de Iudicationibus* Græcè, *περὶ κρισίμων*, id eſt, de diebus decretorijs: lib. namq; 3. inquit, Iam uerò & nonus inter duos decretorios, ſeptimũ & undecimum medius, uel nondum factum 7. die iudicium, uel undecimo futurum ipſe ſibi uendicat, rarius quidem ſeptimi, ſæpe undecimi criſim aſſumit. Eſt etiam decretorius nonus apud Hippo. lib. 1. de Mor. popu. par. 3. inter impares decretorios annumeratus. *Vt antea docui*. Tertium eſſe decre-

tor

torium dixerat ſuprà Com.2.

IN tertia parte,quæ incipit(Quin etiam)tertiam differentiam doloris capitis declarat, redditq́; rationem,quare non iudicentur in die 12.& nos in expoſitione primi prog.huius libri,duodecimum non eſſe decretorium oſtendimus ex ipſius ſententia. *Indicio eſt.* Græcè, *δῆλοι δ' ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ε. ἡμέραν ἄρξασθαι, καὶ διὰ τὸ τῇ ἑβδομάδι προστιθείσης, τὰς πρώτας πέντε, τὰς πάσας γίνεσθαι ιβ. κρισίμων δ' οὐκ εἶναι τὴν ιβ.* quod eſt, Oſtendit autem id,quoniam quinta die incepit, & ex additione ſeptimanę,quinque prioribus omnes ſunt 12.duodecimus tamen non eſt decretórius *Poßit.* poteſt. *Oſtenſum.* libro 2. de Diebus decretorijs. *Acutißimorum morborum.* Græcè, *τῶν ὀξύτατα κινουμένων.* quod eſt,eorum qui celerrime mouentur. Vndecimus enim eſt terminus acutorum morborum, quando celerrime mouentur,ubi aliàs finiri in 14.deberent.

PROGNOST. XXXII.

FIVNT autem hæc mulieribus quidem & viris,in tertianis maximè:iunioribus autẽ fiũt quidem & in ipſis, magis verò in febribus peraſsiduis, & in legitimis tertianis.

ARGVMENTO ſumpto ex temperatura,quæ ætatem ſequitur,diuerſimode euenire putandum eſt,ea quæ de criſibus in capitis doloribus dixerat. Nam cùm illæ ſint breues morborum terminationes,opus eſt ut humor faciens dolores ſit admodum calidus,ac bilioſus:aut ubi id defecerit,temperaturæ naturalis caliditas id ſuppleat.Quia ergo naturalis temperatura uirorum & mulierum,id eſt,eorum qui in ætate iuuentutis ſunt,calida admodum eſt,& in ea bilis plurimum abundat,in omni febre tertiana,cum capitis dolore dicto, breuis erit terminus, & qualis dictus eſt ab Hipp.in prog.præcedenti.Licet enim tertiana non pura fuerit,quod deficiet de calore humoris,implebit calor temperaturæ,ætatíſue.Indicat tamen Hippo.in alijs febribus,in ætate adulta, qualis eſt uirorum,poſſe euenire,quod dictum eſt:quoniam in calidioribus morbis ſimiliter fiet, quod fit in frigidioribus. Quod dixit, Maxime,ad ætatem eſt referendum: per febres enim tertianas quaſcunque,quod dictum eſt,uiris & mulieribus,maxime euenit.In alijs uerò ætatibus,quæ ſunt ante ipſam,non fiet id *Mulieres & uiri.*

quod

quod dixit,niſi in morbis admodum bilioſis,in quibus humor peccans adeo calidus eſt,ut habeat à natura ſua celerem motum,& breuem terminationem.Id autem erit in febre tertiana exquiſita,& in febribus peraſsiduis,quas dixit Hippo.ξυνεχεστάτοισι,id eſt, peraſsiduis,ac frequentioribus.Sunt autem hę quæ non intermittunt,& præter id celerem habent motum, nimiamq; frequentiam acceſsionum,quas Gal.appellat in Cōmen.ὀξυτάτοις,id eſt,acutiſsimas.

GALENI COMMENT.

IN hominibus iam perfectis, de quibus aſſolet ferre uirorum ac mulierum appellationem,in omni febre tertiana talia accidunt,propterea,quòd ætas blioſiſſima exiſtat.In minoribus uerò natu quàm ij, non in omnibus, ſed ſolummodo in ueris tertianis,quæ ſanè bilioſiſſimæ ſunt. Porrò accidunt & per morbos acutiſſimos, nam hi quoq; bilioſiſſimi ſunt:conſtatq; ut & perfectis multo magis eueniant.Id enim prædictis conſequens Hippocrates nequaquam adſcripſit:quaſi uel à nobis intelligi poſſit.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte,Ob id, inquit, in adultis per febres tertianas,etiam ſi legitimæ non eſſent,id euenire dicit,quod prædixerat in prog.præcedenti: quoniam in ea ætate bilis abundat.quod ex 2.de Temperamentis ſuprà probauimus.

IN ſecunda parte,quæ incipit(In minoribus)in ætatibus, in quibus bilis non tantum abundat, quantum in iuuentute, idem etiam euenire inquit per febres quæ bilioſiſsimæ ſunt, ut tertiana legitima,& febribus acutiſsimis,quas Hippo.appellauit peraſsiduas. Acutiſsimi tamē morbi, bilioſiſsimi ſunt,ut inquit Gal.in Com.Anaxagoras quoque,ut inquit Ariſto.lib. 4.de Part.animalium.capi.2. uult à bile pendere acutos morbos:damnat tamen eius opinionem,ſed meritò,dicens, Anaxagoras errore opinari uidetur, fel eſſe morborum cauſam acutorum:quum enim abundat,aſpergi in pulmonem, & uenas & coſtas aſſeuerat,ijs namque ferè accidunt ea uitia animalibus,quæ felle carent.Diſſectis etiam id pateret,ſi ita eſſet, ad hæc copia humoris,quæ per abſceſſus decumbit, conferri non poteſt,cum eo quòd ex fellis conceptaculo aſpergatur.

Anaxagora optimo contra Ariſto.defenditur.

Con

Conſtat autem has Ariſt.rationes nihil aduerſus Anaxagoram conuincere.Primũ enim,quòd ſimiles morbi eueniant animalibus felle carentibus,nihil obſtat: non enim Anaxagoras de felle,id eſt,de bile,quę in ueſica fellis continetur,loquitur,ſed ſimpliciter fel appellauit bilem ipſam colore flauam,ſapore amaram,à qua ferè omnes acuti morbi originem trahunt. Is autem in omnibus animalibus eſt,etiam ſi in felle non contineatur,quoniam in ipſis non abundat:& id tantùm ad fellis ueſicam trahitur quod abundat. Ad id etiam quod dixit Ariſt. de abſceſsibus,conſtat quòd per corporis uenas tanta copia bilis eſt,ut quoſuis quantumuis magnos abſceſſus facere poſſit. Defecit Ariſt.quoniam putauit non contineri bilem alibi, quàm in ueſica fellis,& in uenis ſolùm ſanguinem.

IN tertia parte, quæ incipit(Conſtatq́;)id quod in minoribus natu euenit,nempe prædictam formam obſeruari per febres tertianas,& morbos acutiſsimos,multò magis in adultis euenire inquit. Nam ſi ea forma obſeruatur in ætate adulta, per febres omnes tertianas,quamuis non puras, ob biliosum temperamentum,multò magis id eueniet per tertianas legitimas,& reliquos bilioſos morbos, quales ſunt febres acutæ admodum.

PROGNOST. XXXIII.

QVIBVS autem per huiuſmodi febrem capite dolentibus, pro tenebroſitate ante oculos apparente,hebetudo fiat,vel ſplendores præſententur:pro morſu verò oris ventriculi,in hypochondrio,vel in dextra vel in ſiniſtra parte contendatur quippiam ſine dolore, aut phlegmone:pro vomitu,ſanguinem è naribus erupturum ſperandum eſt : inde autem in iuuenibus magis ſanguinis eruptionem expectare oportet. In ijs verò, qui triginta annorum ſunt,& ſenioribus,minus,ſed in his vomitus ſperandi ſunt.

T FLVXVM

Fluxus ſangui nis narium ſig. FLVXVM ſanguinis narium prædicere docet Hippoc. in præſenti prog. quemadmodum uomitum in 30.à febre nõ exitioſa cum capitis dolore incipiẽs,ut in ipſo,quemadmodũ etiam in illo,capitis dolori adiungit ſignificationes,quæ futurum prænuntiant uomitum,ita modo eas quæ fluxum ſanguinis.Primum itaque de febribus non exitioſis eſt intelligẽdum,quod ſcribit:nam dolor talis,ubi cum ſigno aliquo letali coniungatur,omnino exitioſa erit diſpoſitio,ut in prog.11. dixerat.Cũ capitis dolore dixit,cuius tñ naturam diſtinguere oportet;nam dolor ipſe capitis oſtendit naturam cauſæ,& inde futurum aut uomitum,aut fluxum ſanguinis:ut lib.3.de Criſi.cap.11.Nam mordaces uomitum nuntiant,& graues,extendentes,pulſantes,& calidi fluxum ſanguinis. Maxime etiã ad præſagiendum ſanguinis fluxum facit,quod in prog.11.dixit Gal.in ſua lectione,nempe,ſi dolor capitis fortis ac perſeuerans fuerit circa frontem ac tempora.Hæc de dolore capitis.Præterea inquit,Si pro tenebroſitate apparẽte fiat hebetudo:id enim docet,non eſſe uaporem nigrum atque aduſtum eum qui aſcendit in caput,ſed humoris copiam,quæ obtundit aciem oculorum.Quod ſanguis ipſe caput occupans efficere poteſt:per hanc enim diſpoſitionem, uidendi organum ac caput ipſum læditur,ex accidẽti ob cauſam quæ in ipſis cõtinetur,non quæ aliunde ad ipſas perueniat,quemadmodum in quibus uomitus prænuntiatur.Gal.loco citato cauſam hebetudinis oculorum ſcribens dixit, Hebetudines autem,quoniam multus & totus ſimul elatus ad ſuperiora ſpiritus, meatus obſerat.idem lib.1.prog.28. Splendores etiam præſentantur oculis,quoniam ſanguis humor ſplendidus eſt.Gal.loco citato inquit, Quidam fulgoris motus oculis apparentes, quoniam humor eſt flauus.Intelligendum autẽ eſt, quòd ſanguis tenuis,& bili mixtus,flauus dici põt. Cõtra hanc ſñiam uídetur,quòd ſplendores non ſignificent ſanguinem abundare. Nam 2.de Rat.uict.acutorum, ſectio.44.contra eos qui coacti cibant ægros iuxta morbi uigorem,recitans ſymptomata, eis incertos & diſcurrentes lucis ſplendores obijci dicit.In quibus tamen ſanguis non abundat,ſed bilis. Et prog. 30.ſuprà, Bile abũdante in ore uentriculi, tenebroſitates fieri debent potius,quàm ſplendores. In hoc loco Muſa ea qua ſolet utitur prolixitate,quum tamen poſſet unico uerbo dicere,bilem non uſtam non minus ſanguine ſplendores facere ocul'

Hebetudo oculorum.

Bilis non uſta ſplendores efficere poteſt.

oculorum,quoniam humor eſt flauus.Ea enim eſt Gale.ratio lib.de Criſi.3.loco citato.Talis autem eſt bilis,de qua Hippo. lib.de Ratio.uict.acutorum,loco citato dixit,Interdum cruda tum à capite,tum à thorace attrahuntur bilioſa.Talis ergo bilis cruda ante oculos uerſata, ſplendores efficiet, non tenebras,ut illa quæ in ore uentriculi uritur. Differunt autem ab his ſplendores,qui fiunt à ſanguine:quoniam qui fiunt à ſanguine, coniunctam habent capitis grauitatem,& aliquando pulſum in temporibus,quæ non adſunt,ubi bilis abundet:utrobique tamen appellātur μαρμαρυγαὶ.Si etiam pro morſu oris uentriculi,de quo diximus prog. 30. uomitum ſignificare: contendatur hypochōdrium in dextra aut ſiniſtra parte: contendi enim quodam modo conuelli eſt,& ſurſum trahi: quod raptum humorum ad partes ſuperiores & naturæ inclinationē oſtendit. non tamen omnis talis id indicat, ſed cōtentio,quæ fit ſine dolore,ac phlegmone:ubi enim cum dolore fiat,ipſam hypochondrij inflammationem poſſet ſignificare. Voluit tamen Capito negationem ab hac demere lectione, legens hypochondrij contentionem cum dolore.Reprǽhenditur antē à Gal.lib.1.de Mor.popu:part.2.in ſecunda aëris conſtitutione,Com.55.dicente,Tantùm itaque ſolùm hoc loco adijciā, propter Capitonē,qui in præſenti oratione ſcripſit, Et hypochondrij tentio cum dolore. non enim recte negationem, non,ſuſtulit,tum ob ueritatem ipſam,tum quòd in prog. dictum eſt,Cùm in hypochondrio dextro uel ſiniſtro quippiā contenditur,ſine dolore,& inflammatione, his ſanguinem è naribus fluxurum ueriſimile eſt. nempe hypochondrij contentio uergentiæ ſuccorum ad caput nota eſt,ſi abſque dolore eſt:quæ ſi cum dolore fuerit,uiſcerum phlegmonem conſequitur.Cùm uerò caliditate ſurſum ſanguinem trahente, & iecore impellente coitio fiat, ſanguinis profuſionem expectare oportet. Ex his etiam ultimis uerbis colliges illam hypochondrij cōtentionem,ad iecoris impellentis cōpreſsionem eſſe referendam:id enim ſignificat. Adde etiam contra Capitonem,quod inquit Gal. libro tertio de Criſi.citato loco, Si uerò hypochondria cum dolore tendantur,nō modò fluxum ſanguinis,ſed etiam aliquam ibi adeſſe inflammationem ſignificant.Quod etiam addit,ſanguinis eruptionem in iunioribus eſſe expectandam: ad ætatis temperamentum calidiorem eſt referendum,ut in prognoſtico 29.libri primi.& prog.

Hypochondrij contenſio.

Capitonis lectio dānatur.

Hypochondrij cōteſionis cauſa.

12.huius libri:in alijs uerò uomitus,quia in eis non abundat ſanguis.Huius prognoſtici ſententia non adeo integra ſcripta eſt ab Hippocrate, libro primo,de Morb, popular.part. 2. in ſecũda aëris conſtitutione,ubi colli dolorem ac tẽporum grauitatem ad fluxum ſanguinis narium ſignificandum addit dicens: In ardentibus autem,atque alijs febribus, quibus colli quidem adeſt dolor,temporum grauitas,& tenebræ oculis obortæ,uel & contentio hypochondrij ſine dolore ſuperueniat,his profunditur ex naribus ſanguis. Præter ſigna, quæ in hoc progno.ſcribuntur ab Hippoc.& dolorem temporum, & frontis,in progn.11.duo alia habentur à Galen.loco citato, quorum unum eſt rubor oculorum,maxillarũ, & narium, qui oſtendit ſanguinem in eis partibus abundare:& quod oculi lacrymantur,inquit ipſe,ob fluxus multitudinem, quemadmodum in oculorum inflammationibus. Quod Hippoc. ſcripſerat lib.1.de Morb.popul.par.2.in 3.aëris conſtitutione dicens: Quibus in febribus acutis atq; magis ardentibus inuoluntariæ erumpunt lacrymæ, his è naribus ſanguinis eruptionem expectare oportet,ſi in cæteris perniciosè non habuerint:nam qui uitiosè habent,his non ſanguinis eruptionem, ſed mortẽ ſignificant.Lacrymæ itaq; eueniunt oculis, aut id nobis eligẽtibus,quod eſt Græcè κατὰ προαίρεσιν; aut nolentibus, quod 1. lib.progn,6.dixit,ἀπροαιρέτως.Si uobis id eligentibus lacrymæ effluxerunt,nihil mali oſtendunt,quod dixerat aphor.52. libr. 4.Quicunque in febribus,uel alijs morbis, uoluntariè illacrymant,nihil malum,& in ipſis adhuc male habentibus. Inquit enim lib.6.de Morb,popu.par.1.Lacrymæ ſi in acutis morbis, cùm æger incommodè habuerit, ſponte promanent, bonum: ſi tamen inuoluntariè effluxerint, conſiderare oportet, an ſit aliqua cauſa manifeſta, ob quam id eueniat, aut non. Si fuerit talis cauſa,ut oculorum phlegmone,aut palpebrarum ſcabrities,aut uentus frigidus &c.nihil etiam mali ſignificabit: nam aut uentum aut oculi morbum ſignificat.quod ſi ſine externa & euidenti cauſa fiat,ſanguinis fluxum è naribus præmonſtrat, aut mortem.Id autem ſub diſtinctione iterum: nam aut fluxus lacrymarum ſine manifeſta cauſa fit cum bonis ſignis,aut cum malis:cum malis mortem ſignificat,ut in progn.6.primi li.aut cum ſignis bonis,& oſtendet criſim futuram per fluxum ſanguinis. Vtrunque diſtinxit in ſententia adducta ex 1.de Mor. popu.Si ſpontaneæ erumpunt lacrymæ, inquit, his è naribus ſan

Maxillarum rubor.

Oculorum lacrymæ quid oſtendunt.

ſanguinis eruptionem expectare oportet, ſi in cæteris pernicioſè non habuerit, id eſt, cum ſignis ſalutaribus. Quod etiam in progn. præſenti dixit, Per huiuſmodi febrem, id eſt, non exitioſam. & conſequenter, Nam qui uitioſè habent, his non ſanguinis eruptionem, ſed mortem ſignificat. quemadmodum & lib. 6. de Morb. pop. part. 1. Lacrymæ ſi in acutis morbis, cùm æger incommodè habuerit, ſponte promanent, bonum: non ſponte uerò ſi præterfluant, malum. In ſumma, aut fluunt lacrymæ uolentibus, aut nolentibus, uolentibus, nihil mali ſignificant, nolentibus uerò aut ob cauſam manifeſtã, non malũ: ſine cauſa manifeſtá, aut ſigna bona accedunt, aut mala: cum ſignis malis, malum eſt: cum bonis, ſolutionem morbi per fluxum ſanguinis narium, indicat. Hunc ſanguinis fluxum dicit eſſe ſpectandum in iunioribus, id eſt, qui ſunt ante 30. annum: poſt ipſum uerò potius uomitus: quoniam in iunioribus ſanguis, in reliquis bilis abundat, licet poſt 35. iam tendat ad melancholiam.

GALENI COMMENT.

TALEM *dixit febrem, qualem inter initia ſermonis per hanc indicauit dictionem: Siquis in febre nõ exitioſa dixerit caput dolere.* Id igitur cõmune in utraq; ſeruans febre, promiſcuum quoq; fore dicit, ut finiantur per excretionem. Proprium uerò utrique adiecit in excretionis ſpecie, in priore quidem bilioſam uomitionem: in ſequẽti uerò ſanguinis fluorem. At uerò ſigna id indicantia in priore quidẽ uiſa tenebricoſa ac uentriculi dolorem: in ſequenti uerò hebetudines oculorum & ſplendorem: & itẽ intenta ilia citra dolorem & inflammationem, indicia maxima ſurſum uerſus tendentis humoris. Porrò ſuprà quoq; dixerat ſanguinis fluorem comitari decretoriè inflammationibus quæ in ilijs fatigent: magiſq; in minoribus natu, in quibus ſanguis exuperat: & rurſus idipſum nunc adſcripſit: et item ut bilioſæ accidant uomitiones in ætate uigentibus. Cæterum libro De morbis uulgarijs etiã lacrymari præter uoluntatem dixit eos, quibus ſanguis è na-

ribus erupturus eſt. Hæc igitur cuncta componens, atque adijciens eis quæcunque alibi docui, nunquam non præſenties futurum ſanguinis fluorem, potiſsimum ſi clare ex pulſu cognoueris indicium excretionis: quod uſquequaq; anteuertit decretorium ſanguinis fluorem.

ANNOTAT. IN GAL. COM.

IN prima parte, ſigna quædam communia ſcripſiſſe Hippo. refert in hoc progn. & in 30. nempe febrem non exitioſam, & capitis dolorem. reliqua uerò eſſe fluxui ſanguinis peculiaria, quæ hîc habentur. *Ilia*. lege, Hypochondria: quando ſine dolore contendunt, aut inflãmatione, ſignificant humorem ſurſum uerſus tendere.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Porro ſuprà) id quod dixit Hippo. in iuuenibus fluxum ſanguinis magis eſſe ſperandum: confert cum eo, quod dixerat libr. 1. progno. 29. *In ilijs*. lege, In hypochondrio. *In ætate uigentibus*. Græcè τοῖς ἀκμάζουσι, id eſt, uigentibus. potius autem uidetur legendum, παρακμάζουσι, id eſt, iuxta uigorem exiſtentibus. quod hinc conſtat, quoniã in iuuenibus ſanguinis eruptionem dixit eſſe expectandam: iuuenes autem ad 30 & 35. annum perueniunt. Illi uerò, qui ſunt poſt 30. annum, & ſeniores, in quibus uomitus ſperari debet potius, quàm fluxus ſanguinis, non ſunt ἀκμάζοντες, id eſt, uigẽtes ac iuuenes (idem enim ſunt, ut in expoſitione 14. prog. declaraui) in quibus ſanguinis fluxus eſt expectandus, ſed illis ſeniores, q ſunt poſt 30. annũ, aut 35. quos uiros ſubſiſtentes ac καθεστηκότας appellamus. In hac autem ætate bilis ſiue ſanguine abundat: ut in uigentibus, ſiue iuuenibus, ſanguis & bilis, ſiue ſanguis bilioſior, ut Galen. inquit in Com. 14. huius libri.

Corrigitur Græcum exẽp.

TERTIA pars, quæ incipit (Cæterum libro) unum aliud ſignum fluxus ſanguinis narium addit, id autem eſt, inuolũtariè lugere. *Libro de*. lege, Lib. 1. de Morb. popu. etiam lugere inuoluntariè, dixit. eſt libri primi pars 2. ſententia 21. *Alibi docui*. libr. 3. de Criſi. dixit, magnum ſimpliciter motum pulſus ad exteriora, ſignificare fluxum ſanguinis narium.

PROGNOST. XXXIIII.

PVERIS verò conuulſiones fiunt, ſi febris acuta fuerit, & venter non excernat, & vi

& vigilét, ac perterreátur, & lugeant, & colorẽ mutent, & chlorus, vel liuidus, vel rubicundus emergat. Fiunt autem hæc promptiſsimè quidẽ pueris quàm primum editis vſque ad ſeptimum annum. Adultiores tamen pueri & viri nõ amplius per febres conuelluntur, niſi aliquod ſignum acceſſerit vehementiſsimum ac peſsimum, qualia in phreneticis fiunt.

CONVVLSIONES in àcutis morbis futuras p̃dicere docet: fiunt aũt hæ maximè in pueris, qui ante 7. annum, nonnunquàm etiam & in adultis. In pueris, inquam, frequentius, quoniam nẽruos habent imbecilliores, partim etiam ob alimẽtum & uiuendi modum. Ex neruorum imbecillitate, quoniam humidi ſunt, àc laxi, non ut in reliquis ætatibus fortes atque conſtantes. Humiditas autem neruorum eos laxiores reddit, & laxitàs impedit tranſitum irràdiatiònis, quæ fit à cerebro in ipſis: hic enim eſt modus diſtributionis animalis facultatis. Accedit ad id, ꝙ nerui immodicè laxi non obediunt facultati per muſculos imperanti motum: in adultioribus uerò nerui magis patent, minusq; obſtruuntur: & inde eſt, quòd facilius animalis facultas eis diſtribuitur. Ob languorem itaq; facilius à morbis corripiuntur puerorum nerui. Excrementorum etiã redundantia plurimum facit, ob inordinatum uiuendi modũ: intempeſtiuè enim alimenta ingurgitant, & lactẽtes maximè, ob alimenti naturam quæ neruos infrigidat, humectat, & obſtruit, potiſsimum ubi craſſum fuerit. Ex ætatibus itaque pueri magis alijs conuelluntur, & ex pueris magis qui minores natu ſunt. Vbi ergo febre acuta làborauerit, à calore febrili colliquatis humoribus atq; excrementis facile conuellentur. Accedunt etiam & aliæ cauſæ, nempe ſi aluus non deijciat: quod ſignificabit, excrementá in àmbitum corporis deferri. Facit etiã ad idem, ſi uigilent: ex uigilia namq; caput debile redditur, & ex debilitate excrementa diminuta coctione aceruãtur, & neruis trãſmittuntur: cerebrum namque plurimum per ſomnum roboratur. ſi etiam perterreantur, plurimum namq; pueruli uiſi ſunt repente ex terrore conuulſi. Ratio eſt, quoniam repen-

Conuulſiones in pueris maximè fiunt.

Animalis facultas quo modo diſtribuitur.

te per terrorem calor deſerit præcipua membra,cerebrum ue rò calore priuatum,excrementa accumulat, & inde nerui con uelluntur, talia recipientes excrementa. Præterea ſi lugeant, intellige intentè,ut Galen.in Commen.conuellentur: per lu-ctum namq; humores cerebri liquantur,& per nares,& palatū, & per uniuerſam neruorum propaginem deſcendunt. Hæc omnia cum febre cauſæ ſunt cōuulſionis. Signum autem,quod oſtendet ipſam futuram, eſt mutatio coloris uultus:ſi à proprio mutetur in chlorum, liuidum, aut rubrum. Per chlorum autem ſuprà diximus ſignificari, rubiginoſum, aut pallidum: mutatio autem talis coloris in uultu,redundantiam humorum in cerebro oſtēdit. Non itaq; eſt æqua in omnibus pueris præparatio ad huiuſmodi conuulſiones:minores namq; uſq; ad annum 7.faciliùs corripiuntur huiuſmodi morbo,quoniam magis languēt in ipſis,quàm in alijs nerui. De pueris,qui dentire incipiunt,loquēs Hippocrà.inter morbos eis peculiares conuulſionem numerat,maximeq; craſsis, & ijs quorum aluus dura eſt,euenire teſtatur aphor.25.lib.3.dicens,In progreſſu,quū iam dentire incipiunt,gingiuarum prurigines,febres,conuulſiones,alui profluuia, & maximè quum caninos edunt dētes, & his præſertim pueris,qui craſsiſsimi ſunt, & aluos duras habent. Et Gal.in Commen.ſummā totius ſententiæ ad has cauſas refert,quæ ſunt, neruorum imbecillitas, & excrementorū abundantia,quibus annumerat uentris duritiem ipſe Hippoc. ſimul & Galen.in Comment.quemadmodum in præſenti prognoſt.addit etiam Galen.tanquam primitiuas cauſas,dolores, uigilias, inflammationes. De quibus uigiliæ ſimiliter hic ab Hippocr.ſcribuntur: Galeni uerba hæc ſunt: Febricitant ergo hac ætate puerili, & propter dolores,& uigilias, & inflammationes: conuulſiones autem eis accidunt, tum propter hæc, tū propter crudum alimentum,& quia neruoſæ partes nondum ſatis ualidæ ſunt. Et infrà, Quod autem dicitur,pueris,qui craſſiſsimi ſunt,& aluos duras habēt.ad cōuulſiones refertur, quū his maximè pueris,dicat cōuulſiones fieri,qui craſsiſsimi ſunt & aluos duras habēt:tales enim plenū corpus habēt,& abūdāt ſuperfluitatibus,& ideo conuulſionibus facile capiuntur,maximè uerò naturas has conuulſiones offendunt. Similem ſententiam ſcripſit Ariſtot.lib.8.de Hiſtor. anima.cap.12. dicens, Solent pueri plurimi conuulſione excipi, & præcipuè corpulentiores,& lacte ueſcentes copioſiore craſsioreq;, & nutricē

Conuulſionum ſigna.

Cauſæ conuulſionum praincipientes.

Ariſto.de conuulſionibus ſententia.

la&

lactentes ſucci plenam, & corpulentam. Nocet etiam ad hoc morbi genus uinum, magiſq; nigrum quàm album, & quod minus dilutum eſt: atque etiam ex cibis, qui infleſt, plurimi ob ſunt: & ſi aluus ſubſtiterit, nocuum eſt, plurimi ante 7. diem intereunt: unde fit, ut nomina 7. die imponantur, tanquã ſaluti pueri iam magis credamus. Plenilunio etiam infeſtantur hoc malo periculoſius: et ſi à ſcapulis conuulſio oriatur, in anguſto ſpes eſt. Quæ omnia docent periculum, quod imminet pueris incidendi in morbum comitialem, ob lactis craſsitudinem, & uini uſum, maximè craſsi, quãtaq; ſolicitudine nutrices ſint eligendæ. Rurſus Hippocra. de pueris qui 7. annum prætergreſsi ſunt, ac uiris, inquit, Non compræhenduntur conuulſione, niſi aliquod ſignum acceſſerit, peſsimum, ac uehementiſsimum. Quale autem futurũ ſit, ſimiliter explicat dicens, Qualia in phreneticis fiunt. Itaque ea uia, quæ ſeruit in febribus ad prænoſcendam futuram phrenitidem, inſeruiet ad prænoſcendam futuram conuulſionem: quoniam ea erunt utriuſque ſigna, quæ oſtendent humorem in cerebrũ conuerti. Vbi enim conuertitur humor ad cerebrum, aut offendet animam, & fiet phrenitis: aut offendet corpus, & efficiet cõuulſionem. Diſtinguetur autem an humoris læſio perueniat ad corpus ac neruos offendat, per ea quæ ſcribuntur à Galen. in Commen. Si quidpiam in uultu peruertitur, aut dentes ſtrident, aut oculi inſtabiles ſunt, aut peruertuntur. quæ omnia 1. libr. in expoſitione progn. 6. 8. & 17. conuulſiones ſignificare mõſtrauimus, phrenitidem quoque; quoniam læſio facile tranſit ab uno in alterum. Progn. pręſens de humida conuulſione intelligendum eſt, quæ ex plenitudine habet originẽ, in quam facilius incidũt pueri: quoniam morbus naturæ ipſorum proportionalis eſt, & inde facilius à morbo releuantur. Humidis namq; temperatu tis humidi morbi ſunt magis congruentes.

Humor aut offendit corpus, aut animam.

GALENI COMMENT.

DE conuulſione hoc loco diſputat, quæ non in parte una corporis, ſed in omni eo inſiſtet: quæ in pueris prõptiſsimè euenit, ſed magis lactentibus, non minime uerò & propter uſum lactis, magiſq; quoties fuerit craßũ: & quia plurimo alimento & inopportuno utuntur, nihil aliud agnoſcentes uiuendo præter eſitãdi commoditatem.

omne enim neruoſum genus in illis debile eſt. Cũ enim tres uires genere exiſtant, ex quibus gubernatur corpus: duabus quidem pueri quàm cæteri fortiores exiſtunt: una uerò debiliores, quæ in neruis innexa eſt, & ob eam rem promptiſsime cõuelluntur: & rurſus ad habitum naturæ faciliime remeant. Perfectis uerò nec facile conſiſtet, neque deſiſtit conuulſionis affectus, propter ualentiam in neruis facultatis. Itaque conuulſio accidit etiam ſine febre in forti admodum frigore, & copia humoris crudi craßiq́; & itẽ inflammatione in neruis ac tendonibus, quoties originem ad conſenſum agant. Sed hoc loco de conuulſione docet quæ per febrem conſiſtat, quemadmodũ inter initia ſubiecit perſequi præſenſiones in morbis acutis: & in alijs, quicunque ex illis decidentibus conſiſtunt. Itaque conuulſiones per tales morbos in auctioribus illa ſignificabũt indicia, quæ maximè per phrenitides difficiliores exiſtunt: ſed potiſsimum ſi partes in uultu peruertuntur, aut dentes ſtrident, aut oculi crebro mouentur, aut peruertũtur. In pueris uerò uel ſufficiet ſi uigilent tantummodo, interdum ſi metuant admodum: quod ſanè pauere nominauit. Si lugeãt cum intenſione uehementiore: & aluus haudquaquam deijciat. Hæc igitur ceu cauſæ ſunt: indicia uerò conuulſionis ad tales cauſas, colores præter naturam habentur indicantes humorum prauitatem, ex quibus conuelli aſſolent. Viridis enim aut liuidus prauum qualitate ſignificat humorem: rubidus uerò, ſanguinis copiam indicat.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte mentem Hippo. declarat de conuulſione totius corporis; in quam magis alijs pueri incidunt, & maxime lactentes, ob lactis uſum, ubi ipſum craſſum admodum fuerit, & ob importunum uictum, & ob neruorum imbecillitatem naturalem, ex qua ſequitur, ut promptius in hanc humidam incidant conuulſionem, ac facilius ſanentur. Contra

rium

rium in adultis,difficilius nanque incidunt,ac tardius ſanantur. *Craßum.* Græcè, λίαν παχὺ,hoc eſt,craſſum ualde. *Nihil aliud agnoſcentes.* Græcè,μηδὲν ἀιδότες τῶ κατὰ τὸν βίον ἄλλο,πλὴν τῶ ἐσθίειν.hoc eſt,neſcientes aliud eorum,quæ ad uitam pertinent,præterquam edere. *Quum enim.*lib.1.de Sanitate tuen. animalem facultatem,in adoleſcentibus uigere,naturalem in infantibus dicit his uerbis,Quum enim ad omnem uoluntate ſuſceptam actionem,adoleſcentium ætas ſit aptiſsima,infantium certe ſenũq; minus ad hanc eſt apta: propterea quod illis humor,his ſiccitas frigiditasq; nimis abũdat.In alijs tñ functionibus,quas naturales appellam⁹,ueluti auctiõe, cõcoctiõe,diſtributiõe,& nutritione,infantes plane cæteris ætatibus lõge præſtant.Rurſus lib.6.Cùm enim duplices actiones in animalibus ſint,certe corporales pueri præcipuas obtinent: quæ animi ſunt,ea,quæ à pueris ad remiſsionem uſque ſuccedit,ætas. Et ob eam rẽ infert,pueros facilius conuelli atque ſanari,reliquos difficilius.quod teſtatur Hippo.24.Aphor.2.ſect.dicens, In morbis minus periclitantur, quorum naturæ,aut ætati,aut habitui,aut tempori magis congruit morbus,quàm quibus nihil ipſorum congruit.Poſſet autem quiſpiam aduerſari,quoniam naturalis temperatura neruorum ſicca eſt,ergo non facile deprehendetur ab humida conuulſione, & maxime per ipſam periclitabitur,nec humida conuulſio, quam appellant, ex repletione neruis erit congruens.Præterea nulla conuulſio eſt neruis congruens,aut proportionalis:humida nanque naturali neruorum temperaturæ aduerſa eſt: ſicca tamen tarde aduenit,ac difficilime ſanatur,aut inſanabilis eſt:non ergo eſt proportionabilis.Præterea adultis nulla conuulſio eſt congruens,non erit humida:nam in præſenti Com. Gale.inquit, Perfectis neque facile conſiſtit, neque deſiſtit:non etiam ſicca.ea enim,ut dixi,difficilius,quàm humida aduenit,atque ſanatur,aut inſanabilis eſt.Dubium pendet ex notitia conuulſionis ac ſpecierum ipſius: ſecundo etiam ex intellectu aphoriſ. citati.Primum Gal.explicat lib.5.apho.Com.39.dicens, Conuulſio inuoluntaria paſsio eſt,ad ſimilem diſpoſitionem perductis neruoſis partibus in ipſis,quam & in motionibus uoluntarijs ſumpſerunt.Et lib.2.de Cauſis ſymptomatum dixit, Conuulſio neruos muſculosq; ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate,quum naturalem habitum ſeruarent,ducebant.Vbi etiam exponit duas ſpecies conuulſionis,

Animalis facultas in adoleſcẽtibus uiget.

Dubium circa conuulſiones.

Conuulſio.

de quibus dixerat Hippo. apho.39.6.ſect.Conuulſio fit uel ex repletione,uel inanitione:ita uerò & ſingultus. Nam humor ſubingrediens neruum,aut muſculum, aut flatus, muſculum ampliorem reddens,ipſum reddit breuiorem,atque ad originem retractum:ſiccitas etiam areſaciens conuellit ipſum,exẽplo ſumpto à corrigia igni admota. Gal.loco citato ex 2. de Cauſis ſympto.chordis citharæ comparat neruos,quæ ſimiliter ubi intentæ admodum fuerint,diſrumpuntur in aëre humido, ac ſicco,utcunque diſpoſitionem ſimilem conuulſioni patientes. Tertia conuulſionis ſpecies eſt illa,quæ per coſenſum efficitur neruis ac cerebro compatientibus,ueluti in morbo comitiali habente ab aliqua particula inferiori originem, de quo mentionem fecit Gal. lib.3.de Lo.pa.cap.7 .ubi inquirẽs cauſam,quare in conuulſione per compaſsionem fiunt cõuulſiones,nec Pelopẽ, neque alterum integram rationem tuliſſe refert.Et infrà,ad ſingultum comparans affectionem, inquit,Proinde exiſtimaui ſimilem aliquem cerebro motum euenire,qualis ſtomacho interdum à re quapiam moleſtato accidere ſolet:quippe quum à ciborum mole grauatur, aut ubi corruptis cibis mordicus infeſtatur,tum ſingultu affici conſpicitur.Ad ſecundum propoſitum accedendo,quoties ad uerificandum,apho.24.ſect.2.comparationem aliquam facere oportet,non eſt comparanda unica natura aut ætas,duobus morbis contrarijs:ſed duæ naturæ aduerſæ, uni morbo:gratia exempli,non eſt comparanda ſicca temperatura conuulſioni ſiccæ & humidæ,ſed humida ac ſicca temperatura, cõparandæ ſunt ſiccæ conuulſioni,aut humidæ conuulſioni.Si itaque quis cõparauerit neruum,ſiccæ & humidæ conuulſioni, non inueniet aliquam neruo congruentem,ut argumenta facta ſuprà probant.Sic etiam & pulmonia, quæ à ſanguine bilioſo fit, non magis cõgruit pulmoni,q̃ quæ à ſãguine fit pituitoſo, quãuis pulmonis temperatura naturalis calida ſit: quod conſtat, quia bilioſa difficilius ſanatur,quàm pituitoſa: comparanda tamen eſſet unica pulmonia bilioſa,duobus pulmonibus,calidiori & frigidiori, & calidiori magis congruere diceretur, faciliusq; eueniret,ac ſolueretur. Ad propoſitum de neruorum conuulſionibus,unica conuulſio,nempe humida,diuerſis neruis eſt comparanda,ut neruis humidioribus ac ſiccioribus, & facile inuenietur,humidam conuulſionem neruis humidioribus eſſe magis congruentem,quales ſunt nerui puerorum, in quibus

Morbi quomodo proportionales inueniẽdi.

bus etiam facilius eueniunt atque ſanantur:neruis autem ſiccis minus congruere,quales ſunt nerui adultorum, quibus humidæ conuulſiones minus fiunt,ac difficilius ſanantur.Quòd ſi ſiccam conuulſionem neruis ſiccioribus & humidioribus compares,ſiccis magis quàm humidis congruet, faciliusq; ipſis eueniet,atque facilius ſanabitur. Vnum igitur morbum diuerſis temperaturis comparare oportet,non unam temperaturam morbis diuerſis atque contrarijs,Gal. etiam eundem comparandi modum ſeruauit,comparans unum morbum, ut febrem ardentem hyemi & æſtati,id eſt, ad diuerſa tempora: & raucedinem,unum morbum ad diuerſas ætates, nempe ualde ſenibus,& ab his qui tales non ſunt. Adde, quòd conuulſio humida non eſt ſiccæ contraria,quoniam ſicca eſt morbus in temperatura,& humida morbus in compoſitione,nēpe obſtructio.Hic modus intelligendi apho.34. ſect. 2. uſque adeò medicos latuit,ut aliter facientes comparationes, obſcuram ac penitus falſam fecerint Hipp.ſententiam,difficileq; potuerint argumenta,quibus ſibi ipſis obſtrepebant,ſoluere, quæ tamen uia iſta quàm facile ſoluentur.Hæc etiam multò latius diſcuſsi in expoſitione apho,quom ipſum publicè enarrarem.

Morbus unus diuerſis temperaturis eſt comparandus.

SECVNDA pars incipit(Itaque conuulſio),plures ſcribit conuulſionis cauſas,hic tamen de conuulſione,quæ fit cū febre,loqui dicit Hippo.

TERTIA pars,quæ incipit,Itaque conuulſiones)diuerſa eſſe ſigna docet,quæ oſtendunt conuulſionem in adultis, ab ijs quæ in pueris:in adultis enim ea erunt,quæ in phrenitide difficili,quod declaraui in apho.expoſitione: in pueris tamen ea quæ ab Hippo.ſcribuntur.Quorum quædam cauſæ rationem habent,ut uigilia,luctus, terror, aluus dura: quædam tantùm rationem ſigni habent, ut coloris in uultu mutatio.

Interdum ſi metu,aut. Græcè,καὶ φοβηθῆναι σφοδρῶς,ὅπερ ὠνόμασεν ἐκπλαγῆναι. quod eſt,uehementer timere, quod perterreri nominauit. *Si lugeant.* Græ.καὶ τὸ κλαῦσαι μετ' ἐντάσεως σφοδροτέρας. quod eſt, & lugere cum uehementiori contentione. *Viridis.* Græcè,χλωρόν. id autem pallidum & rubiginoſum ſignificat.

ἐκπλαγῆναι.

PROGNOST. XXXV.

MORITVROS autem ac liberandos ex pueris,atq; alijs conijcere per omnia ſigna,

ſigna, quemadmodum in ſingulis ſingula ſcripta ſunt.

DEPLORANDA certè calamitas huius tempeſtatis medicorum, apud quos maiorem habet autoritatem Gentilis, aut Iacobus de Partibus, quàm Hippo. aut Gal. apud quos ſimiliter non eſt argumentum adeò ſophiſticum, ac nullius fere momenti, quod non ſubuertat, quamuis ex antiquis ſuſceptam doctrinam, etiam ſi ex primis elementis fundamẽtum acceperint: adeo ſunt & corrupto ingenio, & deprauato animo, à pueritia falſis & corruptis diſciplinis inſtructi, quo nihil magis impedire poteſt cognitionem ueritatis. Hi quoties Auicennã Hippo. atque Gal. conferunt, Auicennam principem medicorum appellant, ſummum ac maximum, compendio, breuitate, claritate, ac certitudine doctrinæ: quum tamen nulla ſit longior uia addiſcendi medicinam, ea, quæ ſine methodo ac demõſtratione procedit, qualis eſt Auicẽnæ confuſiſsima doctrina. Adde quòd liber ipſe mille ſcatet mendis: & hi qui ſectã Auicennæ iactant, linguam Arabicam ignorant, qua ipſe librum ſuum ſcripſit. Hoc unum certo ſciant Auicenniſtæ, quòd ſi ipſe modo reuixiſſet, nec librum ſuum, quem appellant, agnoſceret, nec ſuos aſſeclas medicos appellaſſet: eosq; admoneret qđ nos facim⁹, ut ſe ad libros Hip. & Gal. euoluẽdos cõuerterẽt, ac ſumma ueneratione Hip. colerent, non permittẽs Hip. cõdemnare tanquã mendacem, ob id quòd ipſi in præſagijs mentiuntur, ignorantes quòd ſigna omnia cognoſcẽda ſunt, & perpẽdenda, ut ipſe docet hic, & in prog. 37. ſequẽti. Quorum dignitatem numerumq;, ubi quis rite perpenderit, nunquam non prædicet quæ Gal. uiuens prædicere ſolebat: ꝙ ſi quando aberrauerit, non Hippo. ut mendacem (quod Barbari faciunt) ſed ſeipſum ut inexpertum accuſabit. Rettulit huius prog. ſententiam Gal. lib. 1. Prorrhe. Com. 2.

Medicorum calamitas.

Auicennæ liber.

GALENI COMMENT.

ID etiam antea dixit: & nunc quoque commemorat: & rurſus poſt paulum dicet: propterea quòd utiliſsimũ ſit. attamen non id intelligunt plerique medicorum: ſed interdum aliquod prauum uidentes indicium, ex quibus contingit uiuere hominem, criminantur ceu mendacem: quemadmodum

modũ rurſus bonis apparentibus interempto ægro, falſum eſſe Hippocratem dicunt: nondum cernentes ut interdum à multis bonis indicijs unum malum uehemens peruincatur: & rurſus econtrario à multis malis unum bonum, ſi uehemens ſit.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

GALENI Commentarius nulla eget annotatione, præterquam ubi dixit, *Id etiam antea.* huius prog. ſententiã ſcripſit Hipp. lib. 2. prog. 55. & in ſequentibus prog. 37. in fine. Vbi ſcribitur, *Si uehemens ſit.* Si, & Sit, abundant.

PROGNOST. XXXVI.

HAEC autem dico de morbis acutis, & quicunque fiunt ex ipſis.

CLARE monſtrat hoc in loco, de quibus morbis in præſenti libro loquutus eſt: nempe de morbis acutis, & de illis qui fiũt ex ipſis, quos appellamus acutos ex decidẽtia. Quòd de morbis agat acutis, dixit li. 1. prog. 1. Conſiderare autem oportet hoc modo, in morbis acutis. Quòd etiam egerit de his qui fiunt ex acutis, oſtendit in prog. 21. lib. 1. dicens, Bonam autem reſpirationem exiſtimare oportet, ualde magnam uim habere ad ſalutem, in morbis acutis, quicunque cum febre ſunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Et in prog. 1. lib. 2. dicẽs, Hydropes ex acutis morbis omnes malæ. Et in hoc lib. progn. 7. dixit, Eſt autem & quartanarum conſtitutio ex tali concinnitate. *Prognoſticorũ liber de quibus eſt.*

GALENI COMMENT.

ID quoque ſcripſit Hippocrates, quomodo antẽ dictum etiam præceptum, uaticinatus negligentiam pariter & audaciam eorum, qui ſint eius uolumina lecturi, & itẽ quæſituri quo pacto commemoret quadrageſimum diem atque ſexageſimum, ſuppurationemq́; & aquam intercutem: nec non febrem quartanam. Cùm enim uel eo clara ſcribente, ut non ſolùm agat de acutis, ſed etiam de ijs qui ex horum decidentia in longam temporis ſeriem

exten

extenduntur, attamen talia quærant, quidnam agerent, niſi id effeciſſet?

ANNOT. IN GAL. COMM.

HIP. ueluti uatē quēdā futura prænoſcētē, uaticinatū eſſe inquit, medicos aliquando ipſum accuſaturos, quòd de morbis acutis agens, fecerit etiam de abſceſsibus, & quartana, & aqua inter cutim mentionem: à quibus ſuas tutatur ſententias, dicens, ſe non tantùm agere de acutis morbis, ſed & de acutis ex decidentia. *Id quoque ſcripſit Hipoc. quomodo & antè dictū præceptum.* Græcè, καὶ τοῦτο καθάπερ καὶ τὸ πρότερον ἔγραψε ἐπιτεχνησάτες. quod eſt, hoc etiam, quēadmodū & præcedēs, ſcripſit Hip. Præſentem nanque ac præcedentem ſententiam cautè ſcripſit Hippo. futurorum medicorū ignorātiæ ac malitiæ præuidēs.

PROGNOST. XXXVII.

OPORTET autem eum, qui rectè præcognoſcere debet ſaluandos ac morituros, in quibus etiam morbus plurium aut pauciorū dierū futurus eſt, quum ſigna didicerit, ipſorum vires ratiocinatus, inuicē diſcernere, quemadmodū de alijs ſcriptum eſt, ac de vrinis & ſputis, quando ſimul pus ac bilem excreauerit.

Signorū uires perpendere.

EAM ſententiam, quam in prognoſt. 35. expoſuimus, modò repetit Hippocr. nempe ſignorum uires eſſe perpendendas potius, quàm ipſorum numerum: unum namque ſignum bonum ſæpe contingit, ut plurima ſigna mala uincere dignitate poſsit, & contrà. Nam ubi ſigna coctionis in urina apparuerint, & ſi æger dolore uexetur, aut conflictetur, & uigilet, ac cibos auerſetur, ſalutis ſpes adhuc habetur, in unius ſigni uigore confidentibus. Foret certè ars prædicendi breuior multo, & quæ unius hominis uita addiſci poſſet, ſine antiquorū ſcriptis, ſi id ſignum, quod ſalutem oſtendit, adeò certum eſſet, ut nunquam deficeret: item & ſignum letale. Verùm quoniā multa ſigna contraria prope ſemper occurrunt, quibus magis ſit confidendum, docet Hippo. quum quædam ex ipſis bona, quæ-

Signorum diuerſi ordines.

dam

dam optima,quædam quàm maximam uim ad ſalutem habere dicit: rurſus & quædam mala, quædam letalia, quædam peſſima,aut exitioſiſſima,quædam ualde exitioſa,iam eſſe prænunciat.Id eſt,quod medicum Galeni imitatorem decet perpendere,ac conſiderare,poteritq; Eudemi quartanam duplicem ac triplicem futuram prędicere,ac deinde ſequẽtem ſalutem, homine adhuc ſene quartana laborante,ac hyemis tẽpore:poteritq; prænoſcere mulierem Pyladis amore deprǽhenſam:& Atrienſem conflictari,quoniam erat rationem redditurus eorum quæ ſibi herus concrederat:ac quòd Cyrillus Boëti filius clam quidpiam nocẽs edebat:ac quod Sextus ægrotans ſexto die iudicatus,non integrè liberatus fuit,ſed morbus rediturus erat, ac 17. totius morbi die ſoluendus: ac ſimilia, quæ de Imperatore Marco Aurelio Antonino,& Cõmodo eius filio, & iuuene qui fluxum ſanguinis narium paſſus eſt,Galen.prædixit. Quam ob cauſam apud quoſdã admirabilis erat,& apud alios odio habebatur,ut lib.de Prænotione ad Poſthumum teſtatur.Præſens progno.non èget alia expoſitione, præter eam quæ habetur à Gale.in Comment.

Galeni prædictiones.

GALENI COMMENT.

OMNIA *aßiduè oportere ſpectari indicia, nec uni credere,etiam antea dixit.Sed nunc adiecit quod ſermonis eſt utilißimum;id uerò eſſe dico, uires æſtimare indiciorum,neque ſimpliciter has,ſed conferendo eas inter ſe.Sunt enim quædã indicia & ipſa per ſe praua, magiſq; & minus:quorum uires menſurari oportet uocabulis : ut anteà quoq; explanauit,aut exitioſum dicendo, aut exitioſius,aut admodum exitioſum : & item adijciendo uerbum iam.Nec ſecus in bonis indicijs rurſus,aut ſalutare, aut ſalubre ſimpliciter,aut magnam obtinens uim,aut etiam cũ uerbo admodum.Plus eſt enim ſi dicatur,admodum magnã uim obtinere ad ſalutem:quàm ſi nudum ac ſolum, magnã uim obtinere.Sed nunc conferri oportere dicit uires indiciorum inter ſe,non modo ſimilium, uerbi gratia bonorũ cum bonis,ac malorum cum malis: ſed etiam bonorum cũ*

malis.nanq; per hanc comparationem,ea quoque quæ fiũt præter rationem, innuit. In primis enim agnoſces quidnã præter rationem eueniat,tum autem haudquaquam terreberis,& demum conſiderabis quamobrẽ exiſtat,aut quidnam indicare natum ſit. Sed hæc omnia in noſtris commentarijs definita ſunt,maximeq; libro De iudicationibus:nec uerò ab re erit nunc quoq; gratia exempli reuocare in animum quædam,à communi initio incipientes omnis præſentiendi facultatis.Conſideres enim cõueniet in primis, utrũ præcipue pars una in corpore affecta ſit,an morbus ſit humoris in conceptaculis conditi:deinde per quam potiſsimum facultatem periculũ ægro immineat (etenim ſuprà dictum eſt triplicem eſſe facultatem)tum deinceps facultatis illius mala ac bona indicia.Fingamus enim facultatẽ de cerebro manantem,imperpeſſam haberi, atq; etiam corporis partes imperpeſſas, totius uerò argumentum morbi hoc eſt febrilis ex putreſcentibus ſolis habẽtes humoribus: deinde his ita habentibus,ab initio cuncta apparere in urina bona indicia:hunc hominem mori impoſsibile eſt. Quocirca quanquam aliquod exiſtat indicium terrificum, non ſolùm non terreberis (quemadmodum plerique medicorum) ſed etiam id iudicationem præmonſtrare exiſtimabis.etenim dolet caput, ac delirant,& intuentur tẽnebricoſa quædam ac flaua, & hebetudines ſubeunt oculorum,atque etiam uentriculi dolor:& item ſpirant difficulter:& ilia contenduntur ratione iudicationis:& rurſus deiectiones malignæ,& ſcreationes,atq; etiam uomitiones quædam: & item partes nigreſcentes,putreſcenteſq;, & intermorientes hominem exhibent per omnia meliorẽ. Sæpe enim ex talibus ſecretionibus ægri facilius ſpirant, melius appetunt,melius dormiunt,dolore leuantur,ac re-

ſur

ſurgendo leuiores, & in totum faciliores euadunt: perſpi cue indicantibus ijs quæ euacuãtur, expurgari corpus, na tura præter ſpem ſuperiorem conflictũ repellente. Sed hæc omnia poteſtate ſunt prodita, atque hoc uolumine defini ta: præcepta de pulſibus tantummodo addenda ſunt: quæ nos omnia in commentarijs De *pulſibus clarè perſcripſi mus, prorſus ſilentio diſsimulãtes ſphingis ænigmata, qua lia innumera ſcripſerunt Archigenis ſectatores. Itaq; hæc omnia prompta animo obſeruando inſpice, conferendo ea inter ſe. ex his enim poteris prædicere ea quæ ab infirmis omittuntur: interdum etiam neceſſarijs ipſis haudquaquã exquiſite perſpecta: quemadmodum ſæpenumero me uidi ſtis in ijs qui ſtrideant dentibus, ex natura in illis haberi accidens pronunciare, ita ut exiſtimarent familiares audi entes non ex medendi facultate, ſed ex arte uaticinandi ta lem extitiſſe prædictionem. interdum etiam in dormienti bus inconniuentibus oculis: ut id quoque in eis ex natura exiſtat. & quodam in uentrem cubante id ipſi quoque na tura neceſſarium. Porrò mulieris cuiuſdam aliquando ui ſus eſt adeuntibus nobis dexter oculus alterum inſigniter ſuperare: de qua dixi talem ante morbum extitiſſe exceſ ſum. & item in alio caua admodum tẽpora, quo perſpecto tunc dixi per naturam haberi affectionem. Uidem aliorũ cruentos oculos eſſe naturam: conuulſam uerò in alio ſu percilij partem, aut oculorum, aut labrorum: & item nõ nulla ante morbum ex cauſa fuiſſe exteriore. Quinetiam intermittentem pulſum, atque etiam pulſus uarietatem, & alia generis eiuſdem ex natura in quibuſdam haberi dixi, uel ipſis ægris haudquaquam perſpecta. Quandoque etiã ſimul atque conualuerunt, reſtare uiſa ſunt uoces aſperas, raucas, clangoris æmulas, in hoc ex natura, in illo ab ægro*

tatione committi. De quibus cùm libro De præſagiendo latius docuerim, nihil inſuper neceſſe habeo hoc loco recẽſere: ſed ſufficiet ſummam talium electionis dicendo ſiſtere orationem. Quoties enim ex omnibus alijs ſine periculo uideatur morbus, tale accidens terrificum, ex natura adeſſe ſciendum eſt: aut prorſus ante ægrotationem fuiſſe propter aliquam cauſam euidentem. Quocirca mihi & Hippocrati credentes, conſiderabitis (quemadmodum dictum eſt) uires indiciorum æſtimantes, quemadmodum ipſe inquam prædixit. Exempli enim habuit mentionem, quoties pariter pus bilemq́; excreet: idq́; ab eo dictum eſt per dictionem illam quæ ita incipit: Quæcunque ſuppurantur dum ſcreatio biliosa eſt, exitioſa admodum ſunt, ſiue uiciſſim bilis ac pus, ſiue pariter excernantur. Per hanc enim dictionem cenſuit conſideranda eſſe exquiſita ratione omnia quæ in ægris exiſtunt. atque nõnulla quidem expoſuit eorum, à bonis ita exorſus: Bona hæc ſunt, facile ferre morbum, facile ſpirare, dolorem ſedari, ſputum facile excreari. Tum deinceps ubi ea omnia recenſuit, à malis rurſus exorſus: Mala uerò, inquit, his aduerſa habentur, difficulter ferre morbum, ſpirationem magnam & crebram eſſe, dolorem non ſedari, ſputum uix excreari, ſitire admodũ, corpus ab igne inæqualiter detineri. Sed hoc tibi & prauorum ſignorum initium doctrinæ eſt ab eo antea prodita ex prædicta materia quam de excreatione cõſcripſit. Vt igitur inquit in his dixi, ita in cunctis agas, nihil omittendo, ſed ſeorſum æſtimando ſingulorum uires indiciorum, deinde ea inter ſe conferendo.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte commendat ex doctrina Hippo. uires ſignorum conferre, nõ tantùm bona malis, ſed & bona bonis, & mala malis.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Namq;) docet ex hac ſigno rum collatione ſequi, ut medicus ritè cognoſcat, qui ſecundùm rationem, & qui ſecus liberatus eſt. Secundò etiam ex his quæ fient non terrebitur, quemadmodum uulgares & indocti medici, inſpicientes ſymptomata, quæ antecedunt iudicationes. Tertiò, cauſam eorum conſiderabit, ad quam ex ſignorũ cognitione deueniet. Vbi legitur, *Tum:* & poſt, *Demum.* lege, Secundum, Tertium. *Libro de Iudicationibus.* primo, capite decimotertio.

IN tertia parte, quæ incipit (Conſideres) præcipit conſiderare in morbis, ſi pars aliqua læſa eſt, ueluti in phrenitide, aut pulmonia, aut non: & demum ex cuius membri lęſione maius in eo morbo imminet periculum. Quòd ſi ex læſione naturalis facultatis pẽdeat periculũ, ubi ſigna coctionis apparuerint etiã mẽte turbet, doleat caput, tenebroſa apparuerint, & nigra deijciãtur, nihil horũ obſtat quin æger ſanitati reſtituatur. Ratio eſt, quoniam omnia ſigna decretoria ſignis coctionis adiũcta ſalutifera ſunt. *Ilia.* lege, Hypochondria. *Et item partes nigreſcentes.* Lib. 2. prog. 9. inquit Hippo. Si digiti ac pedes omnino nigreſcunt, minus pernicioſi ſunt, quàm ſi liueant. Poteſt enim id euenire, ut inquit Galen. in Comment. quoniam humor in eas partes decumbit. *In Commentarijs de Pul.* nempe in libr. de Cauſis, & de Præſagatione ex pulſib.

Membrum ex cuius læſione maius periculum imminet conſiderare.

QVARTA pars incipit (Itaque hæc) in qua uſum prædictionis refert: qui enim talia obſeruauerint, poterint rectè prędicere multa futura in morbis, & quandoq; ea, quæ neque ab ægro, neq; ab aſsiſtentibus ſatis perſpecta fuere. Quod (ut dixit Hipp.) quando medicus prædixerit, creditur magis cognoſcere quæ ad ægrotantes attinent. De quibus ſunt, quæ ipſe de ſe narrat, & multa alia, de quibus ego in expoſitione memini, & ipſe in lib. de Prænotione. *Prædicere.* quidam legunt, *προλέγειν.* alij uerò *ἀνευρεῖν*, hoc eſt, inuenire. *Et quodam.* Græcè, *καὶ τινὸς ἐπὶ τὰ στήθεα κατακειμένου, καὶ τοῦτο ἀναγκαίων ὑπάρχειν αὐτῷ φύσει.* quod eſt, & de quodã in pectus cubante, & hoc natura ei familiare. *Pulſus uarietatem. ἑτεροσφυξίαν.* *Lib. de præſagiendo.* *ἐν τῇ περὶ τῆς προγνώσεως πραγματείᾳ.* quod eſt, in opere de Prænotione. Eſt liber ad Poſthumum ſcriptus.

QVINTA pars incipit (Exẽpli enim) exponit in hac parte, quod Hippo. ſcripſit in progn. dicens, quomodo ſimul pus ac bilem ſcreauerit: id enim exitioſum ſignum uoluit in prog.

53.lib.2.Præcepit tamen ibi in prog.56. ſigna omnia conſiderare,bona,ac mala. *Ab igne.* Græcè, ὑπὸ τοῦ πυρὸς.id eſt,à febre. πῦρ enim appellat Hippocr. febrem,ut lib.1.de Mor.pop.par. 3.in hiſtoria Sileni,ut uult Galen. in Comment.Ignis uerò Latinum uocabulum non ſignificat febrem. *Vt igitur in his dixi.* Græcè, ὡς ἂν φυσὶν ὧδε τούτων εἶπον.

πῦρ.

PROGNOST. XXXVIII.

DECET autem morborum ſemper populariter graſſantium,impetum conſiderare,nec latere temporis conſtitutionem.

DVO maximè neceſſaria,ad prænoſcendũ ea, quæ ſunt futura in morbis,conſulit Hippocr.aduertere:nempe, impetum morborum qui populariter graſſantur, & temporis conſtitutionem.Primum enim ubi quis nouerit,multa prædicet futura:ſi namq; tertiana febris fuerit morbus, qui populũ infeſtat, facile erit febre inſpecta cũ reliquis cognoſcere quòd illa febris tertio repetet die.Coadiuuat ad id cognitio temporis,gratia exempli æſtatis:per id enim tempus tertianæ febres ſolent uagari per populum.Pariter ſi letales ſunt morbi,qui populariter graſſantur,non parum ad prædicendum mortem proficiet ipſorum notitia,ut tempore peſtilentiæ.Præterea ſi huiuſmodi morbi ſolent ſudore finiri,aut fluxu uentris, aut quauis alia uia,ſimile futurum prædicere licebit. Quam ſententiam Hip. libr.6.de Morb.pop.part.8.innuit dicens, τῶν ἐπιδημικῶν νόσων οἱ τρόποι.hoc eſt, morborum populariter graſſantium modi cõſiderandi.Sunt autem morbi populariter graſſantes,qui à Græcis ἐπιδημέοντες appellantur,à uerbo ἐπιδημέειν,quod eſt,populariter uagari.Sũt autẽ hi de genere morborum,qui omnibus communes,Græce,πάγκοινα,& κοινὰ appellantur,diſtincti contra eos,qui non omnes ſimiliter inuadũt,qui ſporadici, id eſt, diſperſim inuadentes dicuntur. Communes itaque quidam ſunt ἔνδημοι,Latinè endemij,id eſt populares, & in populo facti,quaſi populo peculiares. Sunt & qui perpetuò locũ aliquẽ occupant,ut bocium, morbus lateralis, qui aliquibus populis ſunt peculiares,ex aëre,& poſitura loci, & aquis, & ſimilibus. Quidam ſunt, qui ἐπίδημα,& ἐπιδήμια uocantur, quatuor aut quinq; ſyllabis,& ſunt illi qui populariter graſſantes, aut per populum uagãtes dicti ſunt.Ex his rurſus quidam ſunt peſſimi ac

Morborum popularium cognitio.

Ἐπιδημέοντες morbi qui.

πάγκοινα.

ἔνδημος.

ἐπίδημα.

ac exitioſiſsimi,qui peſtilentes appellantur, qui maiorem partem hominum,quos inuadunt,interimunt,ob id pernitioſi appellati,ut lib.1.de Rat.uict.acut.Commen.9.ubi de ſporadicis morbis,& epidemis,& endemijs mentionem fecit dicens, Peſtis uerò epidemia pernitioſa. Quidam ſimpliciter epidemij, quæ omnia breuiter habentur à Galen.lib.1.de Mor. pop.par. & Comment.primis,quum dixit, Hæc ad ea quæ dicentur memoria tenenda ſunt,noſſeq; debes, morbos quoſdam communiter multos præhendere,qui communes dicuntur,alios unūquenq; priuatim inuadere,& ſporadicos appellari.Inter communes autem alij endemij ſunt,alij epidemi, & epidemij,tum quatuor,tum quinq; ſyllabis ſcripti & dicti. Atq; horum, qui pernitioſiſsimi ſunt,λοιμώδη,id eſt,peſtilẽtes appellant,cauſam ex ſtatu cœli habentes & ipſi,quomodo morborum epidemiorum genus uniuerſum.Hunc morbum Græci appellant,λοιμὸν, id eſt,peſtem.Præterea non decet,inquit,latere temporis conſtitutionem:mutatio enim temporum multos morbos parere poteſt,ut dixit in aphor.1.ſect.3.Mutationes temporum potiſſimum pariunt morbos,& in temporibus magnę mutationes, aut frigoris,aut caloris,& alia pro ratione eodem modo.Quę ſint autem iſtæ mutationes temporum,quas conſiderare præcipit,& qui morbi eas ſequantur,docuit in eadem 3.apho.ſect. ut etiam Galen.in Commen.citat.in aphor.9.ſect.3.dixit,Morbi omnes quidam in omnibus temporibus fiunt,quidam uerò magis in quibuſdam ipſorum,& fiunt, & exiccantur. Et in lib. de Morb.popul.plurima dicta ſunt, quæ ad temporum mutationes & aëris ambientis conſtitutionem attinent.Id eſt quod lib.1.dixerat in pręfatione,Simul autem & ſi quid diuinum eſt in morbis,& huius ediſcere prouidentiam.Et Galen.in Com. poſtquam aliorū opiniones reiecit,tanquam falſas, circa illius uerbi,Diuinum,expoſitionem,ſubdit.Itaq; ſoluemus fidentes iam non aliud haberi id,præterquam ambientis nos aëris conſtitutionem.Allegat quoq; præſentem ſententiam.

Peſtilentes morbi.

λοιμὸς.

Temporis conſtitutio aduertenda.

GALENI COMMENT.

AD prænoſcenda futura in ægris accidentia, maximè conducit ſe inuulgātium quoq; morborum cognitio, qui iam præſentes,& item futuri ſint: diſſeruit autem ipſe breuiſſumma in ſententijs qui ſingulis increbreſcant tem-

poribus, quiq́; & præſentem & anteactam ſequantur con ditionem. Vere enim (ait) atræ biles, furores, & alij deinde quos enumerauit: qui ueris & aliorum temporum proprij ſunt, quoties ſcilicet proprias ſeruent naturas. Si minus ſeruent, graſſaturos alios ait morbos anteactæ conditioni congruentes: atq́; docuit quinam ex ijs poſtea futuri ſint, qui uerò ſtatim cum prima conditione. De ijs igitur qui poſtea futuri ſint, ita docuit: Si hyems ſqualida & aquilonia fuerit, uer uerò pluuium auſtraleq́;: & alia quæcunq́; deinceps dicit. De ijs uerò quæ in ipſis præſentibus accidant conditionibus, dum ait: Conditionum anni ſqualores ſalubriores (quod in totum dixerim) quàm imbres, & alia quæcunque deinceps exiſtũt. Itaq́; in ſententijs ſummatim de morbis uulgarijs, ſeu uulgariter graſſantibus docuit. In libris uerò de Morbis uulgarijs ad particularia deuenit. Quanta uerò & horum utilitas habeatur, quanquam uideãtur comprehendi ſermonibus uniuerſalibus, explica bitur in Commentarijs de Morbis uulgarijs, ab his ordine perſcribendis. Nunc uerò ſummam totius dicam præſenſionis, de qua ſermonem in præſenti dictione Hippocrates fecit. Indicijs enim proditis hoc uolumine Prognoſtico, morborum ipſorum proprijs cenſet adijcienda eſſe ea quæ ex aëris conditione ducuntur. Finge enim aliqua uiſa eſſe indicia ex ratione morbi ſanguinis fluoris, eſſe uerò & tẽ pus uernum: adhuc magis ſperabis fore ſanguinis fluorem. quòd ſi præſens quoq́; conditio calida & humida fuerit, multò ſanè magis. & item præteritorum duorum uel triũ temporum conditio ſi ſanguinem gignat, adhuc etiam magis ſperabis fore ſanguinis fluorem. Vt igitur ſermo de ſan guinis fluore, ita de omnibus alijs eſt. Sed abundè erit dice re ſingulare exemplum futuri ſudoris: Per æſtus ſqualen=

tes

tes febres propè dixerim ſine ſudore eueniunt: per imbres cum ſudore magis infeſtant. Itaq; conſtat ut præter alia ſigna, quæcunq; ægrotationis propria habētur, futurum demonſtrantia ſudorem, ambientis præterea aëris conditio accedens ſpem futuri ſudoris firmiorem ſubſcribat.

ANNOTAT. IN GAL. COMM.

IN prima parte docet quantum conferat ad prædicendum cognitio morborum popularium, tam præſentium, quàm futurorum, qui omnes in aphoriſmis compræhenſi ſunt, tam hi qui temporis præſentis naturam ſequuntur, quàm hi qui præcedentis. Vt in apho. 20. ſect. 3. uere dixit melancholiam & maniam abundare. Hic aphoriſ. fuit Galeno exemplum morborũ qui reſpondent præſenti, & antè actæ conſtitutioni, ubi tempora ſuam obſeruent naturã. Nam ut Gale. uult in Commen. ipſius, hi morbi in uere fiunt: eſt autem uer ſaluberrimum tempus, & morbi in ipſo facti, naturas aliorum temporum præcedentium oſtendunt. Quoniam mali humores in ipſis fuerunt aceruati, uer uerò ipſos mouit ad excretionẽ, nõ aliter lædẽs, quàm exercitium cum abundantia factum. Vbi tamen tempora naturam propriam non ſeruauerint, quidam morbi fient ſtatim ipſam conſtitutionem conſequentes, quidam uerò poſt. Exemplum eorum, qui poſt ſequuntur, eſt apho. 11. lib. 3. De tẽporibus ſi quidem hyems ſicca & aquilonia fuerit, uer uerò pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, & reliqua. Talis etiam eſt aphor. 12. Quæ uero in ipſis fiunt conſtitutionibus, dum mutatio præſens eſt, ſcribuntur in aphoriſ. 15. tertiæ ſect. quum dixit, Ex anni autem conſtitutionibus, ut in ſumma dixerim, ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferæ. Hæc ſunt in aphor. dicta: plura etiam alia in lib. de Mor. pop. *Conditionem.* καταστάσει. conſtitutionem. Sic & alia loca corrigenda ſunt, ubi cõditio ſcribitur. *Vere.* Græcè, τῷ μὲν γὰρ ἦρι ἔφη πλεονάζειν, τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ μανικά. quod eſt, Vere quidem dixit abundare melancholias & furores.

Morbi conſequuntur præſentem aëris cõſtitutionem, et anteactam.

Morbi qui ſequuntur præcedentem cõſtitutionem.

Morbi qui ſequuntur præſentem aëris cõſtitutionem.

Si minus ſeruēt graßaturos alios, aut morbos antè acta cõſtitutioni congruentes. Græcè, εἰ δὲ μὴ φυλάττοιεν, ἐπιδημήσειν φησὶν, ἕτερα νοσήματα τῇ γενομένῃ καταστάσει προσήκοντα. quod eſt, Si uerò nõ ſeruauerint, graſſaturos dicit alios morbos, factę conſtitutioni congruentes. Errauit autem Laurentianus dupliciter. Primò, quoniã

Error Laurentiani.

 dixit,

dixit, Antè actę cōſtitutioni:cū tamē Gal.diuidat hos morbos, qui fiūt tēporibus nō ſeruātibus propriā naturā,in eos qui ſtatim fiūt,& eos qui poſt cōſtitutionem fiūt: & exemplificās de his qui ſtatim fiunt,dixit,De his uerò,qui in pſentibus accidūt cōnſtitutionibus,dum ait, Ex anni quidem conſtitutionibus, ut in totum dixerim,ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores: modò iſtæ ſanæ diſpoſitiones præſentibus ſiccis conſtitutionibus fiant,nō antè actis,ut ipſe ſcripſit. Vult enim Gal.ut expoſui,quędam euenire cum ipſa mutatione tēporis; quædam uerò poſt ſequi eandem conſtitutionem,quos non dicet Gale.antè actæ cōnſtitutioni congruere,ſed præſenti. Secundò errauit, quoniam ubi ipſe antea dixerat, Antè actam, Græca litera habet, *προγεγονυῖα*. in hoc autem loco *γγνομένη*.& utranq; partem ipſe con ſimili uoce tranſtulit. *Vulgarijs ſeu.* abundat. *In Commentarijs, de Morbis uulgarijs, ab his ordine perſcribendis.* Hanc ſententiā retulit lib.1.de Morb.pop.part.2.Commenta. 47.ubi de libro Prognoſt.loquens,inquit,Nos quoq; illum tribus Comment. expoſuimus,in quorum calce,quod libri Epidemiorū Progn. ſequantur,oſtendimus. Circa quod aduertendum, quòd liber Prog.ab Hipp.fuit ſcriptus poſt lib.de Morb.pop.apud Gal.tamen liber de Morb.pop.poſt librum Prognoſt. eſt legendus, quod in expoſitione tituli huius libri ſatis declaratum eſt.

Morbi præſentis conſtitutionis.

IN ſecunda parte, quæ incipit(Nunc uerò) ſummatim mētem Hippoc. explicat, uoluit enim præter ſigna, quæ ab ipſis morbis ſumūtur, adijcere ea quæ ſumūtur ab aëre. Vbi enim ſigna oſtēderit morbus, quæ indicāt fluxū ſanguinis, ſi id uere accidat, & ſi temporis præſentis aut præcedentis natura ſanguinem plurimum potuit generare, expectandus adhuc multò magis fluxus ſanguinis.

TERTIA pars, quæ incipit(Vt igitur) exemplum eſt ſudoris futuri, ſimili exemplo adducto in parte ſecunda de fluxu ſanguinis.

PROGNOST. XXXIX.

RECTE igitur noſſe oportet, de tecmerijs, id eſt, de conie cturis certis, atque alijs ſignis: nec latere, quòd omni anno, et omni tēpore, & mala malū, & bona bonū ſignificāt.

VNA

VNA tantùm diuiſione, quæ habetur à Gal. lib. 1. de Criſi. cap. 14. ſuppoſita præſens ſententia clare conſtat. Signa enim omnia, aut ſunt ſigna coctionis, aut ſigna decretoria. Signa coctionis fida omnino ſunt, ſiue ſint in morbis uenoſi generis urinæ, ſiue in morbis uentris deiectiones, ſiue in morbis thoracis ſputa. Signa uerò decretoria, omnino infida ſunt: ſiquidem ex ſe nullam habent certitudinem, quoniã eadẽmet ſigna, quæ oſtendunt bonam criſim, oſtendunt etiam malam, ut capitis dolor, morſus uentriculi, tremor labij inferioris, tã bonum quàm malum uomitum antecedunt. Sunt etiam ſigna alia ſalutis & mortis, quæ nec ſunt ſigna coctionis, nec ſigna criſis, quæ non habent parem cum ſignis coctionis certitudinem, neque adeo ſunt infida, ut ſigna decretoria, uerùm bona ex eis ſemper ſunt bona, & mala ſemper ſignificant malum: ut conſtare mente, bene ſe habere ad oblationes, dormire noctu, bonus accubitus, bona ſunt, ac ſemper bonum oſtendũt: & cõtraria his, ſemp malũ oſtẽdũt. Neq; tamẽ argumẽtũ quod ex ipſis ſumitur, omnino certum eſt. Signa coctionis, ſigna ac tecmeria appellantur, ſigna ſalutaria, quæ retuli, ſigna etiam ſunt proprie, atque accidentia. Signa uerò decretoria, ſymptomata proprie dicuntur: licet etiam ea appellare ſigna decretoria, & ſigna quæ criſibus adiacent. De ijs itaque Hip. loquens dixit, noſſe oportere de coniecturis certis, quæ τεκμήρια appellantur, qualia ſunt ſigna coctionis, & de ſignis quæ ſimiliter accidentia ſunt, non autem decretoria, qualia diximus eſſe ſigna ſalutaria, quouis anno, & quouis tempore ſignificare con ſimiliter bona bonum, & mala malum. Quod alijs ſignis, quæ improprie & ex accidenti talia ſunt, proprie uerò atque à toto genere accidentia decretoria, nullatenus competit: quoniam non ſemper bonum aut malum denuntiãt, ſed nunc bonum, nunc uerò malum. De his latius Gale. in Com.

Signorum tria genera.

Signa ſalutis.

GALENI COMMENT.

NON apud medicos ſolùm, ſed etiam apud rhetores quæri agitariq; ſolet, quónam diſcrepet à ſigno indicium certum, quod Græci τεκμήριον uocant: quæſtione nõ in uerbis ſolùm habente locum, quemadmodum aliubi, ſed etiam res ipſas attingente. Oportet enim duplicẽ quandam inueniri naturam rerũ ex quibus medici præſentiũt: rhet

rhetores demonſtrant aut ſuadent. In ijs igitur quæ ſumuntur in demonſtrationes, ſiue ſciẽtiarias, ſiue ueriſimiles, differentia una eſt neceſſaria, & aßidue habens alterum alteri ſubſequens, ex quibus propoſitio conficitur. alia uerò non neceſſario, nec aßidue, ſed magna ex parte duntaxat. Quinetiam ex alia differentia, hæc ex obſeruatione empirica, illa ex rationali ſequela eſt: quod ſane eſt demonſtratio. Hæc igitur rerũ differẽtia habetur: nominibus uerò in eis non omnes æqualiter uſi ſunt: ſed elegantiores (prætereo enim ſponte alios) in prima ſectione de eo quod perpetuum eſt, unum quodlibet indicans, cenſent utendum indicij certi appellatione: ſignum uerò nominant alterum. in ſecunda uerò ſectione, quod ex obſeruatione eſt, ſignum: quod uerò ex demonſtratione eſt, indicium certum dicunt. Cæterum ut autores ita nominibus utantur, non medicis ſolùm ſcire utile eſt: ſed etiam illis quibus arte congruit græcizare. At uerò ut ad demonſtrationes ac præſenſiones prædictam rerum differentiam cognoſci, utilißimum ſit, perſpicuum cuiuis eſſe exiſtimo. Sed utrum ambo ſuam aßidue ſeruent uim, quæcunque bonum denuntiant, & quæcunque malum: dignum conſideratione eſt. Ipſe igitur in ſententijs dixit: Per morbos minus ij periclitantur quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tempori, quàm quibus non conuenit aliqua ex his ratione. Hoc igitur non diſcrepat ab eo quod nunc eſt proditum. Malum enim aliquod ſignificare dixit aßidue mala indicia: non tamen ut ſimiliter, aut ut non ſimiliter inſuper adſcripſit prædicta ſententia: neutrum autem transfert in contrariam naturam: ſed hoc in ipſis magis minuſque exiſtĕre dicit pro natura, ætate, & alijs quæcunque enumerauit. quocirca ex hoc nequaquam ab Hippocrate

con

contraria dicentur. Illud uerò magis pugnare uidetur, dum ait, Iis quæ non ex ratione leuant, confidendum non eſt: nec metuenda admodum ea quæ præter rationem incidũt mala. Hæc enim magna ex parte infirma ſunt, nec perſeuerare aut immorari diutius ſolent. An idipſum eſt, propter quod etiam adſcripſit nunc nobis propoſitam dictionem? Accidentia enim quædam de prauis in bona, atque etiam de bonis in praua mutantur: ſigna uerò nequaquam uerti natura in contrarium ſolent: ſed magis ac minus aut malum aliquod ſignificare, aut bonum: non tamen nunc bonum, rurſus uerò malum: aut malum nunc, rurſus uerò bonum. Igitur quæcunq; in urina docuit eſſe mala ſigna, hæc haud unquam bona euadent: quemadmodum neq; bonum ullum, malum. Itidem quæcũque de ſcreationibus uel deiectionibus tanquam bonis aut malis dixit, nullum in cõtrarium uertitur. Pari modo nec quæcunq; circa uultum fieri docuit ſigna aut ex colore, aut mole, aut figura, atq; etiam decubitu, deq; liuidis aut nigris partibus, aut alia quauis tali affectione. Omnia enim ujm retinent propriã, non ſecundùm ſcilicet magnitudinem (antea enim dictum eſt ut recipiant maioris minoriſq; diſcrimen) ſed ſecundũ genus, propterea quòd nullum bonum ad genus euariat malorum, nec ullum ex illis ad genus bonorum, quoties ſcilicet cum proprijs finitionib. conſiderantur. Non tamen in accidentibus ita res habet. Quidam enim ſpirant difficulter, atq; etiam delirant, & ilia conuelluntur, ac ſplendorẽ intueri credunt, & obuerſari tenebricoſa quædam ratione iudicationis. Quinetiam cor dolore afficitur, & inferum labrum intremiſcit: & abſceſſus ſecũdùm auriculas, aut aliquo alio loco erumpit. Conſtat enim ut hæc omnia quãdoq; eueniãt (ut diximus) ratione iudicationis: quãdo-

que

itq; nos finitionem earum firmiſſimam, non ex quibuſdam accidentibus ducta:n, ſed ex quibuſdam ſignis certisq; indicijs. Concoctio enim (dixit) celerem iudicationem, ſecuram ſanitatem ſignificat. Cruditas uerò aut incoctio, aut conuerſio in malum abſceſſum, aut non fore iudicationem, aut temporis longitudinem, aut dolorem, aut mortem, aut horum ipſorum recidiuas oſtendit. Quocirca fore iudicationem, ex accidentibus decretorijs (quæ etiam ſigna decretoria nominari cõuenit) præſentire poſſibile eſt. Sed utrũ bonũ in an malum iudicatio ſit abitura, per concoctionẽ cõgnitio eſt: quæ rurſus haudquaquam fore iudicationem præmonſtrat, ſed conualiturum hominem aut moriturum. Cæterùm hæc tibi erit ad eas quæ proditæ ſunt, appellationum alia enarratio, unà cum rebus utilioribus ad artem prodita. Itaque memineris ut ſigna quoque decretoria accidentia genere exiſtant, indicantia futuras excretiones aut abſceſſus: hæ uerò cauſæ ſunt ut morbus ſoluatur, aut ut exoluatur facultas, primaria ratione: ſed ex accidenti ſigna quoque exiſtunt.

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte ſupponit duas diuiſiones, quæ circa res ipſas uerſantur, quæ aſſumuntur ad aliquid demõſtrandum, atque probandum: aut enim id quod aſſumitur, neceſſariò concludit id, cuius gratia aſſumptum eſt, aut non neceſſariò. Pręterea ex his, quæ aliud probant, quędam ſunt argumenta rationalia, quæ etiam ſyllogiſmi appellantur, quædam ſunt experimenta. Via prima, analogiſtica ratio eſt, ſecunda epilogiſtica, de quibus lib. 1. in annot. circa Commẽ. 2. diximus. Id ad quod neceſſario aliud ſequitur, tecmerium, hoc eſt certa coniectura, appellatur: quòd ſi non neceſſario id ſequatur, ſignum dicetur. Præterea circa ſecundam diuiſionem, id quod probat aliud in uia rationali, eſt tecmerium, ut Gal. inquit 1. li. de Ratio. uict. in acu. Com. 2. τεκμήριον autem ueteres appellant ſyllogiſticum ſignum. Et Cicero inter Rhetores in Partitionibus

ea

ea quæ ad coniecturam ſpectant ſcribit, quæ ſumitur à cauſa & euentu: id uerò quod empirice probat, ſignum eſt. Exemplũ in uia empiricorum, ſi quis probet, faciem, quã depinxit Hip. eſſe malam, quoniam omne quod eſt naturæ aduerſum, eſt malum: & facies quam depinxit Hippo. eſt naturæ aduerſa. Rurſus, ut ſi quis ex eo quòd multi, qui talem habuerunt faciem, perierunt, probet eam eſſe letalem. in uia autem rationali, & à cauſa, ſi quis eam faciem malam eſſe probaret, quoniam ſummum lãguorem facultatis oſtendit. Vbicunque legitur, *Indicium certum*. Legendum, Tecmerium, id eſt, certa coniectura.

Galeni obiectiones. IN ſecunda parte, quæ incipit (Sed utrum) mouet ac ſoluit dubium. Sumitur uerò ex aphor. 34. lib. 2. ubi dixit, In morbis minus periclitantur, quibus propriȩ naturæ, aut ætati, aut habitui morbus magis congruit, quàm quibus ſecundum nihil ipſorum congruit. Vnus ergo & idem morbus, cum eiſdẽ notis, in quibuſdam hominibus eſt magis malus, quàm in alijs: non ergo in omnibus ſignificant bona bonum, & mala malũ. Veruntamen id non contradicit prog. præſenti. Ratio eſt, quoniam licet non habeant ſigna omnia in omnibus æquam malitiam, ut in apho. quæ tamen mala ſunt in omnibus temporibus, ætatibus, & cæteris mala ſunt. Pariter de bonis dicendum.

Mala indicia. Græcè, *κατὰ*, legendũ autem *κακὰ*, id eſt, mala.

Non tamen ut ſimiliter aut non ſimiliter inſuper adſcripſit prædicta ſententia: neutrum autem transfert in contrariam naturam. Græcè, *οὐ μὴν ὅτι γε ὡσαύτως, ἢ οὐχ ὡσαύτως ἔτι προσέγραψεν ὁ εἰρημένος ἀφορισμὸς, οὐδέτερον δὲ μετατίθησιν εἰς τὴν ἐναντίαν φύσιν.* *Codex Græcus corripitur.* Hæc litera Græca errata, fecit Laurentianum confuſe conuertiſſe ſententiam: eſſet enim ſic ſcribenda, *οὐ μὴν ὅτι γε ὡσαύτως, ἢ οὐχ ὡσαύτως ἔτι προσέγραψεν: ὁ δὲ εἰρημένος ἀφορισμὸς οὐδέτερον μετατίθησιν εἰς τὴν ἐναντίαν φύσιν.* quod eſt, Nõ tamẽ id ſuperaddit, quod ſimiliter, aut non ſimiliter: prædictus uerò aphoriſmus neutrum transfert in contrariam naturam.

Gale. obiectio. IN tertia parte, quæ incipit (Illud magis) contra ſententiã præſentem adducit apho. 27. ſectio. 2. His qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere. Sequitur ergo, quòd aliqua ſigna ſunt, quibus non oportet fidere. Veruntamen, ut inquit, horum cauſa hæc ſententia ſcripta eſt, ut intelligamus eſſe quædam accidentia decretoria, quæ bona & mala eſſe poſſunt, ac infida ob id ſunt. *Accidentia decretoria infida.* Alia uerò ſunt, quæ diximus, ſigna coctionis, & tecmeria; & alia ſigna ſalutaria, ut ex colore, mole,

figur

ſigura,decubitu,nigræ aut liuidæ partes: quæ omnia fida ſunt, in maioris ac minoris ratione.Sed de his ſatis in expoſitione prog.dixi,& Gal.hoc in loco.Veruntamen contra ſententiam iſtam uidetur pugnare:nam in præſenti loco inquit, Acciden tia enim de prauis in bona,atque etiam de bonis in praua mu tantur:ſigna uerò nequaquam uerti in contrarium ſolent,ſed magis ac minus,aut malum ſignificare,aut bonum.Lib.tamen 1.de Criſi.cap.14.de Signis & accidentibus loquens,quæ ſunt ſigna ſalutis,ut conſtare mente,& bene ſe habere ad oblationes,bonus accubitus,inquit, At eſſe talia ut plurimum omnibus ineſt:erunt ergo mutabilia.Preterea lib.de Criſi.citato lo co,de ſignis prædictis, de quibus ſimiliter hic loquitur, dixit, Quæcunque enim ſimpliciter bona aut mala nominat,ſæpius talia exiſtunt.hic tamen inquit, Nequaquam in contrarium uerti ſolent:quæ tamen ſæpius talia exiſtunt, aliquando in cō trarium uerti ſolent.Ad hæc reſpondetur,quòd iſta ſigna ſalutis nunquam mala erunt,quæ ſemel bona ſunt: ſæpius autē talia erunt,quoniam ſæpius oſtendent bonum in morbis ſucceſſum,aut malum.Et quæ indicant bonum,poterunt aliquando ferè nullius eſſe momenti:uerùm nunquam malum ſignificabunt,ueluti bonus accubitus,ubi morbus crudus eſt, ferè nullius eſt momēti:ſicuti & male ſe habere ad oblationes,ubi morbus coctus ſit:ſimiliter in ſummo uigore acceſsionis mēte turbari.Vbi ergo huiuſmodi ſignis cognitis medicus uoluerit quippiam de morbis prædicere,ad ſigna alia conuerti de bet,id enim ſignatim inſinuauit Hippo.lib.præſenti,prog.17. Fauces ulcerari cum febre difficile.Verūtamen ſi aliquod aliud ſignum ſuperuenerit eorum,quæ malis adiudicanda ſunt, prædicendum hominem in periculo eſſe. Et Gal.in Com. inquit,Commune uerò in cunctis erit tibi præceptum, maxime in his,qui neque exquiſite optimi,neque peſsimi habentur,in quibus ipſe Hippo.conſueuit præcipere,& alia ſigna conſide rare.Itaque certæ coniecturæ,ſiue tecmeria,ſemper eadē indicant,& ſemper talia fiunt,qualia indicantur:ſigna tamen ſalutis quæ ſigna ſunt,non tamen tecmeria,ſemper talia indicant, uerùm non ſemper talia fiunt, qualia indicantur. Accidentia uerò decretoria,neque ſemper talia indicant, neque ſemper talia fiunt,qualia indicantur, *Quum etiam.* Græcè,*καὶ μὴν καὶ καρδιαλγεῖν,καὶ χεῖλος τὸ κάτω σείεσθαι,καὶ καρφίδας,καὶ τινα ἐπίγραφ ἀπόστασιν ἔχειν.* quod eſt, Vtique & os uētriculi dolere,& labrū

Obiectio.

Obiectio.

Solutio.

Signorum diuerſitas in ſignificando.

infernum agitari,& parotidas,atque aliquem alterum abſceſſum habere. *Vt illud ſit ab eo merito proditum.* Lib. 2. de Mor. popu.tum etiam lib.de Iudicationibus 1.cap.14. *Indicium certum.* Græcè, τεκμήριον.

IN quarta parte, quæ incipit(De accidentibus)docet licere accidentia decretoria appellare etiam ſigna,non tamen licere appellare ea tecmeria:ſola enim illa tecmeria & ſigna nominantur,quæ oſtendunt robur aut imbecillitatem in aliqua de tribus facultatibus, de quibus ſunt notæ coctionis. Decretoria uerò potius ſigna & accidentia appellantur: accidentia ex genere,ſigna uerò ex accidenti,ut in fine Com. *Afferri* κατηγορεῖσθαι, quod eſt,prædicari. *Concoctio enim dicit.* Libro 1.de Mor.po.par. 2.

PROGNOST. XL.

QVANDOQVIDEM & in Libya, & in Delo, & in Scythia, quę ſcripta ſunt, apparent veridica ſigna.

QVEMADMODVM ſigna omnia,de quibus loquutus eſt in præcedentibus,idem ſignificare dixit in omni anno, & in omni tempore,ita etiam in omni regione uera eſſe modò ſcribit,uolens ipſa conſimiliter in omni regione ſignificare,ne forte quis id ignorans putaret in patria Hippo.licere ſic prædicere,non tamen in alijs,ut in noſtris etiam temporibus faciunt Barbari,in parte artis medicæ curatiua contendentes, nõ eadẽ methodo curãdos eſſe morbos nũc & tẽporib⁹ Hip. neq; in regionib⁹ noſtris,& regione Hip. In tãtũ enim proceſſit eorũ malitia,ignorãtiæ cõiuncta,ut malint diuo Gordonio aut Silano,aut alicuius ex recentioribus Barbaris iugulare ægros,quàm eoſdem Hippo.& Gal.præceptis ſanitati reſtituere,obijcientes,noſtro tempore corpora non adeo robuſta eſſe,ut tempore Hippo.neque etiam alimenta ſimiles alendi ac roborandi uires habere:nos aliam regionem multum à Coo diuerſam incolere,& Auicennam Hiſpanum fuiſſe,& qui ſatis nouerit, medicamentorum huius noſtræ regionis uires: præterea multa medicamenta nuper inuenta eſſe, & antiquiora correcta,adeo ut omnem amiſerint malitiam, quæ omnia Hippo.& Gal.temporibus ignorabantur. Verùm ò impudentiam,quæ non niſi hominem Auicenniſtã decet. Quòd enim

Barbarorum error.

enim noſtro tempore corpora non minus robuſta, quàm præterito ſint, certo credes, niſi poëtarum fabulis hæſeris: ut nãq; in ſacris literis habetur pſalmo 89. Potentatum eorum octoginta anni, amplius labor & dolor. quod noſtris etiam temporibus, pariter ut in illis fit. Quòd autem ferunt quoſdam uixiſſe 300. annis, ut Ephorus Arcadum rex, Dandonem quendam in Illyrico quingentis. & Xenophontem in Periplo 600. annis, & filium eius 800. reſpondet Plinius lib. 7. cap. 48. Hæc omnia ex temporum inſcitia acciderunt. Annum enim alij æſtate unum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis tẽporibus, ſicut Arcades, quorũ anni trimeſtres fuere: quidã lunę ſenio, ut Aegyptij. Itaq; apud eos aliqui & ſingula millia annorũ uixiſſe prodũtur. Neq; eſt cur credere debeamus, ſicri rerũ omnium perpetuã diminutionẽ, ut exiſtimãt: miraculoſe enim fieri, ut perpetuo homines, qui ſuccedũt, ſint imbecilliores, nõ accepimus. Natura autẽ id euenire poſſe, nullꝰ philoſophorum inuenit, quum mundũ exiſtiment perpetuum à parte ante, quod eſt, ipſum eſſe increatum: ſequeretur enim apud ipſos, homines iam diu ductos eſſe debere ad ſummum languorem, quod non uiderunt, eſſetq; id argumentum euidens ad probandum mundum nõ fuiſſe perpetuum. Si namq; perpetuum eſt, & ſemper tendunt in diminutionẽ res omnes, infinito antehac tempore, omnes rerum ſpecies defeciſſent. Vnde ſequitur manifeſtè, philoſophũ omnẽ debere cõcedere, aut mundum fuiſſe creatum, aut res non tendere in diminutionem: quòd ſi mundum creatum concederent, ſed incorruptibilem, res omnes ad ſummam imbecillitatem peruenturas concedant neceſſe eſt: quod non cõcedent. Præterea nos paulò minus abſceſſimus ab Auicenna, & Rhaſio, quàm ipſi à Gal. ergo cùm noſtra corpora ſemper in debilitatem maiorem tendant, neq; nobis licebit medicamentis Auicennæ uti, therica quoq; inutile erit medicamẽtum, ac Mithridatium. Præterea ſi & medicamina, & corpora ſimul uires amittunt, quid eſt, quo minus languida corpora elleboro utantur, ſimiliter debili: quandoquidẽ corporibus ſimiliter medicamenta languent, aut neutrum. Inutiliter itaque libri ſcriberentur, ſi antiquorũ probata medicamẽta nobis inutilia forent, quod piaculum eſt, contra ſancita illa primi aphori. ſect. 1. Quòd tamen regiones diuerſæ ſint, non tollit curandi uniuerſalia dogmata, quæ ſimiliter docent regiones, tempora, ac cœli ſtatus diſtinguere: ne-

Corpora noſtro tempore non minus robuſta quàm olim.

Sacræ literæ hominum robur diffinierunt.

Regionum diuerſitas, nõ impedit uniuerſalia dogmata.

que particulares medicaminũ ac ciborum adminiſtrationes, aliter ex regionibus diſtinguere conuenit, quàm ex ipſis temperaturis, & ætatibus. Quod autem de elleboro clamant Barbari, nigrum exhibere, non eſt à ratione alienũ, in multis morbis, multiſq; ægris, album uerò in pertinacibus morbis, ut Gal. & Paulus præcipiunt, tutiſsimum eſt, ut in podagra, aqua inter cutim, elephante, melãcholia, morbo comitiali, inquit Paulus, Elleborus exhibendus eſt diutinis pariter & grauibus ægritudinibus correptis, ubi reliquorum adminiculorum ſpes ſublata fuerit. Offerendum igitur in aqua inter cutim, malo habitu, elephanto, & relaxatione, in quibus conſtantes facultate tutiſſimus modo eſſet. Neque tamen uolo omnino interdicere diligentiæ inquirendorum medicamentorum, ſed iam inuenta probare, cum antiquorum conſenſu, & permittere aliorum facere inquiſitionem examinatione diligenti. Vtiq; de purgantibus medicamentis, quæ modò inuenta ſunt à Neotericis, tã ſimplicia, quàm compoſita, laudo quæ experta ſunt, ac mitia, & ſine magna moleſtia purgantia, antiquis non explofis, quæ ſimiliter corrigi poſſunt. Verùm hęc omnia in omni regione & omni tempore pariter ualent, quibuſdam animaduerſis, quæ in uniuerſalibus regulis continentur. Sic & prognoſticæ ſententiæ, in omni anno, & omni tempore, ex eiſdem notis ſumũtur, & ſimili modo in omni regione, ubi in ægrotãtibus inuenta fuerint eadem ſigna, idem etiam conſtanter ſignificabunt, ut in Libya, Delo, & Scythia: quarũ Libya ſatis calida eſt, quod conſtat, quia in quarta tabula Aphricæ ſita eſt, ſub tropico Cancri, ad quem locum ſol pertingit, neq; unquam ab eo plurimũ recedit, quemadmodum à regionibus ſeptẽtrionalibus: oſtendunt etiam ipſius calorem, animalia ibi degentia, ut leones, pardali, dracones. Delos uerò tẽperata eſt, in tabula decima Europæ ſita, lõgitudine ab Occidẽti 52. gradib' paulò plus, latitudine ab æquinoctiali 37. cũ dimidio, non minus quam reliqua Græcia temperata, quæ Thebis iuxta poſita eſt, medio ferè loco inter Achaiam & Eubœam inſulam, à mari non plurimum diſsita, quod ad locorum temperiem in frigore & calore multum agit. Scythia à Scytha Herculis filio ſic dicta, ut inquit Herodotus, partem habet intra Imaum mõtem, & altera eſt extra Imaum montem. Imaus uerò mons 140. gradibus longitudinis ab Occidenti ſitus, ab æquinoctiali 35. diſtat, etſi ipſe ſimul ac tota regio ad 60. uſq; gradum extendatur, uerſus polum arcticum

Elleborus conceditur niger & albus.

Medicamenta inquirenda & probanda.

Libya quo loco ſita.

Delos quo loco ſita.

Scythia quo loco ſita.

ſticum. Vnde fit, ut regio ſatis frigida ſit pro maiori parte, homineſq; ferat robuſtiſsimos, & qui inuicti ſemper manſerint, neq; externũ dominũ admiſerint, neq; ipſorum Romanorũ arma ſenſerint: ferinis ac murinis pellibus contra regionis frigora muniuntur.

GALENI COMMENT.

NON ſecundùm ſolitam ſibi breuitatem de terris habuit ſermonem. etenim prælatæ dictioni duabus adiectis ſyllabis, nihil inſuper hac dictione opus fuit. Igitur adijciens ego eas, oſtendam qualisnam ſermo fuiſſet. Probè uerò peritum eſſe oportet de indicijs certis ac ſignis, ſciẽdumq; ut quouis anno, & quouis tempore, & terra, mala malum, bona bonum denuncient. In hac dictione uerbum terra adijciens, indicaui tibi ſuperuacuam eſſe nunc prolitam dictionem. Nihil enim aliud per eã oſtenditur, quàm ut ſigna tum bona, tum etiam mala ſibiipſis idẽ alterutra denuntient quouis tempore, ſi calidum, ſi frigidum, ſi modificatum ſit. Libyam enim tanquam calidam, Scythiam tanquam frigidam, Delum tanquam modificatam mediamq; inter utranq;, gratia exempli, commemorauit.

ANNOT. IN GAL. COM.

GALEN. Commen. nulla eget annotatione, præterquam quòd ubi ſcribitur, *Terris*. Græcè ſcribitur, χώρων, id eſt, regionum. Sic & ubi, *Terra*, χώρα, hoc eſt, regio.

PROGNOST. XLI.

BENE igitur noſſe oportet, quòd in ipſis regionibus non eſt difficile multiplicia ipſorum conſequi, ſi quis ediſcens ipſa, rectè iudicare ac ratiocinari ſciat.

NON ſolùm ea, quæ ab Hippocr. ſcripta ſunt in hoc libro, poterit conſequi medicus, inquit, ſed multa alia diuerſorum modorum, quæ bene ratiocinanti erunt facilia, ubi primùm hæc nouerit, & utrum facultatum eſſentias, ac operationes calluerit, intellexeritq; ea, quæ ſunt ſecũdũ naturã, & ea quæ præ

ter naturam: quantum etiam ex his, quæ ſunt præter naturam,
unumquodq; ab eo quod ſecundùm naturã diſtet, & inde eli-
ciat, quantum mali habeat unumquodq; ſignorum oſtendere.
Ad quod maximè conſequendum, decet primùm in liberali-

Medic⁹ in quibus inſtitutus eſſe debet.

bus diſciplinis eſſe medicum inſtitutum, potiſsimũ in Logica
& Philoſophia naturali: in Logica quidem, ut probè ſciat ratio
cinari, ac noſſe aliquid ad alterũ ſequi, nõ quodlibet ad quod-
libet. Philoſophia uerò præſtabit uiam cognitionis elemento-
rum, temperaturarum, facultatumq; omnium, adq; ſingulorũ
membrorum poteſtatem, quod theoricã medicinæ appello, ut
inde facilimè & paſsionem & particulam omnem corporis pa
tientem cognoſcat. Prænoſcere idem docet in ſingulis ſingu
la, præſentia, præterita, ac futura, ſine quibus nullius mali cura
tionem medicus aggredi debet, qui ueretur homines excarni
ficare. Qui enim ſine theorica artis parte, quæ docet hæc, quæ
dixi, & ſimilia conſiderare, promittit morbi alicuius curatio-

Practici medici ſine theorica.

nem, ac practicum ſe iactat (melius dixiſſet empiricum) is eſt,
qui unico tantùm crure incedere contendit. Quum tamen, ut
inquit Galen. lib. 8. de Compoſit. med. per locos. cap. de ieco-
ris affectibus, qualem facultatem præſtat ad incedẽdum utriũ-
que crus; talem in arte medica ratio & obſeruatio. Nemo igi-
tur in poſterum iactet empiriã, ſiue practicam, ſine theorica;
niſi ſe ipſum laudare uelit rationis expertem, & omniũ rerum
ad artem medicam pertinentium protinus ignarum ingenuè
fateatur. Quid enim proderit, te audiuiſſe, aut legiſſe, aut ex-
perimento probaſſe, uerbi gratia, ſyrupum capillorum Vene-
ris, conferre in morbo laterali, ad facilè ſpuendum humorem,
niſi prius noueris, quòd medicamina ad id ualentia debent eſ
ſe moderata, ne frigore compingant humorem, aut calore te-
nuem partem abſumant, & craſſam ſcreationi inhabilem red-
dant, quodq; ea quæ moderata ſunt, aptiſsima ſunt ad coctio-
nes coadiuuandas? Inutilis igitur & fatua; quinimo ſummè hu
mano generi pernicioſa eſt medicina, quæ ſine theorica exer-

Medici qui theoricam ad ſcholam remittũt.

cetur: & medici ea utẽtes, qui etiam theoricam ad ſcholã remit
tunt, eſſent à iudicibus in ſcholam medicinæ reducẽdi, aut o-
mnino ab hominum commercio ſegregandi, ne eſſent popu-
lo neces, & alijs medicis pernicioſum contagium. Qui igitur
in Logicis philoſophicis, parte artis medicæ theorica, inſtitu-
tus fuerit, multò alijs reddetur elegantior, ac præſtantiſsimus
medicus erit, promptiſsimus ad prænoſcendum præſentia, pre

terita

terita,& futura,non tantùm quæ in hoc libro habentur, ſed & multa alia,quæ in lib.de Locis paſsis, à Galeno ſcripta ſunt,in quibus etiam medicũ exerceri quàm maximè decet.Inde quoque,ſi attentè,quæ habentur in lib.de Morb.curandis, obſeruauerit,certiſsimam etiam aſſequetur omnium morborum curandi methodum.Huius prog.ſententiam exponit Gal. libr.4. de Rat.uict.acut.Comment.62.

GALENI COMMENT.

QVOD *nos antea diximus ex uſu orationis, id hoc loco* Hippo.*ſcripſit:ut ſi rectè ediſcas uires indiciorum,quanquam non aſſidue exquiſita ratione præſentias futura,tamen ratæ præſenſiones multo plures erunt irritis præſenſionibus.* Q*ua in re & alter altero peritior eſt in cuiuslibet rei præſenſione.Nunquam enim allucinari, ſupra captum hominis eſt:ſed quàmminimè oberrare, ſolius artificis eſt.Sed cùm magna uel ea in re diuerſitas habeatur:qui uicies præſentiendo,oberrat ſemel, multo melior eſt quàm qui decies prædicẽdo,oberrat ſemel:ipſo uero hoc rurſus melior is eſt,qui centies præſentiendo oberrat ſemel.: quemadmodum rurſus quàm is ipſe melior eſt qui ducenties præſentiendo oberrat ſemel.* Igitur *non rectè nos interrogant* Empirici,*utrum theoremata,quæ magna ex parte eueniant,adiectione rationis intranſducibilia ac perpetua faciamus.*Deinde non ualentes *indicare, demonſtrare,exiſtimant coarguiſſe tanquam ex ſuperabundanti rationem adijcientes.Nam ſi non perpetuo, certe ſæpius quàm illi,finem artis conſequimur,quemadmodũ præſentiendo futura in ægris,ita etiam illis medẽdo.*

ANNOT. IN GAL. COMM.

IN prima parte Galen.Hippocr.commendare refert,ut uires ſignorum omniũ rectè perpẽdantur:inde enim ſequetur, ut rarò admodum in prædicendo erret medicus. Velle enim nunquam errare , hominis captum excedit . quam ſententiam ſcripſerat ſuprà Galenus in longa enarratione præ- *Errare nũquã captum hominis excedit.*

ſationis parte quarta.

Locus aduertendus. IN ſecunda parte,quæ incipit(Igitur non recte) reſpondet ad quandam empiricorum obiectionem, qua probare tetant, inutilem omnino eſſe rationem, ad roboranda medicorum dogmata:ſatis enim facere dicunt experimentũ,quandoquidẽ ratio non poteſt dogma reddere in uniuerſum uerum. Quod rurſus probant,quoniam uniuerſalia,quæ in libr. prognoſtico rum habentur,non omnino uera ſunt,ſed magna ex parte:nec quiſpiam tam certus eſt in prædicendo, ut nunquam aberret. Exempli gratia,urina nigra ſignum letale eſt, ad quod probandum ſufficit,quod ferè omnes,quos uidimus,urinam nigram in morbis acutis mingentes mortui ſunt: quod uerum eſt etiã ſi ratio non accedat. Quod ſi ipſa acceſſerit, non magis faciet ipſam uniuerſalem:ueluti ſi adieceris ad id probandum, quod urina nigra oſtendit caloris naturalis extremum languorem, & caloris præter naturam maximam uehementiam,quę quum adfuerint,mortem nuntiant.Licet enim hæc ratio accedat experimento,nõ reddit uniuerſale dogma, quod docet urinam nigram eſſe ſignum letale, quandoquidem aliquis cum ea uri na manſit ſuperſtes. Ad quod Galen.reſpondet,eam eſſe ratio naliũ & empiricorum differentiam, quod ubi empiricus ueritatem ſemel attigerit in prædicendo,decies attinget rationalis:& ubi unius morbi curationem empiricus aſſequatur,ratio nalis decem ſanabit, ſi omnes ſanare ſit impoſsibile, etiam ſi morbi curationem admittant: ſicuti & nunquam aberrare in prædicendo,hominis captum excedit. Adde quod maior cauſa errãdi non oritur ex ſignis ipſis,& præceptis uniuerſalibus, ſed quoniam medicus aut non omnia ſigna recte nouit,aut no ta non perpendit eorum uires. *Indicare.* abundat.

PROGNOST. XLII.

NVLLIVS morbi nomen deſiderãdum eſt,quod hîc non fuerit ſcriptum:omnia enim quæ in temporibus prædictis iudicantur, eiſdem ſignis cognoſces.

Theoremata propria. *Theoremata communia.* QVAEDAM theoremata ſcripta ſunt in præſenti opere, determinatis morbis propria,ueluti quæ de tumoribus in hypochondrijs,& de ſuppuratis,& de aqua inter cutim: quædam uerò uniuerſaliter omnibus morbis ſunt communia, ut quæ

de

de urinis, deiectionibus, ſudore, reſpiratione ſcripſit. Quę igitur citra diſtinctionem dicta ſunt, & nulli morbo appropriata, omnibus cōuenire uidentur, qui ſimilem habeant naturam in genere morborum: quemadmodum quum dixit, bonam reſpirationem quàm maximam uim habere ad ſalutem in omni morbo acuto, qui cum febre ſit, & quadraginta diebus iudicetur. Quod enim de acutis morbis dixit, de phrenetide, & febre ardenti, & pleuritide, & reliquis, qui intra terminum acutorum finiuntur, intelligi debet: quod autem de his, qui quadraginta diebus iudicentur, ſcripſit, de omnibus talibus intelligitur, nullo nomine morbi adiecto.

GALENI COMMENT.

ID mihi uidetur adiecisse in calce orationis, quia de morbis acutis & alijs quicunq; ex his fiunt, hoc loco præceptum eſſe commonuit. Itaq; commemorans ut per multa ſigna à ſe prodita, tum bona, tum etiā mala, ſimpliciter dicta de cunctis in commune morbis ſunt, pauca uerò de quibuſdam definitis: hoc in animum etiā nobis reuocauit, adijciens nihil eſſe per ſermonem omiſſum: quod forſitan nos falſum exiſtimauiſſemus, quoniam quorundam habuit mentionem nominatim, aliorum non: id enim hoc indicat non temere à ſe factum, nec ſine aliqua cauſa. Sed quoniā præter alios quidam morbi præceptis egebant proprijs, ob eam rem eorum mentionem habuit ſeorſum: omnes alij omiſsi, ſub cōmunibus ſignis collocantur. In primis ab eo perſcriptum, quem appellant uultum exitioſum in omni morbo acuto, exitioſum uere dictum eſt. Pari ratione quæcunque de accubitu ſcripſit, aut ſpiratione, aut ſomno, aut inſomnia, aut alijs quæcunq;, communia ſunt omnium qui prædictis temporibus iudicentur. Non enim de diutinis cōmentarium eſt, ſed (ut ipſe dixit) acutis & alijs qui ex illis conſiſtant: quorum tempus ipſe etiam indicauit, in quibuſdam uigeſimum diem, in quibuſdam quadrageſimum aut ſexageſimum terminum ponens.

ANNOT. IN GAL. COMM.

GALENI Comment. adeò clarus eſt, ut nulla egeat annotatione: præterquam quòd ubi legitur, *Spiratione*. Græca litera habet, *ἀναπνοῆς*, hoc eſt, reſpiratione. Et ubi legitur *Quæcunq;*. Græcè habetur, *ὅσα κοινὰ πάντως ἐστὶ τῶν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις χρόνοις κρινομένων.* quod eſt, Quæcunque omnino communia ſunt his, qui præſcriptis temporibus iudicantur.

INDEX RERVM

AC VERBORVM LOCVPLETISSIMVS.

ABERRARE raro, nihil detrahit à dignitate artis 27
Abijcienda quædam à libris Hippocratis 564
Abſceſſus 476
Abſceſſus digreſſus eſt à morbo in morbum in acceptione quadam 477
Abſceſſus medius modus ſiniendi morbos 626
Abſceſſus tribus modis ex Hippo. 476
Abſceſſus ad inferas partes 383
Abſceſſus futuri ſigna duobus comprænhenſia 472
Abſceſſus recurrentis in partem præcipuam ſigna 489
Abſceſſus quò erumpant 621
Abſceſſus ſine coctione adhuc boni 484
Abſceſſuum futurorum locũ prædicere unde ſcire quimus 481
Abſceſſuum ſperandorum argumentum 476
in Abſceſsibus quæ eueniant tempore frigido 642
in Abſceſsibus quæ fiant tempore calido 642
Accidentia non coagunt ad generationem formæ ſubſtantialis 244
Accidentia decretoria infida 688
Accubitus ſupinus 108
Accubitus ſupinus quas habet cauſas 108
Actio læſa per conſenſum minus propriè 645
Actio læſa per cõſenſum propriè 645
Actio multis modis læditur 644
Actio perfecta eſt ſignum letale 142
Actuarij argumentum inualidum 362
Aeger moritur cocto morbo 349
Apparentia quo tempore referunt ægri 153
Aeger quãdo non omnia narrat 10
Aeger ſuffocatus motis humoribus 613
Aegro præteritorum cognitio inutilis 21
Aër ambiens, uulgò cœlum appellatur 29
in Aëre ſenſilicam uini quomodo intelligendum 149
Aeruginoſa bilis 398
Aeſtimatiua 137
Aetas ad trigeſimum quintũ annum

annum ſanguine & bile abundat 581
Aetas iuuenum non diffinitur uno termino 625
Aetas non prædocet abſceſſus, ſed temperatura 625
Aetates tēperamentis diſtinguuntur 214
Aetatum uniuerſalis diuiſio 212
ἀνώμαλον 104.278
ἀκμὴ 212
ἀκουσίως 84
ἄκρατον 394
ἀλαμπῶς 88
Album modice glutinoſum coctionem oſtendit 413
Alimenti excrementa 131
ἀλλοφάσσοντες 561
Alterationes in humano corpore tres 232
ἄλυς 124
ἀλυσμὸς 114
ἀμαυρούμενον 88
Analogiſmus 53
Angina incurabilis 600
Anginæ periculoſiſſimæ ſigna 591
Anginæ quartæ ſpecies 600
Anginæ quatuor ſpecies ex locis diſtinctæ 591
Anginæ ſecunda ſpecies 596
Anginæ ſpecies ex Hipp. 599
Anginæ tertia ſpecies 598
Anginæ tertia ſpecies in duas ſecatur 598
Annus ſolaris 544
Annorum multorũ uſus 543
Antiochus Syriæ rex 45
[illegible] 189
ἀντίσπασις 314
Aphoriſmi & prognoſtici cõcordia 561
ἀποκορυφούμενα 228
ἀποκυρτούμενα 228
ἀπόστημα 476
ἀποσυμβεβηκότα 78
ἀπροφασίστως 84
Appendiculum medium inter album & nigrum 368
Appendiculum ſublime Hip. damnat 388
Appendiculi locus ad flatum refertur 369
Aqua inter cutim 251
Aqua inter cutĩ ĩ iecore 264
Aqua inter cutim dolorem nõ ſedat 260
Aqua inter cutim non ſedat dolores 254
Aqua inter cutim non ſedat febrem 254
Aqua inter cutim ſemper fit læſo iecore 253
Aqua inter cutim ex iecoris intemperie 267
Aquę inter cutim ex partibus flaccidis ſigna 259
Aquæ inter cutim nõ omnes cauſas explicat Hippoc. & quare 254
Aquæ inter cutim cauſæ 252
Aquæ inter cutim tres ſpecies 252
Aratus 42
Ariſtoteles 63.105
Ariſtotelis de cõuulſionibus ſententia 664
Ariſtot. de oculi natura. 148
Ariſt. opinio de ſemine 240

Ars medica quibus ꝑficit 281
Articulos fractos quid indicet 119
ἀσκίτης 252
ἄση 114
ἀσώδεις 115
ἀσώδης 113
Auerroës falſus 147
Auerroës temere mordet Galenum 457
Auris 582
Auris dolens quàm periculoſa 582
Auris fallax locus 583
Auris dolores citius interimunt iuniores 586
Aures frigidæ 54
Autumnus quartanas generat 633
αὐτομάτως 613
αὐχμῶσαι 88

B

Bifida tubercula 227
Bilioſum & purulentum ſpuentes, decimoquarto moriuntur 438
Bilis æruginoſa 326
Bilis flaua aſſatione fit 393
Bilis naturalis 394
Bilis non uſta ſplendores efficere poteſt 658
Bilis pallida 326
Bilis per inteſtina deſcendẽs 319
Bilis porracea dupliciter generatur 397
Bilis porracea in ſanitate excernitur 398
Bilis rubra 326
Bilis uitellina flaua eſt 393
Bilis atræ conditiones 631
Bilis atræ generatio 634
Bilis atræ materia 635
Bilis porraceæ in uentre generatio 398
Bilem atram exquiſitè nunquam uidit Galenus ad bonum deijci 333
Bilem & pus expui quàm malum 435
Bilem non trahit iecur 320
Biles uitellinæ duæ 394
Borborygmos 342
Breuiſpirus 157

C

Cacochymia 590
Cacochymia quantitatis redundantia cum corruptione 313
Calidiſsimum eorũ quæ ſunt in corpore 393
Calor naturalis duobus modis attemperatur 159
Calor naturalis & præter naturã ſpecie non differunt 232
Calor naturalis flammæ comparatur candelæ 154
Caloris naturalis & præter naturam actio mixta 242
Canis rabidi morſus 614
Capitis dolor ſig. um uomitus, & qualis 644
Capitis ſignũ commune 644
Caro & adeps à frigido concreta, à calido liquatur 368
Caro & pinguedo colliquantur 365
Caro ſolidorũ membrorum 364

Caſus

Caſus 40
Cauſæ abſceſſuum repẽte ceſſantium 492
Cauſę exteriores 429
Cauſæ manifeſtæ externæ 68
Celſus 98
Celſus arti prædicendi fauet 27
Cerebrum læditur non omnibus actionibus læſis 143
Cerebri læſiones aut in corpus, aut in animam uergere 142
Ceruix 591
Chloron 326
Cibos non appetere in longis morbis damnatur 469
Cito dupliciter 408
Clauditas in articulis unde ſperatur 485
Cocta mixta eſſe debent 394
Coctio duplex 233
Coctio omnia incraſſat 381
Codex Græcus corrigendus 41.76.78.79.185.688
Codices Græci quando allegandi 88
Cogitatiuæ læſæ exẽplũ 140
Colis ſubſtantia 291
Color liuidus 58.285
Color liuidus oſtendit internam inflammationem 286
Color niger 59.130
Color plumbeus 59
Colorum bilis generatio 428
Coma parotidas oſtẽdit 580
Comedentes ſemel, tempore Hippocratis cœnabãt 456
Computationes à partu 569
Computationes non ſunt à partu & febre, ut putant neoterici 568
Conciliator confundit legentes 518
Conciliator nihil Barbarorũ reprobat 518
Conciliator ſuo argumento iugulatur 519
Conciliatoris argumenta nullius momenti 518
Cõſuetudo praua 293
Contentum malum quanto inferius, deterius eſt 368
Contentorum præter naturã quanto maiora, peiora 367
Conuulſio acutis & longis morbis coniuncta eſſe poteſt 163
Conuulſiones in pueris maximè fiunt 663
Conuulſionum cauſæ præincipientes 664
Conſentientia quæ ſunt 253
Conſuetudines & proprietates inquirendę 120
Conuulſionum ſigna 654
Corpus quare inæquale 277
Corporis decidentia 103
Corporis diſpoſitio optima quæ 276
Corporis partes nigræ cadunt 289
Corpus quare non facile mouetur 283
Criſis in ſexto, & non redijt morbus 525
Criſis ſimpliciter duobus modis apud Galenum 534
Crudi ſenes poſt uigentes ſequuntur ætate 213

Cupi

Cupidinis ictura 45
Cutis antequam tendatur laxa ſit 57

D

DEcrétoriorũ uirtus eſt facere firmum iudiciũ 186
Decubitus bonus ut ſignum & cauſa 105
Deiectio accumulata & rara 310
Deiectio æqualis 301
Deiectio alba 325
Deiectio aliqua mollis accõſtans, eſt quantitate debita minor 305
Deiectio aquoſa 325
Deiectio chlora 326
Deiectio dura in hydrope 266
Deiectio figurata 301
Deiectio glutinoſa 331
Deiectio nigra 331
Deiectio nigra ab atra bili 333
Deiectio non admodum graue olere debet 320
Deiectio optima rationem ſeruat ad ciborum quantitatem 304
Deiectio porracea 338
Deiectio quæ anticipat tempus 302
Deiectio quæ poſtponit tempus 302
Deiectio quantitate abundãs, non eſt mollis & conſtans 305
Deiectio ſpumoſa 326
Deiectio ſtridens 309
Deiectio ſubchlora 328
Deiectio tenuis cum ueſicæ inflammatione 503
Deiectionis color albus 328
Deiectionis optima conſiſtẽtia 301
Deiectionis optimæ conditiones 300
Deiectionis optimę ſigna 319
Deiectionis optimæ tempus 302
Deiectiones liquidæ 309
Deiectiones nigræ duobus modis fiunt 332
Deiectiones pĩgues 329. 334
Deiectiones uariegatæ 336
Deiectiones uerſicolores duo ſignificant 338
Deiectiones uerſicolores malæ ſi ſponte eueniant 337
Deiectionũ color liuid⁹ 334
Deiectionum colores 338
Deiectionum colores mali apud Celſum 338
Deijcere ægrè 266
Deijciendi numerus 314
Delos quo loco ſita 692
Diagnoſtica 16
Diagnoſtica & prognoſtica à notioribus incipit 47
διαπύλοις 429
διαιτολία 467
Dies computationis 516
Dies primus & ſecundus nõ iudicant 523
Dies primus iudicatori⁹ 523
Dies quintus iudicatori⁹ 524
Dies ſextus 524
Dies ſext⁹ tyrãno ſimilis 525
Dies ſeptimus primus decretoriorum 525

Dies

Dies nonus 526
Dies decimus 527
Dies undecimus 527
Dies duodecimus 527
Dies decimus tertius mediã ſeruat naturam 527
Dies decimuſquartus 527
Dies uiceſimus & ſequentes 528
Diei uigeſimi perfectio 545
Dies intercidentes 517
Dies ſuppurationis ſperandæ 434
Diuinum ad irã deorum nõ refertur 43
Diuinum non eſt referendũ ad dies decretorios 45
Dogmata antiquorum quomodo accipienda 205
Dolor fluxionis cauſa 292
Dolor pudenda cõtrahit 291
Dolor uires exoluit, & quare 218
Doloris anginam patientiũ cauſæ 595
Dolorem intermittere quid oſtendit 467
Dolores maximi in puris generatione quare 449
Dolores prædicere in his qui non conſtant mente 292
Dormire ad tertiam diei 295
Dormire noctu hominibus conſuetum 294
Dormire prima luce 294
Dubium notabile 121
Durorum cauſæ 314

E

ΕΔιδαμυλία 87
Εἰσβολὴ 273
ἐκπλαγῆναι 669
ἐκπυΐσκονται 436
Elementa quatuor, ſenſibus etiam quatuor 148
Elleborus niger & albus conceditur 692
Empedoclis opinio 40
Empirici 18
Empirici mille annorum numero egent 577
Empyici fiunt phthiſici 455
Empyici qua parte urendi aut ſecandi 407
Empyici uruntur 497
Empyicorum facultas lãguet 465
Empyicorum reſpiratiõ 465
ἐναιωρούμενα 86
ἔνδημος 675
Εὔδοξος anni inuentor 543
ἐπιδημέοντες morbi qui 678
ἐπιδήμια 678
Epilogiſmus 53
ἐπισημασία 273
ἐπιτηδεύειν 15
Eraſiſtrati ſapientia 45
Errans bis aut ſemel uenia dignus 55
Errare nunquam hominis caput excedit 695
ἑρπύζει 111
Euacuatio bona 430
Euacuatio immodica omnis exiccat 96
Euacuatio nulla bona morbo crudo 332
εὐήθης 539
εὐήθεις morbi 540
εὔογκον 324
εὐπετέως 406.408

Euri

Euripides 39
Excrementorum tria genera 345
Ἄψυχον 357
Expiratio frigida 159
Expoſitoris officium 14

F

FAcies exitioſa 65
Facies exitioſa à cauſa externa 65
Facies exitioſa intra diem & noctem indicatur 67
Facies exitioſa neruoſa eſt 57
Faciei exitioſæ cauſæ 54. 55. 69
Faciei exitioſæ colores 58
Faciem exitioſam efficit triſtitia 67
ex Facie exitioſa unum trium prædicere 77
Facultas animalis in adoleſcentibus uiget 667
Facultas animalis in ſomno 117
Facultas animalis quomodo diſtribuitur 663
Facultas gubernans 288
Facultas naturalis 240
Facultas naturalis in pueris robuſtiſsima 379
Facultas ualida ad ſanguinis excretiones 580
Facultatis eſſentia 548
Facultatis robur 55. 548
Facultatis uitalis languidæ ſigna 285
Facultates gubernantes omnes ſimul amitti 287
Facultates interiores ſentientes ex Ariſtotele 137
Facultates tres 283
Facultatum diſtinctio ex Ariſtotele 137
Facultatum inſtrumenta 303
Facultatum interiorum diſtinguendarum uia certa 139
Fæx alimenti quandiu immoratur 314
Fæces fœtore participant in morbis ſanitateq; 320
Fames 67
Fauces 591. 594
Faucium cum febre ulcera 588
Febrientes exufflant, & quare 592
Febris aliqua male morata & cum ſignis ſalutaribus 537
Febris continua cũ malis accidentibus acuta eſt 500
Febris diuturna 629
Febris erratica 632
Febris intermittens in quartanam tranſit, ſi erratica fuerit 631
Febris ex reſurgendi frequentia 309
Febris quartana ex aduſtione non eſt breuior, quia talis 554
Febris quartanæ longitudinis cauſa 558
Febres ab acutis morbis inſeparabiles 510
Febres non acutæ recidiuas faciunt 617
Febres à partu non ſunt ex accidenti 567
Febres quæ ſequuntur partus 567

567
Febres quibus cauſis proro- gantur 623
Febrium erraticarum cauſæ 632
Febrium intermittentiū quie tes quare non annumerantur 557
Febres acutas non efficit ſolus motus ſine corporis apparatu morboſo 568
Feruori ſimile 419
Fibræ non colliquantur 365
Figura optima dolorem affert 278
Fiſtula 471
Fiſtulæ ſine callo 471
Flatus cum ſonitu 340
Flatus ſponte cū ſonitu 340
Flatus cauſa 340
Flauum eſt ſyncerum 413
Fluxus ſanguinis narium in iecoris & lienis inflammationibus 209
Fluxus ſanguinis narium raro poſt 20. diem 580
Fluxus ſanguinis cauſæ 211. 429
Fluxus ſanguinis narium cauſæ 580
Fluxus ſanguinis narium ſigna. 658
Fluxus uentris in hydrope 259
Fœminæ maribus paulo frigidiores 565
Fœtor putredinis ſignū 236
Fortuna 40
Frigidiſsimum eorum quæ ſunt in corpore 393
Frigiditas extremorum in acutis 270
Frigus extremorum unum duorum indicat in acutis 271
Fuchſius notatur 181. 213. 222. 343. 414. 420. 583. 629
Fuchſij laus 595
Fuchſij modus in traducendis Aphoriſmis 600

G

Galenus 140. 141
Galenus nunquam errauit in prædicendo 28
Galeni doctrina de ſenſibus interioribus 138
Gargateon non totus ſecandus 609
Gargareonis incraſſati & prolongati remedia 611
γλάτσῃσι 585
Grauedinum malitia 422
Græcas uoces uſurpare ſæpe cogimur 134. 499

H

Hebetudo oculorum 558
Hectici cur calent ex cibo 456
Herophilorum opinio 42
Hiare quid indicet per ſomnum 116
ἦλοσιε 100
Hippocrates quare non ſcripſit in morbis diutinis prænotiones 47
Hippocrates utitur præfationibus ubi opus eſt 14
Hippocratis præceptum 24
ἴπνος 87
Homerus 63

Homin

Hominis robur ſacræ literæ definiuerunt 691
Homines aliquãdo errãt 695
Homines non minus hodie robuſti, quàm olim 690
Homines temperati magis de humore melancholico generant 638
ὡμογέροντες 213
Horror 647
Horror pro rigore apud Celſum 448
Humor aut offendit corpus aut animam 665
Humor craſſus guttur nõ penetrat 604
Humor niger cum ſignis coctionis bonus eſt 332
Humor reſudat ex inflammationibus 428
Humor ſudore excretus 175
Humores cocti non omnes tranſeunt in ſedimentum 249
Humores crudi non ſunt purgandi, niſi turgeant 282
Humores mali non purgati 615
Humores puerorum ſunt fuſi 508
ὑγρὸν 107
Hydrophobici 615
ὕδρωψ 251
Hypochondrium 188
Hypochondrium apud Hippocratem quomodo accipiatur 203
Hypochondrij contẽſio 659. & eiuſdem cauſa ibidem
Hypochondrij inflammatio, quæ fluxu ſanguinis curatur 208
Hypochondrij inflammatio quãdo mortẽ minatur 203
Hypochondrij ſigna bona & mala 188
ὑπόχυμα 146
ὑπογάστρια 474

I

Ιχὼρ 234
ἰχὼρ in ſanis & ægris 235
Iecur à dextris, lien à ſiniſtris 200
Iecoris & lienis inflammatio non neceſſario infert delirium 193
Iecoris & lienis inflammationes difficile cognoſcuntur tactu 200
Iecoris facultas ſanguifica aut per ſe, aut per conſenſum læditur 257
Iecoris inflãmatio ab ea quæ in muſculis quomodo diſtinguitur 200
Iecoris inflammatio quæuis gibbis & ſimis ipſius communicat 265
Iecoris inflammationes in ſimis & gibbis ſemper communicant 200
Ilia 187
Imperitis cautè loquẽdũ 27
Inanes partes 60
ἧπαρ 223
Indicatoria quæ non indicãt 178
Inflammationis initium diſtinguitur ab initio ſuppurationis 447

Inflammationes muſculorũ hypochondrij 202
Inquietatio quid indicet 115
Inteſtino ieiuno inflammato alimenti diſtributio impeditur 262
Inteſtinorum facultas 263
Inteſtinorum retentrix 303
Inteſtinorum retentrix probatur 303
ἰξὺς 94
ἰσχυρῶς 411
ἴτρον 222
Iudicatio duorum dierũ cui adſcribenda ſit 526
Iudicatio ſecura à recidiua 617
Iudicationis bonæ conditiones 514
Iudicationis firmitas ex die 437
Iudicationis ratio 513
Iudicationes in paribus diebus 522
Iudicatiões per abſceſſus 484
Iudicationes quare eueniũt 514
Iudicatorium per urinam generaturæ ſimilem 344
Iuuenes ante ſuppurationem auris moriuntur 586

K

Κλονώδης 537
Καθεστηκότες 212
Καμπύλον 99
Καρδιαλγία 646
Καρδιωγμὸς 646
Κάρτα 159
Καταγλισχροστρογγύλον, eſt idẽ qđ glutinoſum rotundũ 414
Κατάῤῥοι 420
Κρατὼρ 254
Κόρυζα 420
Κόσμος, & ἀκοσμία 558
Κόσμος ex Platone 559
Κρίνεται 68
Κυνάγχη 591
Κύρτωμα 345

L

Lacrymæ 84
Lacrymæ quid oſtẽdant 660
Λαγόνες 222
Λαπαρὰ 254
Λαπαρὸν 257.323
Lapides magis in puerorum ueſicis 508
Laurentianus in traducendo notatur. 20.30.76.99.110.112.152.262.266.324.382.413.459.561.596.681
Leoniceni locus in traductione corrigendus 215.455
Leue quod appellat Galenus 331
Libya quo loco ſita 692
Lipyria apud antiquiores Galeno 275
Lipyrijs extrema refrigerantur internis calentibus 275
Liuere fit duabus cauſis 289
Λογίατροι 577
Λοιμὸς 679
Luctatorum exemplum 553
Lumbus 60

M

Magnitudo à malitia diſtinguitur 535
Maiora maius robur oſtendunt 366

Mag

Μανῆναι 125
Mania tripliciter accipit 194
Μανιώδης 125
Μάντις 19
Manus opera poſt purgationem 612
Maſculus calidior fœmina 564
Maxillæ reponēdæ figura 117
Maxillarum rubor 459.660
Mediæ inimicitiæ 516
Medicæ artis primum principium 48
Medicamenta inquirenda & probanda 692
Medicina practica eſt & theorica 16
Medicus in quibus inſtitutus eſſe debet 694
Medicus quos curare tenetur, & quos non 281
Medici generoſi officiū 372
Medici officium in præſagijs 547
Medici practici ſine theorica 694
Medico quæ refert ſcire 510
Medici ex Auicenna 575
Medici notantur 188
Medici theoricam ad ſcholā remittentes 694
Medicorum calamitas 670
Medicorum communis opinio 616
Medicorum error 623
Medicorum ſectæ 18
Melancholia, lepra, cancer, elephantia quid 641
Melancholica generatio ex mēte Ariſtotelis 636
Melācholica generatio ex opinione Hippocr. & Gale. 636
Melancholica materia ſufficiens 636
Μελετῶν 15
Mel quare trāſit in bilem 239
Membrana una oris & uentris 651
Membrum ex cuius læſione maius periculum imminet cōſiderare. 677
Membra genitalia quare contrahuntur 291
Membra præcipua quibus cōmunicāt ſuas offenſas 258
Membra præcipua tria 283
Membrorū figuræ 104
Memoria 137
Memoriæ læſæ exemplū 140
Menſis coniunctionis 515
Menſis Galeni 516
Menſis illuminationis 515
Menſis peragrationis 515
Menſis ſpatium 542
Menſes illuminationis non ſemper æquales 515
Menſes quo tempore durant 566
Μετέωρα 342
Methodici 18
Modus ſeruandus ad ferenda præſagia 11
Molle humidum eſt 276
Mollities partis ad ſuppurationem iuuat 221
Morbus acutus 166
Morbus mali moris 540
Morbus ſalubris aut letalis unde 550

Morbus nouus diuerſis tempe raturis eſt cōparandus 669
Morbi lateralis curatio contra Barbaros 210
Morbi magnitudo docet futuram criſim 473
Morbi ſpecies 512
Morbum iudicādum magnitudo docet 510
Morbi acuti ex decidētia nō tranſeunt diem 40. quomodo intelligendum 169
Morbi acuti febrem continuam habēt coniunctam 166
Morbi acuti in omnibus diebus iudicantur 522
Morbi acuti ſine febre ſimpro prie tales ſunt 167
Morbi conſequuntur præſentem aëris conſtitutionem, & anteactam 681
Morbi laterales antè ſuppurantur, quàm inflammatio hypochondrij 206
Morbi peracuti exactè ex decidentia 168
Morbi peracuti exactè anticipant in 3. aut poſtponunt in 5. iudicationem 652
Morbi peſtilentes 679
Morbi præſentis conſtitutionis 682
Morbi qui ſequuntur præſentem aëris conſtitutionem 681
Morbi qui ſequuntur præcedentē conſtitutionē 681
Morbi quomodo proportionales inueniendi 668
Morborum acutorum terminus ex quibus diebus definiendus 169
Morborum acutorum terminus uigeſimus dies quomodo 168
Morborum diuiſio 46.167
Morborum materialium unitas 616
Morborum popularium cognitio 678
Morborum reuerſiones plurimos interimunt 586
Morbos duplici comparatione cognoſcimus 48
Morituri primo quaternario ſtatim ſigna mala habent 560
Mors breui futura quibus ſignis 579
Mortis medius impetus 442
Mortem indicare quod 204
Mulieres & uiri 655
Muſa inepte arguit Galenū 360
Muſa notatur 56. 343.359. 523.555
Muſæ argumenta futilia 555
Muſculi mouētes oculos ſex 85
Muſculi quatuor modis mouentur 102
Muſculi temporales 93

N

Naſus gracilis 51
Natura ubi nō inuenit uiam euacuationi 228
Νυκτίονοι 585
Νωχὰ 343
Nebula in morbis bilioſis coctioni ſatisfacit 347

Νωὶ, & Νώτροφοι 585
Neoterici confutantur 567
Νεφέλιον 358
Neruus ad organum auditorium ueniens 582
Nerui quibus cauſis membris demandantur 501
Neruorum à cerebro coniugationes 84
Nigrum appendiculum 368
de Nominibus quanta habeñda ratio 574
Nothæ coſtę utriq; parti iecoris conſentiunt 265
Nutritio 239
Nutritio coctio eſt amplo uocabulo 239

O

Oculi caui 56.459
Oculi eminentes 87
Oculorum anatome 83
Oculorum frequens motus oſtẽdit delirium 198
Oculorum palpebræ quare tument 259
Oculorum ſuſpectiones 96
οἴδημα 201
Oedemata tarde ſuppurantur 218
Oedematũ ſuppurationis terminus 218
ὀμφαλὸς 222
Opacum ſplendori iunctum 285
Opiniones circa ueſicæ membranas 501
Orbis cœleſtis diuiſio 542
Ordo eorum quæ colliquantur 365
Ordo ruptionum ſuppurationum 229
Oris figuræ tres 116
ὀρφνώδης 645
Orthopnœa 592
Orthopnœa magna reſpiratio eſt 593
Oſcitatio fit abſque cerebri læſione 126
Oſcitationes nõ fiunt in ſomno 126
Oſſa ſiue febris trahunt alimentum ac retinent 303

P

Palpebra retorta 100
Palpebræ commiſſæ & non commiſſæ eædem dici poſſunt 96
Palpitatio 197
Palpitatio largo modo pro magno pulſu 197
Πάγκαυτα 678
Παραχύσεια 607
Παραφροσύνη 300
Parotides Craſtitonactę & ancillæ Pictoris 587
Partes compreſſæ melius ferunt dolorem 120
Partes molles quare ſuppurãtur facilius 445
Partes quarum conſenſu fit aqua inter cutim 253
Παδογκωματικὰ 262.403
Pedum nigredo 289
Pedum œdemata 460
Pedum tũmor ſignum commune 259
πέψις 240
Periculum mortis in primis diebus 204
Phantaſia 137

Phantaſia quare potius circa uiſa quàm circa audita errat. 136
Phantaſiæ læſæ exemplũ 139
Phantaſiam ſolam non cõtingit lædi 135
Philoſophis obiectatur 138
Φλέγμα 482
Φλεγμαίνειν 191
Φλεγμονὴ 155.201
Phlegmones generatio 241
Φλόγωσις 165
Phlyctenæ 460.463
Phrenitis 194
Phrenitis ex ſpecie letalis 135
Phrenitis per conſenſum 583
Phrenitidis ſpecies unde diſtinguendæ 141
Φρίκη 647
Φύμα 605.621
Phymata quas habeant conditiones 226
Pingue affatim mictum 385
Pingue deſuper natat 386
Pingue ſupnatãs urinę quid indicet 385
Platonis ſententiæ expoſitio 139
Platonis ſententia de uiſus inſtrumento 148
Plethora 590
Plethora duplex
Πόνος 299
Pręcordia 187
Prædicere facile eſt in morbis qui breui terminantur 560
Prędicendi ars circa difficilia uerſatur 12
Prædicendi artis tres utilitates 16
Prædicendi ratio unde ſumitur 552
Prædicendi uia in morbis omnibus lõgitudinem 557
Prædicendum nihil temerè 547
Prædictiones Galeni 673
Pænoſcendi ars ad curationem neceſſaria 24
Prænotio & Dignotio propter curationem ſunt 16
Πρωβύτης 214
Principium 80
Principium ſpatium quatuor dierum 81
Principium tempus cruditatis 80
Principium trium dierũ quare 81
Probandi uia duplex 578
Πρόγνωσις 15.18
Prognoſticorum doctrina de ſignis eſt uniuerſalis 11
Prognoſticorum liber de quibus ſit 671
Prognoſticorum liber de quibus morbis eſt 258
Prognoſticorum liber eſt de morbis acutis 12.48
Prognoſticorũ librorum ordo ad libros de morbis popularibus 10
Prognoſticorum ſententias nunquam medici mutarunt 9
Πρόφασις 68.483
Πρόσοψις 15.18
Πτιλίζειν 648
Πτύαλον 405

πτύσμα 405
Pubeſcere quando incipiunt homines 379
Pueris fluxus ſanguinis non fic ut adultioribus 215
Pulmoniam patientes quando coguntur reſidere 122
Pulmonis feruor 419
Pulmonis morbi duobus modis finiuntur 471
Pulmonis ſuppurati indiciũ ad ſalutem 492
Pulmonis ſuppuratio aliter cognoſcitur, quàm thoracis 452
Pulmonẽ nihil purgare 419
in Pulmonia uehemẽti & periculoſa criſis ſperatur 486
Pulſus eorum qui ſuppurantur 449
Pulſus incipientis ſuppurationis 449
Pulſus non omnibus inflammationibus communis 193
Pulſus ſudoris 182
Pulſuum doctrinã prætermiſit Hippocrates 66
Purgata qualia bene tolerant 433
Purgatio ab euacuatione quo differt 312
Purgationes menſtruæ 564
Purgationes menſtruæ quo tempore incipiunt ac deſinunt 565
Pus æquale ac leue 235
Pus album 235
Pus apud Celſum de bono tã tùm 234
Pus à ueſica fœtidum 505
Pus in thorace ſuſpẽſum ſentitur 451
Pus medium obtinet & extremum 233
Pus reſidens in urina 505
Pus ſine urina mictum 505
Puris albedo 235
Puris albedo non æquat albedinem ſeminis 243
Puris fœtor 236
Puris generatio à calore naturali & præter naturam fit 243.244
Puris generatio, coctio & putrefactio eſt 233. 234. & 246
Puris locus ex decubitu 451
Puris loci dignotio 452
Puſtulæ ſubſimiores & latæ 226
Putredo 234
Putrent quæ non euentantur 242
πῦρ 678
Pythion 257

Q

QValitas coctionem comprahendit 313
Quaternarij nõ ſunt integris diebus annumerandi 541

R

RAbies furor eſt 615
Rabiei cauſæ ex aëre ambiente 614
Rabiei ſigna 614
Rabie corripiuntur alia animalia à cane 614
Rationalis 19
Raucedo 420
Recidiua aliqua eadem cum prin

principali morbo 615
Recidiuarum cauſæ 615
Recidiuarum indicia 617
Regionum diuerſitas nō impedit uniuerſalia dogmata 691
Repetitio inutilis damnatur 83
Reſidere in lecto orthopnœæ cauſa 121
Reſpiratio delirij & doloris in partibus ad ſeptum 158
Reſpiratio frequens 156
Reſpiratio intro dupl. 161
Reſpiratio magna & frequēs 155
Reſpiratio magna rara 156
Reſpiratio natural. quid indicat 172
Reſpiratio non uariatur ad menſuram caloris 154
Reſpiratio per dolores parua fit quare 155
Reſpiratio ſublimis 465
Reſpirationis cauſæ contentiuæ 153
Reſpirationis differētiæ 160
Reſpirationis differentiæ methodo inuentæ 160
Reſpirationis difficultas ſignificat abſceſſum ad ſuperiora 481
Reſpirationis dubia 161
Reſpirationis inſtrumēta 154
Reſpirationis primæ differētiæ tres 155
de Reſpiratione magna & rara Galeni exemplum 156
Reſpirationibus diuerſis uarij muſculi 154
Rigor 447
Rigor uomitus ſignum 647
Rigoris cauſa 447
Rigoris generatio 647
ῥῖγος 647
ῥιπτασμὸς 114
ῥῖψις 87
Rumpi ſuppurationem ad interiora quare peius 231
Ruptæ intus ſuppurationes optimæ cum conditionibus 229

S

Sacer morbus in deorum iram nō eſt referendus 44
Sacræ literæ hominum robur definiuerunt 691
Saliua tenuis effluens 648
Salutis ſigna 382
Sanies 234
Sanguis extra uaſa putreſcit 242
Sanguinis è naribus eruptio ab externis inflammationibus ſperatur 224
Sanguinem extra cor & uenas non eſſe uult Ariſtoteles 242
Scirrhus 207
Scirrhi generatio 208
Σκαφίτης 189
Scythia quo loco ſita 692
Sedimen non adeo bene alteratur ut ſanguis 243
Sedimentum æquale 347
Sedimentum debet eſſe albū 347
Sedimentum ex humore 249
Sedimentum ſulfureum duo ſigni

ſignificat 361
Sedimentum humoris cinericium eſt 249
Sedimentum κεχυμώδης 358
Sedimentum læue 347
Sedimentum referens ſpeciē farinæ craſsioris, quid indicet 359
Sedimētum ſquamoſum 361
Sedimentum tenue albū 362
Sedimētum urinę an ſit pars humoris in febribus 245
Sedimentum urinæ in ægris pars eſt humoris, & pars crudi ſucci 247
Sedimentum urinę quare nō fœtet 250
Sedimentum urinæ quibus copioſum 353
Sedimenti urinæ generatio 245
cum Sedimento referente ſpeciem farinæ craſsioris quidam temporis ſpatio liberantur 359
Semen arteriæ & uenæ conficiunt 240
Senectus 214
Senectus frigidum & ſiccum temperamentum 214
Senſus communis apud Galenum 139
Senſus comunis ex Ariſtotele 139
Septū tranſuerſum ferè perpetuum efficit delirium cùm inflammatur 193
Signum quid 11
Signum bonum 431
Signum quod ſe ſolo nihil certi ſignificet 589
Signa alia ab his quæ ſunt in facie an appareant in principio 65
Signa aſsidentia 262.403
Signa aſsidentia quædam perpetuo adſunt 262
Signa ex pulſu ſignis ex urina conferuntur 349
Signa inflammationis iecoris 264
Signa morbi lateralis 403
Signa mox apparentia 403
Signa omnia à quibus prædicimus 13
Signa omnia quæ docet in ſuppuratis aduertere 470
Signa recentis rupturæ ſuppurationum 463
Signa ſalutis 683
Signa ſalutis nōn uariāt morborum terminos 511
Signorum diuerſi ordines 672
Signorum diuerſitas in ſignificando 689
Signorum diuiſio 403
Signorum ſingulorum dignitas 439
Signorum tria genera 683
Signorum uires perpendendæ 672
Simia Callias 539
Solis uerus motus 542
Solutionis perfectę cognitio ad quid utilis 618
Somnus duorū dierum 534
Somnus longus qua cauſa pu eris prodeſt 534
Somnus priuatio eſt 297

Somnus qui modum excedit damnandus eſt 295
Somni cauſę naturales & pręter naturam 296
Somni ratio 295
Sonitus bomboſus 340
Sonitus locum flatus oſtendit 340
Sordes circa pupillam 86
Sordes oculorum uidentium 86
Soretica dubitatio 576
Spiritus delirantium rarus & magnꝰ, & quomodo 158
Spiritus illidens 161
Spiritus ſublimis 593
Spuere cito 406
Spumæ cauſa 326
Sputum commixtum eſſe debet 410
Sputum chlorũ 416
Sputum in principio pulmoniæ 426
Sputum nigrum duplici ratione malum 431
Sputum rotundum 414
Sputum ſecundùm naturam 411
Sputi duæ conditiones 404
Sputorum colores 415.428
Sputorum nigrum peſsimũ 431
Sputorum purgationes 433
Squamulæ non ſemper in ulceribus ueſicæ 505
Sternutamentum 420.421
Sternutamenta quando bona 425
Sternutamẽtorũ malitia 422
Στιφαίν 94
Stridor dentium cum delirio 125.126
Stridor dentium quidam tremor 124
Suppuratio 434
Suppuratio poſt uigeſimum ſperanda 206
Suppuratio quæ fit in abdomine, à ſuppuratione thoracis quomodo differt 451
Suppurationis citæ aut tardæ cauſæ 445
Suppurationis locus ex calore 452
Suppurationis rumpendæ ſigna 446
Suppurationis ſignum febris 446
Suppurationis ſignum pôdere grauari 448
Suppurationis ſignum rigor 447
Suppurationem rumpi qua parte melius eſt 229
Suppuratione rupta cum omnibus ſignis malis citiſsima ſequitur mors 469
Suppurationes in abdomine ruptę, uentrem & inteſtina iritant 231
Suppurationes in quibus locis citiꝰ aut tardius fiũt 221
Suppurationes magis in ſenibus 580
Suppurationes ruptorum ſines quatuor 469
Suppurationes ſequuntur hecticę febres 456
Suppurationes tertio modo peſsimæ rumpuntur 230

Sup

Suppurationes uentris cùm rumpunt, uentrem turbãt 222
Suppurationum rumpendarum ſigna 466
Suppurationum rumpendarum termini 443
Suppuratorum ſudores 458
Suppuratorum tuſsis 459
Syncerũ duobus modis 397
Syncera 394
Συντίκω 63
Succus crudus in urina ſubſidet 248
Sudor 174
Sudor circa caput 179
Sudor crudo morbo non cõfert 177
Sudor duplex 174
Sudor frigidus 178
Sudor frigidus circa caput 180
Sudor in quarto die 177
Sudor inutilis 178
Sudor nõ colligitur in aliqua parte 173
Sudor optimus 177
Sudoris frigidi ſigna 180
Sudoris multi cauſæ 178
de Sudore frigido dubiũ 181
Sudores cognoſcere antequam eueniant 182
Sudorum differẽtiæ 175

T

Τάχιστα celerrime ac facilime ſignificat 604
Tempus quo apparent notæ coctionis, æquale ferè eſt tempori complementi 372
Temporis conſtitutio aduertenda 679
Tempora collapſa 56
Temporum incõſtantia morborum recidiuam prænunciat 617
Tenebræ uomitum indicant 645
Tenuiora melius à uaſis excernuntur 409
Theoremata communia 696
Theoremata propria 696
Thoracis calor deprædenditur 593
Thoracis duplex cauitas ex anatome 454
in Thorace quæ continentur debent eſſe modice craſſa 409
Θέρου 241
Θράσος 87
Θρίψις 240
Thucydides 140
Tramiſsio à thorace in pulmonem 404
Tremor labij 648
Tubercula commatureſcentia æqualiter 227
Tubercula quæ foras uergũt, calidum humorem oſtendunt 228
Tuſsis 410
Tuſsis aliquid attrahit ex uaſis circumiacentibus 267
Tuſsis quibuſdam hydropicis ſuperuenit 265
Tuſsis ſignum inflammationis iecoris 264
Tumores exiſtentes ac deſiſtentes 267
Tumores flatuoſi 270

Tumores ulcerum repente occultati 489
Tumorum ſigna optima 226
Tympania 252

V

Vapor cauſa eſt, ut pedes intumeſcāt 259
Vapor qui ſomnum conciliat 296
Venter bonæ molis 324
Venter & eius partes 221
Venter imus 305
Ventris bonæ ualetudinis ſigna 323
Vētrem humectari quid 343
Ventriculus cerebro conſentit 193
Ventriculi morſus ſignū uomitus 646
Veſica inflammata cum urinę ſuppreſsione, exitiū intra ſeptimum diem 506
Veſica inflammata fecem cohibet 502
Veſica phlegmone laborans continuam febrem efficit 500
Veſica triplex genus fibrarum continet 500
Veſicæ conſtrictio 500
Veſicæ diſpoſitio exitioſiſsima 500
Veſicæ diſpoſitiones aduertēdæ 390
Veſicę durę dolētis cauſę 499
Veſicę inflammatæ terminationes 504
Veſicę morbis magis pueri laborant 508
Veſicę puerorum quare magis alijs inflammentur 508
Veſicę uenę & arterię 502
Veſicę ulcus letale 500
Vigilare interdiu naturale eſt 293
Vigilia magna deliriū nūciat 299
Vigilia unum triū ſignificat 300
Vigiliarum cauſa 299
Viſcera 274
Viſio ex Platone 156
Viſio quòd non fiat per intus ſuſceptionem 150
Viſio quomodo fiat ex Galeno 146
Viſionis inſtrumenta lucida 149
Vlcus letale 133
Vlcus ſiccum qualitatiue 131
Vlcus ut caro ſalita 133
Vlcera non curātur ante ſymptomatum ablationē 229
Vlcera ſicca tribus modis 131
Vlcera ſuſteutificè ſicca 132
Vlcerum excrementa 131
Vlcerum letalium curatio 133
Vnguium color mutatus malū ut ſignū, nō ut cauſa 285
Vnguium ſtructura 286
Vngues incuruari 460
Vocabula Græca ſæpe interponenda 134
Vomitus actio eſt 392
Vomitus liuidus 402
Vomitus proximus 647
Vomitus utiliſsimus 392
Vomitus cauſæ 392
Vomitus ſigna 644.648
Vomitus ſigna in mente turbatis

batis 684
Vrina aquoſa 373
Vrina aquoſa ualde exitioſa in acutis 375
Vrina craſſa 376
Vrina cruda longo tempore 382
Vrina cuius ſedimentum intermittitur 348
Vrina cuius ſedimentum nõ intermittit, quæ bona ſignificet 354
Vrina finiens morbũ per coctionem 480
Vrina fœtida 375
Vrina iecoris & uenarum indicium 346
Vrina in morbis extra uenas 355
Vrina in quibus inflammationibus ueſicę ſupprimitur 506
Vrina intermittens quid indicet 353
Vrina perrubra quid indicet 357
Vrina quauis hora inſpicienda eſt 353
Vrina rubra 357
Vrina ruffa tenuis non reſidet 370
Vrina ruffa tenuis non ſubſidet 370
Vrina ruffa tenuis ſignificat debilem & occultã coctionem 370
Vrina ruffa tenuis tenuitatem ſignificat 370
Vrina ſubrubra quid indicet 357
Vrina tota pinguis nunquam uiſa 386
Vrinæ contentum 247.346
Vrinæ extremæ craſsitudinis ac tenuitatis 371
Vrinæ furfureæ ſubſtantia cõſideranda 361
Vrinæ ſubrubræ cauſa 355
Vrinæ ſubſtantia 346
Vrinam conſiderare in abſceſſibus ex pulmonia quare 485
in Vrina conſideranda 346
Vrinæ aquoſæ quibus peſsimæ 378
Vrinarum colores 346
Vrinarum colorum ordo 357
Vtero præfocatæ non admittunt facultatem animalem 288
Vua quid 610

Z

Zoilus 587

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

[illegible]10

REST. LIBRO ANTICO
Cav. Giovanni D! Giacomo
Tel. 71650 - PESCARA
1975